ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЧАСОПИС

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 31. јануара 1900. Бр. 1 и 2.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Херцеговачко-захумска.

Број 1297
Реф. П., бр. 457, ех 1899.

Свему пречасном парохијском свештенству митрополије Херцеговачко-захумске.

Опазили смо код неких Наших протопрезвитерата, гдје су биле заведене „свештеничке сједнице“, да су у задње доба занемарене, и сасвим напуштене, а код неких опет протопрезвитерата, гдје се те сједнице још редовно држе, да свештеници сви уредно не долазе, већ изостају често без узрока оправданог.

Од колике су, пак, потребе и користи ове „сједнице“ за међусобни договор и узајамно потпомагање о великим потребама свете цркве, о унапређењу побожности, и о проналаску пута и начина за што боље, успјешније и правилније кретање и вршење пастирске дужности, — о томе, ваљда, није нужде говорити овдје, и Ми мислимо, да нема тога свештеника, који би, ако ће зрело да мисли, могао казати, да су свештеничке сједнице залудне. — С тога препоручујемо најтоплије свему нашем пречасном парохијском свештенству, да ову по цркву и народ корисну установу, одселе боље срцу прими, и да јој у свом и народном интересу више труда и пажње поклони.

Уједно овим наређујемо, да се од сада, *у сваком протопрезвитерату цијеле наше епархије, имају држати свештеничке сједнице два пута преко године, у мају и новембру.*

На сједнице су дужни долазити сви парохијски свештеници мирског и монашког чина дотичног протопрезвитерата, и у случају болести, или друге какве запријеке, дотични је дужан, кроз три дана послије сједнице, јавити о том протопрезвитератском звању. Дан и мјесто, гдје ће се држати сједнице, одредиће за први пут (у мају 1900.) протопрезвитерско звање, а у будуће, то ће одређивати збор већином гласова.

Свештенике ће у сједнице позивати протопрезвитератска звања и то вазда за 10 дана унапријед. Прије сједнице имаде се сваки пут у мјесној цркви саборно одслужити св. литургија и призивање св. Духа, а по том дотични протопрезвитер или надзиратељ отвара сједницу са молитвом „царю небесный".

Пошто се перовођа изабере, и дневни ред установи, настаје савјетовање, вијећање, расправљање и одлучивање о истакнутим пред мјетима, што спадају у дјелокруг свештеничког рада, а односе се на цркву, школу, свештенство и народ.

Записнике потписују сви присутни чланови, и чувају се код протопрезвитератског звања, а оно је дужно послије сваке сједнице, најдаље за три недјеље, на увид и одобрење Консисторији поднијети тачан препис записника са подробним извјештајем о сједницама.

За ванредне сједнице, ако се гдје потреба покаже, треба предходно од нас сваки пут затражити приволу, а ми ћемо по потреби и такове сједнице дозвољавати.

Помоћу Божјом и добром вољом, може се много урадити, па за то очекујемо од свих пречасних свештеника, да се и у раду на сједницама својим угледају на ону љубав и истрајност, ону смјелост и пожртвовање, које имадоше наши стари свештеници, дјелујући за вјеру и народ свој.

Из консисторијалне сједнице.

У Мостару. 23. децембра 1899.

АЕ. и Митрополит Херцеговачко-захумски:
Серафим.

НЕЗВАНИЧНО.

На почетку Нове Године.

И опет мину једна година, изгуби се и оде, да се више никад не поврати. Дванаестим поноћним часом пошљедњега децембра 1899. завршила се стара година и ми се опет промислом Свемогућег удостојисмо, да ступимо у нову, 1900. годину, у нови период свога битисања.

Да, минула је стара година, изгубила се испред нас, нестало је као капи воде у недогледној пучини морској, а с њом се вишше у неповрат и сви доживљаји наши у њој. Ништа нам се из ње повратити неће. Што вријеме једном собом понесе, то се више не враћа, исто као и са живим бићем, човјеком, када му пошљедњи тренутак и час куцне, те када овај свијет другим, загробним замијени. Од свега нам ништа не остаје, до сјећање и успомена на минуле дане, размишљање о себи у прошлости. А то је баш оно, што треба да нам је главно на почетку Нове Године. Размишљање о себи у старој, прошлој години, испитивање својих дјела и живовања свога у њој.

Да, ваља да се упитамо: како проживљесмо 1899., шта учинисмо у њој за корист цркве нам свете православне, народа свога, ближње своје? Дали достојно поштовасмо и љубисмо Господа Бога свога, како нам то св. мати црква наша налаже? Дали очувасмо у Њему вјеру, љубав и наду? Дали испуњавасмо све налоге и заповједи Његове, како према св. цркви Његовој, тако и према ближњима својима? Дали марљиво похађасмо св. станиште Бога Свемогућег, храм Његов, то прибјежиште мира и утјехе? Дали љубисмо и достојно поштовање одавасмо пашљедницима апостолским, јерарсима својим, тим врховним посленицима у винограду Господњем? Дали бисмо у покорности и послушности према њима, те дали на то и млађе своје учисмо и навикавасмо? Дали упућивасмо дјецу своју, тај неоцјењиви дар Божји, на стазу, која добру и напретку води? Настављасмоли их у побожности, истини и поштовању старијих; упућивасмоли их да љубе своју свету вјеру православну и милу народност своју; казивасмоли им примјером својим, како ће све то чинити, да буду достојни потомци својих славних предака? Да, све су то питања, која нам се свима на почеку Нове Године намећу, питања, о којима треба свако добро и озбиљно да промисли, те истинита и правична одговора себи да даде.

Проникнувши добро у сва своја дјела, испитавши истинито живот свој, наћећемо, гдје смо погријешили, сазнаћемо, гдје се можда уклонисмо прописима и наловима св. цркве, те сазнавши све то обратити

се срдачном и топлом молитвом Богу своме, покајати Му се искрено, те пожељети у Њега помоћи и милости, да живот наш у будућој, Новој Години другом правцу управи, изведе нас на пут правде, истине и љубави, како би, стресавши са себе све грјешке из прошлих нам дана, озбиљношћу задатка свога, искреном и чистом љубављу према себи и ближњима својим прионули збиљски око добра свете нам цркве православне, као прави истинити Хришћани и свјесни Срби.

Света нам је дужност, да у овом кратком земном животу пребивамо у слози, миру и љубави, стога у Новој Години овој тргнимо се и пренимо из занетости своје; бацимо на страну распре и непријатељства; напустимо ону штетну и неумјесну борбу, која толико подгриза срећу и напредак свега нам живота нашег; ударимо печат заборавности на догађаје минулих дана, те у будућем дјеловању своме покажимо искрену љубав према свакоме ближњему своме; прегоримо све своје личне користи, ради опћег добра; будимо умјерени, трпљиви и радени; дјелајмо на добру цркве и школе, а све у славу Бога Свемогућег, ради достигнућа вјечнога живота с Њиме, јер је то циљ човјекова, то му назначење његово.

У то име, а са надом на бољу и љепшу будућност, нека је сретна Нова Година!

Слике из историје црквенога пјесништва и музика у православној цркви.

— Јеродјакон **Владимир Боберић** —
[Рељево]

I. Дио.

Црквено пјесништво.

Од како је човјека, било је и религије, она је исто толико стара као и род људски. Човјек је од увијек вјеровао у биће више и моћније од њега, те му је припадао молитвом за помоћ, захваљивао му и славио га у срцу своме за учињена доброчинства. А да може исправити слављење и захвалност, служило му је богослужење. Јер као год што се радња и стање душе наше очитује у спољашњим покретима нашег тијела, тако је човјек од најкада религиозно своје осјећање изјављивао у спољашњем богослужењу. Религија се не да замислити без богослужења. Већ на односаја субјекта и објекта религије слиједи богослужење: човјек вјерује у Бога, зна, да је Он моћни Творац његов и Управљач свијета, и моли Му се нада се на Њега, захваљује

Му и благосиља Га; а Бог види немоћ човјечју, милостив је према њему и пружа му руку пуну помоћи, моћну и јаку, јер возлюби Богъ міръ, якw и сына своего единороднаго далъ есть, да всякъ вѣрyяй въ wнь не погибнетъ, но имать животъ вѣчный (Јов. 3, 16). И човјек видећи толику љубав Божју није могао бити равнодушан спрам ње, крут и нијем он је Богу свом служио, а у богослужењу он Га је у пјесмама прослављао, молио Му се и захваљивао Му.

Још у старо-завјетном богослужењу, које је било блиједа сјенка ново-завјетнога, битни и важни дио његов било је појање. Најранији спомен употребе пјесме за израз захвалности Богу за доброчинства Његова налазимо већ код Мојсија у књизи Исход (гл. 14. ст. 32), гдје стоји: Тогда воспѣ Мwѷсей и сынове їсраилевы сію пѣснь Господеви, и рекоша глаголюще (Гл. 15. ст. 1—20). Пјесма та захвалница по сретном пријелазу преко Црвеног мора пјевана је још више уз неку пратњу: Взя же маріамъ пророчица, сестра аарwнова тѣмпанъ въ рyцѣ свои, и изыдоша всѣ жены въ слѣдъ ея со тѣмпаны и лики. Предпѣла же имъ маріамъ глаголющи: поимъ господеви, славно бо прославися: коня и всадника вверже въ море (Исх. 15, 20—21). Сличан спомен јесте и пјесма Деворе и Варака, сина Авинејемова, у дан кад је сретно побијеђен Јавин, цар Ханански[1]). Исто таква пјесма, само мало приватнијега карактера, јесте и пјесма пророчице Ане, матере Самуилове[2]), а и многе друге, којима се спомен сачувао у Светом Писму Старога Завјета. О употреби псалама у старом јудејском богослужењу није потребно ни говорити, кад је већ у Давидово вријеме употреба њихова велика била како у јавној, тако и у приватној молитви. При пријеносу ковчега завјета из Кирјат-Јарима из куће свештеника Авинадава на Сион, Давид и кор пјевача пратаху га уз радосно клицање, пјевање, ударање у бубње и свирање. И кад ковчег би смјештен на Сиону, Давид принесавши жртве пред Господом, постави пред ковчегом, Господњим слуге између левита, да помињу, славе и хвале Господа Бога Израиљева: Асафа, поглавара и другога за њим Захарију, Јеила, Семирамота, Јехила, Мататију, Елијава, Ванеја и Авдедома; и Јеило удараше у органе, у псалтире и гусле, а Асаф у кимвале. А Ванеја и Озил, свештеници бијаху једнако с трубама пред ковчегом завјета Господњега. У тај дан нареди Давид први пут, да хвале Господа Асаф и браћа његова[3]) С овима постави Давид још Емана и Етана и друге изабране, који бише поименце именовани да хвале Господа

[1]) Суд. гл. 5.
[2]) I. Сам. гл. 2. ст. 1—10.
[3]) I. Дјева. 16, 4—7.

јер је до вијека милост његова[1]). Еман и Идутум трубљаху у трубе и удараху у кимвале и друге музичке справе Богу[2]).

Из овога се дакле види, да је Давид поставио законити ред (кор) пјевача, који су судјеловали при богослужењу и религиозним свечаностима: при већима сви укупно, а при мањима одјелито. Сваки кор имађаше своје мјесто: кор Емана стајао је према жртвенику кѣсосжиѣ, кор Асафов са десне стране, а са лијеве кор Етанов. При њиховом пјевању главно је било вокално пјевање, инструменти се употребљаваху једино за пратњу пјесми. Под управом Емана, Асафа и Етана (Идитума) стајаху њихови синови, а под овима много пјевача (кор); тако бијаше под руком Асафа, који је свирао „по цареву упуству“ 48 људи, под управом Етана 72 човјека, а под Еманом 168 пјевача и свирача. Сваки од ових корова имао је своју чреду по бацању коцке.

Такав ред пјевања и свирача, који је установио сам цар Давид, остао је у јудејском храму све до разорења Јерусалима и храма. По себи се разумије, да је у ропству умукла пјесма. О воме свједочи нам уздах у четвртом стиху 136-тог псалма: „Какw воспоѣмъ пѣснь Господнюю на земли чѣждей“; али већ при повратку робља у Јерусалим под водством Зоровавеља, Исуса Јоседекова и Јездре, кад зидари полагаху темељ храму Господњем, поставише свештенике с трубама и левите, синове Асафове са кимвалима, да хвале Господа по уредби Давида цара Израиљева, и пјеваху напизмјенце хвалећи и славећи Господа: ꙗкw блгъ ꙗкw ко вѣкъ милость егw[3]). А у књизи Немијје читамо, да пјевачи добивају и награду за свој труд; сав Израиљ за времена Зоровавеља и за времена Немијина даваше дијелове пјевачима . . . свагдашњи оброк[4]).

У новом Завјету, утврђено примјером самога Спаситеља и апостола Му, не бјеше богослужења, а да се на њему није појало. Послије тајне вечере Исус и ученици Његови воспѣвше изыдоша къ горѣ Елеwнстѣ (Мат. 26, 30). По примјеру Његову и ученици свршаваху своје богослужење са пјесмама: прије благосиљања и ломљења хљеба и благосиљања чаше појало се у славу Божју и Сина Му Јединороднога. У св. апостола Павла налазимо савјет Колошанима (3, 16) и Ефесцима (5, 19), да поју псалме, пѣснѣ и пјесме духовне. И ми видимо из свједоџаба Јустина мученика, Игњатија Богоносца и других апостолских мужева, да се богослужење и свеђенодјејства свршавала и у најстарије вријеме, већим дијелом са пјесмама. Какве су то пјесме биле?

[1]) Ibid. 16, 41.
[2]) Ibid. 16, 42.
[3]) Јездра 3, 10—11.
[4]) Нејем. 12, 17.

Ено сам апостол Павле говори о њима: то бјеху *псалми*, пѣснѣ т. ј. пјесме, којима је текст узет из Св. Писма ст. и нов. Завјета, какве бјеху н. пр. пјесма Мојсијева и Израиљћана по пријелазу преко Црвеног Мора, пјесма укора Мојсијева, пјесма пророчице Ане, матере Самуилове, пјесме пророка: Јоне, Авакума и Исаије, пјесма трију отрока у Вавилону, пјесма Захаријe, Богородице и Симеуна Богопримца; бјеше још и трећа врста пјесама тзв. *пјесме духовне*, то бјеху пјесме, које су сами Хришћани пјевали, т. ј. и текст им спјевали и мелодију им дали под утицајем благодати св. Духа, а по примјеру пјесама из св. Писма.

Ове пјесме су производи самих Хришћана. Из њих ћемо видјети, шта су Хришћани пјевали (предмет) и како су пјевали (напјев, мелодију).

Жива успомена на Господа Исуса Христа, освјежавана усменим приповједањем о Њему и писменим излагањем јеванђелиста и апостола о животу Његову, дјелима и чудесима, побудила је чланове Хришћанске цркве, да при сваком богослужењу прославе Бога Творца, прославе и пјесмама исповједе Христа као Бога, и да моле, да их непрестано освјежава благодат Св. Духа. Да су Хришћани у почетку II. вијека, приликом богослужења, пјесме појали, свједочи Плинније у извјештају своме императору Трајану (98—117): „При поновљеном преслушању чуо сам од Хришћана, да се они одређеног дана прије изласка сунчева скупљају и Христу као свом Богу пјесме пјевају (carmenque Christo quasi Deo dicere *secum invicem*)“; ово послједње замачно ће бити *антифонско* (наизмјенично-invicem) појање[1]), које је у антиохијској цркви увео био *св. Игњатије Богоносац* по виђењу анђела, који друг другу довикиваху (потпјеваху): сватъ, сватъ, сватъ Господь Сававѡтъ. Хришћани су они дакле прослављали Св. Тројицу, о чему нам свједочи *мало* и *велико славословље*, Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, које се још од најстаријих времена употребљавало као пјесма у хришћанском богослужењу. Одушевљени вјером у Христа Спаситеља први Хришћани славили су божаство Његово и свјетлост науке Му божанске, због чега Га и називају свјетлошћу Божјом; мученички умираху за Њега и свету Му идеју, али вазда весела лица бистрих очију, управљених у чертогъ Његов оукрашенїй, пјевајући и појући Му славопоје. Није познато, ко је аутор славословља (и једног и другог), али се зна, да су ушјета у употребу црквену доста рано; о њима се спомиње и у апостолској литургији, што се налази у апостолским постановама (књ. VII.)

[1]) *Dr. J. Alzog*: Grundriss d. Patrologie. 1888. стр, 524.

И ако смо намјерни само важније моменте из историје црквенога пјеснишитва истаћи, ипак ћемо ради лакшег прегледа подијелити предмет на три периода:

1.) *Период образовања,*

у ком времену пјесма црквена стреса са себе ропство класичном метру, уводећи ритмички облик и штилове; тај период траје до 726. год.

2.) *Период савршенства,*

(класично доба), који од прилике пада у вријеме иконоборачке јереси 726.—820. г., у коме је времену црквено пјеснишитво и музика достигла свој врхунац.

3.) *Период опадања,*

кад је под распуштеним моралом и разузданошћу у царском двору византијском и народу и сама поезија црквена опадала. Црквено пјеснишитво вегетира; тек по кад и кад јави се по који пјесник и знаменити радник. Но њихов рад није самосталан, то су имитације старијих пјесника из златног периода црквенога пјеснишитва.

Тај период таворења протеже се од 829.—1300. год.

(Наставиће се.)

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Ко поштује празнике, тога Бог благосиља.

У Цариграду живљаше неки побожан старац Никола. Он је светковао све свете празнике, а нарочито је поштовао дан св. Николе, који му бјеше и његово *„крсно име“*. Свагда је, а нарочито тога дана ишао у цркву и доносио би ма што, на примјер: свијећу, зејтин, а и сиротињу је даривао. А један пут се некако догоди, да није имао баш ништа донијети у цркву на празник, јер не имађаше ни пребијене паре. Он се договараше са својом побожном женом, како да прослави празник и закључише, да продаду ћилим, што га је жена својом руком откала, и за примљени новац да купе, што треба за празник. Поштени старац узе ћилим и пође на пијацу. Бјеше то у очи празника. На путу га сусретне неки старац и запита га: „Куда ти, драги мој идеш, и по што?“ — „Та ето“, говори Никола: „идем да продам ћилим, требам новаца“. Старац продужи: „А што ти тражиш за ћилим?“ — „Та, прије је вриједио осам дуката, а сад што ко да“, —

одговори простодушно Никола. — „Хоћеш ли, да ти дам за њега шест дуката?“ — запита старац. — „Врло радо“, одговори Никола. Тијем се трговина сврши: у Николе се нађе шест дуката у рукама, а у старца ћилим. Међутим, док је Никола зашао у дућан да купи што треба за празник, тајанствени старац дође с ћилимом к жени Николиној и, дајући јој ћилим, рече: „Муж твој, а мој од старине пријатељ, сусрете се самном и замоли ме, да ти предам овај ћилим, док се он врати из дућана, — ево ти га узми; — то рече и оде. Жена се страшно наљутила на мужа: њој дође у главу, да је муж путем одлучио да поклони ћилим на празник, и како се врати кући, стаде га корити за то. Муж, сав изненађен, слушаше псовку женину и показиваше јој и масло и вино, и брашно, што је купио за новце, добивене за ћилим, а уз то и остатак новца дале жени. Чујаше се и жена, слушајући мужа, и кад једно другом описаше тога старца, какав је био, дођоше на ту мисао, да је то био сам главом свети Никола. Ето, што значи светити дане празничне! — Или, ево још један случај: У Цариграду бјеше један младић, тако болестан, да не само није могао ићи, него је тешком муком пузао по земљи. Видећи, да народ иде у цркву са свијећама, да прослави угодника Божјег Николу, купи и себи свијећу и тако пужаше до цркве. Биједник допуза, постави свијећу пред иконом св. Николе и стаде му се молити; по том, загледавши се у икону, позна он, да је исто таког старца срео на путу. Сад он стаде са сузама молити угодника за помоћ, и удови његови почеше се мало по мали кретати: он се могаше већ и на ноге ослонити, и кад се намаза уљем из кандила, што гори пред св. Тројицом, он потпуно оздрави. — Ето што значи, браћо, штовати свете празнике! Ко их свето поштује, тога и Бог нигда не оставља!

Не избјегавај сусретаја са свештеником.

У древна времена били су људи простији, а с тога и Богу ближи. Бог се је често јављао својим изабраницима и говорио је с њима; још је чешће шиљао к њима своје анђеле, који су се често јављали људима као путници с путничким штапом: човјек сретне такога путника, па га често и не поздрави, а касније се покаже, да је то — анђео Божји. А што би ти, љубезни у Господу читаоче, чинио, да ти изађе на сусрет такав жељени путник, не кажем — сам Бог, већ макар само анђео Божји? Ја мислим и држим, — да би ти с великом радошћу, с великим усхићењем срео таког небесног вјесника! И такав сусретај сматрао би ти великом срећом. А знај, брате, љубезни, да и сад, ријетко кога дана не сретнеш анђела Божјега, ријетко кога дана

немаш те среће: анђео Божји, то је — свештеник Божји. Не чуди се тому, што ја говорим: то нијесу моје ријечи, то су ријечи васељенскога учитеља, св. Јована Златоустога. И светитељ Христов истину је казао: свештеник је заиста анђео Божји. И он сам објављује вољу Божју исто тако, као и анђели: он је исто таки посилац благодати Божје, он је извршитељ тајана Божјих. Немој ми говорити: „Он је исто таки грјешник, као и ја“; — тебе се не тичу његови гријеси: — св. црква нас увјерава, да св. тајне не губе за нас своје спасоносне снаге због тога, ако је свештеник, који свршује тајну, грјешан, недостојан. Ко се сретне са свештеником, треба да зна, да се срео са анђелом Божјим. Тако су и сматрали тај сусрет сви свети угодници Божји, па још у старом завјету, у најдревнија времена. Тако, кад је изишао Авраму на сусрет Мелхиседек, цар Салимски, свештеник Бога вишњега, Аврам је сматрао за велику срећу тај сусрет, и за то се удостојио благослова од Мелхиседека, који бјеше праслика великога Архијереја, Господа нашега Исуса Христа.

А међу нама има људи, — срамота је и рећи, — самих православних Србаља, који сматрају сусрет са свештеником за рђав знак. Осим тога, сусрешши се са свештеником, многи сујевјерни пљују на страну, као да су срели нешта одвратна; ако се пак возе, па сретну свештеника, бацају омот сијена или сламе, тобоже да отклоне несрећу, која ће их због тога снаћи... И може ли човјек доћи до таког безумља! А како друкчије да назовемо таково управ незнабошко сујевјерје, ако не безумљем? Има ли ту ма каквог смисла? Св. писмо вели: Бога кајсм и њери его чти. А каково је ту поштовање свештенику Божјему, кад, код сусретаја с њим, пљују за њим или бацају омот сијена или сламе? Па има људи, који се држе тобож' образованима, који се не стиде вјеровати у таково глупо сујевјерје, увриједљиво за служитеља Божјега, и да кажем још јасније, увриједљиво за саму благодат Божју, за самога Господа Бога... Не би ли била увриједа за тебе, поштени човјече, кад би ко стао пљувати на твог милог сина! А како се ти усуђујеш вријеђати свештеника Божјег? За што? Та често га ти лично и не познајеш, а пљујеш за њим једино за то, што је он *свештеник*, сигурно за то и вријеђаш, што је он служитељ Господа Бога и цркве Његове свете, а није служитељ свијета, није слуга сатанин и његових анђела... А ко си ти онда послије тога? Чији си ти слуга? Промисли! Запитај самога себе, своју савјест: „За што ја то чиним?“ — „Говоре“... А ко говори то? Такови луђаци, какав си и ти; а св. Писмо никако не говори; оно нас увјерава, да све, што се с нама догађа, а без наше жеље, без нашега учешћа, све се то

догађа не иначе, већ по одредби Божјој, по Његовом милосрдном промишљању о нама, да без Његове свете воље ни птичица не гине, ни длака с главе не спада; да се све збива по непромјењивим законима правде и доброте Божје, премда ми и не можемо увијек постићи те дивне законе вјечне правде и премудрога милосрђа Божјега према нама грјешницима... Помисли: је ли могуће допустити, да би Господ Бог установио такав нелијеп закон: да би сваки, који би срео служитеља благодати Његове, неизоставно био несретан?!... Та ти ћеш сам одбацити таково што, ти би први назвао то богухулством. Па сад реци: за што, како, по чему ти то мислиш, као да ће ти сусрет са свештеником Божјим донијети напаст? Разјасни себи то: како се може измирити сујевјерје с твојом вјером у промисао Божји? Како то може бити, да би служитељ Божји једним сусретајем донио ти несрећу? Сигурно, ти и сам не знаш: како и откуда је узето то гадно сујевјерје; за то послушај, ја ћу ти то разјаснити.

Господ је предао свештеницима Божјим старање за нашу душу, а непријатељу рода човјечјега требало је ма како посијати раздор између пастирâ и пастве, потребно је било томе вуку, да одлучи овце од пастирâ, — а о томе се он постарао још онда, кад се хришћанство тек почело ширити међу људима; кад су се свуда јављали проповједници св. вјере православне и као св. анђели Божји разгонили мрак заблудâ незнабожких... Незнабошки жречеви и други окорјели незнабошци, зашто, нијесу могли равнодушно гледати св. проповједнике вјере Христове; гдје је било могуће, тамо су их гонили, мучили и смрти предавали; а гдје није било могуће ово чинити, тамо су их гонили презиром, подсмијехом и пљувањем; њихова гордост није им допуштала да се упуштају у препирке с учитељима нове вјере, а уз то су неки између њих, који су били разумнији, добро знали, да се у тим препиркама не би могли одржати проти истини Христовој; па су ево измислили, по упутству ђаволском, да предаду у аманет својим пошљедователима, незнабошцима, као што су и сами, мудро, као што они веле, правило: отпљунути код сваког сусретаја са хришћанским свештеником, само зато, што им сусретај тај не обећаје ништа добра, осим стида и срамоте пред својима, ако би свештеник Божји стао вријеђати њихову неправу вјеру... Знаш ли сад, љубезни брате, чијих се ријечи и савјета држиш? Ето, то је управ лукавство непријатеља рода човјечјега, самога сатане — па како да ти, син цркве православне, не можеш тога схватити ни појмити? А знаш ли ти, да можда тај исти свештеник, с којим си се онај час сусрео, носи на прсима својима најсветије тајне Христове — пречисто тијело и најсветију крв

самога Господа Исуса? Што, ако си ти, пљунувши на свештеника Божјега, пљунуо — страшно је и казати — на самога Господа, који је почивао на прсима служитеља свога? Та ти си онда смртно сагријешио, сагријешио си теже од оних, који су пљували на Господа у двору Пилатову и ћушкали Га: они нијесу вјеровали у Њега, а гле, ти се сматраш син цркве Његове, ти си искупљен смрћу Његовом, ти се причешћујеш пречистим тијелом и крви Његовом, и носиш у себи залог вјечног живота у царству Његову. Не мислим, да ће Бог то пропустити, да ће превидити ту поругу, коју ти бацаш на његове служитеље. Сјети се горке судбине оне неразумне дјеце која исмијаваху сиједу главу, пророка Божјега Јелисија, и које зато растргоше два медвједа .... Али то су била дјеца, а ти нијеси дијете: тебе је Господ Бог разумом обдарио, за то ће и тражити од тебе далеко строжије. И тражиће — о, како ће строго и заиста достојно и праведно тражити! Навешћу примјер, што га је приповједио један војник из својих успомена. Бјеше то за вријеме Кавкаског рата. Један одјел ступао је из једног кавкаског села према гори, напријед иђаше капетан, који је заповиједао тим одјелом. Тек што се одјел показао под заставом, спази капетан на оближњем брежуљку духовно лице, — бјеше то градски прота, који се враћаше од некуда у град. Сујеверни капетан сматраше то за хрђав знак, и мјесто да пређе и заиште благослова и молитве за оне, који иду у бој, наложи војницима, да пљују и бацају пијесак на ону страну, гдје је прота стајао. Служитељ Божји наће се увријеђен због тога, те не могавши се уздржати, зовну једнога подчасника, који иђаше одостраг за одјелом, и рече му: „Кажи капетану, да ће прва кугла бити његова! ... Жестока је била ова ријеч у устима служитеља Христова, није требао говорити таке ријечи; но Бог је попустио, да он изговори таке ријечи, да осрамоти само сујеверје. Грозне ријечи служитеља Божја испунише се: како дођоше на мјесто, одјел мораде заузети један брежуљак, кога је посјео био непријатељ; капетан пође са својим јунацима напријед на јуриш, и — прва кугла непријатељска згоди капетана .... Само особитој милости Божјој има захвалити, да кугла није повриједила утробе његове, он остаде у животу. Сад се он сјети пророштва протина и горко заплака .... А ево и другога примјера. Бјеше то у Москви. Свештеник један иђаше дјеци неког богатог трговца, да их учи закону Божјему и на степеницама срете самога трговца. Он се одмах врати натраг у собу. — Што је с вама? запита га свештеник. Зашто сте се вратили? Трговац призна, да се није усудио ићи у град, јер се је сњим срио. Тада му рече свештеник: „Увјеравам вас именом Божјим, да ће Бог благословити ваше дјело успјехом: идите

с миром!“ и он благослови трговца. Кад би у вече тога дана, трговац посла по свештеника и рече му: „Бањушка, сад се ја стидим своје глупости. Данас сам тако пазарио, као никада!“

Немој осуђивати својих свештеника

Не осуђујте, говори Господ, и нећете бити осуђени. Слушао сам од многих: „Тешко мени! Како ћу се спасти? Постити не могу, спавати — исто тако; бити дјевственикомъ, нисам у стању, оставити свијет и отићи у пустињу, немам снаге, милостињу дијелити — немам од чега — не знам, како се могу спасти!... Такову човјеку одговарам: опрости, па ће се и теби опростити; не осуђуј, па нећеш бити осуђен; — ето, како се можеш спасти. Ако си сиромах, ако твоје тијело није у стању да поднесе труде: ти не осуђуј, па да својима очима и видиш ма кога да гријеши — ево ти средства за спасење! Једини је Бог судија свију, Он ће сваком дати по дјелима његовима. А ко пресуђује туђе гријехе, тај је — противник самога Христа, он се и назива антихристом, јер присваја себи суд Христов. Кад видиш брата да гријеши, ти ипак не знаш, како ће он провести остали дио живота свога. Разбојник, који је био са Христом распет, бјеше убица, а Јуда — ученик и апостол Христов, а уз то један од најближих његових ученика, и за врло кратко вријеме каква се породила с њиме промјена! Разбојник је ушао у царство Божје, а ученик — у погибао... За то не треба осуђивати човјека, ма како да је грјешан: он је твој брат, и откуда ти знаш, јесу ли његова дјела добра или зла? Често се догађало, да су многи грјешили јавно, а приљежно су се кајали тајно; и ми смо гледали, како су они грјешили, али нисмо видјели, како су се кајали и Богу обраћали; и тако, ми их осуђујемо као грјешнике, а Бог их оправдава као праведнике. Зато вас молим, браћо, немојте никога осуђивати! А нарочито немојте осуђивати свештенике Божје због њихових јавних или тајних гријехова, за које можда знаш и чујеш; не усуђуј се говорити: „Он је грјешан, — или можда: он није моје странке, није народан човјек, — па приступа да служи службу и свршује тајне, и зато не силази благодатни дар светога Духа“, — ништа слична не усуђуј се ни помислити. Свештеник је Божји сам судија и испитује тајне срца. Знај, да је свештеник у сваком случају пред Богом већи од тебе; и подноси суд Судији праведному. Ако свештеник и сагријеши у чему год, то је он сагријешио против заповиједи Божјих, а ти ниси ни судија ни истражитељ туђих дјела. Знај своју мјеру и свој чин. Рећи ћеш: зар и сам свештеник не подлежи црквеному суду и канонима? — Заиста подлежи, али не спада на тебе да му ти судиш

или истрагу водиш, — то је дјело Божје, или дјело Богом постављеног светитеља (Епископа). Ти си овца: па како смијеш осуђивати свога пастира? Зашто напријед отимаш, као фарисеј, суд Божји и судиш свештеничко достојанство? — Бог ти није дао то право? — Зато те молим, не осуђуј никога, а нарочито свештеника Божјега. С вјером и великим страхом, са истинитим кајањем и чистом савјести приступај божественим тајнама и дотичи се њих. Јер, кад би што више и сами анђео Божји приносио св. бескрвну жртву, а ти кад би се причестио св. тајнама из његове руке недостојно, не би те тада ни сам анђео очистио од гријеха, као што свједочи о томе и св. Писмо. Јуда је примио од самога Исуса Христа, Пречисто Његово Тијело, али се причестио недостојно, и зато је оној час уништао у њега сатана, од кога да нас избави сам Господ Бог, коме нека је слава во вијеки.

Одношај свештеников према болесницима.

— Васо Мостић. —

[Мостар.]

I.

Христос Спаситељ набрајајући врлине, којима се мора сваки Хришћанин одликовати, да се на страшном суду удостоји вјечног живота, између осталих споменуо је и похађање болесника. „Болестан бијах и обиђосте ме". (Мат. XXV. 36). Кад је та врлина пријеко потребна сваком Хришћанину, колико нужнија она мора бити свештенику! Није ли потребан љекар и души, као и тијелу, а особито у том случају кад обоје болују! Јер и умре ли тијело излијечене душе, чека га у будућности ново, свијетло, вјечно и непропадљиво. Зар свештеник да човјека — о коме се стара почам од рођења, па за цијелог живота — у задњем часу напусти, кад се с тјелесним мукама удружују још и душевне, због жалења за овим свијетом, или због страха од будућега, или због туге за породицом. Болникова душа пуна је страха и трепета, куда год погледа свуда види знаке туге и жалости. Такав човјек мора бити најдостојнији предмјет сажаљења и утјешења. „Ко је у стању, да улије утјеху у његово очајањем измучено срце, које је изгубило земаљске наде, — осим истинитога посланика божанствене љубави? Могу бити у парохији и такови, који немају на земљи другога пријатеља осим самога пастира. Може бити дјеце, која умиру од глади и зиме на постељи сиромаштва и бољетица, а у напредак —

никаквога излаза осим очајања и смрти. — Соба болесникова и самртна постеља Хришћанинова јесу преддвери неба, овдје може пастир више да проучи и дубље да сагледа небеске предмјете, него ли ма на ком другом мјесту на земљи;... Овда-онда пастир не може не осјећати, да мјесто пуке болноме, ради које је он дошао, он се сам поучава овдје.“ (Архимандрита Борисе: Записи из пастирског богословља). — Колико их опет има, који гледајући тек смрт пред очима, увијају погрешке свога живота, и душа им зажели мира вјечнога, а ко ће им мир тај донијети, ако не свештеник? Опасност животу многога је Богу обратила. „Иди на море, па ћеш се научити Богу молити“; — вели народно искуство.

Сама болест или је казна за гријехе, за што можемо наћи најбољи примјер у св. Евангелију, гдје се описује исцјељење узетога (Мар. гл. II., с. 5); или је искушење постојаности наше и вјере у Бога, као што је случај с праведнијем Јовом; или пак служи за православље Божје као што је са слијепијем (Јов. IX. 3). У сваком том случају потребан је свештеник. Ако је болест пошљедица гријеха, то је он дужан да болесника на гријех упозори, и само он је кадар, да га од гријеха очисти. Је ли болест пошљедица искушења, то је опет пријеко потребан помагач, који ће болника кријепити, да не клоне и не посумња. Треба ли пак славу Божју открити, одиста од свештеника нико није на то позванији. С тога нема никакве препрјеке, која ће правог свештеника од те узвишене дужности задржати. Њему не смета ни злочест пут, ни хрђаво вријеме, ни опасност пријепчиве болести и готов је у свако доба дана и ноћи напустити топлу постељу и похитати спасењу ближњега, јер „што сте учинили једном од те Моје мале браће Мени сте учинили“. Њега не руководи при том ни богатство, ни славно име, или буд каква добит или рачун, њему лебди пред очима једино спас душа, јер тешко њему, ако његовом немарношћу и једна пропадне (Јез. XXXIV. 4, 10). Не везу га ни границе парохије његове, него хита у сваки крај и у свако доба, да избави душу, ради које је Искупитељ своју драгоцјену крв пролио. И црква потпуно је схватила велику важност те узвишене службе, с тога је и дозволила, да свештеник може саму свету литургију прекинути и и болнику при растанку с овијем свијетом на помоћи бити. Има крајева у нашем народу, гдје се похађање болесника и њихово причешћивање од народа, па и од стране самог свештеника сматра као прости обичај, кога као да је већ почело нестајати. Свештеника не зову, а он сам не ће да дође, а бабе и врачаре са што каквим записима никад се и не одмичу од болесника. Нема свештеника, да их

упозори на ријечи апостола Павла: „Погаиих и бабских гаталица клони се; а обучавај се у побожности“. (I. Тим. IV. 7). У Мостару сам примјетио, да ће се ријетко догодити, да неко умре неисповијеђен и непричешћен. Шта више и свака бременита жена, пред скоро вријеме порођаја, исповиједиће се и причестити. Колико је то боље него чекати задњег часа, у коме болесница обично није при себи. Нека би се на Мостар у томе и по другијем крајевима угледали. Добро би било, да наши архијереји посланицом једном упозоре како свештенство, тако и народ на важност похађања болесника од стране свештеника.

II.

Свештеник чим чује, да се неко у његовој парохији разболио, дужан је, — не одлажући и ни чим пред самим собом не изговарајући се, — да одмах посјети болесника. Само по себи разумије се, да при томе, ако није крајња нужда, мора пазити на доба дана, као и друге околности, како не би својим неочекиваним доласком заплашио болнога и још га више смутио. Особито нека не чека задњега часа, јер тад му је много теже на болника утјецати, кад је овај сав обузет тјелесним боловима. У задњим часовима, свештеник ако већ од прије није болесника похађао, тешко да ће моћи своју задаћуваљано и како треба извршити. Свештеник нека не чека да га позову, него треба и без позива да иде, пошто је у многим случајевима нужно, да сав свој уплив и знање уложи, да би болесника склоњо на примање светих тајана.

Прије него ли од куће свештеник пође болеснику, нека се помоли срдачно ријечима апостола Павла: „Благословен Бог и отац Господа нашега Исуса Христа, отац милости и Бог сваке утјехе, који нас утјешава у свакој невољи нашој, да бисмо могли утјешити оне, који су у свакој невољи, утјехом, којом нас саме Бог утјешава“. (II. Кор. I. 3—4).

При ступању у дом болесников, свештеник не смије бити лица намрштена, да изгледа, као да једино из дужности, а не с љубављу и вољом посао свој врши. Тиме би и онако смућену болникову душу, још више ражалостио и напуњио неповјерењем према себи, да би му сав рад био залудан. Љубазним лицем и мирним погледом нека свештеник ступа у собу болесникову. Нека га распита за стање болести. Је ли болест пошла на боље, то нека болеснику радост своју открије; је ли на горе, то нека му своје срдачно сажаљење изјави, а по том га одмах по могућности утјеши и упути да се преда вољи Божјој. Што год бива, бива по вољи Божјој и Његовијем законима. Без знања Божјег ни птица на земљу не слијеће, нити једна влас из главе наше

испада. На кад се Бог за птице небеске и власи наше брине и стара, колико се мора више бринути за живот човјечји, кад на љубави према вама није пошт(е)дио ни свога јединороднога Сина, него Га је за наше спасење на жртву принио. Свештеник се при томе не мора служити дугим говором, особито ако је болесник јако слаб. Нека говори кратко, јасно и разумљиво према умном, друштвеном и религиозном стању болесникову, а и стању саме болести. Много пута на болесника много више утиче згодно изабрана реченица из св. Писма или из поучења св. отаца, него сво проповиједање свештениково. Свештеник је дужан увијек читати св. Писмо, али за овакове случајеве најбоље би било научити на памет реченице, које говоре о утјехи болесничкој или служе за побуђење истинитог кајања, што би се њима могао увијек лако послужити, а и на самог болесника више би утјецао живом ријечју, него читањем.

Такове су реченице: „Тако био ја жив, говори Господ, Господ, није ми мило да умре безбожник, него да се врати безбожник са свога пута и да буде жив". (Јов. XXXIII. 11). „Јер Богу тако омиље свијет да је и Сина својега јединороднога дао, да ни један, који Га вјерује, не погине, него да има живот вјечни". (Јов. III. 16.) „Ако речемо, да гријеха немамо, себе варамо и истине нема у нама. Ако признајемо гријехе своје, вјеран је и праведан, да нам опрости гријехе наше, и очисти нас од сваке неправде". (Јов. I. 8—9). „Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни, и ја ћу га васкрснути у посљедњи дан" (Јов. VI. 54). „Болује ли ко међу вама, нека дозове старјешине црквене, те нека читају молитву над њим и нека га помажу уљем у име Господње. И молитва вјере помоћи ће болеснику, и подигнуће га Господ, и ако је гријех учинио, опростиће му се." (Јаков V. 14—15). Још доста има таковијех згоднијех мјеста[1]).

Главна сврха похађању болесника састоји се у томе, да их утјешимо и склонимо на покајање, ради достојног примања тајне јелеосвећења и причешћа.

Болесници су разног рода, разне добе живота, разне умне развијености, разног знања и осјећања, разног стања и положаја, а и у разним болестима, с тога мора свештеник имати особити начин поступања са болесницима, да му труд не буде залудан. Код жена, које су већ по природи њежније, осјетљивије и одликују се већом маштом треба утјецати на срце, код људи пак више на разум. Дјеци нека напомиње велику љубав Спаситељеву према њима, и упозна их са главним основима вјере, пријеко нужним за спасење. Младежи и одраслим

[1]) Види „О дужностима парохијских свештеника", стр. 68.

нека напоси велико старање Божје за нас, да Бог не ће смрти грјешнику, него спасење, а спасење да се може добити тврдом вјером, истинитим покајањем и надом у милосрђе Божје. Старима напоминати, да све бива по Божјој вољи и законима, и за то да смо дужни у свему се Богу покоравати, зарад нашег спасења, а за гријехе искрено кајати се, којих свакако има више, чим смо дуже овдје на земљи поживјели. Неуке и просте нека научи најважнијим вјерским истинама: да је један Бог, да су три лица Божја, да је друго лице Син Божји, Исус Христос, који је зарад нашег спасења сишао на земљу, страдао и васкрсао; да је душа бесмртна, да ћемо у посљедњи дан ускрснути и предстати страшном суду Христову, а да би се удостојили вјечног блаженства, потребно је, да се прије смрти покајемо, исповједимо и причестимо. Ученима нека представи ништавило овога свијета; да је вјера више ствар срца него разума и да је само вјера основ истинитога знања, живота и среће. Богате нека поучи, да сво благо овога свијета не може ни за једну трунку ублажити грозне муке нераскајаног грјешника. Сиромахе нека тјеши обећањем Спаситељевим, да је њихово царство небеско, и да Бог никога не напушта, особито кад му се обраћа искреним покајањем и срдачном молитвом. Добро би свештеник учинио, кад би такове по могућности и сам помагао, или нешто од имућнијих побожних душа покупио. Народ наш је милостив, не сумњамо у успјех свештеников, само ако се својски заузме. — Нестрпљивима нека напоси трпљење Спаситељево и праведнога Јова. Оне, што се смрти плаше, поучиће свештеник, да доласком Христовим смрт отвара праведнику врата у царство небеско, а изводи из овога свијета пуног невоља и брига, злобе и порока.

Најпише вјештине, а по томе и труда напскује од свештеника вјерско расположење болесниково. Оне, који би одуговлачили примање св. тајана, нека поучи да је човјечји живот као трава, која се данас зелени, а сутра се коси, и у пећ огњену баца, да ни здрав не смије јамчити за свој живот, па како онда може болестан. Одлазак с овога свијета може са свијем изненадан бити и човјек се неће моћи с Богом помирити осим посредством покајања и с Христом сједипити само посредством причешћа. Великијем грјешницима, који се искрено кају за своје грјехе, као и онима, који у своје спасење сумњају, нека представи велико милосрђе Божје, као и то, да нема грјеха, од којега се не би могли очистити заслугама Искупитељевим, тврдом вјером и истинитим покајањем. Нека им напомиње блудног сина, блудницу, разбојника на крсту, гријех цара Давида, одречење апостола Петра и друго. Упорним и нераскајаним грјешницима, којих је код нас, надам се, мало, нека

наводи велико старање Божје за обраћање грјешника, нека напомиње Очеву велику љубав према нама, да је зарад нашег спасења свога Јединца послао, Који је опет из љубави за нас најгоре муке претрпио. Не успије ли тијем, нека им предочи страшни суд и грозне муке пакла, којих се никада не ће моћи опростити.

Пошто свештеник успије, да пробуди побожно расположење у души болесниковој, тек тада нека приступа свршавању св. тајана: исповиједи, јелеосвећења и причешћа.

Према стању болести и душевном расположењу — посјете могу бити ређе или чешће. Је ли се болесник почео опорављати, и тада га не треба запемаривати, него му напоминьати, да је за оздрављење своје дужан вазда бити благодаран Богу, а такијем да ће се најбоље показати, ако буде испуњавао Његове свете заповједи, које ће марљивим доласком у цркву најприје и најлакше каучити.

Види ли свештеник, да је болест озбиљније природе и да би смрт могла брзо наступити, нека позове болесника, да са својим иметком по вољи расположи и уреди дугове, како не би по смрти његовој настала међу најближом родбином распра, па често и истом дјецом. Најстрожије се забрањује свештенику, да ма што од болнога имовлава, било за се, било за цркву, да га не би огорчио и у души његовој ослабио силу оних својих настављања, утјешења и увјерења, која му је чинио. (Ручна књига од митрополита Михаила, стр. 97).

Истина, да је похађање болесника скопчано са великим тешкоћама, а особито код нас по овако раштрканим селима и гдје је често по цио сахат кућа од куће удаљена, али жарка љубав пастирева све ће тешкоће савладати и још увијек наћи довољно времена, ма којим послом да се у неком селу бави, да тамошње болеснике посјети и утјеши.

Проповијед на други дан Божића.

— Приредио и говорио: **Григорије А. Николић,** парох. —

[Ириг.]

„Христос раждается славите". Тако поји света наша црква православна, ево пет недјеља, приправљајући нас да достојно дочекамо пресвети и радосни празник — Рождества Христова.

Зар се Христос и сада рађа? Да, мили моји слушаоци, Он се и сада зачиње, и рађа се, и рађаће се до свршетка свијета у душама нашим, и, обратно, најсветије обличје Његово може бити избрисано из душа наших (Гал. IV, 19.).

Па када се и како се у нама рађа Христос? Кад се трудимо, да живимо по примјеру Његовом: јер Он је за то и благоволео да прими облик смиреног и грјешног тјела нашега, да нам покаже примјером Свога живота пут на небо и да нас учини грађанима небеским.

Ко од нас, имајући у уму свом смирено рођење Спаситеља у убогој пећини и лежање Његово у јаслама, по овоме настоји да се одликује у свом животу, не спољашњим сјајем и раскошем разним, него кротошћу и смиреношћу пред својим ближњима, у срцу тога рађа се Господ, слави се и прославља. Ко од нас, вјерујући да је Син Божји за то примио на Себе све слабости тијела нашега, осим гријеха, да *бивши искушан може помоћи онима, који се искушавају* (Јевр. II. 18), ко од нас настоји и стара се по примјеру Спаситеља, да буде милостив, особито у ове свете дане спрам несрећних свијета овога и спрам оних, који требају помоћи, дијелећи сувишак иметка свога с њима — у срцу тога рађа се Христос. Ко се стара водећи напорну борбу са страстима својим, да покори тијело своје разуму, опомињући се, да се Господ за то одјенуо немоћним тјелом нашим, да га освети и учини храмом Духа Светога, — у срцу тога рађа се Господ. Једном ријечи, ко у ове свете дане тражи насладе не у благу свијета овога и не у тјелесним уживањима, него настоји и труди се, да се вјежба у побожности, — у срцу тога рађа се Господ, слави се и велича Њиме.

А ако ми не будемо вјеровали тврдо у рођеног Спаситеља, и, из љубави према Њему, не испуњавамо његове свете заповиједи, т. ј. мјесто кротости и смирености, гордимо се пред својим ближњима и бринемо се више и већма о раскоши сјетској, а не о чистоћи срца; при виђењу сиромаха, будемо одвраћали очи своје од њих, не будемо обуздавали тијело своје пуно страсти, испуњавајући све жеље његове; ове свете дане проведемо ли у пијанству гадних пјесама; то таковим животом можемо са сним набрисати из себе обличје рођеног Спаситеља и лишити се благодати Његове, јер ријеч Божја говори: *подмјевачима Бог се подмјева, а кротким даје милост* (Прич. Сал. III., 34). *Сваки, који се сам подиже понизиће се; а који се сам понижује, подигнуће се* (Лук. XVIII., 14). *Благо онима, који су чистога срца, јер ће Бога видјети* (Мат. V. 8). *Благо онима, који су милостиви, јер ће бити помилувани* (V. 7), *а сви, који чине безакоње, отићи ће у огањ вјечни* (XXV., 41).

По овоме, желећи себи блаженства у будућем животу постарајмо се, браћо, да се владамо у ове свете дане тако, да се у нашем животу огледа живот Спаситеља нашега; поступајмо кротко и смирено са својим ближњима; ради Бога и Божића, помозимо како можемо и колико можемо сиромашним и несрећним свијета овога, да се и они с нама заједно радују празнику; по његи сила наших, проводимо ове свете дане у побожности, ограничавајући своје многострасно тијело у његовим прохтјевима и богопротивним уживањима. Тада ће се Господ заиста рађати у душама нашим, и тако прослављање празника биће му пријатно и за нас корисно. А у противном случају, ако не будемо проникнути вјером и љубављу према рођеноме Спаситељу, и, ради те љубави, не будемо се угледали на његов живот: тада узалуд чинимо помен онога, што се збило у Витлејему јудејском, о јаслама у пећини и Богомладенцу, Који је у њима лежао. *Јер пред Богом нијесу праведни они, који слушају закон, него ће се они оправдати, који га творе* (Римљ. II., 13). **Амин.**

Проповијед на дан сабора св. Претече и Крститеља Господњег Јована, 7. јануара.

— Говорио: **Григорије А. Николић**, парох. —
[Ириг.]

О животу св. Јована Крститеља и његовој служби.

Луче, браћо, прослависмо дан Крштења Господњег, а данас спомињемо извршитеља тога Крштења — Пророка, Претечу и Крститеља Господњег — Јована. У славу његова празника проговорићемо сада о његову животу.

Са именом Јована ми знамо многе светитеље, којих помен прослављa св. црква. Има апостола, има светитеља, има мученика и преподобних, који носе то име, — но више свих њих је св. Јован — Претеча и Крститељ Христов. Сам је Господ о њему казао: *на један између рођених од жена није изишао већи од Јована Крститеља* (Мат. 11, 11). Име његово Јован, које значи благодат, показује, да је у њему, као великом пророку, била благодат Божја. Назива се он пророком за то, што је предсказао људма Исуса Христа, као избавитеља и Загуве, које прима гријехе свијета. Шта значи назив — Претеча? Претечом је св. Јован назван стога, што се, по годин раније родио од Исуса Христа, раније је почео од Њега проповиједати људма о Његову доласку и приправљати народ за дочек Спаситеља. „Када је незалазно Сунце — Христос наш, говори се у црквеним књигама на дан рођења Господњега Претече, благоволио засијати свијету, и приклонивши небеса, сашао у утробу дјевојачку, потребно је било да се јави пред Њим даница од нероднe старице — Св. Претеча Јован, да иде напријед, као гласник, проповиједајући и говорећи: *иде за мном јачи од мене* (Марк. 1, 7). Имена Крститељ удостојио се св. Јован с тога, што је он крстио народ, који му је долазио, и био је Крститељем самога Спаситеља у водама јорданским. Ево у част каквога великога угодника Божјега свршавамо ми данашње славље.

Св. Јован Претеча био је син свештеника Захарије и Јелисавете, рођен од њих у дубокој старости им, послије усрдних молитава; стога је и рођење његово било чудновато. У св. Писму о том се овако приповиједа: једном Захарија, служећи службу пред Богом у храму јерусалимском, ушао је ради кађења у светилиште. Овдје, с десне стране олтара, јавила му се анђео Господњи. Страх нападе Захарију и уплаши се, видјевши пред собом небеснога посланика. Небој се, рече му анђео Господњи, Бог је услишао ваше молитве, и жена твоја Јелисавета родиће сина, који ће се назвати Јованом. Он ће се напунити Духа Светога још у утроби матере своје, биће велики пророк, напријед ће доћи пред Господом, да приправи Господу народ готов (Лук. 1, 16. 17). Не повјерова Захарија ријести тој, не могаше разумјети, да се у њих, као у људи престарјелих, може родити такав велики син, и у сумњи запита анђела: по чему ћу ја то познати? Ја сам анђео Господњи, рече му гласник, од Бога послан да ти јавим, да ћете добити сина; и зато што нијеси вјеровао мојим ријечима да су моје ријечи истина и да ће се збити у своје вријеме, ти неш онијемити и нећеш моћи говорити, до онога времена, док ти се не роди син. Послије тога Захарија заиста онијеми, и када изиђе народу

да проповиједа, то не могаше говорити, и само рукама даваше знак, знак, да му се нешто утворило у цркви. Тим се служба Захарије у храму и свршила и он се врати кући својој.

Међу тим анђелска вијест испунила се: престарјела Јелисавета родила је сина. Скупивши се рођаци почели су мислити о томе, какво име да даду новорођенчету, — и хтједоше му дати име оца његова — Захарија; но Јелисавета — мати његова — жељела је, да јој се син зове и назива Јованом. Да би ријешили то питање, запиташе и оца му, те како Захарије није могао говорити, то узеде таблицу и написа на њој: „Јован му је име". Одмах за тим отвориле се уста Захарији и он поче говорити.

Тако, гдје је Господу угодно да јави своју силу и моћ, ондје за Њега ништа није немогуће: неплодни и престарјели по Његовој ријечи рађају, који говоре, занијеме, а нијеми проговарају. Бог, кад год хоће, побјеђује и природу. И по овоме сви, који чуше о чудесима, која пропратише рођење Јованово, говорили су: шта ће бити од тога дјетета? Глас о тим чудним догађајима дође и до цара Ирода. И гле, кад Ирод, случајем рођења Спасителева, посла у Витлејем војнике да побију тамо сву дјецу, он се сјети тада и Јована, сина Захаријина и помисли: не ће ли он бити цар Јудејски? И посла своје војнике кући Захаријиној заповједивши да убију недавно рођеног Јована. Дознавши о том, Јелисавета побјеже са сином у пусте горе Јорданске, и, сакривајући се по пећини, хранила се плодовима финикова дрвета, које је ту расло, и водом из извора, који се налазио код његова корјена. Извјештен о скривену дјетету, Ирод поче захтијевати од Захарије, који бјеше тада на служби у Јерусалиму, да он каже, гдје му је син? „Ја сад служим Господу Богу Израиљеву, одговори Захарија, а гдје је мој син не знам". Разгњевљен тијем одговором, Ирод посла да убију самога Захарију, — и војница убише га у храму. Невино проливена крв његова, проли се на мраморном поду и скамени се на вјечно изобличење злобнога Ирода. На четрдесет дана послије смрти Захаријеве скончa и мати Претечева, у оној истој пећини, која ју је скривала с дјететом. Св. Јован, храњен анђелом, а чуван Богом, растао је непрестано у оној истој пустињи, и пробавио је у њој до самог јављања свога народу јудејском са проповједи покајања и приправљања његова к дочеку Спасителја, који долази.

Чудновато, као што видјесмо, бјеше рођење Јованово, но не мање чудноват бјеше и живот његов. Представите усамљен живот у глухој пустињи: каква он може имати задовољства и радости? Јован је био великi и строги испосник, хранио се скакавцима и дивљим медом, који се налазио у горама и шупљинама дрвета. Хаљину је носио од длаке камиље, грубу и просту, опасујући се кожнатим појасом. И тако је проводио он живот у пустињи до тридесете године. За тим, по заповијести Божјој, он дође на Јордан, и овдје говораше народу, да је близу царство небесно, и да ће бити у том царству само они, који покајањем свој рђав и грјешни живот промијену са добрим. Мноштво народа долазило је Јовану и подучавао се од њега, исповиједајући грјехе своје. Тако, запамтите, да је покајање и поправљање живота свога први и прави пут, који води царству небесном. А ми о покајању и мало мислимо, и мало се бринемо, — отуда су и грјеси свагда с нама

Кад је Јован проповједао о доласку Месије и крштавао народ у ријеци Јордану, у то вријеме дође њему, тридесетогодишњи Исус Христос и мољаше од њега крштења. Сматрајући себе недостојним да крсти Онога, који је већи и достојнији од њега, Јован се у почетку бранио да крсти Исуса Христа. Но како Исус Христос и Претеча Његов бјеху дужни и обвезни да испуне све оно, што

им је заповиједено Божјим опредјељењем, тада Јован и крети Спаситеља, ма да је и дрхтала рука његова, када се дотакла главе Господа. Јуче смо и ми споминьали то крштење, погружењем у воду крета Господњега, који даје свему благодатну силу и освећење.

Послије крштења Спасителева Јован Претеча је још неко вријеме поучавао народ и спремао га да прими учење Христово, показујући му на Исуса Христа, као Спаситеља свијета; обличавао је безбожни живот оних, који су долазили да се крсте с нечистим мислима и намјерама. За та баш обличења безбожних људи он је и живот свој положио. Први, који подиже на њега безбожне руке, био је цар Ирод. За Ирода нагледаху тешка и неповољна обличења тога праведника, и он у почетку баци га у тамницу, да не слуша више обличења његових, — а за тим, на молбу кћери Иродијаде, он заповједи да му отсијеку главу мачем. Тијело тога великога праведника и угодника Божјега, који пострада за правду, са чашћу је било погребено од његових ученика, и он се призива од вјерних у молитвама и до данас.

Молимо се и ми сада, браћо, том великом угоднику Божјем, као проповједнику покајања и основаоцу човјечјега спасења. Поштујмо тога великога слугу Господњега, који се удостојио на Господа положити руке своје и крстити Га у Јордану. Јован је био велики испосник, — па да би наше поштовање било достојно њега, постећајмо се у данашњи дан, — дан његова помена провести у издржљивости. Друкчије ће нам данашњи празник у част великога Крститеља послужити на осуду, и ми у лицу Претече Господњега наћићемо себи не молитвеника, него прије строгога судију и обличитеља нашега грјешно... и неуздржљивога живота. Амин.

Разно.

Богојављенско водоосвећење у Сарајеву. Као и сваке, тако је и ове године Богојављенско водоосвећење обављено овдје са највећом свечаношћу. Послије одслужене св. Архијерејске литургије кренула се литија уз пуцњаву топова на извор Пјешковац. И ако је вријеме доста неповољно било, ипак се искупио силан свијет из Сарајева и околине. Напријед је ступала војничка музика са почасном сатнијом војника, а за тим школска младеж српских основних и више дјевојачке школе, ђаци велике гимназије, учитељске и техничке школе, те слушаоци св. богословије са својим професорима. Иза богослова, а пред небом, ишло је у алатткане одежде обучено свештенство. Под небом, кога су носили четири богослова, а кога је опкољавала почасна војничка стража под пушкама, корачало је Његово Високопреосвештенство Господин АЕ. и Митрополит Николај. Пред небом носила су два ђакона трикирије и дикирије, а пред њима бјеше трећи ђакон са кадионицом. За небом је ступала Његова Преузвишеност Госп. бирон Апел, поглавар земаљске владе са предстојницима и чиновницима земаљских звања, као и многобројно чаништво овдашње војничке посаде. Слушаоци св. богословије складно су и пјештачки извађали велико „Глас господњ на водах“ и остале стихире Богојављенске. На самом извору обављен је чин водоосвећења уз плотуне пушака и пуцњаву топова. По свршеном водоосвећењу кренула се литија натраг до у нову цркву, гдје је Његово Високопреосвештенство окропило св. водицом почасну сатнију војника, те

тиме ову свечаност завршило. Иза овога отишло је Његово Високопреосвештенство у пратњи госп. Петре Т. Петровића, подградоначелника и уваженог грађанина у конак, гдје се Његовој Преузвишености Господину барону Апелу, д. и кр. генералу коњице, те поглавару земље, у име српско-православног народа и свештенства на присуству, којим је Богојављенска свечаност увеличана, најтоплије захвалило. — Тако је обављено у нас велико, Богојављенско водоосвећење, те побожни народ окропљен св. водицом, разишао се оснажен и окријепљен вјером домовина својим.

Светосавска прослава у Сарајеву. Као и сваке, тако је и ове године прослављен дан св. Саве, највећанијим начином. Српски народ појима потпуно важност св. православне вјере за свој народни опстанак, па по томе зна и да цијени заслуге оних, који му улише љубави и одданости према св. вјери православној, оних, који сав живот свој посветише срећи и напретку његовом. Осјећајући неизмјерно поштовање и благодарност према свом просвјетитељу светом Сави, српски је народ саучешћем својим у прослави доказао, да зна уважавати своје великане. Послије Богослужења освештаване су „Водице“ по школским зградама, а у вече држата су „Светосавска сиједа“ са одабраним програмима. Овдје у Сарајеву св. литургију служио је Високопреосвештени Господин митрополит Николај са члановима консисторијалним и два ђакона, а послије службе освештао је „Водицу“ у дворани српско-православне школе, којом је приликом госп. Марковић, учитељ у српским школама, са патриотским одушевљењем и пјесничким заносом говорио о важности св. православне вјере за српски народ, и о важности св. Саве за св. православну вјеру и народну просвјету. И у државним училиштима, у гимназији и препарандији, освјештане су „Водице“ и држани сходни говори. Послије говора дијељено је колијево, чиме је овдје завршена ова лијепа прослава.

Светосавска прослава у Рељеву. Дан првога српског архиепископа и просвјетитеља св. Саве свечано је прослављен и у богословском училишту у Рељеву. Послије св. литургије, којој је присуствовао силан побожан сељачки свијет, пошла је литија у зграду богословског училишта, гдје је пречасни госп. јереј Станко Жупански, професор обавио чин водоосвећења и свећења колива. Након водоосвећења и шкропљења држао је пред мноштвом народа говор ученик IV. разр. Јово Јовановић, у којем је лијепо оцртао и изнио заслуге и значај св. Саве по српску цркву и школу. Тога дана у вече одржана је узбичајена забава са пјевањем црквеним и неколико лијепих свјетских пјесама, које су све умјетнички и на опће задовољство изведене.

Нови вијек у Њемачкој по заповиједи самога цара отпочео је са 12 часом ноћи 1900. године. Почетак XX. вијека обављен је са највећом свечаношћу. Званичне честитке обавиће се не као обично у 12 часова прије подне 1.-ог јануара, но у саму поноћ. — Исто је тако са највећом помпом прослављено наступање новог вијека и у Риму, на којој је прослави и сам папа учествовао.

Целибат латинског свећенства. Клерикалне њемачке новине „Badischer Beobachter“ саопћавају заиста сензациону вијест, да је наиме папа дозволио латинском свећенству у Америци ступање у брак. Прошле године у љето поднијели су јужно-амерички епископи папи у Рим молбу, да се латинско свећенство целибата разријеши. Како Tricona, епст у Чили, саопћава, папа је једном енцикликом, изданом 10./22. јула прошле године, безбрачност латинског свећенства у Америци укинуо. У поменутој енциклики речено је, да целибат није Божја, но црквена

институција. Главни разлог укинућу целибата као да је тај, што је огромна маса народа у јужној Америци без свештеника, пошто данашња омладина америчка, због целибата, неће да се посвећује свештеничком сталежу и чину. Папа, имајући ово у виду, а саслушавши претходно мишљење епископа јужно-америчких, у Риму искупљених, дозволио је женење латинском свештенству у Америци, препоручујући им и опет, да је достојније и узвишеније у целибату живјети.

Калуђерице ковачи. Како пише један енглески лист, у јужној Африци, тамо гдје се сада бију Енглези и Бури, има једно калуђерско друштво, које и занат ради, који је необичан у жена. Да би римску вјеру ширале и у јужној Африци, неке калуђерице насеље се близу Кинг Уљеме Тауна у Капландији. Али их тамо нерадо гледаше и Бури и Енглези. Због тога купе оне пространо добро, па како су тамо орачи и копачи ријетки и скупи, јер сваки трчи да вози алато и дијаманте, то се калуђерице симе латише орања и копања. Један пут им се сломије цртало, па како у свој околини не бијаше ковача, то калуђерице набаве у Капштату све што треба за грађење и опремање ковачнице. Узеше једнога ковача да их учи, и енергичне калуђерице научише од њега ковачки занат. Оне пођоше и даље. Видећи да се ковачки посао добро плаћа код Енглеза и Бура, оне сагради̇ше потпуну ковачницу са зиданим димњаком, намјесте добре мјехове, снабдјеју се свиме, што треба и тако се удесе, као манастир женских ковача. Ко онуда пролази, тај види думне у њиховом угаситом одијелу, како копају, ору и коње потковају. У свој околини познате су калуђерице ковачи у манастиру св. Доминика, као особито вјеште у занату.

„С. С.“

Књижевне вијести.

Српски Сион. Год X. Недјељни лист за црквено-просвјетне и автономне потребе српско-православне митрополије Карловачке. Са благословом св. Синода. Власник: Његова Светост српски патријарх Георгије. Уредник: протопрезвитер Јован Јеремић. „Српски Сион“ излази сваке недјеље на цијелом табаку. Цијена му је за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 8 круна, на по године 4 круне, а на четврт године 2 круне. За стране земље: на годину 10 круна. Појединн бројеви 20 филира. Претплата огласи, стјечајеви и рекламације шаљу се администрацији, а остали рукописи уредништву „Српског Сиона“ у Карловце. Штампа: Српске манастирске штампарије у Ср. Карловцима. 1900.

Српски Пчелар. Год. IV. Илустрован орган „Српске Пчеларске Задруге“. Заштитник листу: Његова Светост патријарх српски Георгије Бранковић. Главни уредник: Јован Живановић. Одговорни уредник: Иван Машировић. „Српски Пчелар“ излази један пут мјесечно. Цијена је листу на годину 4 круне или 5 динара. Претплата, огласи, рекламације, рукописи и све што се тиче уредништва шаље се уредништву „Српског Пчелара“ у Ср. Карловце. Власници: Јован Живановић и Иван Машировић. Штампа: Српске манастирске штампарије. 1900.

Привредник. Год. III. Орган савеза српских земљорадничких Задруга. Власник и издавалац: Савез српских земљорадничких задруга у Аустро-Угарској (као за друга). Одговорни уредник: Пера Кристић. „Привредник“ излази 1. и 3.

четвртка сваког мјесеца. Цијена му је на годину 4 круне (5 динара), на по године 2 круне, а на четврт године 1 круна. Штампа: Српске Штампарије у Загребу. 1900.

Женски свет. Год. XV. Лист добротворних задруга Српкиња. Власник: Добротворна задруга Српкиња Новосаткиња. Издаје и уређује: Аркадије Каравањанин. Излази сваког 1.-дана у мјесецу. Цијена му је на годину 2 круне. За Србију $2^1/_2$ динара. Штампарија Ђорђа Ивковића у Новом Саду. 1900.

Зора. Год. V. Лист за забаву, поуку и књижевност. Уређује: Атанасије Шола. Излази почетком сваког мјесеца. Износи 4—5 табака, а цијена јој је: на читаву годину 8 круна или 9 динара, а за пола 7 круна или 7 динара. Штампа се у умјетничко-штампарском заводу издавачке књижарнице Пахер и Кисића у Мостару. 1900.

Нада. Год. VI. Поуци, забави и умјетности. Издаје земаљска влада за Босну и Херцеговину. — Уређује Коста Херман. Цијена с поштарином за Босну, Херцеговину, Аустро-Угарску монархију и за иностранство на годину: 12 круна, на по године: 6 круна. Излази два пут мјесецу. Земаљска штампарија у Сарајеву. 1900.

Списи о историји православне цркве у далматинско-истријском владичанству од XV. до XIX. вијека. Прикупио Е. Н. М. Књига I. Задар. Типографија С. Артале. 1899. стр. 501. Цијена 5 фор. а. вр.

Гроф Л. Н. Толстој: **Васкрсење,** с руског превео: Јован Максимовић, Свеска 8. Издање књижарнице код Вука Ст. Караџића Св. Ф. Огњановића у Ср. Карловцима. 1900. Цијена: 40 фил. Српска манастирска штампарија у Ср. Карловцима.

Погледи на припрему и васпитање свештеничких кандидата. Савремена богословска расправа, намијењена свима српским родољубима, а нарочито служитељима српске православне цркве. Од Архимандрита Илариона С. Весића, професора богословије. Београд. Милош Велики — Штампарија Бојовића и Мићића. 1900. Цијена 60 пара дин. стр. 59. — Садржај књиге: Претходна напомена. I. Важност васпитне стране у припреми свештеничких кандидата; II. О високој служби свештеничкој и њезину назначењу; III. О великој одговорности, која се налаже на свештенство; IV. О награди, која свештеника чека пред Богом и пред људима за добру службу; V. Ко треба да ступа у ред кандидата за свештеника и да прими свештени чин; VI. Како треба припремати и васпитавати свештеничке кандидете; VII. С каквим сазнањем и погледом на Христову Цркву у садањем вијеку треба да буде наоружан свештенички кандидат.

Наши модерни историчари. Написао Александар Протић, пуковник у пензији. Београд. 1900. Цијена 1·50 дин. или 70 новчића. Стр. 132.

Читуља.

Лицем на Божић, 25. децембра 1899. послије дужег и тешког боловања, преселио се у вјечност **Вид Ковачевић**, протопрезвитер Бањалучки. — Покојник је рођен у Бихаћу 15. јуна 1849. год. По свршетку негдашње Бањалучке богословије, учитељевао је у Бањој-

луци, а по рукоположењу 18. и 20. јула 1882. постављен је и за свештеника Бањалучког. 19. априла 1887. произведен је у Сарајеву од блаженопочившег митрополита Николајевића за протопрезвитера. Био је примјеран свештеник, те је уживао повјерење, љубав и поштовање у цијелој Босанској Крајини.

Вѣчная памятъ!

Коста Новаковић, парох Мокрањски, сарајевског протопрезвитерата, преселио се у вјечност 29. јануара о. г. у 50. години живота, а у 20. години своје свештеничке службе. На опијелу у старој сарајевској цркви благоизволело је началствовати Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит наш Господин Николај уз 12 свештених лица, који су покојника свечаним начином до хладног гроба спровели и матери земљи уз многобројно саучешће народа предали.

Покој му души!

Јавне благодарности.

Приликом смрти мога драгог и незаборављеног супруга покојног протe Вида Ковачевића, који се лицем на Божић, 25. децембра о. г. послије дуге и тешке болести у вјечност преселио, указали су сви његови пријатељи и поштоваоци од своје стран покојнику пошљедњу почаст у највећој мјери, што је мени у превеликој тузи за покојником било велика утјеха.

Овдашња српско-православна црквено-школска општина у споразуму са осталим грађанима из великог поштовања према покојнику одлучила је, да се сав трошак и труд око достојнога сарањивања покојника учини на рачун српско-православне црквено-школске општине, чиме је раду покојника дала највеће признање.

Највиши фактори у земљи изразили су мени брзојавно саучешће у мојој тузи, и то: Његово Високопреосвештенство Госп. митрополит Никола Мандић и дворски савјетник госп. Ђуро Трешчец у име високе земаљске владе.

Све овдашње власти, како војничке, тако и грађанске, са свима потчињеним заводима указале су покојнику својим присуством у спроводу од своје стране високо поштовање.

Исто тако биле су заступљене све друге вјерске општине преко својих вјерских поглавица или њихових заступника.

Од стране војничке власти присуствовао је спроводу преузвишени госп. генерал-мајор пл. Витих са официрским кором. Од стране грађанских власти бијаху присутни: окружни престојник, пресвијетли госп. барон Пијус Лазарини; предсједник окружног суда, велеможни госп. Симон Корнфелд; поглавита гг. котарски престојници г. Јован Форкапић и г. барон Ферстл са многобројним чиновништвом. Све поглавице државних завода и школа са потчињеним чиновништвом бијаху у

спроводу. Од стране римо-католичке цркве указао је покојнику почаст са још три свештеника бискупски викар, прeч. госп. Августин Ченгић, од стране протестантске општине г. пастор Цвернеман и од стране јеврејске општине рабинер г. Френкл.

Осим тога послала је српско-православна црквено-школска општина приједорска г. Раду Стојановића, да је заступа при спроводу.

Многи пријатељи и поштоваоци покојникови са стране, изразили су мени брзојавно и писмено срдачно саучешће, од којих не могу да не споменем: српско-православну црквено-школску општину Бихаћку; владина тајника госп. Љубоја Длугуша; пречасну гг. конзисторијалне савјетнике проту Ст. Давидовића, проту Васу Поповића и проту Петра Ђенића; гг. Васу Видовића из Бос. Градишке, Марка Добројевића из Бос. Крупе, Саву Вукановића из Приједора и многе друге, којима нијесам у стању на посе изразити достојну захвалност.

Свима споменутим високим факторима, као и појединим личностима, који својим присуством спроводу, пошљедњу почаст покојнику указаше и мени, било писмено или усмено у мојој тузи саучешће изразише, нека је овијем путем како од мене, тако и од моје цијеле породице, пречена највећа благодарност.

Осим споменутих фактора и личности задужили су ме на исто толику захвалност: пречасна гг. свештеници, који се у лијепом броју бијаху сакупили, да покојника достојно испрате до његове вјечне куће, међу којима морам споменути пречасног г. проту приједорског Илију Зеленику, који је спровод руководио и пречасног г. Константина Чавића, професора, који је у своме говору у цркви веома живо и дирљиво оцртао живот и рад покојников; за тим предсједник српско-православне црквено-школске општине Бањалучке г. Тодор Пиштељић, који се у име народа над гробом са покојником врло дирљивим ријечима опростио, наслашујући при томе узвишеност свештеничког позива, у којем заслужни носиоци црквеног достојанства заслужују од народа највеће поштовање и љубав; — уважено српско-православно грађанство Бањалучко без разлике сталежа; српско-православно црквено-појевачко друштво „Јединство“ · учитељско особље српских основних школа, као и сви остали грађани без разлике вјере и народности, који се бијаху у знатноме броју сакупили, у намјери да одаду пошљедњи знак поштовања нашем милом и драгом покојнику.

У Бањалуци, 31. децембра 1899.

Софија Ковачевић
српска учитељица.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, старајући се о срећи, напретку и сваком благу народном у овим земљама, као добра мајка о својој дјеци; настојећи и бистрим оком пазећи да су св. цркве, које том народу припадају, споља и изнутра изгледне и украшене, као што доликује светим молитвеним домовима, није пропустила нити своје љубави укратила ни од св. цркве у Осјечанима и Кожухама, него је благоизволјела милостиво даровати једној и другој цркви, у прошлој 1898.-ој годчни ове драгоцјене ствари и утвари: 2 потпуна свештеничка одјељанија, 2 велика чирака пред часне двери, 2 мала чирака за часну трапезу, 2 велика и 2 мала кандила, једну кадионицу, једну пјатохљебницу, 1 плаштаницу, 1 полијелеј, 1 путир, 1 ручни крст, 1 дискос, 1 звјездицу, 1 цвијет, 1 кутију за кивот, 1 кашичицу, 1 копље, 1 воздух, 1 покровац, 1 антимис, 1 сасуд за проскомидију и 1 Требник I. дио. А у овој години, 1

Требник II. дио и 1 велики Служебник. Како су ове св. цркве биле врло нужне и потребне у овим стварима, јер их имале нијесу, и оно, што су имале било је употребом подерано и порушено тако, да нијесу својим изгледом одговарале светињи и смислу божанствених радња, те је општински одбор, као и цио народ једне и друге цркве, осјетио велику радост и задовољство, кад је видио, у својој цркви ове црквене ствари, високом земаљском владом поклоњене, те из оне срдачне радости и душевног задовољства најављује овом приликом топлу благодарност високој даровательци на овако племенитом, драгоцјеном и по св. цркву корисном поклону, узносећи своје топле молитве престолу свемогућег Бога за високу земаљску владу.

У Осјечанима, 20. октобра 1899. год.

Предсједник Кожушке општине:
Марко Николић.

Остоја Пантић,
свештеник.

Предсједник Осјечанске општине:
Марко Божић.

Поред оног обилатог дара при градњи наше цркве у Крупи, храма светог пророка Илије, висока земаљска влада благоизволела је поново поклонити скупоцјене књиге, одјејанје и утвари: 1 Јеванђеље, 1 Апостол, 2 Октоиха I. и II. дио, 2 Требника I. и II. дио, 1 Служебник, 1 стихар, 1 епитрахиљ, 1 појас, 1 пар нарукавица, 1 фелон, 1 полијелејски цвијет, 1 крст за часну трапезу, 1 кадионицу, 1 звјездицу, 1 путир, 1 дискос, 1 копље, 1 кашичицу, 2 чирака за часну трапезу, 2 велика чирака пред часне двери, 1 велико кандило, 1 мало кандило, 1 пјатохлебницу, 1 кутију или ковт, 1 покровац или дарак, 1 воздух, 1 плаштаницу, 1 покривач за дискос, 1 покривац за путир, 1 покровац за часну трапезу, 1 дарохранилницу са прибором, 1 прибор за свето причешће. На овом скупоцјеном дару овај одбор у име свега српско-православног народа парохије Крупске изриче високој влади најискренију захвалност.

У Крупи, код Бањелуке 25. октобра 1899.

Чланови:
Божо Вуковић,
Филип Илић,
Мијо Орозовић,
Димитар Вуковић.

Предсједник:
Станко Врањешевић,
српско-прав. свештеник.

Висока земаљска влада пружила нам је новчану припомоћ, да се овдашња српско-православна црква сагради, а опет нам је све скупоцјене црквене књиге поклонила.

На тој милости је овдашњи народ искрено захвалан, те ми у име истог изричемо високој земаљској влади најтоплију и најсрдачнију благодарност, те као лојални поданици кличемо: Боже пожини и уздржи Његово Величанство нашег премилостивог цара и краља Франца Јосифа I. и нашу покровитељку високу земаљску владу за Босну и Херцеговину.

Нецвјеће, (крај Требиња) 29. октобра 1899.

Бошко Брковић и Тодор Никковић,
тутори.

Ђорђо Поповић,
српско-правосл. парох.

Овдашња наша српско-православна парохијална црква, храм св. оца Николаја, била је посве у слабом стању, особито малена. Тако трудом и добровољним прилозима сиромашног народа уз обилату новчану припомоћ високе земаљске владе црква је данас с малим изузетком довршена, која ће се ако Бог да идуће године осветити.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, осим до сада учињене милости овом св. храму, и овом приликом дарова 7 комада црквених књига и то: 1 Евангелије, 1 Апостол, 1 Служебник, Октоих I. и II. дио и Требник I. и II. дио.

Такође цркви на Видову Врху, храму светог великомученика Српског цара Лазара три комада књига и то: 1 Служебник и Требник I. и II. дио.

На чему потписати одбор у име цијелог народа ове парохије изражује најтоплију и најискренију благодарност високој земаљској влади, те као њерни поданици кличемо нека Бог поживи и уздржи Његово Величанство нашег премилостивог цара и краља Франца Јосифа I. и нашу високу земаљску владу.

У Крушевицама, (котар Требиње) 3. новембра 1899.

Тоно Томашевић, председник. **Васо Новаковић,** парох. **Симо Томашевић,** кнез.

Чланови: **Андрија Радовић, Милош Вавић, Никола Тушуп, Јово Павловић и Јовица Бијелић.**

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизволеља је даровати кроз званичне листове да је у нашој Босни и Херцеговини много црквe потпомогла, у готову новцу, књигама и одјејанијама; те сјети се и овој свето-наведенекој обитељи, и то: 2 Стихара, 2 епитрахиља, 2 појаса, 2 пара наруквица, 2 фелона, 1 крст за часну трапезу, 1 путир, 1 дискос, 1 копље, 1 кашичицу, 2 чирака за часну трапезу, кадионицу, 1 звјездицу, 1 индитију, 1 покривач за путир, 1 покривач за дискос, 1 полијелеј и 1 Служебник.

На овим племенитим даровима, нека је високој даровательници најтоплија захвала, од стране братства ове свете обитељи.

Манастир Гомионица, 10. новембра 1899.

Гаврил Стојић,
игуман и настојатељ.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, поред досадашњих богатих прилога, којима је благоизволеља обдарити поједине цркве овдашњег протопрезвитерата, обдарила је опет са књигама ове цркве: у Подосоју храму св. Ђорђија 1 Евањеље, 1 Апостол, 2 Октоиха I. и II. дио; у Тракавици храму св. Арханђела Михаила, 1 Евањеље, 1 Апостол, 2 Октоиха I. и II. дио, 1 Служебник и 2 Требника I. и II. дио.

На овом племенитом дару са стране потписатог и народа ове парохије нека је високој даровательници исказана најтоплија благодарност.

У Билећу, 30. новембра 1899.

За српско православни црквени одбор:
предсједник:
Ђорђе Перивоић,
свештеник и надзиратељ протопрезвитерата.

Поред већ толике познате дарежљивости свијем српско-православнијем црквама у опсегу Босне и Херцеговине, коју је висока земаљска влада у Сарајеву показала, те учинила, како у готову новцу, у подизању новијех и обновљенијех српско-православних храмова, у скупоцјенијем црквенијем утварима и красније књигама, исто је тако ево високо иста удостојила и већ унапријед подарила и овој српско-православној парохији у Кладњу, за подижућу се српско-православну цркву ниже означене књиге у елегантном повезу, и то: 2 Евангелија, 2 Апостола, 4 Октоиха (2 комада I. и 2 комада II. дио), 2 Служебника и 4 комада Требника (2 комада I. и 2 комада II. дио), — на чему нека је високој земаљској влади, као свагданьој даровательници, која љуби и штити сваког без разлике вјере и народности, и од овог вјерьог јој православног народа овијем изражена највећа благодарност за послати јој преко овдашњег славног котарског уреда, учињени али за ову парохију велики дар, те јој радосним срцем из дна и осјећаја душе наше кличемо: живјела наша даровательница висока земаљска влада.

У Кладњу, 8. децембра 1899.

Испред парохијана:
О. З. Гајић,
парох.

П. н. читаоцима и сарадницима „Источниковим“.

Одступањем впреч. госп. протојереја Теодора Јунгића, досадањег уредника овог листа, остало је мјесто уредничко упражњено. Високом одредбом Његовог Високопреосвештенства АЕ. и Митрополита Господина Николаја Мандића, повјерена је мени та част и дужност. Признати морам, да сам мучан и тежак посао примио на своја слабачка плећа, осјећам то тим више, што се у такој работи тражи човјек искусан, човјек том послу вичан и умјешан, а ја сам у том сасма „homo novus“. Но знајући, да се у некој ствари жељена успјеха постићи може само уз припомоћ другијех, уз слошки рад и дјеловање, то се и ја овијем обраћам на све пријатеље своје и пријатеље овога листа, на досадање штоване сараднике и остале вредне књижевнике и писце српске, да овоме једином гласилу црквеном у Босни и Херцеговини љубави своје и наклоности поклоне, те цијењеним радовима својима што боље га потпомогну и подигну на ону висину, на којој један црквени лист треба и ваља да стоји.

Лист ће и надаље излазити са истим програмом, у истом облику и обиму, као и до сад. Расправљаће у појединим саставима и чланцима научно-богословске предмјете, као и друга питања, која у живот цркве засецала буду. Стараће се да у појединим питањима у погледу пастирске праксе тачна обавјештења свећенству даде, како би исто и у том погледу имало тачна разјашњења у разним евентуалностима, на које би у пастирској служби својој наишло. Трудиће се да колико је више могуће, прати развитак црквеног живота у православној цркви, а исто тако даваће мјеста и биљешкама из књижевности црквене и опће, као и рецензијама и критици књижевној. Разумије се, да ће се као званични орган старати, да публиковањем разнијех одредаба и наређења упозна свештенство са административном страном његове службе.

Како се Уредништво у Рељеву налази, **то молим све пријатеље и сараднике, који би вољни били овоме се листу одазвати, да радове и чланке своје на потписаногa у Рељево (код Сарајева) шаљу. Исто се тако умољавају и сва сл. уредништва и администрације појединих листова, који у замјену иду, да листове своје на Уредништво у Рељево упућују.**

Умољавају се такође и сви писци и надавачи, да би нам издања своја слали, како би могли тачнију библиографију водити, те појединe књиге и приказати.

Претплата и све што се на Администрацију односи, нека се шаље Администрацији „Источника“ у Сарајево.

Због промјене Уредништва лист је морао у неколико закаснити, те се ради тога оба прва броја уједно издају. Остали ће бројеви редовно излазити.

У Рељеву, (код Сарајева) 30. јануара 1900.

Јеромонах **Иларион Радонић,**
наставник богословског училишта.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Нашим претплатницима и дужницима.

Овим бројем отвара се нова претплата, те се сви п. н. претплатници умољавају, да нам претплату одмах пошаљу, да не морамо са штампаријом кубурити и ове, као и прошле године.

Уједно пак позивамо и опомињемо наше заостале дужнике, да нам свој дуг за прошлу годину измире, како би се и лист свога дуга опростио, и са штампаријом рачуне пречистио.

Овом приликом позивамо све наше п. н. претплатнике, а нарочито свештенике у Босни и Херцеговини, који желе да им се „Источник“ тачно и непосредно доставља, да нам пошаљу своје тачне адресе са назначењем посљедње поште, како би те адресе могли до разашиљања трећега броја „Источника“ штампати, и према истим лист отправљати, јер нам је у прошлој години нетачност адреса велике неприлике причињавала.

Ко нам не пошаље своју исправљену адресу, томе ћемо лист и даље по досадањој адреси отправљати.

Администрација „Источника“.

РП I/118
1908

ИСТОЧНИКЪ.

ДУХОВНИ ЧАСОПИС

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.

АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 15. ФЕБРУАРА 1900. БР. 3.

Садржина:

Слово из историје хришћанског проповиједништва и музике у православној цркви. — Прилике и обредовље полагања у духовни сталеж. — Религијозно-моралан дијалог. — Из иностраних журнала. — Књижевне вијести. — Разно.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЧАСОПИС

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 15. фебруара 1900. Бр. 3.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Његово ц. и кр. Апостолско Величанство благоизволело је Превишњим рјешењем од 13. децембра 1899. подијелити орден гвоздене круне III. степена **Венијамину Николиновићу**, архимандриту, почасном члану-савјетнику источно-православне АЕМ. Конзисторије у Сарајеву и управитељу Јерусалимских добара у Босни и Херцеговини.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјесништва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић** —
[Рељево]

(Наставак.)

I. Период образовања.

(До 726. г.)

У овом периоду, по удареној основи у св. Писму, образују се и развијају *псалм* и *пјесме духовне*, које помиње св. апостол. Оне су производ самих Хришћана, под утјецајем благодати св. Духа (прве по

примјеру оних пјесама из св. Писма, а друге изворно). Већ у самом св. Писму Новога Завјета налазимо нека мјеста у јеванђељима и апостолским посланицима, која нас опомињу на облик и тон пјесме. Узмимо само на око из Лучиног јеванђеља мјеста: 1, 46—56, 60—80; па 2, 29—32, нијесу ли зар ове ријечи по дикцији и осјећају пјесме у правом смислу? Или зар се не би могло — као што неки писци праведно чине — оно мјесто из Посланице I. Тим. 3, 16 поставити у стихове по звуку и слоговима:

Вели҃а сть благочестїа таѩнa
Богъ ѩвисѧ во плоти,
Оправдалa къ дусѣ,
Показалa дѣтемъ,

Проповѣдан бысть во язы҃цѣхъ,
Вѣровалa къ мірѣ
Возношена во слакѣ.

па онда оно мјесто из посланице Ефес. 5, 14:

Сегw ради глаголетъ:
Востани сыи,

И воскресни w мертвыхъ,
И свѣтитъ тѧ Хр҃истосъ.

и II. Тим. 2, 11—13 са лијепим паралелизмима:

Аще съ нимъ оумроховъ,
То съ нимъ и оживемъ:
Аще терпимъ,
Съ нимъ и коронимсѧ:

Аще wтрекохомсѧ,
И той wтрекетсѧ насъ:
Аще не вѣруемъ,
Онъ вѣренъ пребываетъ.

Како су поједина пјесничка мјеста св. Писма употребљена и накаламљена на хришћанску појесију, нека нам послуже ови примјери: Дерзайте глагола, нынѣ покѣдиꙋ (III. гл. 6 стихира на вечерњу), упоређено са Јов. 16, 33; или G҃W славѣнна богатствa и премѫдрости и разѣмa кожѣ (слава на стиховне о Божићу), испоређено са Рим. 11, 33. Даљи примјери: Хр҃истосъ w мертвыхъ востa, начатокъ оусопшиꙋ (III. гл. I. сједн. недј. јутр.), упор. са I.Кор. 15,20; или Завистїю же дїаволею пролстисѧ снѣди причастисѧ (Дамаск. мртв. октоих 3 гл.) упор. са Прем. Сол. 2, 23—24. А још јасније показују нам ово Дамаскинови васкрсни антифони, кад се упореде са степенским псалмима.

Дакле било је хришћанских црквених пјесама, у које су тако рећи до словцета ушле ријечи из св. Писма, а међу тим било је и таквих, које су сами Хришћани са свим оригинално саставили, пјесама дубоких мисли и нежних осјећаја. Вечерња, молитвена пјесма: свѣте тихїй (Фѡ̃с ἱλαρὸν ἁγίας δόξης) могла би се упоредити са најљепшим пјесмама модерне лирике, толико је у њој нежности и племенитости. Она у часловцу погрјешно носи име Софронија, патријарха Јерусалимског, јер је морала много раније постати, кад је већ Василије Велики спомиње као пјесму, која је одавна у употреби црквеној. Неки је (оправдано зар) везују за име свештено-мученика Атиногена? — Незнабошци гледајући с вечера, како сунце залази, и поштујући у њему Бога клицаху му на заходу и слављаху га (φῶς ἀγαθόν); а Хришћани, да

одрже своје вјерне чврсте у вјери, да их одврате од учешћа у тој незнабошкој слави и клањању мртвој твари, стављаху им на углед Христа, и слављаху Њега, *солнце правды*, φῶς ἱλαρόν, које обасјава цио свијет, те Му клицаху о вечерњем богослужењу: . . . **пришедше на западъ солнца видѣвше свѣтъ вечерній поемъ отца, сына и свѧтаго дха Бога** . . . Најстарије пјесме хришћанске познате су према називу, који су добиле по времену, кад су их вјерни појали, такве су: ὕμνος ἑωθινός, јутрења пјесма; ἑσπερινός вечерња; ἐπιλύχνιος, кад се пале свијеће (валјада полијелејни псалми 134 и 135?), εὐχὴ ἐπ' ἀρίστῳ.

Из најстаријих литургија **св. Марка** и **Јакова** дознајемо, да при богослужењу имају удјела свештеници, ђакони и официозно установљен кор пјевача, а вјерни су појали неколика одговарања и усклике потврђивања. У литургији св. Марка налазе се ове пјесме: **Господи помилуй**; **И со дхомъ твоимъ**; **Имамы ко Господу**; **Свѧтъ, свѧтъ, свѧтъ Господь**; **И ѿ дха свѧтаго он исполнисѧ вст**; **Отче нашъ** и **Єдинъ свѧтъ**.

Како се свршавало богослужење у првим данима хришћанске цркве, сачувао нам је спомена **св. Јустин, мученик** (филозоф) † 166. г. Он говори у својој другој апологији, да су Хришћани на богослужењу појали пјесме у свечаном расположењу душе хришћанске, и те пјесме биле су чисто вокалне без инструмената. Језик, (орган) Хришћана је цитра благозвучна, и жртва њихова, жртва је духа, који поји и слави Господа.

Као првог пјесника по добу сматрају **св. Климента Александријског** († 217. г.), за њим долазе многи други, као знаменитији из III. вијека: **св. Григорије Чудотворац** и **Методије Патарски**.

Од св. Григорија имамо пјесама, које се и у данашњој литургији поју. Он је у својој цркви, у Новој Кесарији, увео ове пјесме: **Достойно и правѣдно естъ**; **Свѧтъ**; **Тебе поемъ**; **Єдинъ свѧтъ**.; **Видѣсте и видите**. Већ у III. вијеку почели су скупљати пјесме и тачно одређивати, кад да се поју на литургији; ишло се брзим корацима на сусрет добу св. Василија, којему бјеше познато појање у Григоријевој цркви, те га је и употријебио у својој литургији; ишло се на сусрет великом цвјетању црквеног пјеснишгва и музике, која је врхунац достигла у добу св. Јована Дамаскина.

Кад почетком IV. вијека црква хришћанска доби признање од римске империје, да се може слободно развијати, пјеснишгво црквено живну и пробуди се, као оно природа послије зимских вихора и вијавица. Но тек што се почело радити и оправљати на толико пута рушеној згради, искрсну поново непријатељ православља, који се роди у крилу његову. Јереси до душе чиниле су грдне штете у цркви Хри-

стовој, јер су завадиле и разбратиле њена чеда, али су индиректно помогле развитку црквеног пјесништа и музике. Аријевци. Аполинаријевци, Евхити и многи други јеретици пјесмом ширише своје лажно учење, те хришћански оци морађаху чувати чистоту православља, и задржавати вјерну дјецу своју у својој цркви, да не одлазе у јеретичке скупове, намамљени лијепим, привлачним и хармоничким, јеретичким пјесмама.

Од свију је највише за православље учинио и најзаменитији пјесник тога доба био: **св. Јеврем Сирин**, „цитра св. Духа“. Он се родио у Низиби у Месопотамији по свој прилици око 306 г. Тадашњи учени епископ низибијски Јаков учио га је књизи Божјој. Јеврем је ваздa био уз епископа, који га је водио са собом и у Никеју год. 325. Већ 338. налазимо Јеврема у Едеси у Сирији, гдје је прво равно дјелатност своју, основавши у Едеси школу, која је тада на великој висини била. Као младић био је бујне природе, хитар и нагао, но искусивши таштину овога свијета повукао се живећи монашки и проводећи живот у непрестаној молитви, да га Бог помилује и опрости му учињење гријехе, да буде милостив, кад по други пут дође судити живима и мртвима. О њему као пјеснику црквеном пише његов сирски животописац: „Св. Јеврем знајући добро, да Едешани љубе музику и пјевање, желећи их одвући од свјетских и раскалашених игара и плеса, устројио је у својој цркви кор од дјевојака и научио их је појати пјесме о рођењу Христовом, крштењу, страдању, васкрсењу и вазнесењу. Тим пјесмама додао је он и друге у част мученика, о покајању и другим тајнама и пјесме на погреб мртвих. Позната је његова молитва: „Господи и владыко живота моегѡ“, која се уз велики пост много чита и употребљава у цркви при молењу. Филарет му у „житијама“ приписује и молитву на вечерњу: „Нескверныя, неблазныя“ дочим је она у часловцу написана као молитва „Πανυ μοναχα ωκιτελι ενεργετιδы“.

„Јеврем би“, вели његов животописац, „стао у сриједу међу дјечаке и дјевојчице, и као Богом задахнути пјевац учаше их музикалним напјевима и законима појања“.

Сирска школа цвјетала је до V. в., онда је појање прешло у грчке руке на грчком језику.

(Наставиће се.)

Припрема и образовање позванијех у духовни сталеж.

— Лекције из пастирског богословља. —

— Алекс. Јакшовић. —
[Рељево.]

I.

Добар пастир у смислу Христовијех ријечи не може се родити, него се може само васпитањем и припремом одгојити. Из овога излази, да сви они, који су позвани у свештенички сталеж, морају се претходно за овај узвишени позив више година пажљиво приправљати и савјесно васпитати. Неопходну потребу спреме за овај позив захтијева с једне стране сама узвишеност, а с друге опет тешкоћа пастирске службе. Истину ову посвједочио нам је својим примјером Христос Спаситељ, кад се је сам у пустињи 40 дана приправљао за ову службу постом и молитвом. За тим, кад је своје апостоле и ученике на особити начин[1]) преко три године поучавао и вјежбао у пастирској служби[2]). Свети апостоли, поступајући у свему по примјеру свога божанског учитеља, старали су се одмах у почетку за приправљање и васпитање својих прејемника. Они су обично одређивали и постављали за епископе и презвитере оне, који су дуље времена живјели под њиховијем надзором, цркви безпријекорно служили и вјежбали се из ране младости у хришћанској науци[3]). Св. апостол Павле, водећи особиту бригу, да се когод недостојан, без позива и претходне спреме, не би попео на степен презвитерски, налаже у пастирскијем посланицама Тимотеју и Титу тачну слику, која се безусловно захтијева од једнога кандидата за свештеничко достојанство[4]).

Сходно примјеру самога Христа Спасителя и његовијех апостола, црква је увијек слиједила. Она се од најстаријих времена старала за религијозно-морално васпитање свију чланова у оне, те је у ту сврху и подизала *вјерске школе*, као у Александрији, Антиохији, Ефесу, Едеси и по другијем мјестима[5]). А за приправљање и образовање свештеничких кандидата подизала је *нарочите богословске школе, сјеменишта или семинарије* у манастирима или при епископским катедрама[6]). У овијем богословскијем школама црква је васпитавала само-

[1]) *Марко:* 4, 34; *Јован:* гл. 15—17; *Дјела апостолска:* 1, 3.

[2]) Види: „Pastirsko bogoslovlje", *Stiglić*, § 14, стр. 12

[3]) Види: „Pastoral-Theologie" von *A. Kicker*, § 12, з. 18; II. посл. Тимотеју 3, 15.

[4]) Тимотеју посланица прва, глава 3; Титу, глава 1. и т. д.

[5]) *Пријеј* у своме дјелу „ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως" свједочи, да је основао школу еђеску још св. Јован богослов (2, 22), а за александријску школу блаж. Јероним држи, да ју је основао св. евангелист Марко, и да је био први учитељ на истој. (Catalog. c. 36). О овоме види: *Alzog*: Patrologie s. 125. „Die Alexandrinische Katechetenschule". Исповреди „Црквено право", др. Милаш, стр. 234.

[6]) Види: „Црквено право" др. *Милаша* §. 57, стр. 235.

стално своје свештенство. Она је над истима водила строги надзор, постављала учитеље, бирала кандидате, прописивала предмете, који ће се учити, јер је све то искључиво њезино право[1]).

Богословске школе прве врсте т. ј. манастирске ступиле су врло рано у живот[2]). Послије оњега хришћанског прогонства подигнути су многи манастири, који су као најстарији расадници свештенства у прва времена дали цркви изврсне пастире и учитеље слова Божјега. У манастирима и манастирскијем школама васпитавало се и наше свештенство све до отварања овога богословског училишта 1882. год. Само врло незнатан број нашијех свештеника слушао је богословске науке у Биограду и на богословској школи у Ваљојлуци која је иначе била врло кратка вијека. — О школама друге врсте т. ј. о *сјемеништима* говори већ блажени Августин. Он је сâм за своје свештенство основао једну овакову школу, манастирски је уредио, и никога није хтио рукоположити за презвитера, ко се претходно није приправљао за тај позив у овој школи[3]). Међутим праве почетке и то дјечачкијех сјеменишта или семинарија, налазимо на западу, гдје су најприје у Шпанији ступиле у живот. Оци другога толедског сабора (531) изјавили су, да неће никога на степен свештенства произвести, који из ране младости своје, па до 18 године, није провео у дјечачкијем семинаријама под надзором епископа. Из списа другога турског сабора (663.), чувеснога Беде (Venerabilis) и историје Григорија турског видимо, да су овакови заводи постајали у Француској и Италији[4]).

Подизање семинарија од стране цркве нарочито дјечачкијех[5]) у којима се дјеца припремају за више богословске заводе, као училишта, академије и теолошке факултете, јест према данашњем стању и духу времена неопходно потребно. Јер искуство нас учи, да религиозно-морални живот и ако није сасвим ишчезнуо, ипак у многијем породицама мало по мало опада. Тако исто искуство нас учи, да је у многијем свјетскијем заводима и школама религиозни дух сасвим ишчезнуо и да у истима владају већином и ако не баш нехришћанска, а оно свакако антихришћанска начела. За то је у оваковим школама и заводима додир морално и непокварене дјеце, која се припремају за свс-

[1]) Denn die Kirche hat allein und ausschliesslich das Recht, ihre Diener zu bilden — ihr steht ausschliesslich das Recht zu, diese Anstalten, Seminare genannt, zu leiten." S. Ricker, Pastoral-Theologie s. 18. „Die Bildung der Candidaten des geistlichen Standes steht ausschliesslich der lehrenden Kirche zu und ist nach göttlicher Anordnung Recht und Pflicht der Bischöfe." s. I. *Schieb*, Pastoral-Theologie s. 19 и 20.

[2]) Ове школе подизане су у манастирима, и заступале су сјеменишта, гдје такова нијесу могла бити основана. Види „Црквено право", *Милаша*, §. 57. Стр 236.

[3]) „Das hl. Augustinus weihte nur die jenigen zu Priestern, die ihre Bildung in dem von ihm errichteten und klösterlich eingerichteten Seminare erhilten". S. Pastoral-Theologie, *Ricker* § 12, s. 18; испеpеди Pastoral-Theologie, *Schüch*, § 16, s. 20.

[4]) Види: Pastoral-Theologie, *Ricker*, § 12; *Schüch*, § 16.

[5]) И ако је неоспорна предједност овијех семинарија, то ипак, жали Боже, нијесу у православној цркви уобичајена.

штенички сталеж, са морално-пропалом и покваренom дјецом врло шкодљив и има рђаве посљедице. Према реченоме сасвим је појмљиво, што црквене поглавице настоје, да свештеничке кандидате васпитају у семиваријама, одијељено од покварене младежи и завода, у којима владају антихришћанска начела. Свештенички сталеж има одлично-идеални карактер и захтијева толико самоодрицања, оданости и пожртвовања сопствене воље, да само од свијета и свјетскијех утјецаја одијељено васпитање у стању је, да приправи свештеничког кандидата за оно, што треба да буде. И ово одијељено васпитање свештеничкијех кандидата мора се из рâне младости почети, јер: „*Добро је човјеку носити јарам за младости своје*“ [1]).

Васпитати свештеничке кандидате без семинарија, значи: *уводити корупцију у свештенство.* Семиваријe и њихово васпитање имају такође од стране непријатеља много приговара, а сви се ови приговори у главном могу свести на ове посљедње тачке:

1. Обично се каже, да по правилу из оваковијех завода излазе људи, који су за практичан живот сасвим неспособни. Узрок ове неспособности, тврде противници, јесте недостатак самосталности, пошто се обично овакови људи још из дјетињства другима воде.

2. Даље се каже, да се у оваковијем заводима над младим људима врши насиље, они се присиљавају, да се посвете свештеничкоме сталежу, за који нијесу позвани, за који немају воље, ни љубави и кога тешкоће и дужности још добро не схваћају.

3. Напошљетку, противници тврде, да се силнијем религиозним вјежбама, које су на оваковијем заводима обично прописане, дјечија религиозно-морална чуства угуше, отупе и да се касније у животу код њих поређа *формалности*, која често пута води лицемјерству.

Из овијех приговора излази, да противници семинарија не познају њихово устројство, а још мање начин вођења и управљања истима. Из њих, просто рећи, говори гњев против хришћанства и његових расадника. На овај начин побио је најбоље све приговоре противника против семинарија и њихова васпитања — *Тајнер* [2]).

Напошљетку морамо и ми признати, да је вођење и управљање духовнијем заводима врло тежак посао, и да је за то потребна велика вјештина, опрезност и мудрост. Али ако поменути заводи стоје под управом човјека, који показује особиту љубав према младежи, који

[1]). Плач Јеремијин: 3. 27.

[2]). *Theiner*, „Geschichte der geistlichen Bildungsanstalten“, Mainz 1835.

посједује свестрано знање и образовање човјечије, то нема сумње, да из таковијех завода неће изаћи изврсни и способни свештенички кандидати[1]).

(Наставаће се.)

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Црквена је молитва виша од домаће.

Ако ко за дуже времена мора остати од своје цркве, него борави у граду, а не ће да дође у три недјељна дана кроз три седмице у цркву, — а нема никаквог неодложног посла и нужде, — ако је клирик, нека се сврне, а ако је свјетовњак, нека буде укљућен од општења. Ево строге заповиједи свете наше матере цркве православне; није то глас једног ма ког учитеља цркве, то је глас васељенскога сабора, (80 правило VI. васељ. сабора), и по томе моћна ријеч саме цркве Божје. На ако она, наша мати, сматра потребним, ради нашега спасења, тако строго правило, то значи, да је црквена молитва куд и камо виша од домаће молитве. И то је заиста тако. Св. Јован Златоусти говори, да једно „*Господи помилуј*," изречено у цркви у друштву свију вјерних, вриједи стотину земних поклона твоје домаће молитве. Зашто то? Зато, што је сам Христос рекао: *Гдје су два или три сабрани у име моје, онђе сам ја међу њима* (Мат. 18, 20). — „Вели неки, ми се можемо молити и код куће." — „Обманьујеш сама себе, човјече, — говори на то златоусти отац. Истина је, да се можеш молити и код куће, али се не можеш молити онако као у цркви, гдје је и пастир и стадо заједно, и гдје се узноси Богу једнодушни глас. Нећеш тако брзо бити услишан, кад се молиш сам за се, као кад би се молио с браћом заједно; јер у цркви је — једнодушност, слога, љубав, молитва пастира и паства. Зато и служе свештеници у цркви, да би молитве народа, као слабе, сједињивши се са свештеничким молитвама, заједнички дошле до неба . . . Така молитва има много већу снагу, слободнија је, него молитва до-

[1]). Православно свештенство данас се школује: 1. У Русији у више богословскијех семинарија, затим у четири велике академије, које се налазе у Петрограду, Москви, Кијеву и Казању. 2. У Аустро-Угарској на теолошком факултету у Черновици, на богословскијем училиштима у Карловцима, Задру, на богословскијем семинаријама у Арађу и Сибињу, а код нас у Рељеву. 3. У краљевини Румунији на теолошкијем факултетима у Букурешту и Јашу. 4. У краљевини Србији на богословском училишту у Београду 5. У кнежевини Црној-Гори у учитељско-богословској школи на Цетињу. 6. У краљевини Грчкој на теолошком факултету у Атини 7. У царевини Турској на богословској школи у Халки и семинарији у Призрену Напољитску у духовнијем заводима, који се без сумње налазе уз катедре александријског, антиохијског и јерусалимског патријарха. (О овијем школама види „Црк. право" Др. *Милоша*, §. 58. стр. 237).

мања. Откуда се то види? Чуј, што говори св. апостол Павле: *Који нас је од толике смрти избавио, и избавља: у њега се уздамо, да ће нас још избавити с помоћу и ваше молитве за нас* (2 Кор. 1, 10—11). Тако се и Петар ослободио тамнице, *јер се црква мољаше за њега Богу без престанка* (Дј. ап. 12. 5). А ако је црквена молитва помогла Петру, то по чему, реци ми, ти презиреш њезину силу, и чим се оправдаваш? Многи вele, да се код куће може молити побожније, молити се духом. То донекле може бити истина. Али људи, који се знадоше боље него ми молити *духом*, нијесу бјегали од храма, већ су долазили к њему с радошћу. *Обрадовах се кад ми рекоше, хајдемо у дом Господњи* (Пс. 122, 1). Данило пророк, **мѫжъ желанїй** (— 10, — 11), човјек, који је живио молитвом, кад није могао ићи у храм јерусалимски, јер бјеше у Вавилону, и јер је храм био разрушен, трудио се, да се приближи к мјесту, гдје је био храм, стојећи на молитви код отворена прозора према Јерусалиму, и у оне часове, кад је била приношана жртва у храму до његова разорења (Дан. 6. 10.) Или је Данило био сујевјеран? Или сте ви духовитији од Данила? — Не, мора се признати, да они, који не посјећују храма због тобожње молитве духом или домаће молитве, или се ни мало не брину за молитву, или не схваћају молитве, У молитвама и славословљима цркве дише благодат пророка, апостола, светих, у којима се *сам Дух моли за нас уздисањем неисказаним* (Рим. 8.26).

Али има и другијех разлога, због којих многи изостају од цркве и тијем лишавају и себе и своје не само опћења са Христом него и благослова Божјега, који се молитвама и благосиљањем свештеничким у цркви налијева једино на оне, који су у св. храму. Између многих разлога осврћем се овдје само на најглавније. Понајвише се изговарају многи, да се немају у што обући као други свијет, а у старим хаљинама не пристоји се ићи к цркви. Зар је то узрок, хришћанине брате, да не идеш на заједничку молитву? Шта је Богу милије, ново и сјајно одијело или чисто и невино срце? Без сумње ово пошљедње. Сјети се приче, коју је изрекао Христос народу о митару и фарисеју. Фарисеј, богат, моћан, али уз то горд и грабљив, бројећи се међу праве народне, молио се у храму, истина, ћутећки, али је својом молитвом вриједао и Бога и људе говорећи: да је он праведан, а сви остали људи да су грјешни. А митар, најомраженији међу Јудејима човјек, признавајући своје грјехове и кајући се за њих, тражио је од Бога само милости. На чија је молитва примљена? Овога пошљедњега, *јер сиђе праведан кући својој, а не онај (т. ј. Фарисеј)* (Л. 18. 14). А пророк и цар Давид овако се моли Богу: *Учини ми, Боже, чисто срце и дух прав обнови у мени* (Пс. 50, 10). Од човјека се тражи чисто срце, а не

спољашњи украси, па да му молитва буде примљена у Бога. И зато, хришћанине, не гледај у што ћеш обући тијело, већ гледај, у што ћеш обући душу своју. Одијело душе нека буде: вјера, љубав, нада, поштење, искреност, смјерност, стрпљивост и томе подобно, — и тада си сигуран, да ће твоју молитву Бог услишати.

Многи се изговарају, да су у дане, одређене за јавну и заједничку молитву, наумили да сврше друге послове, тобоже да не дангубе у радне дане, да иду на вашар; у град или у госте. — Тако! Зар је све то преко од дужности наше према Богу? Он је оставио нама шест дана да радимо, а себи је задржао само један дан, па и тај један дан, ми грјешници, отимамо од Њега? А шта је речено у јеванђељу за оне званице, које се не хтједоше одазвати позиву неког човјека, који је приготовио вечеру и позвао многе? *Један је купио њиву и вала му иди да је види; други је купио шест јармова волова и иде да их огледа; трећи се оџенио и зато не може доћи* (Л. 14, 18—20). Не може, дакле, ни један да се одазове позиву Бога Оца, који их зове у царство Месије или цркву Христову. Сви се изговарају, неки нечим, а тијем се сами лишише и царства Божјега, јер су *многи званн али је мало изабраних.* (— ст. 24).

А што је најжалоснije и најсрамотније, зашто многи не иду на општу молитву, у цркву, јест несугласност са својим пастирем. Некоме се не допада његова особа, некоме његово кретање код богослужења, његов глас, некоме није испунио његове неоправдане жеље и захтјеве и још много што-шта постаје узроком, да многи сами себе самовољно искључују од заједничке молитве и јавног богослужења. А је ли то по душу корисно и задобива л' се тијем спасење? Запитајмо се ријечима св. Саве! „Да л' то и за душу вриједи?" Зар због несугласице са свештеником, да смо у несугласици и с Богом? Зар да се срдимо и на Бога, ако се срдимо на свештеника? Зар ако мрзимо Николу, мрзимо и на св. Николу — вели српска пословица? Но није ни то све. Кад сам домаћин не иде у цркву, неда ни својим млађима, а не прима ни свештеника у своју кућу, да му знаменује дијете, сахрани покојника, освети крсну водицу, пресијече свечарски колач и друге духовне потребе да сврши. На стани сад, Србине брате, православни хришћанине, и запитај се, јели то добро, по тебе и твоје млађе, и чему то води? Свештеник је посредник између Бога и људи; све што ради, ради по заповијести Исуса Христа. Од Њега је архијерејским рукоположењем добио власт да учи, свештенодјејствује и управља стадом Христовим. Мрзити на свештеника ма због чега и не дати да он врши своју духовну дужност, повјерену му од самога Исуса Христа, значи одрицати

се врховног Пастиреначалника — Христа и отворити широм врата невјерству, безбоштву и другим пороцима. А дали су наши стари чинили тако? Нијесу. Црква са свештеником бјеше им стожер, око којега се скупљаху православни Срби и у радости и жалости. Помоліше се Богу, посавјетоваше се, утјешише се и разиђоше се чиста срца и мирне душе кућама својима. А зар да држе своје чедо — новорођенче дуже времена некрштено, зар своје покојнике да не сахране по обреду цркве своје? — тога није бивало. Знали су они добро, колика је моћ молитве, нарочито заједничке, знали су добро, да свако дјело треба с Богом почети и дочети, па су се у свима приликама живота свога обраћали мајци својој, св. цркви, и она им је свагда помагала. А цркве су зато и подизане, да се у њима Богу молимо, а не да од њих бјежимо. И Христос Спаситељ долазио је у храм Јерусалимски на молитву, то су чинили и апостоли и сви древни хришћани, и тај лијепи примјер оставили су у аманет потомству своме. А како потомство штује тај аманет?

Не заборавимо, да се у цркви Божјој моле заједно с нама и небесни заступници наши, светитељи Божји. Ученик преподобнога Сергија, инок Игњатије, послије смрти угодника Божјега видио је, да је св. Сергије за вријеме свеноћнога бденија стојао на свом мјесту, и учествовао с браћом црквеном појању. Браћа се обрадоваше, кад чуше то. Обрадовали се и сви они добри хришћани, који посјећују св. цркву и моле се заједнички у њој, а они, које занесе сујета и други пороци, па не полазе цркве, треба да осјете у души својој важност црквенога богослужења, на које долазе и сами небесни молитвеници!

Из пастирске праксе.

О неким особитим случајевима, који се могу десити при свршавању св. литургије.

„Настольная Книга для священно-церковно-служителей."

— **С. В. Булгаковъ** — с руског превео Драго К. Урошевић, богослов. — [Рељево.]

Свештенослужитељ, свршавајући Евхаристију, може у самом почетку проскомидисања и да не опази, да *агнец*, који се приуготовљава за тајну, или није свјеж, или да није испечен од чистог пшеничног брашна и др.; а може да то послије примјети, или 1.) по пренешењу Дарова са жртвеника на престо, 2.) пред самим освећењем Дарова. 3.) по освећењу, или најпослије 4.) при самом причешћивању. У ком би моменту литургије свештеник ово опазио, треба да агнец, у ком је опазио недостатак, замијени новим, који нема никаквих недостатака. Над новим агнецом свршава се чинодејство проскомидије. Оно се

почиње, као и обично ријечима: „Къ воспоминанїю Гдспода и Бога и Спаса нашегw Їисоу Христа“, а свршава се пробадањем агнеца. Цијело се ово чинодејство свршава тајно, а не да чује народ. Ако је богослужење застало у брзо по пренешењу дарова са жртвеника, због неопходне потребе новог агнеца за тајну, то се, пошто је агнец доготовљен, служба продужује по обичном реду од оног мјеста, на ком се прекинула. Кад су се недостатци агнеца примјетили, или пред самим произношењем завршних ријечи т. ј. пред освећењем, или по освећењу св. Дарова, то се пошто је нови агнец доготовљен, служба почиње од молитве: „сѣ нїими и мы блажєнными силами“ .... (служебн. стр. 73 на ѿкоротк). Ријечи, које су изговорене у овој молитви народу гласно, изговарају се тајно, јер су већ биле изговорене, а поред тога изговарају се само оне ријечи, које се односе искључиво на хљеб; оне пак ријечи, које се односе на вино, не изговарају се. У четвртом и посљедњем случају свршавање се тајне над новим агнецом почиње са ријечима: „къ нѣцъ къ неже предаашесѧ...!“ при томе се такођер понављају ријечи: „пріимите. ѣдите....“; за тим спуштивши га до св. чаше, свештеник продужује молитву: поминающе ѹбо....“ и „Твоѧ w Твоихъ...“ по обичају. Свештеник је дужан поред тога подићи у вис св. дискос, не додиривати њим св. чашу, као већ освећену, но одмах за тим читати молитву: „ѣщѐ принесшимъ...“ и тропар: „Гдсподи, йже пресѣтаго Твоего Дѣха...“ са стиховима, три пут по уставу, и ту освећује засебно хљеб, говорећи: „й сотвори ѹбо хлѣбъ....“ Послије овога треба да се прочита обична молитва: „Їйкоже кыти причащающемсѧ.... и да се причести по обичају. Први се освећени агнец употребљава или по реду послије причешћивања, или на жртвенику заједно са остатцима св. Дарова. Овим се је правилима потребно руководити и у том случају, кад не би пред великим входом, или послије входа, било агнеца на дискосу, због брашне и непажње свештеничке, или због ког другог случаја. Али ако се прије освећења Дарова опази у приготовљеном хљебу плијесан, или каква му драго нечистоћа, а другога бољег не буде при руци[1]), треба службу прекинути[2]); а ако се то покаже послије освећења дарова, служба се мора довршити[3]).

[1]) Да би се предупредили слични случајеви, треба још осим строгог надзора над оном особом што прави просворе, да буде увијек осим одређеног броја просвора, за сваки случај по једна више, — и свештеник је дужан да, још док није приступио просхомидисању, разломи хотимично једну просвору, да би могао уопште просудити, какве су и остали просвоље. На у ком се случају не допушта употребљавати за агнец просворе, на које су већ назначене честице (Хоњиц. стр. 82).

[2]) У том је случају најбоље да свештеник, увлачећи: „Слава Тебѣ Христе Боже, оупованїй нашь...“ и кад народ говори: слава й нынѣ: Гдсподи, помилѹй, благослови“, да чини обични отпуст (Хоњиц. стр. 82).

[3]) За вријеме причешћивања свештеник се мора причестити из саме чаше, а по томе, ако је могуће употребити и предложени агнец, као благословени хљеб, а не као тијело Христово. Ако се тај агнец не може употребити, треба га спалити на ватри и оставити под престо (Хоњиц. стр. 50.)

Иста правила треба да има свештеник на уму и у том случају, ако се опази, да је у путиру једино само вода, а *вина* никако нема; тако исто ако се опази да је ово пошљедње ускисло, или нечисто, — у таком је случају он дужан излити ту воду или вино у какви му драго чист суд, и улити у путир вина, помијешаног са малом количином воде, при изговарању ријечи: **и ѣдѝн ѿ кѹпѣ́нъ копїѣ́мъ рѣ́кра его прокодѝ...**", а послије тога почети од ријечи: „**Подо́бнѣ и чѣ́шѹ по кѣ́чери**" говорећи: „**пїйте ѿ нея́ вси...**" и свршавати све тајно по реду не говорећи само завршних ријечи и не чинећи установљене радње над хљебом, ако је он већ освећен. Вода, која је излита из путира треба да се по свршетку службе и послије употребе остатака божаствене тајне, поново улије у путир, и мјесто испирања, да се употреби. Ако се опази , да је заборављено прије освећења св. чаше, да се улије (у своје вријеме т. ј. кад је било потребно) у вино вода, — тада се мора то неодложно учинити са изговарањем ријечи: „**Ѣдѝнъ ѿ кѹпѣ́нъ копїѣ́мъ рѣ́кра ѥгѡ́ прокодѝ, и ѩкїѩ и҃зы́дѣ кро́вь и вода́, и кѝдѣкыи скѝдѣтельствова и йстинно ѥ́сть скѝдѣтельство ѥгѡ...**" Ако се то опази послије освећења вина, не улијева се одмах вода, него се само у извјесно вријеме улијева обична теплота.

Ако би се св. Дарови тако просули, да се свештеник неби имао чим причестити, то је он дужан налити вина поново у путир, које треба да је помијешано са малом количином воде, те при том изговорити ријечи проскомидије: **И ѩкїѩ и҃зы́дѣ кро́вь и вода́...**"; послије тога мора он поново свршити над њим (вином), обично освећење, почевши са ријечима: „**Подо́бнѣ и чѣ́шѹ по кѣ́чери, глаго́ла...**" и др. и поступити даље, као што је горе речено.

У свјема случајевима, кад свештенослужитељи прекидају свештенослужење, треба да се народ за пјевницама занима појањем прикладних свешт. пјесама; а продужење литургије, послије тога прекинуће, треба да се увијек почне од онога мјеста, гдје се је свештеник заустављо, при самом свештенодејствовању над материјом тајни.

Ако се не би могао свештеник, при свршивању литургије сјетити, да ли је изговорио или није над хљебом и вином ријечи Господње, или молитву: „**Го́споди, йже Пресвѧтаго́ Твоего́ Дх҃а**", или дејствујуће ријечи: „**и сотвори ѹ҆́бѡ... преложи́вѣ Дх҃ѡмъ Твои́мъ свѧты́мъ**", и послије тога, ако је у сумњи, да ли је осветио или није св. Дарове, — у таком случају не смије дуго премишљати, него треба изговорити тајно ријечи Господње над даровима, почевши са ријечима: „**въ но́щь въ ню́же пре-**

дѣйствѣ..., пріемъ хлѣбъ"... и остале ријечи и молитве, о којима не сумња (да ли их је изговорио), држећи и понављајући у својој памети мисао, да се ти дарови освећују, ако нијесу освећени.

(Наставиће се.)

Књижевне оцјене.

Типик хиландарски и његов грчки извор. Испоредио и оцијенио академик В. Јагић. Биоград. Штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1899. 4°. Стр. 66.

Под типиком у ужем смислу ријечи разумије се обредна црквена књига, која садржи у себи правила за богослужење кроз све дане преко цијеле године од 1. септембра, па до 31. августа. У некојим типицима налазе се осим тога још и правила, којих се ваља придржавати при богослужењу велике недјеље. Како су типици најважнији извор за познавање развитка црквеног церемонијала, то су они већ одавна привлачили на се пажњу византолога. Но осим оних типика, у којима имамо литургијска правила, налазе се такозвани „τυπικὰ κτιτορικά" (Stiftungsurkunden, како их назива Крумбахер у својему дјелу Geschichte der byzantinischen Literatur p. 314), основна писма заснивача појединих манастира. У овијем типицима налазе се поглавито правила за манастирски живот, толико драгоцјена за познавање унутрашњег манастирскога живота у средњем вијеку. Познати византолог Т. И. Успенски показао је у својој расправи о типику манастира св. Маманта у Цариграду, да су типици овакве врсте осим тога врло важан извор и за византијску администрацију у опће. Особито је расправом овом много свјетлости бачено на такозвани институт харистикарија (χαριστικάριοι), којим се поједини манастири даваху на управу угледнијем лајицима. Они куратори (ἔφοροι) пак у већини случајева гледаху да се обогате на рачун самих манастира (Byzantinische Zeitschrift II. p. 138).

Послије врсне студије Красносељцева о типику цркве св. Софије у Цариграду, јавио се прије неколико година професор Дмитријевски са опсежним дјелом „Описаніе литургическихъ рукописей, хранящихся въ библіотекахъ православнаго востока Томъ I. Типик. Часть первая. Памятники патріаршихъ уставовъ и кіторскіе монастырскіе типиконы. Кіевъ 1895."[1]). У књизи овој, гдје је изнесена напредно богата грађа за развитак православне литургије и попуњен старијим споменицима извјештај Порфирогенита о црквеном церемонијалу, изнио је Дмитријевски на свијетло и типик манастира Богородице благодатнице у Цариграду: Εὐναξάριον σὺν θεῷ ἤτοι Τυπικὸν ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς εὐαγοῦς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐργέτιδος. Типик овај дијели се на два дијела. Први, знатно већи дио, садржи литургијска правила, а други мањи са натписом: Ὁ πρόλογος τοῦ Τυπικοῦ прича у кратко историју цариградског евергетидског манастира и говори ко га је основао, и прилозима обдарио. По том другом дијелу, који спада међу τυπικὰ κτιτορικά израђен је или боље рећи преведен већином ријеч по ријеч типик хиландарски, *о коме се до сада држало, да је својина св. Саве.*

[1]) Види опширну оцјену проф. Красносељцева „Византійскій временникъ" IV. 587—615.

Заслужни академик Јагић латио се, да у горе назначеној књизи прецизно разјасни везу између пролога евергетидског манастира и хиландарског типика. Напоменућемо да је неуморни слависта овом врсном радњом учинио знатан приложак како словенској, тако и византијској науци.

Одмах на почетку излагања дотиче се Јагић питања, како то, да је св. Сава превео или дао превести само један и то мањи дио типика: пролог? Проф. Дмитријевски држи да је по свој прилици преведен и први већи дио с грчкога, но његови су разлози слаби према Јагићевим, који држи да је устав црквене службе био преведен на словенски језик прије типика хиландарског, но то не мора бити баш устав евергетидски, него по свој прилици онај, од којега се препис руски још и данас налази у московској синодалној библиотеци.

Проговоривши овако у опће о пријеводу прелази Јагић к испорећивању словенске редакције с грчком. У првој глави хиландарског типика има уметак којега нема у првој глави грчкога пролога. Уметак тај превео је Јагић на грчки, а како се јеванђељски цитати у томе уметку потпуно подударају са текстом словенскога пријевода св. Писма, нагађа Јагић да ће тај уметак заиста бити оригинална радња св. Саве, којом је раширио прву главу већ преведеног евергетидског оригинала. Поредећи главу по главу са грчким оригиналом, констатује учени професор Јагић, да се хиландарски типик не подудара свугдје дословце са грчким узором. Особито се огледа ово у XIII. глави, а у неким главама опажа се опет да преводилац није умио везивати реченице по правилима синтактичке конструкције, а на много мјеста није ни смисао грчких ријечи погођен. С тога није чудно да се без грчког оригинала хиландарски типик тешко даје разумјети, а тешко да су га разумјели и монаси хиландарски, ради чије је употребе и био израђен овај пријевод.

С погледом на језик хиландарског типика констатује Јагић, да преводилац није био јаки у правилима словенске граматике. Но најинтересније је да се кроз словенски пробијају на површину елементи македонског и српског говора. Утврдивши да је редакција студеничког типика ближе грчком евергетидском тексту него хиландарском, држи Јагић, да је пријевод најприје израђен према грчком оригиналу, „па је тада један ексемплар пријевода удешен према потребама манастира студеничког, други према потребама хиландарским, али је то урађено на истом мјесту, вазда од истог човјека под надзирањем св. Саве". Поредимо ли студенички са хиландарским типиком, пашће нам у очи, да се на неким мјестима потпуно слажу, а тих мјеста нема у грчком прологу. Тако мјесто је на пр. у гл. XXVIII. Јагић је ово такође истакнуо, но није извео даљега закључка. Будући да се гл. XXVIII. хиландарскога типика у главним цртама слаже са другим типиком код Дмитријевскога на стр. 738., да ли ћемо погријешити, ако узмемо, да је св. Сава при модификовању словенскога пријевода имао пред собом, сем евергетидског пролога још и другу какву грчку редакцију?

Поредивши типик студенички са хиландарским тврди Јагић, да су на пријеводу хиландарскога типика радила два човјека. „Прво лице био је по свој прилици некакав светогорац, родом из Маћедоније, који је знао и грчки и словенски: у грчком није се умио свагда разабрати, у словенском мијењао је црквене облике и ријечи с народнима, то српским, то бугарским. Друго је лице сам Сава."

Заслуга је професора Дмитријевскога што је први указао на оригинал хиландарскога типика, а не мању хвалу заслужује проф. Јагић, који је у детаљима

показао, како се извршио пријевод овога типика и колико је удјела имао на њему св. Сава. И овом приликом се и опет јасно показало, да се производи наше старе и црквене и свјетске литературе никако не могу разумјети без тачнога познавања савремене византијске књижевности.

Р—h.

Разно.

Застава хиландарска. Његово Величанство краљ Александар I. послао је манастиру Хиландару у св. Гори врло лијепу заставу на дар. Сама застава сачињена је од црвене свиле. Извезена је златом и свилом разне боје, а одликује се необично лијепом израдом. С једне стране заставе израђен је од злата и сребра, свиле и кадифе, краљевски грб, окићен орденом кнеза Лазара. У около грба извезене су гране с љиљановим цвијетом. На крајевима заставе налази се крст и слова алфа и омега. На горњем дијелу извезен је натпис, који казује, да заставу поклања српски краљ Александар I. српској царској лаври Хиландару, а у спомен боравка свога и посјете у Хиландару 21. до 25. марта 1896. год. На другој страни пак налазе се лијепо израђени потпуни ликови св. Симеуна и св. Саве. У около њих смјештени су ликови четири владара, добротвора хиландарских, наиме ликови краља Уроша, краља Милутина, цара Душана и кнеза Лазара. С обје стране на доњем дијелу виде се богати украси од злата, свиле и камења разне боје. Горњи дио завршава краљев монограм и златом извезена посвета заставе ове Господу Богу. Сама пак застава удешена је тако, да се при литијама, о високим моткама, носити може.

Почасни члан Петроградске Академије Наука. Дични син овијех земаља, врени књижевник и научник, архимандрит Никифор Дучић, удостојио се те високе среће и части, да га је Петроградска Академија Наука, цијенећи његов књижевни и научни рад, изабрала за свога почасног члана. Ми му на том високом одликовању од свег срца честитамо!

Православни српски семинар у Ср. Карловцима. У посљедњој сједници саборског одбора, држаној 17. децембра прошле године у Ср. Карловцима, изјавио је митрополит и патријарх карловачки Георгије Бранковић, да се ријешио, да на пролеће ове године подигне о своме трошку у Ср. Карловцима сходну зграду за богословски семинар, у којој би се могло до 100 слушалаца богословског училишта за свештенички чин васпитавати. По одлуци саборског одбора на надржавање овога семинара употребиће се трећина камате из фонда Саве Текелије.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Нашим претплатницима и дужницима.

Умољавају се п. н. претплатници, да нам претплату што тачније шаљу, како не би морали са штампаријом кубурити и о[illegible], као и прошле године.

Уједно пак опомињемо наше заостале дужнике, да нам свој дуг за прошлу годину измире, те да се и лист свога дуга опрости, и са штампаријом рачуне пречисти.

Овом приликом позивамо све наше п. н. претплатнике, а нарочито свештенике у Босни и Херцеговини, који желе да им се „Источник“ тачно и непосредно доставља, да нам пошаљу своје тачне адресе са назначењем посљедње поште, како би те адресе могли штампати, и према истим лист отправљати, јер нам је у прошлој години нетачност адреса велике неприлике причињавала.

Ко нам не пошаље своју исправљену адресу, томе ћемо лист и даље на досадањој адреси отправљати.

Администрација „Источника“.

P/C/118
2 908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 29. ФЕБРУАРА 1900. БР. 4.

Садржина:

Из АЕМ. Конзисторије Дабро-босанске. — Слике из историје црквеног пјесништва и музике у православној цркви. — Припрема и образовање појединаца у духовни сталеж. — Из пастирске праксе. — Књижевне оцјене. — Разно. — Књижевне вијести. — Читуља. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 29. фебруара 1900. Бр. 4.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Из АЕМ. Консисторије Дабро-босанске.

Рукоположења. Владимир (Владислав) Боберић, јерођакон и наставник Богословског Училишта у Рељеву, рукоположен је у новој српско-православној цркви у Сарајеву 27. фебруара о. г. за презвитера (јеромонаха).

Премјештења. Ђорђе Стајић, досадањи парох Бјелобучки у протопрезвитерату Тешањском, премјештен је рјешењем консисторијалним 17. фебруара о. г. на упражњену парохију Мокро у протопрезвитерату Сарајевском.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјесништва и музина у православној цркви.

— Јерођакон **Владимир Боберић** —
[Рељево]

(Наставак)

За св. Јевремом споменућемо и друге, који су исту такву ревност показали, те пјесништво и црквена музика доби већег полета. Предметом њиховога појања било је божаство Исуса Христа. Св. оци

бранили су у својим пјесмама догмате св. вјере православне. У словима својима и бесједама, које се с правом могу сматрати пјесничким дјелима, раскривају они тајну пресвете Тројице, говоре о анђелима, доказивају јединство ипостаси у Исусу Христу и двогубост природе у Њему. Из слова **св. Григорија Богослова** († 390. г.) дошло је много у збирке црквених пјесама као: његов божићњи поздрав: Хрїстосъ раждается славите! — Духовске стихире имају исте мисли са догматичким бесједама његовим о божаству св. Духа: Пятдесятница празднѣмъ и Дха пришествїе. — Дхъ сякый кѣ всегда, и есть и вѣдетъ. Но није све то, што чини заслуге Григоријеве за црквено пјеништво, него је он и сам пјевао. Као што је на II. вас. сабору бранио св. Тројицу, а особито божаство Сина Божија, Исуса Христа и Духа светога, тако је и у пјесмама ватрено исповиједао исту ту вјеру. Дивна му је у том смислу химна „Богу". У његовим пјесмама су високе мисли и дубоко осјећање те радости, те скрушености, а преобилује у њима молитвени тон, хвала и благодарење.

Из слова **св. Епифанија Кипарскога** на вел. суботу узета је она дивна пјесма на вел. петак: „Тѣхъ ждѣющагося скѣтомъ." **Св. Кирил Јерусалимски** († 386.) у својим катихезама спомиње, какав је био чин литургије у Јерусалимској цркви. Бакон је у његово вријеме уздашавао: Окымите дрѣчъ дрѣча и дрѣчъ дрѣча цѣлѣмъ; — на свештенике ријечи: Горѣ сердца, одговарало се: „Имѣемъ ко Господу", на: „Благодаримъ Господа" — Достойно и правѣдно естъ. Појале су се и ове пјесме: Скатъ, скатъ; Єдинъ скатъ; Ексите и видите.

Св. Амвросије Медиоланси († 351. или 398. г.) увео је у Миланску цркву по примјеру источне (антиохијске) цркве антифонско појање, а на њега су се угледале и остале западне цркве. Много се борио с аријанством, а да му борба успјешнија буде, научио је вјерне појати псалме по антифонском начину. Приписује му се спјев „Тебе Бога хвалимъ", (Te deum laudamus), који се и данас пои при благодарењу. Знаменитије су му пјесме још: Deus creator omnium; Aeterne rerum Conditor; Jam surgit hora tertia и особито лијепа божићна химна: Veni redemptor gentium.

Са **св. Василијем Великим** († 379. г.) и **Јованом Златоустим** добила је црква пропис, како се сршује божаствена литургија, те, које што су покупили већ старе молитве и пјесме у једну збирку, и утврдили ред, којим се читају једна за другом на литургији, које пак што су и сами саставили многе молитве, које као изливе срца и осјећаја можемо сматрати пјесничким дјелима, спомињемо и њих двојицу у овом периоду. Св. Василије спомиње у Посланици Неокесаријцима

чин јутрење службе, како се у његово вријеме свршавао: „Још с ноћи бдије народ у нас у дому молитве, свршавајући исповиједање у сузама, труду и скрушености; на пошљетку устаје од молитве и постаља се на појање псалама. Подијеливши се на двије стране поју наизмјенце (ἀντιφάλλουσι ἀλλήλοις) и мисао своју упиру на Божје ријечи, пазе на смисао и срца су им будна и нерасијана. За тим све по један почне појати, а други потпјевају. И тако проведавши ноћ у појању псалама, испреплетавши појање молитвама на освитку зоре, сви заједно као једном душом и једним срцем, запоју псалам исповиједања и сваки свршава своје покајање.“ Св. Василије саставио је и оне три молитве, које се читају на први дан Духова о вечерњу.

Св. Јован Златоусти је такође саставио чин, како се свршава божаствена литургија, но литургија његова, каква је у данашњем облику, није таква потекла из његових руку. Многих пјесама није било, којих данас има и које лијепо красе његову литургију. Пјесма: Єдинородный Сыне увешена је у литургију у вријеме цара Јустинијана: Трисвятое уведено је у вријеме св. Прокла; Херувимска пјесма састављена је при императору Јустину млађем, а такође и молитва, која стоји са њом у свези. Символ вјере уведен је био при Тимотију, патријарху цариградском 510. год. Хвалебну пјесму „Честнѣйшую херувимъ“ написао је Козма, она је узета из тријеснепца Козмина на нед. Петак. Молитвене пјесме: Ко гробѣ плотски; Благообразный Іосифъ; Воскресенїе Христово видѣвше; Свѣтися, свѣтися; О пасха велїа спјевао је Дамаскин. Пјесму Да исполнятся уста моя увео је патријарх Сергије. 612.-те г. уведено је Нынѣ силы[1]).

Све су ове пјесме сагласне са садржином и духом Златоустове литургије, повећавају тајну и исповиједају божаство Христово, поштују и хвале Богаматер против Несторија, који је учио, да је Пречиста Дјева Марија само Христородица, а не Богородица. Св. Јован Златоусти завео је и ноћна служења, хотећи сузбити Аријевце, који су се ноћу ван града скупљали и појали своје нове псалме, пуне јеретичких мисли и науке. Он је увео и крсне опходе, кад је у Цариграду био велики трус 398. г., који и на даље осташе у нашој цркви. Он је знаменит још и због тога, што је он био пјесник нове врсте пјесама — *тропара*. Ријеч тропар узимали су у смислу modulus, напјев, размјер у стиху, такт у музици, као што узима Гоар у Еухологиону. Флорински у „Историји богослужебных пѣснопѣній православной церкви“ схваћа назив тропар, τροπάριον за размјер текста (стих) и размјер пјевања (темпо). Отуда би онда назив тропар имао значење не

[1]) *Филарет:* Обворъ пѣснопѣнцевъ, стр. 172.

modulus, него modulamentum, размјерено, удешено појање, по мјери и и такту сагласно с извјесним оригиналом.

Св. Кирил, архиепископ Александријски († 444.) знаменит је и заслужује спомена, што је црква у његово вријеме јасно и отворено почела поштовати Дјеву Марију Богородицом; и молитва и пјесма: Богородице дѣво мало те неће бити састав самога Кирила. Њему приписују чин царских часова на вел. Петак.

Св. Прокло, константинопољски патријарх († 447. г.) спомиње се у историји црквенога пјеснишгва и појања, што је у његово вријеме уведена у богослужење пјесма „Свѧтый Боже". Постанак ове пјесме везују за чудо, које се догодило у Цариграду за владе Теодосија млађега 446. г. Био је велик трус и народ се веома уплашио. Св. Прокло предложи, да се приреди молбан и народ носи литију. Император и патријарх пошли су са народом кроз град појући побожне пјесме. Некога младића отрже изненада вихор и подиже у ваздух. Кад се младић опет нашао на земљи, приповиједао је све што се збило са њим. Чуо је, вели, анђеле, гдје пјеју пјесму Свѧтый Боже, и заповиједили су му, да ту пјесму треба и људи на земљи овдје, да пјеју. Народ запоја из свег срца: Свѧтый Боже, свѧтый крѣпкій, свѧтый безсмертный помилуй насъ, и трус стаде и народ се умири. Царица Пулхерија, сестра императорова и Теодосије издаду заповијест, да се ова пјесма од сад свуда пјеви при богослужењу. Пјесма ова назива се у православној цркви овим именима: τρισάγιος ὕμνος, χερουβικὸς ὕμνος, ἀγγέλλων ὑμνῳδία; у славенском: Трисвѧтое, тривета пјесма.

Но било је смутљивих времена, кад се ова пјесма није појала увијек једнако. Петар Фулон, халкидонски пресвитар, доцнији антиохијски епископ, унио је у ову пјесму у заблуди уметак: ὁ σταυρώθεις ὑπὲρ ἡμῶν, распныйся за ны, и то је учинило узбуну против њега и многе укоре. Многи се дигоше опрорвгавајући његово учење, и најпослије одбише му новотарију при императору Лаву и патријарху Зенону, осим тога побише га на неколиким саборима, а оци VI. вас. саб. називају га (81. прав.) богохулником.

„Тривета пјесма у православној редакцији односи се свима трима лицима св. Тројице, а Фулон овим додатком хтио је ту пјесму односити само другом лицу св. Тројице Богу Сину; хтио је на име ојачати учење монофизитско, по коме је у Христу била само једна природа, божанска, у коју се некако претопила човјечанска природа, те је по томе божаство у Исусу Христу и страдало и вршило сва друга човјечанска дјела, а тијело у Христу било је само призрачном појавом. Додатком: који си распет за нас изражавала се наиме моно-

физитска мисао, да је у Христу распето било и пострадало божаство, не човјечанство. Оваким учењем не само што се вријеђао догмат IV. вас. саб., него су се успостављале старе јереси II. и III. в. (патрипасијани, ноетијани и савелијани), те се рушило све православно учење о лицима св. Тројице. Учење Фулоново буде већ 471. год. осуђено на једном сабору у Антиохији, исти Фулон свргнут и прогнат; за тим ово исто буде потврђено на једном римском сабору 485. год.

Оци VI. вас. саб. су 81-им правилом потврдили све, што је до њих установљено било о трисветој пјесми, осуђују као противан благочашћу онај додатак пјесми, проглашују безаконим јеретиком Петра Фулона, који је исти додатак измислио; и као што је прије на православним саборима учињено, предају анатеми (ἀναθεματίζομεν) и они свакога, који се усуди примати онај додатак и са тим додатком трисвету пјесму пјевати или читати[1]).

(Наставиће се.)

[1]) *Епископ Никодим:* Правила православне цркве I. 569.

Припрема и образовање позванијех у духовни сталеж.

— Лекције из пастирског богословља. —

— Алекс. Јокановић. —
[Рељево.]

(Наставак.)

II.

Духовни заводи за припремање и образовање свештеничкијех кандидата полажу темељ богословском знању, на коме се тек дугим усавршавањем подиже морална зграда. Стагнација у интелектуалном и моралном изображењу значи назадовање. Црква је живи организам, који не трпи стагнације. За то у богословскијем школама стечено знање мора се усавршавати, јер иначе плод првога васпитања било би узалудан. Погрешке, у које падају неки свештеници при вршењу пастирске службе не смијемо приписивати семинаријама и њиховом васпитању, него немарности појединијех пастира за усавршавањем. Млади свештеници дужни су у школи стечено знање проширити и у пастирској служби непрестано се усавршавати. Они се не смију занемарити кад напусте богословске заводе, не смију према дужностима својим бити хладни, нити млаки, јер таковима Господ пријети, да ће их избљувати из уста својијех[1]).

[1]). Апок.: 3, 15, 16.

Усавршавање у богословском знању, према данашњем духу времена, неопходно је потребно. Данас је у стању само научно-изображено свештенство и то оно, које непрестано ради на своме усавршавању, да одбије антихришћанске приговоре и да изображене свјетовњаке одржи у заједници црквеној. У данашње доба свештеник не смије рачунати на историјски углед свога сталежа, него мора сам, како својом личношћу, тако исто знањем и моралом створити себи углед и моћ[1]).

Обим изображења и усавршавања духовнога пастира одређује сама циљ пастирске службе. Знање, побожност и мудрост јесу најглавније врлине, које безусловно морају красити душу сваког пастира. Према томе и средства за образовање и усавршавање духовнијах пастира јесу тројака: *Средства за научно, аскетично и практично (пастирско) образовање и усавршавање.*

I. Средства за научно образовање и усавршавање.

Да би се духовни пастир у појединим случајевима могао управљати према општим и посебним прописима цркве и пастирску службу вршити као што треба, то он мора имати изврсне способности или својства, међу којима прво мјесто заузима наука, којом треба да је наоружан, како би могао савјетовати здравом науком и покарати опе, који се противе[2]). Најглавнија средства за стицање потребне науке или средства за научно образовање и усавршавање јесу:

а) *Молитва:* „Ако ли коме од вас недостаје премудрости, нека ште у Бога који даје свакоме без разлике и не кори никога, и да ће му се“[3]). Црквени оци и учитељи знали су, да се молитвом постизава све, па и сама мудрост, за то су се многи прије штудирања и обраћали топлом молитвом Богу, да им просвјети и умудри разум. б) *Непорочан и моралан живот.* Страх Божји почетак је сваке мудрости[4]). За то Спаситељ захтјева, да се слушају његове ријечи и испуњавају заповиједи, да се позна истина[5]), а Дух свети свједочи, да не ће премудрост ући у ону душу, која је покварене и изопачене воље[6]). в) *Свако знање, које нас не принуђава на добра дјела јест тјелесно и мртво*[7]), *а није права мудрост.* За то науку мора да прати још и права намјера, која не иде само затијем, да истину све боље и боље упознаје, него да и љубав Божју у себи и другима све више и више утврђује. г) *Поучавање од стране другијех.* „Мудар ће слушати и више ће знати. Кажи мудроме,

[1]) Види: *Schöck:* Pastor. Theol. s. 21.
[2]) Тит, 1, 9.
[3]) Јаковљева посланица, 1, 5; Матеј, 7, 7.
[4]) Пс. 111, 10; прича Соломун. 1, 7; Проповјед. 1, 16.
[5]) Јован, 7, 17; 8, 12.
[6]) Премудрости Сол. 1, 4, 5.
[7]) Римљан, 8, 6.

и биће још мудрији“[1]), вели премудри Соломун. Овај свештени писац приписује велику важност поучавању од стране другијех, те и ми не можемо пропустити, а да са њиме заједно не опоменемо духовнога пастира, да се, ради сопственога усавршавања, навикавања на правилно вршење свештењех радња и држања обичаја, дружи са старијим и искуснијим свештеницима, за које се може рећи, да су апсолвирали и практичну школу, те су тако у стању млађе и неискусне свештенике поучити. д) *Читање и бављење богословскијем наукама.* Најбоље средство за научно образовање и усавршавање духовнога пастира јест читање и бављење богословскијем наукама. Црква Христова с пуним правом захтјева од својих служитеља извјестан круг знања, који би одговарао степену народнога образовања. Да је за свештеника знање потребно то је сасвим јасно из саме природе његове службе, а још нам се јасније открива ова потреба, кад помислимо на неуспјешан рад и неред у парохијама оних свештеника, који не располажу у довољној мјери потребнијем пастирскијем знањем. Свештеник је у својој општини учитељ, пастир душа, љекар духовни, судија савјести, савјетник и отац, стражар[2]) и т. д., а за све ово неопходно је потребно велико знање и умјетност.

Историја нам свједочи, да је назадак у вјери и опадање у моралу пошљедица незнања. Ако су проповједници вјере и морала незналице, то се разумије само по себи, да ће назадак бити још већи. За то свештеник треба да се бави непрестано наукама, које му пружају потребно знање за пастирску службу. Он треба често да чита свето писмо и да нотира сва главнија мјеста, која му чешће долазе у његовом пастирском раду. Врло је добро нотирана мјеста и реченице из светог писма научити на науст, јер само ће их на тај начин моћи у згодној прилици гдје треба употребити. Свештеник треба да се бави сваком богословскијем наукама без разлике. Он је дужан, од времена до времена прелазити и понављати: догматичко богословље, морално богословље, историју цркве, црквено право, археологију, литургичке књиге и т. д. Осим богословскијех он треба да се бави и осталијем природнијем, друштвенијем и у опће свјетовнијем дисциплинама, које су му у пастирском раду, или за кретање у друштву, потребне. Свештеник не треба да чита непотребне књиге (н. пр. романе), а тако исто треба да се клони и свију оних дјела, која су наперена против вјере и морала. Напошљетку ради научнога усавршавања свештенству се препоручује е) *сопствено размишљање.* Оно, што је духовни пастир читао и слушао

[1]) Приче Солом. 1, 5; 9, 9.
[2]). Језек. 3, 17.

треба умном снагом и размишљањем својим да преради[1]), па тек онда да користи тиме себи и другима.

II. Средства за аскетично образовање и усавршавање.

Духовни пастир мора прије свега сам ићи онијем путем моралнога живота, којим мисли своју паству водити. Његова је света дужност у првом реду старати се за сопствену светост и савршенство, па тек онда за светост општине. Најгланија средства за постигнуће светости и савршенства у моралном животу јесу:

а) *Молитва.* Она је за свештеника исто тако потребна као и за свјетовњаке, шта више молитва је свештеницима још потребнија због њиховог светог позива, тешкијех дужности и многобројнијех опасности, којима су изложени. Велика ревност и љубав према молитви јест знак доброга пастира. Немаран свештеник према молитви јест неслана со, која је изгубила своју снагу и није више у стању, да чува од трулежи, него сама штетно дјелује и трулеж проузрокује. Свештеник без молитве једнак је птици без крила, — риби без воде, — пламену без хране или по изразу св. писма — безводним облацима и јесењем дрвећу, које је два пут умрло[2]). Света је дужност свештеника, да осим црквенијех молитава и јавнога богослужења, његује још и приватну или усамљену молитву, коју је осјештао својим примјером Христос Спаситељ, кад он сам „изиде на гору једину помолитисја“[3]). Усамљена молитва од велике је важности за свештеника, јер она га ставља у такови положај, у коме може најбоље упознати своје душевно стање. Духовни пастир није онај, који на само чешће не виче Богу: „*Смилуј се на ме Боже, опери ме добро од безакоња мојега, од гријеха мојега очисти ме*[4]). *Гријехова младости моје, и мојих преступа не помињи; по милости својој помени мене, ради доброте своје, Господе!*“[5]). Ако се пак овом молитвом свештеник чешће обраћа Богу, то он, по примјеру св. апостола Павла, с једне стране признаје своју недостојност, а с друге опет приноси жртву за своје гријехе, како би касније достојно могао примијети жртве за гријехе људске[6]). б) *Сестара молитве јест духовно читање.* „Кад се молимо, говоримо са Богом; кад читамо, тада говори Бог с нама“, вели блажени Августин[7]). Нико не треба да се бави духовнијем читањем толико, колико они, којима је повјерено душевно

[1]) I. Тимот. 4, 13, 15.
[2]) Посл. Јудина, ст. 12.
[3]) Мат. 14, 23.
[4]) Псалм. 50, 1, 2.
[5]) Ibidem 24, (25) 7.
[6]) I. Кор 15, 9; Јевр. 7, 27. Види: „Уједињена молитва свештеника.“ Писма по правосл. пастир. богословљу *Прот. Ем. Попова*, књ. IV. § 15., стр. 164.
[7]) Види: *Schäch*: Pastor. Theol., §. 18.

спасење. Они поучавају, опомињу и надгледају друге, а њих не поучава нико, нити им пребацује њихове погрјешке. За то су управо дужни чешће читати дјела светијех отаца и учитеља, нарочито она, која говоре о дужностима црквених служитеља. в) *Испитивање савјести.* Духовно читање јест огледало, у коме, кад испитујемо савјест, видимо и упознајемо наше погрјешке, за које се морамо старати, да их поправимо. Испитивање себе води нас самопознању и тако нас чува од највећих опасности, као славољубља, злобе и сличнога. За то се испитивање савјести и упознавање самога себе препоручује од свих црквених пастира и учитеља као најбоље средство за напредовање у врлини. г) Испитивање савјести води духовнога пастира конзеквентно *честој исповиједи,* која је свештенику много потребнија, него ли свјетоњаку; јер он треба да има чисту савјест, како би тако могао достојно сваки дан свете тајне и остале свештене радње вршити[1]). С тога црква захтијева од својих служитеља, да се чешће исповиједају. Гдје за ово не постоје нарочите наредбе од стране епископа препоручује се свештенику, да сваки сам из своје околине изабере себи по вољи духовнога оца, пред којим мора често, а најмање један пут годишње своје гријехе исповиједити. д) *Често причешћивање.* Изврсно средство за напредовање и усавршавање у духовном животу јест служење свете литургије и често примање тајне тијела и крви Христове[2]). На посљетку е) за примјерн свештенички и пастирски живот још је неопходно потребно *савјесно држање дневнога реда.* Духовни пастир треба да распореди вријеме, и по распореду да врши све своје приватне и званичне дужности. Ако пак, у случају нужде, мора да отступи од овога распореда, то мора поново наставити своје дужности по дневном реду, јер пастирски живот без овога реда био би исто то, што и ријека без корита[3]).

(Свршиће се)

[1]) Приходскій священникъ и долженъ чаще исповѣдываться, чтобъ быть достойнымъ совершителемъ таинствъ, чтобъ возходить отъ силы въ силу (Псал. 83, 8) въ пастырской своей святости". Види: *Прот. Евг. Поповъ,* кн. IV. §. 16, стр. 173. „Частая исповѣдь священника". Испореди: *Dr. A. Kerschbaumer;* Pastor. Theologie §. 168, s. 314; *Schüch,* §. 18, s. 25.

[2]) Види: *Прот. Евг. Поповъ,* кн. IV., §. 17,, стр. 183. „Частое служеніе священникомъ литургіи". Испореди, Pastoral-Theologie; *Renninger,* § 36, s. 95. „Oftmalige heilige Communion"; *A. Kerschbaumer,* §. 168, s. 314; *Schüch,* §. 18 и т. д.

[3]) Ibidem.

Из пастирске праксе.

О неким особитим случајевима, који се могу десити при свршавању св. литургије.

„Настольная Книга для священно-церковно-служителей."

— **С. В. Булгаковъ** — с руског превео Драго К. Урошевић, богослов. — [Рељево.]

(Мјесто наставка свршетак.)

Ако се *свештеник*, који литургише, *тешко разболи* прије освећења дарова, те му није могуће даље служити, или *ако умре*, — „**слѣжба оставлается**". Ако се то догоди послије освећења Дарова, а деси се у цркви други који свештеник, приправљен да може примити св. тајну причешћа, у таквом је случају он дужан довршити литургију, почевши од онога мјеста, на ком се је први зауставио, и употријебити св. дарове. Али ако би било немогуће наћи другог свештеника, који би могао довршити св. литургију и употријебити св. дарове, у таком је случају дужан ђакон, а ако нема ни ђакона, који му драго од побожних људи, узети покровац и пажљиво, не дотичући се голом руком св. дарова, покрити их тако, да не би ништа могло пасти на дискос, или у св. чашу, док не дође други свештеник. Овај је посљедњи дужан свршити изнова св. литургију и употријебити пређеосвећене дарове заједно са оним, што је тога дана осветио. Али ако ови дарови нијесу били још освећени, то их он мора употријебити, пошто је употријебио освећене, али не као тијело и крв Христову, него као благословени хљеб и вино. Ако освећени или неосвећени дарови, у случају напрасне смрти свештеника, који је служио, остану дуже времена неупотријебљени тако да се у њима разложење начне, т. ј. они попљесниве или дотле ускисну, да их је немогуће употријебити, — у таком случају дужан их је свештеник усути или излити у текућу воду, или спалити у цркви, а пепео просути на тако мјесто, које се не гази ногама. — Ако *свештеника*, који служи св. литургију, *позову да причести и исповиједи* умирућег болесника, или да крсти дијете, које је опасно болесно, то се служба заставља, ако и не буде у служењу св. литургије још дошао до великог входа, а свештеник се мора одмах упутити болеснику. Он мора у напријед распоредити, да се народ, који се сабрао у цркви, занима, док се он врати, читањем апостола или псалмова, или канона, или душеспасавајућим поукама. Али ако се он не могне повратити за дуже времена, а службу је оставио при свршетку проскомидије, то може са свим оставити службу тога дана, а сутра дан, пошто сврши са свим изнова литургију и употријеби дарове,

дужан је и један дан прије приготовљени хљеб и вино употријебити засебно. По великом се входу не смије служба прекидати, а болесник се мора тада оставити милости Божјој. — Ако свештенику буде пријетила опасност од стране непријатеља, то он може предузети мјере, да се обезбиједи само послије употребе св. дарова, како би их сачувао од поруге „скверныхъ оукійцъ“.

Ако случајно храму пријети опасност од *ножара* или *буре*, свештеник је дужан за вријеме свршавања литургије, пажљиво узети св. дарове са антиминсом и изићи из цркве, те на другом пристојном мјесту наставити и довршити започето богослужење.

Ако пред освећењем св. дарова *упане муха*, или који други неотровни инсекат *у путир*, то га треба извадити, замотати у хартију или крпицу и спалити на чистим циглама или камену (пепео треба затрпати под престо или под умиваоницу, гдје се земља не гази ногама); ако упане паук, или други какви отровни инсекат, треба вино излити из чаше у други згодан суд, а у путир треба улити ново вино, са изговарањем ријечи при проскомидији: „Єдинъ ѿ воинъ копіемъ ребра ємѹ проколе и абіе ѵзыдє кровь и вода“; а пређашње вино треба по свршетку службе пролити у текућу ријеку. Ако се то догоди послије освећења дарова, то слијели, да се употријебе св. дарови по обичном реду, али треба само инсекат извадити из чаше са највећом пажњом, како не би нигдје капула која кап крви Христове; за тим свештеник треба да га испере три пут са вином над другим путиром, или каквим му драго згодним судом, и, замотавши инсекат у хартију или чисту крпицу, треба га по свршетку литургије спалити на цигли, или чистом камену, а вино, којим је опран упали инсекат, треба просути у ријеку, или, ако је ријека далеко, у отвор под престолом. (Уч. Изв.)

Ако се зими *замрзне Христова кра у св. чаши*, онда свештеник или ђакон, треба да угрије покровце и њима омота чашу, док се не открави, или може метнути путир у суд са кључалом водом, само свакако треба чувати, да се вода из суда не би прелила у чашу.

Ако би се смрзао агнец на дискосу, свештеник треба, пошто га је покрио звијездицом и покровцем, да држи дискос на престолу над судом са запаљеним жаром, док се агнец не открави[1]). (Уч. Узв.)

За вријеме свршавања евхаристије или причешћивања св. дарима, свештенослужитељи ваља да пазе, *да не би капула која кап крви*

[1]) Да се не би св. дарови замрзли за вријеме богослужења, добро је при просхомидисању спавати мање воде а више вина, да се не би, пошто се улије топлота, вино осјећало више водено. Најбоље је од свега набавити такав путир и дискос, који би изнали у доњем дијелу (отворено) дно и у ту доњу правилну, треба да се, у врху или са стране, начини скривени отвор, у коме би се, прије просхомидисања, могла метнути усијана жељезна шипка, или двије, ако устреба, да би се могло довољно стати на пут смрзнутости у путиру и на дискосу до времена причешћивања. (Рус. д. с. п.-1884.,8).

Христове или на антиминс, или одежду, или на друго што, а још више треба чувати, да се не би пролила св. чаша. Ове напомене заже такође и у погледу тијела Христова, т. ј. *да се не би његове честице просуле на престолу*, а још више да не би и пале са престола.

О пролијевању св. дарова, па ма у ком се случају десило, свештеник је дужан одмах, са осјећањем дубоког кајања, јавити тај случај своме епископу, и док од њега не добије наредбу, не смију приступати свршавању литургије (Нечаевъ, 73). За нехотично пролијевање св. дарова, обично се одређује црквена епитимија, по увиђавности духовне власти. По стародревним црквеним правилима, кривцу се није допуштало да служи 6 мјесеци; за хотимично пролијевање — кривци се лишавају чина (Номок. 158). Ако се св. тајна пролије при причешћивању болесника, ушљед непажње његове или другога, онда се — по марљивом испитивању његове савјести — налаже молитвена епитимија (са молитвом ради очишћења његове савјести и ради душевногмира и спокојства[1]).

Ако би се догодило, да се од крви Христове или тијела, обори која частица на даску или голу земљу, или на камен и томе слично, — свештеник је дужан, ако је икако могуће, то мјесто језиком полизати; а ако је немогуће, најбоље ће бити да га потаре спужвом, па да га сastружe (ако је пала кап на даску или на голу земљу), или опере чистом водом (ако је кап пала на камен и ако га је случајно немогуће сaстругати или опрати и замијенити другим); по томе струготину спалити на цигли или чистом камену, а пепео закопати под престо и воду налити или ту, или у текућу воду. Тако исто треба поступити и у томе случају, кад би капи од св. дарова кануле на индитијон престолни, антиминс, покровац, или на одежду и т. сл., — свештеник је дужан да, по свршетку службе, исиса то мјесто, за тим да га добро истаре сунђером, три пут испере у чистој води над путиром или судом од анафоре, и воду излије или у ријеку, или под престо. Кад пане или кане што од св. дарова на подножни ћилим, онда је нужно да се то (т. ј. кап или честица) скине сунђером, а само то мјесто на ћилиму, треба три пут испрати, одмах одрезати и најпослије да се, као и обично, спали. (Уч. Извј.)

Ако се деси, да когод поврати послије причешћа, онда треба све оно што је повраћено покупити у чисту крпу, и све то, као што

[1]) Ако ко пролије случајно св. тајну, онда треба свештеник и ђакон да анађу на уму, да тај несрећни случај не би милостиви Господ допустио, да су они били искусници и немарници у испуњавању своје дужности. Послије тога они су дужни — ради очишћења своје савјести — и ради овог догађаја, опредјелити за себе парочити пост од 3 дана са молитвом и најпослије на самом мјесту искушења, да сврше молебно пјеније са акатистом Исусу слађајшем, молећи се да му опрости, да се ни сада, ни у будуће, не догоди повриједа крви и тијелу Господњем (Резолюц. митр. моск. Филар. — види Душеш. Чт. 1873., 8.

смо горе споменули, спалити, а земља на коју је ма што пало од пораћања, као и пепео од спаљених крпа, треба да се баци у ријеку. (Уч. Изв.)

Књижевне оцјене.

Српска књига, њени продавци и читаоци у 19. веку. Пред освитак 20. века разматрао и бележио *Стојан Новаковић*. Београд. 1900. Државна штампарија краљевине Србије. Издање Српске Књижевне Задруге.

У овој књизи уважени српски књижевник претреса питање, за што се српска књига слабо шири и продире у куће, породице и друштва; другим ријечима, шта је узрок, те нам књижевност слабо напредује.

Набрајајући факта из прошлијех вијекова (18. и 19.) писац тражи на почетку и освитку 20. вијека пута и начина, како да се књижевности нашој помогне и шта би се могло правилним и редовним путем учинити у корист снажнијега развитка српских просветно — књижевних идеала. Што је до данас са натегом ишло, налази кривицу у књижарској трговини, која није добро организована, и врло мало помаже и доприноси бољем животу књижевном. У издавању и растурању књига налази велику препону бољем и јачем књижевном полијету. Књижари наши л дан — данас већином (часних изузетака је врло мало!) издају онакве књиге „што пролазе" „које се траже", које код читалачке публике рачунају на „срећу" и „добру прођу"; отуда слиједи једна карактеристична црта наших књижара, да они и не питају много за вриједност књиге и естетски укус, и да ли ће се њоме књижевност наша обогатити или ће бити и остати на истом мјесту гдје је и прије била. Овај жалосни факт, што књижари овако раде, доводи писца до увјерења, да код нас још не има кристализоване читалачке публике; или ако је и има, она је тако мјешовита, да је необразованија класа (читаоци, који и данас још несито граби сензационе романе енглеске и француске) у већини, те се књижари обично према овима владају, бирајући и издавајући онакве књиге, које ће више пара донијети.

Мало оштро речено, и није оправдано рећи, да код нас нема читалачке публике, и да узрок застоју књижевном лежи у малом броју читалачке публике. Био би велик signum paupertatis за наш народ, кад би ово тврђење г. Новаковића у истини стајало. Он нам овијем пориче, да можемо стати уз остале културне народе. А међу тијем можемо! Ми имамо пјесника, приповједача, проповједника, есеиста, и научара, које дично можемо поставити у ред великијех људи и ког већег народа у Европи; има читалачке публике и у Срба, али према броју такве публике у већих народа, разумије се, да је наша много мања. Други је узрок застоју књижевном и слабом пролажењу књига, због чега као изгледа, да код нас нема читалачке публике. Наши књижевници слабо су осигурани; редак је, који у изобиљу живи, да му се срце на рад развесели, а задовољно и „весело срце кудељу преде"; редак је књижевник, који не мора да се бори за насушни хљеб и животни опстанак, а знамо сви добро, да inter arma silent musae. Па ако и додамо, да ће јадник ограбити мало времена и за књижевнички рад, не могући одољети срцу, „што га напријед креће", опет се са њим догађа страшна игра природе, пада у чељуст

књижару — издавачу и другима, који га као лимун цеде, те за уложену муку своју види награду у приносу тек од неколико форинти. Кад би смо се постарали за боље награђивање наших књижевника, кад бисмо нашим пјесницима указали љепшу зору, него што им данас зори, увјерен сам, да бисмо имали више и љепших пјесама. Кад погледамо, како се код других народа старају за књижевнике[1]), и упоредимо немар спрам наших књижевника, како их ми његујемо, чудно изађи, што и оволико имамо. Што се тиче читалачке публике, која мало купује, те и она тим доприноси застоју књижевном, имамо је изнаћи тијем, што су многе књиге прескупе, те слабије ситуирани тешко могу, да до књига дођу, ако не ће да од уста откидају. За што н. пр. и сама Књижевна Задруга поскупљује стара издања и подиже цијену са 6 на 10 круна? Иде ли то на срећу или штету распродавању књига? Рецимо н. пр. неко се је задоцнио на претплату или није имао новаца да се претплати, издање је изашло, и он доцније рад будући скупити читав комплет тражи пропуштено издање, и какав одговор добија од Књижевне Задруге? да пропуштена кола стају 4 круне скупље. Не убија ли то вољу у купца и читача? и не ће ли многога одвратити да не буде више члан-претплатник Књижевне Задруге? Говорећи о скупоћи књига и сам г. Новаковић добро проматра упућујући на реорганизацију књижарских трговина, јер „приватан књижар увек тражи поглавито своју добит". Истиче се дакле мисао, да треба основати једну Главну Српску Задружну Књижару, која би осталима давала правац и упутство о издавању и растуривању књига.

Ово је прекрасна идеја, особито у данашње вријеме, кад наше књижаре не врше свој задатак ни из близу, како би требало. Што се не опажа живљи и бујнији покрет у српској књижевности, добро је умотрио г. Новаковић, да је томе кривица у томе, што су наше књижаре или у рукама невјештих или сиромашних људи, који у књиге не могу уложити Бог зна какав новац, или су невјешти и не умију пронаћи згодан пут за издавање и растуривање књига. Има и треће нешто врло жалосно. Има српских књижара, који радије тргују цигљама, вилама, грабљама и коломазом, него издавањем добрих и красних књига. Ради карактеристике вадимо ову веселу шалу Зорина Singularis-a, који јавља српском свијету радосну вијест „како Браћа Поповићи намјеравају ове године отворити уз књижару, селхерај, а до године, ако Бог да, и брнјачницу". Смијешно је доиста ући у ову књижару. Хтео би, да купиш какву књигу, свршиш, и — шта видиш? — нешто: виле, лопате, ватрање, цигље, тестије . . . . па још и то није доста! кад си изишао не нашавши књигу, а ти видиш, да си летње крём чакшире умрљао о буренце коломаза.

У књижарама и издавачима лежи застој и препона бољем развитку српске књиге, а не у читалачкој публици. Доказ нам је за ово Српска Књижевна Задруга која је савјесним радом стекла велик број претплатника и читача, за наш малени народ — врло велик број!

Изнесосмо ове ретке, да обратимо пажњу читаоцима нашим, да набаве ову књигу г. Новаковића, и да је проуче, па нека још који реке коју о овоме, јер предлози г. Новаковића су лијепи и родољубни, само треба много времена и мудра збора и договара, да се нешто добро уради, „јер српско књижарство није рана лака ни јучерашња, нити се може излијечити једним махом и за дан. Само рад

[1]) види биљешку под „ранко".

смишљен, поступан и методичан може и тој српској рани лијека наћи". Г. Новаковићу смо веома захвални, што овом књигом на овај предмет обраћа пажњу свију позваних, ut audiatur et altera pars! **Вл. Б.**

Разно.

Одмориште за књижевнике. У Њемачкој се почетком 19. вијека у више махова покушавало основати за изнемогле и старе књижевнике одмориште, гдје ће утрошене своје силе под старе дане одморити. Како јављају „Лајпцишке Илустроване новине", у Јени је поклоњено земљиште за такву једну зграду Dr. Timon Schroeter, но посао се тек онда могао збиљски започети, кад је дарежљива рука великога кнеза Саксо-Вајмарског притекла у помоћ. План за зграду већ је изготовио архитект Лудвид Хирш, и њемачки ће књижевници у скоро имати тихо заклониште, гдје ће старе дане провести и пријатно се одморити. У овом дому наћи ће заклона и они књижевници, који због сиромаштва и немања средстава за живот морају то тешким трудом и знањем, да стичу, те им у томе приђе за писање и књижевнички рад пропадне. Заиста дјело, достојно културнога вијека! Благо си га народу и књижевности, гдје се за књижевнике овако стара! — **ир.**

Српска Књижевна Задруга продужила је рок до 15. фебруара т. г. за оне чланове, који свој улог на VIII. коло књига још послали нијесу. Уједно управа извјештава, да ће *„Забавник"* и овој години издавати, али не у досадањем облику, но у *мјесечним свескама*. Претплата за задругаре остаје и на даље ista: 4 круне а за незадругаре 7 круна. По исту цијену може се добити и сав „Забавник" од прошле (1899.) године.

Из Мостара нам јављају, да ће се проповиједање уз часни пост у мостарској катедралној цркви одржати овијем редом: у I.-ву недјељу говориће администратор мостарске парохије *Сава Симић*; у II.-гу *Патрикије Поповић*, консист. савјетник; у III.-ћу *Јован Прошић*, катихета на гимназији; у IV.-ту *Теодор Говедарица*, конзистор. савјетник; у V.-ту парох раштански *Владимир Гвозденовић* и у VI.-ту ђакон *Ристо Сировина*.

Књижевне вијести.

Изашла је из штампе као издање „Српске Књижевне Задруге": **Српска књига**, њени продавци и читаоци у XIX. в. пред осмитак XX. века размотрио и бележио *Стојан Новаковић*. Може се добити код издавача: „Српске Књижевне Задруге". — Оцјену на ову књигу доносимо у овом броју.

Пјесме Милете Јакшића. Велика Кикинда. Штампарија Јована Радака 1899. 8° стр. 186. — Ово је збирка пјесама познатога младог пјесника Милете Јакшића, који је са својих лијепих пјесама, објављених у многим нашим белетристичним листовима, читаоцима и публици српској већ добро познат. Досад изашле критике о овој се збирци најповољније изражавају.

Мала Библиотека. Св. 8 са садржајем: *„Арнаутске слике"*, од † Илије И. Вукићевића. „Мала Библиотека" излази у свескама, а износи 5—6 штампаних табака. Цијена је свакој свесци *12 новчића*, за Србију *30 пара дин.* Претплату примају, а и поједине свеске распродају *књижарнице* и њени *повјереници* (растурачи).

Све што иде на уредништво и администрацију „Мале Библиотеке“ прима и доставља Издавачка Књижарница и Штампарија Пахер и Кисића у Мостару.

Bosnischer Bote. Bosanski Glasnik. IV. Jahrgang. 1900. Universal-Hand-und Adressbuch für Bosnien und Hercegovina, herausgegeben u. redigirt von Adolf Walny. Sarajevo. 1900. Verlag des Verfassers.

Читуља.

Братство манастира Беочина (у Срајему) јавља, да се архимандрит Беочински, члан архидијецезалне консисторије и одбора административног, народни заступник на земаљском сабору у Загребу и државном у Будимпешти: **Платон Телечки** у 56. години свога живота, а послије дужег и тешког боловања дана 1. (13.) фебруара у Карловцима у вјечност преселио. Мир пепелу његовом и вјечан му спомен!

Званични огласи.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 108, ех 1900. 3—1

Едикт.

На молбу Илије Лазића, тежака, из Тетиме, котара бијељинског, да се са законитом супругом, Станом, рођеном Зекића, тежакињом из Пукиша, котара брчанског, због прељубе и злобног напуштања, брачно разведе, — позива се отсутна Стана Лазића, рођена Зекића, која се сада негдје у краљевини Србији налази, да се лично или писмено овој митрополитској управи као надлежном духовном суду пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави најдаље до краја мјесеца маја о. г., јер ће се у противном започети брачни процес са Стани службено постављеним заступником продужити и коначно ријешити.

У Д. Тузли, 10./22. фебруара 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Позив на претплату.

Пратећи немиле појаве најновијег времена у парохији велико-поганачкој, у којој ушљед спора народа са парохом — уплетоше прсте своје унијатски пропагатори, и неколицина примише унију, но брзо се покајаше, и опет се натраг повратише у крило српске православне цркве, — сматрао сам за дужност прикупити сву грађу и написати цио тај догађај под насловом:

„Унија у Поганцу или побједа Православља“.

Да би могао дати ову расправицу у штампу, молим све пријатеље и пријатеље српске књиге, да ме са претплатом обилато потпомогну, како би — ако ништа друго, а оно макар штампарске трошкове покрити могао. Цијена је 30 новч. или 60 филира. Рок је претплати до 1. априла о. г.

Расправа је написана исцрпно и објективно. Са те стране не бојим се никаква приговора.

Новац треба слати на потписанога. (Петрињска ул., бр. 79).

Загреб, мј. фебруара 1900.

Никола Ст. Кукић.

Нашим претплатницима и дужницима.

Умољавају се п. н. претплатници, да нам претплату што тачније шаљу, како не би морали са штампаријом кубурити и ове, као и прошле године.

Уједно пак **опоминьемо наше заостале дужнике** да нам свој дуг за прошлу годину измире, те да се и лист свога дуга опрости, и са штампаријом рачуне пречисти. Ако нам до мјесец дана заостали дуг не пошљу, то ћемо их предати власништву, да их оно непосредно опомене и са њима даље, како за сходно нађе, поступи.

Овом приликом позивамо све наше п. н. претплатнике, а нарочито свештенике у Босни и Херцеговини, који желе да им се „Источник“ тачно и непосредно доставља, да нам пошаљу своје тачне адресе са назначењем посљедње поште, како би те адресе могли штампати, и према истим лист отправљати, јер нам је у прошлој години нетачност адреса велике неприлике причињавала.

Ко нам не пошаље своју исправљену адресу, томе ћемо лист и даље по досадањој адреси отправљати.

Администрација „Источника“.

РЧІ/118
2908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 15. МАРТА 1900. БР. 5.

Садржина:

Дијел хришћанскога брака. — Слике из историје црквеног појешшшва и музике у православној цркви. — Припрема и образовање појединијех у духовни сталеж. — Религијозно-морални листићи. — Разно. — Читуље. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА СА БЕСЈЕДАМА

од архимандрита **Фирмилијана.**

Најновије издање у 3 књиге, које износе преко 70 штампаних табака, велике осмине, на најфинијој хартији, а у тврдом кожном повезу, може се добити за 5 фор. и 50 новч., само у познатој радњи свију црквених утвари, књига, Јеванђеља и црквених и свештеничких одијела.

В. Марковић и Павловић,

у Београду и Земуну.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 15. марта 1900. Бр. 5.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Наименовање. Високо ц. и кр. заједничко министарство наименовало је досадањег учитеља у српско-православном богословском Училишту у Рељеву Радослава Калембера ванредним професором на истоме богословском Училишту у VIII. днев. разр.

НЕЗВАНИЧНО.

Циљељ хришћанскога брака.

— **Југ Станикић**, свештеник. —

[Ороспамош.]

Догматика вели, да је „двострука сврха божанствене установе брака“, и односно трострука, те сврху брака овако одређује:

„Прво, множење и одржање рода човјечјега“; и односно „рађање и множење чѣда цркви Божијој“;

„Друго, узајамно потпомагање мужа и жене на путу земаљскога живота“; и

„Треће, да се браком заузадају грјеховне жеље и насладе“, и да брак „буде лијек против неуредних нагона чувствености“. (Макаријево „Догматичко богословље“ у пријеводу Митрофана Шевића, дио II., стр. 287—288).

Не на то, је ли горња одредба сврхе хришћанскога брака вјерна и истинита, тачна и јасна; него на то, да ли би се циљеј хришћанског брака дала одредити и паразити краће, а да за то сврха брака буде и опет вјерна и истинита, тачна и јасна — циљају ови редци.

Да би до тога дођи могли, ми ћемо се прво позабавити са питањем: која је од те двије, односно три сврхе брака прва, главна и виша; а која друга споредна и нижа? и да ли морају обадвије, односно све три сврхе код сваког брачног пара постигнуте и испуњене бити, па да брак буде прави хришћански брак? И ако не морају обадвије, односно све три, онда која, односно које сврхе морају испуњене бити?

Искуство нас учи, да има бесплодних бракова, бешчадних супруга, а то нам онда каже, да код брака могу, али код сваког брака не морају обадвије, односно све три сврхе брака постигнуте бити; и то не мора бити постигнута баш прва сврха: „множење и одржање рода човјечјега“, те „рађање и множење чеда цркви Божјој“. Па онда: бесплодност брака и бешчадност супруга не можемо ми увијек и у сваком случају сматрати као казну Божју за какав гријех или учињено рђаво дјело — као што се то обично узима, и као што то у правилу и јесте. Јер ми знамо, да је било часних бракова, али бесплодних; да је било добрих и праведних супруга, али бешчадних; тако у св. писму читамо, да су родитељи претечеви, Захарија и Јелисавета били „обоје праведни пред Богом, и живљаху у свему по заповијестима и уредбама Господњијем без мане[1])“. На за што, да частан брак, какав без сумње бијаше брак Захаријин и Јелисаветин, буде бесплодан? за што да Бог таке супруге казни бешчадством?

Рек' бих, да су бесплодни бракови за то ту, да су бешчадни супрузи за то на свијету, да нам покажу и докажу не само то, како Бог хоће неке супруге — из који ког узрока — да казни, него управо то, шта је циљеј хришћанског брака, и која је од наведене двије односно три сврхе прва, главна и виша; — баш као што се оно „слијепи од рођења“ није за то таким родио, што „сагријеши он, или родитељи његови“ — како је то иначе по правилу — него за то, „да се јаве дјела Божија на њему“[2]).

Даље: ми знамо, да црква особито цијени и високо уздиже „дјевичанство“ (безбрачност). На имајући то на уму, у хришћанству бијаше и има их, који се од брака уздржавају. Ако је циљеј хришћанског брака, ако је од наведених двају или трију сврха хришћанског брака прва, главна и виша: „множење и одржање рода човјечјега“, те „ра-

[1]) Лука I., 5—6.
[2]) Јов. IX. 1—3.

ђање и множење чедâ цркви Божјој", онда би такови уздржници са свим ускоч ишли једној божанској установи, или би бар гријешили против прве, главне и више сврхе установе те, те би онда, као такови били за осуду, што међу тим није случај.

Но „дјевичанство" може човјек чувати и одржавати не само укланьањем од брака, него баш и у браку; те према томе „дјевичанство" не значи само безбрачност, него оно означује још и уздржавање супруга од полног сношаја. Као богослов чуо сам од једног наставника свога, да су хришћанској старини познати били „дјевичански бракови", такови супруги, који су се уздржавали од полног сношаја за цијело вријеме трајања брака. — Па ако би већ могли мислити и рећи, да су против једне божанске установе гријешили и гријеше они, који се од брака укланьају, брак избјегавају, али би за такове дјевичанске супруге, свакако рећи и тврдити морали, да то бијаху грдни гријешници. Јер они — не клонећи се брака, на против ступајући у брак — не хтједоше испунити прве, главне и више сврхе брака: не хтједоше браком својим послужити и допринијети „множењу и одржању рода човјечјега", те „рађању и множењу чедâ цркви Божјој". — Но да такови дјевичански супруги не бјеху ни гријешници, а још мање грдни гријешници, најбоље доказује и свједочи то, што се уздржавање, истина не доживотно, него краће или дуже уздржавање у браку, хришћанским супружима не тек само савјетује и препоручује, него тако рећи и налаже; јер ево шта каже св. апостол Павле: „Не забрањујте се једно од другога, већ ако у договору за вријеме, да се постите и молите Богу"[1]). Па кад би се какви хришћански супруги одважили на то, да цио живот свој посвете „посту и молитви Богу", те се у „договору забранили једно од другога за вријеме цијелога живота свога": зар би такви супруги били грјешници, шта више, грдни грјешници?

Напошљетку, да „множење и одржање рода човјечјега", те „рађање и множење чедâ цркви Божјој", није и не мора бити саставни дио, односно прва, главна и виша сврха брака, свједочи то, што се рађање дјеце од брака одијелити може, те да њега у браку и не буде, или да га и ван брака буде, што и искуство свједочи. А више је, него вјероватно, да се бар прва, главна и виша сврха неке установе од исте одијелити не може.

Дакле: „множење и одржање рода човјечјега", те „рађање и множење чêда цркви Божјој", другим ријечима рађање дјеце није и не може бити прва, главна и виша сврха хришћанскога брака, јер има бесплодних бракова, бешчадних супруга, који су такови по вољи Бо-

[1]) I. Кор. VII, 5.

жјој, и опет има бесплодних бракова, бешчадних супруга, који су такови по вољи њиховој, али тако, да та воља њихова није противна вољи Божјој (дјевичански бракови). Па и ако и код једних и код других бракова нема плода, нема порода, ипак то могу бити, па и јесу хришћански бракови.

Прва, главна и виша сврха хришћанскога брака биће дакле нешто друго.

„Зауздавање грјеховних жеља и наслада“ и „лијечење неуредних нагона чувствености“ — јесте већ нешто таково, без чега не би смио бити ни један хришћански брак. Према томе „зауздавање грјеховних жеља и наслада и лијечење неуредних нагона чувствености“ стоји ближе појму хришћанскога брака и садржи се више у њему; то је већ виша сврха хришћанскога брака него што је „множење и одржање рода човјечјега“, те „рађање и множење чѣда цркви Божјој“. За то св. апостол Павле и вели: „Због блуда сваки да има своју жену, и свака жена да има својега мужа ... А неожењеним и удовицама велим: добро им је ако остану, као и ја што сам. Ако ли се не уздрже, нека се жене и удају; јер је боље женити се, него ли упаљивати се“[1]). Апостол, дакле, вели: „због блуда“, а не вели: „због множења и одржања рода човјечјега“ и „рађања и множења чѣда цркви Божјој“ — „сваки да има своју жену, и свака жена да има својега мужа“.

Но како је било и таких људи и жена, који су — истина — једно с другим у брак ступали, али не у жељи и намјери тој, да „зауздају грјеховне жеље и насладе и лијече неуредне нагоне чувствености“, гдје је човјек „имао жену, а жена својега мужа“ — не „због блуда“, јер су и у браку хранили дјевичанство, уздржљивост, и то строгу, свагдашњу (дјевичански бракови) — јасно је, да су ти људи и те жене, ступајући у брак, имали друго нешто у виду, а не „зауздавање грјеховних жеља и наслада и лијечење неуредних нагона чувствености“. А то нам опет даље каже, да ни „зауздавање грјеховних жеља и наслада и лијечење неуредних нагона чувствености“ није и не може бити прва, главна и виша, или највиша циљ хришћанскога брака.

Кад ни у „множењу и одржању рода човјечјега и рађању и множењу чѣда цркви Божјој“, као ни у „зауздавању грјеховних жеља и наслада и лијечењу неуредних нагона чувствености“, — не најосмо прве, главне и више сврхе хришћанскога брака, онда нам не преостоје ништа друго, него да рекнемо, да је прва, главна и виша сврха хришћанскога брака: „узајамно потпомагање мужа и жене на путу зе-

[1]) I. Кор. VII. 2 и 8—9.

маљскога живота". — Без тога није могао ни смио бити ни један хришћански брак; без тога нијесу били ни дјевичански бракови, без тога брак није и не треба да буде баш ни у „врijеме поста и молитве[1]).

А да је „узајамно потпомагање мужа и жене на путу земаљскога живота" прва, главна и виша цијељ хришћанскога брака, доказује и св. Писмо. — Створив човјека и „намјестивши га у врту у Едему на истоку" и предавши му сва дрва и све угодности врта тога на уживање, рече Бог: „Није добро, да је човјек сам; да му начинимо *другa* према њему"[2]). Бог дакле ствара жену и даје је Адаму, не за то, да би тако умножио уживаоце „врта Едемскога" и исти таковима испунио, него за то, да би дао Адаму „друга", уз којега ће му бити лакши боравак у „врту Едемском" и слађе уживање красотâ његових.

На тек кад је дао Адаму „друга", Бог удруженом човјеку и жени даје „благослов: рађања и множења"[3]). За то и Адам, када је сагријешио, те када га је Бог упитао, за што је то учинио, одговара Богу: „Жена, коју си удружио са мном, она ми даде с дрвета, те једох"[4]).

Дакле је од двије односно од три у „Догматици" поброjане сврхе брака прва, главна и виша: „узајамно потпомагање мужа и жене на путу земаљскога живота".

Но ова одредба прве, главне и више сврхе хришћанског брака као да је нејасна, или је крња, непотпуна. Јер је питање: а какав је тај „земаљски живот на путу кога се муж и жена имају узајамно потпомагати"? Ми знамо, да земаљски живот може бити добар и рђав, Богу угодан, или Богу мрзак, па је питање: имају ли се муж и жена узајамно потпомагати на путу земаљског живота без обзира на то, какав је тај живот: добар или рђав, Богу угодан или Богу мрзак?

Свакако Богу није и не може бити по вољи узајамно потпомагање мужа и жене на путу рђава живота, него да је Бог удружио мужа и жену за то, да би се они узајамно потпомагали и једно друго ободравали на путу доброга, Богу угоднога живота.

Осим тога, како је човјек одређен, да на земљи живи: то би из одредбе прве, главне и више сврхе хришћанскога брака оно „земаљски" могло отпасти, јер, говорећи о животу човјековом, мора се мислити само на живот „земаљски", а никако небески.

Према томе би прву, главну и вишу сврху хришћанског брака овако одредити могли: „узајамно потпомагање мужа и жене на путу богоугодног живота".

[1]) I. Кор. VII. 5.
[2]) I. Моj. II. 18.
[3]) I. Моj. I. 28.
[4]) I. Моj. III. 12.

Но ако је тако, онда би се сврха хришћанског брака могла упростити, омањестручити, тако да не би била двостручна, односно тростручна, него двостручна и односно једностручна.

Јер: „заузадавање грјеховних жеља и наслада и лијечење неуредних нагона чувствености“ — није ништа друго, него жеља и тежња: угодити Богу; те муж и жена „заузадавајући грјеховне жеље и насладе и лијечећи неуредне нагоне чувствености“ само се у браку „узајамно потпомажу на путу богоугодног живота“, јер „због блуда сваки да има своју жену, и свака жена да има својега мужа... неожењенијем и удовицама велим: добро им је ако остану као и ја што сам. Ако ли се не уздрже, нека се жене и удају; јер је боље женити се, него ли упаљивати се“ [1]).

(Свршиће се.)

Слике из историје црквенога пјесништва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић.** —
[Рељево.]

(Наставак.)

У V. вијеку најзнаменитији црквени пјесник био је **Анатолије**, цариградски патријарх. Доба, у ком је живјео, било је бурно и мутно због несторијана и монофизита. Опасност Христовој цркви опет загрози, али Бог по милости својој посла је опет утјешиоца ојађеној цркви својој у лицу поменутога Анатолија, који је у пјесмама својима прославио оваплоћење Бога — Слова и тајну нашега спасења. У октоиху, који је Дамаскин средио, има велик дио и Анатолијева труда. Стихире, које су нашем октоиху обиљежене именом „**восточныя**“, приписују њему, те су их према томе погрјешно назвали „**восточныя**“, јер у грчком стоји Ανατολικά са „ι“, дакле то се преводи са „Анатолијеве“. Кад би у грчком стојало ανατολικαί, онда би тек требало да је славенски преводилац то превео са **восточныя**. Анатолијеве стихире и тропари пуни су високих, хришћанских мисли и осјећаја; у њима позива он небо и земљу, да се радују са нама због нашег спасења: **Веселитеся небеса, вострепещите основанія земли, возопійте горы веселіе: се бо емманоуилъ грѣхи нашя на крестѣ пригвозди, и животъ дабй смерть оумертви, адама воскресивый, такw человѣколюбецъ**; или позива вјерне, да прославе Господа, који је славно ускрснуо да му се поклоне као Богу Слову, који је сабезначан Оцу и Духу. Анатолије прати мислима Господа, који се у ад спушао, и слави Га као

[1]) I. Кор. VII. 2 и 8—9.

тли потрєбитєлА и разрушиоца смртних врата, па му пјева: „ѾкрозисА тѣкѣ Господи страхомъ врата смртнаА, кратницы же адовы видѣкше тА обезумишасА...“; у машти види догађај Христовог васкрсења, види мироносице, и чује са њима од анђела радостан глас васкрсења, па узбуђен пјева: „Ѥгда снизшелъ еси къ смрти живоТе безсмертный, тогда адъ оумертвилъ еси блистанїемъ божества...“ „Крестомъ твоимъ Хрїсте хвалимсА и воскресенїе твоє поимъ и славимъ: ты бо еси Богъ нашъ, разѣкѣ тѣкы инагw не вѣми[1])“. Против Несторија грми и исповиједа Христа као сабезначалног Слова Оцу и Духу исповиједа Га, да је као *Бог* страдао за нас колимъ хотѣнїемъ, а не као *човјек*, као што је Несторије у заблуди учио, па јасно пјева: „Ящє и мтъ былъ еси Хрїсте Ѿ беззаконныхъ мѫжей, но ты ми еси Богъ и не постыжѣсА: вїнъ былъ еси по плщма, не ѾмѣтаюсА: на крестѣ пригвожденъ былъ еси, и не таю: костанїемъ твоимъ хвалюсА — смрть бо твоА животъ мой...“

Од Анатолија имамо још много пјесама у црквеним књигама, много стихира на господске и богородичне празнике. Његове пјесме прво од свију бише назване *стихирама*, а στιχηρὰ ᾠδή значи пјесму, састављену да се поји на стихове (из ст. Завјета — псалама).

Црквено пјеснништво све више цвјета, што ближе долазимо добу св. Јована Дамаскина. Пјеснништво се грана у више врсте, а музика долази до одређенијег, љепшег облика. Са Златоустим добили смо *тропаре*, Анатолије пјеваше *стихире* о васкрсењу Христову, а сад нам је на реду пјесник *кондака* и *икоса*: **Роман Сластопјевац** (491 — 518). Родио се у Емесу у Сирији, и био је из прва параномар у Виритy, а доцније за пријеме цара Анастасија I. прешао је у Цариград, где га је патријарх Евфимије прибројао клиру Софијског храма[2]). Роман је славан са својих кондака. Он је овај дар добио, како предање прича, од Богородице, која му се у сан јавила пруживши му свитак хартије и заповједивши му, да га поједе. То је било о навечерју Христова Рождества. Кад се Роман пробудио и стушио у цркви на амвон, умилно је запојао пјесму Богородици уз опште дивљење и хвалу:

Ἡ παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει
Καὶ ἡ γῆ τὸ σπήλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει
Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσιν
Μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος ὁδοπορεῦσιν
Δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη παιδίον νέον ὁ πρὸ αἰώνων θεος.

Ово је први његов кондак, а за овим слиједили су многи други. Временом се он веома прославио својим пјесмама, и од простог црквењака постао је ђакон цариградске, саборне цркве.

[1]) Флоринскій: Исторія вѣсконѣчій, стр. 105, 106.
[2]) Ѳіларетъ арх. черн. Житія. октябрь 1. стр. 7.

Роман је дивна појава међу црквеним пјесницима. И ако га приличан размак времена раставља од класичара, Romanos weit übertrifft alle anderen Melodeu an poetischer Begabung, an Feuer der Begeisterung, an Tiefe der Empfindung und Erhabenheit der Sprache. Die Litteratur der Zukunft wird vielleicht den Romanos als den grössten Kirchendichter aller Zeiten feiern[1]). Роман је веома плодовит, и дар му тим више свјетли, што је он био кадар у сваком кондаку изнијети о свештеју једну нову страну, још непознату, и ако је материјал за кондаке му због многих свештеља у години у свију скоро сличан и сродан био. Крумбахер га необично хвали: „Was uns immer auf's neue zu Romanos zurückkehren lässt, was selbst seinen langwierigsten Hymnen einen unzerstörbaren Reiz verleiht und auch mit den undankbarsten seiner Stoffe aussöhnt, ist glänzende dramatische Steigerung, die kein Melode so meisterhaft wie er begriffen und durchgeführt hat .... ein nie versiegender Reichtum an Ideen, eine oft unübertreffliche Plastik des Ausdrucks, eine volle und kernige Sprache, die sich meist ebenso glücklich vom geschraubten Pompe als von populärer Frivolität fernhällt, alles veredelt und in die feinste Beleuchtung hebt durch das mannigfaltige und kunstvolle rythmische Gefüge[2]) — све су то изванредне врлине, које красе Романову поезију. Свакојако он заузима високо и видно мјесто у реду наших најбољих црквених пјесника. И црква га наша слави у вечерњим стихарама и назива због дивних и благозвучних пјесама: красноⷭ҆ѣчникꙋ цⷯ҆ковнаго Божественнаго Дⷭ҆ха, слакїй и щⷭ҆рⷴ божественныхъ нⷯ҆сней, скиⷭ҆ꙗ церковнаꙗ, сладкоⷭ҆ꙁвоннаꙗ гⷭ҆сль, стⷭ҆ꙋна благозвонныхъ Дⷭ҆ха словесъ.

Али крај свих врлина нијесу се Романове пјесме дуго одржале; из црквено-богослужбених књига истиснуше их пјесме доцнијих пјесника 8. и 9. вијека. Од многих његових пјесама сачувало се тек нешто; дуже се од свију задржала његова дивна пјесма божићња: Дⷭ҆ва днесь, која и данас љупкошћу својом плијени срца свију православних хришћана, и особито њежне и невине дјечице, која се радују Божићу.

Роман је пјевао још и икосе, који добише име од εἰκός, ћелија, у којој је Роман пјевао те своје пјесме. Садржина кондака је кратко прослављање празника или кога свештеља. Икоси долазе у виђек послије кондака и служе као њихово продужење.

[1]) K. Krumbacher: Geschichte d. byzantinischen Litteratur. München 1897. стр. 667.
[2]) Ibid. стр. 669—70.

(Настављаће се.)

Припрема и образовање позванијех у духовни сталеж.

— Лекције из пастирског богословља. —

— **Алекс. Јокановић.** —
[Рељево.]

(Свршетак.)

III. Средства за пастирско-практично образовање и усавршавање.

Покрај научног и аскетичног образовања, потребно је још духовном пастиру практично образовање и усавршавање. Свештеник може штудирати, колико му драго и своје пастирско знање проширити колико хоће, али ипак не може сâм све знати нити искусити. У јавном животу, нарочито при вршењу пастирске службе, сретају свештеника разни случајеви, у којима се сам не умије наћи нити помоћи. За то му је у оваквим приликама за плодност и растење у познању Божјем[1]) неопходно потребно саопћавање знања и искуства онијех, који су се посветили истоме сталежу. Згодну прилику за саопћавање знања ове врсте пружају нам свештенички пастирски зборови.

Под свештеничким пастирским зборовима разумијевамо састанке свештеника једнога протопрезвитерата, или свештеничка удружења, која се заједнички старају о свима религиозно-моралнијем потребама свога стада. Ови пастирски зборови развили су се из *старијих зборова*[2]), и могу бити двојаки: *пропсани* и *слободни*[3]). Зборове прве врсте одређује епископ—цијецелан, који уједно има право да пропише круг рада, и да на рјешење поднесе једно или друго богословско или практично питање, о коме ће сви чланови збора заједнички расправљати[4]).

Циљ пастирскијех зборова јест усавршавање духовнијех пастира, оживљавање црквеног духа и правилно рјешавање тежијех питања из пастирске праксе. Овој циљи морају одговарати сви предмети, који се претресају на пастирскијем зборовима. Према томе предмети, о којима скуп свештеника заједнички расправља, морају бити *практичне, вјерске и моралне природе.* Све потребне и политичке ствари, у кратко све оно, што се не би односило на црквену праксу, вјеру и морал, треба на овим зборовима избјегавати.

Начин поступања (modus procedendi) при обдржавању пастирскијех зборова од прилике треба да буде слиједећи: Предсједник отвара

[1]). Колошан. 1, 10.

[2]). Види: Милаш: „Црк. право“ § 106. стр. 403 „пастирски зборови“; испореди: Ig. Schüch „Pastoral-Theologie“ §. 19. s. 27. „Die Pastoral-Conferenzen“.

[3]). Види: Kersehbaumer „Pastoral-Theologie“ §. 173. s. 324. „Hilfsmittel im Hirtenamte“ i испореди: Ricker, §. 34. s. 47. „Pastoral-Conferenzen“, Schüch §. 19.

[4]). Види: Милаш „пастирски зборови“ стр. 404.

сједницу молитвом, с поразумно бира перовођу, чита отписе духовне власти и предложена питања, (ако их има), затим долазе питања из пастирске праксе, која се односе на тројаку свештеничку службу, даље питања, која се тичу цркве, школе, самог свештенства и пастве. Пошто је Предсједник (протопрезвитер) истакао које од поменутијех питања или који други члан свештеничког збора, то онда сви чланови заједнички расправљају и рјешавају дотично питање, *које се већином гласова усвојено и рјешено уноси у записник.* На исти начин поступа се и са осталијем питањима и предлозима све до завршетка сједнице. Кад се исцрпи дневни ред, онда сви присутни чланови потписују сједнички записник, који се у препису овјеровљен од стране протопрезитера (предсједника) шаље духовној власти на одобрење. — *За вријеме сједнице треби да влада ред и мир. Млађи свештеници дужни су старијим и искуснијим одавати у свему приштојну почаст и њима пропуштати теже ствари на рјешење.* Свако *разметање* и *хвалисање* на сједници мора се безусловно избјегавати, пошто је то с једне стране недостојно свештеника, а с друге опет противи се и самој цијели сједници[1]).

Осим прописанијех зборова свештеници могу по потреби службе чинити састанке по вољи, ради савјетовања и рјешавања тежијех питања и случајева, који често долазе у пастирској служби. *Овакове састанке, које изазове потреба службе, називамо слободнијем пастирскијем зборовима.* Слободни пастирски зборови познати су код нас под именом *ванреднијех сједница.* Ванредне сједнице могу свештеници по потреби држати у свако доба, осим ако је епископ друкчије одредио[2]).

Пастирске зборове на западу називају пастирскијем конференцијама[3]). Под истим именом држе своје пастирске зборове православни Малоруси (Рутени) и Румуни у Буковини. Код нас су пастирски зборови познати под именом *пастирскијех сједница,* које се редовно држе у свакоме котару. АЕ. и митрополитска конзисторија у Сарајеву, од 23. октобра 1889. наређује, да се у свима протопрезвитератима држе свештеничке сједнице: „Да свештенство у својој задаћи сигурније и темељитије становиште заузимало буде, и да корача правцем, који ни једног свештеника не ће довести до неприлике ни у којем погледу, овим се налаже, да се држе свештеничке сједнице барем тромјесечне, у свима протопрезвитератима ове епархије, и да се заведу и започну

[1]) „Auch hande't es sich nicht um eigene Glorificirung durch prunkvolles Glänzen mit Gelehrsamkeit, Witz und Scharfsinn, sondern um die Erzielung einer gleichartigen Praxis und glückliche Lösung schwieriger Pastoralfälle". Ricker, Pastoral-Theologie, §. 34. s. 47.

[2]) АЕ. и митрополитска конзисторија Херцеговачко-захумска, од 23. децембра 1899. наређује, да се за ванредне сједнице претходно мора тражити привола. Види: „Источник" за год. 1900 бр. 1. и 2.

[3]) Види: Dr. F. Vering, „Lehrbuch des kath. orient. und prot. Kirchenrechts", §. 151. s. 600; G. Phillips, „Lehrbuch des Kirchenrechts, §. 167. S. 347.

и ондје, гдје до сад нијесу држане; јер у сједницама, међусобним обављештајем о дневним приликама и потребама, као и говорима, и читањем саборских правила и наредаба, — усавршавање се постизава“ [1]). На темељу ове окружнице заведене су у свима протопрезвитератима добробосанске епархије тромјесечне сједнице. Неки протопрезитерати држе двомјесечне, а неки опет сваког мјесеца сједнице [2]). Сједнице имају свога предсједника и перовођу, који води записник и прави извод из истог, који се шаље консисторији. Главни записник сједнице, који остаје у протопрезвитерском уреду, морају сви присутни чланови потписати, а препис мора овјеровити „протопрезвитер или надзиратељ (односно предсједник) са перовођом“ [3]).

Свештеничким сједницама дужни су сви свештеници присуствовати [4]) или своје отсуство довољнијем разлозима оправдати.

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Долази ли свака молитва до Бога?

Богом просвијећени св. праоци пожалили су још у дубокој древности, како је неопходна молитва човјеку, који вјерује у Бога, и како су се они сами учили, тако су учили и своју дјецу, унуке и праунуке. Молитва је тако неопходна човјеку као и храна: хљеб кријепи тијело, а молитва душу. Молитва је, по ријечима св. Јеванђелиста, храна души. Као што тјело ослаби без хране, тако и душа без молитве. Душа не може добити од Бога никакве благодати ради свога укрепљења и оживотворења, ако је не буде молила у молитви. *Иштите*, речено је, *и даће вам се: стучи, који иште, биће* (Мат. 7. 7—8). Молитва — то је кључ благајнице Божје, којим сваки, који жели, отвара себи врата милосрђа Божјега, и улази и излази, и паше налази. Није ли Илија пророк молитвом отворио затворено небо? *Помоли се, и небо даде дажд, и земља изнесе род свој* (Јак. 5. 18). Молитва је за човјека то исто, што је војнику оружје за вријеме боја: а живот наш — то је војна, ми смо војници, а наши непријатељи, који невидљиво ратују с

[1]) Види: Окружницу АЕ. и митрополитске Консисторије Сарајевске од 23. октобра 1889. број 1532/1889 штам. у „Источнику“ за год. 1890. св. за фебруар стр. 49.

[2]) Види: правилу у истој окружници.

[3]) Види: Окружницу АЕ. и митр. Консисторије Сарајевске од 7. децембра 1889. број 2041. IV. реф.; шт. у „Источнику“ 1890. Свезни за јануар стр. 1.

[4]) Види: Окружницу АЕ. и митр. Консисторије Мостарске од 23. децембра 1899. број 1297. II. реф. број 457; шт. у „Источнику“ 1900. бр. 1. и 2

нама — то су ђаволи. А који војник иде у рат без оружја? Ко може побиједити сатанске чете без молитве? Као што се оружјем побјеђују непријатељи, тако се молитвом прогоне бијеси. Чујте, што говори св. Златоуст: „Како нас спазе демони, да смо наоружани молитвом, одмах бјеже, као лупежи и разбојници, кад виде над својом главом навучен мач". Но снажна молитва побјеђује и видљиве непријатеље. Нијесу ли молитвом Мојсијевом побијеђени Амалекићани у пустињи? — Молитва је за душу то исто, што су и зидови града, опсједнута непријатељем. Душа је град Цара великога — Бога; добра дјела — то су њени грађани, благодатни дарови Божји — јесу царска блага. И у каквој се опсади увијек налази тај душевни град од невидљивих непријатеља, који се дан и ноћ труде снима својим луканим средствима, да освоје тај град, да га разоре, да га покоре својој тамној адској власти! А што стоји на путу њиховој злој помисли? Што одгони њихову мрачну силу? Заиста — молитва, та јака стијена, — молитва, која има смјелости, да дође до Бога, од кога и добија помоћ. Молитва је тако неопходна хришћанину, као што је неопходна на путу палица уморному старцу, као што је неопходна свијећа онима, који сједе у ноћној тмини, као што је неопходна вода човјеку, који се окаљао блатом, као што је за кућу нуждан јак темељ. Оптерећени гријехом, ми се ослањамо на молитву као на јаку палицу; молитва разгони таму и мрак душе наше, она пере наше душевне нечистоће; на њој, као на чврстом темељу, подижу се добра дјела. Ниједно добро дјело не може се ништа више ни почети без молитве. Узалуд се труди онај, који започиње добро дјело без топле, срдачне молитве. Ево, зашто св. Јов. Љествичник назива молитву матером, царицом, извором свију врлина, очишћењем гријехова, предградом туга, побједним знаком, заступницом духовних дарова просвјетљењем ума, прекраћењем очајања, укрепљењем наде, уништењем жалости и другим похвалним именима. Нама је потребно да знамо само тада молитва има само онда сва она својства, кад је Богу угодна. Јер често се догађа, да је молитва не само Богу неугодна, већ и Богу противна, — не само да не доноси користи, већ му се уписује у гријех, као што је речено: *молитва његова нека буде гријех* (Пс. 108. 7). Ако хоћеш да твоја молитва буде Богу угодна, научи најприје, како ћеш је извршити. Премудри говори: *прије него што се помолиш, приправи се* (Сир. 18. 20). То значи: с почетка одбаци сваку свјетску бригу, одсијеци све ништавне мисли, затим обрати к Богу цио свој ум, пашћи пред Њега са страхом, — смјерно, као назаиш пред земаљскога цара. Затим се моли пажљиво, као што учи Давид: *Појте Богу нашему, појте му разумно*, то јест, пазите и разми-

слите, што читате и појите у молитви. Какова је корист од оне молитве, која се казује без пажње и без смисла? На уснама је молитва, а у уму грјешне мисли, језик се моли, а срце вријеђа Онога, Коме се моли, уста штују Бога, а срце је далеко од Њега. Може ли такова молитва бити Богу угодна? Да ли ће је чути Господ? „Како ти хоћеш да тебе чује Господ, кад ти себе не чујеш?“ говори св. Кипријан. „Ти желиш, да би се Бог сјетио тебе, кад се ти молиш, а међутим сам не мислиш што радиш!“ Молитва без пажње исто је, што и кадионица без ватре и тамјана, што кандило без уља, што тијело без душе; то је — увреда а не угађање Христу Богу нашему, јер га не умилостивљују ријечи, што излазе из уста, већ ум, управљен к Њему. Не долази у уши Господње глас грла нашега, већ уздисај скрушена срца.

Затим, ако хоћеш да пошљеш Богу угодну молитву, шаљи је с вјером и с тврдом надом, као што учи св. апостол Јаков: *Нека иште с вјером, не сумњајући ништа; јер који се сумња он је као морски валови које вјетрови подижу и размећу; таковн човјек нека не мисли, да ће примити што од Бога* (Јак. 1. 6—7). А св. Теофилакт говори: „ако човјек не вјерује, да ће добити од Бога оно што моли, узалуд се и моли“. И Љествичник говори, да молитва без вјере не може узлетити на небо. Добродушност и милост, праштање брату, који ти што сагријеши, и дијељење ономе, који проси — то су два крила молитве. Ако хоћеш што год просити од Бога, то се најприје сам одазови ономе, који проси од тебе. И Јеванђеље заповиједа да се најприје измиримо с братом, а тек онда да се принесе Богу дар с молитвом, уз молитву нуждан је и пост, нужна је стрпљивост, труд, умртвљење грјешних жеља. Али је најнужнија — чиста савјест. *Ако нам срце наше*, то јест савјест, *не зазре*, говори најмилији ученик Христов *слободу имамо пред Богом, и што год замолимо, примићемо од њега, јер заповијести његове држимо* (1 Јов. 3. 21—22). Чисто срце, непокудна савјест — јесу знаци богоугодне молитве. Држање заповиједи Божјих — јест неизоставни услов успјеха молитве; очистимо савјест истинитим кајањем, и извршујмо заповиједи Господње, и Господ ће услишати наше молитве.

Зашто Он кадгод не слуша молитве грјешних људи? Зато, што ти људи сами не слушају Његових заповиједи. Тако и премудри Соломон говори: *Ко одвраћа ухо да не чује закона, и молитва је његова мрска* (Приче, 28, 9). Како ће Бог слушати молитве грјешника, кад грјешник дан и ноћ тешко вријеђа Бога? Чујте, што говори Бог устима својих пророка нераскајаним грјешницима: *Кад ширите руке своје к мени, одвратићу очи Моје од вас, и ако умножите молитве не ћу чути: јер руке ваше пуне крви* (Исаија, 1. 15). *Пошто напуните земљу насиља и*

окренуше се да Ме дражe, и Ја ку им учиних с гњевом, не ће их жалити око моје, нити ку се смиловати, и кад стану викати из гласа у Моје уши, нећу их услишати (Језек. 8, 17—18). Дакле, грјешна наша савјест, наши гријеси, с којима се нећемо да растанемо, — ето, што чини нашу молитву Богу неугодном. Као што се не може излијечити рана, док је у њој жељезо, тако се исто не може намолити Бог да нам опрости гријехе, док их не омранемо од срца. — Сваки нека моли дар молитве од самога Бога, који даје молитву ономе, који Му се моли, јер ми и сами не знамо, како, и о чему треба да се молимо, ако нас сам он не упути Духом својим светим.

Разно.

Православље у Америци. Православна црква у Америци образовала се најприје путем емиграције из разних словенских народа а послије путем сталнијех црквених мисија. Намјера посјести културнију земљу, привлачила је прије, као и данас, многе Словене преко Океана. Они насељаваху најприје Уједињене Америчке државе и живљаху одвојено, растурени на тој широкој просторији, али и у такој одвојености сачуваше осјећај љубави према мјесту рођења, вјери и обичајима. За тим се поступно приближаваху у породичне групе, од којих данас видимо читаве колоније у броју од 200—5000 људи. Свака од тијех колонија има свога свештеника, који је душа њена. По вијестима, које даје „Православный Американскій Вѣстникъ", 1. септембра 1896. год. било је у Сјеверној Америци преко 50.000 православних Хришћана. У овом броју осим Словена (Руса, Срба, Бугара, Рутена) има још и Грка, Арапа, Јапанаца, Американца, Камчадила, Ескима, Кинаита и Креолаца, које су приједне православне мисије у току пошљедњих година удружиле Словенској Православљу. — У Америци има на 70 црквa, поред којих се и школе налазе. У Сан-Франциску је резиденција шефа руских мисија (који је епископ) и конзисторија. Мисије се потпомажу потпором руског Синода, који у исто вријеме контролише амерички православни клир и култ.

„Б. А."

Читуље.

Архимандрит Нићифор Дучић. Тужна вијест стиже нам из Београда. 21. фебруара о. г. изгуби се из редова живијех митрополи архимандрит *Нићифор Дучић*. Кобна смрт покоси и уништи узоритог сина крпше Херцеговине, чувеног борца по Српство и Православље, врсног књижевника и одличног пјесца српског. Међу живима нема више онога дичног сина, који је вјеру своју и народност милу крстом, мачем и пером бранио. Ријетки су таки синци у народу нашем, стога нам и губитак његов много теже пада. Врлом покојнику нека је лака српска земља, и вјечан му спомен у народу српском, кога је он толико љубио и за који се до смрти своје борио. Слава му!

Архимандрит Никифор Дучић родио се 21. новембра 1832. год. у Лугу на Требишњици у Херцеговини од оца Јевте и мајке Саре Дучића, старе српске породице. Почео је учити књигу у манастиру Дужима код својега стрица, архимандрита дужкога Јевстатија Дучића. За тијем је свршио богословске науке у семинарији биоградској; слушао словенску филологију код славнога Даничића у Великој Школи у Биограду и најпослије у Паризу у Сорбони I. и II. семестра; општу историју код Рамбо-а (Rambaud) и Лавис-а (Lavisse); географију код Каро-а (Caro); у Колежу француском: јеврејску стару литературу и тумачење псалтира код Ренан-а (Renan) и литературу француску код Дешанела (Deschanel).

Закалуђерио се врло млад 1849. год. по жељи својега стрица у Дужима. Произведен је за архимандрита 1863. год. на Цетињу.

Нарав га је постојано вукла војничком животу, што је најбоље потврђено у ратовима за народно ослобођење; у Херцеговини 1861. г., у Црној Гори 1862. и у Србији 1876—1878. год.

Провео је цио живот у служби српској цркви, раду на просвјетном и књижевном пољу и борби за ослобођење српског народа. Његово убојно оружје бијаше увијек свијетло исто као и оружје му књижевно. На народносним пословима радио је у договору с Луком Вукаловићем и осталим херцеговачким главарима. Као командант херцеговачки храбро се борио уз војводу Петра С. Вукотића најприје по Дуги, Бањанима и око Никшића у Херцеговини, а по том код Бјелопавлића. Нарушивши здравље у ратовима 1861. и 1862. год. напусти он год. 1867. Црну Гору и оде у Италију у Абано ради лијечења. Те исте године у јесен пође из Италије у Дубровник, а одавде у Трст. На позив кнеза Михаила год. 1868. дође он у Биоград, гдје је до смрти своје остао.

Пуђено му је епископство у Србији први пут 1868.; други пут 1877.; трећи пут 1880.; четврти пут 1883.; пети пут 1889. и шести пут 1890. године. Остао је постојан у одлуци: да ради колико може, за болитак српскога народа и да умре као архимандрит не чезнући за титулама и влашћу.

Дучић је био предсједник одбора за школе и учитеље у српским областима изван Србије од 1868—1876. год.; предсједник одбора за Народну Библиотеку и Музеј; предсједник комисије за зидање цркава у византијском стилу у Србији, редовни члан Главнога Просвјетног Савјета од 1881 и подпредсједник од 1884—1886. г.

Српско учено друштво бирало је Дучића више пута за својега предсједника, које је по његову живом заузимању и под његовим предсједништвом спојено са Српском Краљевском Академијом 20. нов. 1897. год. Примио се да привремено управља епархијом Жичком 1889. год. Био је подпредсједником у великом духовном суду, те када је исто законом од год. 1890. укинуто, постављен је на ничину жељу покојног митрополита Михаила за редовног члана тога суда, но порушено здравље није му допустило да се т. дужности прими. Изабран је год. 1892. за наставника историје срп. цркве и права црквеног Њ. В. Краљу Александру I. Одликован је за заслуге владичанском митром, а недавно за своје књижевне радове изабран бјеше за почасног члана Академије Наука у Петрограду.

На књижевности радио је Дучић, крај свих својих различитих дужности и послова, врло много. Почев са годином 1859. па такорећи до саме смрти своје написао је Дучић необично много. Његови су радови пословично историјски. Скупљених његових дјела изашло је досад седам књига.

Дучић је са своја обилатог књижевног рада добио и многа научна одликовања. Тако је 1869. г. постао редовним чланом Српског ученог друштва. 1884. г. редовним чланом Српског археолошког друштва. 1887. г. чланом Société d' histoire diplomatique у Паризу. 1888. г. почасним чланом друштва св. Кирила и Методија у Одеси. 1890. г. дописним чланом Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу. 1899. почасним чланом Академије Наука у Петрограду. Осим тога био је члан утемељач и почасни многих добротворних друштава у Србији и ван ње. Владалачких одликовања имао је око двадесет, и то: десет од српског краља, шест од кнеза црногорског и три од цара руског. Од царског друштва „любителей естествознанія“ при московском универзитету одликован је великом сребрном медаљом.

Опијело над одром неумрлог покојника обављено је у катедралној цркви у Београду необично свечано. Чинодејствовао је сам митрополит високопреосвећени господин *Инокентије* уз асистенцију 24 свештеника. Опијелу благоизволеше присуствовати и *Њихова Величанства Краљ Александар I. и Краљ Милан*, командант активне војске, за тим државни великодостојници, министри, ђенерали, академичари, професори, књижевници и умјетници, и многи други лични пријатељи и поштоваоци врлог покојника. Посмртне бесједе држали су високопреосвештени митрополит *Инокентије* и академик *Љуба Јовановић*, и архимандрит *Кирил*. Слава архимандриту Дучићу и вјечан му спомен!

Петар Поповић, протопрезвитер Гатачки, витез ордена Франца Јосифа I. и посједник златног крста за заслуге са круном, преминуо је 1. децембра пр. г. у 68. години живота, а 44. години свештеничке службе своје. Лака му земља и вјечна памћење!

Званични огласи.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 108, ех 1900. 3—1

Едикт.

На молбу Илије Лазића, тежака, из Тетиме, котара Бијељинског да се са законитом супругом, Станом, рођеном Зекића, тежакињом из Пукиша, котара Брчанског, због прељубе и злобног напуштања, брачно разведе, — позива се отсутна Стана Лазића, рођена Зекића, која се сада негдје у краљевини Србији налази, да се лично или писмено овој митрополитској управи као надлежном духовном суду пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави најдаље до краја мјесеца маја о. г., јер ће се у противном започети брачни процес са Станиној службено постављеним заступником продужити и коначно ријешити.

У Д. Тузли, 10./22. фебруара 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Позив на претплату.

Пратећи немиле појаве најновијег времена у парохији велико-поганачкој, у којој ушљед спора народа са парохом — уплетоше прсте своје унијатски пропагатори, и неколицина примише унију, но брзо се покајаше, и опет се натраг повратише у крило српске православне цркве, — сматрао сам за дужност прикупити сву грађу и написати цио тај догађај под насловом:

„Унија у Поганцу или побједа Православља“.

Да би могао дати ову расправицу у штампу, молим све пријатеље и пријатеље српске књиге, да ме са претплатом обилато потпомогну, како би — ако ништа друго, а оно макар штампарске трошкове покрити могао. Цијена је 30 новч. или 60 филира. Рок је претплати до 1. априла о. г.

Расправа је написана исцрпно и објективно. Са те стране не бојим се никаква приговора.

Новац треба слати на потписаног. (Петрињска ул., бр. 79).

З а г р е б, мј. фебруара 1900.

Никола Ст. Кукић.

Нашим претплатницима и дужницима.

Умољавају се п. н. претплатници, да нам претплату што тачније шаљу, како не би морали са штампаријом кубурити и ове, као и прошле године.

Уједно пак **опоминьемо наше заостале дужнике** да нам свој дуг за прошлу годину измире, те да се и лист свога дуга опрости, и са штампаријом рачуне пречисти. Ако нам за двије недјеље дана заостали дуг не пошљу, то ћемо их предати власништву, да их оно непосредно опомене и са њима даље, како за сходно нађе, поступи.

Администрација „Источника“.

РТ I/118
1908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.
АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 31. МАРТА 1900. БР. 6.

Садржина:

Званично. — Цијел хришћанскога брака. — Слике из историје црквенога пјеснишшва и музика у православној цркви. — Религијозно-морални листићи. — Црквене вијести. — Књижевне биљешке. — Разно. — Нове књиге и листови. — Читуље. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА СА БЕСЈЕДАМА

од архимандрита **Фирмилијана.**

Најновије издање у 3 књиге, које износе преко 70 штампаних табака, велике осмине, на најфинијој хартији, а у тврдом кожном повезу, може се добити за 5 фор. и 50 повч., само у познатој радњи свију црквених утвари, књига, Јеванђеља и црквених и свештеничких одијела.

В. Марковић и Павловић,

у Београду и Земуну.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 31. марта 1900. Бр. 6.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Ријешен службе. Поглавица земаљске владе ријешио је овоземске службе јеромонаха Константина Чанића, досадањег српско-православног катихету на вел. реалци у Бањојлуци.

Наименовање. Поглавица земаљске владе именовао је досадањег учитеља црквеног пјенија у српско-правосл. богословском училишту у Рељеву јеромонаха Владимира Боберића, привременим српско-православним катихетом у великој гимнасији у Сарајеву.

Из АЕМ. Консисторије Дабро-босанске.

Рукоположења. Дана 25. марта о. г. на Благовијести, благоизволело је Његово Високопреосвештенство Госп. Митрополит Николај одслужити свечану архијерејску службу у заводној цркви у Рељеву, те је том приликом рукоположен ђакон Милан Лалић, катихета овдашње више градске дјевојачке школе за презвитера.

НЕЗВАНИЧНО.

Цијељ хришћанскога брака.

— **Луг Станикић**, свештеник. —

[Ороспамош.]

(Свршетак.)

Закон десетословља је за то човјеку дат, да каже и научи човјека, како ће Богу угодити, да одведе човјека Богу. Једна од десет,

а на име седма Божија заповијед каже и налаже: „не чини прељубе“. Лијек прељубе је — брак. У браку човјек жену, а жена човјека чува од прељубе, једно другоме помажу у томе, како би се обоје од гријеха сачували.

Те по томе: „заузадавање грјеховних жеља и наслада и лијечење неуредних нагона чувствености“ од стране мужа и жене у браку, није ништа друго, него: „узајамно потпомагање мужа и жене на путу богоугодног живота“.

Ово заузадавање грјеховних жеља и наслада и лијечење неуредних нагона чувствености“ код мужа и жене у браку — може да буде спојено и са рађањем дјеце. Јест, може да буде, али не мора бити. Но за то је ипак „крак чистенъ“, јер је „ложе нескверное“[1]). А у часном браку врши се и остварује сврха и циљ, који је Бог браку одредио.

Рађање или нерађање дјеце у браку — то зависи од брачног живота супруга, од тога, да ли се супрузи у браку „узајамно потпомажу на путу богоугодног живота“, те да ли су брачним животом својим благослов за рађање дјеце од Бога заслужили. Дакле: благослов за рађање дјеце подјељује се и од Бога задобија се тек касније, у брачном животу, а не заједно са браком самим. Јер ако би се заједно са браком подијељивао и благослов за рађање дјеце — онда би сваки брак морао бити плодан, а како то није, то ни благослов за рађање дјеце, при благосиљању брака, није још ту, него га треба тек од Бога измолити, задобити. У потврду тога наводимо шљедеће: „и ако Аврам бјеше „пророк“[2]), те као такав Богу мио и угодан, ипак жена његова „Сара бјеше нероткиња и не имаше порода“[3]), јер ју је „Господ затворио да не роди“[4]). — Другим ријечима: Бог Авраму и Сари, поред благослова часног брака — којега, по Божијем одређењу, није смио оскврнути ни „цар Герарски Авимелех“[5]), није уједно дао и благослов за рађање дјеце, није им тога благослова дао одмах са браком, него им га је подарио тек послије у браку.

Нека нас ништа не буни то, што св. црква при благосиљању брака спомиње не само „крак чистенъ и ложе нескверное“, него уједно и „плодъ чрева и благочадіе“; нити треба да мислимо, да свештеник са молитвом: „Отецъ, Сынъ и святый Духъ . . .“ подјељује брачницима са благословом брака уједно и благослов за рађање дјеце. Св. црква при благосиљању брака жели и моли се да Бог, — утврђујући благословом

[1]) Јевр. XIII. 4.
[2]) I. Мој. XX. 7.
[3]) I. Мој. XI. 30.
[4]) I. Мој. XVI. 2.
[5]) I. Мој. XX. 2. и даље

својим брачну везу — уједно удостоји брачнике и подијели им кашње, у браку, и благослов за рађање дјеце.

Према томе налазило би, и опет да сврха хришћанскога брака није „множење и одржање рода човјечјега“; или му бар то није сврха по преимућству.

„Множење и одржање рода човјечјега“ јесте сврха рађања дјеце у браку, али не и брака самога. Сврха хришћанског брака јесте оно, без чега брак није, и не треба и не смије да буде, а то је: „узајамно потпомагање мужа и жене на путу богоугодног живота“. — Гдје је „узајамно потпомагање мужа и жене на путу богоугоднога живота“, али без „множења рода човјечјега“, без рађања дјеце — ту хришћански брак јесте, ту се Богом одређена сврха брака остварује и постизава. На против, гдје је „множење рода човјечјега“, рађање дјеце, али без „узајамног потпомагања мужа и жене на путу богоугодног живота“ — ту хришћански брак није, ту је Богом одређена сврха брака промашена.

И ако је цијељ хришћанскога брака „узајамно потпомагање мужа и жене на путу богоугодног живота“ — ипак је брак нека, и то не баш мала сметња богоугодном животу.

Речено је већ, да св. црква врло уважава и високо уздиже дјевичанство, безбрачност. Одговарајући једном приликом фарисејима Христос рече: „ако ко пусти жену своју, осим за блуд, и ожени се другом, чини прељубу; и који узме пуштеницу, чини прељубу“. Чувши то ученици Христови рекоше: „ако је тако човјеку са женом, није се добро женити“; на што ће им Христос примјетити: „Не могу сви примити тијех ријечи, до они, којима је дано“, па онда још додаде: „ко може примити, нека прими“ [1]).

Из ових ријечи Христових дознајемо, да је жалити врло, што „тијех ријечи не могу сви примити“, и да је опет жељети врло, да би те ријечи примити могли што више њих, управо, да би их могли примити сви. — А Христос препоручује свакоме, „ко може примити ријечи те“ (безбрачност), да их „прими“ — свакако за то, што је брак сметња богоугодном животу. За то и св. апостол Павле вели: „Ја хоћу, да сте ви безбрижни. Ко је неожењен брине се за Господње, како ће угодити Господу, а који је ожењен, брине се за свјетско, како ће угодити жени“ [2]). Наравно, то исто важи и за женску, т. ј. за удату и неудату [3]) Па за то „онај, који удаје своју дјевојку, добро чини“ [4]), јер ју је на

[1]) Мат. XIX. 9—12.
[2]) I. Кор. VII. 32—33.
[3]) Ibid. ст. 32.
[4]) Ibid. ст. 38.

тај начин сачувао од „упаљивања“ [1]) — „али који не удаје, боље чини“ [2]), јер код такове удате дјевојке није сва брига на то обраћена, „како ће угодити Господу“, него је код ње брига преполовљена, те је једна половина обраћена на то, „како ће угодити мужу“, а тек друга половина је обраћена на то, „како ће угодити Господу“.

Како брак није гријех против богоугодног живота, то га Бог и дозвољава својим створењима, својој дјеци. Али, како је брак донекле сметња богоугодном животу, то брак и повлачи за собом неку казну, спојен је са неким неугодностима: „теби ћу — вели Бог Еви — много муке задати, кад затрудниш, с мукама ћеш дјецу рађати [3]). А св. апостол Павле опет каже: „Ако ли се и ожениш, нијеси сагријешио; и дјевојка, ако се уда, није сагријешила: али ће имати такови невоље тјелесне; а ја вас жалим“ [4]). Но брак — као сметња богоугодном животу — није кажњен само „невољама тјелесним“, него и душевним: У дјечијој болести љуто пати и страда колико тијело, толико више душа родитељска, а наступили смрт, тада доиста родитељску „душу пробада нож“ [5]).

Како брак није гријех против богоугодног живота, то он ни нема само тамну, него и своју свијетлу страну; како брак није само сметња, него и знатна помоћ у богоугодном животу — то он и није спојен само са тјелесним и душевним невољама, него и са тјелесним користима и душевним радостима. И ако брак пред Богом има своју цијену и вриједност, али да би имао још већу, Бог је изволио са благословом брака спојити и благослов за рађање дјеце, који супружима доноси тјелесне користи и душевне радости. Дјеца су помоћ и потпора, рâна и одбрана својих родитеља у њиховој старости. С тога Христос Спаситељ љуто кори и жестоко изобличава оне, који под изговором, да је „прилог“ црквени оно, „чиме би помоћи могли“ својим родитељима, руше и „укидају заповијест Божију“ о „поштовању оца и матере“ [6]), те ускраћују својим родитељима потребну им храну и његу. А да је брак и односно рађање дјеце у браку спојено и са душевним радостима свједочи нам св. црква, која сваком сину и чеду своме вели: Ѡкрестъ трапезы твоея, іакѡ стєклїе кидѡ йсчадїа твоя, радѣйся и весєлисѧ, прикѡдѡ сѣ Христови, паст кѵреначалникѡ [7]), а праведни Соломон опет каже: „Вијенац су старцима унуци“ [8]). На онда: брак, или ра-

[1]) Ibid. ст. 9.
[2]) Ibid. ст. 38.
[3]) I. Мој. III. 16.
[4]) I. Кор. VII. 28
[5]) Лук. II. 35.
[6]) Мат. XV. 5—6.
[7]) 3. антиф. 7. гласа.
[8]) Приче Солом. XVII. 6.

ђање дјеце у браку, има то добро, што се њиме одржава људски род и шири црква Христова, која има тај задатак, да Бога прославља, слави и велича, за то и вели Христос Спаситељ: „Жена, кад рађа трпи муку, јер дође час њезин; али кад роди дијете, више се не опомиње жалости од радости, јер се роди човјек на свијет[1]). — Како је брак нека сметња богоугодном животу, то рађање дјеце у браку у неколико заглађује и потире ту сметњу. Св. апостол Павле говорећи о паду првих људи вели: „Адам се не превари, а жена превариши се постаде преступница; али ће се спасти рађањем дјеце, ако остане у вјери и љубави и у светињи с поштењем“[2]). [Овдје нагласити ваља да апостол вели, да ће се жена спасти не тек самим рађањем дјеце, него ако уз то буде још „остала у вјери и љубави и у светињи с поштењем“. Што и опет доказује и свједочи, да рађање дјеце није строга и искључива, па ни прва и најглавнија сврха хришћанског брака, него да је прва и најглавнија сврха хришћанског брака — богоугодан живот, због чега и св. црква Христова, казујући својим члановима, да се „радују и веселе“ дјеци својој, опомиње их уједно, да дјецу своју приводе „Христови, пастыреначалникъ“].

На како се рађањем дјеце у браку одржава људски род и шири св. црква Христова, која је основана ради славе Божје и која томе и служи — то се и рађањем дјеце угађа Богу. Од туда је хотимично обустављање рађања дјеце, као и насилно и прије времено уклањање утробина плода, Богу исто тако противно и мрско, као и убиство.

Према томе је сврха брака, баш и с погледом на рађање дјеце „узајамно потпомагање мужа и жене на путу богоугодног живота“.

Послије свега наведенога могли би рећи, да је сврха, циљ хришћанскога брака — једна, а ту једину сврху хришћанскога брака могли би кратко и најкраће, а за то опет тачно и јасно, означити као: „узајамно потпомагање мужа и жене на путу богоугодног живота“.

Та богоугодност брачног живота заснједочава се и састоји се:

1. у томе, што се муж и жена узајамно потпомажу радом и савјетом као другови;

2. у томе, што се муж и жена узајамно потпомажу у обуздавању грјеховних жеља и наслада и у лијечењу неуредних нагона чувствености; и

3. у томе, што се муж и жена узајамно потпомажу у рађању дјеце ради множења и одржања рода човјечјега и рађања и множења чеда цркви Божјој, којој је задаћа — слава Божја.

[1]) Јов. XVI. 21.
[2]) I. Тим. II. 14.

Прва два потпомагања треба да су и морају бити у сваком браку; у противном случају, гдје тога није — ту није хришћански брак; треће — али нагласити ваља, само уз Божју вољу и по Божјем опредјељењу — не мора бити, па да за то брак и опет буде прави хришћански брак, коме у светости ништа не оскудјева.

Да се овдје још нечега дотакнемо.

Ако је већ брак, без рађања дјеце, прави хришћански брак, потпуно узвишен и свет, и ако већ црква Христова врло уважава и високо уздиже дјевичанство, безбрачност: то би смо се зар запитати могли, па и хтјели: шта би било од рода људскога и цркве Христове да Бог са браком није спојио уједно и рађање дјеце? или шта би било са родом људским и црквом Христовом, да је свима људима „дато да могу примити ријечи: „није се добро женити“[1]), те кад би људи — слушајући апостолску ријеч, „ја хоћу да сте ви безбрижни“ и опет ону другу: „хоћу да сви људи буду као и ја“ — угледали се на апостола, па сви „остали, као и он што је“[2]) т. ј. безбрачни?

Но то и тако питати значило би, свакако, пачати се у Божје свезнање и Божје свемогућство, значило би хтјети заронити у „дубину богатства и премудрости и разума Божјега“[3]), те питати: је ли Бог знао за други који начин, и је ли Бог могао на други какав начин одржавати и одржати бића, која је на прославу и величање имена свога створио?

Али „неиспитани су судови и неистраживи путеви“ Божји па за то их не испитујмо и не истражујмо!

А на пошљетку, има ли мјеста и смисла о таковом чему питати Онога, који „може и од камења подигнути дјецу Авраму“[4]) и пред Њим, кад би људи „ућутали“ те Га славити не би хтјели, а Њему би „камење повикало“[5]), и славило Га и величало.

Тврдо увјерени, да је Бог знао, па и могао на други начин одржавати и одржати бића на славу имена свога створења — нама је доста знати и утврдити, да је Богу било по вољи одржање рода људског на тај начин извести, што ће са браком — кад и гдје то и опет Њему буде по вољи — спојити и рађање дјеце.

А за што је Богу било угодно изабрати баш тај, а не који други начин, као и то, који би и какви би то други начин бити могао — „нѣсть наше разсмѣкти“, јер то „Отецъ полежи въ своей власти“[6]).

[1]) Мт. XIX. 10—11.
[2]) I. Кор. VII. 32. и 7—8.
[3]) Римљ. XI. 33.
[4]) Лук. III. 8.
[5]) Ibid. XIX. 40.
[6]) Дјел. ап. I. 7.

Слике из историје црквенога пјеништва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —
[Сарајево.]

(Наставак.)

Император **Јустинијан** увео је појати пјесму **Єдинородный Сыне и Слове Божій** . . . Вјероватно је, да је он и написао ову пјесму, јер сличне ријечи дао је урезати на престолу софијске цркве: **Прїими Сыне и Слове Божій кончлекчившійсѧ и распѧвшійсѧ за насъ и насъ соблюди къ православнѣй вѣрѣ . . . молитвами сх. Богородицы и приснодѣвы Маріи.**

У вријеме **Јована Схоластика** (око 550 г.) унесена је у литургију пјесма **„Нже херѵвими“**, а на Вел. Четвртак установљено је појати мјесто ње: **Вечеры твоея тайнїа.**

Са **Георгијем Писидијским**, који бијаше ђакон и хартофилакс у вријеме цара Ираклија (610—641) и **св. Андријом Критским** († 712 г.) добила је црква врло даровите пјеснике. *Акатист* у суботу пете недјеље поста, састављен (како стоји у већини минеја) од Георгија Писидијског у част Богородице, препун је пјесничких фигура, пун полета, накићен дивним епитетима, који се у појединим пјесмама сјају као бисерна роса на цвијету мирисаву. Зар има грјешне душе, коју нијесу гануле оне слатке ријечи у Акатисту његову, они анђелски поздрави, да и сам радосно не кликне Богородици: **Радѹйсѧ нєкѣсто неневѣстнаѧ.** Многи сматрају ауктором онога акатиста не Георгија, него Сергија, патријарха цариградског, који се и иначе много бринуо за црквени обред, а неки чак и Романа. Изгледа, да питање, ко је ауктор онога акатиста још ни данас ријешено није[1]). *Покајни канон* Андрије Критског је пјесма о ништавилу човјечјем и великој грјешности нашој, која се топло моли милосрдном Богу, који има власт **„остаѧлати грѣхи“**, да нас ослободи од гријеха и смрти, да нас просвјети свјетлошћу правде и непорочног живота. **Приближаетсѧ дѹше конецъ, приближаетсѧ и нерадиши, ни готовишисѧ врємѧ сокращаетсѧ, костани, близъ при дверехъ сѣдїа вестъ: їакѡ сонїе, їакѡ цвѣтъ врємѧ житїа течетъ, что всѣ мятемсѧ**[2]).

Софроније, патријарх јерусалимски († 644 г.). За његово име везују састав чина великог освећења воде, које се у његово доба свршавало врло величанствено на Јордану. Његова је и стихира: **Гласъ господенъ на водахъ.**

[1]) K. Krumbacher: Geschichte der byzantinischen Litteratur. München 1897. стр. 672.
[2]) Шести тропар четврте пјесме Андријиног Покајног Канона.

II. Период (златни вијек црквеног пјесништва).
(Од 726. г. — 820 г.)

У другом периоду црквено пјесништво се веома развило; дрво, које је ухватило корјена у далекој давнини црквене историје, разгранало се у пуној снази, расцвјетало се у изобиље цвјетова мномирне поезије, која је мирисљавим дахом напајала цркву Христову. Овај период знаменит је с тога, што су црквене пјесме и мелодије доведене у неку одређену цјелину (систему), допуњено је, гдје још бјеше празнине, дат је црквеној пјесми заокругљен облик, прост и лак за сваког; а што је најглавније црквено појање добило је једнан облик, те се свуда постигло једнако појање у 8 гласова (октоих). Период овај, који траје од 726.—820. г. био је вијек класичности црквеног пјесништва, јер дјела, која производише духови тога времена, бјеху по унутрашњој садржини богата мислима и осјећајима, а по спољашњем облику лијепа, одређена, јасна — савршена.

Најзнаменитији пјесник овог доба бјеше св. Јован Дамаскин. Он је био центрум, из кога падаху благотворни зраци, који оживљаваху духове његовога времена, те их сокољаху на диван рад, као што је црквено пјесништво: пјевати Богу на част, себи за душу. За свијетло име Јованово везана су многа знаменита и славна имена: Козме Мајумског, браће Студита, Теофана и Теодора Начертаних, Јосифа пјесописца, и многих других.

По Флоринском **св. Јован Дамаскин** родио се 685. г. у Дамаску од угледних родитеља. За Козму се не зна, кад се родио, но већ у раној младости доведен је у Дамаск, и ту га примише Јованови родитељи, па га дадоше заједно са њим на образовање. Учитељ им је био инок Козма Италац, којега је отац Дамаскинов откупио од Сарацена. Дјеца су добро учила и васпитавала се у духу православне Христове вјере. Вјерско одушевљење учитељево прешло је и на дјецу, јер кад се учитељ повукао у манастир, отиде наскоро и Козма. По смрти очевој заузео је Јован мјесто на калифином двору, но позван од друга Козме, да остави свјетски блијесак и животну, ташту радост, повуче се и Јован са калифиног двора у лавру св. Саве, гдје се одао подвижничком животу под надгледањем једног благочастивог старца. Пјеснички дар његов рано се показао. У младим грудима гораше пламен племенитих осјећаја, он се одушевљаваше за све лијепо и племенито, а највише за свету вјеру православну и цркву нашу. Требало је само, да дође згодан час, па да се и тај пламен разгори и покаже сву топлину жара свога. Догоди се, те једном другу Јованову умре брат. Овај замоли Јована, да спјева коју пјесму на смрт брата умрлога, и

Јован запоја над мртвачким одром: Кѧ житїйскаѧ сладость прїкыкаетъ печали непричастна; . . . Человѣцы, что кѣдѣ мятемсѧ; . . . Всѧ свѣта человѣческаѧ . . .

Од тог доба Јован је много пјевао, његов велики дар разви је лака крила, која под небо достигоше, да отуда снесу доле онај божански огањ, којим загријеваше Јован у својим дивним пјесмама. Вриједно и обилно радећи на богословљу и пјеснишству црквеном, бранећи св. православље у тешким данима иконоборачке јереси умро је око 760. г.[1]); дочим Крумбахер доказује (sicher), да смрт Дамаскинова пада пре 754. г. јер у овој години иконоборачки синод изрекао је над њим анатему, као већ умрлом[2]).

И **св. Козма**, епископ мајумски[3]), много је пјевао. Обојица су врло добро познавали музикалне законе, те су својим пјесмама давали прекрасне, слатке мелодије. Св. Јован је осим тога дао и ритмичку форму својим саставима. Сви васкрсни антифони његови, па канони на Рођење Христово, Богојављење и Духове писани су шестостопним јамбима. Музичко савршенство, богатство мисли, бујна машта и њежни осјећаји карактеришу поезију ова два великана овога доба. И ми видимо, да црква највеће празнике у години већином прославља пјесмама св. Јована Дамаскина и Козме.

(Наставиће се.)

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић**, свештеник-катихета и професор у Загребу.

Није ни свако „добро" Богу угодно.

И добра дјела имају у очима Божјим разну цијену: има међу њима истина добрих и спасоносних, али има их и таких, која не доносе спасења. Има врлинâ, које се чине из љубави и Богу, као заповиједи Божје, ради очишћења срца од страсти, ради спасења своје душе; за њих говори Господ: **Безъ мене не можете творити ничесоже** (Јов. 15, 5). А има их и таковних, које човјек чини једино због користи какове или земаљских рачуна; за таке говори Господ: **и грѣшники и language=sr-Cyrl>ꙗзычники такожде творятъ** (Мат. 5, 47). То значи, ако хоћеш, да добро твоје буде Богу угодно и души твојој спасоносно, побрини се највише за то, да оно буде чисто и да је у сугласју са заповиједима Божјим.

[1]) Kraus: Lehrb. d. Kirchengesch. Trier 1896. стр. 294.
[2]) Krumbacher: Byz. Litteraturgesch. München 1896. стр. 68.
[3]) За епископа мајумског постављен је 743. г.

Међу тим се може догодити, да се цијелога живота мучиш узалуд; тебе ће се чинити, да чиниш велико добро, а у ствари, кад умреш, и изађеш пред суд Божји, сво твоје добро није ни пода што, и ти ћеш чути од Господа страшне ријечи: „Иди од Мене, не познајем те!“ — Није ли истина, брате мој: треба добро размислити, да не паднеш у таку пагубну погрјешку! А многи, о како су се многи преварили! Многи су смјело гледали у очи приближујуће се смрти, мислећи у себи: „а што, живио сам, мучио сам се свога вијека, то сам и то учинио: — не остављам лошу успомену и за себе, добри људи сјећаће ме се у добру, па зар би то моје добро Бог могао примити ни пода што?“ Опасни рачуни! Брате мој! Да ће Бог твоје добро оцијенити како треба, о томе нема сумње: а да ли ће се то твоје добро — као чисто злато, показати у пресвијетлим очима Божјим, — то је питање! Обазри се, промисли: није ли оно оскврњено таштином, не мириши ли на гордост, није ли учињено због славе људске? Та и сам нећеш да узмеш ствар трулу за добру; а зар мислиш, да ће Господ примити од тебе добро твоје, ако се оно покаже, да је помијешано с гријехом? Ружно је видјети: Један пости цио живот, метаниште безбројно, чита сваки дан по неколико акатиста, а мисли за себе, као онај стари Фарисеј: „нијесам као други људи... Ево, како сам побожан — нијесам такав, као ево ова пијаница, распикућа; или ево овај подмитљиви чиновник и питков...“ Други и цркве зида, и звона лије, и болнице подиже, и школе, а у себи мисли: „Гле наше! Не уступам ни корака такима: зар ја немам новаца? Не ћу се осрамотити, знаћу ја себе истакнути — пека сваки зна, ко сам ја!“...

Не, брате мој љубазни, тако је добро — мрзост у очима Божјим па тај начин не ћеш спасти душу; осим тога: враг ће тим добром заслијепити очи твоје, и ти не ћеш видјети твоје духовне сиротиње — Само је оно добро спасоносно, које је *добро* учињено, само је оно добро Богу угодно, које се чини у славу Божју; сјети се: Бог паи на срце, на намјеру; Њему нијесу нужни твоји новци, Њему је нужно твоје срце: *сине*, говори Он, *дај ми срце своје*... Ето, ако дадеш Господу Богу срце своје, дајеш му себе сама, као што се послушни син покорава вољи свога оца, тада ти неће на ум пасти, да се хвалиш добром својим; а ако би те когод стао хвалити или ти захваљивати за што, ти би му рекао: „Што се то мене грјешнога тиче?“ Ето, тако је заповједио Господ Бог да се чини, ја сам само слуга Његов; нека му је слава и хвала, што је удостојио мене грјешника да послужим добром дјелу, — та има Господ много слуга и осим мене, и не баш тако лијених, као што сам ја — слуга његов ништави! А треба

још и то казати, ко зна: нема ли у мом раду ма што, Богу неугодна? Та ја сам жив у гријеху: није ли се што грешно помијешало и са мојим дјелом добрим?" Ево, како суди смјерност хришћанска, кад чини добро дјело!

Али како да се стече та света простота, тај смјерни суд о себи? — Прије свега, брате мој, треба знати, да без помоћи Божје не можемо ми учинити никакво истинито добро и спасоносно дјело: сам је Господ рекао: Безъ мене не можете творити ничесоже. То значи, у сваком добром дјелу треба молити од Бога помоћи и благослова Божјег — то је прво. По том, ако подузимаш дјело, за тебе ново, замоли благослов и савјет код оца твог духовног: важан је ту свештенички благослов, као благослов св. цркве; а ако поштујеш благослов родитељски, који, по српској народној пословици, не тоне у води и не гори у огњу, — то како да не поштујеш благослов цркве Божје — твоје матере? — Даље, знај, да, ма какво да је добро, — молитва, пост, милостиња или жртва ма на што — да је боље, сто пута је боље и безопасније чинити свако добро не својој намисли, већ тако, како заповиједа св. православна црква да се чини, како уче њезини пастири и учитељи. А имаш се и с ким посавјетовати: слава Богу, — св. Оци оставили су нам толико књига, да можемо у њима наћи на свако питање и одговор, — само не буди лијен да их читаш. А ко је боље од угодника Божјих испуњавао св. заповиједи Божје? Ко је знао боље од њих чинити добра дјела? Научи се од њих, замоли их, — они ће те својим списима научити памети, па ће се још и Господу Богу помолити за тебе, као за свог усрдног *ученика*. Знај, брате мој, да је ум наш — лош учитељ за добра дјела; ту је нужно искуство; па за то је нужно, нарочито данас, у овом грјешном времену, тражити искусне наставе у добру у списима богомудрих отаца и учитеља цркве православне. Ко је био искуснији од тих подвижника добра? Ко је боље од њих знао сва лукавства ђаволска, све освете сатанске? А ето сатана живи већ осму тисућу година, — он не треба да се учи да нас грјешнике обмањује и гдје би ми сами дознали сва његова лукавства, гдје би га ми могли надмудрити својим биједним умом! Ту је нужна помоћ благодати Божје и вјешто руководство светих људи; а без тога врагу — искуситељу од искони није тешко представити црно бијелим, и зло добрим; њему није првина претворити се, да одврати очи људске од истине! А свети ће Оци научити тебе, да треба свако добро радити ради Господа Бога, да треба и у добру знати мјеру, и не уздати се у то, да надмашује снагу твоју, да се награда од Бога не даје труду, већ смјерности, да ће без смјерности и труд пропасти; да се право добро

без жалости не догађа, за то се и сама врлина назива *крстом;* а то ће рећи, ако хоћеш да чиниш добро, спреми се на тугу и искушење. Ево како се мора чинити свако добро дјело по науци св. Отаца! Ради, али проси од Господа и помоћи; ради, али и пази, како треба радити? Да не би чимгод разгњевио Господа, да не узме на руку твојих добро дјело, и не преда другоме због гријеха твојих? Ради и моли се: навчи мѧ, Господи, творити волю твою (Пс. 142, 10). И Господ ће сачувати рад твој од невидљивога тата — од духа таштине и гордости, и биће ти то добро дјело на спас душе, и чућеш у дан судњи радосни позив од Господа: Раце, благій и вѣрный, вниди къ радость Господа твоегw! Ходи к мени, који си се трудио, отпочини од трудова својих у обитељи Оца Мога небеснога!...

Црквене вијести.

Уведени у службу. Протојерej Петар Ђенић, досадашњи катихета велике гимназије сарајевске, дана 23. марта о. г. уведен је свечано у службу правог члана Дабро-босанске конзисторије уз полагање прописане заклетве у руке Његовог Високопреосвештенства Господина АЕ. и Митрополита Николаја. Конзисторијални савјетник Ђенић остао је до данас катихетом на гимназији с тога, што до сад није било стигло високо одобрење за новог катихету јеромонаха Владимира Боберића, који је сада такође уведен у дужност катихете гимназијалног, а уједно му је повјерено и обучавање ђака гимназијалних у црквеном коралном појању.

Књижевне биљешке.

Revue historique у свесци март—април (стр. 463) јавља, да је ориjентални институт Лазарева у Москви закључио, да фототипијом нада јерменски рукопис, који се под бр. 1111 налази у библиотеци реченога института. Рукопис је на пергаменту а датира од 887. г. послије Христа. Значај овога рукописа не одскаче само због јерменске палеографије, него поглавито због критике текста Новога Завјета, пошто се у њему налазе знаменити варијанти у великом броју. Фототипна едиција — која се издаје у ограниченом броју ексемплара, — садржаће 458 страница in 4°, и за иноземство стојаће 60 франака.

Разно.

Парастос архимандриту Дучићу у Мостару. На чисти уторник о. г. са мостарске саборне цркве сва звона огласише, да је смрћу архимандрита Дучића наша кршна Херцеговина изгубила за навијек једнога од најзаслужнијих својих синова и бораца, који су се у пуној мјери своме роду одужили. Чим је стигла тужна вијест одмах су брату врлог покојника Васу Дучићу послата многа сау-

чешћа са свију страна Херцеговине, а највише из Требиња и Мостара. Осим многих грађана из Мостара брзојавно послаше саучешће Високопреосвештени госп. Митрополит Серафим, са којим је покојник 18 година нераздвојно друговао у младости и првим годинама јавнога рада; даље изјавише саучешћа: Конзисторија, мјесно парохијско свештенство, управа српске православне општине, братство манастира Житомислића, учитељски збор српских основних школа и т. д. Даље је Високопреосвештени госп. Митрополит, како је обавијештен, брзојавно овластио Херцеговца — проту Саву Пјешчића, да га на погребу архимандрита Дучића заступа и да се испред њега на гробу са покојником као нездашњим другом и родољубом опрости, што је отац прото и учинио пред лицем многобројног свештенства и отмјеног престоничког грађанства. Уједно је истог дана, 22. фебруара Високопреосвештени г. Митрополит подручном свештенству упутио овај циркулар: „Са болом у души јављамо свему пречасном свештенству Нашем да је високопреподобни, митроносни архимандрит, научник и јунак, Нићифор Дучић у Београду након тешког боловања јучер по подне испустио своју племениту душу и преселио се у вјечност у 68. години живота а 51. свештеничке службе. Више је дакле од пола вијека великi покојник провео у служби Богу и народу свом, и хвала Свевишњему, што овакве раднике Српству дарива, који молитвом у храму и пером на српској књизи, и мачем на бојним пољима за вјеру и отаџбину свуда и свагда крче пута будућности српској. — Па како је незаборављени покојник био син наше јуначке Херцеговине и постриженик манастира Дужи, а први управитељ и наставник Житомислићке духовне школе у најбурнија времена, то је св. дужност Нашег преч. свештенства, да га се у молитвама сјети и угледајући се на његов родољубиви рад, да му од срца пожели: вѣчне памать!". Пошто се због присвећивања школ. младежи на Теодорову суботу није могао тада држати парастос пок. Дучићу, то је Високопреосвештени госп. Митрополит одредио, да се држи у суботу друге седмице и то је претходно у пру недјељу преко службе народу оглашено. Парастос је дакле држан свечано у саборној цркви 4. марта у 9 сати прије подне и то у присутности наставника и ученика свију школа и многих побожних грађана. Чинодејствовало је Његово Високопреосвештенство госп. Митрополит са свијем мјесним свештенством, а на јектенија су красно одговарали ђаци срп. школе под управом г. учитеља Вученовића. Послије парастоса изнио је Сава Симић, свештеник у кратком импровизованом говору велике заслуге покојникове, како на црквеном и бојном пољу, тако и на перу и књизи, а кад је говор завршио са: слава узор—калуђеру, архим. Дучићу! тада сва црква, и ђаци и народ као из једног грла тужно и дирљиво отпоје: вјечнаја памјат! **Н. Н.**

Промјена календара у Русији већ је теоретички довршена, и сад се само још ради, како да се и у пракси проведе. Интересантна су два приједлога дотичне пареке комисије, како о том из Петрограда пишу. Један приједлог гласи, да се она година, у којој би се реформа календара извела, **скрати** за одговарајући број дана, па је изједначење готово. — Други је приједлог, да се никако не узима григоријански календар, већ са свијем други, **нови**, који би у сравнењу са западноевропским рачунањем времена био далеко савршенији и за математичаре и за астрономе. Руски астрономи о овоме вele, да се 14 дана у календару од једанпут изоставе, па да се непосредно иза 9. марта пише 23. март, као први дан пролетне еквиноксије иза рођења Христова. Од овога еквиноксијалнога дана, 23. марта, нека се рачунају сви наредни празници, без обзира на астрономску чињеницу у разли-

кама изједначења дана и ноћи. Оваки 23. март рускога стила, одговарао би потпуно 23. марту григоријанског календара, те би се календари предбјежно заиста изједначили. С обзиром на горњу рачунску основицу, руски астрономи не узимају обзира на столетне бројке, него сваку четврту годину рачунају у пријеступну, а само оне међу њима, што би биле дјељиве са 128, важиле би за просте године. По овоме би година 1920. у григор. календару била пријеступна, а у овоме новом, руском календару, била би та година проста, јер би фебруар имао 28 дана. Народи дакле, што би се овијем руским календаром служили, отишли би 1920. године за један дан напријед, и та би разлика по времену бивала све већа и већа, јер у сваке 384 године отпадају три пријеступна дана, дочим по григоријанском календару бива то сваких 400 година. По астрономском израчунавању био би дакле овај нови руски календар од свију до сад познатих најправилнији, јер тачније одговара годишњи сунчаној. Али, ако ће човјек до расуђује, шта још све може да буде за хиљаду вијекова у напријед, онда ће у 100.000 година наћи и у овоме разлике за један дан. Ствар је дакле осталог свијета, да се пожури и прими овај руски календар до год. 1920., док не има никакве разлике.

Православље и англиканска црква. На измаку прошле године патријарх цариградски и архиепископ кентербершки измијењивали су писма од особите важности. По саопштењима, која нам у посљедњој својој свесци даје Revue internationale de Théologie (за јануар — март 1900.), цариградски је патријарх тражио блиска обавјештења о раду на уједињењу англиканске цркве са источном православном црквом, а поглавито послије познате резолуције на конференцији у Lambeth-у 1897. године. Архиепископ кентербершки одговорио је на то тражење писмом, пуним дубока поштовања према клиру источне цркве, писмом у којем поред осталога стоји и да су односи њиховијех цркава послије 1897. године много одређенији, поузданији и кориснији. Архиепископ даље изјављује, да предузети већ значајни кораци доведу обје цркве узајамности и заједници. У томе циљу он ће сваке године слати патријарху, преко својега посредника у Цариграду Mr. Douling-a, све списе, који се буду односили на енглески клир и постављено питање о заједници поменутих цркава. На крају архиепископ изјављује и ту жељу, да се разлике између цркава проуче заједнички, и да патријарх буде наклоњен ширењу њиховх падања Св. Писма. Патријарх Константин у одговору на ово писмо наглашава, да црква источна никад неће чинити импресију на чланове англиканске цркве и саопћава да је у патријаршији његовој већ образована комисија, која проучава питање о публикацији и ширењу књига Св. Писма. Патријарх изјављује наду да ће изасланици библијскога друштва, који шире своје књиге у његовом црквеном кругу и атакују обичаје и традиције његове цркве и који распаљују страсти насупрот миру, — престати једном са таквим начином поступања. — Писмо се завршује захвалношћу за гостопримство према његовом ђакону Текнопулосу, који се бави у Енглеској ради проучавања тамошњег стања црквеног. **„Б. А.“**

Јелинска црква (у краљевини Грчкој) остварила је у овој години два значајна своја предузећа: *изучавање Јеванђеља у државним школама и установљење недјељног одмора путем особитог закона.* Живим заузимањем атинскога св. Синода разаслат је из Министарства јавне наставе један циркулар ректорима државних школа, којим се наређује да у будуће нарочити вјероучитељи тумаче недјељно јеванђеље ученицима гимназија и основнијех школа. Тим поводом лист „Јерос Синдесмос“ упозорава ове наставнике да брижљиво мотре на своју спољашност,

као и на начин исказивања мисли о ријечи Божјој, а поглавито их чини пажљивим на то, да се старају да њихова тумачења побуде међу ученицима љубав и пријатељске односе. Исто тако ушљед живе рекламације Св. Синода, грчки Министар просвјете установио је и комисију једну с том циљељи, да иста проучи питање о обавези неђељнога одмора за цио грчки народ. Одређена комисија већ је под предсједништвом митрополита атинског Прокопија израдила пројект закона, те ће исти Министар комори поднијети. „Б. А.“

У Паризу је марта мјесеца о. г. умро писац Христовог живота доминиканац *П. Андри Дидон*, који је 1879. г. држао знамените проповиједи у Паризу, које је слушао тако рећи сав Париз. Написао је знамените и опсежно дјело „*Исус Христос*“ на утук Ренану, из којега смо лани у „Источнику“ доносили неке одјељке. Дјело му се одликује лијепијем и течнијем језиком, особитим лаким приповједачким штилом и великим познавањем Палестине, свете земље, у којој се родио, у којој је учио, радио и страдао Господ наш Исус Христос. Природне красоте Палестине описује живо, управо заносно, пјеснички; а јудејске установе и старине веома добро познаје, те му је дјело веома занимљиво.

Нове књиге и листови.

Изашло је из штампе **Начело православног црквеног јединства.** Написао доктор богословије, права и философије *Емилијан Радић од Соколовца*, испитани професор свештених и свјетовних наука. Панчево. Штампарија К. Витингшлагера. 1900. стр. 31. цијена 1 круна. — Књига се може добити у писчевој сопственој кући у Вршцу (Versecz, Ungarn) или у писчевом садањем пребивалишту у Војловици (Vojlovitz, per Pancsova, Ungarn).

Богословски Архив, лист за црквену науку и књижевност. По благослову епархијског епископа нишког Никанора. Год. I. Власник уредник: Стеван М. Веселиновић. „Богословски Архив“ излази у двомјесечним свескама од 6—8 штампаних табака. Цијена му је за Србију на годину 10 дин., на пола године 5 дин. Ван Србије на годину 12 фор. на пола године 6 фор. Претплата се шаље у Алексинац на адресу Уредништва Богословског Архива. Цијена појединим свескама 2 динара. Штампарија Ђорђа Мунца. Ниш. 1900.

Гласник православне цркве у краљевини Србији. Орган Архијерејског Сабора. Год I. Одговорни уредник: Добр. М. Ковачевић. „Гласник православне цркве“ излази у мјесечним свескама. Цијена му је за краљевину Србију: за цркве и манастире на годину 15 дин.; за свештенство и остале 12 дин.; за учитеље основних школа 8 дин.; а за ђаке свих школа 6 дин. За иностранство на годину са поштарином 16 дин. у злату. Претплата се шаље благајнику архимандриту Илариону С. Весићу, професору богословије. Београд. Штампа Државне штампарије краљевине Србије. 1900.

Гласник православне далматинске цркве. Год. VIII. Издавалац и уредник протопрезвитер: Ђорђе Поповић. Излази свршетком сваког мјесеца на 16 страна. Претплата, огласи, дописи и остала писма шаљу се *уредништву „Гласника“*. Цијена је листу 6 кр. за цијелу годину. За стране земље 9 франака у злату. Штампарија Спира Артале. Задар 1900.

Просвјета. Лист за цркву и школу. Год XI. Издаје канцеларија министарства просвјете и црквених послова. Излази половином сваког мјесеца у свескама. Цијена је у Црној Гори 2 фор., а изван ње 3 фор. Претплата се шаље администрацији, а сва писма и новине уредништву. К. ц. државна штампарија Цетиње. 1900.

Просветни Гласник. Службени лист министарства просвјете и црквених послова краљевине Србије. Год. XXI. Одговорни уредник: Јован Миодраговић. „Просветни Гласник" излази у мјесечним свескама од 7 и више табака на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 дин. (франко). Претплата се шаље Управи Државне штампарије краљевине Србије у Београду. Штампа Државне штампарије. Београд. 1900.

Читуље.

Јосиф Блажић, парох Височички, Сребренички протопрезвитерата, преселио се у вјечност 7. марта о. г. у 53. години живота, а у 34. своје свештеничке службе.

Ристо Матић, парох Каменски, Гламочког протопрезитерата, умро је 17. марта о. г. у 47. години живота, а у 23. своје пастирске службе.

Званични огласи.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 108, ех 1900. 3—3

Едикт.

На молбу Илије Лазића, тежака, из Тетиме, котара Бијељинског да се са законитом супругом, Станом, рођеном Зекића, тежакињом из Пукиша, котара Брчанског, због прељубе и злобног напуштања, брачно разведе, — позива се отсутна Стана Лазића, рођена Зекића, која се сада негдје у краљевини Србији налази, да се лично или писмено овој митрополитској управи као надлежном духовном суду пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави најдаље до краја мјесеца маја о. г., јер ће се у противном започети брачни процес са Станом службено постављеним заступником продужити и коначно ријешити.

У Д. Тузли, 10./22. фебруара 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

„Источник" излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Позив на претплату.

Пратећи немиле појаве најновијег времена у парохији велико-поганачкој, у којој ушљед спора народа са парохом — уплетоше прсте своје унијатски пропагатори, и некољицина примише унију, но брзо се покајаше, и опет се натраг повратише у крило српске православне цркве, — сматрао сам за дужност прикупити сву грађу и написати цио тај догађај под насловом:

„Унија у Поганцу или побједа Православља“.

Да би могао дати ову расправицу у штампу, молим све пријатеље и пријатеље српске књиге, да ме са претплатом обилато потпомогну, како би — ако ништа друго, а оно макар штампарске трошкове покрити могао. Цијена је 30 новч. или 60 филира. Рок је претплати до 1. априла о. г.

Расправа је написана исцрпно и објективно. Са те стране не бојим се никаква приговора.

Новац треба слати на потписаног. (Петрињска ул., бр. 79).

Загреб, мј. фебруара 1900.

Никола Ст. Кукић.

Нашим претплатницима и дужницима.

Умољавају се п. н. претплатници, да нам претплату што тачније шаљу, како не би морали са штампаријом кубурити и ове, као и прошле године.

Уједно пак **опомињемо наше заостале дужнике** да нам свој дуг за прошлу годину измире, те да се и лист свога дуга опрости, и са штампаријом рачуне пречисти. **Ако нам за двије недјеље дана заостали дуг не пошљу, то ћемо их предати власништву, да их оно непосредно опомене и са њима даље, како за сходно нађе, поступи.**

Администрација „Источника“.

2908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 15. АПРИЛА 1900. БР. 7.

Садржина:

Званично. — Уредба парохија у архиепископији цариградској. — Религијозно-морални листићи. — Чим можемо најлакше и најсигурније придобити срца ближњих и њихову љубав стећи. — Јавна благодарност. — Читуља.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА СА БЕСЈЕДАМА

од архимандрита **Фирмилијана.**

•

Најновије издање у 3 књиге, које износе преко 70 штампаних табака, велике осмине, на најфинијој хартији, а у тврдом кожном повезу, може се добити за 5 фор. и 50 новч., само у познатој радњи свију црквених утвари, књига, Јеванђеља и црквених и свештеничких одијела.

В. Марковић и Павловић,

у Београду и Земуну.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 15. априла 1900. Бр. 7.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Наименовање. Високо ц. и кр. заједничко министарство наименовало је досадашњег суплента у српско-православном богословском училишту у Рељеву јеромонаха Илариона Радонића редовним професором у истом училишту у дефинитивном својству.

НЕЗВАНИЧНО.

Уредба

парохија у архиепископији цариградској*).

Потврђено патријархом цариградским Константином.

Глава I.

О парохијским скупштинама.

§ 1.

Парохијске скупштине дијеле се на *редовне* и *ванредне*. Редовне се сазивају:

*) Званични ортан цариградске патријаршије „Σκλησιαστική Αλήθεια“ у бројевима 39. 40. и 42. за прошлу 1899. год. публиковао је нова правила за устројство црквених општина у архиепископији цариградској. Иста правила распоређена су у оба централна управљајућа тијела цариградске патријаршије, наиме у синоду и мјешовитом савјету, а потврђена су патријархом Константином V., те као таквом ступила су у живот и имају законску обавезну силу. Ми у овом листу доносимо уредбу ону већ и с тога разлога, што се и у нас покушава да се установи и донесе уредба једна, која би у себи садржала и уређење црквених општина, као и централних, средишних власти. Проучавши ли овај цариградски црквено-општински канонизам, видјећемо, како је цариградска патријаршија и овом приликом имала на уму, да се и овом уредбом очува неповрједиво овај често цркени дух и правац, који жели да проведава сва црквено-управна уређења. Колико само одступају од овога канонизма наши устави у којима се осјетно опажа и примјењује превлаг свјетовног елемента, што се на основе противи духу православне цркве, а којима се крши и прајеђа богомустановљено право прејемника апостолских — хијерархије! Ур.

1. Прве недјеље мјесеца новембра ради *избора* прегледача (контролора) одборских рачуна (црквених и школских) и ради одобрења прорачуна за идућу годину.

2. Посљедње недјеље мјесеца новембра ради *избора* нових чланова црквеног и школског одбора, на мјесто оних, којима те године истиче мандат; — и

3. Ради избора заступника за избор четворице нових чланова у мјешов. савјету на мјесто оних, који сваке године имају да иступе.

Сваки други предмет, који се тиче ванредних парох. потреба спада у дјелокруг ванредне скупштине. Ове се сазивају кад год то ванредне парох. потребе захтијевају.

§ 2.

За дан сваке ванредне парохијске скупштине одређује се недјеља или већи који празник, а као мјесто вијећница црквеног одбора или дворана парох. школâ, што се има унапријед одредити.

§ 3.

Ванредне парохијске скупштине сазивају се свагда или наређењем или на основу претходног знања и одобрења патријаршије. Закључци сваке ванредне скупштине, која се неби одржала на основу горње одредбе, сматрају се ништавим, а онај, који је исту сазвао и њој предсједавао, подвргава се дисциплинарним казнама.

§ 4.

Свака молба ради сазивања ванредне скупштине подноси се патријаршији било ма од које парохијске власти т. ј. или од црквеног или од школског одбора.

§ 5.

Молбу ради сазива ванредне скупштине могу поднијети и парохијани једне парохије, но у том случају ваља пазити на слиједеће:

1. Ваља навести јасно и потанко разлоге, на основу којих се сазив ванредне парох. скупштине сматра потребним.

2. Има се означити заступник оних, који су молбу потписали и поднијели.

3. Такову молбу има потписати бар половина од онога броја, парохијана, који се у § 13. захтјева, да би скупштина у свом првом сазиву потпуна бити могла.

4. Истинитост потписа мора бити потврђена од стране настојатеља јереја, односно архијереја.

§ 6.

Свака овака молба ради сазива ванвр. парох. скупштине узима се у претрес надлежно и у року од *осам* дана, — рачунајући од дана

презентирања исте — те се или прима или одбија, о чему се извјештавају или молитељи, или означени *заступник* оних, који су молбу потписали и поднијели.

Глава II.

О начину сазива парох. скупштина.

§ 7.

Парох. скупштине сазивају се на *недјељу* дана прије одржања сједнице, и свагда их сазива настојатељ парохије, односно архијерej, а ако је овај запријечен — његов замјеник:

1. Оглашењем у цркви.
2. Афишираньем објавâ по централним мјестима парохије.
3. Пошменичним позивницама.

§ 8.

Све ове објаве ваља правилно и тачно да означе *дан, час* и *мјесто* скупштине.

§ 9.

Позивнице за парох. скупштину доставља чехаја или који други парохијски послужитељ.

§ 10.

Сваки, који дође на парох. скупштину, дужан је одмах да преда своју позивницу и да убиљежи своје *име* и *презиме* у књигу „за присутне“ одређену. И никоме се, који није уписан у ту књигу, не дозвољава да присуствује скупштини, било као гледалац било као слушалац.

§ 11.

Ако коме није послата позивница, *а налази се у бирачкој листи*, има право да дође у скупштину и да њеном раду присуствује, уписавши претходно своје име и презиме у *књигу за присутне*.

§ 12.

Сви чланови парох. скупштине дужни су да се за вријеме сједнице пристојно понашају; који се о то огријеше, позивају се на ред, а у случају непослушности, подноси се извјештај црквеној власти ради предузимања потребнијех мјера.

§ 13.

Свака парох. или скупштина, редовна ванредна, која је сазвана на начин прописан у овој уредби, сматра се потпуном, ако има присутнијех најмање *50* у парох. I. разр; *30* у парох. II. разр; 16 у парох. III. разр; и *12* у парох. IV. разр., а имају по овој уредби означена својства. У случају недовољног броја чланова, скупштина се по други пут сазива, те на основу § 28. ове уредбе приступа дјеловању оних предмета, ради

1) Чехаја је турска ријеч и значи надзиратељ; то је орган, који је постављен у каквој корпорацији или граду или каквом заводу, да пази на ред.

којијех је сазвана ако присуствује бар половина чланова од онога броја, који се захтјева за потпуност скупштине у првом сазиву.

§ 14.

Ако на скупштини не буде довољан број чланова (при другом сазиву), перовођа саставља о томе записник, који потписују он, предсједник и присутни чланови.

§ 15.

Сви чланови парохијских скупштина имају једнако право гласа.

§ 16.

При гласању нико не може гласати за другог, који је одсутан, нити се дозвољава, да нко утиче на савјест чланова скупштине; у *противном случају више одредбе § 12.* Који не знају писати, обраћају се предсједнику или другом од присутних чланова скупштинских, који уживају њихово повјерење, да им на гласанице убиљеже оно, што они хоће да дају свој глас.

§ 17.

Предсједник је скупштине настојатељ парохије: јерej односно архијерej, ако ли је овај спријечен, онда његов замјеник, кога напшље патријаршија. У ванредним приликама предсједава скупштини *егзарх* патријаршије.

§ 18.

Предсједник, чим је присутан довољан број чланова, објављује почетак сједнице, руководи савјетовањима, даје ријеч свакоме оном по реду, по коме се који пријавио, брине се о одржавању реда и ставља питања на гласање, дочим је сам лишен права гласања.

§ 19.

Ником од чланова није дозвољено да уноси у расправу предмете, који се не односе на дневни ред; исто се тако *забрањује читање говора, у напријед састављених.*

§ 20.

Записник сваке пар. скупштине саставља перовођа, биљежећи вјерно и кратко у скупштини расправљене приједлоге и донешене одлуке, а потписују их предсједник и присутни чланови.

§ 21.

Чим се расправљање поднешених приједмета довршн, а питање на гласање стави, предсједник закључује својим потписом књигу за присутне; у случају пак, кад је у питању избор особа, предлажу присутни скупштински чланови такове кандидате, који имају по овој уредби прописано својство, те кад се од предложених састави кандидациона листа, приступа се тајном гласању на овај начин: прозову се имена

присутнијех из књиге за присутне, и сваки приступивши баца своју гласницу у урну, а кад се гласање доврши, предсједник одреди два скрутатора и они, пошто *пребројe* гласнице, отварају их и гласно прочитају имена, на њима написана, те они, који добију већину, (натполовичну) проглашују се изабранима за дотичну службу.

§ 22.

Кад се гласање започне не дозвољава се нико ом улазити у скупштинску дворану, па ни онима, који имају права судјеловати у парохијској скупштини, а нијесу присуствовали расправљању прије гласања.

§ 23.

Као одлучујућа већина при сваком гласању сматра се натполовична већина присутних гласача — чланова т. ј. на 10., 6., на 13., 7., на 20., 11. и т. д.

§ 24.

Ако се на једној гласаници нађу више имена, написаних преко одређеног броја, сматрају се она прекобројна као да и нијесу написана; исто тако не утиче на ваљаност избора ни та околност, ако се нађу *празне* гласанице, само ако се докаже, да су исте бачене од присутних *бирача*.

§ 25.

У случају да се не постигне натполовична већина, гласање се понавља, ако се ни онда не постигне успјех, обавља се избор између оне двојице, који су добили релативну већину; а када обојица добију једнак број гласова, ријешава ствар предсједник, који не гледајући у урну, вади из ње једну гласаницу, која се одма уништује.

(Свршиће се.)

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Мој неизбјежни пут.

Страшан и тужан пут предстоји ми послије смрти . . . Къ сѣдіи ко ѿхождѧ идѣжи нѣкть лицепрі‿атіа! Кад наступи мој задњи час смрти, тада ће биједна моја душа видјети око себе анђеле добре и зле . . . О, како ће ми гнусно бити, да гледам тада лица демонска! И што, ако они дођу к мени раније него свети анђели? Тешко мени биједному. Смутиће се моја грјешна душа, и бациће погледе на добре анђеле Божје: Свети анђели! будите ми тада утјеха и нада, покрите свијетлим крилима својима уздрхталу душу моју.

Колика ће ме туга и жалост снаћи, и један час таких страдања биће за мене тада бескрајне дугим временом .... Као грабљиве авијери, као љути вуци, викаће и рикаће око мене демони; све гријехе моје, све ријечи грјешне, све помисли нечисте показиваће ми они на тамним својим хартијама ... О, како ћу горко жалити тада на свој немар, како ћу жестоко корити себе због лијености и немарна живота! Како ће ми тада бити мило и један часак овога живота да се покајем, а колико сам дана и година провео у безбрижности, одан гријеху и самоугађању! Што не би све дао за један часак живота, само да ми се допусти, да се покајем? Али — јао! врата кајања већ се затворила, нема више *времена*, наступила је *вјечност*, траже рачун за сав живот мој ... И затужиће душа тугом неутјешном и, заридаће топлим сузама! О, кад би ми, браћо, постојано пазили на себе, кад би се увијек сјећали овог гроног часа! И видјећу тада сузе најближих мојих, видјећу жалост и уздисање, али им нећу моћи ни ријечи рећи ... Тешко ће ми бити самому са собом. Само њихова молитва, молитва сузна, молитва оних, који ме топло љубе, може олакшати моја страдања! — Али, ево долази смрт, та царица ужаса; она ће ослабити све удове моје, цијело тијело моје; напојиће ме горком жучи, и одбациће душа тијело пропадљиво, као какву стару одјећу. Као птица без заштите, видећи око себе гомиле ловаца, појуриће она свијетлима анђелима, и благо њој, ако је они не одгурну од себе због грјешног смрада ... Затим ће отворити предамном далеки пут од земље до неба — пут страшних ваздушних митарства. На сваком митарству нападаће на мене зли митари — демони; они ће ми износити пред очи сва моја дјела, ријечи и грјешне помисли; они ће бацати на мене и такве кривице о којима ја ни појма немам.

Први ће ме срести демони *непромишљених ријечи*; у рукама својима држе дугачке свитке, сви ситно исписани. Колико је тамо записано и мојих непромишљених и узалудних ријечи: и бескорисни разговори, и срамне псовке, и подсмијеси над ближњима, и богохулство, и пјесме развратне, и смијех непристојни па и саме мисли праве!.. Као што нико неможе избројати пијесак на обалама морскима, исто тако не може избројати ни мојих гријеха, учињених мислима и ријечима!. И за све то тражиће од мене рачуна на *првом* ваздушном митарству, по ријечима самога Господа: *за сваку празну ријеч, коју ако изрекну људи, даваће рачун на дан судњи* ...

Затим ће ме срести демони — сваке *лажи*, нарушене заклетве, завјета неиспуњених, затајених гријехова од духовнога оца ... Овдје ће задржати сваког, ко је узалуд призивао Бога за свједока ... Овдје

ће се задржати сваки, који је љубио и чинио лаж! То је друго *митарство*...

За тим ће изаћи, као из неке заједе, демони *клевете и осуђења*, понижења и вријеђања ближњега, и тешко мени, грјешному, који сам толико браће моје осудио! Ты кто єси сѣдай чѣждемъ раѕѣ? Сретан је, заиста је сретан, браћо, онај, који себе може на овом трећем митарству: оградити ријечима Спаситељевим: *не судите, да вам се не суди!*

Даље ће ме чекати демони *прождрљивости и нечистоте*. Они ће набројити предамном све облике угађања трбуху, све врсте овог мог идолослужења: и нечистоћу, и пијанство, и нарушавање послова, и то, што сам јео и пио не у вријеме и тајно од других, што сам јео и пио без молитве, без страха Божјег, ради насладе, без мјере, до преситости. Тешко ће бити мени на овом *четвртом* митарству, јер ћу видјети, да сам у свему преступник Божје заповиједи о уздржљивости.

Но не мање трудно искушење престоји ми и на слиједећем *петом* митарству. Овдје ће испитивати сличне мени лијене и беспослене грјешнике; овдје ће зауставити бадавације и најамнике, који испуњаваху своје дужности немарно, овдје ће задржати оне, који су трошили вријеме у играма и забавама, који нијесу марили за молитву, нијесу ишли у цркву Божју због лијености, напуштали и домаћу молитву због немарности. Овдје непрестано грми грозна ријеч пророка: проклатъ кѫкъ творай дѣло Божіе съ небреженіемъ! Срећан је, који може рећи с Давидом: „возвеселихся о рекшихъ мнѣ: къ домъ Господинъ пойдемъ! Зѣло возлюбихъ законъ Твой, Господи, весь день поученіе мое есть.

На *шестом* митарству изобличиће демони сваког, који је ма на који начин присвајао туђу својственост: крађу јавну и тајну, светотатство и светокупство.

На *седмом* митарству стоје демони среброљубља и тврдоће т. ј. цинцијашлука. На *осмом* стоје демони лихвара и расипника. На *деветом* — завист због среће ближњега. Којим се кад само помислим на *једанаести* митарство: овдје истражују корјен свију грјехова — гордост, са свима његовим ограницима: таштином, надутошћу, презирањем, уздизањем; овдје ће се брзо одјелити лицемјерство од истините смјерности, притворство од срдачне простоте; овдје очекује велика туга све, који не одају дужно поштовање родитељима; који се не покорава властима духовним и грађанским. Којим се да и све моје умишљене добродјетељи не нагубе цијене на том митарству! Та ја ето чиним често добро једино на сујете, тражим једино похвалу људску!.. Крив сам и због гордости и надутости; крив сам и за оглушку и зарођање на власти, и који то облик сујете није нашао себи мјеста у грјешном срцу моме?

На *дванаестом* митарству испитује се јарост и гњев; — на *тринаестом* злопамћење и свака освета према ближњему, свако враћање зла злим. Срећан је, ко може с чистом савјести поновити ријечи молитве Господње: остави намъ долгы наша, јакоже и мы оставляемъ должникомъ нашимъ! *Четрнаесто* митарство испитује убијство, при том не строго по слову старозавјетног закона, већ по духу новозавјетне љубави; *петнаесто* — свако врачање и призивање ђавола. Дрхти душо моја од митарства *шеснаестога* — блуднога: овдје ће ти се показати сва нечиста дјела твоја, све ријечи, све фантазије и нечисте жеље! О, колике душе, које без опасности прођу остала митарства, буду овдје уловљене и бачене у бездну адову! — Затим на *седамнаестом* митарству долазе испитачи гријеха прељубе, нарушења објета чистоће. По том на *осамнаестом* — испитују се страшни содомски гријеси. Митарство *деветнаесто* штапије испитује јереси и сва безбожна, лажна мудровања, расколе и отпадања од цркве Божје. Испитачи *двадесетог* митарства вуку у бездан немилосрдне силеџије, који вријеђају удовице и сироте, и све оне, који зачепљују уши и окрећу лице, да не виде кљаста и богаљаста! *Суд*, у виду рајских врата, *суд без милости, који није чинио милости!* — Али, да ли ћу ја доћи до пошљедних врата? Не ће ли ме задржати и у бездну бацити још код првих митарстава? Или ће ме још близу земље поразити грешна осуда: да возмется нечестивый и да не оузритъ славы Господни!... Трзам се, помишљајући, да је било примјера, кад су демони попуштењем Божјим истргли грјешну душу управ из тијела и одвукли је на дно ада... Ко ана, не спадам ли ја у број таких несретних грјешника? Ко зна за све нечистоће душе моје? Кто чистъ w҃ гр҃ховной скверни, аще и единъ день житїя его вѣдетъ на земли? Тешко мени грјешнику!... Къ беззаконїю зачатъ есмь и во гр҃сѣхѣхъ роди мя мати моя! Беззаконїя моя прѣвыдоша главы мою — јако крѣпка тяжкое отяготѣша на мнѣ — и исчезнуће дух мој... И аще правѣдникъ вдва спасается, азъ же нечестивый и гр҃шный гдѣ јавлюся? — Гдѣ, не вниди къ сѣдъ съ рабомъ твоимъ! Ничтоже оубогъ есмь азъ; не w҃кроди мене w҃ лица твоегw. Ей! оу тебе очищеніе есть — у тебе се уздам — Богъ мой вси Ти, и не постижѣся.

Чим можемо најлакше и најсигурније придобити срца ближњих и њихову љубав стећи.

— По њемачком: **Милан Поповић**, парох —

[Приједор.]

Благочестиви хришћани! Бог, који не чини ништа без добрих намјера, најтјешње је спојио испуњавање својих заповиједи с нашим

блаженством. Он је све тако уредио, да нам његове заповиједи морају бити добро дошле, — да за њима морамо тежити. Он је све тако уредио, да смо ми сами собом склоњени, да Га на своју сопствену срећу слушамо и његове заповиједи испуњавамо.

Вама је свима познато, да је Исус љубав према ближњем учинио главним законом своје религије; ви знате, да је он ову заповиједь у свакој прилици препоручивао, и јако обвезао своје шљедбенике да је испуњавају. Али све да то није било, све да Исус није рекао: Љуби ближњег као самог себе, све да није рекао: Све што желите да вама чине људи, чините и ви њима, све да није рекао: По том ће вас познати да сте моји ученици, ако имате љубав међу собом, све да Исус није препоручио да испуњавамо заповиједь љубави: ипак би нас наша корист на то потакла, да своје ближње љубимо, јер ми на тај начин предобијамо њихова срца — тиме смо кадри њихову узајамну љубав стећи. Јер ако једног Хришћанина не љубе и не цијене његови ближњи, он је сажаљења достојан, у правом смислу ријечи, он је убог човјек. Ето нек има свега, што земља лијепога на себи носи, нек је угледан и од свакуд поштован, нек је у изобиљу и сјају свакоме, ако нема љубави и благонаклоности својих ближњих, (о, тада се ја с њиме не мјењам), нека му тада сва његова блага, нека је далеко са својијем угледом, мени се допада љубав добријех људи.

Дужност је моја слава највећа,
И слава пред Богом великим,
А за њом увијек на стопе у стопу
Путује љубав другова побожних.

Од куда то, благочестиви Хришћани, да су премногги Хришћани без љубави и благонаклоности својих ближњих? Од куда то, да им нико није добар, да немају ни једног пријатеља, да су непрестано заплетени у жалост, да увијек живе у свађи и инату, да се немогу радовати своме животу на земљи, који је и онако тако кратак, и тако тежак? Мени би било драго, кад се не би многи усудио рећи, али истина, истина се не да ни једном пређутати и затајити. Многи су људи сами себи криви, када су приморани да буду без љубави својих ближњих; о њима се вели, као што је у светом писму написано: С каквом мјером мјерите, с таквом ће и вама мјерити. Многи се људи не смију ни на кога другог тужити, него сами на се; не смију никог окривљавати, већ сами себе, ако немају љубав ближњих. Заиста признати се мора, да је лако предобити срца ближњих и њихову љубав стећи. Само треба бити добар, само ваља бити љубазан, тих, благоуслужан према својим ближњим, — тако ћемо њихова срца предобити Знајући, да је свакоме од нас бесконачно пуно стало до љубави и благонаклоности својих ближњих, ако хоће, да мирно и задовољно

проведе своје дане у овоме земноме животу, то сам себи ставио у задаћу, да вам опширно изнесем, како ми можемо најлакшим и најсигурнијим начином придобити срца својих ближњих и њихову љубав стећи. Што је овај предмет важнији, те заслужује и више ваше пажње, да ћете сасвим озбиљно о том размишљати, то ћете се драговољније држати савјета, кога ћу вам данас дати.

Сшѣдшѳ жѥ ѥмѹ съ горѣ, къ слѣдъ ѥгѡ йдѧхѫ народи мнѡзи. И сѣ прокажєнъ пришѣдъ кланѣшєсѧ ѥмѹ, глаго́ла: Гдⷭи а҆ще хо́щеши, мо́жеши мѧ ѡ҆чи́стити... И рече сѣ́тникѳ: йдй и҆ тако́же вѣ́рова҆лъ єсй, вѣ́дй тєбѣ. И йсцѣлѣ́ѣ бо́тєкъ ѥгѡ̀ къ то́й часѣ[1]).

Сам Господ наш Исус Христос, као што се из овог јеванђеља види, одликовао се је добротом срца, која га је покренула, да помогне обојици несретника, који се својим понизним молбама повјерљиво на Њега обратише. Исто тако и римски капетан, који тражаше помоћи у Исуса не за себе, већ за свог болесног слугу, одликовао се је сличном добротом срца, те се шта више обратио и на старјешине јудејске опћине, да ту молбу препоруче Исусу, што они врло радо учинише, јер је он био обљубен са свог лијепа човјекољубивог мишљења. Једном ријечју, то је био човјек, коме је било свако наклоњен, а и Исус, као велики познавалац човјечијег срца, јако га је уважао. Заиста вамкажем: ни у Израиљу толико вјере не нађох. Та лијепа прича о до броти срца капетанова дала ми је повода, да данас покажем, како можемо најлакше и најсигурније придобити срца ближњих и њихову љубав стећи. То се може постићи:

1.) *унутрашњим искреним саучешћем*, 2.) *разумном, чедном снисходљивошћу*, 3.) *поштедљивим, трпљивим осуђивањем њихових погрешака*, 4.) *племенитом некористољубивом услужношћу, и најпослије* 5.) *правом хришћанском религиозношћу.*

1). Желите ли, — та ко од вас не би желио, — желите ли придобити срца својих ближњих — њихову љубав стећи, то бива искреним саучешћем у њиховој судбини. Сваки човјек двоструко осјећа своју срећу, свој живот још једном ужива, ако му други не завиде, — ако се с њиме томе радују. Сваком хришћанину бива његов терет лакши, и у пола терет, који га притискује, осјећа, ако има кога, који га сажалева. Сваки човјек треба да има болећива пријатеља, и ко нам се с те стране представља, тај нам је ваљда добро дошао, — тиме зацијело стиче нашу љубав и нашу благонаклоност, баш као капетан, који мољаше Исуса не за се, већ за пећеника слугу свога.

Према томе ако сте ради придобити срца својих ближњих и њихову љубав стећи, имајте најискреније учешће у њиховој судбини. Не будите раванодушни према ономе, што срета ваше ближње, макар

[1]) Матеј: VIII. 1—12.

то били ваши потчињени, слуге ваше. Не будите равнодушни, као они окорјели, безосјећајни људи, који су тако хладни као студен камен, који само за себе живе, а никако не питају: како је њиховим ближњим, јели им добро или зло; који немају осјећаја ни за срећу ни за несрећу другијех. Ако видите, да је вашим ближњим добро, радујте се њиховој срећи, признајте да им не завидите; они ће се тада радовати, што им очитујете своју љубав, они ће се осјећати побуђени, да вам укажу своју благонаклоност. Ако видите да ваши ближњи пате, да их је снашла жестока, жалосна — незаслужна судба, поклоните им своје сажаљење. Укажите им оно поштовање, које сваком несретнику двоструко пристоји. Не противите се, ако паћеник налива своју жалост, узмите и то у обзир, што сте већ чули многа причања о његовим боловима. Ах, једном ће паћенику пријати, ако има икога који с њим заједно плаче; балзам је за његово рањено срце, ако има икога, коме смије своју жалост открити. О, он ће свој бол драгољубно сносити, ако је некога нашао, који се у данима невоље и жалости код њега задржава, и који се не убраја у лажне пријатеље, којих је број тако велик, у лажне пријатеље, који су исто тако промјењљиви и нестални, као срећа, која нам се данас осмјехује, а сутра леђа окреће. Таквим унутрашњим и искреним учешћем у веселим и жалосним часовима својих ближњих, ви ћете стећи себи њихову љубав и њихова срца придобити. Сваки ће се осјећати побуђен, да и вама укаже слично искрено учешће.

2.) Желите ли придобити срца својих ближњих — љубав њихову стећи, то се даје и на други начин, нанме чедним, разумним попуштањем. Много их је људи, који немају љубави ближњих својих. Они живе или у сталној жалости и свађама, или су у таквим запетим односајима, у којима се, ама баш никако, не наслађују својим животом. То је заиста отуда, што су упорни, охоли и властољубни. Такви су људи несносни. Скренимо своју пажњу на то, како они мисле и раде. Такви убражени, упорни и охоли људи хоће да имају у свему и свачему право; они не трпе да им се ико противи; све мора по њиховој памети и вољи ићи, све се мора по њиховом мишљењу равнати. Ако имају с киме да изврше извјесне послове, морамо им слијепо слиједити. Чим више упознајемо тврдоглавост, охолост и високоумље таквих људи, тим је природније, да се људи од њих удаљују, и сви они, који су иначе с њима у додир долазили, и који се морадоше у јаду и зловољи с њима растати, ти им се неће опет тако лако приближити.

Сасвим друкчије бива с хришћанином, који се одликује разумном, чедном снисходљивошћу. Такав врло брзо и врло лако крчи себи

пута у људска срца, као слуге капетанове, с којима се он хвали: и глаголю имъ: йди и йдетъ, и другѣмъ: пріиди и пріидетъ, — рабъ моемъ: сотвори сіе, и сотворитъ[1]). Додуше чедан, разуман, попустљив хришћанин никад неће зашућети из човјечје бојазни, ако му дужност заповиједа да говори. Он неће никад пређутати извјесне лудорије и разуздан живот, што други чине. Али такав ће се чедан, разуман и попустљив хришћанин у свако доба тако понашати, да се нека праничност види, из цијелог његова понашања. Он се у опће управља по околностима, у којима живи, по људима, с којима у додир долази. Он често мирно ћути, ако види, да својим противљењем неби могао ништа испословати, већ тиме ствар још горе погоршати. Он се прилагођава времену, не остаје упоран при свем своме праву, већ драговољно допушта да што и од свог права изгуби; он умањује своја захтјевања, да не буду престрога; даде се поучити и опаметити, не стиди се да призна, да су други људи мудрији и увиђавнији од њега, да су га надвисили. Баш као капетан у јеванђељу: овај је признао, да није потребно, да Исус најприје уђе у кућу, већ он може и из далека болног му слугу излијечити.

И том чедном, разумном снисходљивошћу хришћанин избјегне сналажења. Он се неће заплести у опе неприлике, којих допадају људи охоли, упорни, властољубни. Таквом правом, чедном снисходљивошћу хришћанин приуготавља себи мир у кући и изван ње. Он види да се на њему испуњава оно обећање: блажени су кротки. Да, такав ће хришћанин својим човјекољубивим мишљењем бити обљубљен код људи. Они ће га заволјети, ако виде, да имају посла с благим, праведним, добрим и племенитим човјеком. Њему није тешко предобити срца својих ближњих, није му никако теретно да у слози и љубави живи са свима људима, па чак и са онима, с којима је иначе тешко наћи на крај, јер он својом мудром и разумном снисходљивошћу знаде, да отклони све поводе, који свађи воде, а чедност га његова у такав положај ставља, у коме је кадар да све противности, које би се између њега и његових ближњих појавиле, што брже боље отклони. Ко дакле попушта на разуман, благ начин, тај тиме предобија срца ближњих и њихову љубав стиче.

3.) Желите ли предобити срца људска и њихову љубав стећи то бива и чедним, трпељивим осуђивањем њихових погрјешака. Многим, се људима чини, као да су они обично били за то одређени, да им се свак противи, да их свак мрзи и презире. Ми се питамо, од куд

[1]) Мат. VIII. 9.

то? Ако из ближе тражимо изворе, увијек ћемо наћи, да су такви људи сами криви, што навукоше на се одвратност других својом строгом неправичном осудом, што је изричу над другим. Такви су људи често у највећем степену неуљудни, да сваку погрјешку, коју на себи опажају, назиру и бацају и на друге људе. Они често приписивају својим ближњим погрјешке прије нег' што познају. Све што су њихови ближњи учинили, они сматрају за погрјешке. Њихова тамна сумња, која их чини тако мрогдним, тако аловољним и која њихову душу разжалошћава, наведе их, да о свему мисле с гадније и црње стране нег што је. Да, чим виде већа преимућства на својим ближњим, чим се више тиме осјећају посрамљени и надвишени, тим љуће и завидније испадају њихове осуде, само с тога, што их зла завист на то навраћа. Но кажите, могу ли бити таки немилосрдни људи обљубљени код других; зар се неће свак на њих подићи?

Желите ли предобити срца својих ближњих и њихову љубав стећи, осуђујте поштедљиво и трпељиво њихове погрјешке. Не привикавајте се на псовање, које је у оном добу тако обично. Не дајте се занијети друштвеним тоном, који влада, гдје се само разговара, узмите и то у обзир, што би то било на штету својих ближњих, те осуђујте понашање других, прије него их упознате. Да, не држите све за погрјешке што није по вашом мишљењу, јер сви људи не мисле тако као ви. Ако спазите неке погрјешке на другима, не повећавајте их, не рашпрујте их, немојте немилостиво што шта додавити. Не сједите тамо, гдје се састају опадачи, који не знају чим ће да утуку своје драгоцјено вријеме. Одушевљавајте се духом љубави, слоге и благог трпљења, као што је то у кући човјекољубивог капетана. Ах, ако ви тако поштедљиво, тако трпељиво осуђујете погрјешке ближњих, тада ће те задобити љубав и благонаклоност других. *Ко у стварн увијек најбоље говори, о томе се најбоље говори.* Да, племенити и добри људи тада ће вас љубити, они ће се вас држати, допустиће вам да их опоменете, да их подсјетите, и да их кажите онако, какве су, околности. Будите дакле благи и милостиви, будите братски расположени према својој сабраћи, — кога једна погрјешка претече, опет му с благим духом помозите.

4.) Ако желите предобити срца ближњих и њихову љубав стећи то бива и племенитом, некористољубивом услужношћу. Она је била главна црта у карактеру капетанову, који се сам кренуо, да затражи помоћи своме болесноме слузи, и сам је замолио старјешине јудејске опћине, да се заузму код Христа за болесног му слугу. Тек што је проказкени рекао: Господи, *ѥіре хощеши, можеши мѧ чистити*, Христос

се показало да му је спреман помоћи с ријечима: ѡчистисѧ: и абіе ѡчистйсѧ ѥмѹ показа.

Невјеројатно велико је користољубље овладало људима. Чим неко хоће да помогне своме ближњем, да му служи и да га унаприједи, увијек се вели: Да, можели ми тај човјек помоћи, може ли ми данас или сутра од користи бити? Нађе ли, да му такав човјек није кадар у будућности помоћи и подупријети га, тад није му вољан помоћи. И ако такви хоће да учине нешто за оне, с којим се паче ипак то они чине с јадом и аловолом, одмах се види на њима, како им је тешко око срца, како се на то тешко одлучују. И ја вас ради тога питам: Могу ли такви користољубци придобити љубав других? Зар не морају изгубити сву наклоност у срцу других? Напротив ви ћете олако задобити срца другијех, ако се одликујете племенитом, некористољубивом услужношћу. Будите приправни да својим ближњим помогнете, и служите им, и ако вам то не стаља у дужност ваша служба, стање и позив; будите приправни, да сваку штету, сваку несрећу, која друге угрожава, од њих отклоните, макар то биле сасвим стране особе; не буде ли вам тешко, да их помогнете, и ако вас стаје напора, и запостављања своје удобности и свога задовољства, не пропуштате ли некорисно ни једну прилику, гдје сте у стању да своју забрађу развеселите, поправите и задовољите; предусретате ли друге својом послугом, не дате ли се најпре дуго мољакати, не потребују ли прије свега опширне преставе, док вас за што покрену; види ли се на вама да све с радошћу чините, што чините за своје ближње; види ли се на вама да се ваше срце растужује, ако у неким случајевима нијесте кадри, да за друге људе више учините, види ли се да вас тишти у срцу, ако ваша снага не допре гдјекад пут тако далеко, као ваша добра воља: тада ћете таквом племенитом некористољубивом услужношћу предобити срца ближњих, сваки ће се сматрати сретним, који долази у додир с вама. И ако не би вазда нашли захвалних срдаца, на које се можете ослонити, ипак ће вас с ваше некористољубиве услужности цијенити и љубити. Да, тиме ћете се уподобити Исусу, своме Господу, који је и на земљу дошао, да служи не себи већ другима, и који вам је дао у својој религији заповијед: *Служите једни другим с даром, који сте примили.*

5. Желители предобити срца ближњих и њихову љубав стећи, морате се привикнути на праву хришћанску религијозност. По свој прилици капетан је био религиозан човјек, заиста је био прозелит, који се одрекао незнабоштва и поштовао је правог Бога, не вежући се за јудејске обичаје, и баш с те своје религиозности омилио

је Јудејима. Напротив људи, који безвјерни живот проводе; људи, који у својој души немају никаква страхопоштовања пред Богом и његовим законом; људи, који велике наде хришћанства држе за празан сан, за обману свјетине; људи, који својим радом наносе срамоту религији Исусовој, који и ако нијесу били хришћани, и ако нијесу били ни незнабошци, ипак би живјели себи на срамоту а другим на саблазан: кажите могу ли се такви безвјерни људи поуздати у љубав других? Могу ли предобити срца добрих и побожних? О, то се неда замислити. Додуше они ће некоме који пут добро доћи, јер има доста људи, који радо гледају, кад се повећава број лакоумених и порочних, да што лакше могу своју срамоту сакрити за ту велику множину. Али хоће ли безвјеран човјек предобити срца добрих, правих пријатеља Божјих и врлине? Не, разлика је између обојих као између свјетла и таме, између дана и ноћи.

Само правом религиозношћу можемо предобити срца других људи и њихову љубав стећи — ја кажем с марљивошћу, правом хришћанском религиозношћу. Јер има лажна религиозност, која није ништа друго већ лицемјерство, којим друге обмањујемо, и она је исто тако кажњива и опасна као очевидни порок. Само тада ако своју љубав показујете према добру, и дубоко поштовање према религији; само тада, ако своје цијело живљење удешавате у грађанском и кућњем животу према хришћанским начелима; само тада ако тако мислите, као што је Исус мислио, ако вам религија служи као стални вођа и пратилац на путу живота: само тада ћете предобити срца ближњих и њихову љубав стећи. Они ће се вас држати, вама се придружити, па и лако ће се с поштовањем према вама односити, и ругач ће у вашој присутности умукнути. Да, чим вас више познају, тим ће вам се и више радовати, држаће вас за ослонац религије. Свака настава, свака опомена, свака утјеха, која на ваша уста излази, јаки ће утјецај учинити на своје ближње, свак ће вас у тишини штовати и цијенити, тако, да ће се на вас угледати и подражавати вам. Ако у својим пословима у грађанским и кућевним одношајима долазите у додир с људима, који вашу религиозност, и ваше поштење познају, они ће са захвалним срцем покликнути и рећи ово: ево ово је поштен хришћанин, у коме не има ништа лажног. Будите збратимљени, милостиви, сажаљиви, услужни, ах, тада ће бити људи, који вам оно чине што је право и један другом вели: ово су прави ученици Христови, прави прејемници Господњи. Ако други добри хришћани виде, како трпељиво сносите, како утјешно одлазите с овог свијета, тада ће се у њима побудити тиха жеља: О камо среће лијепе, кад би моја душа умрла смрћу праведника,

кад би мој копац живота био као његов! Да, љубав ће ваших ближњих и послије ваше смрти бити најљепши споменик, и ако нијесте у опште у великом свијету познати, ипак ваша ће успомена остати незаборављена у малом свијету, у коме сте живјели и добро чинили. Да, кад ваше кости већ дуго у гробу леже и у трулеж прелу, још и тада ће љубав добрих људи бити ваша славословица, још и тада ће говорити на вашем гробу: заиста поштен је хришћанин био, и био је побожан. Амин.

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину у Сарајеву благоизволела је поврх свих милодара нашој светој цркви у Прекаји подарити још слиједеће књиге, и то: 1 Служебник и 2 требника у години 1899., а у години 1898. благоизволела је висока земаљска влада ирекo велеславне окружне области у Травнику подигнути парохијални стан са народним материјалом код цркве у Прекаји, у који је висока влада потрошила око 4000 фор. Не можемо пропустити а да овијем путем најтоплију благодарност високој земаљској влади не изразимо кличући: да Бог живи Његово ц. и кр Апостолско Величанство, нашег премилостивог цара и краља Франца Јосифа I. и нашу високу земаљску владу, на срећу и благостање наше миле домовине.

У Прекаји, 21. децембра 1899.

Испред два парохијална звања Прекаје и Пресоца и Црквене општине:

Перовођа:
Остоја Ковачевић.

Предсједник црквене општине
Марко Савић,
парох.

Читуље.

3. априла о. г. преселио се у вјечност **Митар Ђургуз**, парох Вођенички, Петровачког протопрезвитерата, у 57. години живота, а у 25. своје свештеничке службе.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Позив на претплату.

Пратећи немиле појаве најновијег времена у парохији велико-поганачкој, у којој услед спора народа са парохом — уплетоше прсте своје унијатски пропагатори, и неколицина примише унију, но број се покајаше, и опет се натраг повратише у крило српске православне цркве, — сматрао сам за дужност прикупити сву грађу и написати цио тај догађај под насловом:

„Унија у Поганцу или побједа Православља“.

Да би могао дати ову расправицу у штампу, молим све пријатеље и пријатеље српске књиге, да ме са претплатом обилато потпомогну, како би — ако ништа друго, а оно макар штампарске трошкове покрити могао. Цијена је 30 новч. или 60 филира. Рок је претплати до 1. априла о. г.

Расправа је написана исцрпно и објективно. Са те стране не бојим се никаква приговора.

Новац треба слати на потписаног. (Петрињска ул., бр. 79)

Загреб, мј. фебруара 1900.

Никола Ст. Кукић.

Нашим претплатницима и дужницима.

Умољавају се п. н. претплатници, да нам претплату што тачније шаљу, како не би морали са штампаријом кубурити и ове, као и прошле године.

Уједно пак напомињемо да смо све наше заостале дужнике предали власништву листа, те ће их оно на њихову дужност позвати и опоменути.

Администрација „Источника“.

РТ 1/m
1908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б. Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 30. АПРИЛА 1900. БР. 8.

Садржина:

Окружница АЕМ. конзеторије Дабро-босанске. — Уредба парохија у архиепископији карловачкој. — Слово из историје црквене пјесништва и музике у православној цркви. — Религијозно-морална листића. — Књижевне вијести и прикази.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА СА БЕСЈЕДАМА

од архимандрита **Фирмилијана**.

Најновије издање у 3 књиге, које износе преко 70 штампаних табака, велике осмине, на најфинијој хартији, а у тврдом кожном повезу, може се добити за 5 фор. и 50 новч., само у познатој радњи свију црквених утвари, књига, Јеванђеља и црквених и свештеничких одијела.

В. Марковић и Павловић,

у Београду и Земуну.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 30. априла 1900. Бр. 8

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Број 580.
ех. 1900.

Окружница.

Пречасном Српско-правосл. парохијском свештенству Дабро-босанске епархије.

Чланак II. и III. наредбе високе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 22. децембра 1887. бој 72.411/I., који говори о склапању бракова *угарских* држављана у Босни и Херцеговини стављен је нанан кријепости доцнијом наредбом од 20. марта 1898. број 34.150/I., која је пречасном свештенству достављена консисторијалном окружницом од 15. јуна 1898. број 1621. („Источник“ за годину 1898. бр. 11 страна 161.), а сада је *укинут* и чланак I. на првом мјесту похваљене наредбе, о склапању бракова *аустријских* држављана у Босни и Херцеговини, те мјесто тога ступа у живот најновија наредба од 9. јануара 1900. број 185.579./I. из 1899., која се заједно са „поуком“, уз ту наредбу изданом, пречасном свештенству ове митрополије ради будућег управљања при склапању бракова аустријских држављана доставља.

Према тој најновијој наредби, аустријски држављани, који овдје хоће да ступе у брак, не морају у будуће као до сада тражити политичку дозволу од овоземаљских окружних области, но је довољно, да од своје завичајне политичке власти прибаве и дотичноме свештенику

допринесу *свједоџбу* или *потврду о личној способности за склапање брака*, ради које се може по потреби затражити посредовање овоземаљских управних власти I. инстанције.

Аустријски држављани, који су из Тирола и Форарлберга имају поред те потврде о личној способности допринијети још од своје завичајне општине и *политичку брачну дозволу*; а они пак аустријски држављани, који су из Крањске, имају прибавити т. зв. *брачну пријавну цедуљу*.

Осим тога сви аустријски држављани, који нијесу прешли војничку дужност, а нијесу „као неспособни за оружје“ проглашени, не смију у брак ступити, ако поред свију поменутих свједоџаба немају још и *војничку дозволу за брак*.

Из одредаба поменуте „наредбе“ и „поуке“ пречасно ће се свештенство опширније о томе обавијестити — имајући се тих прописа у будуће при вјенчавању аустријских држављана тачно придржавати.

Ова окружница има служити као новији додатак или допуна слову д) тачке 14. (страна 15.) овостране наредбе о склапању бракова од 9. априла 1899. број 1.100.

У Сарајеву, 20. априла 1900.

АЕ. и Митрополит Дабро-босанскн:
Николај, с. р.

НЕЗВАНИЧНО.

Уредба

парохија у архиепископији цариградској.

Потврђено патријархом цариградским Константином.

Глава II.

О парохијским скупштинама.

(Свршетак).

§ 26.

Пошто се гласањем обави избор парохијских часника, перовођа саставља кратак записник о обављеном избору, који потписују сви чланови скупштине, као и записник сједнице.

Ако који члан скупштине не зна писати, тада мјесто њега потписује записник перовођа, а дотични или удари свој печат, или метне знак крста — пошто се у примједби поред потписа дода: „на захтијевање Н. Н. потписујем....“, а дотични ставља свој печат или мјесто знак крста. Ако неки, који су присуствовали сједници и гласању, неће

да потпишу записник, или еду прије потписивања, то се накнадно у записнику примјети и од стране предсједника и перовође потврди, како се не би ријешење скупштине осујетило.

Сваки приговор ради уништења закључка скупштине на основу напуштања исте, не узима се никако у обзир, ако се само књигом за присутне докаже за присуство онога, који се потписа свога устегнуо.

§. 27.

Најдаље за три дана послије одржане парохијске скупштине дужан је предсједник да уз кратки извјештај поднесе патријаршији закључак скупштински, да ова предузме што треба, а уз то да приложи све нужне списе, који су наведени у посебном исказу, који се састављa у два примјерка и заједно подноси.

§ 28.

Ако се на првој главној парохијској скупштини не узмогне обавити избор ревизора рачуна или парохијских чесника или заступника за избор чланова у Мјеш. Савјет или пак за избор патријарха, сазива се по други пут скупштина у смислу гореозначених параграфа, а ако се ова друга скупштина не узмогне састати, то онда Мјешов. Савјет exoffo одређује ревизоре рачуна и парохијске чесника: ако ли пак скупштина и при другом сазиву своме не изабере заступнике за избор чланова Мјеш. Савјета или пак заступнике за избор патријарха, онда општина има право да изашаље своје заступнике.

§ 29.

Постављање црквеног и школског одбора бива на основу издане патријарашке грамате, која се има у цркви прочитати.

§ 30.

Призиве против закључака парохијске скупштине има право да поднесе сваки парохијанин, који има активно или пасивно право избора.

§ 31.

Сваки, који улаже призив против ког избора, да би му исти примљен био, треба да положи у народну благајну уз намиру 200 гроша који му се враћају, ако се од стране Мјешов. Савјета призив нађе исправним и законитим; у противном случају, ако се призив неоснованим покаже, уступа се исти новац на школске потребе оне парохије, којој дотични призивач припада. Призив треба да садржи потанко разлоге са којих је изазван, а молби ваља прикључити све доказе приговора изузев доказа са свједоцима, јер се такав доказ против закључака парохијске скупштине не може допустити стога, што записник исте садржи потписе, који о апсолутној већини присутнијех свједоче.

§ 32.

Ако призив потпишу више од двије особе, има се у молби назначити уједно и особа, која ће као опуномоћеник ствар крају привести.

§ 33.

Сваки позив има се поднијети у *року од 5 дана* након главне скупштине.

§ 34.

Ако се призив покаже основаним и правилним, Мјешов. Савјет уништује закључак скупштински, те одређује сазивање нове скупштине.

§ 35.

Трошкови око постављања парохијских часника, било да се оснивају на избору, било пак на именовању, падају на терет парохијске благајне, која исте по установљеном обичају исплаћује.

§ 36.

Сви трошкови пак, који настају усљед подношења призива терете заједнички све призиваче.

§ 37.

Овај параграф садржи опширан начин бирања изасланика за избор Мјешов. Савјета или новог патријарха.

§ 38.

Призиве и против избора изасланика споменутих у претходном §-у испитује Мјешов. Савјет сагласно односним одредбама ове Уредбе, које се тичу призива против осталих избора.

Глава III.

О својствима бирача и изборника.

§ 39.

Сви православни Хришћани, који живе у којој било парохији архиепископије цариградске јесу чланови исте.

§ 40.

Право судјеловања у парохијским скупштинама имају сви они, који су забиљежени у парохијском списку бирача односно изборника.

§ 41.

У списак бирача треба да се убиљежи сваки онај парохијанин, који има ова својства: 1.) ако је навршио пуних 25. година; 2.) да је настањен у парохији бар *двије* године или као посједник иметка, или као власник куће, трговине или ма којег заната; 3.) ако је отац или старјешина породице или у опће неодвисан и 4.) ако се занима њештинама или каквом другом струком, која му осигурава слободу и независност, а нигдје на штету нравствености, или ако у опће живи од својих сопствених прихода.

§ 42.

У списак пак изборника, може бити уведен сваки онај парохијанин, који има ова својства:

1. Ако је навршио 30 год.
2. ако ужива опће уважење својих супарохијана.
3. ако зна читати и писати.
4. и ако живи у парохији најмање четири године дана.

§ 43.

Лишавају се активног и пасивног бирачког права они парохијани:

1. који су ступили у незаконити брак или се због другог каквог узрока налазе под црквеном казном.
2. који су имали својих грађанских права и нијесу још у иста успостављени.
3. Они, на чијем је иметку расписан конкурс, као и они, који су лишени слободног управљања својим имањем због расипања или због других каквих разлога. Да би опет задобили активно или пасивно бирачко право, дужни су да поднесу дефинитивну и правомоћну одлуку успостављања (реституције) или само званичан препис исте.
4. који су одлуком Мјешов. Савјета проглашени као несавјесни управљачи црквеним и народним новцем.
5. који су управљали благајнама црквеним, школским или којих других добротворних друштава, а својом кривицом нијесу положили рачуна.
6. који нијесу уплатили законито прописану новчану пристојбу каквом парохијском или народном фонду, н. пр. таксе за свете обреде за издржавање школа и т. д.
7. плаћени служитељи црквени и школски и задругарски, исто тако и ноћни стражари, патрогасци и томе подобни.
8. учитељи парохија и приватних школа, ако живе у парохији у којој служе.
9. синови, који живе заједно с оцем, и чекају самосталности, у ком случају сам отац врши бирачко право или лично или путем једнога од својих синова, кога писмено на то опуномоћи.
10. браћа која у једној кући живе и нијесу један од другог одијељени били ожењени или неожењени, у ком случају припада бирачко право старијем или оном, који је кући старјешина.
11. који пребивају у двије парохије, морају се писмено изјаснити у којој парохији бирачко право задржати желе.

Глава IV.

О бирачким листама.

§ 44.

Бирачке листе су књиге, у којима су уведени парохијани, који имају у §§ 41. и 42. прописана својства и нијесу лишени својих бирачких права.

§ 45.

Бирачке листе састављa сваке друге године одбор, који се састоји из благајника и перовође црквеног одбора, настојатеља архијереја односно јереја и два од велике протосинђелије именована опште уважена парохијанина под предсједништвом патријаршког егзарха.

§ 46.

Првијех десет дана мјесеца септембра предузима велика протосинђелија мјере за састављање парохијалних бирачких листа.

§ 47.

Одбор одређен за састављање бирачке листе дужан је сходним огласима да објави парохијанима почетак свога рада; у року пак од 15 дана састављају се бирачке листе и истављају на главном улазу цркве ради тога, да би се против истих евентуални приговори поднијети могли.

§ 48.

Бирачке листе треба да садрже све оно, што се односи на активна или пасивна бирачка својства. т. ј. 1. текући број. 2. име и презиме. 3. године. 4 отачаство. 5. занимање. 6. подаништво. 7. да ли је сталан становник парохије, и од ког се времена у њој настанио. 8. дали зна читати и писати 9. да ли је ожењен или неожењен или удовац. 10. да ли је старјешина породице да ли живи заједно с оцем или с браћом својом. 11. да ли је икада обављао какву парохијску дужност, када и колико времена. 12. да ли има рачунарска или каква друга знања. 13. примједбе за какво би звање био способан (одборник црквени или школски, тутор и т. д.).

§ 49.

Бирачке листе састављене по азбучном реду, истављају се поново за 15 дана над главним црквеним улазом они пак који имају каквих приговора имају их поднијети одбору, који их је и саставио.

§ 50.

Приговоре против бирачких листа могу подносити овоме одбору они, који имају активна и пасивна бирачка права, било да су неки изостављени из списка, а имају за то прописана својства, било да су

неки опет уписани, а иста својства немају. За доказ овога имају поднијети нужне прилоге.

§ 51.

Призиве треба поднијети у року од 8 дана рачунајући од дана истављања списка бирачког и то или писмено или усмено пред перовођом, који у овом другом случају саставља записник који потписује он, а дотични призиватчи ударају свој печат или га потписују.

§ 52.

Одбор за састављање бирачке листе, по свршетку горе реченога састаје се у року од 5 дана, те пошто испита поднешене призиве, или исправља бирачке листе, уписујући у њих оне особе, које су основане призиве поднијеле, или пак призиве забацује; у оба случаја потписује листу и удара печат црквеног одбора и муктара, и шаље исту преко свога предсједника у два примјерка великој протосинђелији ради подастирања Мјешовитом Савјету на одобрење; заједно са листом преносе се и сви на дјелатност тога одбора односећи се списи.

§ 53.

Одбор за састављање бирачке листе дужан је путем свога перовође у року од 48 сахати, рачунајући од времена када су бирачке листе патријаршији поднешене, да саопшти онима, који су призив поднијели, да им је од стране одбора за састављање бирачких листа исти одбијен, како би се сходно одредби могли обратити врховној црквеној власти ради одбране својих евентуално оспорених права.

§ 54.

Парохијани, који признашају призив одбору за састављање бирачких листа, па нијесу задовољни са рјешењем истог одбора, имају право да путем врховне црквене власти поднесу уток Мјешовитом Савјету најдаље за 4 дана рачунајући од дана, када су бирачке листе патријаршији поднешене.

§ 55.

Да би се ови утоци могли у обзир узети нужно је прво: да се докаже, да су они који уток улажу благовремено одбору за састављање бирачких листа своје приговоре поднијели, и друго да имају све у погледу приговора споменуте услове.

§ 56.

Одлуке о утоцима Мјешовитим Савјетом донешене јесу дефинитивне и непризивне, дошљедно и бирачке листе било да су уплеђ утока преиначене, било пак да су одобрене одбијањем утока, потврђују се од патријарха у два примјерка од којих један остаје у патријаршији, а други се одмах шаље парохијском настојатељу јереју од-

носно архијерејy са свима односним списима, који су од парохије патријаршији поднешени.

§ 57.

Бирачке листе важе за 2 године и никаква промјена стања оних који се у истима налазе не може за тај двогодишњи размак да их промијени. Изузетно само у погледу благајника и муктара има се постарати, да у случају замјене истих за вријеме тога двогодишњег размака не буду изабрани они, чије се имовно стање погоршало.

Предстојећа уредба расправљена је у више заједничких сједница двају тијела и 10. августа 1899. дефинитивно од њих усвојена, а од Његове Свесветости васељенског Патријарха господина Константина V. у крајност стављена.

Слике из историје црквенога пјесништа и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —
[Сарајево.]

(Наставак.)

Химне пјесме пуне су необичне пријатности и духовне сласти. Простота, живописност, обилност и помазање (умилност) одличне су црте њихове. Оне побуђују и развијају осјећај благочашћа, сладећи га божанским стварима[1]). Козма пјева пјесме више епско-драмског карактера, дочим су пјесме Дамаскинове звучне струне на алтној лири. Дамаскин је лиричар, који бурно осјећа оно, што пјева. Читајући и појући његове пјесме не можемо се одупријети таласу одушевљења, које нас уанма и снлно води оном божанском врелу, на ком се пјесникова душа напајала. Кличе ли или слави ли свијетло ускрснуће Христово, и ми славимо празднико҃ѵ҃ праздникъ и торжество торжествъ и радосно кличемо поздрављајући један другог: Воскресїѧ дѣнь, просвѣтимсѧ людїе! Цио ускршњи канон Дамаскинов је одушевљен позив, да прославимо Христа, Који је славно ускрснуо као Бог.

Одушевљен Христовим васкрсењем позива на весеље и празновање неба и земл҃ѣ весь мїръ, видимый и невидимый, па кличе даље: Нынѣ всѧ исполнишасѧ свѣтомъ небо и земла и преисподнѧѧ, јер Христос васкрсе веселїѧ вѣчное, па затим слави сакрушење вѣрѣй вѣчныхъ и т. д. Цио је канон пун радости и одушевљења. А колики дар, колика љепота у његовим мртвеним и погребним стихирама! У њима се Дамаскин од-

[1]) Воскр. чтен. $18^{11}/_{12}$ бр. 29.

ликује не само као пјесник, већ и као мислилац-филозоф. Посматрајући промјенљивост и варљивост овога свијета и свјетско ништавило, оплакује судбину нашу, плаче и рида, кад помисли на смрт, и види, гдје у гробу лежи по образу божју саздана красота; и удубивши се у мисли о човјеку и животу пита: Гдѣ есть мірскоя пристрастіе; гдѣ есть прикрепленныхъ мечтаніе; гдѣ есть злато и сребро; гдѣ есть ратныхъ множество и молва; — и дошавши до закључка, да је све прах, пепео и сјен, налази све оно не гдјегод овдје на земљи, већ у сједињењу са Богом те Га моли, да кѣчныхъ благъ сподоби умрлога. То је есенција свију мртвених пјесама његових, које силно потресају душу у човјека. Зар може ко тврд остати у срцу своме, не пустити сузу жалосницу, кад чује анђелски глас свештеников, гдје озбиљним тоном осмога гласа „плаче и рида, кад помисли на смрт“, и види у гробу „по образѣ божію созданію нашѣ красотѣ, безобразнѣ, безславнѣ, не имѣщію вида . . . какѡ предаѳомсѧ тлѣнію; какѡ сопрягаѳомсѧ смерти . . . . “

По множини лирског елемента амо спадају Дамаскинове *васкрсне стихире* (у нашем октоиху прве три). У њима слави Дамаскин ускрслога Господа Исуса Христа по примјеру св. Анатолија. Амо иду и његови *васкрсни антифони*, које је он удесио према ст.—завјетним пјесмама степеским приредивши их згодно за нов.—завјетно богослужење. Посебну врсту сачињавају његови састави, тзв. *богородичне пјесме* или *догматици*, у којима као хришћански филозоф у пјесничкој форми раскрива тајну васплоћења Бога Слова, доказујући, да се Исус Христос родио од Богородице Дјеве Марије и доказујући у Њему једну ипостас и двогубост природе.

Св. Дамаскин и Козма Мајумски су врло много пјевали, све књиге за црквену службу пуне су њихових производа. Октоих, минеј, триод посни и цвјетни пуни су њихових састављака. Од главнијих пјесама њихових споменућемо неке: Дамаскину припада канон на св. Пасху, недјељу Томину, први на Вазнесење и други на Духове; па онда други канон на Божић, други на Богојављење, други на Преображење, други на Успеније Богородице, канон на Рођење и Усјековање св. Јована Претече, канон на Нову Годину други т. ј.: св. Василију и многи други. Њему припадају у минеју многе стихире на господске, богородичне и светитељске празнике. У октоиху њему припадају прве три стихире од свакога гласа, затим већина пјесама, које говоре о васкрсењу Христову и јутрењи антифони; осим тога богородични канони на повечерју, догматици на вечерњу и већ споменуте мртвене стихире. — Св. Козми припадају први канони: на Божић, Богојављење, Преображење; затим канони: на Крстов-дан, Сретење, први на Успеније

св. Григорију Богослову и св. великомученику Георгију, канон Цвјетне Нељеље и први канон на Педесетницу. Исто тако је и Козма саставио многе стихире на веће и мање празнике.

Јован Дамаскин и Козма Мајумски су толико написали, да су општу и најглавнију потребу цркве подмирили. Црква Христова живи, она напредује, те према томе она осјећаше све новије и новије потребе. Што је вријеме даље текло, црква је све више празника имала и славила их, а за које не бјеше посебитих пјесама. Да црква може своје празнике достојно прославити даровао је Бог њојзи послије Дамаскина и Козме још много других благочастивих мужева и даровитих пјесника, који су у пјесмама прослављали Бога и Његове светитеље. Дамаскин је са Козмом дао правац, којим треба да се греде у појању и пјевању, њихов утјецај био је толико силан, да се дуго — дуго иза њих не појављује тако велики дар, као што су они били; али ипак црква је добила пјеснике, који су слободно ишли путем, означеним Дамаскином и Козмом. Њихова дјела и ако нијесу нешто ново у црквеном пјеништву, али су пуна садржине и љепоте. За то нам је дужност на овом мјесту споменути нешто о сљедбеницима Дамаскиновим, а то су: браћа Студити, св. Јосиф Пјеснописац, Теофан и Теодор Начертани. Ово су главни представници, који су наставили Дамаскиново дјело и попуњавали, гдје се још осјећала празнина. Они неуморно радише на ширењу октоиха и оба триода, посног и цвјетног. Нова живота и покрета хришћанској поезији дадоше пјесници из Сирије и Италије. Знаменитији су из Италије Григорије и Теодосије сиракуски. Из Сицилије је и знаменити пјесник Јосиф Пјеснописац.

св. Теодор Студит пјева у посном триоду мучно стање човјеково, немоћ наше природе, сврху и крај нашега живота, па нас позива на покајање и обраћање Господу за помоћ. Особито је лијепа стихира, која без сумње њему припада: на *Суботу мјесопусну:* Пріидите прежде конца вси братіе, перстъ нашъ видяще, и встрєтка нашегѡ немощное, и ѵ҃здость нашѣ и конецъ оузримъ, и органы сосѣда плотнагѡ, и їакѡ прахъ человѣкъ сѣкдъ черѣемъ и тлѣнїе: їакѡ сѣѵїа кости нашя ксякѡ не имѣще дыханїа. во гробы вникнемъ, гдѣ слава; гдѣ докрота зрака; гдѣ калогеларгеликый язикъ; гдѣ крѡки; или гдѣ око; ксѧ прахъ и сѣнь; тѣкмже пещади спасе всѣхъ насъ. У *Канону мјесопусне недеље* види страхоту страшнога суда Христовог и моли милост и опроштење за све људе. У *Канону на недељу крстопоклону* радосно поздравља крст Господњи као силно оружје против свега, што се демонски диже на човјека. У минеју има много пјесама са натписом „студита"; биће, да су то мање—више све његова дјела јер он је био најзаменитији члан студитског манастира.

Животописац Теодоров пише, да су иноци студитске обитељи већи дио свог времена жртвовали на пјевање црквених пјесама. Једни су, вели, састављали бесједе и поуке, а други су писали научна дјела једни су се опет занимали црквеним пјесмама, мелодијама и псалмима међу којима је био и брат Теодоров Јосиф Студит[1].

св. Теофан Начертани био је као и даровит пјесник; називају га „пријатном свиралом". Најбољи његови канони су: канон на нељељу православља, канон апостолима, канон анђелима и Благовијестима. Канон апостолима је препун пјесничких фигура. Ма да је живео у половини IX. вијека, ипак налазимо у његовим пјесмама и таквих љепота, које би красиле пјесму и данашњег којег поете. На пр. из канона апостолима ово неколико мјеста: Ви *напунисте* предјеле васељене божанственим ученьем; *напуните* и моју душу добрим дјелима .... *Као муње, као луче непролазног сунца* послао си ти, Слове, апостоле у све крајеве свијета .... *Море срдашног грижега* устремило се на мене Слове, и *вали гадних мисли* муте ми душу: *добри кормару* — Господе! молитвама ученика твојих спаси ме! ... *Божаствене кљешше*, ти Богородице, која си непзречено примила *угљен Божји! распаљен угљен мојих страсти* погаси. Пречиста, *росом* твојих молитава и славних апостола.

Уз Теофана знаменит је и брат његов Јосиф Начертани, па и остали Студити: Антоније, Арсеније, Василије, Гаврило, Никола и др ... уз њих још Георгије Никомидијски, Митрофан и Теодор смирњански. Од најплоднијих пак пјесника IX. вијека био је **Јосиф Пјеснописац**, творац канона. Кајетан тражећи по службеним књигама умотворе његове доказује: да Јосифу припада до 300 канона. Ово изгледа увеличано, но биће их укупно са трипјеснецима и четрипјеснецима до неких 200[2]). Родом је био са Сицилије, одакле је побјегао од Арапа пут Пелопонеза, док се није настанио у Солуну, гдје је и свештеником постао. Доцније видимо га у Цариграду, гдје је у великом пријатељству живео са Григоријем Декаполитом. Император Лав Јерменин гоњио га је због поштовања икона, те је много пропатио, но ипак дочекао је дубоку старост. Умро је око 883.

Јосиф је послије Дамаскина много допуњавао овај наш данашњи октоих. Он је већином писао канове и то на оне празнике и оним светитељима, којима још не бјеше канона. О поезији његовој свједочи животописац његов Јован: „Кад би он стао писати стихове, и слух би наслађивао чудном пријатношћу и срца плијењио силом мисли. Какве врсте музике нема у њега! Каква сладост стиха не отима се

[1]) Филаретъ, арх. черниговъ. Обзоръ церковныхъ, стр. 311.
[2]) Филаретъ а. ч. Обзоръ церковныхъ стр. 368.

са усана његових! Сан и лијеност бјеже са људи љенивих, кад стихови његови почну очаравати и слух и душу .... Разноликост и хармонија његових стихова била је пријатна као миомир аромата". У потврду ових ријечи нека су за примјер наведене ове двије пјесме из његовог покајног канона: Свијетли облаче сунца! озари ме мисленом свјетлошћу истинитога покајања, прогони таму грјешних мисли, да те вјером у пјесми прославим као вјерних спасење .... Гле! већ је код врата женик: ужежи свјетиљник, душо, пунећи га јелејем милостиње и добрих дјела похитај ући са Христом у ненамјерну радост ....

(Наставиће се.)

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Што је скупоцјеније: душа или свијет?

Каква је корист човјеку ако задобије сав свијет а души својој науди (Мар. 8. 36).

И једно и друго, и душа и свијет овај, вриједе нам много, браћо драга! Вриједи нам душа, — јер њом живимо, њом се крећемо; вриједи нам и свијет овај, — јер се у њему наслађујемо, у њему налазимо и све што нам треба за овај наш живот. Вриједи нам душа, јер ко радо умире — с душом се растаје? Вриједи нам и свијет, јер ко не тражи задовољства у животу и других свјетских блага? — Али — што је од овога за нас скупоцјеније: душа или овај свијет? Нека ми дозволи љубав ваша метнути и једно и друго на вагу, да даље распознамо које је од овог двојега драгоцјеније. — Без сваке сумње, брате, за нас је љепше и милије оно, што је прекрасније, што је драгоцјеније и што је корисније. Сравнимо ми сад душу нашу и свијет овај, шта видимо? Није ли диван овај свијет? Та колико је у њему високих и почасних звања, колико чинова, колико красота златних и скупоцјених, колико лица прекрасних, колико соба, дивно намјештених; а уз то — има толико слатких и угодних друштава, пријатељства, забава, весеља, угодности и утјеха, а — нада све — временитих уживања грјеха! Тако је диван овај свијет, да и нерадо привлачи на себе и очи и срце човјека, као што магнет привлачи жељезо. И не ће да скине очи са красота њихових! Није се узалуд молио пророк Давид: *Одврати очи моје да не гледају ништавила* (Пс. 118. 37). Рећи ће когод: Пророче Божји, сам одврати очи своје да не гледају ништавила, не гледај ништавило, одврати се од њега. Али св. пророк одговара: не могу сам

својом снагом одвратити их; јер се јако *заглибише* у ништавило и гледају у њу нетремимице, и моја властита снага не достаје за то, да им одоли, једини је Бог моћан да учини то. *Ти дакле,* Господе, *одврати очи моје да не гледају ништавила!* А ако је тешко одвратити и очи од ништавог овог свијета, то је још теже одвратити од њега срце. Тако је прекрасан и мио овај ништави свијет! — А има ли душа наша каквугод красоту? — А што је то душа? — Душа је суштаство разумно, невидљиво, бестјелесно, бесмртно, Богу најсличније, која има образ створитеља свога. Разгледајмо пажљиво овдје једну ријеч: *Богу најсличније.* Има ли што прекрасније од самога Творца васељене? Заиста — нема, јер је он извор сваке красоте. А што је од свију створова — небесних и земних — најсличније Богу? Ништа, осим двају створова, анђела и душе човјечије; само у овим суштаствима види се образ пресв. Тројице. Но људска је природа узвишена још и над анђелимаваплоћењем Сина Божјега; *јер,* по ријечи апостолској, *не прима од анђела јединац* Син Божји, *него се прима од сјемена Аврамова* (Јевр. ч. 16), прима, искупљујући душу човјечију крвљу Својом, и обнављајући у њој стару слику Своју, и украшујући је још боље и дивније. Овдје, скупивши све што је најљепше у овом свијету, положи напротив красоти душе човјечије, и реци сад, што је дивније — свијет, или душа човјечија? Ако је душа човјечија, искупљена крвљу Сина Божјега, и невјеста с њим на вијеки сдружена, дивнија од небеске красоте, сјаја звјезданога а и свјетлости сунчане и слична красоти Спаситељевој, то, шта је према њој сва красота овога свијета? Није ли то, што и тама према сунцу? Јер овај тужни свијет више је сличан не Богу, већ зар господару своме, коме служи, кнезу овога вијека, ђаволу, који је сав зри и нигда не може побиједити. — Погледајмо сад, што је драгоцјевније: — душа или свијет овај? — Што ви мислите? јели мио свијет овај? Људи често цијене свјетска богатства више него душу своју: за злато и за сребро и за друге ствари полажу душу своју узносећи ју, као новац, на назар. Ено иде најмљени војник, у рат само ради користи, — он носи душу своју: Бог зна, да ли ће се он с њом вратити! Ено иде трговац са својом робом у широки свијет, да стече што, — носи душу своју: Бог зна, да ли ће ју довијети натраг! Ено иде разбојник на засједу, да кога смакне и што отграби, — носи душу своју: Бог зна, не ће ли сам убијен бити! Или, ено иде тат у крађу, — носи душу своју: ко зна, можда ће га ухватити и објесити. Једном ријечи, човјек непрестано полаже душу своју за земаљска блага. Хоћете ли, ја ћу вам показати правога љубитеља свију свјетских блага? То бјеше угодник Божји, св. Авдрија, Христа ради јуродиви. Он је видио једном

оваково вијење: један прекрасни младић, сишавши с неба, држаше у руци три вијенца: један златни, други од дијаманта, а трећи од цвијећа бијела и црвена. Св. Андрија, приступивши томе младићу, рече му: „Продајеш ли ти те вијенце? Ма да их ја не могу купити, али ме ти овдје причекај, док ја одем и кажем мому господину, и он ће ти дати за њих толико злата, колико хоћеш.“ Па што је одговорио млади? „Вјеруј ми, драги, да ми донесеш злато свега свијета, и онда не бих дао ни теби, ни ком другом, ни једнога цвијетка.“ — Чујете ли колика је цијена свију свјетских блага: они нијесу вриједни једног рајског цвијетка! Али, о младићу дивни! зашто је код тебе тако скуп један цвјетић рајски, да нећеш за њега узети ни сво свјетско благо? Одговори младић: „Зато, што цвијет рајски има таку красоту, коју ум човјечији схватити ни језик изрећи не може. Он има моћ, која развеселује, јер својом красотом и неисказаним мирисом тако развеселује срце човјечије, да кад би човјек увијек у њега гледао, он не би хтио ни јести, ни пити, нити би осјећао икакву болест на себи; уз то цвијет тај не вене, већ увијек цвате.“ — А погледајмо на богатство овога свијета, — има ли оно таку моћ, као овај рајски цвијет: не вене ли и не губи ли своју красоту? и да ли заиста развеселује човјечије срце? Развеселује, али само за кратко вријеме, а наноси велику жалост на дуго вријеме. Кому оно вели апостол: *Ходите ви сад богати, плачите и ридајте за своје луте невоље, које иду на вас. Богатство ваше иструхну, и хаљине ваше поједоше мољци (Јак. 5., 1—2).* Сада знај сваки цијену свјетскога богатства: оно, није вриједно једног рајског цвијета. — покушајте да дознамо цијену душе човјечије — хришћанске. Ако је један рајски цвијет тако драгоцијен, да се богатства цијелога свијета не могу с њим сравнити: то је тим већа душа човјечија, ради које насади Бог рај и украси га свима красотама. Цијена душе човјечије иста је, као и цијена крви Сина Божја; јер св. апостол говори: *пропадљивим сребром или златом не искуписте се . . . него скупоцјеном крављу Христа, као безазлена и пречиста јагњета (1. Петр. 1. 18—19).* Мјери крв Сина Божјега, оцијени и чудеса, страдања, крст и смрт, — тада оцијењуј и душу. Нека сваки расуди, по којој је цијени сам син Божји оцијенио душу човјечију: више неба, више анђела више престола свога божественога и цијелога небеснога царства; јер ради ње, оставивши све то, сиђе на земљу, ради ње не поштеди Себе, душу своју полази за њу на крсту . . . Тражи ту цијену души човјечијој. Најпослије, што је корисније — душа или овај свијет? корисније је то, што је дуговјечније, чим се дуже можемо користити, што ће нам најдуже трајати. Но да ли је коју познато, како се дуго можемо користити свијетом

годину, двије ли, десет или стотину? Заиста, нико не зна, да ли ће у свјетском добру живјети само један дан, од јутра до вечери, или од вечери до освитка сутрашњега дана; јер ће свакому и увијек јавити труба јеванђељска: *безумниче! ову ноћ узеће душу твоју од тебе; а што си приправио чије ће бити (Л. 12. 20).* А да ли је душа дата човјеку на дуго? — Не само за времени овај живот, већ и на вијеке вјечне. Јер ма да човјек и умире за вријеме, ипак душа је бесмртна и живи и послије смрти човјечије, као што стоји написано: *душе су праведникâ у руца Божјој и неће их се дотаћи мука* (*Прем. 3., 1.*). А кад дође ондје, несумњиво од свију нпчекивано васкрсење мртвих, душа ће се опет спојити с тијелом, *кад се ово расидљиво обуче у нерасидљивост, и ово се смртно обуче у бесмртност (1. кор. 15. 54).* О како ће дуго, у бескрајне вијеке, живјети душа наша; Што је пред њом овај свијет, који данас јест а сјутра није? — На тај начин, сравнивши душу и свијет, слободно велим, да је душа куд и камо боља и скупоцјенија од свијета њу треба љубити, и за њено спасење на сваки се начин старати. Сваки је онај безуман, који губи душу своју на свјетско ништавило! Ѩ҃ ползꙋ человѣкꙋ, ащє пріобрѣщетъ мі҃ръ весь, и отщетитъ дш҃ꙋ свою?

Књижевне оцјене и прикази.

П. А. Лавровъ. Дамаскинъ Студитъ и сборники его имени „Дамаскины“ въ юго-славянской письменности. Одесса. Экономическая типографія, Почтовая улица, домъ Nr. 43. 1899. 8°. Стр. 80.

Међу грчким писцима XVI. вијека славно се особитом популарношћу Солунац Дамаскин Студит, потоњи митрополит наупактски. Он је написао читав низ историјско-литерарних дјела, између којих се особито истиче историја цариградских патријараха, написана 1572. године. Некоја од овијех дјела преведена бише и на словјенски језик, но најраспострањенији и најомиљенији бјеше његов зборник проповједи под називом „Θησαυρός“[*]). Зборник ових проповједи бјеше написан новогрчким језиком, и брзо се стаде ширити међу балканским Словјенима у словјенском пријеводу. Интересно је да се словјенски пријевод овијех проповједи, угледајући се на новогрчки оригинал, удаљио од уобичајенога литерарнога језика те више приближио народноме говору. Темељити и неуморни професор одеског универзитета Петар Алексијевић Лавров ставио је у горенаведеној књизи себи за задаћу, да тачно и детаљно испита судбу овога зборника проповједи на словјенском југу. При том послу показао је Лавров тачно и свестрано познавање материјала са којим располаже. Прије Лаврова бавио се овијем питањем бугарски научник Цоневъ, набројивши у својој радњи: „Новобългарска письменость прѣди Паисия“ до 15 словјенских рукописа овога зборника. Професор Лавров попунио је списак овијех ру-

*) С животу и раду Дамаскина Студита писали су подробније Σάθας, Νεοελληνικὴ φιλολογία, стр. 152 и даље и E. Legrand, Bibliographie hellenique II. 12—15.

списа са још 13 нових, између којих се особито истиче својом пуноћом рукопис народне библиотеке у Београду под бр. 318, а у њему се налази 35 приповиједи. Проучивши пажљиво београдски рукопис и узевши на ум дата у збирци Севастјанова и биљешкама Григоровича, закључује Лавров да се у београдском рукопису сачувао пријевод епископа прилипског Григорија. Читав овај комплекс рукописа дијели Лавров на три групе: I. Зборници, у којима су преведене само бесједе Дамаскинове, онако како се налазе у грчком оригиналу Θησαυρός. Представник овијех јесте београдски рукопис под бр. 318. II. Зборници, који поред Дамаскинових проповиједи садрже у себи житија светих, поучне бесједе и апокрифе. Но крај свега тога носе они заједнички назив „Дамаскин". III. Зборници, у којима нема ни једне бесједе Дамаскина Студита. Зборници II. и III. групе писане су новобугарским језиком. Друга и трећа група занимљиве су стога, што нам дају интересну грађу за проучавање апокрифа, против којих се православна црква свагда борила, но угушити их потпуно није могла. Посматрајући ову велику количину како српских тако и бугарских рукописа, намеће се човјеку питање: у које су крајеве Балканскога полуострва прво продрле проповиједи Дамаскинове и на коме је мјесту изготовљен првобитни словенски пријевод Цонев у горе наведеној расправи држи на основу груписања рукописа, да се Дамаскинове проповиједи распростирале на Балкану од запада на исток и да је првобитни пријевод тијех проповиједи био изготовљен на српскоме црквеном језику. Лавров пак, на основу тога што нема ни једнога зборника без примјеса бугарскога језика, закључује, да проповиједи Дамаскинове нијесу морале бити преведене само један пут, него два и више пута, независно једно од другог. Колико се на основу овијех 28 рукописа може судити разликује Лавров за сада два пријевода, који су највјернији репрезентанти београдски под бр. 318 и Нежински рукопис. Преводилац нежинскога рукописа, преводећи с грчкога, обично је тежа мјеста изостављао; преводилац београдскога рукописа пак у тијем случајевима је просто ћирилицом исписао грчке ријечи не преводећи их, н. пр. къ євкоτѣ же по законѣ монашьскѣ, по дѣлауѣ шестоκ, тачїе кѣшетї мирителни гълашенїе аѣтмата родостагмата и т. д. На крају књиги додао је Лавров неке одломке из житија Николаја Чудотворца и бесједу на јевенђеље о Митру и Фарисеју.

Завршујући приказ Лавровљеве књиге додајемо да би било од интереса знати: налазили се какав пријевод овијех проповиједи гдје год у каквом манастиру или цркви у Босни и Херцеговини. По свој прилици да су Студитове бесједе толико распрострањене по Србији, Македонији и Бугарској ушљед загодног груписања грађе и драмског приказивања, допрле и у сјеверо-западни дио Балканског полуострва у Босну и Херцеговину. Живље интересовање и маљљивије прикупљање наших старина може бити да ће потврдити ову нашу мисао.

Р—ћ.

„Источник" излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уреднштну у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Позив на претплату.

Пратећи немиле појаве најновијег времена у парохији велико-поганачкој, у којој ушљед спора народа са парохом — уплетоше прсте своје унијатски пропагатори, и неколицина примише унију, но брзо се покајаше, и опет се натраг повратише у крило српске православне цркве, — сматрао сам за дужност прикупити сву грађу и написати цио тај догађај под насловом:

„Унија у Поганцу или побједа Православља“.

Да би могао дати ову расправицу у штампу, молим све пријатеље и пријатеље српске књиге, да ме са претплатом обилато потпомогну, како би — ако ништа друго, а оно макар штампарске трошкове покрити могао. Цијена је 30 новч. или 60 филира. Рок је претплати до 1. априла о. г.

Расправа је написана исцрпно и објективно. Са те стране, не бојим се никаква приговора.

Новац треба слати на потписанога. (Петрињска ул., бр. 79)

Загреб, мј. фебруара 1900.

Никола Ст. Кукић.

Нашим претплатницима и дужницима.

Умољавају се п. п. претплатници, да нам претплату што тачније шаљу, како не би морали са штампаријом кубурити и ове, као и прошле године.

Уједно пак напомињемо да смо све наше заостале дужнике предали власништву листа, те ће их оно на њихову дужност позвати и опоменути.

Администрација „Источника“.

PTI/118
2908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 15. МАЈА 1900. БР. 9.

Садржина:

Слово за историју црквеног пјесништва и музике у православној цркви. — Религијозно-морална листића. — Одношај свештеника према болесницима. — У недјељу о Закхеју — 32. по Духовима. — Црквене вијести. — Разно. — Књижевне бљешке. — Читуље. — Званични огласи. — Пречасном српско-православном свештенству у Босни и Херцеговини. — Исправак.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 15. маја 1900. Бр. 9

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјеснишшва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —

[Сарајево.]

(Наставак.)

Ш. Период (опадање црквеног пјеснишшва).

(820.—1300.).

Период овај период је опадања и малаксавања црквеног пјеснишшва. Дјела пјесника овога периода далеко заостају за дјелима класичара не само по облику, него још више по духу и садржини. Нестало је давно оне изворности, љепоте у идејама и музике у језику, наступио је велик застој. Што се пјева, то нијесу какви новитети, но сухопарне парафразе прејашњих пјесника и понављање мисли старих пјесама. Карактеристика овог периода јесте велик умор грчкога духа На мјесто његово пробудио се дух млађих народâ: Срба, Бугара, Руса, и Влаха, који од прилике у то вријеме стално примају хришћанство од грчких свештеника, а са хришћанством и грчко богослужење и црквено појање. Као производе чистога српскога духа можемо споменути овдје *Службе Србима свецима*, у којима су српски црквени писци и пјесници прославили и опјевали богоугодни живот и дјела Срба светаца. Исто такви производи јављају се и код осталих православних народа.

Знаменитији радници у овом периоду су: Император **Лав Мудри** (916). Његове су у октоиху васкрсне јутрење стихире, које се зову „јеванђељске стихире“, τροπάρια εὐαγγελικά. Ове стихире нијесу ништа друго до ли парафразе васкрсних јеванђеља, и то парафразе без велика полета, доста сухе и троме. Његова је и она духовска стихира: Прїидите людіе прїчестаснемѹ Божествѹ поклонимсѧ, и осим ове многе друге, које носе име Лава.

Сличан је по дару и раду овоме император **Константин Порфирогенит** (912—959). Саставио је васкрсне свјетилне, тзв. ексапостиларе парафразирајући васкрсна јеванђеља као и Лав.

Вриједна је спомена нека монахиња **Касија** (Касијана), од које је доста пјесама ушло у црквене књиге, а била је позната и иначе као знатна пјесникиња свога доба.

Вјероватно је, да је и **Јован Кукузељ** (живио је при концу 12. в.) нешто пјевао. Иначе он се бавио поправљањем и удешавањем текста за мелодије. О овом раду његову спомиње се на другом мјесту.

Од **Григорија Синаите** († 1346) који се подизавао на Синајској гори имамо лијепе „Тројичне тропаре“ на васкрсној полуноћници: Достоѣне есть ꙗко воистинѣ.

* * *

Грчки црквени пјесници држали су се из најпре античког облика грчке поезије, строго су пазили на метрику и квантитет, и у опште није се сматрало пјесмом, што се није слагало са законима метрике. Тога се принципа држао и св. Григорије Богослов, па и други, чак и Дамаскин пјева неке канове у шестостопним јамбима. Но није дуго робовао дух хришћанских пјесника у овим крутим оковима старе метрике. Видјело се наиме, да је много боља она поезија, у којој има и музике у говору, гдје се пази на акценте и на говорну музику и таласање. Но и ако се ова музика могла за поезију сматрати, Византинци су ипак за дјела црквених пјесника говорили, да су писана καταλογάδην или πεζῷ λόγῳ, јер ријеч поезија они су употребљавали само за оне пјесме, које су сложене строго по квантитету. С друге стране, кад Византинци обиљежавају црквене пјесме прозом, они их ипак разликују од прозних састава, јер су црквене пјесме биле по броју слогова, по акценту и мјестимичном облику ипак нешто различно од обичне прозе. Да су они црквене пјесме били сматрали баш простом прозом, не би називали њихове састављаче мелодима, пјесмописцима и пјесницима. У истини су црквени пјесници при састављању пјесама пазили на извјесна правила и законе, нијесу дакле са свим слободно писали; а што им даје права, да се називу пјесницима у

правом смислу, то је, што и они, сличио старим грчким лиричарима и пјесницима, не састављају само текст пјесме, него уз ријечи проналазе и складну музичку пратњу и мелодију; — отуда се и зову *мелоди*.

II. Дио. Музика у православној цркви.

Постанак и извори хришћанске црквене музике.

По теорији и штилу, употреби, а и мелодији, музика првобитне цркве стојала је у нераздјељивој вези са музиком до хришћанске старине. Колико је елемента ушло у њен састав из јудејске и грчке музике, не може се рећи. У почетку у хришћанству није било потпуног раздвоја са старом јудејском црквом; ученици су се Христови редовно скупљали у храм на молитву (Дјела ап. 2, 46; 3, 1; 5, 21, Лука 24, 53). Њихово богослужење вршило се готово по обреду богослужења у синагогама, које је сам Христос често посјећивао и у њима учио. Чиподејство синагоге измијењено је било у хришћанству уведењем јевхаристичне службе, молитве господње, формулама крштења, миропомазања и новим ученьем и даровима. Хришћани из Јудеја не могаху заборавити увишене облике богослужења својих отаца, чуваху суботу и строго су се у свему придржавали Мојсијева обреда; отуда се тумачи рани појав антифонског појања у старој хришћанској цркви по примјеру антифонског појања псалама. У апостолско вријеме је много јудејских обреда ушло у хришћанство. Откуда да се баш из јудејског богослужења доста елемента узело у хришћанско појање, не треба доказивати, то је јасно из самог постанка хришћанске заједнице. А што се хришћанство више ширило међу језичницима, улазило је све више елемента из грчке и римске музике у црквену музику и пјеније[1]).

О постанку црквеног појања у хришћанству дијеле се мишљења, те различито узимају наворе, на којих је постало црквено појање. Неки увјеравају, да је хришћанство из јудејства примило у наслеђе његово појање; доказ би за то била силна употреба Псалтира и старих црквених обреда у првобитној цркви хришћанској из Јудеја.

Други, управљајући пажњу на одвратност првих хришћана од свега, што је било јудејско и језичничко, мисле, да се хришћанско пјеније у првој цркви развило сасвим оригинално, ново, — да је хришћанско пјеније продукт народног духа, право, народно, хришћанско пјеније[2]). Најприродније, те према томе и највјероватније је, да су хришћани из најближе околине, из које су се развили, уносали много

[1]) *Христианское чтение*. 1898. св. 10 стр. 455.
[2]) Kiesewetter: Geschichte der europeisch — abendländischen Musik. p. 2.

у своје појање, те је вјеровати, да је литургичка пјесма и на истоку и на западу, и по облику и по духу много унијела у свој састав из практике грчке и грчко-римске музике. Грчки утјецај познаје се и на западној цркви, а колики је тек био у црквама у Грчкој и Малој Азији! Језичништво при пошљедњем надпису дало је живота хришћанској цркви, која ће вјечито бити, јер јој ни врата адова неће одољети. Schletterer вели: „Хришћанска музика узајмила је из музике Јевреја своје благочашће и религиозну садржину, а из грчке музике узела је облик, строј и красоту.“ Како хришћански осјећај потиче из најстрашнијег унутрашњег узбуђења, тако су хришћани и пјесме појали у пуној озбиљности побожнога увјерења, те је пјесма хришћанска била отисак оне свечане узвишености, коју Климент Александријски обиљежава грчким изразима: *дорски* и *спондејски* т. ј. *свечано* и *озбиљно*. Мелодија је одговарала светим ријечима хришћанских пјесама[1]).

Пажљиви хришћани бирали су из јелинске музике оно, што је за њихову цркву подесно било, а чували су се узимати у своје појање раскалашне и разврате мелодије незнабожачког свијета. Они су бирали за се, што је било љепшега и племенитијега у језичничком свијету, одбацивши шумне игре и непристојно клицање, не пустивши у цркву жестоко ударање бубњева и свирку инструмената. Музички инструменти играли су важну улогу у јудејском храму и вјерским церемонијама Грка, но у хришћанску музику нијесу узети инструменти, јер побожном и оданом срцу хришћанском, није требало друге драži за вјерско одушевљење, до ли цигла помисло на име Божје и велику милост Његову. Св. оци црквени говорећи о црквеном појању нигдје не помињу инструменте; помињу их тек толико, да би одвратили вјерне од њих. *Климент Александријски* говори: „Само један инструменат ми употребљавамо: ријеч мира, којем Бога поштујемо, а не узимамо старе псалтире, трубе и флауте“. *Златоусти* кличе: „Давид с почетка пјевао је у псалмима, по њима и ми пјевамо с њим; он је имао лиру с безживотним струнама, а црква има лиру са живим струнама. Наши језици (органи) су струне те лире са различним, до душе, тоном, али сагласним благочашћем“. *Св. Амвросије* гњеви се на оне, који су хтјели свирати на лири и псалтиру и упућиваше их, да пјевају и поју псалме и пјенија; а *бл. Августин* заклиње вјерне, да не обраћају срца театралним инструментима. Чисто гласовно појање било је и боље и природније за хришћанску вјеру и цркву.

(Наставиће се.)

[1]) *Dr. L. Nohl*: Musikgeschichte (Univ. Bibl.) стр. 20.

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић**, свештеник-катихета и професор у Загребу.

Познај себе — познаћеш и Бога.

Сада бих проговорио Господу, ако и јесам прах и пепео (Пост. 18, 27). Тако говораше смјерни праотац Аврам Господу, који му се јавно и говорно с њим лицем к лицу. Познао је он Господа, и уједно је познао себе сама, што је он: „*ја сам*, вели, *земља и пепео*“. Мјесец потамни, кад изађе сунце; и звијезда поблиједи код дневне свјетлости, а и горућа свијећа не даје никакве свјетлости; бубица, што свијетли ноћу у зеленој трави, као драги камен, — чим осване дан, покаже се да је само црв, а не драги камен. Исто тако и човјек, што се више приближује Богу, тим више познаје своје убоштво и ништавило. Аврам се приближио Богу на толико, да се удостојио, да говори с њим лицем к лицу, уста у уста, као што најближи пријатељ говори са својим пријатељем: „*Сада*, вели, *хоћех говорити Господу мојему;* и у овој близини к Богу одмах је познао своје ништавило и назвао се прахом и пепелом, као да је овако рекао: „Ти си о Боже, творче мој, — свјетлости неприступна, свјетлости незалазна, а ја сам — тама и ништа... Ти си — бесмртан и вјечан, а ја ћу скоро у гробу иструнути... Ти си — Господ, који господујеш, и цар над царевима, а ја сам — црв, што пузе пред величином неприступне Твоје славе! Ти обитујеш на небу, а ја се враћам у прах: „*ја сам земља и пепео*“!... О како је дивна она смјерност Аврамова, која се родила у срцу његову, кад је познао самога себе, а кроз познање самога Бога! — Познавши Бога, он је познао и сама себе и смирио се *до земље и праха*... Тако долази човјек од познања Бога до познања самога себе...

Паметни људи говоре, да човјек и од познавања себе долази до Богопознања, и што више познаје човјек своје ништавило, тијем више познаје он и Бога. Оба ова начина знања, и Богопознања, и познавања самога себе, стоје у међусобној свези, и гдје је једно, јавља се тамо и друго, премда се често догађа, да једно претходи другому. И људи, духовног искуства, свједоче, да је лакше пријећи од познавања самога себе к Богопознању. Тако Климент Александријски говори: „Ко познаје самога себе, тај познаје и Бога, а познавши Бога, биће и сличан Њему“. Касијодор, тумачећи ријечи Давидове: „Помилуй мѧ Гдⷭ, ꙗкѡ немощенъ ѥсмь“, говори: да се онај, који познаје своје слабости, у велике приближује Богу. Велика је корист за слугу Господњега — да позна своје немоћи и да се не ослања на своја

добра дјела". Св. Исак Сирин говори: „Сматрај себе, да си ништа, па ћеш видјети на самом себи славу Божју; јер гдје се од познавања самога себе рађа смјерност, тамо свијетли слава Божја". У књизи „Диоптра" читамо: чим боље познајеш сама себе, тијем савршеније познајеш и Бога. Ти говориш: ми сви знамо за Бога, ми — нијесмо безбожници ни идолопоклоници. На то одговараш: сви ми знамо Бога кроз вјеру, али Га не познасмо љубављу и страхом Божјим. Ми Га не љубимо сви, као што треба, не бојимо Га се сви, као што треба да Га се бојимо. Јер, кад би Га ми заиста љубили, то већ ради те саме љубави према Њему не би Га хтјели вријеђати; и кад би Га се ми заиста бојали, то због самог тога страха не би преступали Његових заповиједи. О, како је благ према онима, који Га љубе, и како је страшан за оне, који спајају с љубављу и страх Божји! Ми знамо за Бога по слуху, јер чујемо ријеч Божју, али се ум наш не задубљује у те ријечи, не поучава се њима. Ми смо увјерени у томе, да има Бога, али не осјећамо љубави, да се сјединимо с Њим и не обраћамо никакве пажње на Његова неисказана доброчинства, која нам указује сваки час, нијесмо Му благодарни за њих, и не бојимо се Његовог страшног суда, не дрхћемо пред грозном пријетњом Његовом.. Он нам њуди небо, а ми се на то и не осврћемо; Он се грози вјечним мукама, а ми их се не бојимо, јер је нама грјешницима угодније да се лишимо царства небеснога, него да избјегнемо муке вјечне... Ми мислимо, да познамо Бога, али не ћемо да му угађамо; па се на тај начин изједначујемо са онима, који никако не знају за Бога. Свети Оци савјетују да се кроз познавање самога себе долази до Богопознања. Неки мудрац назива познавање себе највећом науком; боље је, вели он, да познаш сама себе, него, занемарујући то, изучавати ток звијезда небесних, својства биљака и цвијећа, природу њуди и нијемих животиња, и трудити се да познаш све ствари земаљске и небеске, јер многи знаду врло много, а себе не познају ни мало. Не познати себе самога, — јест, то значи, бити гори од скота: та скот не познаје сама себе зато, што му је така природа, а човјек не познаје сама себе зато, што не ће да зна због лудости своје. И заиста је такав човјек сличан скоту: зар се није Навуходоносор преобратио у скота, кад је, не желећи да позна своју човјечју немоћ, дотјерао у својој гордости дотле, да је стао себе као Бога поштовати? И од чега се рађа код њуди гордост, ако не од тога, што нико не ће да позна своје ништавило, сваки мисли о себи много, уздиже се високо: један се горди својим благородством, ма да ће и он иструнути исто тако, као и онај највећи сиромах; други се уздиже својим богаством, ма да ће

то богатство скоро нестати; трећи се дичи славом, ма да она није постојана и ишчезнуће као дим; неки се хвали снагом тјелесном и јунаштвом својим, ма да и он као и сви други може подлећи и свакој неочекиваној немоћи и смрти изненадној; други се опет хвале својом мудрошћу, ма да има много што-шта, што им није ни падало на ум, што они нијесу могли постићи; неки се сматрају за велике људе по светости живота, по својим добрим дјелима, ма да су у очима Божјима ништави а дјела њихова нечиста ... И колико још има на свијету људи, који о себи високо мисле! А како и зашто? Тако и зато, што не ће да мало пажљивије погледају на себе, да познаду сама себе. А како ће познати сама себе, даје нам образац праведни Аврам: *ја сам земља и пепео*, вели он. Господ му даје велика и многа обећања, обећаје му такога сина, кроз кога ће се умножити потомство његово као звијезде небесне, даје тому потомству у наслеђство земљу хананску, и по њему ће бити благословени сви народи на земљи: *у теби ће бити благословени сви народи на земљи — вели он* (Пост. 12. 3); *благословиће се у сјемену твојем сви народи на земљи* (Пост. 22. 18) .... Господ га чини знаменитим међу царевима и пророцима, увисује га част, велича га светошћу; а он, ма да све ово прима од Господа с благодарношћу, ипак, као да не обраћа пажње на све ово, или боље да кажемо, сматрајући се недостојним свега овога, гледа на себе сама, вјежба се у познавању себе сама, понизује се до праха земаљскога и имајући пред очима својима само своје ништавило, назива се земљом и пепелом ... И заиста: нема у човјека у овом кратковременом животу ничега, чиме би се с правом могао погордити, ако само помисли на себе: што је он сам? А познавши своје ништавило, он може лако утишати своје високоумље, може се испунити страхом Божјим, и са смјерним кајањем прибјећи к Богу и познати Онога, у Кому ће вјечно живјети, и угађати Оному, Који је за оне, који у Њега вјерују, и љубе и боје Га се, сам вијенац, част, слава, наслеђство и награда, у његовом вјечном царству небеском! ...

Зашто ми себе обмањујемо?

Многи хоће да знаду, што се догађа у туђим земљама, а што је у души његовој, то не траже. Зашто не траже? — зато што срцем осјећају, да је тамо, у души њиховој мрачно и прљаво, да се немају чему радовати све је само гријех и једини гријех ... А гријех је јако одвратан па и за саму гријешну душу! И гле, срце човјечје дволичи, труди се да обмане себе: „Најлакше је, говори св. Григорије Богослов, обмањивати себе и, надмећући се пустом славом, сматрати себе за нешто, а овамо није ништа“ ... Али треба признати, да се не треба

вјечно обманьивати; да л' рано или касно, али ће доћи вријеме, кад ће се све тајне срца нашега открити не само пред нашом савјести, већ и пред Богом и пред цијелим свијетом ... Па није ли боље погледати у своју душу сад, јер је сад још у нашој власти што-шта учинити, да ју очистимо ... У најгорем случају још није касно напити свијем срцем Оному, Који очишћава сваку грјешну губу: *Боже, очисти мене грјешнаго и помилуј ме!*

Одношај свештеников према болесницима[1]).

— Васо Мостић —
[Мостар.]

III.

Исповиједање болесника. Тајна исповиједи у опште изискује од свештеника велике спреме, искуства и опрезности, а далеко више, кад се она врши на болесницима. Ако је свештеник болесника чешће похађао, те је тајну исповиједи за времена свршио, док се још болест није развила до задњих граница, ту је могао по општим правилима поступити. Али има много случајева, гдје се болест нагло развије, или опасност од смрти наскоро наступи, да свештеник и поред најбоље воље и хитања, једва болесника у животу затече. У таким случајевима, свештеник се при исповиједању мора задовољити са најкраћим питањима. Има ли болесник какав гријех, који му узнемирује савјест, а да га није већ исповједио? Налазили се у миру и љубави са свима људима? Праштали свима који су га увриједили? Каје ли се искрено за гријехе почињене, и обећаје ли, да ће се гријеха оставити, ако оздрави? Вјерује ли у Бога и Спаситеља Исуса Христа? Та и слична питања могу да послуже у мјесто општирнога чина исповиједи, изложеног у Требнику. На ова питања свештеник од болесника неће тражити, да му потанко одговара, него ће се задовољити тијем, што ће му потврдити, да јест неки гријех учинио, или није. А ако болесник не би могао говорити, то ће он покретима руку и мимиком исказати; а јели и оглухнуо, свештеник ће се и ту знацима морати послужити[2]) Знацима ће се морати послужити и код лица, која непознатим језиком говоре, при тому добро би му дошла личност, преко које би болесник могао исказати своје срдачно кајање. Свакако, таког болесника

[1]). *Види „Источник“ од г. г. бр. 1. и 2.*
[2]). *Пастирско богословље*: штампано у Београду 1864. стр. 186.
Сиомоћно упуство о исповиједи М. М. *Бена* стр. 281.
Архимандрита Бориса: Записи из пастирског богословља.
Приручник православног свештеника, приједод *Георгија* Јовановића стр. 72.

упутиће свештеник ако оздрави, да потражи духовника, који ће га разумјети, и да се код њега потпуно исповиједи[1]. Биће умјесно, да овдје споменем, како ће свештеник исповиједити глухоњијеме, и ако они у строгом овом смислу у болеснике не спадају. Који су писмени могу му и написати своје гријехе. Само ту хартију мора свештеник пред очима глухоњијемог спалити, или на најситније комадиће потргати. Код неписменијех послужиће се знацима, које може од њихових укућана дознати. Свештеник нека добро пази, је ли њихово кајање свесрдно и искрено, па према томе нека их веже, или разријеши гријеха[2]) Што се тиче болесника, који болују од какве заразе, може свештеник, и не приближујући им се, исповиједити их, само што тада мора све из близине уклонити, који би могли исповијед чути[3]) Ако би се догодило, да свештеника, кад је на путу, или изван дома и цркве — позову, да болесника исповиједи, а он нема епитрахиља код себе, нити му је због опасности од смрти могуће чекати, док му га донесу, то он тајну исповиједи може свршити без икакве свештеничке одежде[4]). У неким мјестима у Русији, по старинском обичају, начине појас или платно у виду епитрахиља, што држим, да никаква основа нема, пошто није освећено[5]).

Причешћивање болесника.

Тајна исповиједи обавља се на само, а причешћа пред свијем, укућанима, како би тај свети чин свечанији изгледао у очима болесничким. Св. частице спремају се обично на Велики Четвртак, као на дан кад је тајна причешћа установљена, али могу се спремити оне и у друге дане. У оним мјестима, гдје се често служи, или сваки дан, могу се остављати од једне литургије до друге и парочито спремање не треба чинити[6]). Свештеник мора свагда држати кивот са св. частицама на св. престолу у цркви, и само онда, ако је црква изгорјела или је каква кужна болест, а црква је далеко од куће, може св. даре држати крај себе код куће. Ту им је најприличније мјесто у соби, гдје се често не залази, и то под иконама при запаљеном кандилу[7]). Свеште-

[1]). Практическое наставленіе составленное Павлом Николичъ протопр. карловачким стр. 46.
[2]). О исповиједи *М. М. Бѣла* стр. 82.
Хойнацкій стр. 154.
Истина 1887. стр. 139.
[3]). *Хойнацкій* стр. 154.
[4]). *Требник П. Могиле* стр. 342.
[5]). *А. Ѳ. Хойнацкаго*: Практическое руководство для священно-служителей стр. 155.
[6]). *Учит. изд.* стр. 17.
[7]). *Хойнацкій* стр. 108. *Истина* 1885.—1886. стр. 403.

„Гласник православне цркве", орган архијерејског сабора у јануарској свесци од ове године доноси наредбу како треба свештеник да причешћује болесника ван храма. У њој се наиме:

1. Да свештеник при примању св. частица за причешћивање болних претходно стани на се епитрахиљ, окади дарохранилницу, поклоня се, за тијем узме св. частице, завије у чисту бијелу хартију, и то том убрусом умота.

(даље на другој страни).

ник је дужан особито се старати, да му нико не умре не примивши тајну св. причешћа. Догоди ли се то по његовој немарности, то онда подлежи он строгом испљећењу, или према приликама свргнућу, они пак, који га не би обавијестили, одлучењу од причешћа[1]). У крајњој потреби може и саму божественну литургију прекинути прије великог входа, и доцније наставити. Ако је стан болног у близини, а нема непогоде, може свештеник у потпуном одјејанију отићи и болесника причестити, а по том одмах повратити се и св. литургију продужити[2]). Ако свештеника позову на једну страну, да крсти болесно дијете, а на другу, да исповједи и причести болесника на смрти, то ће он овоме посљедњему похитати, а истодобно једну вјешту свјетовну особу послати, да крсти новорођенче, давши јој за то потребно упуство[3]) Самртник има бити удостојен св. причешћа, ако показује знаке срдачног кајања, ма се и под забраном налазио; само у том случају ако оздрави, мора издржати потпуно наложену му епитимију[4]). Жену, која има обично, или ако није по порођају прошло 40 дана, мора свештеник причестити, ако је на самрти; те ако у том стању умре, смије је у цркви опојати[5]). Бјесомучан може се такође причестити, само ако не вријеђа тајну, нити којијем другијем начином хули (Тимот. алекс пр. 3.). Болесник, који непрекидно бљује, према Требнику Могилином стр. 316. не може се причестити. У грчкој цркви, снисходећи жељи болесничкој, дотичу се најпажљивије само његовијех уста и језика св. тајном. Задарска „Истина“ претресајући ово питање рјешава га овако: „Ако један болесник страда од непрестаног бљувања и пожели се причестити, свештеник не треба да то одмах учини, него ће почекати док бљување не престане, не престане ли, а наступи опасност смрти, тада ће свештеник дотичнога причестити, али на овај начин: умочиће св. лажицу у св. путир, у коме су пречисто тијело и пречиста Крв Господња, те ће том поквашеном св. лажицом пажљиво додирнути усне и језик болесника. Тијем се болесник већ причестио и ступио у опћење са Христом, а св. Тајна није била изложена

---

2. Свака црква нека набави кивот од дрвета или метала, који је с једне стране дарохранилница. Свештеник у њ. нека стави св. честице, капичицу и стаклениде вина, и објешена на према носи, кад буде нпао да причести болесника.

У варошима, па и у упореним селима, свештеник би могао носити св. дарове на цркве к болеснику под епитрахилом или одеждом, како би на овај начин и они, који срећну свештеника могли одвојити дужно уважење и поштовање св. дарова, које им и припада. (Из сједнице Архијерејског Сабора 16. новембра 1899. год. С. Бр. 35. у Београду).

[1]). *О дужностима* стр. 64.
[2]). *Хоћанској* стр. 88.
[3]). *Гласник далм. старешине* 1896. стр. 29.
Ср. Упутство о исповиједи М. Бана стр. 99.
[4]). I. в. сабора пр. 13., карт. пр 7.
О дужностима стр 60.
[5]). *Истина* 1885.—1886. стр. 107; *О исповиједи* М. Бана стр. 101.

опасности, да се изгуби[1]). Кад причешћује оне, који болују од заразних болести н. пр. дифтерије, тифуса, сифилиса и др., по причешћивању треба свештеник да отаре најприје св. лажицу са чистим платном, а по тому уста болеснога. Платно ће сажећи и пепео метнути под престо. Ако би било више такијех болесника, за сваког би требало посебно платно имати[2]). — Престарјели свештеници, или разслабљени, који не могу ићи у цркву и приступити св. причешћу, а пате од јаког дрхтања руку, могу се причестити и из руку другога свештеника посредством лажице као и мирјани[3]).

(Свршиће се.)

У недјељу о Закхеју — 32. по Духовима.

Приредио и говорио: **Григорије А. Николић**, парох.
[Ириг].

Како треба да се односимо према онима, који су у заблуди и гријеху.

Сваки Хришћанин у свом животу и раду, дужан је да се угледа на свога Спасителља и Искупителља, чији живот даје нам много поука утјехе духовне у разним случајевима и околностима живота нашега. Какве поуке можемо добити из живота Спасителљева односно заблуђелих и грјешних, којих је пуно и препуно у наше вријеме? Питање о том врло је важно. Заустављамо се на јеванђељском догађају о посјети Христа Спасителља у дому јерихонскога цариника Закхеја.

У вријеме оно — каже св. Писмо — посјети Христос Спаситељ цариника Закхеја. Кад видје то народ, поче викати и говорити: за што Он уђе у кућу грјешнику . . . Но, љубезни моји, зар познавалац срдаца људскијех Христос није знао, шта ради? Не брао! Он је знао све унутрње стање Закхеја и, посјећујући дом његов, Он је имао једино жељу, да га спасе од гријеха. Том посјетом показа Он и свима нама, како смо дужни да се односимо према заблуђелим и грјешним.

Истина, морално чувство човјека нехотице се узмути при виђењу ругоба грјеховних. Од срдца грјеховног, као од несношљивог задаха, бјежи сваки, у коме још није отупљено чувство добра. Стид, као доказ незаглушене савјести у души човјечјој, побуђује човјека, да зажмури и да затвори уши, да не види и не слуша дјела безбожних, јер „праведнима је мрзак неправедник“ (Прич. Солом. 29, 27). Али, брао! Ма да је и благо човјеку, који не иде на виђење безбожничко и на путу грјешничком не стоји и у друштву неваљалих људи не сједи (Псал. 1, 1), ипак дух хришћанске љубави захтијева снисхођење према грјешницима и тражи братског опћења с њима. Истина, треба мрзити гријех, но не треба презирати грјешнике. Треба да се клонимо њих и да не општимо с њима у грјешним замислима и злим дјелима њиховим, но не треба одбити сасвим преступнике, јер ријечи братскога поучавања с наше стране дају нам оправдане наде на поправак њихов. Дух љубави хришћанске, који све обухвата, захтијева од нас поглавите пажње према

[1]). *Истина* 1885.—86. стр. 139.
[2]). *Хойтацкій* стр. 110.
[3]). *Хойтацкій*, стр. 102.

грјешницима и заблуђелима, као душевно болеснима, који осјећају потребу помоћи. Љубав према ближњима могу имати и незнабошци, но љубав према онима, који грјеше против нас или против Бога, јесте особита одлика Хришћанина. Та љубав има велику силу. Никакве пријетње и застрашивања, никакве казнене мјере не могу тако утјецати на поправљање грјешника, као љубав испуњена милосрђем спрам палих. Она оживотворава душу грјешника топлотом својом, неда јој да очврсне у упорству грјеховном, она омекшава душу и приводи је скрушености... Ко од нас није испитао на себи, какву благодатну силу има на унутарње умирење дружевно саосјећање и састрадање за вријеме буре грјеховне и терета душевнога? На против за душу, жалостима препуњену, једна капља огорчења бива тешка. По овом управо, када човјек, прожман сазнањем своје грјешности, види око себе само хладно неосјећање, презрење и шта више злурадост, он и нехотице пада духом, и, губећи наду да поврати пређашњи положај свој, тоне све више и више у калу грјеховном. Када би у тим тренуцима свога грјешнога пада човјек сусрео пријатеља прожмана и пуна љубави и састрадања, који би му чистим срцем рекао ријеч уразумљења, то је могуће, с вјероватношћу, казати, да не би била бесплодна пријатељска ријеч за поправљање грјешника. Христос Спаситељ, дошавши на земљу да нађе и спасе грјешника, био је правим и истинитим пријатељем цариника и грјешника, долазио је с њима у блиски одношај с том на име циљем, да их исправи. Мили су били Њему врли ученици и слушаоци божанственог Његовог учења, но нијесу били туђи Његовом срцу, пуном љубави ни упорни грјешници, упорни у својим заблудама и у свом непријатељству истини. На те упорне и заблуђеле Он је гледао као истинити небески љекар; примао је Себи душевно болне и све оне, којима је душа осјећала потребу божанске помоћи Његове. И, заиста, такав одношај Његов према њима био је узрочником поправљања њиховога! За примјер нам томе служи споменути у прочитаном јеванђељу цариник Закхеј. Кротак и пун љубави однос Христов спрам њега не само да га сили на поправљање, него шта више одушевљава га да изрече велики завјет свој: *„ево пола имања свога сиромасима, и ако сам кога лажно, вратићу оволико четверо* (Лук. 19, 8). Ево како је кротко и милостиво опхођење Спасителја уразумило и спасло цариника Закхеја! На поучимо се из овога и ми, како нам се ваља односити спрам заблуђелих и грјешних. Циљ је хришћанства: поправљање људи, на тој циљи треба да су управљени сви напори и тежње Хришћана, који се у братском савезу налазе. По овоме старајмо се по мјери силâ својих о браћи нашој, која грјеше. Топлотом љубави своје гријмо њихово окорјело срце, кротком ријечи поучења и уразумљења приводимо их показању и поправљању, добрим својим животом указујмо им пут вријне. А највише кротким и дружевним опхођењем, придобијајући повјерење њихово, склањајмо их да промијену свој грјешни начин живота. То ће нам прибавити вјечна блаженства и милости Божје, јер св. апостол Јаков говори: *ако ко од вас заће с пута истине, и обрати га ко, нека зна, да ће онај, који обрати грјешника с кривога пута његова, спасти душу од смрти, и покрити мноштво гријеха* (Јак. 5, 19—20). Ево награде ревнитељима о спасењу ближњих својих! На ревнујмо за овим! А Господ, ради славе Свога светога имена, никада нас не ће оставити без своје помоћи и благодати. Амин.

Црквене вијести.

Високопреосвештена гг. АЕ. и Митрополити Босанско-Херцеговачки у Рељеву. Богословско училиште у Рељеву имало је од 1.—6. маја о. г. у средини своје високе и миле госте: Њихова Високопреосвештенства Архиепископе и Митрополите Босанско-Херцеговачке. 1. о. мј. приспио је у Рељево Његово Високопреосвештенство Господин *Николај Мандић*, архиепископ и митрополит Дабро босански; 3. о. мј. Његово Високопреосвештенство Господин *Серафим Перотић*, архиепископ и митрополит Херцеговачко-захумски; а 4. о. мј. Његово Високопреосвештенство Господин *Григорије Живковић*, архиепископ и митрополит Доњо тузлански. Високопреосвештена Господа благоизволеше у току тијех дана посјетити предавања и прегледати завод, најавивши том приликом своје потпуно задовољство на раду наставника и успјеху ученика. 5. односно 6. о. мј. отпутоваше високи гости сваки у своју резиденцију испраћени оном свечаношћу и одушевљењем, каким и при доласку њихову дочекани бише

Разно.

Полагање темеља зграде за богословски семинар и јубилеј Његове Светости патријарха српског Георгија Бранковића. 23. априла, на Ђурђев дан, прославила је Његова Светост патријарх српски Георгије Бранковић у Ср. Карловцима своју 70. годину рођења и 10. годину од како је патријарх српски. Тога дана освјештан је и темељ згради за *богословски семинар*, кога о своме трошку, а у приједности од 100.000 фор. подиже патријарх Бранковић. Свечковина је у Карловцима достојанствено одржана и свечано прослављена. Присуствовала су четири епископа, високопреосвештена гг.: *Никанор*, епископ темишварски, *Михаило* епископ горњо-карловачки, *Лукијан*, епископ будимски и *Митрофан*, епископ бачки. Свечаност су увеличали својим присуством преузвишени барон *Феодор Николић*, *Васо Ђурђевић*, предсједник хрв.-слав. земаљског сабора, изасланици високопреосвештеног митрополита *Инокентија*: архимандрит *Кирил*, архимандрит *Пларион* и прото *Живко Бранковић*, депутације из Биограда, Осијека, Темишвара, Сомбора и многи други гости. Јубилара је благоизволео брзојавно поздравити и наш високопреосвештени АЕ. и митрополит Дабро-босански госп. *Николај Мандић*. И ми с наше стране радосно поздрављамо Његову Светост кличући: Слава нека је великом добротвору народном Георгију Бранковићу, патријарху српском!

Православље у Аустралији. Прошле године 4. априла освећена је у Сиднеју (Аустралији) прва православна црква. О томе извјештава „Американски православни вјесник“ свештеник цркве у Сиднеју Серафим Фокас овако: православну општину сиднејску поглавито сачињавају пресељеници из слободне Јеладе и емигранти из Турске. Припадају општини овој, и још неколико руских породица и колонија Словена. Општину ову основао је блажени патријарх Дамјан, коме је општина обавезна и за подизање садашњега храма посвећеног у част Св. Тројице.

Прелаз у православље. Римокатолички тзв. „Шокци“ у селима Борјаду и Олесу (жупанија Барањска), на броју око 500 душа пријавили се писмено и усмено српско-православном пароху Борјадском Димитрију Грујићу са жељом, да

хоће да по примјеру Сантовчана (у Бачкој) пређу у нашу свету православну вјеру.

Хришћанске старине на Кипру. Што су стари историчари писали о култури и популацији острва Кипра на Средоземном мору, то се сјајно доказало у новим њеконима археолошким проналасцима. Први трагови старе културе опажени су у XVII. вијеку у граду Саламину. О њима је опширно писао Флорије Бистон у својој „*Историја Кипра*“. — У нашем вијеку Луј и Александар Палма учиниће значајне проналаске. На 5000 разних археолошких предмета поклонили су они музеју у Њујорку, оставивши по себи на Кипру 15 откопаних старих храмова и око 22.000 гробова. Ти споменици носе на себи тип културе асирске, мисирске, феничанске, грчке (из периода прије римских освајања), римске и византиске. — Од вишеничких и старијих споменика хришћанских по опису и нацрту de Feisa саопштићемо и ми неке нашим читаоцима. Тако на пр. један од тијех споменика јесте басорељеф у мрамору. Представља нам Вазнесење Христово. Њега су нашли у Ларнаку (некаданьем *Citium*-у) при копању темеља за једну кућу. У горњем је дијелу форма полукруга, који се у правим линијама спушта, те ове на дну чине два права угла. — Спаситељ је представљен у положају како сједи. Десном руком даје благослов. Око његове главе начињен је нимбус у облику крста. Лик Спаситељев одвојен је од осталих елиптичком цртом, коју држе четири анђела. Остали су ликови распоређени у три неједнака, но ипак симетрична реда. У доњем и највећем реду је лик Богомајке. Она је представљена у молитвеном положају, а анђели је окружују. Десно од ове групе стоји ап. Петар држећи кључе у руци. И десно и лијево у даљини размјештени су остали апостоли. Басорељеф овај по изради својој носи тип византиски, православни, а свакако да је из времена иконоборства. Други знаменити хришћански споменик јесте саркофаг са четири бисте и са натписом у околу: Tc. Proconsul, P. Serg... Нађен је у граду Саламину.

Нова окружница цариградског патријарха Константина V. Како дознајемо из „Церковныя Вѣдомости“ бр. 12. од ове године, издао је патријарх цариградски Константин V. окружницу свима митрополитима и епископима цариградског патријархата поводом предећег разлога. Патријаршија је наиме сазнала, да неки митрополити и епископи велике Христове цркве по премјештењу њихову са једне епархије на другу, продужују и на даље да врше архипастирске дужности у мјестима пријашње службе своје. Како је ово доводило до нереда и саблазни у народу, то је св. синод васељенске цркве донио одлуку, да премјештени јерарси у новобитним епархијама својим не смију никакву службу вршити, а онима, који су стављени у стање мира, дозвољава се само вршење и богослужење литурђије у катедрали пријашње њихове епархије.

Књижевне биљешке.

Књижарница Х. Велтера у Паризу (H. Welter, Paris. rue Bernard — Palissy, 4) објављује да почиње прештампавати чувену Мананјеву колекцију, у којој је скупљена документална грађа за историју васељенских, националних провинцијалних и дијецезалних синода од апостолских времена па све до у XVI. вијек. Прва колекција синодалних докумената изишла је 1524. у два фолијанта, под редакцијом каноника *Жака Мерлена*, а умножена је 1538. трудом францишканца

Крабса. Прелазећи преко едиције *Сирмијуса* (1567.) и *Северина Бинијуса* (1618.) споменућемо темељито издање ове синодалне грађе у другој половини XVII. вијека под редакцијом *Филипа Лабе-а* и *Косарта*. Издавачи овога издања у 18 фолијаната показали су напредну критичку спрему и темељито познавање класичних језика. Едиција *Хардуена* (1715) у дванаест томова исправила је и Косартова издања, но незгода је била што се Хардуен ограничио поглавито на едицију концилских аката, остављајући на страну писма, цитације итд. Тај недостатак и даде повода млетачким књижарима Албрицију и Колетију да уједине укупно добре стране Лабеова, Косартова и Хардуенова издања, те употребивши још и публикације Мартена и Игелија издаду нову збирку у 23. тома (1728.). Но и та едиција не бјеше свагда тачна и потпуна, што се најбоље огледа из суплемента у (6 свезака) овој едицији од архиепископа Манзија (Joannes Dominicus Mansi), у коме је набројано још 600 синода, непознатих Колетијевој збирци. Како је с друге стране Колетијева едиција била за кратко вријеме разграбљена, одлучи се Манзи за нову едицију, која отпоче 1757. а заврши 1798. Издање ово публиковано је у Фиоренци и Риму обухватајући 31 фолијант са насловом: Sacrarum conciliorum nova et amplissima collectio quam post Ph, Labeum, G. Cossartum, N. Coletium aliosque eruditissimos viros edidit. Joan Domin. Mansi. Како је едиција Манзијева врло ријетка (у посљедње вријеме продавала се по 6000 франака) штампаће је књижарница Велтера вјерно од слова до слова тако, да при навађању и цитатима не ће бити никакве разлике између старог и новог издања. Колекција ће почети излазити 1901., а завршиће се 1906. Цијена цијелој колекцији износиће од прилике 1700 франака.

Читуље.

29. марта о. г. преселио се у вјечност јеромонах **Теофило Савић**, администратор парохије Лијешћанске, протопрезвитерата Дервентског у 32. години живота, а 5. своје свештеничке службе.

9. априла о. г. преселио се у вјечност **Јован Зимоњић**, парох Гаревски, протопрезвитерата Гатачког (Херцеговина), у 87. години живота, а 56. своје свештеничке службе.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Херцеговачко-захумска.

Број 402. из 1900.
Рев. II. број 213. 1—2.

Стјечај.

У фочанском протопрезвитерату је упражњена парохија Јабука. Има 280 кућа, 2440 душа и прихода годишњег око 1800 круна.

Док се црква и дом у парохији не подигне, парох ће становати у Фочи, и у цркви варошкој служиће редовито сваке треће недјеље намјенце са двојицом свештеника.

Који од свештеника и богослова жели на ову парохију стално бити изабран, нека се молбеницом са свједоџбама обрати овој конзисторији најдаље до 1. јула 1900. године.

У Мостару, 20. априла 1900.

АЕ. и Митрополит:
Сераφим.

Пречасном српско-православном свештенству у Босни и Херцеговини.

Како је од велике потребе и неоцјењиве вриједности, да се међу свештенством нашим у вршењу њихових свештеничких и пастирских дужности спроведе и установи чисто правило и једнобразност — то смо се одлучили, да у сврху тога отворимо у нашем црквеном органу „Источнику“ нову рубрику, наиме: „Питања и одговори из пастирске праксе“. На молбу и жељу нашу за сталнога референта у овоме примио се врло уважени и вриједни књижевник и сарадник овога листа пречасни госп. **Светозар Грубач** („Златоје“), парох бршљанички. *Стога се овијем обраћамо на све пречасно српско-православно свештенство у Босни и Херцеговини, изнављући га и молећи,* **да се у свима замршенијим и нејаснијим стварима у погледу пастирске праксе обраћа путем овог уредништва на преч. госп. Свет. Грубача.** Одговори на стављена питања излазили би затим у „Источнику“, те би се тако тим путем и начином створила у нас мало по мало потпуна једнообразност и сагласност у функционисању и вршењу пастирских дужности.

Рељево, 9. Маја 1900. год.

Уредништво „Источника“.

Исправак. У 8. бр. „Источника“ у чланку „Уредба парохија у архиепископији цариградској“ откриле су се неке погрјешке, које читав смисао кваре. Тако у § 28. у пошљедњем реду треба да стоји мјесто: „има право“ — „губи право“. У § 33. мјесто: „сваки позив“, — „сваки призив“. У § 41. мјесто: „а нигдје“ — „а не иде“. У § 43. 2. мјесто: „који су имали“ — „који су лишени“; и у истом § под 9. мјесто: „и чекају“ — „и немају“.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА СА БЕСЈЕДАМА

од архимандрита **Фирмилијана.**

Најновије издање у 3 књиге, које износе преко 70 штампаних табака, велике осмине, на најфинијој хартији, а у тврдом кожном повезу, може се добити за 5 фор. и 50 новч., само у познатој радњи свију црквених утвари, књига, Јеванђеља и црквених и свештеничких одијела.

В. Марковић и Павловић,

у Београду и Земуну.

Позив на претплату.

Пратећи немиле појаве најновијег времена у парохији велико-поганачкој, у којој ушљед спора народа са парохом — уплетоше прсте своје унијатски пропагатори, и неколицина примише унију, но брзо се покајаше, и опет се натраг повратише у крило српске православне цркве, — сматрао сам за дужност прикупити сву грађу и написати цио тај догађај под насловом:

„Унија у Поганцу или побједа Православља".

Да би могао дати ову расправицу у штампу, молим све пријатеље и пријатеље српске књиге, да ме са претплатом обилато потпомогну, како би — ако ништа друго, а оно макар штампарске трошкове покрити могао. Цијена је 30 новч. или 60 филира. Рок је претплати до 1. априла о. г.

Расправа је написана исцрпно и објективно. Са те стране не бојим се никаква приговора.

Новац треба слати на потписаног. (Петрињска ул., бр. 79)

З а г р е б, мј. фебруара 1900.

Никола Ст. Кукић.

PTJ/118
7-908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 31. МАЈА 1900. БР. 10.

Садржина:

Званично. — Нешто о Тројској св. Петци и њеним житијама у југословенској књижевности. — Односај свештеников према болесницима. — Религијозно-моралне листићи. — Проповијед на Ускрс. — Разно. — Књижевне оцјене и прикази. — Књижевне биљешке. — Нове књиге и листови. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV | Сарајево, 31. маја 1900. | Бр. 10.

ВЛАСНИК:
НЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Из АЕМ. Консисторије Дабро-босанске.

Рукоположење. Данило Билбија, постриженик манастира Гомионице, рукоположен је у српско-православној цркви у Сарајеву 7. маја о. г. за јеромонаха а 9. маја о. г. у заводској цркви у Рељеву за јеромонаха.

Произведење. Станко Жупанески, свештеник и професор богословског училишта у Рељеву, произведен је 9. маја о. г. — по претходној саизволи Његовог Високопреосвештенства госп. Никанора, епископа темишварског (угарска) — за протојереја храма Пренешења моштију св. Оца Николаја у Рељеву.

НЕЗВАНИЧНО.

Нешто о Трновској св. Петци и њеним житијама у југославенској књижевности*).

У календаријима и синаксарима међу светитељкама спомињу се три Параскеве. Преподобна мати Параскева (14. октобра), Великомученица Параскева (28. октобра), и мученица Параскева (26. јула). Ове три светитељке припадају разним временима, но Преподобна мати Параскева (14. окт.) бјеше, а и сада је у особиту поштовању код православних Словена на Балканском полуострву. Мјесто рођења ове свети-

*) Поводом радње *Е. Калужњацкога*: Zur illteren Paraskevaliitteratur der Griechen, Slaven und Rumänen (Sitzungsberichte der K. Akad. d. Wiss. in Wien philos.—historische Klasse. Bd. CXLI. Nr. VIII. Wien 1899).

тељке, а затим судбине њених моштију бијаху поглавито узрок овоме. Преподобна мати Параскева бјеше рођена у Епиватима, данашњи Пивадос код Силиврије [πρκποδωκηλα Πετκα ωτъчъcтκε иμ'κiαιιε Єπiβατι види житије св. Петке од бугарског патријарха Јевтимија у Starinama IX. 53], близу града Каликратије у јужној Тракији, а живјела је у X. или у почетку XI. вијека (*Летопис* 115. стр. — 174; *Starine* IX. стр. 49; *Голубинскій:* Краткій очеркъ ист. прав. церквей стр. 667/8; *C. Jiriček:* Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer, p. 59/69). Послије смрти својих родитеља оде у пустињу, погрузивши се у молитву и предајући се посту и бдијењу. Јевтимије патријарх прича да је она била и у Цариграду, посјетивши и помоливши се у храму Богородице у Влахерни, а за тим да се вратила у Епивате и ондје преминула. Моштн њене лежале су у Епиватима, док их у XIII. вијеку (између 1215.—1232.) бугарски цар Јован Асен „сынъ стараго царя Ѧскица“ не искупи од цариградских латина те с великом поштом пренесе у Трново. Послије пада Трнова (1393.) пренесене бјеху моштн св. Петке у Видин, а након пада Видина (1396.) у Брусу, те најпошље настојањем књегиње Милице код султана Бајазита у српску земљу, гдје су почивале до године 1521. када Турци Београд освојише Из Београда пренесене су моштн Петкине у Цариград, одакле их искупи 1641. молдавски војвода Василије Лупул и пренесе у Јаш, гдје су и данас.

Судећи по ријечима Валсамона, коментатора канона у другој половини XII. вијека, изгледа, да је на брзо послије смрти Параскеве састављено било њено житије на грчком језику. Но цариградски патријарх Никола IV. Муцалон (1147—1151.), не бјеше задовољан овијем — како изгледа апокрифним — житијем него га даде спалити, наложивши уједно ђакону Василику, да напише ново житије. Но на жалост до сада се не нађе нигдје нити оно првобитно апокрифно житије, нити оно изготовљено по налогу патријарха Муцалона. Калужњацки у горе-споменутој књизи дао се на посао да класификује до сада познате грчке рукописе Петкиних житија и да одреди њихов односај према овим до сада не нађеним првобитним житијама. Предочивши овако стање рукописног материјала грчких житија св. Петке пита се у каквом односају према грчким житијама стоје словенски текстови житија св. Петке.

Напријед истакосмо колико је св. Петка[1]) популарна код Балканских православних Словена[2]), а у синаксарима, минејима и у прило-

[1]) Име св. Петке дослован је превод с грчкога: ἁγία παρασκευή, као и свега недјеља од ἁγία Κυριακή. У јужној Далмацији у средњем вијеку називала се св. Петка према талијанској ријечи Venerdì — петак: Santa Venera (Jiriček, op. cit. 59 наз. 3).

[2]) Име њено за Балкану толико је било распрострањено, да се у Србији чак и једно мјесто назива њеним именом, што је веома риједак случај у данашњој топографији Србије, гдје је мало мјеста са свјетским називом (Jiriček. op. cit. 40).

зима из XVIII. вијека читамо шта више да је отаџбина свете Петке српска земља и да је она Српкиња. Па и Гаврило Стефановић јеромонах из прве половине XVIII. вијека повео се за овом традицијом када је написао ове ријечи: „Светаа преподобнаа Параскева, што се називаше Петка, она ѥ родомъ своимъ Сербкиња“ (Гласник срп. уч. др. XXXIV. стр. 166.) Но да о томе не може бити говора види се из житија њеног од бугарског патријарха Јевтимија (Starine IX. p. 53), по коме је она била сестра Јевтимија, потоњега свештитеља и епископа града Мадита код Калиполља, коме у другој половини XIII. вијека написа похвално слово Григорије II. Кипарски, цариградски патријарх од 1283—1289. (Byz. Zeitschrift II. p. 314—315). Популарност св. Петке на Балканском полуострву огледа се и у прилично великом броју рукописа словенских, у којима је или житије свештитељке или њој у почаст састављена служба. Најпознатије и најраспрострањеније житије св. Петке јесте од патријарха Јевтимија, које је овај знаменити бугарски књижевник написао или прерадио између 1375.—1393. г. Житије ово штампано је у VIII. књ. Гласника срп. уч. друштва но веома некритично, што даде повода Ст. Новаковићу да га поново наштампа по изданом тексту у зборницима Божидара Вуковића из XVI. вијека (Starine IX.).

Јевтимијево житије св. Петке носи на себи главна обиљежја средњовјековне византијске, а поглавито словенске хагиографије: оскудност у историјским датима, детаљно цртање подвижничког живота дотичног божјег угодника и истицање чудеса због чега чудеса добивају више легендаран карактер. С тога и није чудно да у овоме житију читамо, да је бугарски цар Јован Асен II. (1218.—1241.) отео Цариград од Латина. Напоменућу још да кроз житије Петкино провејава она снажна струја аскетског правца и „исихастичка“, коју онако снажно покренуше у Византији у XIV. вијеку Григорије Синаџит и Григорије Палама а у Бугарској Теодосије Трновски, учитељ патријарха Јевтимија.

Већ је П. А. Сирку 1883. год. у чланку Нѣсколько замѣтокъ о двухъ произведеніяхъ търновскаго патріарха Евѳиміи (Сборникъ статей по славяновѣдѣнію, составленный и изданный учениками В. И. Ламанскаго) покушао растумачити везу између Јевтимијева житија св. Петке и грчких житија, истичући неке црте, које су могле бити позајмљене из онога апокрифног грчког житија. Но наводи Сиркови не изгледају поуздани. Имајући на уму двије врсте Петкина житија у грчком: апокрифно-неканонично и канонично ѣакона Василика, трагао је Ст. Новаковић међу словенским рукописним зборницима не ће ли се можда и међу словенским житијама наћи какво апокрифно житије св. Петке. Труд његов не би узалуд, јер наће апокрифно житије св. Петке у два

рукописа из XIV. вијека: један словенско-бугарске, а други словенско-српске редакције и прилећи их у XXIX. Споменику срп. краљев. акад. у Биограду. Послије њега штампао је исто то апокрифно житије у мало сажетијем облику по рукопису одеског универзитета XV. или XVI. вијека А. Белић (Замѣтка о славянскомъ житіи св. Пятки—Петки, отдѣльный оттискъ изъ Извѣстій Отд. русск. языка и словесности имп. акад. наукъ, т. II. (1897.) књ. 4. стр. — 1043. — 1057.). Кратка садржина овога апокрифног житија ово је: Родитељи светитељке Агатон и Политија су добри Хришћани, но на велику жалост своју немају дјеце, док им се напокон Бог не смилова и не подари им дјевицу којој дадоше име Петка. Дјевојчица ова већ од малих ногу води богоугодан живот и чита свете књиге. У добу од 9. година полази поганичке земље[1]) да шири и проповиједа хришћанство. Стигавши у град у коме је владао цар Андиконос буде подвргнута мучењу. Но помоћу Божјом одржа она над свима мукама побједу. Исто тако излаже она неповрије̑ђена од мука, које јој је спремио цар Темнос, но у граду цара Асклијоса завршн она свој земаљски живот на мученички начин. Чудновато је да се ни Новаковић ни Белић, штампајући ово апокрифно житије, које тобоже полази са онога грчког апокрифног житија, уништеног по наредби патријарха Муцалона, не осврнуше на житије Јевтимијево и не поредиште их једно с другим. Поврх свега апокрифног карактера овога житија пада ипак у очи да се св. Петка ставља у тако рано доба, у доба првих почетака Хришћанства. Прочитавши ово житије опажамо Петку у туђем сједишту, у сједишту поганичком, у коме се уз то сретамо са старим класичним додуше искваренim именима. И збиља Калужњацки у горепомењутој књизи с правом закључује да се ово апокрифно житије не односи на нашу св. Петку него на мученицу Петку из друге половине II. вијека послије Христа, из времена римскога цара Марка Аврелија (161—180.). Закључком Калужњацкога дакле поништена је она веза између словенског апокрифног житија Петке и грчког, уништеног по наредби Муцалона. Но у накнаду за то пронашао је Калужњацки у митрополитској консисторији у Черновици пергаментски зборник из XIV. вијека у коме се налази житије св. Петке из Епивата. За то житије држи Калужњацки да је пријевод онога грчкога житија св. Петке, које је по наредби патријарха Муцалона, написао ђакон Василик. Карактеристично је да се у овом

[1]) Новаковић у предговору ка овом житију (Спом. XXIX. стр. 24) тумачи ово мјесто у житију: цар Бли̑ник именује Андиноноса као цар јелински. Пошто је ово житије преведено с грчкога, то се овдје под царе Бли̑ник има разумјети цар поганички, јер у VIII. вијеку име Ἕλληνες не означавање националност него поганике на супрот хришћанима (Види Ѣ. Калужњакъ: Сказаніе къ Гречін. p. 12).

житију св. Петке не спомиње пријенос њених моштију у Трново — иначе да је оно преведено прије пријеноса и то можда још у XII. вијеку. Рецензенат Калужњацкове књиге А. Хајзенберг (Byz. Zeitschrift IX. Bd. p. 584—587.) не ће сасим да пристане уз мишљење Калужњацкога, пошто је Валсамонова напомена о Василикову житију и сувише мала и незнатна, а да би смо на основу ње могли створити тачан суд о овом житију и о његову односу према словенском пријеводу. Но и ако у главном не пристаје уз Калужњацкога ипак признаје да је житије черновичког зборника послужило као основа словенским прерадама житија св. Петке.

Означили смо у главним потезима развој и данашњи стадијум питања о животу Трновске Петке и о главним рукописима са житијем те светитељке, а завршујући овај чланчић додајемо, да ће марљивијој студији рукописних зборника на словенском југу поћи за руком да боље потврди хипотезу Калужњацкога и можда да открије и словенски пријевод онога грчкога апокрифног житија св. Петке, које је тако рано уништено било.

Р—ћ.

Одношај свештеников према болесницима.

— **Васо Мостић** —
[Мостар.]

(Свршетак).

Тајна јелеосвећења. Сагласно практици древне цркве, за свршавање тајне јелеосвећења, потребно је седам свештеника према броју дарова Духа светога, или по примјеру пророка Јелисија, који се седам пута молио над дјететом Сонашићанке. По свједоџби Симеона Солунског може ову тајну вршити и више од седам свештеника (Сим. Солун гл. 283.) „ради освједочења јаче вјере и усрђа“. Гдје је тешко скупити седам, могу је свршити и три свештеника у име св. Тројице, па и један у крајњој нужди[1]).

Уље треба да је маслиново, свјеже, не ужегло и чисто. Подражавајући милосрдном Самарјанину, по примјеру велике цркве, у њ се може, — но не мора — улити вина, које би требало да је црвено, али може бити и бијело, како се кад при руци нађе. Болесник се помазује кад се говори молитва: Отчє сѧтый крїчѣ дѹшѣ и тѣлесѣ и то почев код ријечи: исцѣли и рака тѣмге . . . Са молитвом у исто доба мора се и помазање вршити, јер у противном случају свештеник гријеши смртно

[1]) Требник II. Могиле стр. 445.

и тајна се неће свршити[1]). Зато ону молитву треба знати напамет како гледање у књигу не би сметало помазивању.

Ова се тајна не врши само на тешким болесницима, него и на немоћнима, који осјећају физичку слабост и изнемоглост, дакле и на старцима[2]). Не понавља се у једној и истој болести, осим кад болесник који је боловао дуго оздрави, па се опет по тому разболи[3]). Не може се никако свршити над здравима[4]), над дјецом до седме године; над војницима, који полазе у рат; над путницима, који се крећу на далеко и тешко путовање; над осуђенима на смрт, као и над умрлима[5]). Пошто тајни јелеосвећења треба да претходи тајна покајања, не може се она свршити ни над јавним и нераскајаним грјешницима; а ни над онима који су изгубили свијест, те не могу од себе дати знака да желе то; осим ако они, који су око болесника посиједоче свештенику, да је болесник, док је при свијести био, желио да се јелеосвећење над њим обави[6]). Даље, не свршује се над бијеснима који могу учинити понижење св. тајни, све дотле, док се не умире и не дођу до сазнања својих гријехова[7]). Међутијем, може се свршити над лудима, који су мирни, а особито, ако би они сами то пожељели[8]).

У нужди, кад болеснику смрт пријети, — пошто свештеник сврши тајну исповиједи и причешћа, — може се тајна јелеосвећења прекратити на тај начин, што ће се изоставити псалми, канон и тропари, те почети одмах са јектенијом. Остане ли болесник по првом помазању жив, повратиће се свештеник на оно, што је изостављено; умре ли пак, одмах ће престати и рећи отпуст[9]). Тајна ће бити свршена ако је свештеник освећеним јелејем могао ма и један пут помазати болесника, — уз изговор молитве — по означеним дијеловима тијела[10])

Зејтин, који остане иза помазивања, излије се у чисту крпу платна, или у непреден памук, па се то ставља на чист камен, или циглу, и на њој изгори. Пепео се или закопа под престо, или се баци у умиваоницу у олтару цркве.[11]) Негдје се зејтин — ако болесник умре — излије на тијело његово, кад се спушта у гроб[12]). Разабрао сам

[1]) Требник П. Могиле стр. 446.
[2]) Доси. богосл. Филаретово П. д. § 276.
[3]) Требник П. Могиле стр. 448.
[4]) У неким парохијама херцеговачке митрополије уз часни пост чине масла по кућама. Ако нема никог болесног, тада у мјесто помазивања спомињу имена све чељади, ово ће учинити, и ако је ко болестан. Од освећеног уља направе колач и то узимље сва чељад за седам дана пошто срца.
[5]) Пастир. богосл. стр. 180—81. Хойнацкій П. стр. 44.
[6]) Истина 1887. стр. 59.
[7]) Требник П. Могиле стр. 447., Р. к. М. Михаила стр. 123.
[8]) Ibid.
[9]) Требник П. Могиле стр. 448., Р. к. М. Михаила стр. 125.
[10]) Ibid.
[11]) Ibid.
[12]) Р. к. М. Михаила стр. 126. Хойнацкій П. стр. 52.

од неких свештеника, да у њиховој парохији, од тога зејтина умјесиће погачицу једна постарија, чиста жена, и та ће се погачица за седам дана давати болеснику, да је поједе. У Могилином Требнику изриком стоји, да се ово уље не може употребљавати за какво друго помазивање, као ни за какве друге потребе[1]).

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Не укради.

Осма заповијед Божја.

Кад би цар дао своме поданику ма какав дар у руку, и кад би ма какав шитков отео тај дар пред царевим очима: што би онда учинио цар отимачу? Заиста би плануо силним гњевом на отимача И с правом: јер би то била и за цара велика увреда, а и слуги његову велико понижење. Човјече! Бог, цар небесни, даје ближњему твому добро Своје, да њиме управља, а ти отимаш то добро из руку његових; и Бог види то безаконо дјело твоје, види и у књигу записује. Расуди, човјече, какву увреду наносиш ти Богу, а какво понижење људима, и зато, — како ће се силни гњев Божји на те распламтити — не може се исказати! Оне, који нијесу браћи својој — сироте и оскудне људе — помагали, шаље Бог у огањ вјечни; а шта ће бити онима, који не само не помажу, већ њихово добро отимају и краду? Размисли о овоме, лакоми грабљивче, који се не можеш у туђини добром заситити? Када ти ма на који начин отмеш од ближњега твога добро: помисли, кога ти тада вријеђаш? Ти вријеђаш онога, кога ти је Бог заповједио да љубиш као самога себе; вријеђаш онога, који је створен по образу и подобију Божју; вријеђаш онога, кога је сам Бог заволио, омио, очистио, осветио, искупио часном и најдрагоцјенијом крвљу ἴδιον ἅγιμα непорочна и пречиста Христа. И то дјело, увреду брата свога, за кога је Син Божји крв Своју пролио, сматраш ти за мали гријех! Судите сами, — неће ли се заузети цар, кад ко вријеђа милога му слугу? Не ће ли се осветити увријеђени до срца отац кад ко сина његова погрђује и подкрада? Но сваки твој ближњи, о хришћанине, има у души својој образ невидљивога Бога, он је слуга цара превјечнога; па хоћеш ли избјећи гњев Божји, кад погрђујеш

[1]) О тајни јелеосвећења види у „Ручној књизи" Митрополита Михаила, и у „Источнику" за год. 1894. превод „Освршавању тајне јелеосвећења" из поменутог дјела Хејвацког.

образ његов, кад слугу његова, и милога му сина вријеђаш? Отимач царскога дара вријеђа више себе него онога човјека, од кога отима тај дар: исто тако и сваки отимач, тат и грабљивац шкоди више себи него оному, од кога краде; он се лишава милости Божје и потпада под казну времену и вјечну. Ми видимо, да се имање, стечено неправдом, расипа и нестаје га, и сам отимач трпи понижење и мучење савјести и свако зло; и често се догађа, да се такови за неко вријеме блистају, ал' на један пут као цвијет увену, падну и постану као један од најсиромашнијих људи. Отето туђе добро јест огањ, кад падне у туђу кућу, упропасти све остало имање. Јер гдје је неправда, тамо је клетва Божја, тамо нема никаква добра, већ свако зло наплази. Отимачи и грабљивци слични су човјеку, који граби воду решетом: тако из њихове руке излети све, што год отму и стеку, као и вода у решету. Отимај и граби човјече, штогод хоћеш: ипак ће све из твоје руке исклизнути, и твоје властито прогутаће неправда као огањ! А да ћеш пасти под вјечну казну, пише апостол: *ни лихоимцы, ни хищницы, ни татіе царствіа Божіа не наслѣдятъ* (1. Кор. 6, 10.) Неутјешно страда јеванђеоски богаташ у пламену пакленом, и страдаће вјечно зато, што није пазио на Лазара, који лежаше пред вратима његовим гладан и жељаше се наситити од мрвица, које падаху с трпезе његове, није се смиловао њему нити се сажалио. А какав плач и вапај оћекује оне, који сами грабежом, отимачином, оговарањем, обманом, лукавштином и неправдом својом доводе ближње своје до тако жалоснога стања, у каквом нам представља св. Јеванђеље убогог Лазара!... О човјече! ти се користиш туђим временито, али ћеш страдати вјечно, и платити за то... Страшно је и слушати о вјечном страдању, а камо ли страдати, но нећеш избјећи тога, зашто не ћеш избјећи, ако се не покајеш и не измиришъ са братом својим. *Мири се са супарником својим брзо, док си на путу с њим, да те супарник не преда судији, а судија да те не преда слузи и у тамницу да те не врегну. Заиста ти кажем: не ћеш изићи оданде док не даш до посљедњега динара* (Мат. 5. 25. 26.). Мири се, човјече, мири се брзо са свима, кога год си увриједио, мири се док си на путу живота свога, док те није праведни судија позвао к себи на суд. А зове свакога кроз смрт. А какав будеш позван, такав ћеш и изићи пред суд његов, тада ћеш тек видјети, какво си зло радио! Него се покај и поврати отето, и раздаји добро, које си зло сабрао, да не изађе с тобом на онај суд и да се не рекне за тебе: гле човјека и његових дјела! А за примјер узми Закхеја, јеванђелскога царинара, он је зло сабрано богатство расуо: *Четвероструко ћу вратити*

ако сам кога зпио. Зато је и чуо од Христа: *данас дође спасеније кући овој* (Л. 19. 8. 9.). Ево средства и начина, грабљивче, којим се можеш избавити од пријетеће вјечне несреће! Лакше је сиромаху и убогу у царство Божје ући, него ли богаташу страдати у пламену пакленом; а са овога свијета нико не одлази богатим, већ сви једнако, као што наги долазимо на свијет овај, тако наги и одлазимо; тада ће се морати сваки и нехотице опростити с имањем, које је ма на који неправедни начин присвојио; мораће се оставити они тешки сандуци, које је напунио сузама браће своје; мораће га напријети из оних одаја, које је подигао од крви убогих; мораће му свући оне раскошне хаљине, које је сашио из неправде; мораће се лишити оних кривица, у којима је уживао; требаће само једно покривало, да се покрије голотиња, један гроб и само два метра земље. Мисли увијек на ово, пастој и труди се; а ако се сада о томе не будеш бринуо ни трудио, доћи ће вријеме, кад ћеш пожалити, и ломити се, и плакати, али бескорисно, то јест, кад прође вријеме кајању, А уз то имај на уму ово стално и непромјењиво правило: да не присвојиш себи туђу ствар ни јавно ни тајно, ни пријеваром, ни којим другим начином: чиго не желиш сиђ, того и ближиђиђ не тжори, чиго желиши сиђ, то и ближиђиђ тжори!

Тумачење прошле осме заповиједи.

1. *Грабеж*, или отимање туђе ствари насиљем; 2.) *Крађа* или присвајање туђе ствари тајно; 3.) *Пријевара*, или присвајање туђе ствари лукавством, кад се на пр.: даје лажан новац мјесто правога, лоша роба мјесто добре, или кад ко на мјери ближњега превари; кад скрива своје имање, да дуга не плати, кад не извршују аманете својих родитеља; кад прикривају крадљивце и тијем лишавају увријеђеног задовољштине. 4.) *Сачешашсшво*, или присвајање онога, што је посвећено Богу и што припада цркви. 5.) *Духовно свешошашсшво* или симонија, кад једни продају а други примају свештеничке дужности не по заслузи већ по материјалној користи. 6.) *Примање мита*, кад ко прима мито од потчињених и оних, којима се има судити, и због користи увиђеује недостојне, ослобађају кривце, казне невине. 7.) *Лијеност* кад се прима плаћа за службу или награда за дјело, али нити се врши служба нити дјело, па кад ко неће да сам заслужи свој свагдањи хљеб трудом својим, већ се одаје просјачењу. 8.) *Лихварство*, кад ко под видом некога права, али у самој ствари порушавајући праведност и човјечност присваја у своју корист туђу сопственост или туђи труд, или шта више саму пужду ближњега; на пр. кад рукодавци терете дужнике већим каматама, кад у вријеме глади продају сиротињи храну врло скупо и т. д.

Проповијед на Ускрс.

Христос Васкрсе!

Минуше дани поруге, дани клевете и срамоте . . . Минуше дани мука и јада, што поднесе Богочовјек, син Божји . . . Прође ужас и страхота, када се из утробе земља усколеба и потресе, а сунце и мјесец помрачи; када се завјеса црквена раздрије на поле, када испусти душу своју у страховитим мукама, а на крсту, напојен жучи и octom — међу два разбојника — распети Христос, син Божји. Да! Минуше дани јада и жалости, а свјетлост побиједи таму и засја цијелим свијетом. „Христос васкрсе“: — кличе нам црква на данашњи дан и поздравља вјерне своје, своја духовна чеда побједном пјесмом: „*Воскресіи дне и празднствіемъ торжествомъ, и дарѣ дарѣ ознаменуемъ, рещи братіи и ненавидящимъ насъ.*“[1]) Јер данас уста Христос из мртвих да, побиједивши демоне, изгони их из душе људске, а љубав у њих да усади. Христово васкрсење гаси огањ вјечни, а гријех уништује; зли духови бјеже, људи се на небо узносе, а душе се грјешних у аду тешких окова ослобађају. Христос умрије као човјек, а ускрсну као Бог; умрије ради гријеха нашијех да удовољи правди Божјој, а васкрсну да људе ропства ослободи и наново их поврати у пријашње срећно блаженство, које у рају уживаху . . . .

Данашња слава, благочестиви слушаоци, јесте чисто духовна слава, јер у Христову васкрсу славимо ускрс онијех врлина, које је Господ наш Исус Христос за живота свога на земљи проповиједао, у жељи да њима обнови палу природу човјечију и оснује духовно царство на земљи. *Слава данашња јесте: Ускрс вјере, љубави и наде.*

I., Један је Бог творац неба и земље и Отац свију нас људи на свијету овоме. У тој *вјери* почива спас човјечји, јер ко вјерује и крсти се биће спасен. Но вјере ове не би било, да учитељ њен васкрсао није. Зла људска, спојена са себичношћу, заблудама и предрасудама старог свијета угушиле би у зачетку самом узвишена начела. Но вјера васкрслог Спаса побиједи све те разнолике препоне. Као што свјетлост сунца на изласку разгања таму земаљску, тако и свјетлост науке Христове разгони таму, те с њоме ишчезоше са лица земље бездушни идоли безбожнички, а на њиховом мјесту — на божанским храмовима — заблиста часни крст, — дивно знамење вјере Христове.

II. Друга врлина, коју Христос људма на земљи проповиједаше — *љубав* бјеше. Из љубави према људма и поруге и страдања је претрпео. Од ове љубави веће нема, нити је икада бјеше, нити ће је икада бити! На као што је Христос ову безграничну љубав према роду људском својим животом и смрћу засвједочио, исто је таку љубав и од шљедбеника својих захтјевао. „*Заповѣдь новѣ даю вамъ, да любите дрѣгъ дрѣга: якоже возлюбихъ вы . . . и вы да любите дрѣгъ дрѣга.*“[2]) Тако је говорио Христос у очи смрти ученицима својим. И вјерни ученици послушаше учитеља свога. На све четири стране свијета, а на позив апостола, ступаху чланови без разлике у свету заједницу Христову и у њој слушаху јеванђељску науку, цјеливаху се братским цјеливом, даваху милостињу убогу, држаху заједничке вечере љубави. На вршећи те свете обреде и налоге свагда су се сјећали смрти свога

[1]) Јутрења стихира на Пасху гл. 5.
[2]) Јов. XIII. 34.

учитеља, сјећали се Његова васкресења и ријечи Његових: „Сі азъ ємь съ вами по вся дни до скончанія вѣка“[1]). Из дубине душе своје увјерени бјеху да је Господ свагда с њима и међу њима. А ово увјерење довољно бјеше, да се међу њима не угаси пламен љубави, којој ни ватра паклена одољети не мога.

III. Трећа је врлина *нада* на вјечни живот. Христос је рекао: „Вѣруяй, имать, глаголю вамъ, такш вѣрилай имать живот и вѣрбай полакшимъ мя, имать животъ вѣчный . . . Радѣйтя и веселитеся, такш мзда ваша многа на нбсѣхъ.“[2]) Господ наш Исус Христос свагда је и свуда наду истицао и о њој ученицима говорио, јер се за њих Оцу Своме молио: „Отче, нже даль еси мнѣ, хощу, да идѣже ємь азъ и тіи вбдѧтъ со мною.“[3]) Нада је напајала срца њихова и загрјевала их на велики рад њихов и дјелатност. Нада је учинила, да су они и свијет и све сласти и милине његове, поради блага небеских, презрели. Нада их је одушевљавала на племенити и богоугодни рад; она их је крријепила у борби против непријатеља: улијевала им снаге и истрајности у искушењима и напастима свјетским. Тјешила их ријечима: „претерпѣвый же до конца той спасенъ вбдитъ“[4]). Но нада би ова веома слаба и непоуздана била, да Васкреса Христова не би. Да Васкреса не бјеше и нада би на наше васкресење давно ишчезла, нестало би је као дима вјетром разагнана. Али васкрс Христов јесте тврдо јамство и свједочанство и за наше васкресење, јер: „аще вѣрбемъ, такш Іисбсъ оумре и воскресе, такш и Богъ оумершыя со Іисбсѣ приведетъ съ нимъ.“[5]) Па стога и смрт тјелесна не може бити страшна за Христа. Јер је Он избавитељ душâ наших, стога и пита Златоусти: „Гдѣ ти, смрте, Жало; гдѣ ти, Ади, покѣда;“[6]) те наставља: „Васкрсе Христос и падоше демони! Васкрсе Христос и радују се анђели; васкрсе Христос и живот живује!“

Па као што се данас Васељена весели, пјева и радује свака душа на земљи као што и анђели на небесима славе и узносе васкресење Христово, тако и ми љубазни моји, прославимо данашњи „празник над празницима“, просвијетлимо се свечаношћу данашњом, али уједно прославимо и васкрс три највеће врлине хришћанске: *вјеру, љубав и наду*. Поштујмо свету *вјеру*; његовали у срцу *љубав*, да нам оно буде добрим дјелима преобилно; живимо у *нади*, да ћемо се послије смрти опет састати са Господем нашим Исусом Христом. И само ћемо се тако на радосни поздрав св. матере цркве наше „Христос васкрсе“ моћи достојно одазвати и кликнути „ваистину васкрсе“! Амин!

по руском: **И. Р—h.**

Разно.

Храм цркве у Рељеву. Као и сваке, тако је и ове године дан славе црквене у Рељеву, Пренешење моштију св. Оца Николаја, највећаније прослављен. Већ са раном зором почео се силан народ сељачки скупљати, а жељезницом пристиже и многи одлични гости из Сарајева, Високог и других мјеста из околине. Архијерејску литургију богослужило је Његово Високопреосвештенство

[1]). *Мт.* XXVIII. 20.
[2]). *Јов.* V. 24; *Мт.* V. 12.
[3]). *Јов.* XVII. 24.
[4]). *Мт.* X. 22.
[5]). I. *Солун.* IV. 14.
[6]). I. *Коринћ.* XV. 55.

АЕ. и Митрополит дабро-босански госп. *Николај Мандић*, уз асистенцију виспреч. г. архимандрита *Венијамина Николићевића*, виспреч. гг. протојерејâ и савјетникâ конзисторијалних Стевана *Давидовића*, Васа *Поповића*, Петра *Јемића*, те професорâ богословског училишта преч. гг. Станка *Жупанског* свештеника и јеромонаха Илариона *Радовића*, и два ђакона Јована *Стефковића*, конзистор. канцелисте и Данила *Билбије*. Том приликом рукоположен је за јеромонаха ђакон Данило *Билбија*, а професор и свештеник Станко *Жупански* произведен је у чин протојереја. На свечаном обједу, који је држан у дворани заводској, присуствовало је 36 особа. Његово Високопреосвештенство госп. АЕ. и Митрополит *Николај* одушевљеним и срдачним, пуним значаја, ријечима наздравио је Превишњој особи нашег љубљеног цара и краља, пошто су сви присутни уз трикратно „Живио“ отпјевали стојећи царевку. По подне око 4 сата одвезло се Његово Високопреосвештенство господин Митрополит Николај у Сарајево, а како је у то вријеме и непогода и киша напшла, то се народ и већи дио гостију још за рана разишао.

Испити у српско-православном богословском училишту у Рељеву. Овогодишњи закључни испити у српско-православном богословском училишту у Рељеву отпочеће 7./20. јуна у сриједу. Благодарење пак одржаће се 15./28. јуна, када ће и завршетак школске године бити и ученицима се свједочбе раздати.

Књижевне оцјене и прикази*).

Всеподданѣйшій отчет обер-прокуратора свјатјејшаго Синода *К. Побѣдоносцева* по ѣдомостну православнаго исповѣданья за 1896. и 1897. год. Санкт Петербург — 1899.

У књизи овој изнеси уважени писац стање православне цркве и вере поглавито у Русији, а донекле у кратким потезима и стање цркве по осталим странама православнога света, који махом у сферу руске империје спада.

Књига је подељена на седам одељака, у којима се говори: о управи црквеној, о цркви и манастирима; о мисионарству, расколу и сектама; о стању цркве ван граница Русије; о одношају руске цркве спрам једноверних цркава на Истоку и у словенским земљама; о духовној просвети и школама и о материјалним средствима, која црквеним властима за унапређење црквених цели на расположењу стоје. На завршетку су изложени статистички подаци о броју парохија, цркава, душа, и појединих црквених области.

Књига је сама по себи опширно, критички и искрено срђена и обрађена. У појединим одељцима писац оштро напада на дух данашњега времена, на верску малаксалост, а особито на раширен рационализам, који — на жалост — ширењу раскола и секата добру услугу чини. Изнеси као главни разлог религиозној охладнелости и сушшину бригу за временитим, материјалним благом, а понаособ као најјачи разлог томе истиче претерано бављење политиком. За нас је Србе од специјалног интереса и поуке одељак трећи и четврти.

У трећем одељку, где се јасно представља од колико је штетног и рђавог утецаја рационализам по ширење расколника и сектаната, који се све то више од правог духа црквеног удаљују, од православља отуђују и сваку дужну послуш-

*). Прештампано из 19. бр. „Српског Сиона“.

ност и покорност властима отказују, уповорује се на приликe руске, које нас нехотице подсећају на жалосне и несрећне верске односе и наше и браће наше у Босни и Херцеговини.

Као што у највећим губернијама руским подрива свету цркву и православље сектанство и раскол, потпомогнут суровим рационализмом, тако се и у нас у преухитреној и прераној чежњи и тежњи за слободоумним либералним установама, основаним на начелима демократије, хоће да поткопа темељ цркви нашој, ударен самим оснивачем њезиним, Исусом Христом, на начелу јерархично-догматичком

И као што тамо захтевају расколници потпуно одвојење цркве од државе и реорганизацију цркве у правцу том, да се уведе право слободна набора општинског преставништва, свештенства и епископства, којим се превратом смера да обори постојећи црквени ред: то већ донекле (а доста) учинише овде код нас, у Митрополији Карловачкој, па хоће још више у том правцу да учине и по Босни и Херцеговини наши тобожњи прваци. Хоће да се јерархија из управе искључи, на својих, црквом освештаних и узаконених права потисне, а место тога да се узаконн устројство на демократским начелима положено, у коме се световњаштву искључиво право располагања са црквом и црквеним имањем, свештенством и епископством уступа, тако, да изгледа, као да ова црква и није на јерархичнодогматичном начелу основана, и као да у њој јерархије и нема, нл' ако је буде, да остане сасвим бесправна и управо у цркви излишна.

Тако наистину изгледа у перспективи црква будућности, по плану наших народних вођа и нежељених просветитеља. Таквом црквом уређили су они нас и овде, а желе уредити и браћу нашу у Босној и Херцеговини.

У четвртом одељку расправља писац о религиозном стању Алеутске епархије. Становништво те епархије сачињавају 50.000 православних и то: Грка, Арапа, Алеута, Руса, Словена из Турске и Аустрије и др. Религиозно стање код ових народности није посве једнако. Изнад свију у религиозно-моралном погледу стоје Алеути, а за њима долазе Руснни и Арапи. Грци су, каже се, погружени у политику и трговину. Ниже свију у религиозно-моралном погледу стоје Руси и уопште Словени. Особиту позорност сврашају на се Срби. Они се баве само политичарењем, место да врше дела вере и побожности. Ни најважнију дужност сваког Христијанина, исповед и причешће, не врше они. На позив свештеника да дођу на исповед одговарају: шта тражиш ти од мене? какав грех? ја греха немам; ја сам добар Србин, и то ти је све! (стр. 161—162).

Заиста грозна слика религиозног и верског васпитања нашег. Боље сведоџбе од ове нетреба.

Од осталих одељака занимљив је још и одељак: духовна просвета. Из њега видимо, да је устројство школа у главном спроведено тако, да је врховна власт и надзор уређерећен у рукама врховног клира, св. Синода, покрај кога функционише такозвани Училишни Савет, коме је председник вазда епископ. Исто је тако и у погледу црквене управе. У православној Русији не заносе се идејама наших вајних политичара, да се у црквену управу силом утури световни елемената. Та слободна и еминентно православна Русија не познаје у цркви претежност и превласт световњака, како га то себи у нас сваком приликом наши „tribuni plebis" себи виндикују и како га они по својим интенцијама и жељама хоће да остваре. У Русији се држе принципа: црква подај оно, што је њезино, те и управа над њом и њезиним имањем припада, већим делом и у главном представницима њеним

— епископима. Дух православне цркве не познаје опог неограниченог учешћа и претеге световњачког елемента, као оно у протестаната. С тога би добро било, да се наши „patres patriae“ угледају на узор православне руске цркве, те би можда у захтевима својим, гледом на автономну слободу, заснованy на ономе „широком“ појму њиховоме, — мало скромнији били, а никад им ни на ум не би пало, да се са својим Православљем пред руским јавним мњењем хвале, оптужујући и управо денуцирајући пред тим мњењем борбу своје Јерархије за православне принципе своје епископалне цркве, као борбу против православља.

Иначе нам ваља рећи, да је књига високоуваженога и ученога господина писца са необичним маром и дубоком студијом и разумевањем обрађена; подаци су у сваком погледу тачно и исцрпно изнесени, што уваженом писцу само на част служити може.

Књижевне биљешке.

Дјела светих отаца на српском језику. Архијерејски Сабор у краљевини Србији под Сбр. 44. 24 апр. г. 1898., како то доноси „Гласник православне цркве“, с обзиром на то што су радови св. отаца обилати, узвишени и у сваком погледу корисни садржином својом, а уз то су и својом класичном чистотом и начином излагања истинâ вјере и морала од неоцјењиве вриједности, — одлучио је: да одбор, кога богословијски савјет изабере ради уређивања богословског часописа, прими на себе старање и о пријеводу дјела светих отаца. Хоће ли се ови пријеводи издавати у засебним књигама или ће улазити као засебни дио у богословски часопис, одлучиваће по саслушању мишљења богословског савјета архиепископ београдски и митрополит српски у споразуму са министром просвјете и црквених послова, који ће уједно и рјешавати, колика помоћ да се за овај рад даје из црквеног фонда. Сви ови радови имаће се сматрати као издања Архијерејског Сабора.

Ренско словенско јеванђеље. — Познати слависта Louis Leger, недавно је публиковао трошком париске књижаре Michaud, Notes sour l' Evangéliaire Slavon de Reims, dit „Texte du sacre“. Формат књиге је 4-на, има 51 стр.

Неиздати папирус конто-грчки. J. Бењини у 41—42 свесци журнала *Bessarione* објавио је досада неиздани папирус конто-грчки са фрагментима библијским. Овај папирус је висок 28 сантиметара, а широк 16. Јако је повријеђен, а мјестимице и поцијепан. Садржи у себи завршетак Јеванђеља Лучина на дијалекту сахидском. Осим тога: пјесму три младића из књиге Данилове са додацима — верзијантима на грчком језику. По знацима грчке палеографије, учени издавач Бењини приписује рукопис овај 8. односно 9. вијеку.

Нове књиге и листови.

Хришћанска књижица. Бр. 4. „*Куда води кукња мелога и свађа*“. Од *Јована Петровића* свештеника — професора. Загреб. Српска штампарија. Цијена по комаду 4 потуре, а 50 ком. добију се франко од поштарине. *Добити се могу код писца у Загребу.* — Ова петина малена, али врло поучна и корисна књижица од

неоцјењиве је вриједности не само за подмладак наш, него и за одрасле. Цијена јој је пак тако малена, да је свако набавити може. *Врло је згодна за премије ђацима и дјеци, своја нека је с наше стране браћи свештеницима и учитељима најтоплије препоручена.*

Где је љубав ту је и Бог. Из прича за народ од грофа Лава Н. Толстоја, превео *Некарије Аргировић* Вршац. Артистички завод удове Ј. Е. Кирхнерке. Цијена је 10 пстура. На пет комада даје се један бадава. Појединн примјерци могу се и у поштанским маркама поручити, у којем случају уз марку од 10 потура има се у име поштарине приложити и марка од 4 потуре. Књижарима и препродавцима даје се уобичајени рабат. — И ова књижица са своја моралног садржаја, *као особито згодна за испитне дарове*, у основним школама, нека је с наше стране најтоплије препоручена. Поруџбине ваља слати на адресу: Nektarije Argirovics. Jeromonah Kloster Meszić, u. p. Versetz.

Унија у Поганцу или Побједа православља. Прилог к историји српске цркве у Варажданском ђенералату. Написао *Никола Стаиков-Кукић*. Стр. 54. Цијена 30 новч. или 60 филира. У Новом саду. Штампарија Ђорђа Ивковића. 1900. — Књига ова садржи у лијепој форми и пачину изложене биљешке о оном немилом догађају покушаја уније који се прије неколико година у Поганцу (у Хрватској) десио. Подаци су вјерно и тачно изнесени, јер их је у главном сам писац на лицу мјеста прикупио. Цио догађај претстављен је и описан живо, што писцу може само на част служити. Књига ће ова од користи бити не само исто рику српском, него и свакоме од нас, с тога је браћи свештеницима топло препоручујемо.

Извештај о раду и стању панчевачке српске православ. црквене општине за годину 1899. Подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 16. април 1900. Панчево. Штампарија Браће Јовановића 1900.

Српска књижевна задруга издала је осмо коло (за г. 1899.) својих књига и то: 1., *Домаћа писма Достојеа Обрадовића*, за штампу приредио Милутин К. Драгутиновић, св. I. цена 2 дин. књ. 51. — 2., *Лирске песме Симе Милутиновића-Сарајлије*, с предговором Андре Гавриловића. Цена 2 дин. књ. 52. — 3., *Приповешке Лазе К. Лазаревића*, св. II. за штампу приредио Љубомир Јовановић. Цена 3 дин. св. 53. — *Слике из сеоскога живота*, написао Јанко М. Веселиновић, св. II. цена 2. дин. св. 54. — 4., *Вукова слава*, приповетка Стевана Сремца. Цена 2 дин. св. 55. — 6., *Исландски рибар*, роман Пјера Лотија, с француског превела Тилија Цавијанићева. Цена 2 дин. св. 56. — 7., *Вовке и вове*, написао Благоје Тодоровић. Цена 4 дин. св. 57. — Сва досадања кола књига могу се добити преко повереника или непосредно од управе Српске књижевне задруге, и то: I. II. III. и IV. по цену од 7., VI., VII. и VIII. по цену од 10, а сва кола заједно по цену од 6 динара од кола.

Весник српске цркве. Лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Власник и издавалац: Свештеничко удружење. Уредник Никола Д. Божић, парох биоградски. Излази у мјесечним свескама од 6 табака. Цијена му је за Србију на годину 12 дин. на пола год. 6 дин. на четврт год. 3 дин. за српске покрајине на год. 6 фор. на по год. 3 ф. на четврт год. 2 фор. За остале државе на годину с поштарином 16 франака. Београд. Штампарија Павловића и Стојановића. 1900.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Херцеговачко-захумска.

Број 409. ин 1900.
Рев. II. број 213. 2—2.

Стјечај.

У фочанском протопрезвитерату је упражњена парохија Јабука. Има 280 кућа, 2440 душа и прихода годишњег око 1800 круна.

Док се црква и дом у парохији не подигне, парох ће становати у Фочи, и у цркви варошкој служиће редовито сваке треће недјеље напмјенце са двојицом свештеника.

Који од свештеника и богослова жели на ову парохију стално бити изабран, нека се молбеницом са свједоџбама обрати овој конзисторији најдаље до 1. јула 1900. године.

У Мостару, 20. априла 1900.

АЕ. и Митрополит:
Серафим.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 596, ех 1900. 1—3

Едикт.

На молбу Косане рођене Лукића, сада у Бијељини, да се са законитим својим супругом, Илијом Милошевићем, из Тријешнице, парохије међашке, котара бијељинског, без сталног занимања и пребивања, због прељубе, злостављања и злобног напуштања брачно разведе, — позива се отсутни Илија Милошевић, да се лично или писмено овој митрополитској управи, као надлежном духовном суду пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави, најдаље до 15. августа о. г. јер ће се од тог дана започети брачни процес са Илијом службено постављеним заступником, у лицу међашког пароха, продужити и по стању списа и прибраних доказа коначно ријешити.

У Д. Тузли, 11./24.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

„Источник" излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Позив на претплату.

Пратећи немиле појаве најновијег времена у парохији велико-поганачкој, у којој ушљед спора народа са парохом — уплетоше прсте своје унијатски пропагатори, и неколицина примише унију, но брзо се покајаше, и опет се натраг повратише у крило српске православне цркве, — сматрао сам за дужност прикупити сву грађу и написати цио тај догађај под насловом:

„Унија у Поганцу или побједа Православља“.

Да би могао дати ову расправицу у штампу, молим све пријатеље и пријатеље српске књиге, да ме са претплатом обилато потпомогну, како би — ако ништа друго, а оно макар штампарске трошкове покрити могао. Цијена је 30 новч. или 60 филира. Рок је претплати до 1. априла о. г.

Расправа је написана исцрпно и објективно. Са те стране не бојим се никаква приговора.

Новац треба слати на потписаног. (Петрињска ул., бр. 79)

Загреб, мј. фебруара 1900.

Никола Ст. Кукић.

ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА СА БЕСЈЕДАМА

од архимандрита **Фирмилијана.**

Најновије издање у 3 књиге, које износе преко 70 штампаних табака, велике осмине, на најфинијој хартији, а у тврдом кожном повезу, може се добити за 5 фор. и 50 новч., само у познатој радњи свију црквених утвари, књига, Јеванђеља и црквених и свештеничких одијела.

В. Марковић и **Павловић,**
у Београду и Земуну.

Z 908 PRI/113

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 15. ЈУНА 1900. БР. II.

Садржина:

Слике из историје црквеног пјесништва и музике у православној цркви. — Религијозно-морални листићи. — Прозвиједење на преображење (6. августа). — Црквене вијести. — Нове књиге и листови. — Јавне захвале. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

Књижевна приновa!

Изашао је из штампе роман *Милана Недељковића*, професора из Сремских Карловаца под натписом:

ПРЕЛОМ

роман из наших дана.

Овај роман откупила је потписана књижарница од госп. писца, чим се отпочео штампати; те је довршила израду његову у властитом штампарском заводу.

Градиво за овај роман црпио је поштовани писац из живота Срба Војвођана и обрадио га је управо мајсторски, тако, да ће га сваки читалац, нарочито онај у Војводини са највећим интересовањем дочитати. Српска књижевност, која није богата романима, добија њиме једну красну принову, којој ће се сваки пријатељ њезин од срца обрадовати.

Роман наноси 14 штампаних табака а цијена му је *само кр.* **1.30** *хелера*, диват повезан са француским златорезом *кр.* **3.50** *хелера.*

Издавачка Књижарница

ПАХЕРА и КИСИЋА.

„ЗОРА“ за 1900 годину

Годишња цијена је: 8 круна или 9 динара, за ђаке 6 круна или 7 динара.

Претплату „*Зоре*“ за ону *1900* годину прима њена *Администрација*, затим *Издавачка Књижарница Пахер и Кисића у Мостару* и сви њени *повјереници*. — Претплатници, а и повјереници у краљевини Србији, нека новац шаљу г.г. *Савићу и Комп., Београд*, са напоменом за „Зору“.

Ко дугује „Зори“, нека свој дуг измири.

У администрацији „*Зоре*“ могу се добити врло укусно израђене тврде корице од платна у разној боји са насловним клишеом, за све године, уз цијену *1 круна и 20 хелера, диват изда, ђене са златом 2 круне, — без поштарине. Уједно напомињемо, да се може „ЗОРА“, цијели течајеви за године 1897., 1898. и 1899., у дивотним корицама добити повезана, уз цијену за сваки течај од круна 10.*

Администрација „ЗОРЕ“.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV | Сарајево, 15. јуна 1900. | Бр. 11

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјесништва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —
[Сарајево.]

(Наставак).

Људејска музика и њен утјецај на хришћанску музику.

Велики додир и веза људејског народа са египатским послије смрти Јосифове и особито у Мојсијево вријеме даје нам вјеровати, да је култура Египћана утјецала на Људеје, те што Људеји и на музичном пољу показаше, све је то било наслиједство од Египћана. Исте инструменте, којима се служише Египћани, видимо и у рукама Људеја. Кимвал, у који удараше сестра Мојсијева пратећи побједничку пјесму по сретном пролазу у Црвено Море (Исх. г. 15.), Давидова троугласта харфа, људејски невел, јерихонске трубе, све су то Људеји наслиједили од Египћана. Тако се развила и људејска обредна пјесма по примјеру египатске, јер људејске пјесме потичу тек из времена послије изласка из Мисира[1]). Како је музика на душу утјецала, види се из причања, како је Давид узевши гусле ударао руком својом, и *гонио злога духа* од Саула, те му је било боље и одлакнуло му (I. Сам. 16, 23.); а у Јелисија *будио се пророчки дух*, кад му је гудар гудио (II. Цар. 3, 15). (И наши гуслари одсвирају прије пјесме као неки прелудијум, да се

[1]). Dr. L. Nohl: Musikgeschichte стр. 19.

удесе за пјевање (рецитовање), и не спомињући, како иначе музика има велика утјецаја у јуначким играма народним. Арбанас Паје Јовановића сликара, уз шаркију игра преко два оштра, љута мача). Организатор политичког живота јудејског народа и вјерскога култа-Давид увео је музику у богослужење основавши пјевачке и свирачке редове, који су редовно судјеловали при богослужењу. О овоме опширно се описује у 15-ој и 16-ој глави I. кн. Дневника.

Инструменти за литургичку употребу били су двије врсте, или се *духало* на њима (Blasinstrument) или се жице, кожа или туч *прстима* или *малицом додиривали*, те у осцилацију доводили (Schlaginstrument). Међу прве иде: труба, рог, флаута; а у друге: кимвал китара (цитра) и харфа.

Труба. Двије трубе од сребра заповједно је Бог Мојсију начинити, те су у њих трубила два левита за вријеме боравка на Синају и у пустињи. а за знак, да се кнезови народни и народ скупља, да се окó диже на пут, да се иде у бој, да почиње свечаност и весеље (Број. 10, 1—10.). По примјеру оних двају труба прављене су доцније и друге и употребљаване су се у храму: никад мање од двије (Број 10, 2), никад више од 120 (II. Дневн. 5, 12), а духали су у њих само свештеници. Први тон био је дуг, протегнут, доцнији су били краћи, а пошљедњи опет дуг, отегнут. Њима се давао знак, да се долази у храм на празник. — Била је још једна врста трубе (σάλπιγξ): трѣбка коканьѧ и трѣбка рожанаѧ (Пс. 97, 6); употреба јој је иста као и прве.

Флаута. Правила се из трске, дрвета или рога, врло омиљен инструмент, употребљавао се за свете и профане циљеве, у радости и жалости (Исаија 5, 12; Мат. 9, 23); њоме се служе пророци, да пробуде у себи дух пророчки (I. Сам. 10, 5); кад је народ пратио Соломона послије помазања његова за цара, свирао му је уз свирале (I. Цар. 1. 40). Употреба овог инструмента била је врло велика.

Кимвал је био налик на шупљу полукуглу, на коју се ударало руком или мањцом, те је одавао јак и врло пријатан звук. „Хвалите га уз јасне кимвале, хвалите га уз кимвале громовне“ (Пс. 150, 5).

Цитра (китара). То је био инструмент са жицама, у вријеме Јосифа Флавија имао је 10 жица, прије 8 и 3. Ове жице биле су затегнуте над издубљеним дрветом (кипариса) или на шкољци од корњаче, што им је служило као резонатор. Китараш је жице додиривао плектурмом (штапић од метала или кости) и добијао звук. Китару је пронашо Јувал (Бића 4, 21), а Давид ју је увео у литургијску инструменталну музику.

Харфа (νάβλα, Ψαλτήριον) од 12 или 10 жица, инструмент у облику трокута. Жице, различите по дужини, стајале су над косим резонатором и са обе стране додириваху се рукама (откидаху се) и доводиле у таласање откуда, се звук добијао. При литургијском појању употребљавало се не мање од две, не више од 6 харфи. Ово је био омиљени инструмент цара Давида[1]).

Хришћански оци забрањивали су употребљавати у хришћанској цркви инструменте, али појање јудејско, како у почетку хришћанства тако и на даље дуго је било у употреби у хришћанској цркви. Св. апостол савјетује појати псалме, а појање псалама морало је ићи по начину јудејског појања, на које су се првобитни хришћани (из Јудеја) већ и навикли били и научили. Једино, што су хришћански св. оци измијенили начин појања псалама. По старом предању и начину (јудејском) псалми су се појали непрекидно, те би народ од тога сустао и излазио би из цркве. Због тога су оци 17-им правилом лаодикијског сабора заповједили, да псалме не треба без прекида појати, него између свакога псалма морају бити кратка читања, да народ мало отпочне и почне опет затијем појати. Ради овога је и подијељен сав псалтир на неколике катизме[2]). Појање псалама ушло је тако рећи, у душу хришћана, те и што сами производише било је у духу псалама и у начину њиховога појања. За примјер навешћемо *васкрсне антифоне* Јована Дамаскина, који је умро пред крај VIII. в. Ови антифони поју се слично степенским псалмима (119—134), само је Дамаскин ушао у своје пјесме хришћанскога духа и осјећаја. При појави хришћанства у почетку хришћанске цркве јудејско појање било је по ријечима Климента Александријског просто, величанствено, освећено дубоком старином, приближавало се доста грчкој музици, дорском напјеву, те је било и прикладно за хришћанску цркву и подесно и за хришћане из Јудеја и за оне из језичника.

Музика у старих Јелина.

У музици Грка као и у поезији његовој, скулптури и архитектури огледа се класичност у свему, пропорционалност и симетрија. Грци су мрзили свако усиљавање и крајност; али су цијенили разум и поредак, ту красоту дијелове тако спојити у једну цјелину, да се из свега види благородност и узвишеност. Музика је у њих била слугом поезије, она је пуно одговарала оном дивном и звучном језику јелинском; она је и постала из звучности тога језика, те је с њим заједно славио златни вијек у атинској трагедији Периклова вијека.

[1]) *Dr. P. Schegg*: Bibl. Archäologie. Freiburg 1887. стр. 552—555.
[2]) *Никодим*, епископ далматинтински: Правила са тумачењима Н. Сад 1896. стр. 82. кн. II.

Музика се употребљавала тек толико, да узвиси дјелање поетичке ријечи; метар стиха мјерио је њен метар и такт. Главно је било пазити на ритам, те дивота, достојанство и богатство његово у старим грчким пјесмама замјењује данашњу нашу хармонију. Ритам грчких пјесама био је абијен и пластичан, а наша пјесма постаје жртвом мелодије и хармоније. Мелодија грчких пјесама према штимовању лире и по употреби говора састајала се у малим групама од четир звука; она је чисто *слоговна* тј.: на сваки слог долази само по један звук: строго *једногласна* (хомофона) — звучи једним гласом, осим што ће на свршетку уметнута бити квинта или октава, коју су пјевали мушки гласови, кад би у мјешовитом броју пјевали с дјевојкама или с дјечацима. Слабо хармоније, мало мелодике бјеше у њиховим дитирамбима и одама, али ваља знати, да су Грци пазили прво на смисао и садржину пјесме, на ритам и метрум, па послије тек на звук; они су се више дивили простоти и јасности у рецитовању, него што се ми можемо тим заносити, кад у пјесми више пазимо на музику и хармоничну пратњу њену. Данас су ријечи подређеног значаја музици, она је прерасла поезију, и данас кад слушамо пјесму, врло тешко разумијемо текст који је у свом брачном животу са музиком дошао са свим под папучу[1]).

Музика у најстарије вријеме грчке историје јавља се као помагачица у вјерском култу или као пјесма о боговима и животу и јуначким дјелима прошâ. Послије дорске сеобе око год. 1000. прије Христа појављују се на народним свечаностима у Делфима и олимпији поред корова и игара и такмаци у чисто лирским пјесмама и музици; азијатски елеменат изумире у Грчкој све то више, а на мјесто његово дижу се три главна стабла народна: Јонци, Дорци и Еолци. На олимпијским играма и свечаностима делфијским борио се не само тјелесном снагом, него и умном и духовном. Тако поникоше поред рапсода још и пјевачи, који пјеваху лирске пјесме; за њима китариште и флауташи. Од многих пјевача истиче се доста *Терпандер* (око 670. пр. Хр.), који је знаменит с тога, што је проширио стару четвероструну лиру на седам струна, те извео из сталих грчких племенских пјесама разноврсне школе. Тако је он важно као оснивач грчке музике, коју је обогатио многим новим напјевима (номи). Од знаменитијех споменућемо и *Пиндара* (522 пр. Хр.), којега се химне, оде, дитирамби, пеани одликују високим полетом и бујном фантасијом. Од његових литијских химни сачувала се до нас једна; и свечана њена мелодија опомиње нас на озбиљност и достојанство хришћанске црквене пјесме.

(Наставиће се).

[1]). *L. Kidu — Kostur*: Српска и старо-грчка музика. Види „Бранково Коло" 1899. стр. 182.

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

За што поштујемо св. Иконе.

Св. мати наша, црква православна, заповиједа нам да не само имамо и свето чувамо, већ и достојно поштујемо св. иконе Христа Спаситеља нашега, Његове пречисте Матере и осталих Светитеља, које је црква одредила да поштујемо; ми смо дужни клањати се њима не као Богу, већ као светим изображењима Христа Бога и Његових св. угодника. Ево што вели опредјелење св. седмог васељенског сабора: *„ко назива св. иконе идолима — тому анатема, анатема, анатема!“* — Св. оци наши овако суде о св. иконама: част иконе прелази на онога, кога она изображава; ко се клања тај се клања ономе, ко је на њој изображен или насликан. Приведу св. Стефана безбожному цару Лаву Исаврјанину, који му заповједа, да ногама погази икону Спаситељеву. Св. Стеван заиште златни новац с ликом самога цара, и запита: чији је то лик? — Одговорише му: без сумње царски. Тада св. Стефан пљуну на лик, баци га на земљу и стаде ногама газити. Цар се разгњеви, а и сваки околостојећи негодоваше: но св. муж смјело им рече: „гле, како право мислите, ви безумници! Гњевите се на мене зато, што сам погазио образ земаљскога цара вашег, који је ипак само прах и пепео: а како да се не гњеви на вас Цар царева и Господ господарâ, кад ви газите лик Његов и Његове пречисте матере? Што нећете да се чини вама немојте ни ви другоме чинити“. — Ми волимо и с љубављу цјелујемо и чувамо слике милих нама особа: родитеља и пријатеља наших; а како да не цјелујемо св. иконе Исуса Христа и светитеља Божјих? Св. Јован Златоуст љубио је св. апостола Павла и увијек је имао његову икону уза се у својој ћелији; волио Јаков свога сина Јосифа, и с каквом је љубављу гледао ону његову крвљу хаљину!.... Погледајте, како вјерна супруга брижљиво чува слику свога мужа, који јој је отишао од куће у далеки свијет; како ужива у милом јој лику његову, с каквом га нježношћу притискује на груди! Ето тако и мила невјеста Христова, мати наша св. црква православна, сјећајући се милога јој лика Господа и Спаситеља свога, који се узнио на небо, поштује Његову св. икону, и гледајући у њу подиже ум свој к Првообразу, говорећи са св. апостолом Павлом: „нижѕ оубо нынѣ їакѡ зерцалѡмъ къ гадании, тогда же ѓлицѣмъ къ лицѹ“. Тако прави хришћанин, који љуби Господа, обучен сам у тијело, тражи јединства с милим му Господем кроз видљиво његово изображење, и Господ,

невидљиво свуда присутни, види љубав његову и сниходи његовој немоћи својом благодаћу: кроз та иста Своја изображења, јављa он Своју благодет ономе, који га љуби, лијечећи његове болести и показујући друге знаке свемогуће силе Своје. Као што је у древности, ради пребивања ковчега завјета Божја у кући Аведара, Господ благословио кућу Аведарову у свему (1. Паралип. гл. 13.): исто тако благосиља Он и данас градове и села православна ради светих икона. И као што је он негда чинио чудеса жезлом Мојсијевим, исто тако и сад чини чудеса кроз св. иконе. Међутим што је жезал Мојсијев или Аронов кад се сравни са св. иконама? Само сјенка, као што је и цио Ст. Завјет био само сјенка Новога Завјета. — Прочитајте у књизи „Дјела апостолска", како су вриједни добили исцјељење од *чалми и убрушчика* с тијела св. ап. Павла (— 19. 12); како је само сјенка св. апостола Петра лијечила ббне, које изношаху на улицу и метаху на носилима и постељама поред пута, куда би пролазно славни ученик Господњи (— 5. 15). Прочитајте то и реците: ако је сјенка апостола Петра чинила чудеса, то зашто не може Бог иконама чинити та иста чудеса? Ако су убрушчићи и појас ап. Павла имали чудотворну силу, то, ко смије казати, да ове силе не могу имати св. иконе? И ми знамо, да су та чудеса увијек, и сада су, по милости Божјој и свагда ће се у цркви православној свршавати, јер је Исус Христос вчера и днесь, той же и во вѣки: Язъ есмь съ вами — вели он — до скончанїа вѣка (Мат. 28, 20), а гдје је Он, ондје је и благодат Његова и сила . . .

Али приговарају: „А како то, кад друга заповијед закона Божија гласи: не сотвори сѣкѣ кѣмїра ни всѣкаго подобїа?" — На то одговарамо исто тако с питањем: а што је то кумир или идол? У другој је заповиједи речено, да је кумир или идол слика или изображење ма чега, што је на небу или на земљи, или у води — под земљом, то јест ма чега од створених ствари, — такође изображење, које су незнабошци поштовали као Бога, то ће рећи: идол је изображење лажнога божаства, а не истинитога Господа Бога. Господ говори: Ја сам Господ Бог твој — не познај других богова осим мене; не прави себи ликова тих богова лажних, не кланјај се, не служи им . . Тако је схваћао заповијед Божју и св. ап. Павле: знамо, вели он, да је идол само по себи *ништа*, т. ј. идол преставља собом таково божаство, које у самој ствари није божаство, а с тога и сами идол нема никакве важности — он је *ништа*. А св. икона Христова представља самога Господа нашега, истинитога Бога, па зато је не можемо назвати идолом; за њу не можемо казати, да је она — ништа. — Уз то заповијед Божја забрањује правити такова изображења, којима би се људи кланьали

као Богу, а ми никако не поштујемо св. иконе као Бога: напротив VII. васељенски сабор анатемише оне, који се клањају иконама као Богу. — Узмимо један примјер. Цар говори поданику: ја сам твој цар, не познај других царева осим мене, не измишљај себи лажнога цара, не држи код себе никаквих слика лажнога цара, не поштуј их и не клањај им се: знај за мене једнога. Јасна је ствар, кад би поданик изабрао себи другога цара, уз свог законитог господара, и кад би поштовао његов лик а свога цара презрео, — он би, заиста, постао издајником, који заслужује смртну казну. Али, кад би тај поданик, из љубави према свому законитому господару, насликао његов лик, ради поштовања и за успомену, а уз то кад би имао код себе и слике царске обитељи и достојно их поштовао, не поштујући их ипак као самога цара, питамо: да ли би тај поданик погријешио у томе противу цара свога. И кад би сам цар дошао и видјео своју слику у његовој кући, и слике чланова своје куће, би ли се тај цар ражљутио на њега због тога? Мислим, да би напротив било цару врло мила такова љубав и оданост поданичка. Ето, то исто радимо и ми, поштујући св. иконе, и вјерујемо, да Господ прима радо оданост нашу. Он види, да ми то радимо из љубави к Њему, и ми знамо, да он не трпи да се његова икона извргне руглу. — Веле: у Писму је речено: Богъ есть Дхъ; па како да се Он наслика? Одговарам и ја ријечима Јеванђеља: и Слово плоть кысть Веле: у Јеванђељу је написано: Бога никтоже видѣ никогдѣже. Одговарам на то: али у том истом Јеванђељу говори се: осяжите ма и видите. И опет понављам: ми и не мислимо изображавати непостидно суштаство Божје на иконама, већ само пресвето тијело Његово. Веле неки: „да се може Богу клањати и без икона". — Заиста се може, ми то и чинимо, кад немамо уз нас св. иконе. Али где, ти можеш живјети и од самога хљеба, па зашто ти тражиш различна друга јела? Св. икона помаже нам да узнесемо ум наш к небу, па стога ми сматрамо да је боље молити се пред иконом, него без ње. Св. Јован Дамаскин говори: ако ти кажеш, да се треба узносити Богу само умом, одговарам ти на то: одбаци у том случају све спољашње стране молитве: одбаци поклоне, мирис кадиони, не изговарај ни самих молитава ... Или си ти сам бестјелесан, кад презиреш све видљиво? А ја сам човјек тијелом обложен, и с тога желим да имам видљиво посредништво у мом опћењу с невидљивим Богом и светима Његовима ...

Но веле: „Бог није нигдје заповједио да се држе св. ликови". Није истина. А какви су оно били ликови или изображења Херувима, које је, по Божјој заповједи, поставио Мојсије у скинији над ковчегом завјета? Такови херувими бјеху на завјесама „скиније свидјенија". И

тако, онај, који је рекао: *не сотвори сѣкъ кѣмїра*, заповједно је уједно да се направе изображења херувимâ. Зар је слобода ново-благодатне цркве више скучена у овом погледу од старозавјетне-подзаконе цркве? — Уз то није ни издалека све записано у св. Писму, што су заповједали св. Апостоли. Много од тога дошло је од нас кроз св. предање, и тек су они записали то све послије апостолâ; а по чему ти вјерујеш св. апостолима, а нећеш да вјерујеш ономе што говоре љубезни ученици апостолски? Та и св. Писмо није добио непосредно из руку апостола, већ од истих прејемника апостолских; па ипак у том случају ти вјерујеш ученицима апостолским, да они нијесу ништа додали к св. Писму апостолâ: а зашто нећеш да вјерујеш њима и у томе, што су ти усмено предали, што су сами слушали од апостола?... Но рећи ће когод: у прво вријеме хришћанске вјере не бјеше св. икона. И то није истина. Св. црква православна изодавна поштује нерукотворени образ Спаситељев, којега је сам Господ благоволио скинути са лица свога за едесскога кнеза Авгара. Познато је тако исто из свједочбе свештенога предања, записанога код св. Јована Дамаскина, да је св. Јеванђелист Лука насликао неколико икона пресвете Богородице Историк Јевсевије пише, да је крвоточива жена излијечена Христом Спаситељем, насликала лик Божанственога исцелитеља. Св. Атанасије александријски говори, да је Никодим, тајни ученик Исуса Христа насликао Његову св. икону, коју су касније изврагавали руглу Жидови и од које је било много чудних знамења. О св. иконама спомиње још св. Дионисије Ареопагит, ученик св. ап. Павла. У дневним катакомбама или безбројним подземним ходницима близу Рима, гдје су се скривали хришћани за вријеме страшних гоњења, и до данас се сачувало мноштво св. изображења или св. икона. Све то свједочи, да су свете иконе биле у цркви поштоване од времена св. апостола.

Проповијед на преображење (6. августа).

— **Матија Поповић** богослов IV. године —

[Рељево]

Чудновата је свјетлост на данашњи дан обасјала врх Палестинске горе Тавора; необичан се облак показао над њом. Чудновата свјетлост, јер се необичан догађај збива на њој ... Сам Господ Исус Христос пење се на Тавор, Божански ученици ступају за Њим, а глас Вишњега Бога чу се над Тавором. — Не бијаше Њихов поход, благочестиви слушаоци, излет или забава богаташка нити тријумф силхније и охолијех војсковођа. Не!

Смјерни учитељ води смирене ученике: Петра, Јакова и Јована, да виде што никад не видјеше, да чују, што до сада не чуше, да се увјере у свемогућство

Вишњега, па да тако приправљени, не клону од туге и жалости гледајући муке Учитеља свога, којима ће Га наскоро мучити бесомучни јудејски књижници и фарисеји и окрути римски војници. Да видјевши ово чудо невиђено појме силу Божију и утврде се у науци о Васкресењу Господа Исуса.

Истина! они су и прије много видјели, много чули од Божанског Учитеља свога. Они су толико пута слушали из уста Његових сушту истину, правду и саму доброту, што никад ни од кога прије не чуше. Они су видјели, како Син Божји даје вид слијепима, слух глухима и говор нијемима. Видјели су, како болеснике исцјељује, па и саме мртваце из гробова диже. Све то св. апостоли видјеше и чуше, али ће данас видјети нешто узвишено, чути нешто величанствено; данас ће осјетити необичну радост у читавом бићу своме, која ће се брзо претворити у ужасан страх, а страх опет у неописану радост.... И већ бијаху на врх Тавора.

Па шта их то привлачи, да су горе ближе небу? шта их мучи да се пењу? О, бл. сл. лако су изабрани апостоли заборавили на све муке и потешкоће, кад су се удостојили, да виде на Тавору тијело Учитеља свога, не као досад, него преображено: лице свијетло као јарко сунце, а одијело бијело као снијег и — најзнаменитија два мужа, два преставника ст. завјета, два пророка Мојсија и Илију, који дођоше данас, да и они буду свједоци чудноватог догађаја овога.

Гледајући све то изабрани апостоли, осјетише се необично срећнима, заборавише на све земаљско и пожелише да увијек остану на Тавору са учитељем својим. — „Господе!“ рече Петар у усхићењу, „добро нам је овдје; ако хоћеш да начинимо овдје три сјенице, Теби једну, а Мојсију једну, а једну Илији“. Али ова необична радост, ово неописано задовољство на једанпут претвара се у страх од гласа Вишњега Бога, који се чу из облака: Сій есть сынъ мой возлюбленный в немъ благоволихъ: того послушайте (Мат. 17. 5.). Сила овога гласа порази их и „врло се уплашише и падоше ничице“. Но Небесни Учитељ њихов не оставља их у том стању, приђи им ближе, дохвата се њих, храбри их: Устаните, не бојте се!“ — И подигоше се, и поново се обрадоваше и страха нестаде, јер видјеше опет само Утитеља свога.

О, благо вама ученици Христови! Благо теби Петре „камене кѣры“ и Јоване најмилији ученице Христов! Срећни сте ви, изабрани апостоли, кад сте се удостојили, да видите „лице Његово свијетло као сунце, а одијело бијело као снијег“! Благо Вама, кад сте се духом и срцем ослободили од свега земаљског као што сте се и тијелом узнијели на високу Гору Тавор! Ваше су жеље мале, ви хоћете само три сјенице, једну Учитељу, другу Мојсију, а трећу Илији. Ни на ум вам не падају богати дворови и раскошне палаче; само три сјенице, па да све земаљско презрете, и на Тавору да останете!... Срећни сте ви изабрани ученици Христови, кад падате од страха пред ријечима: „того послушайте и кад Вас храбри Учитељ ваш: устаните, не бојте се!... Ви сте чули тај глас Вишњега Бога, осјетили додир Христов, и он вас је преобразио. И ви пуни убјеђења у силу Божију силазите с Тавора, и пуни одушевљења разилазите се по читавом свијету, да свједочите о чудноватоме догађају Таворском, и да свима народима понављате ријечи Вишњега да је воља Његова, да Сина Његовога љубимо и слушамо. Тај глас заједно са осталим истинама Божијим допро је и до словенских народа преко ваших другова, а наших светитеља Кирила и Методија, и утврдио се међу српским народом ревношћу и настојањем вашег првог архијепископа и просвјетитеља св. Саве. Тим

нас је гласом позивала к себи св. мати црква на стотине година, па тај нас је глас ето и данас сакупио у овај свети храм — овај наш Таво̀р! —

Браћо! Срце ми се топи од радости и милине, што вас видим свијетла лица, опрана, пристојно и чисто одјевена. Знак је то да цијените овај дом Божији.

Јест, браћо, веселим се томе, али у исти мах језа ме и страх хвата, кад помислим на вашу душу, да ли сте се и о њој побринули, па је очистили од гријеха и обукли у врлине хришћанске. Како стоји тај ваш унутрашњи храм, тај стан Духа светог?!.... Не вјерујем, браћо, да ће који од вас моћи одговорити на ово питање без црвени на лицу, ако није рад да вара себе. Не вјерујем, јер смо се и животом и радом удаљили од св. апостола и далеко иостали иза тих простих, палестинских рибара. Пренесимо се само за трен ока духом и мислима својим на Таво̀р, испородимо се са св. апостолима па ће мо се одмах о томе освједочити.

Апостоле не обману ништа земаљско. Знали су они, да ће све проћи, свега нестати, а једина душа да ће и по смрти живјети. За то се и осјећаху срећнима онђе, гдје је њиховој души угодно било. Добро им је само уз учитеља небеског. С њим је само душа срећна, с Њим је срце задовољно!... А наша душа, наше срце? Ах! Страшно је о томе говорити, љубезни моји! Душа је огрезла у гријесима, срце је заражено злобом, пакошћу, мржњом, осветом и прирасло за земљу, а заборавило за небеско блаженство. Ми само гријешити знамо, а кајати се не. Насладу тражимо у јелу и за њ се бринемо, незнајући, да се чак „ни птице небеске не бринy, па их опет Бог храни и пита (Мат.6, 26.)." Налазимо задовољства, не у пристојном одијелу, већ у гиздању и китењу, а не сјећамо се, да „Бог одјева и љиљане пољске тако, да се ни Соломон у свој својој слави никад од њих љепше не обуче (Мат. 6. 29.). И српска пословица каже: „И пањ је лијеп, кад се накити". Нашто дакле накит и претјерано гиздање?! „Ако имамо храну и одијело, овијем да будемо довољни" каже апостол (I. Тим. 6, 8.).... Тражимо висока положаја и угледа, мислећи, да је ту срећа а не знамо да је „ѣѣѣѣ ѣѣѣѣѣѣ, ѣѣѣѣѣѣ ѣѣѣѣ." (Проп. 1, 2.).

О, душо, ти узвишени и најљепши створе Божији овдје на земљи, ти која и чиниш човјека човјеком, ти која си обличје и подобије Божије, ти која уздижеш човјека скоро до једнакости с анђелима небеским, ти си занемарена и запостављена; теби је претпостављено тијело, тај прах и пепео, проста лепњина, кад га ти оставиш. На томе праху ми више пажње поклањамо, него души, од које зависи вјечност наша. Тијело хранимо неколико пута дневно, а душа нам гладује. Тијело украшавамо и китимо, а душа нам је гола, без врлина, без добрих дјела. Тијело чистимо и перемо од најмање прљотине, а душа је огрезла у калу гријеховном. Тијело чувамо од свике опасности, облачимо га у топло одијело, бјежимо са студени у топлу собу, а не бјежимо, него навалице тргнимо, срце нас вуче на вијеће безбожника и у друштво неваљалијех људи, те нам душа подлијеже вјетру лажне науке, рђавом примјеру и саблажњивом животу. Има ли ту сличности са апостолима? Апостоли желе три сјенице, а нама се уздах у грудима отима, кад пролазимо покрај богатих палата и кад угледамо богаташке кадифели каруце. Апостоли падају од страха пред ријечима: „ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ". А ми? Не само да нас страх не хвата од тих ријечи кад их чујемо у цркви, него нам оне на једно ухо уђу а на друго изађу. Не ћемо да чујемо за тај глас; не осјећамо силе ријечи Христових: Устаните, не бојте се. Од гријеха су нам уши оглухнуле, те у тешком дремежу не чујемо материн позив св. цркве наше. Пѣѣѣѣѣ ѣѣѣѣѣѣѣ ѣѣ ѣѣѣ Ѣѣѣѣѣѣ ѣ ѣѣ ѣѣѣѣ ѣѣѣѣ ѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣѣ ѣѣѣѣ (Слава на литији).

Па докле тако драга браћо?! Пренимо се и стресимо са себе ту грјеховну чаму; одбацимо ту хладнокрвност према вјери и гласу цркве своје; ишчупајмо из срца користољубље, које је коријен свију зала (I. Тим. 6, 10.).

За што полагати толику бригу око богатства? Нијесмо ли се зар још увјерили, да кад човјек умре „ништа собом не понесе, до скрштене празне руке и праведна дјела своја". Ето, браћо, баш данас прилике, да се поправимо. Сјетимо се овог величанственог и страшног догађаја при ком „небеса објавиће, земља ће стрепити." Чујмо, задрхтимо и паднимо и ми пред ријечима: „Тогш Покајмо се". Пробудимо душу своју пјесмом црквеном: Дше моја, дше моја, устани што спиш, конац приближава се и немаш гдје стићи. (Кондак у четвртак пете недјеље часног поста).

Јест драга браћо конац „нашем" животу може бити сваки час. „Смрт је ближа од кошуље" каже народна пословица. Будимо дакле приправни с душом сваки час, јер нигдје нећемо наћи утјехе, нигдје радости и весеља изван своје душе, свога срца, сједињеног са Господем нашим Исусом Христом. Само у заједници с Њиме опростивши се земаљских, таштих и пролазних ствари биће нам добро, бићемо блажени.

Помолимо се Богу из дна душе, да таштину нашу преобрази у смиреност; помолимо се из дубине срца свога, па ће благодат Божија у свако доба дати нам помоћи и снле, да се опростимо заблуда, гријеха и порока својих и да постанемо и ми од грјешника праведници, јер ће мо само тако бити мили Господу Исусу Христу и само с Њиме у заједници узвикнути: Добро нам је, Господе у блаженом царству Твоме! — Амин!*)

Црквене вијести.

Његово Високопреосвештенство гос. Григорије у манастиру Озрену.

Нељеља „Свих Светих" остаће дубоко урезана у срцима народа околине манастира Озрена, јер тога дана удостоио га је Његово Високопреосв. Григорије митрополит Зворничко-тузлански својом посјетом, коју је учинио ново добивеној пастви.

Долазак његов одређен је био у суботу 3 јуна. Тога дана у 5 сати послије подне, стигло је Његово Високопреосвештенство са својом пратњом на жељезничку станицу Петрово-село, гдје га је дочекало околно свештенство са народом, који га је одушевљено дочекао. Од Петрова села крену се пут манастира.

У црквеној порти дочекала су га школска дјеца у два реда на челу са својим учитељем. Пут до цркве бијаше посут цвијећем, а црква около окићена вјенцима од цвијећа. Ступивши пред порту дочекан је са: живио! а Он благосиљајући народ, дошао је до пред цркву, гдје су га дочекали три свештеника обучени у одежда.

Улазећи у св. храм уз појање тропара, Његово Високопреосвештенство помоливши се Богу, ушао је у св. олтар, и прегледавши га вратио се у свој сто.

По отслуженом молебствију поздравио га је настојатељ манастира г. П. С. Иванчевић у главном овим говором:

„Један од најлепших дана за Озрен цркву и околни српски народ јест и данашњи дан, који ће дан манастир Озрен и Срби Озрењаци убиљежити у књигу радости, јер први пут званично посјећује нови Архипастир Озрен цркву.

*). Говорио пред наставницима и слушаоцима богословије у Рељеву.

Свети Владико!

Наше наде, наша ухвања, наше мисли и погледи упућене су на Те српски Владико, српски књижевниче и вишегодишњи наставниче српске младежи; у увјерењу смо свети Владико, да ћеш Ти сву своју Архипастирску пажњу, и сваку дану Тя прилику обратити овој светој и чувеној задужбини наших славних Немањића како би процватила у Твоме Богочуваном владичанству, а покрај цркве уздигла се и овдашња српска школа.

Нека Те свети Владико Свевишњи уздржи до најкрајње људске доби, здрава, чила и духом храбра, да би дочекао да наше наде испуниш и своје име овјековјечиш"!

Послије тога госп. Митрополит изговорио је тада скупљеном народу говор пун поуке, поучавајући га да буде чврст у својој св. вјери, да буде достојан својих предака и да посједује ову свету задужбину коју су њихови стари сачували.

Сутра дан т. ј. у недељу, одслужило је Његово Високопреосв. архијерејску службу. Послије исчитаног св. јеванђеља изговорио је госп. Митрополит значајну бесједу, у којој је особито препоручио народу да живе између себе у љубави, да шаљу у што већем броју своју дјецу у школу гдје ће се најбоље научити истинама св. вјере, и да одбаце од себе сваку пошку, која ако је можда као гадан обичај са стране почео се увлачити.

У вече кренуло се Његово Високопреосвештенство са пратњом у Туалу.

Завршујући ово неколико редака, желим од милостивог Бога Његовом Високопреосвештенству здравља и дуг живот, да би могао што више облазити повјерено му стадо, а својим красним бесједама утврђивати га у св. православној вјери препоручивајући да чува име и језик свој.

Живио нам мили Архипастиру много и дуго на корист милог нам Српства и православља! **М. С.**

Нове књиге и листови.

Његова светост патријарх српски Георгије Бранковић и српска прошлост. Написао Ђорђе Магарашевић, професор, Ср. Карловци. Српска Манастирска штампарија. 1900.

Мала Библиотека. Свеска 8. са садржајем: „*Армаугске слике*" од † Илије М. Вукићевића. Свеска 9.: „*Две приповетке*" од Стевана Сремца, и свеска 10.: „Са јадранских обала" кратке приче Ива Ћипика. — „Мала Библиотека" излази у свескама, а износи 5—6 штампаних табака. Цијена је свакој свесци 24 хелера (12 новч.), за Србију 30 пара дин. Претплату примају, а и поједине свеске распродају Књижарнице и њени повјереници (растурачи). Све што иде на уредништво и администрацију „Мале Библиотеке" прима и доставља Издавачка књижарница и штампарија Пахер и Киселя у Мостару. — Нашим читаоцима нека је топло препоручена ова „Мала Библиотека".

Шематизам православне епархије далматинске и истријске за г. 1900. Из Шематизма овога види се да је она епархија као самостална уређена била за прије француске владе у Далмацији наредбом Наполеона I. од 19. сент. 1808. год. Аустријска влада признала је ово 1814. год., те то и законом својим утврдила. До данас управљали су епархијом овом 5 епископа. Садањи — шести епископ —

јесте Др. Никодим Милаш, који управља од 1890. год. У овој епархији има 5 протопрезвитерата са 54. парохије, 3 капеланије и двије засебне парохије (Перој и Беч), 3 манастира, 82 цркве 10710 домова, 76.866 душа, презвитера чина монашког 28, свјетовног 42, ђакона чина монашког, — свјетовног 1. Од просвјетних завода има богословију са 4 годишта. Наставника има 8, а слушалаца 31. Богословско сјемениште са 30 интерниста у Задру и 10 екстерниста у Котару. Основних фондационалних школа 4, комуналних 59 са укупно православне дјеце 3227. Разних завлада за просвјетне и хумане циљеви 18 са укупном имовином од преко 260.000 фор. Задар. Штампарија Шпира Артале 1900.

Морало је бити. Приповиједетка написао Раде Јовановић, Цијена 60 потура (30 новч.) Српска књижара и штампарија Браће М. Поповића у Н. Саду. 1900.

Граф **Л. Н. Толстој: Васкрсеније**, превео с руског Јован Максимовић. Свеска 9. Цијена 40 филира. Издање књижарнице код Ст. Карапића Св. Ф. Огњановића у Срем. Карловцима. 1900.

Српска Православна АЕМ. Конзисторија у Мостару издала је и отштампала у посебну књижицу: *Упутство за вођење матица свештеничку херцеговачко-захумске митрополије*. Штампа издавачке књижарнице Пахер и Кисића. 1900.

Реформа календара. Написао *Максим Трпковић*, професор гимназије Краља Александра I. Цијена 0·50 пара дин. Стр. 59. Београд. Штампарија „Код Просвете" С. Хоровица. 1900.

Занимљиве приче и белешке из живота знаменитих Срба. Скупио их Др. Игњатовић. Цијена: (?) Стр. 175. Загреб. Српска штампарија. 1900.

Нови Васпитач. Орган за педагошку књиженост. Власник Мита Нешковић. Год. XIII. Лист излази првог дана сваког мјесеца. Годишња цена 6 круна, погодишња 3 круне, на три мјесеца 1 круна и 60 пот. — За Србију годишња цена 8 динара, погодишња 4 динара, на три мјесеца 2 динара. У Ср. Карловцима. Српска Манастирска штампарија. 1900.

Луча. Књижевни лист друштва „Горски вијенац". Година VI. Уредник: проф. Лавар Т. Перовић. „Луча" излази у мјесечним свескама од два до три табака. Цијена јој је: за Црну Гору Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину годишње 2 фор. За све остале земље 3 фор. Цетиње. К. к. државна штампарија. 1900.

Карапић. Лист за српски народни живот, обичаје и предање. год. II. Издаје и уређује Тих. О. Ђорђевић, професор алексиначке учитељске школе. „Карапић" излази у Алексинцу један пут мјесечно на 1—1½ штампаном табаку. Цена му је 5 дин. годишње, поједине бројеви стају 0·50 дин. Београд. Штампарија Мате Јовановића, Кнез Михаилова ул. 24.

Школски Вјесник. Стручни лист Земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник: Љубоје Дјустиш. VII. 1900. 1—3. Годишња је цијена „Школском Вјеснику" с поштарином 4 круне. Сарајево. Земаљска Штампарија. 1900.

Нова Искра. Илустровани лист. Власник и уредник: Р. Ј. Одавић. Год. II. „Нова Искра" излази сваког 16 у мјесецу. — Цијена: на годину 16, по године 8, четврт године 4 динара; ван Србије год. 10 фор. или 20 дин. у злату. — Београд. Милош Велики, штампарија Бојовића и Мићића. 1900.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник Коста Херман. XII. 1900. 1. Годишња цијена Гласника с поштарином 4 кр. Сарајево. Земаљска штампарија. 1900.

Јавне благодарности.

Побожни и врли хришћанин Тана Кецман, родом из Дрињића, парохије буковачке, котара петровачког, а сада шумар у Сувају, крупског котара, гајећи љубав спрам мјеста рођења свога, и из дна душе своје побожан и одан св. цркви својој православној, а знајући да св. црква буковачка „полилеја“ нема, придари јој исти у вриједности 50 круна, намјенивши га на свог слабог и болешљивог сина Љубомира.

Ова српско-православна црквена општина изјављује му овим своју највећу благодарност на његовом племенитом дару.

Буковача, на Благовијести 1900.

У име српско-православне црквене општине

предсједник:
Лука Вукашиновић,
парох.

Честити Ариф-ага Ђумушлић, власник села „Козице“ у котару Сањскимост, видећи невољу наше сиромашне парохије козичке, гдје ни парохијалне цркве, нити парохијског дома има, по доброти срца свога смиловао се на ово јадно стање општине наше, те јој поклонио повелики комад земљишта стим, да се на истоме још ове године подигне прво стан за свештеника, давши зато и сав потребан дрвени материјал, а послије да се уз парохијални дом и сходна српско-православна црква сагради.

Ова српско-православна црквена општина изриче овим путем доброме и честитоме Ариф-аги Ђумушлићу на његову племенитом дару своју најтоплију захвалност, кличући му из свег срца свога: живио нам честити Ариф-ага Ђумушлић!

Козица, 23. марта 1900. год.

У име српско-православне општине

предсједник:
Милош Декић,
парох.

Званични огласи.

Бр. 90.336/1. 1—2

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1900./1901. подијелити ће се неколико штипендија по 400 круна онијем ученицима гимназије у Сарајеву, Доњој Тузли и Мостару, који су вољни по свршеним гимнасијским наукама посветити се свештеничком сталежу, и у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Рељеву.

Онај, који једну од тих штипендија жели добити, имаде своју са крсним листом, задњом школском свједоџбом, лијечничком свједоџбом и обвезницом (реверзом) да ће по свршеним гимнасијским наукама ступити у рељевско богословско училиште, а у противном случају добивену штипендију земаљској влади у цјелости повратити

— обложену молбеницу до најзад 7./20 јула т. год. дотичној котарској области поднијети.

Обвезаницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац, односно судбено постављени старатељ (тутор), а мора иста и судбено легализована бити.

Сарајево, дана 29. маја (11. јуна) 1900.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 596. ех 1900. 2—3

Едикт.

На молбу Косане рођене Лукића, сада у Бијељини, да се са законитим својим супругом, Илијом Милошевићем, из Тријешнице парохије међашке, котара бијељинског, без сталног занимања и пребивања, због злостављања и злобног напуштања брачно разведе, — позива се отсутни Илија Милошевић, да се лично или писмено овој митрополитској управи, као надлежном духовном суду пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави, најдаље до 15. августа о. г. јер ће се од тог дана започети брачни процес са Илији службено постављеним заступником, у лицу међашког пароха продужити коначно ријешити.

У Д. Тузли, 11./24.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 468. ех. 1900. 1—3

Едикт.

На молбу Митре Вуковића, тежакиње из Амајлија, котара бијељинског, да се са законитим својим супругом Милошем Вуковићем, тежаком из Амајлија, сада негдје у краљевини Србији настањеног због злобног напуштања и прељубе брачно разведе, — позива се отсутни Милош Вуковић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овог едикта овој митрополитској управи, као надлежном духовном суду лично пријави и своју одбрану предузме или да писмено означи мјесто својег боравка и да себи заступника постави, јер ће се у противном брачни процес дозволити, а њему службено заступник поставити и са истом парница спровести, те брачни процес по стању списа и прибављених доказа коначно ријешити.

У Д. Тузли 1./14. јуна 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 469. ех. 1900. 1—3.

Едикт.

На молбу Смиље Митића, рођене Вујовићеве, тежакиње из Амајлија, котара бијељинског да се са законитим својим супругом, Гавром Митићем, шавцем, родом из Солуна, због злобног напуштања супруге и дјеце брачно разведе, позива се отсутни Гавро Митић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овог едикта, овој митрополитској управи као духовном суду лично пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави, јер ће се у противном брачни процес дозволити и отсутном Гаври службено заступник поставити и са истим по стању списа и доказа брачни процес продужити и коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна 1900.

Управа српско православне митрополије Зворничко-тузланске.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 477. ех. 1900. 1—3

Едикт.

На молбу Јове Ђурића тежака из Амајлија, котара бијељинског, да се са законитом својом супругом, Тонком рођеном Кунешевића, тежакињом из Којчиноваца, котара бијељинског сада негдје у краљевини Србији настањеној, због злобног напуштања и прељубе брачно разведе, — позива се отсутна Томка Ђурић, рођена Кунешевић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овога едикта, овој митрополијској управи као надлежном духовном суду лично пријави и обрану преузме, или да писмено означи мјесто својег боравка и да себи заступника постави, јер ће се у противном, брачни процес дозволити, а њојзи службено заступник поставити и са истим парница спровести те брачни процес по стању списа и прибављених доказа коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна. 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништу у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

ПЕСНИЧКИ ЗБОРНИК

УГЛЕДНИ ПРОИЗВОДИ

СРПСКОГ, ХРВАТСКОГ и СТРАНОГ ПЕСНИШТВА

ЗА ШКОЛУ И ДОМАЋУ УПОТРЕБУ

САСТАВИО

ПРОФЕСОР **ЈОВАН МАКСИМОВИЋ**,

ОКРУЖНИ ШКОЛСКИ НАДЗОРНИК

СА КРАТКИМ ТЕОРИЈСКИМ ПРЕГЛЕДОМ ПЕСНИЧКИХ ВРСТА

У намјери да српском дому и школи, српској широј читалачкој публици и српским књижевницима дамо у руке књигу, у којој ће на једном мјесту наћи збир свих одличних српских и хрватских пјесничких производа (изузевши драматеке) — латимсмо се надања ове опсежне књиге, о којој смо дознали да се ради поодавна, а са пажњом и брижљивошћу, које се захтијевају за дјела ове врсте.

Док знатне европске књижевности имају не по један и два, но управ безброј оваких зборника умјетног пјеништва („АНТОЛОГИЈА"); док и Хрвати располажу са два надања (Шеповић и Бадаљићево), — наша је књижевност, осим неколико неизведених покушаја, остала без једног дјела, које би нас посредством што веће количине одличних примјера, упознало са бићем и обликом појединих врста пјеништва и које би нам дало ма и кратак, али пажње вриједан извод из васколиких дјела појединих наших пјесника. А наша књижевна поезија, макар она колико заостајала за европскима, ипак није у толикој мјери оскудна, да се из ње залихе не би могао начинити добар, пун умјетносне свјежине *Зборник*.

Обзирући се на тренутне потребе наше просвјете и образовања, а имајући на уму горе истакнуту прилику, да оваких књига немамо, а да се за њима не може и не смије дуже чекати, састављач је био примаран израђивати књигу, која ће добро послужити: и у колико ограниченој школској — и широј, слободној домаћој потреби. Но, обзирући се на педагошке захтјеве, ПЕСНИЧКИ ЗБОРНИК никако није изгубио потребну му свјежину, чар новости и занимљивости, те се с пуним правом надамо, да ће и школски и нешколски читалац *Зборникова:* свакидашњи љубитељ књига и онај, који их ријеђе тражи; учитељ књижевности и ученик му; почетник пјесник и старији му друг — наћи у овој књизи, према свом тренутном расположењу, свагда у обилатој мјери, лектире, која ће га разведравати, поучавати, тјешити, веселити, одушевљавати . . . .

Иван школе, ПЕСНИЧКИ ће ЗБОРНИК бити ручна и настолна књига, која ће слободне часове српског читаоца испуњавати узвишеном, идеалном, високо нравственом садржином, у школи пак, служи ће учитељу поесије као опробано, поуздано читалачко градиво, да многобројним, свагда увјељим и занимљивим примјерима утврди предавану теорију о пјесничким врстама. Овом је ЗБОРНИКУ намјера, да се њиме часови намијењени школској и домаћој лектири средњешколских ученика, у току двије, три године испуњавају градивом, које је бирано са највећом пажњом и свагда

је таке природе, да у пуној мјери задовољава и етичке и естетичке, високо нараштене, педагошке обзире

Тога је ради изради њеној претходило *естетичко проучавање* цјелокупних производа свих наших пјесника, и у њој су нашли мјеста само одлични, естетичком или етичком садржином снабдјевени производи, без и најмањег обзира на то: да ли су и гдје славни, или мало знана пјесника. При одабирању поезије за ову књигу, при одлучивању: који ће пјесмотвори у њој наћи мјеста, састављача јој ништа друго није могло покутити, до несумњива, на учитељској и лекторској пракси освједочена, унутрашња вриједност самог пјесмотвора.

Имајући на уму, да би она књига, ако буде добре среће, могла и у школи бити употријебљена, састављач је охрабрен савјетима и одобравањем наших књижевних и педагошких првака, поједине пропланке и недостатке српске и хрватске умјетне поезије попуњавао *производима из старијих књижевности*, унијевши у ЗБОРНИК све оно што је у нашој литератури затекао сразмјерно добро преведено, или што је, с помоћу данашњих књижевника, сам нарочито за ову књигу проводио.

Да не би наставници књижевности, служећи се овом књигом, морали за теоријски дио узимати нарочито какву другу књигу (којих много и немамо), састављач је, према чувеној Њемачкој Поетици професора др. Конрада Бајера, израдио и на крају ЗБОРНИКА додао *кратак, али исцрпан и сваком разумљив преглед свих пјесничких врста и подврста* — тако да се потписана књижарница нада, да ће ова књига заслужити пажњу и потпору свих оних, којима на срцу лежи развитак нашег умјетног пјеснишгва, које у најновије вријеме свим енергично стаје на ноге, досле незнане стазе, те јој данас оваква књига долази у најзгоднијем и најодсудијем часу.

Књига се већ у велико штампа, а изаћи ће, по могућству чим прије, највише по прилици до 50 штампаних табака на врло лијепој, глаткој хартији а у формату велике осмине (Енглеска Imperial формат 8°). Техничка страна књиге биће заступљена тако, да ће се моћи са потпуним правом сматрати као од сад најукусније издање у српској књижевности. — *Цијена књиге биће врло умјерена, што ћемо у своје вријеме објавити*, књига ће се моћи добити и у тврдом дивит повезу. — Ко жели књигу добити чим изађе, нека нам се јави и назначи како повезану жели имати; броширану или тврдо, дивит повезану.

Издавачка Књижарница

ПАХЕРА и КИСИЋА.

2908 PPI/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. **30. ЈУНА 1900.** **БР. 12.**

Садржина:

Окружница. — Слике из историје црквенога пјеваштва и музике у православној цркви. — Религијозно-морални листићи. — Црквене старине. — Кратки извјештај српско-православнога богословскога училишта у Рељеву године 1899/1900. — Црквене вијести. — Разно. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV | Сарајево, 30. јуна 1900. | Бр. 12

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православни АЕ. и Митрополит Дабро-босански.

Број 1080.
ех. 1900.

Окружница.

Срп.-правосл. свештенству и црквеним општинама Митрополије Дабро-босанске.

Ради лијечења порушеног здравља бавићемо се изван епархије Своје — у купјели у Топуском — око мјесец дана.

За вријеме одсуства Нашег отправљаће званична дјела Епархије Наша АЕМ. Конзисторија са високопречасним госп. Архимандритом Вениjамином Николиновићем на челу.

Јављајући то љубазном свештенству и драгом народу Свом, препоручујемо свијех скупа покрову Вишњега, шаљући им Свој архипастирски поздрав и благослов.

У Сарајеву, 27. јуна 1900.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај, с. р.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјесништва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —
[Сарајево.]

(Наставак.

„Пјесма у Грка није била ништа друго, до ли повишен говор, који се креће у простору од четири тона, те према томе основа грчког звучног система је *тетрахорд*, т. ј.: ред од четири звука. Тетрахорд дјелио се у три врсте: *енхармонички*, са четвртинама (по интервалу) тонова, *хроматички*, са већим дијелом полутоновима, и *дијатонички* са чистим цијелим тоном. Прва два тетрахорда бијаху за то, да њима дођемо до пошљеднјега т. ј. до природних звукова наше данашње шкале; или, боље рећи, служе као фино бојадисање и преламање природне дијатоничне шкале".

„Стара грчка лира имађаше четири жице. На њој се налази тетрахорд. Овај је био различит према томе, гдје је био полутон. Ако се почињао са полутоном (e—f), био је *дорски*. Ако је полутон био на другом ступњу (d, e—f), онда је био *фригијски*. А ако је ред био: e, d, e—f, онда је био *лидски*, наша C-dur шкала. Дорски био је озбиљан и свечан, тон фригијског био је одушевљен, сањалачки, као и демонски култ Азијата, а јонски био је раскошан као и тамошње гозбе и части. Кад је Терпандер ову стару лиру проширио на седам жица, метнувши на први тетрахорд још један исти онакав, добио је једну октаву, којој недостајаше један тон, и то септима, али је ову Питагора доцније придодао. Ова Питагорина октава била је стара достојанствена *дорска шкала*. Ова шкала могла се почињати са сваким од седам тонова из свога реда, и тако се онда добило седам разноврсних редова октава у којих је полутон мијењао своје мјесто, те се према томе мијењао и карактер шкале. *Дорска* (e, f, g, a, h, c, d, e) почиње са полутоном, те се већ при првом кроку креће врло лагано и тешко, има у себи много озбиљности, звучи у највећем молу. Њој је слична, али мање озбиљна, за кварту више положена *хиподорска* (a, h, c, d, e, f, g, a). *Фригијска* (d, e, f, g, a, h, c, d) са својом сродном шкалом *хипофригијском* (g, a, h, c, d, e, f, g) већ је нешто страсније, и живље се креће, али још је пуна достојанства, и важила је као шкала за религиозно осјећање и потребе вјере и култа. *Лидијска*, наша C-dur шкала, за снажне и срчане Грке била је лака, њом се користили без запреке и многог напора, те је зато важила као мекушна, дочим *хиполидијска*

(f, g, a, h, c, d, e, f), напа F-dur са h мјесто b, дакле са повишеном квартом, побуђивала је човјека до радосног и свечаног расположења. *Миксолидијска* (h, c, d. e, f, g, a, h) мало се употребљавала, јер није имала чисту кварту[1])".

Од споменутих трију врста тетрахорда или трију напјева, стара православна црква узела је за своју потребу само дијатонички. Према набројаним шкалама т. ј. по склопу њихову *црквени глас* (ἦχος) не значи мелодија, него ред звукова, узетих у обиму пентахорда из октаве једнога гласа, да би се из њих начинила мелодија. „Свака октава састоји се из споја тетрахорда са пентахордом, из групе тонова од $2^1/_2$ и $3^1/_2$ интервала. У дијатоничкој врсти појања, којој припада и црквени ред тонова, може се начинити три тетрахорда пермутацијом $11^1/_2$ интервала и то: фригијски ($1^1/_2$ 1) дорски ($^1/_2$ 11) лидијски ($11^1/_2$). Кад сваком тетрахорду додамо сприједа и састраг један пун интервал, онда ћемо добити шест пентахорда: (1) $1^1/_2$ 1, (1) $^1/_2$11, (1) $11^1/_2$, $1^1/_2$ 1 (1), $^1/_2$11 (1), $11^1/_2$ (1), од којих је први једнак шестом и други четвртом, те се према томе по један од њих брише, тако нам остају само четири пентахорда. Кад саставимо тетрахорде с пентахордима, добијамо 8 октава, који се битно разликују међу собом по мелодичком свом дјелењу, по степену и положају интервала, и тако добијамо различите *гласове* (или тропе); четири од ових имају сприједа тетрахорд, а озади пентахорд а других четири почињу са пентахордом, а свршује се са тетрахордом.

Тетрахорд са пентахордом: I. $1^1/_2$1 + (1) $1^1/_2$1 = фригијска октава, II. $^1/_2$11 + (1) $^1/_2$11 = дорска октава, III. $11^1/_2$ + (1) $11^1/_2$ = лидијска октава, и IV. $^1/_2$11 + $^1/_2$11 (1) = миксолидијска октава.

Пентахорд са тетрахордом: V. (1) $1^1/_2$ 1 + $1^1/_1$1 = хипофригијска октава, VI. (1) $^1/_2$11 + $^1/_2$11 = хиподорска октава, VII. (1) $11^1/_2$ + $11^1/_2$ = хиполидијска октава, и VIII. $^1/_2$11 (1) + $^1/_2$11 = хипомиксолидијска октава.

„Прва четири гласа (I. II. III. IV.) називали су се *главнима* (ἦχοι κύριοι или ἀξεῖς), а друга четири (V. VI. VII. VIII.) *изведенима, споредним* (πλάγιοι) или *нижима* (βαρεῖς), те по томе пред називом својим има предлог ὑπό (ниже). Октаве главних гласова почињу са главним тетрахордом; изведени и плагијални (осим хипомиксолидијског) имају овај додани звук (један цијел интервал) сви сприједа и почињу са пентахордима, а завршују се са тетрахордима[2])."

(Наставиће се.)

[1]) Dr. Ludwig Nohl: *Allgemeine Musikgeschichte* (Univ. Bibl. 1511—1513) стр. 21—27.

[2]) *И. Вознесенскій:* О церковномъ пѣніи православной греко-россійской церкви. Рига 1890. стр. 47—50.

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Тајна дуга живота.

Било је негда вријеме, кад су људи живјели по неколико стотина година, а данас *„Дана година наших свега има до седамдесет година, а у јачега до осамдесет година, и сам је цвијет њихов мука и невоља“ (Пс. 90. 10.)* Али и до те високе старости једва дожива десети између њих, а осталих девет умиру — неки још у дјетињству, неки још у младићко доба, а неки као зрели људи. Времена, која су давно прошла, заиста, не повратиш; а има ли кога између нас смртних људи, који не би хтио живјети дуже? И ко би нам могао казати, у чему је тајна дуга живота? Најбоље је, без сумње, да питате оне, који су сами дочекали дубоку старост, па су можда искусили у животу, у чему је та тајна. Но гдје су ти старци — изабраници Божји, којих се боји и сама смрт, и не смије да им се приближи са својом оштром косом прије, него им старост украси њихову главу? — Ти старци јесу — свети подвижници; њихове су куће — тијесне ћелије, дивље пустиње, тамне пећине и горе непролазне! Тешко би могли у то повјеровати, да немамо много истинитих очевидаца — свједока. Отворите животе светих отаца, који су живјели у пустињи, и читајте: већи дио дана и ноћи проводише они у црквеном богослужењу; за тим — клечећи на кољенима и стојећи по читаве сате у својим ћелијама; за тим — ручни рад, тешке дужности манастирске послушности, а само час—два одмора; уз то — храна доста оскудна, често сам хљеб и вода, а каткад мало вела .... Запита ће когод, да ли ће такови људи моћи издржати те напоре, хоће ли им снаге дотећи? Хоће, још те како. Бог им је дао снаге на осамдесет, деведесет и на сто година! Пахомије Велики живио је до 85 год.; Јевтимије Велики — 97 год.; Теодосије, чаалник општежитија — 105 г.; Макарије Александријски — 90 год.; Пајсије Велики — 95 г.; Сава Освећени и Јоаникије Велики — 94 год.; И наши српски светитељи, ако се узму у обзир политичке околности, у којима се српски народ налазио, живјеше доста дуго. Тако: св. Стеван Мироточиви живио је 82 год; св. Василије, митрополит херцеговачки, чудотворац островски, живио је 61 год.; св. мученик кнез Лазар — 60 год.; али је још тежи живот самца *пустињака.* Он живи под отвореним небом, или у каквој пећини, у шупљем дрвету. Његово је одијело — једно и исто у свако доба године, они иду гологлави и боси подносећи често и топлину жаркога сунца и љуте мразове, и буре, и пљусак. Сува корица хљеба.

или само дивље воће, коријење, лишће, неколико капи воде — то му је сва храна, али и ту храну не куша он по неколико дана, па и по цијелу недјељу. Такав начин живота измијенио је и саму спољашњост пустињакâ: они су често зарасли дугом косом и брадом, тијело им је поцрнило, с људима се не састајаху каткад по неколико година, и састависши се изненада с њима, питали би, постоји ли још свијет, кога је одавно напустио? Чини се, да ми не би ни мјесец дана могли тако издржати; а он суи цио свој живот тако проводили, и још те колико су живјели: Павле Тивејски живио је 113 год., а у пустињи неких 90 год.; Антоније Велики 105 — у пустињи 70; Макарије Египатски 97; Ануфрије Велики само у пустињи 60 год.; Иларион Вел. 80 год.; Илија Егиватски — само у пустињи 70 г.; Киријак 107 г., Анин 109. и др. — Били су и св. *затворници*, можемо рећи живи сахрањени у мрачним пећинама и ћелијама; ти затвори не имађаху ни улаза ни излаза, и бјеху тако тијесни, уски, ниски, да су св. затворници били непрестано у погнутом, скоро непомичном положају. Комадићи хљеба, гутљај воде, и то не сваки дан, — то је све, чим су се они хранили. С људима не имађаху скоро никаквао пћења, осим разговора поучнога. Па може ли се дуго проживити у таким гробовима? Ево колико су они живјели, и при том само *у затвору:* Пр. Аврамије 47 г. Петар Атонски 52 г., Антоније Печерски 56 г., Јован Многострадални 30 г. Пр. Иринарх 38 г., и др. — Најпослије бјеху још *столпници* Тешко је и представити себи овај велики подвиг. Цио живот, дању и ноћу, зими и љети, без обзира на зиму и мрћину, буру и непогоду стајаше столпник непомично, као прикован уз свој ступ; ноге су му отјецале, трунуле, орањавиле се, тијело се укочило од разних природних промјена, а уз то су држали најстрожији пост, јели су најпростију храну, и то тек сваки други дан ... Мјесто сна само су мало продријемали, наслонивши се на ограду или пријечницу ступа ... Па је ли могуће издржати такав подвиг макар само неколико недјеља? — Они су га издржали, па још неколико година: Симеон древни живио је више од 100 год., а у ступу стајаше око 80 г., Данило — свега 80 год., у ступу 70; Алимпије свега 118, у ступу 53, Теодосије 50, Лука 45 и т. д.

Ево колико су живјели подвижници. Казаће неко: „То су били св. људи, њих је неђ сам Бог чувао својом благодаћу, а како ћемо се ми грјешници на њих угледати?“ Али, прво, нико и не вели, да би нужно било са свим оставити свијет, бјежати у пустињу, закључати се у пећине и тражити спасења у ступу; овдје је ријеч о дугу животу и ми наведосмо примјере дуга живота св. подвижника, а ти примјери, јасно говоре, да се строги постови, мучење тијела и други подвизи

хришћански никако не противе природи људској. Друго, истина је, да је Бог нарочито чувао и продуживао живот својих угодника, да би они својим примјером и ријечју били од користи другима. Али не треба заборављати, да је Господ за то и дао им дуг живот, јер су они цио свој живот посветили на службу Њему. А то значи: живи као што Бог хоће, па ће и тебе Бог благословити дугим животом, — њих је чувао, па ће и тебе чувати, њима је помогао, па ће и тебе помоћи. Св. Писмо говори праву истину: *Разумјети закон Божји*, а уз то и свето чувати његове прописе — ствар је добра, *памећно је: тијем ће се начином умножити дани твоји и додаће ти се године животу (Приче 9. 11.)*. Најпослије треба још ово казати: ми смо већ навикли испричавати се тијем, да ми нијесмо свеци, да смоми људ и грјешни. А не ћемо да појмимо, да су свети били исто тако људи, као и ми; да су и они имали и тијело и крв — нијесу били анђели, већ су и глад и жеђ, и зиму и врућину исто тако осјећали, као и ми. Бадава ми, дакле, мислимо, да су Свети живјели једино од благодати Божје. Не, то је баш оно главно, да и сама простота њихова живота, сама строгост њихових подвига, њихови престроги постови, тешки напори, све то бјеше, разумије се, не без судјеловања благодати Божје, узроком њихова дуга живота. Па како? Ево чуј: ми имамо једног непријатеља живота — то је гријех, порез његов — болести и смрт. И како халапљиво тај господин купи свој порез! Пијаница отворено каже: ти не ћеш дуго живјети — ти си мој! Блуднику тако исто каже: твој развратни живот исцијеђује брзо твоје душевне и тјелесне силе, довешће те у гроб — ти си мој! Сребролупцу говори: завист, као црв најешће и сасушиће твоје кости и скратиће ти дане живота — ти си мој!... Гњевљив и раздражљив, сам скраћује свој живот ... И гле, свети угодници Божји воде борбу с гријехом цијелог живота свога, и снажно су побјеђивали у срцу свом тога непријатеља, због тога и не смједе он пресјећи живот њихов смртном косом прије, него што су они, као пшеница Божја, сазрјели за житницу небесну ... И тако — гријех је прави непријатељ нашега живота: уздржљивост у свему — то је опет мати здравља и дуга живота. Један светитељ даваше овакав савјет: „Мало пиј, мало једи — биће ш здрав.“ — Ето у чему је тајна дуга живота. А сигурно да и они, који говоре, као да је свакому већ унапријед Богом одређено, толико ће живјети, — говоре криво: Бог одређује границу живота твоме преме тому, како ти сам живиш: ако уживиш добро — Бог ће ти продужити живот; будеш ли живио ало, не рачунај на дуг живот: твоји ће га грјеси скратити, и одузеће ти га прије времена ... *Који човјек жели живота, љуби дане да би видио добро? ... Клони се ода зла, и чини*

добро ... Пс.: 33, 12—13). То је лекција многонскусног пророка и цара Давида.

Црквене старине

Цркве у Нецвијећу (протопрезвитерат требињски).

— Приопћио: **Лесон Нинковић**, јеромонах. —

[Манастир Добрићево].

Црква (храм Успенија св. Богородице) **у Нецвијећу.**

Село Нецвијеће налази се између села: Врбна Доњега, Јасена, Доњега Гранчарева и Арсланагић-моста. Удаљено је од појединих села по један, а од старе и чувене српске престонице Требиња — два сахата хода. Од источне стране село затвара брдо „Дуб". До на врх Дуба је долазила француска војска у помоћ Турцима, а против Руса, који су били опколили град Клобук, у вријеме руско-турског рата 1808. год. А пошто су Французи разумјели, да су Турци побиједили руску војску[1]), повукоше се натраг у Требиње. Јужном страном села — испод ријеке Требишњице — брда: Поклонац и Рикало прекрађују поглед гледаоцу низ јуначке и „крваве" Зупце. Само се диван поглед отвара на красно и питомо Требиње — некадашњу чувену престоницу српских владалаца, као: краљева, банова и жупана, а када је Херцеговина пала у руке Османлијама 1482. године, Требиње се опет храбро одупрло азијатској најезди, док и оно већ не допаде азијатима 1484. године. Сјеверном страном села уздиже се брдо тав. „Кравица", гдје се налазе развалине једне цркве, о којој ће касније говора бити.

На јужној страни села — поред старога и главнога пута, који који води из Требиња у Корјенниће[2]) налази се црква храм Успенија св. Богородице. Она света богомоља лежала је у рушевинама до 1890. год. Тада је први покренуо мисао о обновљењу ове цркве Милош Нинковић, кнез сеоски. Милош сакупи сељане те рушевине ове цркве очисти до фундамента. Рад им се милио тим више, пошто је кнезу Милошу за подизање ове цркве обећао обилну потпору требињски генерал Ђуро Бабић, а то их је на рад око подизања цркве и соколило! Али смрт Милоша Нинковића (1891.) и премјештај генарала Бабића, прекиде овај рад. Обнову храма наставише сељани опет 1892. године. Освећење темеља, у присуству подручнога свештенства, извршио је Јевстатије Гаћиновић, игуман ман. Добрићева

[1]) Онако, као што сам казао при опису старина у Корјенићима. Турци су руску војску на пријеварн разбили, као што то живи свједоци тврде.

[2]) Године 1893. сграђена је нова цеста јужном страном села поред Требишнице, те је ово сад пријеки пут само за пјешака.

1892. год. Црква је довршена 1896., а освећена с благословом Њег. Високопреосвештенства г. митрополита Серафима 28. септембра 1897.

Чин освећења је извршио Михаило Ранковић, синђел уз асистенцију свештеника: Ђорђа Перишовића, Марка Кисића и писца ових редака. За вријеме ручка скупило се добровољних прилога 130 фор. а. вр. Црква је сграђена од тврдога материјала — у облику лађе, а сволтана је сигом и тврдим каменом у пола. Прва три реда, која зид од земље уздижу јесу од фино-ђелањог камена (сокл), а и цијели је од реднога камена сазидан. Испод крова је лијеп камени корниж ударен, што цркву још љепше краси. Звоник је од фино-ђелањога камена — на преслицу са једним звоном. Пошто је црква грађена по плану, то су врата и прозори на споредним зидовима, као и на полукружној олтарској апсиди по новој моди. Црква је дуга 8 м., широка 5 м. а висока 5·50 м. Црква вриједи до 3000 фор. У томе им је вис. земаљска влада пружила у помоћ 200 фор, а толико су и од околнога народа као прилога скупили, Остало је све жртвовало ово мало сеоце са 18 домова и то: 10 кућа Никовића, 6 Брковића и 2 Пупића.

Ко и када је овој светињи у почетку темељ ударио, о томе мјешћани причају овако: у селу Нецвијеку живјела је породица Папковића, те тврде, да је ова породица била једна између угледнијих и богатијих породица — још за времена српске владавине и господства у овим земљама. Те као што нас историја увјерава, да су Срби свуда и од вајкада љубили своју праћедовску вјеру, жељели и и радили, да што више имају св. богомоља у својој средини, — тако је био случај и овдје. Шљедујући томе примјеру одлуче три брата Папковића, да сграде себи задужбине. Први сазида цркву у Нецвијеку у славу и част Успенија св. Богородице; цркву с ону страну ријеке Требишнице код Арсланагића моста, храм св. Ђурђа; трећи цркву на Кравици. — Даље тврде, да се ова породица немогавши подносити турскога зулума у XVI. вијеку иселила у Приморје Далматинско[1]) оставивши цркву и своја непокретна добра у Нецвијеку манастиру Добрићеву. Предање постоји, да је са свим селом (својим иметком) управљао манастир Добрићево све до 1687. год. Те су године Мљечићи истјерали Турке из Бококоторске. Том пригодом су Турци ову цркву срушили, а земљу у Нецвијеку као сопствену међусобно раздијелили. Некако се очувала једна њива као манастирско власништво из тога кобнога времена. Њива носи име „Калуђеревина“ или „Калуђерски виногради“. С лијеву страну цркве постојала је кос-

[1]) Потомака ин племена Папковића има и данас у Боци око Херцег Новог.

турница, која је при поиљедњем оправљању цркве срушена. И за костурницу веле, да су је градили Папковићи, за своју породицу. Около цркве има неколико средњо-вјековних гробница, али натписа нема ни на једној. Око цркве је подигнута лијепа камена ограда Црква је слабо снабдјевена са црквеним утварима за Богослужење. Цркви спада и село Нецвијеће са 18 кућа (домова) Мушких има око 66 душа, а женских 53, за тим Бањевци са 6 кућа, а душа мушких 15, женских 14[1]). Других вјероисповиједи осим православних Срба у овим селима нема.

II.

Црква на Кравици (храм . . . . . непознат).

Брдо Кравица уздиже се између села Врбна Доњега, Нецвијећа и Јасена. Високо је до 1000 м. а по политичкој раздиоби припада опћини и селу Нецвијећу. С Кравице се отвара лијеп поглед на све четири стране и то: источно преко Врбна Доњега, брда Глумине и Планика на јуначку Црну Гору; сјеверно преко негдашње српске жупаније — Љубомира дуж билећкога котара; јужно низ кршевите и „крваве" Зупце, а западно преко Требиња, Дријена, на бившу престоницу српске републике Дубровачке. Јужно у подножју брда Кравице има извор тзв. Љубањ. Сјеверно на истоме брду има аустро-угарска војничка тврђава по брду названа „Кравица"! На јужноме врху Кравице налази се рушевина једне црквице. Зид ове цркве није био с кречом сазидан — већ сувомеђом. Старији људи из мјеста причају да памте дрвени кров на овој црквици. Даље веле, да је зид опстојао у цјелости до 1880. године, али да је те године разрушен, и материјал употребљен у друге грађевине. Народ ово мјесто зове „Црквина". О ктитору — основаоцу сам навео при опису цркве у Нецвијећу; а о разорењу предање вели: чим су Турци присвојили од манастира Добрићева село Нецвијеће (1687.) пошто је није имао ко оправљати, то се временом сама рушила, док се није коначно као материјал разнијела, као што сам мало прије навео. Проповиједа се да је овдје по 50—100 коњаника српске господе долазило и да им је свећењик „нафору" на коњу додавао. Источно у подножју брда имају неки долови, који се зову: „Калуђерске торине". За њих се проповиједа, да су ту држали хајван добрићевски калуђери.

[1]) Статистика је узета из 1897. године.

Кратки извјештај српско-православнога богословскога училишта у Рељеву школске године 1899/900.

I.

Непосредни надзорник:

Високопреосвећени Господин, Николај Мандић, архиепископ сарајевски и митрополит Дабро-босански, егзарх цијеле Далмације, великокрсник ордена Франца Јосифа I. и т. д. и т. д.

II.

Наставнички збор.

а) Управитељ.

Заводом је привремено управљао протосинђел, професор *Петар Зимоњић*.

б) Наставници.

1. *Петар Зимоњић*, протосинђел, професор, предавао је до 20. марта (2. априла) 1900. у I. разреду Историју хришћанске цркве 3 часа, у II. разреду Историју хр. цркве 4 часа недјељно. Од 20. марта (2. априла н. г., поред горњега предмета, предавао је Увод у св. п. старога завјета у I. разреду 3 часа недјељно.

2. *Станко Жупански*, протојереј, професор и дрид. богословије предавао је у I. разреду грчки језик 3 часа, у II. разреду 2 часа; у III. разреду Морално Богословље 5 часова; у IV. разреду каноничко право 5 часова недјељно. Поред тога радио је као члан редакцијонога одбора за издање црквених књига у Сарајеву.

3. *Иларион Радоњић*, јеромонах, професор, члан Матице Српске уредник „Источника“ предавао је у I. разреду црквено сл. језик 3 часа, у II. разреду црквено сл. језик 2 часа, Увод у св. п. новога завјета и и тумачење св. п. 6 часова, у IV. разреду Литургику 3 часа недјељно. Поред тога је обављао дужности библиотекара заводнога.

4. *Радослав Колембер*, свјетовњак, ванредни професор, предавао је у I. разреду Хигијену 2 часа, у III. разреду Педагогију 4 часа, и Пољопривреду 2 часа и у IV. разреду Пољопривреду 2 часа недјељно. Поред тога обављао је дужност и заводнога економа.

5. *Алекса Јокановић*, свјетовњак, суплент, предавао је до 20. марта (2. апр.) 1900. у I. разреду Патрологију 2 часа, у II. разреду Догматичко Богословље 3 часа, у IV. разреду Пастирско Богословље 3 часа, и Катихетику 1 час недјељно, од 20. марта (2. апр.) н. г. предавао је уз досадашње предмете, у IV. разреду Омилитику и црквено-појовни стил 2 часа недјељно.

6. *Владимир Боберић*, јеромонах, учитељ, предавао је до 18/31. марта 1900. године, у I. разреду Увод у св. п. ст. завјета 3 часа, у IV. разреду Омилитику и црквено-пословни стил 2 часа недјељно, црквено појање са црквеним правилом у сва четири разреда 6 часова недјељно. Уз то је вршио дужност заводнога префекта.

Марко Рајковић, свјетовњак, учитељ трговачке школе, додијељен богословском училишту у Рељеву, предавао је од 6./19. априла, до краја ове школске године у сва четири разреда црквено појање и правило 6 часова недјељно. Поред тога вршио је дужност заводнога префекта.

8. *Заводни љечник.* Др. Александар Гринхут, окружни љечник у Сарајеву, долазио је обично сваке седмице по једном, а по потреби и више пута, те је питомце прегледао.

III.

Преглед наставнога градива у току школске године.

I. разред.

Увод у св. п. старога завјета: општи дио: јеврејска свештена литература; историја старо-завјетнога канона и текста; историја превода старозавјетних књига, о богодухновености, оригиналности и неповријеђености старозавјетних књига. Посебни дио: законодавне, пророчко-историјске, пјеснички-поучне и пророчке књиге.

2. *Црквено-словенски језик:* наука о гласовима и облицима, читање и превађање св. писма старога завјета, и диктандо писање.

3 *Историја хришћанске цркве:* појам и подјела. I. период од основања хришћанске цркве, до указа цара Константина Великога; културно и религијозно стање свијета прије Христа; оснивање цркве хришћанске и њен први развитак; гоњења Хришћанства, устав црквени, црквено учење, богослужење, религијозни и морални живот, јереси и шизме. II. период, од указа цара Константина Великога до Мухамеда (312—622): ширење Хришћанства — и даље као у прошлом периоду. III. период, од појављења Мухамедова до коначнога оцијепљења западне цркве од источне: Мухамед, његово учење, и даље као у прошлом периоду.

Патрологија: приступ: хришћанска књижевност у прва четири хришћанска вијека.

4. *Новозавјетни грчки језик:* наука о облицима, читање и превађање дјела апостолских.

5. *Хигијена:* задатак и помоћне науке хигијене, историјски развитак, подјела. — Анатомија и физиологија човјечијег организма. По-

вољни и неповољни утицај ваздуха. Стан, одијело, храна, одхрањивање мале дјеце, кретање, његовање чулних органа, њега у болести и чување од заразних болести; о првој помоћи у случају несреће.

Други разред.

1. *Увод у св. Писмо новога завјета.* Посебни дио: историјске дидактичке и пророчке књиге новога завјета. Општи дио: историја новозавјетнога канона, историја новозавјетнога текста, историја превода новозавјетних књига, додатак о тумачењу новозавјетних књига. О апокрифима и неканоничним књигама.

2. *Тумачење св. Писма.* Тумачење јеванђеља по Луци.

3. *Црквено-словенски језик.* Понављање науке о гласовима и облицима. Синтакса. Читање и превађање св. Писма новога завјета, анализирање, диктандо писање.

4. *Историја хришћанске цркве* (продужење). IV. период, од коначнога одјељења западне цркве од источне до пада Цариграда. ширење Хришћанства, покушаји сједињења цркава (унија) у Лиону и Фиренцији. Црквена књижевност, редови (ордени) западне цркве, црквено учење богослужење, религијозни и морални живот, јереси и шизме. V. период, од пада Цариграда до данас: ширење хришћанства, реформација, Лутер, Цвинглија, Калвин и даље као у прошлом периоду.

5 *Новозавјетни грчки језик:* Понављање науке о облицима; превађање и анализирање јеванђеља по Луци.

6. *Догматичко богословље*: први дио: о Богу самом по себи и његову општем односају, према свијету и човјеку.

Трећи разред.

1. *Догматичко богословље*: други дио (продужење: наука о Богу Спаситељу, и Његовом посебном односају према човјечјем раду. Предавано по Макарију Булгакову (превод од М. Шевића) уз допуне.

2. *Морално богословље*: приступ, општи дио: о нравственој природи човјека, о нравственом закону. начелу и нравственим побудама, о врлини и гријеху, о нравственом урачунавању. Специјални дио: о дужностима према Богу, себи и ближњему.

3. *Педагогија*: Педагогика: задатак, важност, помоћне науке и подјела; циљеви, начела и средства васпитања, васпитаник, васпитни фактори.

4. *Дидактика*: школа, школска настава, учила, школски ред, учитељ. — Историја педагогије: васпитање у старих народа. Хришћанско доба. Школастицизам, хуманизам, реализам, пијетизам, натурализам и филантропизам у Педагогији. Важнији педагози до најновијег доба.

5. *Пољопривреда*: Ратарство: наука о земљи и мелиорацији, о обрађивању земље и гојењу усјева.

Четврти разред.

1. *Православно црквено право:* приступ, извори и зборници; устројство, управа и живот, брачно право цркве, одношај цркве према држави и према онима, који цркви не припадају.

2. *Пастирско Богословље:* први генерални дио: о достојанству и животу пастирскога лица. Други специјални дио: о пастирској служби, пасторална или пастирска ходогетика.

3. *Литургика и тумачење литургијских књига:* увод, опћи појмови о богослужењу православне цркве, саставни дијелови хришћанскога богослужења. Разне символичне радње на богослужењу. О свештеним предметима богослужења. Свећено-служитељи и црквено-служитељи. Опће и посебно богослужење.

4. *Катихетика:* први дио: о садржају катихезе; други дио: о о облику катихезе; трећи дио: о предавању катихезе.

5. *Омилетика:* први дио: предмет црквеногa говорништва. Други дио: облици црквеногa говорништва. Трећи дио: унутрашњи карактер црквене проповиједи. Четврти дио: спољашњи карактер црквене проповиједи. Пети дио: предавање проповиједи. Шести дио: импровизација.

6. *Црквено-словенски-стил:* спољашњи и унутрашњи карактер званичних писмених састављака, најобичније врсте писмених састављака у парохијском звању, парохијско звање са књигама и припадлежностима.

7. *Пољопривреда, сточарство:* опћа и посебна наука о гајењу домаћих животиња; воћарство, виноградарство, подрумарство, шумарство; практичне вјежбе и важније наредбе о пољопривреди.

8. Црквено појање са правилом предавано је у сва четири разреда, и то у I. и II. разреду учио се Октоих са одговарањем на вечерњи, јутрењи и литургији; а у III. и IV. разреду учило се велико појање, за тим појање из требника за потребе свештеника пароха. Црквено правило изучавало се по реду према години црквеној.

(Наставиће се).

Црквене вијести.

Дана 4. јуна о. г. са благословом Његовог Високопреосвештенства госп. архијепископа и митрополита Дабро-босанског Николаја, освећено је темељ новој парох. цркви у селу Лусићима протопрезвитерата Бањалучког, високопреподобни игуман манастира Гомионице Гаврило Стојнић уз асистенцију више свештеника и у присуству многобројни парохијана.

Разно.

Повратак Његовог Високопреосвештенства госп. АЕ. и Митрополита Николаја Мандића са каноничне визитације. Његово Високопреосвештенство госп. АЕ. и Митрополит *Николај* повратио се ових дана са пута, кога је предузео ради прегледа парохија и црквених опћина по западном дијелу Дабро-босанске епархије. На том путу провело је Његово Високопреосвештенство више од мјесец дана.

Званични огласи.

Бр. 90.336/I. 2—2

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1900./1901. подијелити ће се неколико штипендија по 400 круна онијем ученицима гимназије у Сарајеву, Доњој Туали и Мостару, који су вољни по свршеним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу, и у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Рељеву.

Онај, који једну од тих штипендија жели добити, имаде своју са крснијем листом, задњом школском свједоџбом, лијечничком свједоџбом и обвезницом (реверзом) да ће по свршеним гимназијским наукама ступити у рељевско богословско училиште, а у противном случају добивену штипендију земаљској влади у цјелости повратити — обложену молбеницу до најзад 7./20 јула т. год. дотичној котарској области поднијети.

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац, односно судбено постављени старатељ (тутор), а мора исто и судбено легализована бити.

Сарајево, дана 29. маја (11. јуна) 1900.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Управа српско-православног манастира Озрена.

Бр. 66 1—2

Натјечај.

На српско-православној четвероразредној основној школи у манастиру Озрену (5 км. од жељезничке станице Бос. Петровац) упражњено је учитељско мјесто. Ово је мјесто скопчано са платом од 1000 круна (500 фор.) годишње, стан огријев и осветљење, а и уз малу плату скромна храна са манастирским братством.

Ко ово мјесто добити жели, нека се потписаној манастирској управи или високопречасној митрополији у Доњој Туали најдаље до 31. јула т. г. по српском старом календару пријави са молбом и прилозима: 1. да је Србин православне вјере, 2. да је свршио препаран-

дију или богословију, 3. да је вјешт црквеном појању и правилу, 4. да је самац, 5 свједоџбу религиозно-моралног и политичког владања.

Првенство имају они, који су вјешти у пољопривреди и баштованству.

У Ман. Озрену, 1. 14. јуна 1900.

Управа српско-православног манастира Озрена.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 396. ех. 1900. 3—3

Едикт.

На молбу Косане рођене Лукића, сада у Бијељини, да се са законитим својим супругом, Илијом Милошевићем, из Тријешнице парохије мећашке, котара бијељинског, без сталног занимања и пребивања, због прељубе, злостављања и злобног напуштања брачно разведе, — позива се одсутни Илија Милошевић, да се лично или писмено овој митрополијској управи, као надлежном духовном суду пријави, или мјесто својег становања означи, и себи заступника постави, најдаље до 15. августа о. г. јер ће се од тога дана започети брачни процес са Илији службено постављеним заступником, у лицу Мећашког пароха продужити и коначно ријешити.

У Д. Тузли, 11./24. јуна 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 468 ех. 1900. 2—3

Едикт.

На молбу Митре Вуковића, тежачина из Амајлија, котара бијељинског, да се са законитим својим супругом Милошем Вуковићем, тежаком из Амајлија, сада негдје у крељевини Србији настањеног због злобног напуштања и прељубе брачно разведе, — позива се отсутни Милош Вуковић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овог едикта овој митрополијској управи, као надлежном духовном суду лично пријави и своју одбрану предузме или да писмено означи мјесто својег боравка и да себи заступника постави, јер ће се у противном брачни процес дозволити, а њему службено заступник поставити и са истим парница спровести, те брачни процес по стању списа и приправљених доказа коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 469. ех. 900. 2—3

Едикт.

На молбу Смиље Митића, рођене Вујовићеве, тежакиње из Амајлија, котара бијељинског да се са законитим својим супругом, Гавром Митићем, шавцем, родом из Солуна, због злобног напуштања супруге и дјеце брачно разведе, позива се одсутни Гавро Митић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овог едикта, овој митрополијској управи као духовном суду лично пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави, јер ће се у противном брачни процес дозволити и одсутном Гаври службено заступник поставити и са истим по стању списа и доказа брачни процес продужити и коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 477. ех. 1900. 2—3

Едикт.

На молбу Јове Ђурића тежака из Амајлија, котара бијељинског, да се са законитом својом супругом, Тонком рођеном Кунешевића тежакињом из Којчиноваца, котара бијељинског, сада негдје у краљевини Србији настањеној, због злобног напуштања и прељубе брачно разведе, — позива се одсутна Томка Ђурић, рођена Кунешевић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овога едикта, овој митрополијској управи као надлежном духовном суду лично пријави и обрану преузме, или да писмено означи мјесто својег боравка и да себи заступника постави, јер ће се у противном, брачни процес дозволити, а њој службено заступник поставити, и са истим парница спровести, те брачни процес по стању списа и прибављених доказа коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна. 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Књижевна приновa!

Изашао је из штампе роман *Милана Недељковића*, професора из Сремских Карловаца под натписом:

ПРЕЛОМ

роман из наших дана.

Овај роман откупила је потписана књижарница од госп. писца, чим се отпочео штампати; те је довршила израду његову у властитом штампарском заводу.

Градиво за овај роман црпио је поштовани писац из живота Срба Војвођана и обрадио га је управо мајсторски, тако, да ће га сваки читалац, нарочито онај у Војводини са највећим интересовањем дочитати. Српска књижевност, која није богата романима, добија њиме једну красну приповку, којој ће се сваки пријатељ њезин од срца обрадовати.

Роман броји 14 штампаних табака а цијена му је *само кр.* **1.30** *хелера*, дивот повезан са француским златорезом *кр.* **3.50** *хелера.*

Издавачка Књижарница

ПАХЕРА и КИСИЋА.

„ЗОРА“ за 1900 годину

Годишња цијена је: 8 круна или 9 динара, за Јаке 6 круна или 7 динара.

Претплату „*Зоре*“ за ову *1900* годину прима њена *Администрација*, затим *Издавачка Књижарница Пахер и Кисића у Мостару* и сви њени *повјереници*. — Претплатници, а и повјереници у краљевини Србији, нека новац шаљу г. г. *Савићу и Комп., Београд*, са напоменом за „Зору“.

Ко дугује „Зори“, нека свој дуг измири.

У администрацији „*Зоре*“ могу се добити врло укусно израђене тврде корице од платна у разној боји са насловним клишеом, за све године, уз цијену *1 круна и 20 хелера, дивот израђене са златом 2 круне, — без поштарине Уједно напомињемо, да се може „ЗОРА“, цијели течајеви за године 1897., 1898. и 1899., у дивотним корицама добити повезани, уз цијену за сваки течај од круна 10.*

Администрација „ЗОРЕ“.

П. н. претплатницима.

Пошто се овим бројем свршава прво полугође, то се умољавају п. н. претплатници, који нам дугују, да свој дуг за прошло полугође измире, а за друго претплату обнове.

Администрација „Источника“.

Књижевна приновa!

Изашао је из штампе роман *Милана Недељковића*, професора из Сремских Карловаца под натписом:

ПРЕЛОМ

роман из наших дана.

Овај роман откупила је потписана књижарница од госп. писца, чим се отпочео штампати; те је довршила израду његову у властитом штампарском заводу.

Градиво за овај роман црпио је поштовани писац па живота Срба Војвођана и обрадио га је управо мајсторски, тако, да ће га сваки читалац, нарочито онај у Војводини са највећим интересовањем дочитати. Српска књижевност, која није богата романима, добија њиме једну красну принову, којој ће се сваки пријатељ њезин од срца обрадовати.

Роман износи 14 штампаних табака а цијена му је *само кр.* **1.30** *хелера*, дивот повезан са француским алаторезом *кр.* **3.50** *хелера.*

Издавачка Књижарница

ПАХЕРА и КИСИЋА.

„ЗОРА“ за 1900 годину

Годишња цијена је: 8 круна или 9 динара, за ђаке 6 круна или 7 динара.

Претплату „*Зоре*“ за ову *1900* годину прима њена *Администрација*, затим *Издавачка Књижарница Пахер и Кисића у Мостару* и сви њени *повјереници.* — Претплатници, а и повјереници у краљевини Србији, нека новац шаљу г.г. *Савићу и Комп., Београд*, са напоменом за „Зору“.

Ко дугује „Зори“, нека свој дуг измири.

У администрацији „Зоре“ могу се добити врло укусно израђене тврде корице од платна у разној боји са насловним клишеом, за све године, уз цијену *1 круна и 20 хелера, дивот игра, ђене са златом 2 круне, — без поштарине. Уједно напомињемо, да се може „ЗОРА“, цијели течајеви за године 1897., 1898. и 1899., у дивотним коricама добити повезано, уз цијену за сваки течај од круна 10.*

Администрација „ЗОРЕ“.

Z 908
PTI/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 15. ЈУЛА 1900. БР. 13.

Садржина:

Слике из историје црквеног пјесништва и музике у православној цркви. — Одговор Господа нашега Исуса Христа на питање Садукеја о васкрсу умрлих. — Кратки наставни српско-правосл. богословскога училишта у Рељеву године 1899./1900. — Школске вијести. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV | Сарајево, 15. јула 1900. | Бр. 13

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјесништва и музика у православној цркви*).

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —

[Сарајево.]

(Наставак.)

Примјена ст. јелинске музике за хришћанску појезију.

Овај закон и система старе грчке музике била је позната оцима цркве, те је примјенише на појезију хришћанске цркве. Још много прије папе Григорија Дијеслова и св. Јована Дамаскина увео је у миланску цркву **св. Амвросије** прва четири грчка напјева или гласа, које је он назвао *главнима* или *аутентичнима*; к овим гласовима додао је доцније папа Григорије других четири, које је назвао *изведенима* или *плагијалнима*. Обојица имају за црквену музику западне цркве врло велике важности. Особито рад Григоријев имао је дуга и велика утјецаја; његово појање (cantus gregorianus) раширило се свуда по западу, ушло је у општу употребу, постало је утврђеним појањем (cantus firmus) за западну цркву. Његов antiphonarium била је књига од таке важности и велике употребе као код нас октоих.

*) У овом чланку у броју 11. поткрале су се ове погрјешке, које треба овако исправити: На стр. 163. у 18. реду од горе стоји: *ситочне* треба *ситочне*; на истој страни у 8. ретку од доле мјесто *месовој* треба *њиховој*; на истој страни у 1. реду од доле мјесто *славио* треба *славила*. На страни 164. у 7. ретку од доле мјесто *стилах* треба *старих*; у 6. реду од доле мјесто *школ* треба *школе*.

Што су на западу радили Амвросије и Григорије, то је на истоку обилно учинио поред других св. Јован Дамаскин.

Св. оци источне цркве од увјек су већма волјели за црквено појање дијатоничку шкалу грчке музике, јер она је била достојанствена, умјерена и скромна; а особито су љубили стари дорски напјев и фригијски. Појање неприлично цркви хришћанској и устројству њеном запрјећивало се уносити у цркву. То достојанствено појање отаца цркве служило је примјером за доцније пјеснике и појце црквене, који су према њиховим пјесмама састављали своје пјесме, *подобне* онима. Многа свијетла имена споменусмо прије св. Јов. Дамаскина, који су радили на црквеној појезији и музици. Но рад њихов био је разбацан, несређен у једну систематску цјелину. На овоме је радио св. Јован Дамаскин, на сређивању црквеног појања до неке одређене и јасне системе, и у томе лежи велики значај и заслуга његова. Он је систематички изложио теорију осмогласја за практичну употребу у источној цркви; Подјелио је гласове на четири главна (прва четири гласа) и четири изведена (друга четир); састанио је *Октоих* (ὀκτώ = осам и ἦχος = глас), који је био примјена теорије црквеног осмогласја у пракси. У октоих (какав је данас) ушло је пјесама и од других пјесника не само од св. Дамаскина, него и предака његових, а проширен је послије њега производима доцнијих пјесника (као Теофана, Јосифа и Лава Мудрог и Константина Порфирогенита, византијских царева).

Зашто је оцима цркве, па и Дамаскину од свију напјева најмилија била дијароничка шкала, не треба доказивати, то је јасно из самога циља и сврхе пјесме црквене. У пјесмама црквеним испјевана је вјера наша, у њој се ради лакшег појимања раскривају догмати наше св. вјере, и у опште циљ им је, да у човјеку пробуде благи осјећај вјере и побожности. Хроматичка и енхармонтичка шкала употребљавала се, да се покаже виши развитак музичког искуства; оне су одводиле слушаоце од текста у царство музичких хармонија и тајана, за то и нијесу биле подобне за црквену појезију као дијатоничка шкала, јер поред природности и лакоће звука јој разумљива дух хришћански непрестано лебдијаше над пјесмом и садржином мисли њених. Системом црквеног осмогласја и употребом дијатоничке шкале заведена је средња област тонова, златна средина, и том убавом простотом музичком дивно се исказивала скромност и достојанство црквене пјесме да боље не може бити.

Са ових осам гласова дато је појцима упутство, како ваља појати и кога се ваља строго држати. Дамаскин је увео осам гласова због тога, да се вјерни не би бунили разноликошћу многих пјесама и мело-

дија, него да свима буде појање лако, познато и приступачно. Но и ако су ови гласови омеђени били један од другог, слободно је било појцу кад год један глас проширити прешав у област другога гласа, но никако, осим ријетких изузетака измијенити и изгубити боју и тоналност првога гласа. То раширење могло је бити:

1. „Без мијењања основнога напјева или гласа, без промјене његове системе. То су били случајни *прелази* (μεταβολή) из гласа у глас, који су се звали *хипалагама* (ὑπαλλαγή) или *енелагама* (ἐναλλαγή[1]).

2. Кад се основни глас мијењао т.: прелазно у други октахордни систем исте тоналности (μεταβολή κατὰ δύθετηχα) или друкчије: мијењала се система гласа, али тоналност и звучна боја остала је непромијењена, неизгубљена. То је прелаз или пренос мелодије у други глас средњомузикални, тзв. *паралага* (παραλλαγή) кад се само мало, дјеломично уклањала из једног гласа у други[2]). Да нам ово буде јасније, показаћемо неколико примјера: Ирмос на Малу Госпојину поји се на 8. глас, но у њему има два одступања. Први је прелаз у трећи, а други у први глас, али се после опет враћа у област 8. гласа.

Одговор Господа нашег Исуса Христа на питање Садукеја о васкрсу умрлих.

(Мт. XXII., 23—33; Мр. XII., 18—27; Лк. XX. 23—39).

— **Ив. Перов,** с руског превео: **Иларион.** —

[Рељево].

Пошљедњи дан јавнога рада и службе Господа нашег Исуса Христа — уторник страсне седмице, с правом се назива дан искушења Господњег. Само што отидоше од Њега Фарисеји и Иродовци, који Га кушаше односно плаћања данка Цесару (Мт. XXII, 15—22; Мр. XII. 13—17; Лк. XX. 20—26.), кад Му приступише Садукеји са питањем о васкрсу умрлих.

Тај дан, вели св. Матеј, *приступише к Њему (Христу) Садукеји* Мт. XXII. 23.).

У тај дан (ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ), т. ј. у дан, када Господа Фарисеји и Иродовци искушаваху, бјеше баш уторник страсне седмице. Ев. Матеј не означава тачно вријеме, када је био Христос од Садукеја искушаван. Не казује, да ли је оно непосредно након искушавања Фарисеја и Иро-

[1]) Вознесенскій: О церковном пѣніи стр. 68.
[2]) Ibid 68—69.

доваца шљедовало, или је међу једним и другим хијатуса било. Но на основу тога, што св. Марко и Лука оба ова искушавања доводе у непосредну везу, даје се закључити, на супрот неким тумачима[1]), да каквога хијатуса у времену није било, и да су Садукеји одмах, непосредно по одласку Фарисеја и Иродоваца, приступили Христу. Пораз и срамота, коју ови пошљедњи од Господа претрпјеше, и бјеше, без сваке сумње, повод да и Садукеји са својим искушавајућим питањем приступају Христу[2]).

Сви јеванђелисте — синоптици неће, да Садукеји порицаху васкрс умрлих, — *да васкрсења нема.* (Мт. XXII. 23; Мр. XII. 18; Лк. XX. 27). То бјеше основна тачка њихова учења. Руковођени епикурејским принципима и начелима у животу, одани чувственим и земаљским уживањима и наслађама. Садукеји у оне порицали су фактичност духовног свијета, а понаособ — бесмртност душе и васкрс умрлих[3]), тврдећи да душа човјечја пропада и умире заједно са тијелом. Противно Фарисејима, који у непријатељским односима са Садукејима бјеше, ови пошљедњи одбациваху и свако предање, а на име „предање стараца", а усвајаху и држаху се само писменог закона[4]). Како је пак предмет искушавања Господа од стране Садукеја било порицано с њихове стране васкрсење умрлих, то јеванђелисте и указују само на ову једну основну тачку њихова учења.

Приступивши Господу с особитом етикетом и страхопоштовањем, Садукеји износе Му једно питање на рјешење. Питање то, поводом случаја једног, доводи их у недоумицу, а на име оно, одговарајући потпуно потребама и захтјеву закона о левиратском браку, стоји у противности с ученјем о васкрсу умрлих. *Учитељу!* говоре они, излажући потанко испуњавање закона о левиратском браку са своје стране, *Мојсије рече: ако ко умре без дјеце, да узме брат његов жену његову и да подигне сјеме брату својему.* (Мт. XXII. 24; Мр. XII. 19; Лк. XX. 28).

На основу закона о левиратском браку, изложеном у Мојсијевој књизи „Поновљени закони" (XXV., 5—10), но који је имао важности у Јевреја и прије Мојсија (постање XXXVIII. 8), био је дужан брат умрлог Јевреја, ако је овај остао без мушке дјеце, женити се удовом брата свога, снахом својом, и првенац из тога брака имао се називати сином и законитим наљедником умрлога брата његова[5]). Ако би пак

[1]) Olshausen: Biblisch. Comment. üb. das N. Test. Aufl. 4. Königsberg, 1853., bud. I. s. 813

[2]) Горскій: Ист. Евангелія и Церкв. Апост. Москва 1883 стр. 293.

[3]) Садукеји говоре, да нема васкрса, ни анђела, ни духа (Дј. ап. 23. 8).

[4]) Josep. Flav. Antiquo 13, 10, 6, 1, 4; *Winer:* Realwörterbuch, 1848, II. s. 352.

[5]) Тај се првенац уносио у генеалошку таблицу, као права сина умрлога. Keil: Comment üb. das Evang. des Matth.. Leipzig, 1877, s. 436; *Herzog:* Real-Encyklop., Gotha, 1866, VIII. pag. 358). На основу овога закона о левиратском браку, старији и многи новији тумачи објашњавају разнолакости између св. Матеја и Луке при излагању родослова И. Христа. Види: Архим. І Хр. и Его Предт. Богословскаго, Казань, 1873. стр. 58.

ђевер отказао дужну љубав снаси својој, и не би се њоме оженио могла се она старјешинама потужити. Није ли и тиме постигла циљеви своје, те је онда имала права, да у присуству старјешинâ скине обућу с ноге ђевера свога и у лице да му плуне[1]). Но у јеванђелиста легалност левиратског брака изнаша се у кратко и слободно (не буквално,) и то по оригиналу, а не по преводу LXX. што нам доказује и сам текст св. Матеја. У преводу LXX. пише: *дужан је узети себи за жену* (т. ј. ђевер снаху) гласи у грчком: νήμεται αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, међу тим у св. Матеја гласи то мјесто: ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ἐπιγαμβρεύειν значи управо спријатељити се, постати коме род по тазбини, а ἐπιγαμβρεύειν γυναῖκα — женити се као рођак по праву закона о левиратском браку. Употребљени овај израз ἐπιγαμβρεύσει γυναῖκα у св. Матеја потпуно сагласно са јеврејском оригиналу[2]).

Таквих бракова, склапаних на основу закона о левиратском браку, бијаше не само у Јевреја, но и у многих других источних народа[3]). У некојих су остали у употреби све до данашњих дана[4]).

Указавши на суштину потребе овога закона о браку левиратском, кога признаваху не само Фарисеји, но и Садукеји, изнесоше ови пошљедњи пред Господа и сâм случај, који, по њихову мишљењу, стоји у контрадикцији са ученјем о васкрсу умрлих. *Бјеше у нас*, говоре они, *седам браће; и први оженивши се умрије, и не имавши порода оставши жену своју браћи својему, а тако и други, и трећи, тја до седмога. А послије свију умрије и жена. О васкрсенију дакле кога ће од седморице бити? јер је за свима била* (Мт. XXII. 25—28; Мр. XII. 20—23; Лк. XX. 29—33).

По мишљењу Ј. Златоуста, Садукеји познали су се на такав примјер, који се никако није могао догодити, те је свакако од њих самих измишљен. По ријечима овога св. Оца, трећи брат није могао удовицу себи за жену узети, видећи, да су већ два мужа њена умрла; но ако ју је и узео, то четврти и пети нијесу је узели; но нека су је и ови узели, то у истини, шести и седми, бојећи се смрти, нијесу се на то могли ријешити. Јудеји, примјећује у потврду овога св. Златоуст, били су склони у таквим опасностима избјећи такове бракове, противећи се и самом закону и сили његовој[5].) Овакво мишљење св. Златоуста, а наиме да су Садукеји измислили овај примјер, дијеле и усвајају и други

[1]) Садукеји туматили су буквално употребу овога закона, наиме да је удовица властито плувала у лице ђевера свога. Фарисеји задовољавали су се, ако је плувала на земљу и пред ђевером својим. Б жизнь и Ученіе І. Хр. Гёйкя къ прик. кълд. Свящ. Москва, 1894, кн. III. стр. 646.

[2]) *Meyer*: Kritisch exeget. Handb. üb. das Evang. Matth. Göttinг. 1864. Aufl. 5 s. 451; *Schanz*. Comment. üb. das Evang. Matth., Freiburg im Breisgau, 1879, s. 455.

[3]) *Winer*: Realwörterbuch, Liepzig, 1848., bd. 2. s. 19.

[4]) *Schanz*: s. 456.

[5]) Ἑρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγ., ἂν Λίγνατ., 1873, т. I. 2. 2, стр. 772. ср. въ русск. перев. бесѣд. на Ев. Мат. Москва, 1843. 2. 3. стр. 206.

оци и учитељи цркве[2]), па и најновији тумачи.[3]) Циљ такове измишљотине садукејске била је та, да, исмејавши учење о васкрсу умрлих преставе га уједно као таково, које је апсолутно немогуће, и које се ни најмање не слаже са потребама и захтевима закона о левираткском браку. Да би ово јаче и силније преставили они су, без сваке сумње, и хиперболисали број браће, који се са својом снахом женише. „Зашто не рекоше Садукеји — пита св. Златоуст — да је она жена имала два или три мужа, већ набројаше јој седморицу? Но они то с тога учинише, што мишљаше, да ће тиме јаче, очигледније немијати васкрс умрлих“[4]). Или, по Јефт. Зигабену, „учинише то с тога, како би или се питање њихово што теже показало“[5]). Суштина и смисао питања садукејског може се тачно у ово неколико ријечи изразити: „У Мојсијевим књигама не само да нема никаковијех доказа о васкрсу умрлих, но баш на против изложени у њима закон о левираткском браку противуречи учењу о том васкрсу. У самој ствари, ако умрли васкрсавају, то жена која је до смрти своје седам мужева имала, по васкрсу припадаће или свима њима, или ни једноме. Ово пак, и у једном и другом случају, непристојно је и бесмислица. Тако непристојан закон богодухновени Мојсеј није могао дати. Конзеквенција је тога онда та, да се согласно књигама Мојсијевим, учење о васкрсу умрлих мора безусловно одбацити.

У чему се пак састоји искључивост питања садукејског односно Спаситеља, — на то тумачи равнолико одговарају. По мишљењу неких, питачи нијесу имали никаквих злобних намјера и циљеви против самога Господа. Жеља им је само била, да га ставе у тежак и мучан положај, те, користивши се тиме, да исмију и изобличе учење о васкрсу мртвих, учење, које су заступали и бранили и њихови противници фарисеји са којима су они од увијек жестоку борбу водили, и с њима се вјечито око тога питања препирали[6]). Други напротив држе, да је циљ и намјера Садукеја била посве лукава и злобна, као и самих Фарисеја и продоваца, јер су и садукеји тежили да униште Господа, те у тој намјери договорили се претходно са Фарисејима и Иродовцима, и једној циљеви с њима грели. По тумачењу опет познијих тумача, Садукеји су хтјели да Христа наведу, да се придружи њима, да Себе или очито

[2]) *Феофилакт*: Благовјести. Кавш, 1855. 2. I. с. 275. *Бл. Јероним* вели: Turpitudinem fabulae apponunt, ut resurrectionis denegent veritatem. Comm. in Matth., in Opp. ed. 1864. tom. 7. pag. 54.

[3]) *Zunge*: Theol.-homil. Bibelwerk d. N. Test. Aufl. 3. 1868. tom. 1. с. 327; *Keil*: Comm. üb. d. Ev. d. Math. Leipzig. 1877. s. 439; *Schanz*, s. 456.

[4]) Ἑρμλν. Мат. Εὐαγγ. стр. 733; русск. перев. стр. 206.

[5]) Толков. Еван. отъ Мат. пер. с греч. Кіевъ, 1886, стр. 330; ср. *Zunge*: стр. 327.

[6]) *Olshausen*, I. s. 314; *Филарет*: Живот Исуса Христа, перев. Лопухина, Спетербург, 1885 г. стр. 351; Христ. чт. 1850. г. I. стр. 285.

и отворено за Садукеја прогласи, или пак да одбаци закон о левираткском браку, а тиме свакако да узбуни против себе народ, те тако Свој нравствени авторитет код њих да убије[1]). Мишљење овијех тумача нагледа као највише вјероватно и оправдано. У истини, мучно да су он жељели, да Спаситељ одбаци закон о левиратском браку, но су баш на против они очекивати могли, да ће Он или допустити полиандрију—многомуштво, што би било противно закону Мојсијеву, или да ће одбацити васкрсење мртвих. У овом, свакако, да се и крије она искушавалачка црта питања њихова. Њихова је жеља и тежња била, да понизе авторитет Христов у народу и, стављајући своје питање, већ су apriori убјеђени и увјерени били у славу и побједу своју.

Равини, који су сликали живот људски послије васкрсења у сасвим грубим и осјећајним, чувственим цртама; који су увјеравали, да ће они васкрснути не само са својим пријашњим тјелесима, но и са својим тјелесним страстима, да ће моћи јести, пити, женити се и у оне да ће живјети са свима тјелесним порокима и недостацима[2]), — ти и такови учитељи одговорили би на овако питање садукејско сасма смјело и одлучно, да ће у будућем животу жена, која је имала седам мужева, бити и припадати само првоме мужу. „Жена која је у седањем свијету два мужа имала, припадаће у будућем свијету само првоме мужу", — говори се у равинској књизи Сахар[3]). Али Господ искуситељима Својима није могао одговора дати у равинском смислу већ и с тога, што он не само да није раскривао суштину садукејске заблуде и доказивао фактичност васкрсења мртвих, већ чак није ни одгоненуо ни протумачио права осталих мужева, који су тако исто били законити мужеви, као и онај први. Требало је уништити лукави и хитроумни софизам садукејски у самоме корјену његову, изобличити заблуду њихову у суштини и основи њеној. Господ баш таке и поступа. Он, по ријечима Бенгеловим, раскрива с почетка основну заблуду њихову (πρῶτον ψεῦδος), опровргава супротан истини аргументат, а за тим утврђује саму истину[4]), или, по ријечима св. Златоуста, „прије свега отклања узрок болести, а за тим лијечи и саму болест"[5]). Ставивши онаково питање Господу, Садукеји су базирали на томе, да, прво, св. Писмо не садржи учења о васкрсу мртвих и друго, да ће живот људски по васкрсењу бити онако исто осјећајан, чувствен какав и до смрти људи бјеше, и да се од овог пошљедњег ни у чему разликовати не ће. Лажни

[1]) *Zange*, s. 327; *Гейке*: Жизнь и учен. Хр. пер. Тивей. стр. 102 изд. IV.
[2]) *Eisenmenger*: Entdecktes Judenthum. 1711 г. II. стр. 935 и 949.
[3]) Mulier illa quaedenbus nupsit in hoc mundo, priori restituitur in mundo futuro. Цит. *Meier*-a s. 452. и у *Zange*. s. 327.
[4]) Gnomon N. Testam., Tubingae, 1759, pag. 140.
[5]) Τὸ αἴτιον θεραπεύει, εἶτα καὶ τὸ σύμπτωμα. Εξηγν. εἰς τὸκατὰ Ματθ. Εὐαγγ. стр. 777.

базис оваквијех принципија и раскрива Исус Христос. Он у одговор Садукејима говори: *варате се, незнајући писма ни силе Божје* (Мт. XXII. 29., Мр. XII. 24).

Узрок одбацивању и негирању васкрсења умрлих са стране Садукеја, била је њихова заблуда, која се основала на незнању и непоимању св. писма и силе (τὴν δύναμιν) Божје. Незнање и једнога и другога бјеше мати свију њиховијех лажних суђења и погледа на васкрсење умрлих[1]).

Израз *„незнајући писма“* (εἰδότες τὰς γραφάς) указује не на незнање историјског смисла св. Писма, који је био без сумње, њима добро познат, и на који су се они у главном и ослањали негирајући васкрсење умрлих, већ означава непојимање духовног смисла св. Писма. Не имајући знања о Богу, они, разумије се, не могоше схватити ни духовнога смисла Његова Божанског Писма, и ослањали су се само на спољашњу страну његову, на словима[2]). То бјеху људи, *што се одвајају од јединства вјере, и јесу тјелесни, који духа немају* (посл. Јудина ст. 19), а као такови, *они не разумјеше што је од духа Божјега, јер им се чињаше лудост и не могоше да разумију, јер о овоме духовно судити треба* (I. Кор. II. 14). Бенгел тумачећи εἰδότες τὰς γραφάς вели: „Садукеји не појмише Мојсеја, а пророке, који тумачише Мојсеја, не примаху[3]) под τὰς γραφας разумије се у оне скуп свију старозавјетних књига св. Писма (2. Тим. III. 15; Римљ. I. 2; 2. Петр. I. 20[4]).

Незнање *„силе Божје“*, т. ј. Божјег свемогућства, бјеше за Садукеје извор негирања васкрса умрлих[5]). Апостол Павле налази узрок невјеровању Коринћанâ у васкрсење умрлих поглавито у том, што они *не знадоше Бога* (I. Кор. XV. 34). Господ у даном случају пребацује Садукејима за незнање и непризнавање не у оне свемогућства Божјег, јер они тога својства Божјег негирали нијесу, већ им пребацује што не признају силу Божју у погледу васкрса умрлих, кори их због њихова невјерја, да Бог има власт над смрти, а исто тако и умрле ускрснути[6]).

(Наставиће се.)

---

[1]) *Бенгел* говори: Duplex haec ignorantia mater est errarum fere omnium. Resurrectio mortuorum nititur virtute Dei: et fides resurrectionis nititur scripturis quomon. pag. 140.

[2]) *Olshausen*: I. s. 816.

[3]) Gnomon pag. 140.

[4]) *Keil*: Commentar, s. 436.

[5]) ignorare Deum ejusque virtutes, caputest erroris, — вели Бенгел Gnomon, стр. 140.

[6]) *Olshausen*: 5. 815.

Кратки извјештај српско-православнога богословскога училишта у Рељеву школске године 1899/900.

(Наставак).

IV.

Важнији отписи високе земаљске владе.

Рјешењем од 19. априла 1899., број 56938/I. поклоњене су овдашњој заводној цркви слиједеће одежде, утвари и књиге црквене: два потпуна свијетла и два потпуна црна свећеничка одијела, један крст на часну трапезу; два чирака на часну трапезу; једна дарохранилница са прибором, два велика чирака пред двери, један мањи чирак за кадионицу при пређеосвећеној литургији, један антиминс, једно јеванђеље, један апостол, један октоих (I. и II. дио) један требник (I. и V. дио) и један служебник.

Рјешењем од 9./21. јуна 1899. број 84717/I. г. поклоњени су овдашњим апсолвентима пет примјерака — служебника и требника (I. и II. дио) од издања високе земаљске владе у Сарајеву.

Рјешењем од 19. јуна (1. јула) 1899. број 96584/I. дозвољено је учитељу на срп.-прав. основној школи у Бањојлуци Стеви Вукићу да може полагати приватно четири годишња испита на овом богословском училишту уз ослобођење од грчкога језика.

Рјешењем од 27. јуна (8. августа) 1899., бр. 117519/I., саопћава се управи, да ће се у згради заводној предузети извјесне преграде и поправци, те предавања не ће моћи у обично вријеме отпочети. Управи се налаже, да с том обавијести наставнике и питомце, који се на допусту налазе. (Ушљед ових поправака — предавања су почета мјесец дана касније него обично).

Рјешењем од 10./22. септембра 1899., број 125007/I., примљени су као питомци у ово богословско училиште апсолвенти петога гимназијалнога разреда: Цвијетин Поповић из Стрмнице, Марко Савић из Мотика; Михајло Савић из Кладња; Ристо Бакајлић из Бијељине и Дамјан Ђурица из Дрвавара.

Рјешењем од 9./21. октобра 1899., број 156003/I. примљени су накнадно као питомци у ово богословско училиште: Манојло Варагић из Сарајева; Јован Симић из Сушача; Душан Школник из Ножичкога; Јован Вулешић из Сарајева и Коста Новаковић из Колупића, сви са пет гимназијалних разреда, осим Манојла Варагића, који је по свршеном шестом разреду дошао.

Рјешењем од 13./25. октобра 1899. број 157886/I., дозвољено је учитељу основне школе у Невесињу, Бошку Костићу, да приступи за

4 године закључним годишњим испитима на овом богословском училишту уз ослобођење грчкога језика.

Рјешењем од 13./25. октобра 1899. број 157888/I. дозвољено је Јовану Зорићу, конзисторијалном писару у Сарајева, да приступи за 4 године закључним годишњим испитима на овом богословском училишту, уз ослобођење грчкога језика.

Рјешењем од 2 октобра (3. новембра) 1899. број 161989/I. одобрава се закључак овдашњега наставничкога збора, да се један питомац релегује на годину дана.

Рјешењем од 8./20. новембра 1899. број 158309/I. шиље се на дар заводној књижници један примјерак нове публикације: Veterinärwesen in Bosnien und Hercegovina.

Рјешењем од 21. јануара (2. фебруара 1900. број 12993/I. дозвољава се потрошак од 4000 круна, у сврху комплетовања богословске библиотеке у Рељеву; на даље, да се у будуће годишње прорачуне овога богословскога училишта уврсти по 600 круна у исту сврху.

Рјешењем од 2./14. фебруара 1900. број 15996/I., шаљу се управи за заводну књижницу два примјерка: Wissenschattliche Mittheilungen aus Bosnien und Hercegovina.

Рјешењем од 29. фебруара (13. марта) 1900. бр. 35405/I. именован је учитељ Радослав Колембер ванредним професором на овдашњем богословском училишту.

Рјешењем од 9./22. марта 1900. број 41633/I. именован је учитељ црквеног појања на овом богословском училишту, јеромонах Владимир Боберић, вјероучитељем на сарајевској великој гимназији, и ушљед тога је одмах тамо премјештен.

Рјешењем од 13./26. марта 1900. број 46572/I. додијељен је учитељ трговачке школе у Требињу, Марко Рајковић привремено за учитеља појања на овом богословском заводу.

Рјешењем од 29. марта (11. априла) 1900. број 55351/I. именован је досадашњи суплент, јеромонах Иларион Радоњић, редовним професором овога богословскога училишта.

V.

Љетопис.

Дана 17./29. септембра 1899. посјетио је завод високопреосвећени АЕ и Митрополит, господин Николај Мандић, у пратњи владина тајника г. Михајила Кнежевића, и грађевинскога надсавјетника г. Ивана Келнера, те су прегледали поправке, учињене у заводу за вријеме школских ферија и у току септембра т. г.

Дана 19. септембра (1. октобра) 1899. одслужио је привремени управитељ св. литургију, а за тим призивање св. Духа у присуству свих наставника и ученика.

Дана 20. септембра (2. октобра) 1899. држана је прва сједница наставничкога збора, ради подјеле предмета и распореда часова.

Дана 21. септембра (3. октобра) 1899. отпочела су предавања у сва четири разреда.

Дана 20. септембра (4. октобра) обавио је привремени управитељ, поводом превишњега имендана Његовога ц. и кр. Величанства Франца Јосифа I. за здравље и дуг живот прописано прошење и благодарење.

Дана 25. септембра (7. октобра) и. г. прегледао је др. Александар Гринхут ново примљене питомце.

Дана 27. септембра (9. октобра) и. г. држана је ванредна сједница наставничкога збора, ради одређења времена за полагање испита ванредном кандидату, учитељу Душану Николићу из предмета првога разреда богословије.

Дана 3./16. октобра и. г. држана је ван редна сједница наставничкога збора, на којој је донешен закључак да се један питомац, ради упорнога владања из завода релегује на годину дана.

Дана 12./24 октобра 1899. прегледао је др. Гринхут накнадно примљене питомце.

Дана 14./26. октобра и. г. посјетио је завод високопреосвећени АЕ. и Митрополит, господин Николај Мандић, у пратњи владина тајника г. Михаила Кнежевића, те је одмах одржан испит из предмета првога разреда богословије са ванредним кандидатима, учитељима: Стевом Вукићем и Душаном Николићем. Истога дана држана је ванредна сједница наставничкога збора, ради оцјене поменута два кандидата.

Дана 4./16. новембра и. г. добио је допуст наставник, јеромонах Иларион Радоњић на 10 дана, те је отпутовао кући. Исти се вратио са допуста дана 13./25. новембра и. г.

Дана 15./27. новембра и. г. посјетио је завод високопреосвећени АЕ и Митрополит господин Николај Мандић, у пратњи владина тајника, господина Михајила Кнежевића, те је присуствовао предавању грчкога језика у другом разреду, а за тим је прегледао ђачке аљине, које су им тога дана подијељене.

Дана 20. новембра (2. децембра) и. г. приступили су питомци тајни исповиједи, а сјутри дан тајни причешћа.

Дана 11./23. децембра и. г. приспио је у завод владин тајник, г. Михаило Кнежевић, те се распитао о нужном намјештају за канцеларију управитељеву.

Дана 1./13. јануара 1900. отишли су двојица наставника и 3 питомца у Сарајево, те су честитали високопреосвећеном АЕ и Митрополиту, господину Николају Мандићу нову годину.

Дана 4./16. јануара и. г. посјетио је завод владин тајник, госп. Михаило Кнежевић.

Дана 5./17. јануара и г. отишли су у Сарајево са привременим управитељем сви наставници и ученици, те су по уобичајеном реду сјутри дан 6./18. јануара присуствовали на јутрењи и литурђији у новој сарајевској цркви, а за тим свечаности богојављенскога водоосвећења ва Бентбаши. По подне истога дана вратили су се сви натраг у завод.

Дана 14./26. јануара и. г. (на св. Саву) одслужио је у заводној цркви св. литурђију, а за тим осветио водицу и прелио кољиво у заводу професор Станко Жупански. Пригодан говор држао је Јово Јовановић, слушалац IV. године. Присутни су били сви наставници и питомци, као и многобројни народ из околине.

Дана 21. јануара (2. фебруара) и. г. држана је редовна сједница наставничкога збора, ради оцјене ученика из учења и владања.

Дана 22. јануара (3. фебруара) и. г. посјетио је завод владин тајник г. Михајло Кнежевић.

Дана 10./22. фебруара и. г. приспио је у завод високопреосвећени АЕ и Митрополит, господин Николај Мандић у пратњи владина тајника г. Михајла Кнежевића, те се у њихову присуству обавио испит истога дана са ванредним кандидатом, учитељем Миланом Скевићем, из предмета првога разреда богословије. Истога дана држана је ванредна сједница наставничкога збора ради оцјене поменутога кандидата.

Дана 12./24. фебруара и. г. држао је наставник Иларион Радоњић, у присуству наставника и ученика, парастос за покој душа умрлих наставника и ученика. За тим се пашло на гроб покојника Стева Поповића, те је преливен.

Дана 25. фебруара (19. марта) и. г. приступили су питомци тајној исповиједи, а сјутри дан тајној причешћа.

Дана 3./16. марта и г. приспио је у завод високопреосвећени АЕ и Митрополит, господин Николај Мандић, у пратњи владина тајника г. Михајла Кнежевића, те је присуствовао предавању из каноничкога права у IV. години.

Дана 12./25. марта и. г. посјетио је завод владин тајник, госп. Михајло Кнежевић.

Дана 18./31. марта и. г. отишао је из Рељева у Сарајево, наставник Владимир Боберић, као катихета велике гимназије.

Дана 20. марта (2. априла) и. г. држана је редовна сједница наставничкога збора, ради оцјене ученика, и ради нове подјеле предмета, ушљед одласка наставника Боберића.

Дана 24. марта (6. априла) и. г. приспио је у завод високопреосвећени АЕ и Митрополит, господин Николај Мандић, у пратњи владина тајника г. Михајла Кнежевића, те је присуствовао на предавању из Увода у св. п. Новога завјета, а затим је прегледао љетно одијело, које се тога дана питомцима подијелило.

Дана 35. марта (7. априла) и. г. раним возом из Сарајева приспјели су у завод високопреосвећени АЕ и Митрополит госп. Николај Мандић, и госп. Григорије Живковић, те је госп. Митрополит Николај одслужио архијерејску литургију, у присуству госп. митрополита Григорија, а уз асистенцију високопречасне гг. чланова конзисторије проте Стевана Давидовића и Петра Ђенића, те протосинђела Петра Зимоњића, и једнога ђакона. На овој служби рукоположио је високопреосвећени АЕ и Митрополит, господин Николај ђакона Милоша Лалића за презвитера.

Дана 1./14. априла и. г. отишао је привремени управитељ са наставницима у Сарајево, те су честитали високопреосвећеном АЕ и Митрополиту, господину Николају Мандићу крсно име — Лазарену суботу.

Дана 1./15. априла и. г. отишао је наставник Алекса Јокановић на допуст преко ускршњих празника у Мостар, а дана 10./23. априла повратио се са допуста.

(Наставиће се).

Школске вијети.

Испити у богословији. 12. (25) јуна о. г. довршени су испити у српскоправославном богословском училишту у Рељеву. Испитима је предсједовало Његово Високопреосвештенство госп. АЕ Митрополит херцеговачко захумски *Серафим Перовић*, а присуствовао је од стране високе Земаљске Владе редовно високоблагородни господин *Михаило Кнежевић*, владин тајник. Својом високом посјетом почаствовао је том приликом ово училиште и Његова Екселенција преузвишени господин барон *Кучера*, грађански доглавник. 15. (28) јуна пак одржано је свечано благодарење у присуству Његовог Високопреосвештенства АЕ. Митрополита Дабробосанског господина *Николаја Мандића* и високоблагородног госп. владина тајника *Мих. Кнежевића*, а за тим су ђацима раздате свједоџбе, те тако ова школска година тиме завршена.

Званични огласи.

Распис натјечаја.

К броју 110,656/I.

У сјеменишту источно-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1900/1901. Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњенијех питомачких мјеста расписује се овиме натјечај са додатком, да на то односеће се молбенице управити ваља преко надлежног епархијског митрополита на ову земаљску владу до најзад 28. јула (10. августа) тек. год.

Молитељи морају да докажу:

1. крсним листом, да су источно-православне вјере,

2. школском свједоџбом, да су са добрим успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако таквих молитеља не би било, да су најмање свршили са добрим успјехом 5 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини, односно у подручју Аустро-угарске монархије,

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине, и да су беспрекорног понашања и неожењени, —

4. лијечничком свједоџбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Сарајево, дана 29. маја (11. јуна) 1900.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Управа српско-православног манастира Озрена.

Бр. 66 2—2

Натјечај.

На српско-православној четвероразредној основној школи у манастиру Озрену (5 км. од жељезничке станице Бос. Петровац) упражњено је учитељско мјесто. Ово је мјесто скопчано са платом од 1000 круна (500 фор.) годишње, стан огријен и освјетљење, а и уз малу плату скромна храна са манастирским братством.

Ко ово мјесто добити жели, нека се потписаној манастирској управи или високопречасној митрополији у Доњој Тузли најдаље до 31. јула т. г. по српском старом календару пријави са молбом и прилозима: 1. да је Србин православне вјере, 2. да је свршио препарандију или богословију, 3. да је вјешт црквеном појању и правилу 4. да је самац, 5. свједоџбу религиозно-моралног и политичког владања.

Првенство имају они, који су вјешти у пољопривреди и баштованству.

У Ман. Озрену, 1. 14. јуна 1900.

Управа српско-православног манастира Озрена.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Херцеговачко-захумска.

Број 494./1. из 1900. 1—3

Едикт.

Духовни овај Суд, у редовној својој сједници од 19 јунија 1900., расправљајући поднесену брачну парницу између Даринке Даниловић, рођ. Драгићевић, и Душана Даниловића, обоје станујућих у мјесту Чапљини, парохије Габеоске, позива Душана Даниловића, сада непознатог боравишта — негђе у отоманској држави, да лично, или по заступнику, предстане овом Духовном Суду до конца октобра 1900., јер га је тужила и тражи развод брака супруга му.

Обзнањује се истоме Душану, да, ако не предстане овоме Духовноме Суду до горе одређеног времена, парница ће се расправљати и без њега, а са службено постављеним му од овог Духовног Суда заступником.

У Мостару, 19. јунија 1900.

Управа српско-православне митрополије Херцеговачко-захумске.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 468 ех. 1900. 3—3

Едикт.

На молбу Митре Вуковића, тежакиња из Амајлија, котара бијељинског, да се са законитим својим супругом Милошем Вуковићем, тежаком из Амајлија, сада негдје у краљевини Србији настањеног због злобног напуштања и прељубе брачно разведе, — позива се отсутни Милош Вуковић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овог едикта овој митрополској управи, као надлежном духовном суду лично пријави и своју одбрану предузме или да писмено означи мјесто својег боравка и да себи заступника постави, јер ће се у противном брачни процес дозволити, а њему службено заступник поставити и са истим парница спровести, те брачни процес по стању списа и приправљених доказа коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 469. ех. 900. 3—3

Едикт.

На молбу Смиље Митића, рођене Вујовићеве, тежакиње из Амајлија, котара бијељинског да се са законитим својим супругом, Гавром Митићем, шавцем, родом из Солуна, због злобног напуштања супруге и дјеце брачно разведе, позива се одсутни Гавро Митић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овог едикта, овој митрополијској управи као духовном суду лично пријави, или мјесто својег становања означи и себи заступника постави, јер ће се у противном брачни процес дозволити и одсутном Гаври службено заступник поставити и са истим по стању списа и доказа брачни процес продужити и коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

Број 477. ех. 1900. 3—3

Едикт.

На молбу Јове Ђурића тежака из Амајлија, котара бијељинског, да се са законитом својом супругом, Тонком рођеном Кунешевића, тежакињом из Којчиноваца, котара бијељинског, сада негдје у краљевини Србији настањеној, због злобног напуштања и прељубе брачно разведе, — позива се одсутна Томка Ђурић, рођена Кунешевић, да се у року од три мјесеца, рачунајући од дана овога едикта, овој митрополијској управи као надлежном духовном суду лично пријави и обрану преузме, или да писмено означи мјесто својег боравка и да себи заступника постави, јер ће се у противном, брачни процес дозволити, а њој службено заступник поставити, и са истим парница спровести, те брачни процес по стању списа и прибављених доказа коначно ријешити.

У Д. Тузли, 1./14. јуна. 1900.

Управа српско-православне митрополије Зворничко-тузланске.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Благочестива браћо Срби!

Биће томе преко три стотине године, како двије српске обитељи: *Кадијевићи* и *Кнежићи* од тешкога зулума турскога из земље Херцега Стефана прибјегоше к мору на обалу и настанише се у данашњем сеоцу Кременој (Сливно), парохије и полит. котара Метковићког.

Од некадашњијех *двију* фамилија намножило их се је до данас *осамнаесте*, која броје скупа стотину душа. Наравно данас би — кроз оволику дугу низ година — ту морало бити неома много више и домова и чељади да нијесу читаве породице за вријеме млетачке републике силом приморане биле превртути свету своју праћедовску вјеру православну.

И ово, чудом Божјим сачувано, мално општество, осамљено, а са свију страна опкољено иновјерцима, великијем трудом, напорима и жртвама, а највише милостивьом побожнијех православнијех Срба, саградило је године 1866. на једном брежуљку крај мора валовитога скромну богомољу — црквицу, која — свијетлећи јеванђелском истином — казује путнику поморцу, као и према себи на полуострову Пељешцу некад православнијем а данас римокат-црквама, да у овијем крајевима није још угушено св. Православље, већ да још живи у пркосе свима напорима и свој тиранији противника својијех.

Али у оној св. богомољи, коју издржавају оно 18. сиромашнијех породица оскудјевају св. иконе, св. одежде, црквени сасуди и др. — На цркви тој нема ни мало звучнијех звона, која би са брежуљка овога по морској пучини свечано оглашавала службу Божју и подсјећавала иновјерне наоколо на прећашњу њихову праћедовску св. вјеру, те их умилнијем звуцима позивала на покајање и на обраћење.

С тога обраћа се овај српски православни народ на благочестиву браћу Србе из свију крајева врућом молбом, да дарежљиву руку своју пруже и *милостињом* прапомогну браћу своју по вјери и по крви, да узмогну прибавити за црквицу своју звона и остале нужне црквене ствари.

Надом, да ће милостива десница добротворнијех Срба у овој големој нужди бити обилата милостињом, потписано црквено тутоство у име оних стотину душа прав. Срба села Сливна остаје на томе у напријед захвално и обећаје, да ће имена дарежљивијех приложника вјечито записати у књигу добротвора овога Божјега храма и јавно их кроз српске листове огласити.

Новац треба упутити на срп. прав. црквено *тутоство у Метковић* (Далмација)

Кременa (Сливно) код Метковића, маја 1900.

благајник:
Мих Кадијевић.

предсједник:
Лука Кадијевић.

парох:
Љубо Влачић.

Српска Краљевска Академија спрема издање свих старих **српских натписа** (са цркава и других зграда, са икона и црквених утвари и са старих гробова) и **записа** (по рукописним и старим штампаним књигама) па моли сву господу, која би таквих натписа и записа имала преписаних, или била у мјестима гдје им се записи налазе, да их пошљу академији **до половине августа ове године**. Да би ово издање било што тачније, Академија моли господу, која би записе слала, да их не преписују већ **прецртавају** са свима скраћеницама, па ће се у Академији читати. Академији би добро дошли тачни преписи и оних, натписа и записа, који су већ објављени, али од невјештих читача, те за то нетачно прочитани и наштампани.

П. н. претплатницима.

Пошто са овим бројем „Источника“ почиње друго полугође, то се умољавају п. н. претплатници, да претплату на лист обнове, а који су дужни, свој дуг измире.

Администрација „Источника“.

1900
РЂЂ/18

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 15. АВГУСТА 1900. БР. 15.

Садржина:

Одговор Господа нашега Исуса Христа на питање Садукеја о васкрсу умрлих. — Религиозно-морална листића. — Дописи. — Проповијед на благодарењу. — Разно. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

Благочестива браћо Срби!

Биће томе преко три стотине године, како двије српске обитељи: *Кадијевићи* и *Кнежићи* од тешкога зулума турскога на земље Херцега Стефана прибјегоше к мору на обалу и настанише се у данашњем сеоцу Кременој (Сливно), парохије и полит. котара Метковићког.

Од некадашњијех *двију* фамилија намножило их се је до данас *осамнајест*, која броје скупа стотину душа. Наравно данас би — кроз оволику дугу низ година — ту морало бити веома много више и домова и чељади да нијесу читаве породице за вријеме млетачке републике силом приморане биле превртути свету своју прађедовску вјеру православну.

И ово, чудом Божјим сачувано, мало општество, осамљено, а са свију страна опкољено иновјерцима, великијем трудом, напорима и жртвама, а највише милостињом побожнијех православнијех Срба, сагради је године 1866. на једном брежуљку крај мора валовитога скромну богомољу — црквицу, која — свијетлећи јеванђелском истином — казује путнику поморцу, као и према себи на полуострову Пељешцу некад православнијем а данас римокат-црквама, да у овијем крајевима није још угушено св. Православље, већ да још живи у пркос свима напорима и свој тиранији противника својијех.

Али у оној св. богомољи, коју надржавају оно 18. сиромашнијех породица оскудијевају св. иконе, св. одежде, црквени сасуди и др. — На цркви тој нема ни мало звучнијех звона, која би са брежуљка онога по морској пучини свечано оглашавала службу Божју и подсјећавала њој вјерне наоколо на прељашњу њихову прађедовску св. вјеру, те их умилнијем звуцима позивала на покајање и на обраћење.

С тога обраћа се овај српски православни народ на благочестиву браћу Србе из свију крајева врућом молбом, да дарежљиву руку своју пруже и *милостињом* припомогну браћу своју по вјери и по крви, да узмогну прибавити за црквицу своју звона и остале нужне црквене ствари.

Надом, да ће милостива десница добротворнијех Срба у овој големонужди бити обилата милостињом, потписано црквено туторство у име онијех стотину душа прав. Срба села Сливна остаје на томе у напријед захвално и обећаје, да ће имена дарежљивијех приложника вјечито записати у књигу добротвора овога Божјега храма и јавно их кроз српске листове огласити.

Новац треба упутити на срп. прав. црквено *туторство у Метковић* (Далмација)

Кремена (Сливно) код Метковића, маја 1900.

благајник:
Мих. Кадијевић.

предсједник:
Лука Кадијевић.

парох:
Љубо Влачић.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV | Сарајево, 15. августа 1900. | Бр. 15

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Из АЕМ. Конзисторије Дабро-босанске.

Премјештен. На упражњену парохију Соколачку рогатичког котара премјештен је добрињски свештеник Коста Стевковић 3. августа о. г.

НЕЗВАНИЧНО.

Одговор Господа нашег Исуса Христа на питање Садукеја о васкрсу умрлих.

(Мт. XXII., 23—33; Мр. XII., 18—27; Лк. XX. 23—39).

— **Ив. Перов**, с руског превео: **Иларион.** —

[Рељево].

(Наставак.)

Ориген[1]) и Василије Велики[2]), а такође и неки од нових тумача[3]) из ријечи Исуса Христа: „*о васкрсењу нити ће се женити ни удавати; него су као анђели Божји на небу*“ (Мт. XXII. 30), закључују, да ускрсла тјелеса не ће имати полних разлика, а други опет оци и учитељи

[1]) *Ориген* говори Τούτου δὴ τοῦ ῥητοῦ οἱ Σαδδουκαῖοι, ὡς τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως μὴ ἔχοντες, φανλως ἀκουδαντες καὶ μηδὲν θεοῦ ἄξιον ἐνθυμηθεντες τὸν ἐκείμενον νόμον ὠ'ζησανάκολουθεῖν τῶ εἶναι ἀνάστασιν τὸ καὶ τὸν ἄνδρα παλιν ἔσεσθαι ἀναστανία, ἄρρενα μόρια ἔχοντα καὶ τὴν γυναῖκα ἀναστήσεσθαι σῶμα γυναικεῖον περικειμένην. Comment. in Matth., Delarue, Parisiis, 1790. r. tom. III p. 815

[2]) О васкрсењу не ће бити ни мушког пола, но ће бити заједнички и једнообразан живот ради угађања Господу своме. Дјела св. отаца. — 1845. Москва. Т. V. стр. 404.

[3]) Н. пр. *Грошује*. Вид. *Meyer*. s. 451.

цркве, као н. пр. Тертулијан[1]), блаж. Јероним[2]) и Августин[3]) на супрот овоме тврђењу доказују, да Господ са приведеним ријечима не искључује у односају к васкрслима полне разноликости, већ искључује у њих само битствовање полних потреба. По мишљењу ових пошљедњих учитеља цркве, ваља на сравњење Господа оних ускрслих са анђелима, гледати само као на просту потврду предидућег, које не прелази значења tertium comparationis. Новији тумачи обично пристају уз пошљедњу групу отаца и учитеља црквених. т. ј. уз оне, који не побијају полних разноликости васкрслим тјелесима[4]). Истинитост овакога назора и мишљења без сваке је сумње и пуно се потврђује оним апостолским учењем, да ће васкрсла тјелеса у суштини бити иста, као и данашња. Разлика међу њима биваће само у толико, што ће она прва бити одухотворена, прослављена и бесмртна (σώματα πνευματικά. Кор. 15, 35—54; Фил. 3. 21). Безбрачност код васкрслих, без сумње, базира И. Христос не на том, што они — слично анђелима — не ће имати полне разноликости, већ на том, што они, како је и горе речено а сагласно са причањем св. Луке, *умријети не могу* (οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται. Лк. 20. 36).

Неке пак рационалисте изводе из ријечи Исуса Христа тај закључак, да анђели нијесу обични духови, но имају натприродно и прослављено тијело[5]). Тако н. пр. Мајер казује: „Из протумаченог нам мјеста, у коме се Исус Христос дотиче анђелскога својства будућих тјела, јасно се види, да анђеле не треба сматрати само за духове, него за одухотворена тјелеса. Ова претпоставка неопходно истиче из ријечи Христових. Слава (δόξα) анђела тиче се у истини њихових тијела"[6]). Но ово мишљење рационалиста не може се потврдити ни ријечима ни тумачењем Господњим, а тако исто ни другим мјестима св. Писма. У истини, ријечима: *„о васкрсењу нити ће се женити нити удавати, него ће пребивати као анђели Божји на небу"* (Мт. 22. 30) не пориче се

[1]) *Тертулијан* доказује, да ће сви људи ускрснути у истом оном тијелу, у коме су на земљи живјели, са свима својим тјелесним удовима, ако они постављи духовни, и престану вршивати прирођене дужности своје. De resurrectione carnis, cap. 49. 460. сравни Твор. *Тертул.* перев. Корићева, С-Петерб. 1850, ч. 3. стр. 143 и 166.

[2]) Si in resurrectione non nubet neque nubentur, resurgent ergo corpora, quae possunt nubere et nubi. Nemo quippedicit de lapide et arbore et his rebus, quae non habent membra genitalia, quod non nubant, neque nubantur; sed de his, quae cum nubere, tamen alia ratione non nubent (Comment. in Opp. ed. 1684. p. 54.) На другом опет мјесту учи бл. Јероним, да ће ускрсла тијела бити по облику и саставу своме иста онакова, каковa у гроб смјештена бјеху. По ријечима Спаситеља у њих, слично анђелима, не ће бити брака (Мт. XXII 30), пак ће се полно разликовати, јер ће Јован бити Јован, а Марија — Марија. Epist. 61. ad Pammach. advers. errores Joann. Paris. 1609. pagina 661.

[3]) *Бл. Августин* тумачећи ријечи Христове: *„о васкрсењу нити ће се удавати нити женити"* (Мт. XXII. 30) вели, да Господ овим ријечима не уништава полне разлике, него он само у васкрсењу брак пориче. Он баш на против тврди, да ће се људи полно разликовати, о чему нам свједоче и ријечи: „нити ће се женити" — што се односи на мушкиње, „нити удавати" — што се тиче женскиња. De civit. Dei. lib. XXII. cap. 17.

[4]) *Meyer.* s. 451; *Kölr.* s. 437; *Schanz.* s. 456; *Михаљев:* Толков. Еванг. Мат. стр. 412.

[5]) Н. пр. *Хан, Куруц, Бамиг.* Цит. код *Meyer.* s. 452.

[6]) *Meyer* s. 452.

управо анђелима тјелесност у њеном вишем или прослављеном стању, али се уједно она тим неопходно и не претпоставља, како то хоће рационалисте, позивајући се на присподобу анђела и васкрслих људи, који ће ускрснути са духовним прослављеним тјелесима. Главно је нама овдје то, да ми у изреци Спаситељевој гледамо само присподобу, а не изједначивање. На другим мјестима Св. Писма анђели се називају *невидљивима* (Кол. 1. 16) и управо *духовима* (πνεύματα — Јевр. 1. 14), из чега без сумње иљедује тај закључак, да су они чисти и бестјелесни духови, који немају тјелесности ни у којем смислу, — ни у грубом облику, какав имају данашња земаљска човјечја тјелеса, ни у облику одухотвореном и прослављеном, какав ће људи по васкрсу добити. У потврду свога мишљења Мајер се позива на ријечи св. ап. Павла: „*и тјелеса су небесна, и тјелеса су земаљска, но друга је слава небесних, а друга земаљских* (1. Кор. XV. 40), но под небесним тјелесима не разумију се овдје тјела анђела, већ тјела праведних људи послије васкрса, а под тјелесима земаљским имају се разумјети — тјелеса грјешника. Апостол на овом мјесту указује на ону разлику, која ће имати по својој духовно-нравственој квалоћи такова и друга тјела.

Показавши Садукејима, да васкрс умрлих не ће бити онакав какавог су замишљали равини и Садукеји, да умрли не ће васкрснути са пријашњим тјелесима, доказује Исус Христос, да и у Св. Писму има директних мјеста о томе, да ће васкрс мртвих фактично бити. *А о васкрсу мртвих* — говори Он — *зар нијесте читали оно Богом Вам речено: Ја Бог Аврамов и Бог Исаков и Бог Јаковљев? Бог није Бог мртвих, но живих* (Мт. XXII. 31—32; Мр. XII. 16—27; Лк. XX. 37—38).

Приведене ријечи Спаситељеве узете су из књиге „Исход“ (III. 6.) а слободно изложене од евангелиста по преводу LXX. Њих је изрекао Бог Мојсију на гори Хориви из купине, која је горела а није сагоревала, о чему св. Матеј не говори, а што св. Марко и Лука помињу. Код св. Марка казује се: „*А за мртве, који ће васкрснути, зар нијесте читали у књизи Мојсеја, како му Бог крај купине* (трнова честа — τῆς βάτου) *рече* (XII. 26). А св. Лука говори: „*А да ће мртви ускрснути, то је и Мојсеј крај купине рекао, када је назвао Господа Богом Аврама и Богом Исака и Богом Јакова* (XX. 37) т. ј. Мојсеј писац књиге „Исход“.

У чему се налази сила и снага ријечи Божјих Мојсеју, приведених од стране Исуса Христа, и како се у њима огледа несумњивост и непромјењивост истине васкрсења умрлих, — то налазимо јасно исказано у св. отацâ и учитељâ цркве. Сагласно њихову тумачењу смисао гореозначене изреке може се овако претставити: Јехова назива

себе Богом Аврама, Исака и Јакова у оно вријеме, када су они већ били мртви. Но Јехова не може бити Бог оним лицима, која не постоје и савршено су уништена. Према томе патријарси, ако су и умрли тјелесно, они се ипак налазе међу живима, — живе духовно очекујући дан васкрсења. На тај начин, сви умрли тјелесно за Бога живе духовно (јер „всѣ тобѣ живи сѫтъ“ — πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν вели св. Лука — XX. 38), а ако је тако, то је њему васкрснути их у будућем свијету. Тако св Јован Златоуст, тумачећи одговор Христов Садукејима о васкрсу умрлих вели: „Бог није Бог оних, који не постоје, који су потпуно нестали и који не могу ускрснути, јер није рекао Ја сам био, него Ја јесам Бог живих и постојећих“ [1]), исто тако наилазимо код блаж. Теофилакта: „Бог није Бог оних, којих нема, но Бог оних, који постоје и продужују биће своје: Он није рекао — Ја бијах, но јесте: јер ако су они и умрли, непрестано живе у нади на васкрсење“ [2]). А такав смисао ријечима Јехове придају и Ориген [3]), бл. Јероним [4]) и Јефт. Зигабен. Док Ориген на основу овијех ријечи изводи и чини закључак само у опће о продужењу живота загробног не закључујући ништа о васкрсу умрлих, дотле ова двојица пошљедња дају мјеста и томе закључку,

Нови тумачи разнолико појимају и тумаче ријечи Јехове, Христом изречене, а као за доказ несумњивог васкрса умрлих [5]). Једни од њих, као и св. оци и учитељи цркве, снагу и јачину доказа налазе у том, што Јехова говори о себи: *Ја јесам* (εἰμί), а не *Ја сам био* (ἤμην) други опет у том, што он назива себе Богом *живих*, а на *мртвих*, при чему се и једни и други у тумачењима својим разилазе некојим својим особинама и оригиналитетима. Тако н. пр. Еразмо Ротердамски и Малдонат усвајају тумачење св. отаца и учитеља црквених, али међу тим док први цјепка његову цјелину и неповријеђеност, дотле му други измјењује његову спољашњу форму. Када би сви они (Аврам, Исак и Јаков) нестали смрћу тијела, то онда Бог не би рекао, да *је* Он Бог њихов, но да је *био*. А ако је он Бог њихов, то, консеквентно, душе њихове живе. Живе дакле и они сами у нади на будући васкрс. Бог је живот, Он није Бог мртвих, уништених, но Бог живих“ [6]). Тако вели Еразмо, а Малдонат овако расуђује: „Без сумње, снага и јачина доказа налази се у том, што Бог није рекао: *Ја сам био* (ego fuit, ant ego eram). но: *Ја јесам Бог Аврама, Бог Исака и Бог Јакова.* Но ипак држим, да је смисао овијех ријечи овај: Ја јесам онај, који је учинио завјет са

[1]) Ἑρμηνεῖα εἰς τὸ κατὰ Ματθ. Εὐαγγ. стр. 774.
[2]) Толк. на еванг. Мат. стр. 373.
[3]) Цит. код *Schanz-a*, s. 458. примј. 1.
[4]) Тумач. еванђ. Мат. стр. 332.
[5]) Већ *Малдонат* говори о разноликости тумачења ове изреке. Види: Comment. pagina 463.
[6]) *Paraphras.* Nov. Testam. Hannover. p. 205.

Аврамом и Исаком и Јаковом, ради одржања потомства њихова и тај завјет ја ћу очувати, јер су они живи и посведневно обраћају мени молбама ради избављења синова њихових из ропства египатског“[1]). Други опет тумачи, који налазе доказе васкрсења у ријечима „Бог *живих*“, а не „Бог *мртвих*“, обично доказују и живот загробни и казују какво ће бити опредјељење живих на васкрсу[2]). Једино Ланге, слажући се у суштини с њима, налаже своје аргументе у неколико друкчије. Тако он тумачећи ријечи Јехове говори: „Смисао доказа лежи у том, што се Бог на дотичном мјесту јавља као лични Бог, имајући персоналне односе према Авраму, Исаку и Јакову. Та мисао изражава се овако: *Бог — живи, Бог живога* (prepositio major). Консеквентно, Аврам, Исак и Јаков нијесу могли са свијем умријети, но као такови, ради који *је* Бог — Бог, дужни су живјети. Идеја личности је корјен свега доказивања бесмртности и васкрса умрлих[3]). У опће нужно је рећи, да просто и јасно тумачење св. отаца и учитеља црквених превазилази сва разнолика тумачења нових егзегета.

У св. Писму налазе се још и друга мјеста, која са већом јасноћом и одређеношћу доказују истину будућег васкрса умрлих (Ис. XXVI.-19; Јез. XXXVII. 3 и даље; дан. XII. 2), него ли оне Спасителем приведене ријечи. И тумачи се питају, зашто Господ Садукеје није на ова мјеста упутио, него им извео мање доказно мјесто. По примједби Малдонатовој још се у његово вријеме многи заустављали на овом питању[4]). Но оно се од егзегета различно тумачило. Неки писци изражавали су ту мисао, да Садукеји нијесу безусловно одрицали васкрс умрлих, већ само тврдили, да васкрсење не треба доказивати на основу закона, будући да је и Спаситељ узео своје доказе из петокњижја[5]). Но оваково мишљење не може се оправдати контекстом јеванђељских ријечи: јеванђелисте у опће говоре о порицању васкрса мртвих од стране Садукеја. Тертулијан[6]), Ориген[7]) и блаж. Јероним[8]) а и неки од нових тумача[9]), због тога, што Спаситељ приводи доказ васкрса из закона, закључују, да су Садукеји усвајали само петокњижје Мојсијево, одбацујући остале књиге старозавјетне[10]), но други опет,

[1]) *Comment.* p. 463.
[2]) *Meyer.* s. 453; *Keil.* s. 437; *Schanz.* s. 458.
[3]) *Lange.* s. 328; ср. *Menasse*: Isr. de Ressurr. 1, 10, 6.
[4]) Comment. p. 463.
[5]) *Фарраръ.* Живот Христа, примјеч. 1140.
[6]) De praescrip. haer. cap. 45.
[7]) Tract. in Matth. 21.
[8]) His quinque tantum libris Mosi recipiebant, Prophetarum vaticinia respuentes. Comm. p. 55.
[9]) *Maldonat*, p. 464; *Olshausen*, I, 5, 819; *Lange.* s. 327; тог су мишљења и *Лутер, Паулус, Хебрард* и др.
[10]) „Они, вели Малдонат, тиме се идентификују са Калвинима, који такође не примају ове књиге, јер се у њима њихова јерес изобличава“. *Comm.* p. 464.

тумачи сматрају такав закључак неоснованим, јер не потиче из оне логичке позиције из које се изводи. По њихову мишљењу, Господ опровргава Садукеје доказом из закона само с тога, што се и они у своме одрицању васкрса позивају на закон. Он их обезоружава сопственим њиховим оружјем[1]). Ово пошљедње мишљење, без сваке сумње, да је пуно оправдано, као што свједоче и ријечи св. Златоуста: „и опет их (т. ј. Садукеје) уђуткава Он (Христос) ријечима Мојсејевим будући се и они на њега позивају“[2]). Но и ако Садукеји нијесу баш сасвим одбацивали књиге св. Писма, које нијесу улазиле у састав Мојсејева петокњижја, ипак признати морамо, да им нијесу давали исти онај значај, као законским књигама. Без сваке сумње ваља нам признати, да су неке јудејске секте давале пророцима и другим књигама — не Мојсејевим — мањег значаја, него ли закону[3]). А ако још пуну снагу дадемо свједочанству Јосифа Флавија, опће тврдити можемо да су Садукеји признавали и поштовали само књиге Мојсејеве, а остале одбацивали. Јосиф примјећује, да су Садукеји одбацивали правила живота, која су увели у народ Фарисеји на основу предања, а не на Мојсејевим законима, и говорили су, да треба поштовати само она животна правила, која се налазе у писму[4]). Јасно је, да се под писмом имају разумјети закони Мојсејеви. На другом мјесту историчар јудејски изрично вели за Садукеје, да они ништа друго нијесу хтјели испуњавати, осим једино закон[5]). У истини, на једном мјесту примјећује Јосиф[6]), да су у Јудеја све 22. књиге без разлике сматране за божанствене, но ту има он у виду у опће Јудеје, а не Садукеје[7]).

Садукеји ријечима Јехове, казаним Мојсеју, нијесу придавали онога смисла, каквог су оне имале, нијесу видјели у њима указивања на васкрс умрлих, у чему се и манифестује њихово незнање Св. Писма непојимање њега са стране њихове. Тада Господ доказав им, да они фактично не познају силе Божје и Писма — да се послужимо ријечима Ерazма Ротердамског — „научно их је, да ће васкрс мртвих фактично бити, но не онакав, каквог су они замишљали, када су изнијели не естетско питање о седам браћа“[8]).

(Свршиће се).

---

[1]) *Winer*: Real-Wört. II. s. 353; *Meyer*, s. 452.; *Schanz*, s. 457. *Keil*: Comm. s. 438.
[2]) Ἑρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ματθ. Ἐυαγγ. стр. 774.
[3]) *Gfrörer*: Das Jahrhundert d. Heils. 1838. г. I. s. 263.
[4]) Antiqu., 13, 10, 6
[5]) Ibid, 18, 1, 4.
[6]) Contr. Apion. 1, 8.
[7]) Вид. *Lange*, s. 327.
[8]) Paraphras. N. Test. p. 205.

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

На утјеху болеснику.

О, болести, — болести! Само онај, који их није искусио, ко није никада болан био (а има ли много таких сретника у наше грјешно вријеме) не зна, како су тешке оне, како је неоцјењиви дар Божји здравље! Не зову узалуд свети оци болести *крстом*, није их лако подносити грјешному човјеку! Гледа страдалник на добре људе: сви су они весели и задовољни сви тако лако дишу, сви су слободни као птичице Божје у пољу; а он лежи непомично, као прикован уз постељу не може се често ни преврнути без туђе помоћи, и тешко му је врло тешко, па често од муке и заплаче: „Господе! што ћу, ако умрем куд ће моја дјечица, а ни ја се још нијесам довољно спремио за онај свијет.“ О, како ми је, Господе, тешко!“ — Али не тужи, пријатељу мој, Богом љубљени, не жали много на то, што ти је одузето здравље, то, највеће благо: ко зна, што би ти урадио с тим здрављем? Би ли оно било теби од користи? А Бог види невољу твоју, не ће се сакрити од њега ни једна суза твоја: он не ће оставити тебе! Он, кога љуби, онога и казни! Чуј, шта приповиједа преподобни Поликарп, о многострадалном Пимену, који је пуних 20 година лежао непомично, — друге је лијечио, а сам се не хтједе растати са својим тешким крстом, са својом болести. „Блажени Пимон родио се болан и тако је одрастао, и у том недугу остао је чист од сваке нечистоће, и од утробе матере своје није знао за гријех. Више пута молио је он дозволу од својих родитеља да се постриже; но они, љубећи свога сина, надајући се и желећи да им буде напљедником, бранише му. А кад је сасвим изнемогао, да су већ и очајавали за његов живот, — донијѐше га у један манастир, и молише све, да се за њега Богу моле, да оздрави. Много се трудише сви преподобни оци, али болеснику не бијаше лакше: његова је молитва надвисивала све друге. А он је молио себи не здравља, већ продужење болести, да га родитељи његови не би узели из манастира, ако би оздравио. Но отац и мати сјећаху поред њега и не дадоше да га пострижу. И растужи се блажени, и стаде молити Бога усрдно, да испуни његову жељу. И гле, једне ноћи, кад сви спаваху дођоше у собу, гдје лежаше Пимен, као неки свијетли младићи. У рукама држаху свијеће; ношаху собом и Јеванђеље, свитак, мантију и све што је нужно за постриг. И рекоше му: „Хоћеш ли, — ми ћемо те пострићи?“ А он пун радости пристане и они га постригоше по

чину, накуките на њега мантију, дадоше му име Пимен, и, запаливши свијећу, рекоше: „нека се не гаси та свијећа четрдесет дана и четрдесет ноћи“. За тим одоше они у цркву, а косе постриженика узеше собом у мараму и положише на гроб светога Теодосија. А браћа, у сусједним ћелијама, чуше звуке пјешија и пробудише све око себе Мислећи, да игуман с неколико браће постриже Пимена, или да је тај болесник умро, уђоше сви скупа у ћелију, гдје је он лежао, и нађоше све, гдје спавају: и оца и матер и слуге. Пробудише их, приђоше к блаженому, и сви се чудом зачудише, кад га видјеше весела и расположена, обучена у монашку хаљину. И запиташе га: „Ко га постриже?“ — Бони одговори: „Ја мислим да је дошао игуман с браћом; они узеше косе и пођоше у цркву.“ Чувши то, пођоше иноци у цркву и нађоше ју затворену. Пробудише звонаре и запиташе их: није ли ко год улазио у цркву послије повечерје? Они одговорише да није нико улазио, и да су кључеви у економа. Узеше кључе и одоше у цркву. И спазише на гробу Теодосија у марами косе Пименове. Све то јавише игуману, стадоше тражити, ко је постригао блаженога и не нађоше. И ухватише сви, да је то био промисао Божји одозго, тим више, што је и свијећа, која би тек један дан измогла да гори, горила четрдесет дана и четрдесет ноћи и није изгорјела. И с тога не хтједоше извршити над Пименом чин постриженја већ му рекоше: „Доста је теби, брате Пимене, дара Божја и дато теби име.“ И много је година остао блажени Пимен у тој тешкој болести. Послужитељи његови гадише се над њим, и више пута, по два и по три дана, остављаху га без јела и пића. Он је све радосно трпио, и за све је благодарио Богу.“ — Један други болесник донесен је био у манастир и пострижен. А иноци, који су постављени да послужују болеснике, узеше га и одијеше у собу к Пимену, да обојицу служе уједно. Али како су били немарни у тој служби, они се и не сјећаху бони, који осјећаху страшну жеђу. Најпослије рече Пимен своме другу — болнику: „Такав смрад иде од нас, да се слуге гаде од нас. Ако Господ подигне тебе, би ли могао ти узети на себе ту службу?“ Овај обећа блаженому да ће до смрти своје служити болеснике најусрдније. Тада му Пимен рече: „Ево Господ скида с тебе болест твоју. Сад, кад си оздравио, испуни објет свој и служи мене и мени сличне. А на оне, који не маре за ту службу, Господ ће пустити тешку болест, да се могу спасти, претпишши таку казну.“ И онога часа устаде бони и стаде му служити. На немарне и на оне, који не хтједоше служити боне, дође по ријечи блаженога болест. Један пут брат, што се исцијели од болести, стаде се гадити због смрада, који долажаше од Пимена, уклони се од блаженога и остави

га без јела и пића. Брат тај лежаше у посебној соби, и на један пут паде у врућицу, да није могао устати три дана. и не могавши трпити жеђе, стаде викати: „Смилујте ми се Господа ради! Умрех од жеђи!“ Тај напај чуше у побочној ћелији, и одмах му дођоше, па напавши га у такој невољи, рекоше Пимену: „Брат, који је тебе служио, умре.“ А Блажени рече: „Што човјек посије, то и жање: будући је он оставио мене да се мучим гладом и жеђи, слагао је Богу и презрео је моју муку, те се и с њим догодило то исто. Но ми смо научени да неврашамо зло злим. Идите, реците му: тебе вове Пимен к себи, устани и ходи к њему.“ Тек што су дошли и изговорили ове ријечи пред бонм, он одмах оздрави и дође к блаженому, а да га нико не подупираше. Преподобни га изобличи и рече; „Маловјерни! ето си здрав, више не грјешн. Зар не знаш, да једнаку награду добива и бони и његов послужитељ? Овдје и невоља, и жалост и болест на кратко вријеме; а тамо је радост и весеље, и нема тамо ни болести, ни жалости, већ је живот вјечни. За то ја и трпим тако, брате мој. А Бог, који те је преко мене излијечио од твога недуга, може и мене подићи с постеље и излијечити моју немоћ; али ја сâм не ћу. Боље ми је да сав иструнем у овом животу, да ми тијело тамо буде бар без трулежи, и да се смрадни задах обрати у непсказани мирис. Апостол говори за невоље: *Ако трпите карање, као синовима показује вам се Бог. Ако ли сте без карања, тада сте незаконита дјеца а не синови. (Јевр. 12, 7 и 8).* И Господ је рекао *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Л. 21, 19). И двадесет година лежаше преподобни Пимен у таком страдању. А на дан своје смрти оздрави преподобни Пимен. Он је обишао све ћелије, и клањајући се свима до земље молаше опроштења, и објавио им је свој одлазак са овога свијета. А бонима је он говорио: „Браћо и пријатељи моји! устаните и испратите ме!“ И одмах, на ријеч његову, одступи од њих болест, они оздравише и пођоше с њим. А сам он, ушавши у цркву, причести се животворећих тајна; по том узе своју постељу и оде у пештеру. Ушавши унутра поклони се на мјесту, гдје је погребен св: Антоније и показа мјесто гдје га је положио. По том рече блажени. „Ево дођоше они, који ме постригоше, хоће да ме уиму.“ И с тима ријечима леже и премину у Господу, и положише га у пештери с великом почасти.“

Видиш, брате мој, да је болест исто така милост Божја, такав дар Божји, као и здравље. Хоћеш ли да се увјериш властитим својим искуством? Има дивно средство: оно може саму тугу твоју преобратити у утјеху, да ће крст болести твоје бити за тебе заиста наградним крстом. — А какво је то средство? Сасвим једноставно: *захвали Господу*

од свега срца за своју болест и реци: „Господе! ти знаш боље од мене што је мени корисније, Ти си ми послао болест, то значи — тако треба да буде, и слава ти, Господе, што си удостојио мене грјешника да ма најмање трпим за своје гријехе!“ Реци тако и вјерују, брате мој, теби ће одмах бити лакше: твоје ће се срце загријати надом на милосрђе Божје и душа ће твоја осјетити, да је она и тај час на рукама Оца небеснога. Тако се осјећао и преподобни Пимен многострадални.

Дописи.

Са овогодишњег пута по епархији Његовог Високопреосвештенства господина херцеговачко-захумског А.Е. и Митрополита Серафима.

У Љубушком, 21. маја 1900.

Српско-православна општина црквена овдашња, чим је обавијештена о даласку господина Митрополита Серафима, држала је сједницу, и рјешила да га најсвечаније дочека и угости

17. маја Његово Високопреосвештенство је у пратњи конзистор. савјетника преч. госп. П. Поповића кренуло из Мостара у 9 сати пр. подне у фијакеру преко Броћња за Љубушки. Управо у подне приспјело је у Читлук. Ту су Срби сељани из Граца, парохије раштанске, дочекали госп. Митрополита. 3 сата од Љубушког сусрели су Га на фијакерима: изасланици кот. уреда, српско-православна општина и најодличнији Срби грађани. Ту је Његово Високопреосвештенство поздравио испред свега народа српског и српске општине заслужни предсједник срп. прав. општине и честити Србин г. Лука Гњато. Госп. Гњато је у свом кратком али врло родољубивом говору испоредио живот и рад Митрополита Серафима у прошлости и садашњости са животом и радом, подвизима и патњама св. апостолâ, на које се Серафим вазда угледао.

Послије одмора и ручка, који је приредила срп. општина, Г. Митрополит је, испраћен од сељака, који ту бјеху изишли, са свом пратњом кренуо у Љубушки, и приспио у варош око 3 сата по подне. На путу од Читлука до вароши пратиоци су пјевали и пушкарали. На уласку у варош, код т. з. „Мостарских врата“ дочекала је Митрополита мноштина народа без разлике вјере, и одатле се полако у колима, пошто је народ поздравио и благословио, кренуо уз пратњу васколиког народа, звоњење звона и пуцање из прангија, к српској православној цркви. Све српске куће бијаху окићене српским тробојкама. Капија црквена бјеше окићена зеленилом цвијећем и барјацима, а тако и сва црква, звоник и парохијски дом, гдје је и стан г. Митрополиту био уређен од општине.

Пред капијом су, осим многог побожног народа, причекали г. Митрополита у најљепшем реду: мјесни парох, српска православна пјевачка дружина, младеж из народне основне школе са својим учитељима. Ту је испред цркве и свега народа поздравио Митрополита мјесни парох, Р. Терзић, са подужим и лијепим говором. У свом говору Терзић је изјавио радост своју и пастве своје због посјете владичине и нагласио је са сигурношћу, да, као год што у Љубушком све што је српско од малена до велика, тако и свуда по Херцеговини наш добри и непокварени народ

радо и весело дочекује владику Серафима; јер Га нико, макар што радио ни за длаку код народа српскога не може осумњичити ни вјеру у њега пољуљати, пошто је Он и животом, и дјелима, и страдањима за народ свој у најтежа турска времена показао јасно, како треба србовати, и за народ живот полагати.

Више врата звоње црквене у вијенцу од цвијећа стајао је исписан натпис: „Добро нам дошли, милостиви Архипастиру! Таковъ намъ подобаетъ архиерей".

Пошље свештеникова поздрава и одговора на њ Митрополит је кренуо у цркву путем, што је био посут цвијећем све до двери царских. У цркви, пошље обичне јектеније, г. Митрополит је из свог стола присутном народу најтоплије захвално на усрдном дочеку и благослонио све, а за тим се у стан упутио. У стану је послије кратке почивке примао посјете од свију Срба из мјеста и чиновништва из кот. уреда. У пет сати је била свечана вечерња служба, на којој је присуствовао г. Митрополит и многи народ. Благословљени хљеб на литији подијелио је сам госп. Митрополит.

Исте вечери је у 8 сати српска општина дала осветљити цијелу цркву с поља и авлију црквену, а српска пјевачка дружина је дошла са бакљадама пред стан Митрополитов, и ту најскладније отпјевала тропар празника Спасовдана и три народне патријотске пјесме под управом вриједног корође госп. *Антона Типала*, Чеха из Моравске. Тада је г. Митрополита поздравио испред омладине ваљани омладинац и тајник српске општине, Ристо Семиз, на чему се госп. Митрополит омладини и говорнику најсрдније захвалио, препоручујући јој, да и на даљ: гаји народну српску и црквену пјесму, а уједно јој обећао своју потпору и заштиту.

Сутра дан, на Спасовдан, пошље јутрење, била је свечана архијерејска служба а иза тога литија око цркве. Пошље св. јевангјеља г. Митрополит је поучио народ у дужностима према њери, цркви, школи и народности српској. На литургији је красно одговарала српска пјевачка дружина, а народа је била пуна црква и црквена авлија. На службу бјеху дошли и сви православни војници. На важним моментима службе и на литији пуцале су прангије. По свршетку службе госп. Митрополит је сам народу нафору подијелио. А за тим пред црквом је дуго водио разговор са народом, распитујући о његовим приликама, потребама и обичајима, што се особито свакоме допало.

Пре: црквом је народ коло водио и пјевао народне пјесме. У 1 сат по подне општина је давала свечан ручак у пароховој кући, на ком су били, осим г. Митрополита и свите Му, мјесни парох, сви одборници српске општине, котар. предстојник и најодличнији мјесни грађани. Код ручка је говорено више лијепих здравица. Прву здравицу изговорио је г. Митрополит у здравље Царево; предстојник је наздравио у здравље Митрополитово; савјетник Поповић у здравље високе владе, а општински предсједник, Л. Гњато и парох Терзић у здравље Митрополитово. А на крају је наздравио Г. Митрополит за здравље српске општине и свега српског грађанства у Љубушком.

Пошље подне је госп. Митрополит чинио посјете: предсједнику и свима одборницима општине, котар. предстојнику и неколицини одличнијих грађана. На вече тога дана био је г. Митрополит са пратњом својом позван на вечеру од угледне српске куће браће Семиза, гдје је изговорено више здравица у част госп. Митрополита.

Сутра дан, 19. маја, послије прегледа парох. звања и црквене општине, гдје се г. Митрополит увјерио о ваљаном и савјесном раду пароха и општине, господин

је Митрополит испитивао школску младеж из науке вјере, те је и ту нашао врлој повољан успјех, Том је приликом подарио одличним ученицима неколико корисних књижица, похвалио исте, и све поучио како ће се владати у школи, цркви, код дома и на путу. Тога дана је г. Митрополит са свитом својом био на ручку код уваженог Србина, г. Гњата, предсједн. српске општине.

Истог дана, у петак 19. маја, кренуло је Њег. Високопреосвештенство у $4^1/_2$ сата по подне из Љубушког за Жупаньац.

До Витине, 1 и по сат хода, испратили су Га: српска општина са парохом и учитељима Србима. На растанку је поздравио високог госта општински тајник, Ристо Семиз, са лијепим говором, и то испред општине и свега народа; захвалио Му на посјети и труду, изјављујући жељу општине, да би она рада била да сваке године бар по једном види у средини својој Његово Високопреосвештенство. А г. Митрополит је на истоме мјесту најтоплије захвалио српској општини на лијепом пречеку и угошћењу, изражујући особито задовољство, што се освједочио о истини, да благочестиви српски народ и народни прваци у Љубушком није могла завести ничија агитација са пута хришћанског благочестију и реда, а на крају је препоручио истој општини, да и од сад не заборави на своје хришћанске дужности. По том је г. Митрополит са пратњом својом наставио путовање даље и у Горицу стигао на конак, гдје је од мјесних и околних Србаља предусретнут и врло лијепо угошћен био. Сутра дан продужио је пут за Жупаньац.

Како је тамо стигао, предусретнут и угошћен био, није ми познато. Ваљада ће који од тамошњих Србаља, који је перу вјешт, писати у „Источник.“

Т. Грађанин.

Проповјед на благодарењију

о свршетку школске године.

Говорио у саборној Карловачкој цркви — **Иван Машировић** гимн. професор-катихета. [Ср. Карловци]

О коль благодарити: яко есть кола Божіа. (I. Сол. V. 18.).

Љубазни ученици!

Како весело погледа сада око вриједна сијача на позлаћену зрелим класјем њиву свога труда! Како задовољно замахује вриједни жетелац оштром косом и сабира многоструки плод муке своје! Па зар се не ће у тој радости и задовољству благодарно сјетити Онога, који му све то даде, који му здравља и снаге за рад даде, који му ваадухом, топлотом, свјетлошћу и даждом из земље изведе ту радост?

Љубазни ученици! и ваша је настала жетва.

Зар умно око ваше не прегледа весело позлаћену њиву труда вашега, коју сте ове школске године обрађивали?! зар се срце ваше не радује што ево житницу свога духа пуните и богатите многоструким плодом овогодишње муке своје?! Па зар се у тој радости не сјећате оних, чијом помоћу обрађивате ту њиву, чијом помоћу је узрељала и узрела та њива ваша? Зар се са осјећајем радости и задовољства не мјеша данас у срцу вашем и осјећај топле благодарности? Зар би међу вама било и једнога данас неблагодарношћу прожаженога који би заборавио на добротворе своје, *на Бога, кроз којега живимо, мичемо се и јесмо,* (Дел. ап. 17. 28.),

на *родитеље, учитеље и остале добротворе живе и мртве?* Не, ја вас ево видим овдје као онога благодарног Самарјанина, који видјевши да је исцијељен, враћа се своме добротвору, пада ничице пред њега и хвалу му одаје. Да, благодарношћу вас испуњене овдје гледам а то је и *дужност ваша*. На испуњавање те дужности позива вас прво сама *врлина благодарности*.

Шта је благодарност? Благодарност је тежња да својим добротворима дамо јасне знаке наше љубави према њима. Благодарност је такво расположај душе човјечије, када је човјек свјестан примљених добара од Бога и људи, и не пропушта ни једну прилику да та добра добрим враћа. Или најкраће: благодарност је враћање љубави за љубав.

Као што је неблагодарност најодвратнији гријех пред Богом и пред људима, који уништава благодијејања „који као врућ јветар сасушује извор добротворности, тако је благодарност врлина, којом се удостојавамо и у будуће добара и од Бога и људи. Благодарност је као што народ каже нова молба за даља добра.

На благодарност нас подстиче и *закон Божји* и природом који је у савјести нашој усађен и надприродан који је у св. писму и старога и новога завјета.

Кад су незнабошци цијенили благодарност као узвишену врлину а неблагодарност као сраман гријех.

Када Цицерон сматра благодарност за мајку осталих врлина, кад се он н. пр. овако лијепо изражава о благодарности: „Шта је дјетињска љубав него благодаран осјећај према родитељима. Какве драži може живот имати кад би престало пријатељство? а гдје је пријатељства међу неблагодарним људима? (Orat. pro Plancio c. 33.) Колико смо онда тек ми, ми *Христјани* дужни цјенити врлину благодарности а гнушавати се неблагодарности!

На благодарност нас подстичу најпослије и сва *добра која смо примили као дар од Бога и људи*. Али ко ће набројати сва та добра?! Та шта ли имаш свога, што нијеси примио? питам вас ријечима апостоловим. Све, све што год имамо у себи, на себи, око себе, све су то дарови Божји, које нам подјељује дарежљива десница Божја или невидљиво сама, или преко добрих и милостивих људи. Размислите само, колико незаслужених добара уживамо, процјените колики је дар спасење наше за које је заложена Искупитељева крв, разумите колика је љубав Божја која нас благодаћу Духа светога привлачи са земље к себи у дворове небеског вјечног блаженства! Заиста достойно и праведно есть поклоняться Ѣцѣ и Сну и Святому Дху, Троицѣ единосущной и нераздѣльной.

Хоће ли драги ученици срца ваша данас бити празна и без осјећаја према *родитељима* вашима, који су вам послије Бога први? Зар она радост која надима данас ваше млађане груди и за то, што кете још за који часак полетити у загрљаj својих добрих родитеља, није израз благодарности за ону издашну родитељску љубав и бригу, која је често у читавој години задржавала залогај од уста својих да га вама уступи, која је од ране зоре до мркле ноћи у раду заливала знојем брижно чело своје, само да ваше увијек безбрижно и ведро буде, која често и уморнима сна није давала док је у мислима тражила вашега анђела чувара да чује шта радите, како вам је, да ли сте гладни или сити, наги или одјевени, да ли вам је добро или није. Не носите ли зар свједоџбе о своме доброме владању и успјеху у току ове године својим родитељима као израз благодарности да им покажете и докажете да им љубав, брига и патња за вас није узалудна била, да им покажете е сте и ви на њих помишљали, и да им жеља и нада њихова није празна била,

да им докажете да сте им права узданица, која ће их старе прихватити. Хоће ли срце ваше и данас када се растајете неки за увијек неки за краће вријеме са светим огњиштем вјере, науке и морала, на коме су ваши *учитељи и наставници* вавда као весталинке чували, да се не угаси свети огањ тај, него да вам свијетли по тами овога живота, да вас загријева од студени овога свијета, да сажиже у вама сваки отров овога свијета, хоће ли дакле срце ваше према наставницима вашим, који родитељском љубављу и здрављу своје и многа задовољства залагаху срећне ваше ради, хоће ли бити празно? Зар се благодарно срце ваше не ће помолити вишњем Дародавцу за здравље и добро ваших наставника? Хоће ли срце ваше и данас бити празно према *добротворима* вашим, који су вас као родитељи ваши гладне и жедне напајали, наге одјевали, у дом увађали, болне походили и понуде вам носили, који су вас доброме научавали, од гријеха и странпутице у сумњи чували, ријечју, која су вам добра ма и најмање учинили? Не ћете ли их се сјетити Онога, који данас сједи на патријаршком пријестолу чије се милосрђе на небројене начине излива на српски народ а особито на вас, зар не ћете понијети с благодарношћу у срцу своме *Његову Светост патријарха Георгија*, који на срцу своме носи нас све?

Погледајте овамо и на ова мјеста у овом светом храму, зар вас благодарност ваша не опомиње ко овдје почива? Опомените се својих добротвора *покојних митрополита и патријарха*, чија љубав и дарежљивост према вами и данас живи; опомените се *Стратимировића, Германа Анђелића* и свих других умрлих добротвора својих.

Драги ученици! Међу нами се често са благодарношћу спомиње наш велики добротвор који је задужио сво Српство вјечном благодарношћу, тај добротвор извео је у живот много, врло много спремних Срба као умне раденике, тај добротвор има као отац много питомаца много дјеце које је љубављу својом посинио, па и сада овдје у овом мјесту има преко три стотине своје дјеце а у овом мјесту је и гроб његов. Да не бјеше тога добротвора Бог зна били имали Бранка и других великана са којима смо дични и поносни! Па ипак за гроб тога добротвора не зна се колико би требало, његов гроб дјеца његова ријетко походе, ријетко сузом благодарности прелијевају, његов гроб по спољашности својој почиње већ посјетиоцима о неблагодарности да највећује а то је гроб *Димитрија Анастасијевића Сабова оснивача Карловачке гимназије*. На вами је да тако не остане!

А сада вас позивам да са благодарним срцем подигнете очи своје Оцу небесном: *жко кѣкоѥ дѧнїѳ кѣко, и кѣкъ даръ гобщнѣ кѣмоу ѥсть, гродѧй ѿ тѣкъ ѿща кѣчѣкъ и тѣкѣ кѣкъ и кѣкодарнїй и поклонїй козыллмъ, щѣ и поѣ и кѣтомѣ дѣхѣ, поѣ и прпно и ко кѣки кѣкоѣкъ, Лмнь!*

13. (26.) VI. 1900.

Разно.

Црква св. Саве на Врачару. Већ је више година како се купе прилози за зидање цркве св. Саве на Врачару, на мјесту гдје су спаљене моштн првог српског просвјетитеља и учитеља. До сада је на ту цијељ већ лијепа свота новаца прикупљена, а уз то даје и држава годишње ро 100.000 дин., те ће градња још у току ове године отпочети. Уједно ће се уз цркву подићи и нова митрополија и духовна семинарија.

Петстогодишњица Јована Гутенберга. 12 (25) јуна прослављена је у Мајнцу, мјесту рођења *Јована Гутенберга*, проналазача штампе, *петстогодишњица његова рођења*. Прослава, која је неколико дана трајала, обављена је најсвечаније. Заступљене су биле тако рећи све земље и државе. Том приликом одржан је конгрес журналиста и књижевника, а отворена је и изложба, на којој је изложена историја штампе од почетка па до данас.

Хришћанско богослужење у Абисинији. Како „Душеполезное Чтеніе„ јавља у служби код Абисинаца преовлађује поглавито пјесма. Читају се само Апостол и Јеванђеље, а часови, псалми и катизме не читају се. Што се тиче самога пјевања, оно је монотано. У почетку је таз. Solo затим сви појци то исто у глас поје уз снажну пратњу литаврa и добоша, аплауза и лупање ногама о земљу. Службе се по старом типику обављају сасма тачно. Литурђија имају 14. У мјесту Шоа служе се 28 разних литурђија. На Господске и Богородичне празнике служе се Спаситељева и Богородична литурђија. У највећој је пак употреби литурђија св. апостола Јакова. Богослужење се обавља на квасном хљебу; вино се нарочито зато припреша — због јаких врућина — те је жућкасте боје, густо и слатко. Народ слуша службу са великом пажњом и побожношћу. Када се дари већ пренесу на часну трапезу, нико несмије из храма удаљити се. Тајне су као и наше. Симбол вјере читају без filioque. Врше обрезање, које се сматра не као обичај црквени но као свјетски, пошто је оправдан хигијенским потребама земље и становништва.

Нараственост даје дуг живот. „Гласник православне цркве" доноси ову занимљиву биљешку. Од свију разних задруга и вјерских пристолица најдужи је средњи вијек код таз. Квакера бар у Енглеској. Од 1812. год. они редовно штампају потпуну листу свију својих чланова што умру. Г. 1897. умрло је 170, а по рачуну налази да је један живио у средњу руку 60 год., 8 мјесеца и 4 дана, то је највећа цифра, која се до данас достигла у статистици дужине живота. 1896. год. износила је та цифра 60 г. 5. мјес. и 11 дана. Како је средњи вијек опћег становништва у Енглеској око 35 год. онда је дужина живота код Квакера необична, и може се објаснити само чистоћом живота, вјерношћом и штедљивошћу, што долази од њихове велике нараствености, која има свог корјена у јаком религиозном животу. Секта квакерска нарочито се одликује хришћанским милосрђем и добровољностима.

Свештенство и образовање на свенаучиштима. У Њемачкој, поглавито код протестаната, влада увјерење, да је за свештенике најбоље образовање на свенаучиштима. Но противу овога увјерења јавља се сада нова једна струја, наиме њеђбеници те струје веле, да карактер и уредба тога свеучилишног образовања не припрема људе за оне дужности, које они на себе као свећеници примају. Над свештеничким подмлатком нема на њемачким свенаучиштима никаквог надзора; они обично прије примања свештеничког чина проведу неко вријеме као љекари, правници и т. д. па тек послије полажу богословске испите, те постају свештеници а то је од велике штете и за цркву и свештенство, јер се тиме добивају служитељи олтара Божјег без вјерског ентузијазма и одушевљења. Стога је мишљење људи тога новог покрета, до у мјесто што се баве испитивањем: шта је то истина, да се свештенички кандидати лате читања и изучавања дјела св. отаца и бољих хришћанских писаца. Њих ваља упутити, да позитивне хришћанске истине добро

изуче, а нецелисходно их је упознавати са сумњама, које су исказивали поједини филозофи, а за тим их сами обарали. —

Почастан члан Московске Духовне Академије. Познати и чувени научник и писац црквени Његово Високопреосвештенство г. епископ *Др. Никодим Милаш* изабран је — како московски „Богослов. Вѣстник“ јавља — 22. септ. прошле године *за почасног члана Московске Духовне Академије*, који је избор и св. Синод потврдио. —

Православље у јужној Америци. У Буенос-Ајресу, у јужној Америци, постоји православна мисија већ једанаест година. Како јављају „Церковныя Вѣдомости“ у 14. бр. своме, успјеси те мисије били су у прошлој години сјајни. Наиме у православну вјеру обраћено је 192 лица из удаљене Аргентине. Шеф те мисије јесте протојереј Константин Изразцов, који напоминъујући шта је нашъађао у црквеној управи, завршује свој извјештај тврдом вјером у особиту милост свемогућег Господа, која се на чудан и особити начин излива на младу православну општину у јужној Америци.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Херцеговачко-захумска.

Број 494/I. ва 1900. 3—3

Е д и к т.

Духовни овај Суд, у редовној својој сједници од 19 јунија 1900. расправљајући поднесену брачну парницу између Даринке Даниловић, рођ. Драгићевић, и Душана Даниловића, обоје станујућих у мјесту Чапљини, парохије Габеоске, позива Душана Даниловића, сада непознатог боравишта — негђе у отоманској држави, да лично, или по заступнику, предстане овом Духовном Суду до конца октобра 1900. јер га је тужила и тражи развод брака супруга му.

Обзнањује се истоме Душану, да, ако не предстане овоме Духовноме Суду до горе одређеног времена, парница ће се расправљати и без њега, а са службено постављеним му од овог Духовног Суда заступником.

У Мостару, 19. јунија 1900.

Управа српско-православне митрополије Херцеговачко-захумске.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Позив на претплату.

Када смо путујући по красним крајевима миле нам Србије, загрљени са својом браћом из свију крајева српских, доживели најлепше часе братске слоге, видели најдивније призоре љубави међусобне, чули умилне гласе ускрслога поверења, кад нам се надимаху младићке груди светим миљем братинства, кад нам срце куцаше успламтелом љубави према целом свету; хтед осмо подићи вечити спомен братског састанка и путовања. Хтедосмо узети само једну кап среће, која нас опајаше, па да сво Српство њоме опојимо, један гласак само из силног акорда слоге, да као јек боље среће забруји над будућности српском. Али — немогосмо. Јер глас наш беше слаб, а осећање силно.... Па зар срећу своју да не поделимо са целим Српством, зар да га не притиснемо на своје вреле младићке груди, зар да му не укажемо ни зору боље будућности, зар Србији да не види први корак, који је српска омладина повела душевном јединству Српства?.... Не, ми то нехтедосмо, ми не могосмо пропустити. Па кад не могосмо сами, својим знањем, својом вољом, кад не могосмо својом снагом сворити достојан споменик оног светог часа, позвасмо у помоћ неке знање, снажнију вољу и бољу снагу, да нам буде тумачем нашега осећања, мисли, тежња, жеља и нада. Замислисмо *седу старину „Змаја“* да нам даде своје

СНОХВАТИЦЕ

да их штампамо као споменицу матурантског састанка у Србији.

И данас, кад пуштамо у свет један алем камен из богатог адиђара Змајева, да сија као вечити спомен нашег братског састанка и чаробног путовања по Србији, надамо се — а нада нам је оправдана — да ће сваки Србин, да ће свеколика омладина ову нашу лепу намеру претплатом потпомоћи.

Трећа свеска „Снохватица“ биће штампана на пет табака фине хартије, а цена је 1 динар и 25 пара или 1 круна и 25 потура. Књига ће изаћи из штампе 1. септембра 1900. године.

Новац ваља слати на: *Администрацију „Бранкова кола“ у Ср. Карловцима.*

СРПСКИ МАТУРАНТИ.

П. н. претплатницима.

Који од наших претплатника није добио 14. број „Источника“ нека нам јави да му се накнадно пошаље.

Администрација „Источника“.

Књижевни оглас.

Изишла је и разашиље се

14. свеска „Забавника Српске Књижевне Задруге“.

У њој је цијела друга књига (441 стр.) „Рата и мира“, романа Л. Н. Толстога.

Претплата се на овогодишњи „Забавник“ још прима; она износи за све задругаре четири круне, а може се положити повереницима или непосредно управи Српске Књижевне Задруге. Ко жели набавити лањске почетке оба романа која ове године излазе у „Забавнику“ **(Рата и мира** и **Давида Коперфилда)** може оба добити за четири круне.

PTI/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.

АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 31. АВГУСТА 1900. БР. 16.

Садржина:

Напомињање. — Одговор Господа нашега Исуса Христа на питање Садукеја о васкрсу умрлих. — Религиозно-морални листић. — Проповијед на св. апостола Петра и Павла. — Дописи. — Прослава рођендана Његова Величанства. — Црквене вијести. — Школске вијести. — Књижевне биљешке. — Разно. — Нове књиге и листови. — Читула. — Јавне благодарности. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV **Сарајево, 31. августа 1900.** **Бр. 16**

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Именовање. Његово Цар. и Крал. Апостолско Величанство благоизволело је превишњим рјешењем од 14. јуна о. г. најмилостивије именовати досадањег конзисторијалног биљежника у Вршцу јереја Димитрија Јанковића конзисторијалним савјетником у српско-православној АЕМ. конзисторији Дабро-босанској.

НЕЗВАНИЧНО.

Одговор Господа нашег Исуса Христа на питање Садукеја о васкрсу умрлих.

(Мт. XXII., 23—33; Мр. XII., 18—27; Лк. XX. 23—39).

— **Ив. Перов**, с руског превео: **Иларион.** —

[Рељево].

(Свршетак.)

Чувши мудро и неочекивано рјешење питања са стране Христове, народ — како вели Јефтимије Зигабен[1]) — „прости и непокварени“ дивио се учењу његову (Мт. XXII. 23). А неки од бољих Фарисеја, вјероватно, довољно посрамљени непријатељима својима — Садукејима, поводом одговора Спаситељева наразили су своје одобрење, рекавши:

[1]) Тумач. еванђ. Мат. стр. 332.

„*Учителу, Ти си добро рекао* (Лк. XX. 39.) Фарисеји су признавали васкрсење умрлих, но у ријечима Јехове: „*Ја сам Бог Авраама, Исака и Јакова*“, исто као и Садукеји, нијесу налазили доказа његове фактичности[2]).

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић**, свештеник-катихета и професор у Загребу.

Шта је то црква Христова?

Вјерујем, да је само *једна*, *света*, *саборна* и *апостолска* црква која је утврђена крвљу и науком Господа Исуса Христа, Његових апостола, светих отаца, и светих мученика, којој не ће нигда одољети врата паклена, које се чврсто држи источно-православно исповиједање. (Дио I.) Та црква јест *једна*, јер је само један Бог, једна вјера, једно крштење, једне тајне и заповиједи и једна наука Христа и његових апостола. Та је црква *света*, што вјерује у Светога светих, има најсветије тајне, предане од Христа Бога, и нигдје се не може наћи благодатно освећење, већ у светој цркви православној. Она је *саборна*, јер је састављена из народа цијеле васељене, а не састоји се из једног ма ког народа, као што се прије састојала из Јеврејскога. Она је црква *апостолска*, јер има свој почетак, и добила је власт свештенства од самих апостола. (I., 57). Темељ и глава све цркве јест сам Христос, њени зидови — закон Божји, њени стубови — Апостоли, Јеванђелисти и учитељи, њен покров — сам Дух свети. Она је град велики цара небеснога, гдје се закланјају сви, које напастује проклети ђаво. Господ је утврдио цркву своју тако, да врата паклена, то јест, сва сила ђаволска, сви јеретици и невјерници никада је неће моћи надвладати, јер је њезин неимар основао ју не на слабом пијеску, вер на тврдом камену, на истинитој оној исповиједи апостола Петра: **Ты еси Хр҃истосъ, сынъ Бога живаго** (Мат. 16, 16) — на исповиједи, коју сам Христос Господ назива *каменом:* **на сѣмъ кѣмени созижд҃ѫ цр҃ковь мою, и врата ѧдова не ѡдолѣютъ ѥй** (18). Та је истина тврда и непромјењљива, јер су то ријечи самога Христа којега и апостол назива *каменом:* **кѣмень же бѣ Хр҃истосъ** (1 кор. 10, 4). Тако је сталан темељ цркве! Она стоји, као висока пећина, о коју ударају дан и ноћ са свију страна таласи морски, — стоји неповријеђена,

[2]) Равна Самеон бен Елеазар, побијајући Самаријанске књижевнике (scribos), који су говорили, да из закона не треба доказивати васкрс умрлих, на основу XV. гл. 31. ст. књиге. „Числа“, кажује им ово: „Како ви говорите, да се о васкрсу умрлих не говори у закону, кад он изричито вели: *пропаће душа та* (нарушилца заповиједи Господњих); *гријех њен на њу*. Прочитајте — коначно у овом свијету. *Гријех њен на њу*: Када? Зар не у будућем свијету? *Lightfoot* Horae Hebr. et talmud., Contabrigiae, 1658. th. II. pag. 242.

а њезини хуљитељи разбијају се о камен као таласи и нестаје их; она се прославља, а они се посрамљују; она ће се зацарити са Христом, а они ће бити бачени, у бездан огњени са својим врховним вођом ђаволом; она ће славити вјечну побједу на небу, а они ће вјечно плакати и нарицати у подземним пакленим тамницама . . . Онај, који је створио Адаму помоћницу из ребра његова, он, женик небески, створио је себи, од Свога прободеног ребра милу невјесту, а нама љубезну матер — цркву своју свету, да многу дјецу препороди водом и духом Црква је наша истинита мати, њезин је глас — глас грлице, која се њежно брине за своју дјецу, њезина уста точе миро апостолске науке из њезиних руку — капље тамјан доброчинстава, која се чине љубављу и милосрђем, њезине двије дојке — јесу два завјета: Стари навијештени пророцима, и Нови, проповиједани апостолима; својим крштењем рађа она дјецу своју у бесмртни живот. Иди к њој, о сине мој, храни се од дојке, те истините матере! Она се не крије са својим пастирима и учитељима, не свијетли под спудом, већ јавно свијетли цијелој васељени, као свијећа на свијећњаку.

Господ је учинио цркву своју непогрјешивом, она је **стлпъ и оутвержденіе истины** (1 Тим. 3. 15). Она ће бити на земљи до посљедњега дана суднјега, и **врата адова**, по ријечима Господњим, нигда не **одолѣютъ ей**. Стално су ријечи Господње, које изрече пречистим устима својима: *Ја сам с вама у све дане до свршетка вијека* (Мат. 28.10.). **Вѣренъ Господь во всѣхъ словесѣхъ своихъ** (Пс. 54, 13). *Небо и земља ће ироћи, а ријечи моје не ће ироћи* (Мат. 24, 35). Значи, да Господ не ће нигда одузети благодати своје од цркве, јер, гдје је Христос, тамо је и благодат његова, *Господ је у цркви светој Својој*, у цркви светој православној, апостолској; ма да ју непријатељи њезини мрзе, гоне и раздиру, ипак је она несавладљива; с њом је Господ и ко се удаљује од ње, тај се удаљује и од свога спасења. Ову цркву чува дух Божји, по ријечима Псалмопјевца: *Гле, не дријемље и не спава чувар Израиљев* (Пс. 120 4). Од тога Духа и јесу сви дарови, који у цркви свијетле. Од времена кад је Дух св. сишао на апостоле, света црква је процвала, као плодна маслина, различним гранчицама — ликовима праведникâ. Господ Исус који је за нас пострадао на крсту, постао је главом цркве и њезиним управитељем. Послије њега — вођама цркве бјеху апостоли, иза њих учитељи, епископи, свештеници, и на тај начин дошла је до нас служба Епископска и свештеничка, и послије нас остаће до свршетка вијека.

Као што у пшеници, док није пожњевена, има и кукоља: тако и у св. цркви, докле год постоји, као пшеница на њиви, у овој долини плачевној, није могуће да не буде међу добрима и — грјешникâ. На

ипак Господ не напушта цркве своје ради грјешникâ, и не ће је оставити до вијека, као што је сам обећао (Мат 28, 20). У цркви Христовој има и добрих и злих, праведних и грјешних, оваца и козâ и црква, као њежна мати, храни и гријe сву дјецу своју, љубећи добре, а трпећи и жалећи недобре.

Изван цркве не може се нигдје наћи благодатно освећење. Она добра дјела, која се чине и мимо цркве православне, ма била она и врло добра, ипак не могу заслужити човјеку спасења, јер глава цркве — Христос говори: *Који није са мном, против мене је: и који са мном не сабира, проспива* (Л. 11, 22). *Као што лоза не може родити сама од себе ако не буде на чокоту, тако и ви, ако у мени не будете. Ја сам чокот а ви лозе:... Без мене не можете чинити ништа. Ако ко у мени не остане, избациће се на поље као лоза и осушиће се: и скупиће је и у огањ бацити и спалити.* (Јов. 15, 4—6). Ко се присаједињио с црквом Христовом, тај се присаједињио са Христом, који је нераздјељив од своје цркве, као глава и тијело. А ко се отуђује од Христове цркве, тај се отуђује од самога Христа, — главе цркве; а без Христа сва његова добра дјела, која он мисли сабрати ради спасења, — он не сабира, већ расипа, и не ће њима заслужити спасења себи. Уд, одсјечен од тијела, којим управља и оживљује глава, може ли бити живим удом и дјеловати? Лоза, одрезана са чокота или гранчица, откинута од дрвета, може ли доносити плода? Никада. Ето тако и човјек — Хришранин, ма како да живи животом, пуним врлина, чим се одлучи од јединства с црквом православном, — не може добити спасења. Чујте, што говори најсветији Атанасије, патријарх Александријски, у своме символу: „ко хоће да се спасе, тај мора држати вјеру православну; и ко је не чува у цијелости и чистоћи, тај ће, без сваке сумње, погинути на вијеки". На ових ријечи светитељских види се, да се нико не може спасти мимо православне цркве католичке, као што се и за вријеме Ноја нико није спасао од потопа осим оних, који бјеху у ковчегу. Свети Кипријан говори: „Коме црква није мати, томе Бог није Отац." И сам је Господ рекао: „Ако ко не послуша цркве, да ти буде, као незнабожац и цариник (Мат. 18, 17). Не гледај на његова добра дјела, ако он не слуша цркве. И међу невјернима има много добрих људи, који и правду љубе, и милосрђе указују, и никога не вриједјају, и добро чине не само својима, већ и нама Хришћанима, ипак та добра дјела њихова не ће им заслужити спасења, јер су они туђи Христу и његовој цркви. Ето тако и они, који носе име Хришћанин, али се туђе од цркве своје само зато, што не ће црква са својим служитељима да приклони главу њиховим богумрским и по цркву штетним захтјевима, па зато роптају и

на цркву и на њезине служитеље, — погинуће са својим добрим дјелима, ма колико их имали. Нека они држе и постове, и поштено у кући живе, — *али, ако се дијеле од цркве своје, ако се непокоравају њезиним установима: ништи новорођенче крсте, ништи упокојенога сироведе до хладнога гроба свештеник, ништи водиче свете, неке их спасти никакви подвизи ни побожна народна дјела, него ће њихову муку још увеличати.*

Проповјед на св. апостола Петра и Павла.

говорио у врањевској цркви 29. јуна о. г. — јеромонах **Владимир Боберић** гимн. катихета.

Нека је благословено име господње, што ми је Господ благословио и по великој својој милости и благодати подарио, те сам ево дочекао радостан по мене час, да одслужим свету литурђију у овом светом храму, гдје сам се као мало дијете учио Богу молити. Ја се радујем у срцу свом и у души сам необично раздраган, што као свештеник могу данас с овог светог мјеста поздравити вас, мили моји земљаци, срдачним поздравом и искреном ријечју; што вам могу ријеч Божју протумачити и објавити с овог мјеста, гдје сам некад мало, нејако ђаче под руком добра учитеља чистим срцем и дјетињском захвалношћу Бога хвалио и прослављао. Давно је то било. Од тог доба много се ствари промијенило, много је времена прохујало; мене је позив у далеку земљу одвео, али Богу хвала, ево се опет здраво видјесмо, да бар за који дан заједно будемо. А најмилије ми је, што ми се баш данас срећа указала, да скромном ријечју и молитвом прославим с вама спомен св. апостола Петра и Павла, које св. црква наша првопрховнима назива, јер су им дјела дивна и проповиједи величанствене, којима су Христову цркву утврдили и распространили.

*

Богу љубазни! У прва она времена Христове цркве, кад се адске силе дигле, да је поруше и униште, кад се сложила јудејска злоба и лаж са римском суровом влашћу, да у клици затру сјеме Христове науке; у бурном оном и мутном времену, кад се ријешавало за цркву и хришћанску вјеру: бити или не бити — дао је Бог изабраном свом стаду добре духовне вође и учитеље, оставио им је апостоле, другове своје, да храбре прву хришћанску општину ријечју и проповиједњу својом. Дух их је Божји задахнуо и учио, и наука њихова дозидала је Христову цркву утврђивајући је на камену, попрсканом и учвршћеном драгоцјеном крвљу хиљада мученика. Засвијетлиле запаљене, живе буктиње, да осветле тиранску крволочност, али ни ко пјесму, ни се гласка зачу ни јаука; зашкргуташе дивље звијери млавећи нежне уде хришћанске нејачи, али душу не боли, кад лети онамо идеже нѣсть колѣзни ни оскърбленїй; не надражаше клинци, не нашкодише муке свакојаке! Гдје ће се човјек борити против Бога и његове установе?! Али што се црква Христова одржала крај толикијех зала, то је отуда, *што је изиђдана на темељу апостола и пророка, гдје је камен од угла сам Исус Христос, на коме сва грађевина састављена расте за цркву свету у Господу* (Еф. 2, 20. 21).

Да видимо, какав је то темељ апостола, на коме је назидана црква Христова.

Господ наш Исус Христос пролазећи кроз Кесарију Филипову питаше ученике своје, шта веле људи за Њега, ко је Он. Ученици му одговараху: „Ови кажу, да си Јован Крститељ; други веле, да си Јеремија, трећи: Илија или да си у опште један од пророка.“ Тако ученици. Али један од њих, прожет Духом Божјим отвори уста своја и громко исповеђаше: „*Ти си Христос Син Бога живога!*“ На овој исповиједи, на овој тврдој каменитој вјери апостола Петра, који јуе исказао у име свију апостола, оснива се св. црква наша. Та вјера, то нам је јака лађа, којом пловимо кроз хучне валове овога живота у тишину небеског блаженства; челик-сидро на тој лађи, то је наша хришћанска, лијепа нада, да ћемо се једном са Богом сјединити у вјечном животу; а снага која лађу покреће и одржава је, то је наша љубав хришћанска, која нас храни и загријева, којом осокољени трпимо и страдамо, а не кунемо, умиремо, и не губимо вјеру и наду. И пловећи по мору живота ми и данас истинито исповиједамо Христа као Сина Божјега, научени писмом и науком св. апостола. Петровом тврдом вјером очарани и Павловим чврстим увјерењем оснажени ми и данас још кличемо и исповиједамо: *Ти си Христос Син Бога Живога:* и молимо му се, да нас се опомене у царству своме.

Док је те вјере, благо нама и цркви нашој, јер ова је основ спасења, јер *без вјере немогуће је Богу угодити* (Јевр. 11, 6); ако вјере нестаје, тешко нама, јер онда се камен по камен круни, црква се руши, страдамо ми; јер и ако је црква сазидана на таком темељу, да јој ни врата адова неће одољети, наша црква, ми сами страдавамо, јер немајући вјере не можемо угодити Богу, дакле не можемо се ни спасти. Трудите се, Богу љубазни, да вам вјера у Бога буде увијек свјежа и жива, да је увијек прате добра дјела, јер и *вјера сама без добријех дјела мртва је* (Јак. 11, 20); паштите се, да вјера никад не ослаби, јер човјек без вјере и чврста увјерења исто је што и бесвјесна животиња; *бдите непрестано молећи се, да не паднете у напасти* (Мат. 26, 41.) као ученици Христови, који се о Њега једну ноћ *сви* саблазнише: Кад се приближио Јуда издајник, сви се разбјегоше, једино Петар трза нож, да брани Небеског Учитеља; али и његова је рука брзо клонула и у часу како се промијенио! На питање слугу и слушкиња архијерејових одговара: „Нијесам ја тај! Кога ви мислите: Ја не знам тога човјека!“ — Како бесмислено говори човјек од тијела и крви, привезан за земљу: како се мијења онај, који је некад на Тавору радосно ускликнуо: „*Господе! добро нам је овдје!*“ како у тренутку опасности брзо заборавља на свемогућност Божју и губи наду и увјерење, да је уз Господа увијек добро и блажено! На ипак, браћо, колико диван примјер искреног и горког кајања видимо у св. апостолу Петру! Сјетите се само онога часа, кад му се Господ јавно пошље васкрсења свога питајући га: „*Петре, љубиш ли ме?*“ Управо трипут га је питао, колико Га се пута Петар одрекао. А Петар лије горке сузе и спира своје гријехе: „Господе, ти знаш све, ти знаш, да те љубим.“

Богу љубазни! Ако кадгод и код вас као код слабијех људи нађе сумња или равнодушност спрам вјере у Христа; или нас незгодне приликe или кушач, тај грозни непријатељ рода људског наведе, те и на наша уста зачују се проклете ријечи одрицања: Не знам тога човјека: не признајем Христа! не пуштајте, да кушач отме маха, јер он је противник наш, цркве наше и самога Бога; не слабите у вјери, јер ће нам се тако црква срушити, него скупљајте се као добри и вјерни хришћани у цркву Божју, сједињујте се у св. причешћу са Господом, и кад окусите, видјећете, *како благ Господ*: ко Господа потражи макар у двањаести час, Господ ће му опростити, јер *дуго трпи и много је милостив, и као што отац жали*

синове, тако Господ жали оне, који га се боје (Пс. 102. 8, 13); тако је и Петра помиловао, који Христовим васкресењем увјерен у Његово Божанство ради и труди се за славу Христову, проповједа св. јеванђеље, и проповјед своју запечаћава мученичком смрћу у Риму.

Људи смо грјешни, више пута гријешимо и падамо у напаст и искушење, али се научите, браћо, од св. Апостола Петра кајати се, тужити и оплакивати своје грјехе, јер *жалости, која је по Богу, доноси за спасење покајање* (П. кор. 7, 10): сузама треба натапати постељу своју, сузама спирати гријехе, да би се човјек чист и свијетао показао пред Богом, и онда ће тек Бог опростити нам због заслуга Господа нашега Исуса Христа. А могу ли се ономе опростити гријеси, који вјере нема, који се одриче Христа, који према томе није члан наше св. цркве? Не могу! јер за спасење потребна је вјера, потребна је црква, коју је Господ зато и основао, да се кроз њу спасавамо.

А од Павла чему да се научите?

Не оном суровом понашању спрам Христове цркве, где вођен заслепљеношћу фарисејском јури као бјесомучан, хвата, баца и прогања хришћане; не оном крволочном призору, где као млади, бујни и жестоки Савле стоји сиједоком драге смрти прве мученичке жртве хришћанске, св. архиђакона Стевана и наслађује очи гледајући, како суха, жедна земља прождире драгоцјену крв мученичку; не томе! него оном, где он чувши глас: *Савле, Савле, „зашто ме гониш?“* у трену ока претвара се у кротко јање љути лав; где од страшна и помамна гониоца постаје најодушевљенији бранилац и заштитник св. вјере Исусове.

Има и данас гониоца Христове цркве, који под образином јадне, модерне образованости и мудрости немијавају вјеру, ругају се нашим светињама и прогањају нас, што се вјером спасавамо; али ви научите се од Павла, како се стиче и како се брани увјерење а научићете се том, ако узаслушате ријеч Божју, која вам се с овог светог мјеста проповједа, ако ушчитате његове дивне посланице, које уче о вјери и хришћанском владању; научићете се од њега трпљењу и самопрегорјењу за вјеру и спасење, јер *који до краја претрпи, тај ће се спасти* (Мат. 24. 13). Почујте, шта је св. апостол Павле претрпио и препатио; чујте шта сам о себи пише: *„Много сам се трудио, више сам пута боја подњо, више пута сам био у тамницн, много пута сам долазио од смртнога страха; од Јевреја сам примио пет пута четрдесет мање један ударац; тричут сам био шибан, једном су ме каменце бацали на мене, три пута се лађа самном разбијала, ноћ и дан провео сам у дубини морској. Много пута сам путовао, био сам у страху на водама, у страху од хајдука, у страху од незнабожаца, у страху у градовима, у страху у пустињи, у страху на мору, у страху међу лажном браћом; — у труду и послу, и у многом несанавању, у гладовању и жеђи, и у многом постењу, у зими и голотињи“* (П. Кор. 11. 23—28), па он ипак не клону, нити му вјера угасну, не! он се брине за све цркве, *он се драговољно троши и би потрошен за душе вјерних, јер их је одавше љубио и за цркву Христову необично се заузимао* (П. Кор. 12, 15), о чему му живот и дјела свједоче и конац, који дјело краси, јер и он је заједно са апостолом Петром у Риму мученички умрло.

Угледајте се на св. апостоле, будите задовољни, научите се и с малим живити не расипајте, не живите раскошно; не роптајте на Бога, ако кадгод зле прилике наступе и у свему вам не пође за руком, како бисте хтјели; не губите с тога вјеру и наду у Бога, јер Бог често шиље патње, да искуша човјека, колико

је стални у вјери. Трпите дакле! *Гле, ратар чека племенитог рода из земље и рано зрни, док не прими киши рану и позну. Не уздишите један на другога, да не будете осуђени, гле, судија стоји пред вратима. Узмите за углед страдања пророке, који говорише у име Господње. Гле, блажене називамо оне који претрпеше. Трпљење Јовово чусте и погледак Господњи знасте* (Јак. 5, 7, —12), а у свему нека вам примјером послуже данашњи светитељи, које прослављамо. Њихов свијетли спомен нека вам се дубоко у срце усади, однесите га кућама својима и причајте дјеци својој, како треба бити хришћанин, како вјеровати и надати се у Бога, и Бог по великој милости својој вазда ће вас штитити и благосиљати и бићете срећни. Амин.

Дописи.

Са овогодишњег пута по епархији Његовог Високопреосвештенства господина херцеговачко-захумског АЕ. и Митрополита Серафима.

Жупањац, 24. маја 1900.

У очи Костадинова дана, у суботу о. г., стигао нам је амо из Љубушког мили наш владика, господин Серафим Перовић. Око 4 сата одавде на њесту званом „Студена Врела“, дочекало је г. владику овдашњи котарски предстојник, г. Швајгер у униформи на фијакеру са околним сељанима. А у селу Буковици 3 сата од Жупањца, дочекан је од нашег пароха, О. Михајла Самарџића и одбора црквеног из „Миркове Градине“. Овђе је сиједога Архипастира поздравио свештеник г. Самарџић са врло јегровитим говором. Бесједећи о. Михајило пред старцем Митрополитом, вијели смо му неколике капи суза низ старачки образ. У том тренутку пала је на ум говорнику прошлост Митрополитова, која је сва претешка била и како је владика Серафим страдао за народ свој, за вјеру православну, за име српско, па ипак велики борац и мученик још је чио и здрав, још му није тешко путовати преко толиких брда и долина да посјети ово мало стада свога у Дувну на крајини, које је судба поставила у море туђинштине. — Пошто се архипастир захвално на говору и дочеку, кренуо је даље. У селу „Цебари“, два сата од Жупањца, дочекали су га сви овдашњи Срби сељани и мноштво женскиња. Овђе Га је поздравио говором подначелник Антон Батинић, римокатолик. Ту бијаше преко 20 коњаника и неколико фијакера што је изишло из Жупањца у сретање. Ту су чекали многи одлични Мухамедовци и Римокатолици са њиховим парохом. Након неколико поздрава из народа, пошто се на њих Г. Митрополит захвално, кренула је пут Жупањца читава поворка, а на челу г. Митрополит. На уласку у варош опет је чекало мноштво народа на варошки без разлике вјере и спола. На челу овог народа бјеше градски начелник Али-ефф. Одобашић, велепосједник са чиновништвом, који је поздравио испред свега народа Г. Митрополита кратким и лијепим говором. Са свима пратиоцима и народом праћен је господин Митрополит све до пред црквену авлију. Црква је била окићена зеленилом и барјацима, а пут, којим је Архипастир пролазио, насут цвијећем до пред цркву. Пред црквеном авлијом бјеше се слегао силан свијет, а у средини народа стајаше школска младеж са својим учитељем, М. Добрићем, који је Г. Митрополита поздравио са врло дивним говором, у коме је поред осталог нагласио, да овдашња српска православна школа за опстанак свој имаде највише да захвали владици Серафиму, чијим је заузимањем у новије доба та школа стекла двојицу највећих добротвора, без којих би сигурно, та српска школа морала клонути и пасти.

Тада је господин Митрополит захвалио г. учитељу и јасно нагласио, да су српске школе у Љубушком и Жупању *Његова највећа брига, ште ће их Он, у име Божје, из своје скромне уштеде осигурати и опстанак им загарантовати.* Куд ће веће радости од ове за ове двије школе! — Иза тога је г. Митрополит пошао у цркву а српски народ за њим. Послије јектеније, г. Митрополит је кратким говором поучио народ и топло му захвалио на усрдном дочеку. Сав готово народ српски учествовао је у дочеку. Из цркве се г. Митрополит упутио у хотел, ђе му је стан прибављен био. Послије одмора и многих визита, које је г. Митрополит ту примио, била је вечерња, којој је и Он присуствовао.

Сутра дан, на дан цара Константина и царице Јелене, служена је свечана служба архијерејска. На литурђији је г. Митрополит држао говор. У говору је споменуо „антихриста", успоређујући с њим „антихристе мостарске", којима није доста што су затровали многе побожне хришћане, него траже да и овај побожни народ српски затрују преко појединих трговаца.

По свршетку литурђије ношена је литија око цркве. Црква и црквена авлија биле су препуне душком побожног народа, који се топло од радости, што види и чује у својој средин сиједог архипастира свог. По том је народ читав дан играо и пјевао крај цркве. Иза подне је г митрополит чинио визите одличним грађанима и котарском престојнику, барону Швајгеру. Сутри дан послије прегледа цркве и парохијског ваања, посјетио је Архипастир мјесну српску школу. Ђе је 4 сата провео, испитујући српску школску младеж из свију предмета. Успјех уопће пронађен је добар, а нарочито из науке вјере и српске историје. Том је приликом даровао г. Митрополит најбољим ученицима лијепе књижице, а учитеља похвалио. Истог дана послије подне, г. Митрополит је походио мјесну римо-катол. цркву, најстарију турску џамију, односно представнике њине, затим народну основну школу и још неке приватне римокатоличке и мухамеданске. Сутра дан, у уторак око 7 сати кренуо је г. Митрополит са својом пратњом из Жупањца за Коњиц, а преко Купреса, Бугојна, Горњег Вакуфа, Прозора и Јабланице на Неретви. На полазку одавде, осим многих сељана на коњима, испратили су га и многи одлични грађани на калесинима један и по сахат хода , т. ј. до „Мокроногâ" Ту се архипастир свима пратиоцима најтоплије захвалио, нагласивши, да ће му Жупањац остати вазда у најљепшој успомени ради слоге и љубави, која влада међу грађанима дувањским без разлике вјере. А врли свештеник Самарџић пратио је и даље свог Архијереја све до села Шујице, $2^1/_2$ сата од Жупањца.

Тако нас је посјетио Архипастир наш и ми смо остали задовољни са Његовом посјетом. Дај Боже да Он још за много година посјећава своју вјерну паству духовну.

А сад ћу вам још написати неколико редака о даљем Његовом путовању, као што ме један пријатељ из Горњег Вакуфа извјестио дан касније.

У пола дана 23. маја стигао је г. Митрополит на равни Купрес, ђе Га је поздравио парох С. Бањац испред овдашњих Срба. Предусретници су ту њега и ручком почастили. Одатле је продужио пут у Бугојно. На 2 сата од Бугојна, код „хан-Луке", сусрели су Га прочасни прото Л. Лукић, предсједник српске општине г. Митар Попадић са свим одборницима и котарски престојник госп. Захарић са судским тајником Струтинским. Ту га је поздравио испред свештенства прото Лукић, испред општине предсједник Попадић, а испред котара предстојник Захарић. Близу вароши, код парох. варошке српске цркве, причекао је г. Митрополита

српски народ у великом броју, а у вароши пред хотелом сачекала Га је и поздравила лијепа кита Срба варошана. Г. Митрополит пристао је у Бугојно у $3^1/_2$ сата по подне, а након кратког одмора посјетио је уваженог старца, проту Лукића, предсједника српске општине, котарског предстојника, красно уређену српску основну школу и разгледао варош. У Бугојну је преноћио а сјутрадан, 24. маја испраћен од мјесних Срба, око 9 сати прије подне отпутовао преко Гор. Вакуфа и планине Макљена за Прозор. У Прозор је стигао по подне у 2 сата. Ту Га је поздравио испред Срба мјешћана Србин Јово Обрадовић, трговац са предстојником и начелником градским. У 4 сата по подне након ручка и одмора пошао је г. Митрополит из Прозора. Након $3^1/_2$ сата хода низ питому рамску долину, стигао је у Јабланицу ђе је одсјео у Хотелу „Јабланица“. Ту се г. Митрополит одмарао 3 дана, а 27. маја отпутовао у Коњиц.

Тиме завршујем овај допис свој, а вас драги господине уредниче молим, да исти у „Источнику“ изнијети изволите и да примите српско поздрављe.

Ваш искрени поштовалељ

Д.

1830—1900.

Прослава рођендана Његова Величанства.

Са 5. авг. о. г. навршио је наш опће љубљени владар, Његово Цар. и Крал. Апост. Величанство Цар и Краљ **Франц Јосиф** I. седамдесети Превишњи дан рођења, 70. годину Својега живота. Тај свечани дан прослављен је особитим сјајем и истинским одушевљењем широм цијеле простране монархије Његове, па и у нас у Сарајеву прослављен је најсвечаније и најодушевљеније. Свечано благодарење одржано је и одслужено у српско-православној катедрали сарајевској под начелством Његовог Високопреосвештенства АЕ. и Митрополита Господина Николаја, уз асистенцију свега мјесног свећенства. Сам пак град и у очи свечаности и на сам дан био је необично и прекрасно украшен и окићен заставама, сијао је у свечану руву, славећи значајну свечаност и велику радост 70. годишњице свога љубљеног Владара. Па и ми, дајући смјернога израза радости својој, молимо се милостивоме Творцу: *да нам нашег љубљеног Цара и Краља Фрању Јосифа I. одржи још дуго и много здрава, крјепка и чила на свас и срећу, понос и радости свију Његових вјерних и оданих народа!*

Слава Францу Јосифу I.

Црквене вијести.

Освећење темеља црквеног. На дан св. „Огњене Марије“ т. ј. 17. јула о. г. освећен је и положен темељ новој срп.-правосл. парохијалној цркви у Жепчу.

— Освећење темеља обавио је високопречасни протојереј и члан АЕМ. конзисторије господин Стеван Давидовић као замјеник Његовог Високопреосвештенства господина АЕ Митрополита Николаја и изасланик конзисторијални уз асистенцију свештеника: Травничког, Магдајског, Зеничког, Хршког (Хрге) као и духовника средишне казионице Зеничке и мјесног пароха. Свечаности је присуствовало сво мјесно чиновништво на челу са котарским престојником благородним господином пл. Савићем, и многобројни локални српско-православни народ.

Школске вијести.

Отпочета предавања. На српско-православном богословском училишту у Рељеву, одржани су у току прошле седмице, а наиме 21. и 22. авг. (3 и 4 септ.) т. г. поправни и накнадни испити, те су по учињеном „призивању св. Духа“ дана 24. августа (6 септ) т. г. отпочета редовна предавања.

Књижевне биљешке.

Стари рукопис. За париску народну библиотеку набављен је недавно грчки рукопис јеванђеља од Матеја, који је написан златним унцијалним словима на пергаменту. Рукопис се састоји из 43 велика листа, садржи једну трећину јеванђеља, па је по свој прилици најстарији рукопис са златним писменима. Најгласовитији рукопис на пергаменту: Генеза у Бечу и јеванђеље у Росану у Италији писани су сребрним словима. Има и неколико слика, које представљају Иродијаду, Усјековање св. Јована, историју о пет хљебова, слијепце јерихонске и осушену смокву. Осмонт, предстојник рукописног одјељења народне библиотеке мисли, да рукопис потјече из посљедњих година Јустинијанове владе.

Разно.

Споменик Хазеов. 11. о. г. откривен је у Јени споменик ученом и даровитом богослову Карлу Хазе-у. Овим чином прослављено је благодарни народ 100-ти дан рођења једном од највећих богослова 19. в. у опће, а без сумње једног од најславнијих писаца историје цркве. Његова „Историја цркве на основу академских предавања“ довољно је позната сваком богослову; но Хазе се сем тога огледао и на други богословским дисциплинама: догматици, опису живота Христова, полемици. Што му штилу и књигама даје вриједности и вреноће, те је класична пропорционалност, љупкост и благ тон, ердачност и заузимљивост за све, што је човјечанско, духовита ведрина и дубоки поглед на ствари, узроке и појаве. Мраморна биста његова према слици судећи врло је лијепа, а на постаменту јој урезане су ове ријечи: „Карло Хазе“. Скроман натпис, мало ријечи, али често је доста само име споменути, па да нам оно много прича, много каже, да у нама пробуди најљежније осјећаје дивљења и захвалности.

Прелаз у православље Впрч г. *Стевам Правица*, прото Требињски, превео је 27. априла о. г. из римокатоличке у православну вјеру *Франца Јозефа Остер-*

мана, родом из Вршца, а 14. маја о г. *Антонија Маргулина*, родом из Ср. Карловаца, и *Бјекослава Компари* родом из Поле, са њезино троје дјеце: *Зорком*, *Бјекославом* и *Даринком*.

Манастирска штампарија и сликарска школа. За оснивање штампарије у манастиру Раковици (Србија) већ се чине сходне припреме. Уједно би се основала у истом манастиру и црквено сликарска школа. —

Стање српских народних фондова у митрополији карловачкој. По најновијем извјештају сви капитали српских народно-црквених фондова и фундација износили су у години 1898. укупну своту од 8,351.592·07 фор. Осим тога вриједност манастирских и залишних парохијских сесија износила је у тој години 10,780.700 фор., те када то све цјелокупно узмемо, онда је стање народних фондова било те године 19,132.292·07 фор.

Нов руски манастир у св. Гори. Прошлога мјесеца ове године освећен је нов руски манастир св. Андрије у св. Гори. Темељац камен овоме манастиру положио је још прије 20 година руски велики кнез Алексије. По величини биће један од највећих светогорских манастира.

Побожност у Абисинији. Постови код Абисинаца чувају се врло строго, тако да само њиховом уздржљивошћу могу бити одржани њихови дуги постови. Срједом и петком Абисинци не једу чак ни рибу, него се хране само воћем, а не једу нити пију до 12 сахати, то исто чине и празником. Поглавито одржавају прву и пошљедњу недјељу великог поста. Припремајући се велике недјеље строго за причешће не једу и не пију до великог четвртка, а неки чак ни до суботе, па и ако једу што год тога дана, то само мало парче хљеба и мало воде, бавећи се искључиво у храму. И само свећеништво од великог петка до јутрење на Ускрс не излази из храма. Исповијед се врши са великом побожношћу и они који хоће да се причесте морају много да метанишу. Тако је било случајева, да један човјек по 18.000 пута метанише. Пастири су у Абисинији материјално добро осигурани, а уз то уживају код народа велико поштовање и уважење. Када иду улицама, свако их поштовањем предусреће, а појаве ли се на каквом збору или скупу, онда сви устају и у руке их љубе. Тако поштовање код Абисинаца уживају и калуђери и сваки Абисинац за срећу сматра, ако има познаника калуђера као свога духовника.

Нове књиге и листови.

„Мала Библиотека.“ Свеска 10. са садржајем: *„Са јадранских обала“* од Ива Бишића. Свеска 11. и 12.: *„Сеоске фотографије“* од Јована Протића. Мале библиотека излази у свескама од 5—6 штампаних табака. Цијена је свакој свесци 24 филера. Претплату примају, а и поједине свеске распродају књижарнице и њени повјереници. Све што иде на уредништво и администрацију „Мале библиотеке“ прима и доставља Издавачка књижарница и штампарија Пахера и Кисића у Мостару.

У слободним часовима, књига за младеж са сликама. Спремио Ж. О Дачић. Цијена је књизи 80 фил. Књига се може добити код писца — Београд. —

Пред Косовом од Зар. Р. Поповића. Друго издање. Цијена књизи 1 круна. Може се добити у писца и у књижарницама В. Валожића и М. Стајића у Београд у

Љетопис Матице Српске. Књиге 202 и 203. Свеске II. и III. за год. 1900. Нови Сад. Издање Матице Српске. Уређује др. Милан Савић, секретар Матице Српске, према одлукама књижевног одбора. — Са овом свеском „Љетописа“ опажамо, да је у издавању органа Матице Српске наступио нов обрт. Откако је уређивање Љетописа појачано са младим, спремним и одличним научним снагама види се одмах и знатан напредак његов. Ова најновија свеска „Љетописа“ како по разноликости и ваљаности чланака, тако по лијепу распореду и уређењу своме достојна је сваке похвале. Као нешто ново јесу оне лијепе, испрпне биљешке и оцјене, које се садрже у одјељцима од XII.—XV. Сам садржај књиге је овај: I. Шандор Петефи. Расправа Благоја Бранчића. II. Додатак. Неколико пјесама Петефијевих. Превео уз ову расправу Благоје Бранчић. III. Биљешке једног пјесца од С. Матавуља (Наставак). IV. Ифигенија у Тавриди, драмат у 4 чинова, написао Гете, превео Змајова (III. чин). V. Писма Ђура Даничића Јовану Бошковићу, са допунама за штампу приредио Ђорђе Магарашевић (свршетак). VI. Књижевни и научни рад Павла Јос. Шафарика. Литерарно историјски преглед, од Симе Н. Томића (свршетак). VII. Прилошци историји словенског препорођаја крајем прошлога и почетком овога вијека. Од Јована Радонића (свршетак). VIII. Олуја на вашару. Пјесма Милете Јакшића. IX. О Вићентију Јовановићу. Прилози митрополитова му 1731—1737. По архивалним изворима израдио Милутин Јакшић (наставак). X. Студије о новијим српским пјесницима, од дра Љубомира Недића, I. св. II. Ненадовић. XI. Позориште: сезона српског народног позоришта год. 1900. у Н. Саду од Јована Грчића. XII. Књижевност: 1. Оцјене, 2. Прикази, XIII. Друштва и заводи. XIV. Лица. XV. Читуља.

Православно морално учење и неколико приговора против њега. Одговор критичару Г. на критику „Православне моралке“ за више разреде средњих школа од Саве Теодоровића, кр. проф. и катихете. Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија. 1900—265. Цијена?

Српски Фолклор, написао Тих. Р. Ђорђевић. Отштампано из „Караџића“ за год. 1900. Алексинац. Штампарија Мате Јовановића. Кнез Михаилова ул. бр. 24. 1900. Цијена?

Прелом, роман из наших дана. Написао Милан Недељковић. Издавачка књижара Пахера и Кисића у Мостру 1900. Цијена кр. 1.30 хл.

Шематизам источно-православне српске митрополије карловачке. За годину 1900. Приредио протојереј Димитрије Руварац. Издање Саборског одбора У Ср. Карловцима. Српска манастирска штампарија. На 8°, страна 370. Цијена 2 круне, без поштарине. Набавити се може код Управе Српске Манастирске штампарије.

Српска Књижевна Задруга. Као што је претплатницима раније објављено, управа је *Српске Књижевне Задруге* одустала од своје раније одлуке да „*Забавник*“ излази у мјесечним свескама и одредила је да од сад излазе од једном или читави списи или, ако су велики романи од повише дијелова, но једна засебна књига такога већега списа. Да би се та одлука могла извршити, у овој (13) свесци излазе завршетци првијех књига раније започетих романа „*Раша и мара*“ и „*Давида Коперфилда*“. Уз ову свеску разашиљу се добротворима и осниваочима задругиним корице за оба та дјела, и они сад треба да из 7—13 свеске издвоје табаке на којим је штампан Дикенсов роман, а тако исто 9—13 свеске да издвоје табаке с

романом Толстога па да их засебно укориче. За кратко вријеме изаћиће и 14. свеска „*Забавника*“. У њој се штампа цијела друга књига „*Рата и мира*“, па ће се дати у штампу и 15. св. у којој ће бити друга (завршна) књига „*Давида Коперфилда*“ — Уједно нека је на знање свима љубитељима српске књиге, да је управа Српске Књижевне Задруге за IX. коло спремила ове списе: 1. Трећу и завршну свеску „*Житија Г. Зелића*“, под уредништвом П. П. Ђорђевића. 2. „*Пјесме Вуре Јакшића*“ с предговором о животу и раду пјесникову од пок. Светислава Вуловића. 3. „*Милан Наранџић*“ од Ј. Игњатовића. под уредништвом Момчила-Иванића. 4. „*Причања Вука Дојчевића*“ од Ст. М. Љубише. 5. „*Порушени идеали*“, роман Свет. Ранковића. 6. „*Ивенхое*“, роман Валт. Скота, у пријеводу Ч. Петровића. 7. „*Планина*“ од Е. Реклија, у пријеводу Ђ. Милијашевића.

Гроф Л. Н. Толстој: „*Васресење*“ св. 10., 11. и 12. С руског превео Јован Максимовић. Издање књижарнице код Вука Ст. Караџића Св. Ф. Огњановића. Ср. Карловци. 1900. Цијени по свесци 40 фил. Српска Манастирска Штампарија.

Читуља.

Дамјан Поповић, протопрезвитер и парох детловачки, у протопрезвитерату Дервентском, родио се 1. новембра 1838. год. у Детлаку, а преселио се у вјечност 18. јуна 1900. год. у Дервенти.

Рукоположен је за ђакона 1., за презвитера 2. марта 1863. год. у Сарајеву у храму св. бесплотних сила Архангела Михаила, од дабро-босанског АЕ. и Митрополита Игњатија.

За протопрезвитера произведен је 31. августа 1883. год. од АЕ. и Митрополита дабро-босанског Саве Косановића ради ревних вршења свештеничких дужности, те је био неко вријеме и дјејствителни протопрезвитер дервенског протопрезвитерата.

Покојник није био никуда премјештан, него је цијело вријеме т. ј. 37. год. свог свештеничког службовања боравио на дервентској и сусједној детловачкој парохији.

За вријеме буне у 1875. год. пребјегао је у Србију, и тамо је до 1878. год био, и добио једну парохију за опслуживање и живљење.

По-дуго се задржао у Биограду, док је добио парохију, те је често служио у тамошњим црквама, и лијепе праксе црквеног богослужења стекао — чиме се доста одликовао. Остало богословско и друго знање црпио је понајвише од бившег проте дервентског Јована Михајиловића и из читања, иначе је имао само 4 разреда тадашње основне школе.

Покојник је био реван у својој свештеничкој служби; будан пастир свог стада; чирет бранич свете вјере православне и народности српске.

Ближени покојник опојан је 19. јуна 1900. од шесторице свештеника: Косте С. Поповића дервентског; Милутина Радаковића јеромонаха; Косте Вуковића сочаничког; Јосифа Поповића, подновљанског; Луке Џабића, винског; и Симе Поповића бродског — уз саучешће многобројног српско-православног народа дервентског, и сељана покојникове и дервентске парохије.

Ову тужну свечаност увеличало је српско позоришно друштво г. Тирића које је цијело вријеме: у цркви, путем и на гробу складно и побожно појало, и ја сва јектенија одговарало — на чему нека је друштву особита хвала, нарочито пак многобројном грађанству, свештенству и парохијанима једне и друге парохије.

Са покојником се опростио, у подужем и дирљивом говору надзиратељ протопрезвитерата Коста С. Поповић.

Покојника оплакују двије кћери и син; брат и сестре, и остали род и пријатељи!

Бог да га прости и помилује!

Јавне благодарности.

Спојена са свечаности код борачке цркве, када је добивен дар (утвари) од Зем. Владе.

Висока зем. Влада у Сарајеву благоизволила је обдарити борачку цркву у парохији и протопрез. котор варошком овијем скупоцјеним утварима 2 велика свијећњака пред часне двери, 2 велика и 2 мала кандила, 2 чирјака и 1 крст за час. трапезу, 1 путир, 1 дискос, 1 копље, 2 ложицу, 1 звездицу, 2 покровца и 1 воздух за часне дарове, 1 надбедреник, 1 фелан, 1 епитрахиљ, 1 појас, 1 стихар 1 појас, 1-не нарукавнице и 1 покривач за часну трапезу: све од финог, дуплог, богато и по укусу православља израђеног материјала. —

Поменута црквица сагрђена је кобне 1848-ме године од луча на отворен осјек; дакле у времену, када је Европа, као колијевка цивилизације буктила у најпомамнијим грозотама. — Материјална вриједност ове црквице незнатна је; — а цјелокупне њене старе утвари вриједне су око *пет* круна, о чему су се велике претпостављене власти, иницијативом, потписатог очигледно увјериле, — дакљем, одвећ је сиромашна. Овој је цркви негдно доћи јер је сакривена у неприступну планину „Борје“, удаљена од друмова. Постанак њен стоји у вези тадање слободе Срба у овијем крајевима. Народ се овде сабира на молитву из околних парохија само о великим празницима.

Овдашњи плем. господин предстојник Сирмај први је предстојник, који је обишао ову српску богомољу од окупације до данас, која му околност његов христјански осјећај и чиновничку част уздиже изнад свију његових предшественика.

Предаја орнамената, извршена је на вел. Госпојину српску 15. августа код цркве. Народ ове парохије из неописане благодарности, према високој Влади као даровательци, изаслао је на 16. кил. у сретање плем. госп. Предстојнику 25 коњаника под водством госп. Ђуре Мирковића трг. из Граховице, који је српску застану носио, да га допрате до цркве, ће се је сав народ до 10 сати п. подне био скупио. На вратима црквене ограде, подигнут је од четине диван славолук, у ком је била утиснута плоча са натписом: „Добро дошао.“ Царска, српска и босанска застава, лепршале су се на скромној богомољи, а чила србадија, при улазу г. предстојника, из хиљаду грла са ломљавом топова, огласише почетак никад овако нешчекате свечаности са усклицима: „Живио Цар наш и Његова храбра војска.“ —

Акт предаје, извршен је пред црквом (јер се у истој није ништа могло видјети — нема прозора): — Потписати, уз асистенцију тријух свештеника, освештао је утвари, растумачио народу сваки појединн предмет, потакнувши његов религиозно хиторички значај, — по ком је држао сходни говор, за којим је у цркви под новим одеждама отпочета божествена служба. —

Добри и побожни старина госп. предстојник са чиновништвом, пажљиво је све пратио и до краја надзирао, чим је народу за углед побожности служио, а себи душевно спасење стицао.

По свршетку богослужбе, посједали су отмени гости, општина и народни прваци за астал у великој од 16 м. свијетлој ладори, ђе су: ала српски,“ биле поређате сваке редом ђаконије.

У врх софре изнад предсједника, у направљаним њенцима провиривала је велика царска слика, као симбол жарке слободе и љубави. Дизате су китњасте здравице за Цара, Владу, Митрополита, општину и витешки српски народ уз пратњу грмљавине топова и чило скакутање, око ладаре веселог народног кола.

Вријеме је било најугодније, те је и народа на хиљаде било. Одушевљењу народном није било краја. Предсједник са својом пратњом, кренуо се је у $^1/_2$6 сати кући, а весела србадија дочекала је сјај мјесеца, те с њим двору путовала, пјевајући и коње играјући.

Ова свечаност дубоко је заронила у срце народне благодарности према високој земаљској Влади, која је благоизволјела бити узроком њеним.

Као свештеник горње цркве, пред очима читавог свијета, у име свега повјереног ми народа, признавам великог Бога: да поживи висока Влада, мајка и дарователька наша.

Српско-православно парохијско звање

у Котор-Варошу, 19. августа 1900.

Лазар П. Ожеговић,
парох.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Дабро-босанска.

Број 3456. 3—1
Реф. I. ex 1899.

Едикт.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска, као духовни суд овијем позива Јосифа Келбића незнаногa боравишта, законитога супруга Александре рођ. Розенберг, из Сарајева, да се до 15. дец. 1900. годлично или писмено тим прије пријави, што ће се у противном случају од његове супруге започета брачна парница повести и са његовим службено постављеним заступником довршити.

Из сједнице конзисторијалне држане, у Сарајеву 17. августа 1900. године.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

П. н. претплатницима.

Умољавају се п. н. претплатници, да претплату на лист обнове, а који су дужни, свој дуг измире.

Администрација „Источника“.

Књижевни оглас.

Изишла је и разашиље се

14. свеска „Забавника Српске Књижевне Задруге“.

У њој је цијела друга књига (441 стр.) „Рата и мира“, романа Л. Н. Толстога.

Претплата се на овогодишњи „Забавник“ још прима; она износи за све задругаре четири круне, а може се положити повереницима или непосредно управи Српске Књижевне Задруге. Ко жели набавити лањске почетке оба романа која ове године излазе у „Забавнику“ (**Рата и мира** и **Давида Коперфилда**) може оба добити за четири круне.

РП I/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 15. септембра 1900. Бр. 17

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабробосански Господин Николај, благоизволело је дана 13., 15. и 27. августа, те 2. и 3. септ. о. г. рукоположити свршене богослове Рељевске, и то: Јову Поповића, Ђорђа Кондића, Матију Поповића, и Драгу Урошевића, за ђаконе односно презвитере. — Уједно је првоме у администрацију повјерена парохија Брезичанска, протопрезвитерата Бугојанског; другоме Саничка, протопрезвитерата Кључког; трећему Миљића, протопрезвитерата Власеничког; и четвртом парохија Високичка, протопрезвитерата Сребреничког.

НЕЗВАНИЧНО.

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић**, свештеник-катихета и професор у Загребу.

Мудри савјети родитељима.

I. Из дјела св. Димитрија Ростовскога.

Праотац Ноје, проклињући Хама, који се смијао голотињи очевој проклиње понајприје не само њега, већ његова сина а свога унука Ханана: „Проклет да је Ханан, и да буде слуга слугама браће своје!“ — рекао је праведни Ноје. А зашто је он поступао тако, чуј. Приповиједа се, да је Ханан, син Хамов, као десетгодишњи дјечак, први видио голотињу Ноја, свога дједа, и казао то оцу своме Хаму, а Хам оде,

видје оца и насмија му се. Ето, зашто је Ноје, кад се пробудио и дознао што се догодило, одмах предао проклеству Ханана.

Обратимо пажњу на то, да је виновником овога проклества на Ханана био сам његов отац Хам; кад му је син приповједио за голотињу Ноjеву, није га посавјетовао, није га казнио, већ је и сам пошао да га погледа, одобравајући донекле тијем неразумни поступак дјечака и док га је требало строго казнити, за то, допустио му да непристојно, говори о голотињи дједовој, па је још и сам слушао то с весељем, а тијем је навукао на себе и на сина проклество родитељско.

Научите се, родитељи, из овог случаја ди васпитате дјецу своју од дјетињства по науци Господњој, по савјету апостола; држите их тако, да се боје чинити оно, што је неваљало, а не одобравајте им ласкањем, не попуштајте њиховој самовољи, непристојности, псовци, не дозвољујте им да чине ма што непристојно и да се одају гадним напикама. Јер, ко се на што научи од дјетињства, не ће се тога оставити ни под стару главу; и како се научи реду у младости, тако ће остарити и умријети. Мало је дијете слично дасци, спремљеној за сликање, и какву слику напише на њој сликар, лијепу или ружну, свету или грјешну, анђела или ђавола, остаје то за увијек. Тако и дијете: какво васпитање добије од родитеља, каквом га начину живота науче, богоугодному или богумрском, анђелском или ђаволском, у таквом ће и остати кроз цио живот. У какву боју метнете ново бијело платно најприје, не ће изгубити те боје никада; и какву течност успете с почетка у нову дрвену или земљану посуду, мирисаве масти или смрдљиве смоле, њихов мирис остаје у њој за увијек, а то исто бива и код васпитања дјеце. Ето, зашто је нужно од дјетињства учити их добрим обичајима и ласкањем, колико строгошћу: корисно је да се у младеж улијева страх, као што и Премудри Сирах савјетује: *не дај сину своме на вољу од младости, и исправљај ребра његова док је још млад, да не би, ако би се одупирао, отео мах над шобом* (Сир. 30, 11—12). Свети Златоуст сравњује младићески узраст коњу без узде и неукротивој звијери. Чим ћеш заустанити коња, ако не уздом и умором? Чим ћеш дивљу звијер (на пр. медвједа) укротити, ако не ланцем и тољагом? Слично овоме нужна је строгост и за младићески узраст, као узда, и пријетња, као жељезни ланац. Лијепо говори премудри син Сирахов: *ко љуби свога сина, шај ће му умножити казне* (Сир. 30, 1). И родитељи су дужни не само сами упућивати и поучавати своју дјецу у врлинама, већ им давати искусне особе (на пр. старију браћу и сестре), који би их не само учили добру, већ и пазили на сваку њихову ријеч, дјело и поступак, заустављали и исправљали, гдје треба, и научили их добрим правилима:

„младост је тврдоглава," говори св. Златоуст, — „она треба многе наставнике". И опет говори он: — „за магарце тражимо пастира, за муле — добра чувара, а о томе, што је нама најмилије, — да препоручимо сина свога такому човјеку, који би га могао сачувати у чистоћи ми се не бринемо." Чујете ли: кад је за бесловесне животиње потребан добар пастир, то је тим нужнији за дјецу добар наставник. Животињама је нуждан пастир за то, да их не растргају звијери, или да их тати не украду, а дјеци је нуждан учитељ с тога, да их рђави људи не покваре, да их душевни тати — ђаволи не покраду и не одведу у вјечну погибао.

Страшан случај приповиједа св. Григорије Двојеслов у бесједи „с Петром ђаконом: „Многој дјеци," вели он, „затворен је улазак у царство небесно, ако их хрђаво васпиташ. У нашем граду (т. ј. у Риму један човјек, свима познат, имађаше прије три године сина од пет година којега је волио и васпитавао без сваке строгости. Дјечак, којему су у свему попуштали, привучио се да говори гадне ријечи, и ма какав мисао да му суне у главу, он би одмах по обичају стао грдити и псовати не само људе, него догодило се, да се усудио — страшно је и рећи — хулити и на самога Бога и свете предмете! А отац му није забрањивао говорити те богумрске и ружне ријечи. У вријеме куге, која нас посјети прије три године, разболе се тај дјечак на смрт, и кад га је отац држао на крилу свом, то, — по казивању овијех, који су ту били — дођоше нечисти дуси да узму грјешну душу дјечакову. Кад их спази дјечак, задрхта, сакри рукама очи и стаде викати: Оче! не дај ме овима, не дај!" ... и са грозним плачем сакри лице своје под хаљину очеву, као да се сакрије од њих. Отац, гледајући на малишу, како дрхће, запита га: „Што ти видиш?" Дјечак одговори: „Дошли су црни људи, хоће да ме узму" ... и рекавши ово, стаде говорити гадне и богумрске ријечи, којима је привикао и тако умрије!"

Нека ова приповиједка застраши родитеље, који васпитавају ружно своју дјецу, без строгости, и попуштају им, да се привикну на ријечи и дјела, неугодна Богу. Ваиста, такови ће родитељи и сами, скупа са својом дјецом, које они не ће да казне, бити предани праведним судом Божјим у руке црних Етиопљана — бјесова на вјечне муке. И као што је Хам са својим сином Хананом наслиједио не благослов очев, већ проклетство, тако ће и они наслиједити то проклетство Божје, које ће Господ изрећи козама — грјешницима: **идите ѿ мене проклѧтіи** (Мат. 25., 41.).

II. из књге Премудрога сина Сирахова.

Ко поучава свога сина, тај ће имати помоћ од њега и хвалиће се њим међу знанцима. Умре ли отац његов, би ће, као да није умро; јер је оставио иза себе слична себи. За живота свога пазио га је, и тјешио се, а на час смрти своје не ће се ожалостити. Који повлађује сину, завијаће ране његове, и код сваког јаука његова задрхтаће му срце његово. Незајашен коњ бива бијесан, а син, остављен својој вољи постаје дрзким. Не смиј се с њим, да не тугујеш с њим и да не шкргућеш зубима својима. Не дај му на вољу у младости, и не повлађуј лудости његовој. Учи сина свога и труди се с њим, да не дочекаш жалости од непристојна владања његова (Сир. 30., 2. 4. 5. 7. 8. 10. 11. 13).

Говор
о другогодишњем парастосу, 28./VIII. 1900., за благоупокојену аустро-угарску Царицу и Краљицу Јелисавету.

— Говорио у Доњо-Тузланској цркви **Ђорђе Бјелановић**, свештеник. —

Поштована господо!

Свјесни хришћанске дужности, руковођени патриотским осјећањем, загријани љубављу, поданичком вјерношћу и одношћу, а просвијетљени људском разборитошћу о узајамности и јединству народа и владара; — ево нас у овом светом дому, Богу на славу а људима на спас душе подигнутом *општиту: вјере, љубави* и *наде* — да у том и таквом дому Божјем, устањом цркве прописани, молитвени обред за упокојену савршимо, те да и тијем путем и начином а са овим велељепним и богоугодним чином — одужимо хришћанску дужност а подједно да освјежимо и што јаче истакнемо спомен сјени једне мученице, опште поштоване и велике госпође.

Састасмо се, овдје, да спојем срца, мисли, тежња, топлине душе и искрености молитве, са богодухновеном пјесмом, и св. молитвом а на уста опште нам мајке, Христове цркве, помолимс се топлином душе и срца свога, Богу саздатељу твари, да, Он — Превјечни, подари заслужени мир и спас души благоупокојене, наше опште и жарко љубљене Царице, племените Краљице, високопоштоване мајке и велике госпође.

Ево нас, овдје, сабраних из разних страна царевине, а сложени из разних народа, језика и вјера, но свију заогрнутијех плаштем љубави и преданости према осећеној особи „*оца отаџбине*", да као послушни синови Цара небеског а вјерни, поданици цара земаљског, — јединством хришћанске тежње, и поданичког задатка, извршимо наш позив, те да се одужимо и као хришћани, и као поданици, и као људи.

Ево нас, вјерних саучесника у свјема догађајима било радосним, било жалосним, који су се по неиспитаном Божјем провиђењу, у оба правца, преобилно изљевали на главу нашег љубљеног монарха и јунака, потресајући му и срце и

прописима законским, и његова породица стекла право на пензију. Обје ове свештеничке породице, од дана смрти поменутих осигураника, почеше уживати своје — према осигураној своти — прописане пензије. —

Разно.

Свечани парастос Царици и Краљици Јелисавети. 28. августа т. г. у 10 часова прије подне одржан је у Сарајеву, у српско-православној катедрали, свечани парастос блаженопокојеној царици и краљици нашој Јелисавети. Исти је обавило Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански Господин Николај уз саслужбу свеколиког мјесног свештенства, а у присутну часништва, војеног и грађанског чиновништва, свију школа и побожног народа. — Отпевања дана обављен је свечани и тужни парастос и *у богословском училишту у Рељеву*, у храму пренесенија моштију св. оца Николаја. Сам црквени чин обавио је протојереј и професор г. Станко Жупански, у присуству свију професора и ученика.

Одликовани Срби на Париској свјетској изложби. Оцјењивачки изложбени одбор у Паризу одликовао је златном медаљом српског вајара г. *Ђуку Јовановића* за његове изложене вајарске радове. Одликован је тако исто златном медаљом и то првога реда и генијални сликар српски г. *Паја Јовановић* за свој умјетнички рад и слику „Крунисање српског цара Душана у Скопљу".

Почастан члан. Српско пчеларско друштво у Биограду изабрало је познатога и чувеног пчелара г. *Јована Живановића*, професора српске велике гимнасије Карловачке и главног уредника „Српског Пчелара" за свога почасног члана.

Скупштина српске пчеларске задруге у Руми. „Српска пчеларска задруга у Руми" одржала је у Сремским Карловцима 17. (30.) августа т. г. своју главну скупштину. На истој је г. *Јован Живановић* одржао врло лијепо и хвале вриједно предавање: „Професор Др. Бихнер и пчела или старопчелари и младопчелари".

Напредак библијског друштва. Колики су били успјеси британског библијског друштва у год. 1898., о том нам јасно свједочи извјештај агента истога друштва W. Haswell Norman-a. Он каже вели да је по друштво библијско год. 1898. била једна од најсретнијих. Број растурених егземплара досиже до 4,250.000. У самој Италији продато је 19.233 библије и 96.929 ком. св. Писма нов. завјета. Било је лијепе среће и успјеха и у европској Русији и Сибирији, у Шпанији, Кини, средишној Америци и Филипинским острвима.

Крст цара Јустина. У благајници ватиканске базилике, у Риму, чува се међу осталим драгоцјеностима и један крст, дуг 41, а широк 30 сантиметара. У инвентару благајнице тај је крст погрешно записан. Он се приписује цару Константину Великом и назива се: Crux Constantini etc. — Разни писци-археолози писали су о њему као: Грималди, Гаручи, де Ваал, и др. али све што су говорили о овом драгоцјеном дару, свело се на то, да није из времена Константинова. Каснијим проучавањем једнога натписа на крсту дошло се до тога резултата, да он потиче из VI. вијека, јер су слова иста онаква, каква су се у томе вијеку употребљавала. Тек на основу овога могло се тачно и правилно разумјети и сама садржина натписа. У њему се наиме помиње име цара Јустина и жене му Софије, која се више бавила државним пословима, него слаби и немоћни муж јој. Њихови ликови налазе се у подножју самога крста. Мисли се да је дрво од крста узето са ногa крста, на које је распет био Исус Христос. Дрво је опточено са сребрним

плочицама, а украшено драгоцјеним камењем. На средини је лик јањета, изнад њега Бог Отац, а испод њега Спаситељ. Израда пак ликова потиче из најстаријих времена.

Нове књиге и листови.

Звоно од Шилера, превео *Никола Косановић* 6. протопрезвитер и парох ријечки. Са сликом и биографијом преводиочевом, Загреб. Српска штампарија 1900. Цијена 50 филера. Ова красна поема геніалног њемачког пјесника Шилера, изашла је прије њеколико година у лијепу преводу покојнога проте Николе Косановића. Српска штампарија да би у њеколико материјално помогла породицу покојнога Косановића приредила је ново, врло укусно издање „Звона", те и ми имајући на уму невољно стање покојникове породице, обраћамо се поглавито на браћу нашу свеће њенике, молећи их да се зауму око растуривања ове ваљане и лијепе књижице, не заборављајући никад да тиме одужују један дуг своме у Христу брату.

XI. Извјештај српско-православног богословског училишта у Ср. Карловцима. За год. 1899/900. приредио пр. управитељ протојереј Јован Вучковић. — Из овога извјештаја видимо, да је крајем 1899—1900. школске године било у Карловачкој богословији свега 83 ученика, и то 34 из архидијецезе, 8 из горњокарловачке, 2 из пакрачке, 22 из бачке, 5 из вршачке, 10 из темишварске и 2 из будимске. Апсолуторне свједоџбе добили су њих 14.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру, за школску 1899.—1900. годину. Задар, стр. 43. — На првом мјесту овога извјештаја јесте чланак „О реформи календара", а у другоме годишње школске вијести. Слушалаца богословије било је свега 31, и то редовних 19 и ванредних 12. Приправника за богословију било је при задарској гимназији 20, а при котарској 10. Свега слушалаца и приправника 61.

Погледи на припрему и васпитање свеће њеничких кандидата. Савремена богословска расправа, намијењена свима српским родољубима, а нарочито служитељима српске православне цркве, од архим. Илариона С. Весића, професора богословије. — Штампарија Бојовића и Мићића. Цијена 40 пара дин. стр. 59. 8° — Садржина књиге је: претходна напомена; важност васпитне стране у припреми свеће њеничких кандидата; о високој служби свеће њеничкој и њеном назначењу; о великој одговорности, која се налазе на свеће њеништво; о награди која свеће њеника чека пред Богом и пред људима за добру службу; ко треба да ступа у ред кандидата за свеће њеника и да прими свеће њени чин; како треба припремати и васпитавати свеће њеничке кандидате; с каквим сазнањем и погледом на Христову цркву у садање вијеку треба да буде наоружан свеће њенички кандидат.

Домашенъ приятель. Мјесечно иллюстровано списание за наука, религия, промишленность и домакинство. Ред. А. С. Цановъ. Одговорникъ И. А. Сѣчановъ. Издава Българското евангелско дружество. София. Годишна цѣна за странство 3 лева и 50 ст. прѣдплатени.

Христіанское чтеніе издаваемое при С. Петербургской Духовной Академіи. Год. LXXX. С. Петербургъ. Типографія А. П. Лопухина. Телѣжная ул. 5. 1900. Годовая цѣна за границей 7. руб.

Церковный вѣстникъ, издаваемый при с. петербургской духовной академіи. Еженедѣльный журналъ. Год. XXVI. Редакторъ проф. А. Лопухинъ Типографія А. П. Лопухина. Годовая цѣна за границей 7 руб.

Церковныя вѣдомости, издаваемыя при святѣйшем правителствующемъ синодѣ. Ежеденѣльніе изданіе съ прибавленіями. Подписная цѣна за границу 4 р, С. Петербургъ. Синодьлная типографія.

Церковенъ вѣстникъ. Седмично издание. Седмично издание. Съ три прило. женія въ годината. Год 1. Отговорен-Редакторъ: Андрей Манолонъ Годишната цѣна за странство 13 лева. София.

Јавне благодарности.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволјела је даровати овећу своту, од 3000 фор. (словом три хиљаде форината а. вр.) као припомоћ за градњу српско-православне цркве у Јасеници, котару доњо-тузланском.

Пошто је помоћу божјом и милостивом и великом припомоћи високе земаљске владе довршена црква у истом селу — задужила је висока земаљска влада вјечитом благодарношћу поново спромашни народ ове парохије, даровавши истој цркви скупоцјене црквене утвари и књиге, састојећи се из: 1 потпуног свештеничког одјејанија, 1 крста за часну трапезу, 1 индитије, 1 плитона, 1 антиминса, 1 путира, 1 кашичице, 1 дискоса, 1 звјездице, 1 копља, 2 покровца за путир и дискос, 1 воздуха, 1 таљирића за просфоре, 2 чирака за часну трапезу, 2 чирака за проскомидију, 1 дарохранионице, 1 кутија са прибором за причешћивање болних, 1 пјатохлебнице, 1 плаштанице, 1 кадионице, 2 велика чирака пред часне двери, 1 великог кандила и 4 мала, 1 полијелеја стакленог.

Од књига црквених даровала је: 1 јеванђеље, 1 апостол, 2 октоиха I. и II. дио, 2 требника I. и II. дио и 1 служебник.

На изданој припомоћи у готовом новцу и скупоцјеном дару у црквеним утварима и књигама, потписани изричe у име своје и српско православног народа своје парохије највећу благодарност високој даровательци.

У Јасеници, 1./14. априла 1900.

Парох:

Јевреи Лукић,
српско-православни свештеник.

Никола Г. Праштало, земљодјелац из села Суваче, парохије Старо-Мајданске приложио је овој парохијалној цркви у Старом Мајдану, *врло лијепи крст за часну трапезу у вриједности од 100 круна.*

Крст је на појединим крајевима украшен златним крунама, дрво је од Синајске кедровине, на ком су изрезани ликови Светитеља, распјатија Христова и Богојављења на Јордану, које дијели од металног оквира стаклени прозорићи.

Потписани испред цијелог овдашњег српско-православног народа, из свег срца и душе најтоплије захваљује и кличе му: ?Живио Србине Никола! Бог те благословио и наградио!

Стари Мајдан, дана 28. августа 1900.

Лазар Ћулибрковић,
протојамјесник.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 3540., ех. 1899. 3—1

Едикт.

На молбу Јоке Јоксимовића, рођ. Мауноге из Сарајева, позива се супруг њезин Ристо Јоксимовић, из Сарајева, који је пету прије 11 година напустио и своје боравиште од тога доба назначио није, да се овом духовном суду до 15. децембра 1900. године тим прије писмено или усмено пријави, што ће се иначе бракоразводна парница, сходно прописима, и без њега довршити.

Из сједнице српско-православне АЕМ. конзисторије дабро-босанске, у Сарајеву, дана 24. августа 1900. год.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Дабро-босанска.

Број 3456.
Реф. 1173. ех. 1899. 3—2

Едикт.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска, као духовни суд овијем позива Јосифа Келбића незнаногa боравишта, законитога супруга Александре рођ. Розенберг, из Сарајева, да се до 15. дец. 1900. год. лично или писмено тим прије пријави, што ће се у противном случају од његове супруге започета бракоразводна парница повести и са његовим службено постављеним заступником довршити.

Из сједнице конзисторијалне државе у Сарајеву 17. августа 1900. године.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

П. н. претплатницима и дужницима „Источника“.

Пошто се већ приближује и свршетак године, то се умољавају гг. претплатници, да нам своју дужну претплату што скорије измире, како би и ми могли што прије штампарске трошкове исплатити и на своје вријеме са штампаријом рачуне пречистити.

Уједно се опомињу и она неколицина заосталих дужника, да свој дуг већ једном измире, јер сами знају, да за њих није баш похвално лист читати а не плаћати га.

Администрација „Источника“.

PTI/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 30. СЕПТЕМБРА 1900. БР. 18.

Садржина:

Слике из историје црквенога пјевања и музика у православној цркви. — Религијозно-моралне листићи. — Говор о седамдесетом рођендану Његова Величанства најмилостивијега цара и краља Фрања Јосифа I. — Свеза између Бога и човјека. — Разно. — Јавна благодарност. — Књижевни огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

Књижевни оглас.

Јављамо свима пријатељима српске књиге, нарочито српско-православном свештенству и управама српско-православних богословија, да нам је уважени српски књижевник, Високопреосвештени господин *Др. Никодим Милаш*, српско-православни епископ, повјерио је да штампамо и издамо *у другом поправљеном и знатно проширеном* издању његово дјело:

Православно црквено право.

Прво издање овог веома признатог дјела, посве је распродато, те ће се многи, нарочито српски свештеници и богослови обрадовати овом другом издању, тим више, што ће бити поправљено и знатно проширено.

Веома смо захвални Његовом Високопреосвештенству, уваженом господину писцу, Др. Милашу, што нам је пружио могућност да издамо ово одлично дјело.

Ово друго издање задржаће свој пређашњи формат; штампарска израда биће достојна садржине дјела, а број ће табака бити повећан.

Израдићемо тврде корице и повезати неки број примјерака у два разна повеза; *један* са кожним лећима златом израђеним и *обични* платнени повез са црним натписом. Цијена поменутог повеза биће врло умјерена.

Ко жели књигу добити чим изађе из штампе, нека нам се јави и назначи, како повезану жели имати.

У своје вријеме објавићемо, кад ће дјело бити довршено (доштампано), а том приликом назначићемо и цијену.

У Мостару, мјесеца јулија 1900.

Издавачка књижарница и
штампарско-умјетнички завод

Пахера и Кисића.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. **Сарајево, 30. септембра 1900.** **Бр. 18**

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјесништва и музика у православној цркви*).

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —

[Сарајево.]

(Наставак.)

Дио: и страшне дѣламъ (м. господински ирмос):

Кајдо-слагач: Јосип Веселко.

*) Види број 13.

једнак је дијелу: образъ видимъ вѣрни (сретенски ирмос гл. 3.):

дакле у ирмосу осмога гласа има елемената из ирмоса трећега гласа, а у ирмосу трећега гласа има елемената из осмога гласа нпр.:

једнако је:

У том истом ирмосу Мале Госпојине онај пасус: дѣтороженїе и: на тѣлѣ Богородице узет је из области првога гласа. Или зар није

сличан тај пасус из ирмоса 8 гл. пасусу великога Свѧтый Боже 1. гл.: свѧтый крѣпкій, готово конгруентан? као што обрасци показују:

Истих оваких завршетака, првога гласа налази се у ирмосима четвртог гласа, који су ове ставове позајмили из ирмоса првога гласа на Божић и Васкрс.

3. Кад се мијењао и глас и тоналност, тј.: прелазило се у други октахордни систем и у други глас; то се звало μεταβολή κατά

τόνον, кад се мелодија почињала с једним гласом, па прешав у обим и област другога гласа, овим пошљедњим се и свршавала[1]). Нпр. Стихови пред стихирама шестога гласа подобнога почињу другим гласом самогласним, мислио би човјек, да је други глас, док се пред крајем не навије у шести подобан. Још јаснији примјер овога прелаза, μεταβολὴ κατὰ τόνον, показаће нам *тројични тропари* на недјељној полуноћници, гдје мелодија јасно почиње шестим гласом славословским или хвалебним (управо тај глас доминира). док се на крају не навије са свим у тоналност другога гласа самогласнога.

Став: и домъ мѧ покажи твоеѧ непристѣпныѧ славы, сѣтлъ и сѣтоносенъ је најфинији и најљежнији мол шестога гласа, који се у ријечи неизмѣненъ у слогу мѣ навије у други глас самогласни, којим се и свршује, те изгледа као да је пјесма у другом гласу.

4. Под овим бројем навешћемо, да су се напјеви и гласови мијењали још и због тога, што је пјевач често пјевао онако, како му је говорила слободна воља и укус; те од туда постадоше многе варијанте по добу и вијековима, а различитих бивало их је у разноликих народа, који са примањем грчкога пјенија уношаше у њ мало по мало и особина свога народнога духа. У самом једном гласу има више напјева, који сви *иду* по истом гласу, само се друкчије поје. Нпр. трећи глас има: *самогласни, степенски, кондачки,* па напјев, *како се поје ирмоси и сједални*, а то је све постало током времена и по укусу разноврсних појаца. Cantus gregorianus разликује се од пјенија источне цркве у

[1]) Вознесенскій: О церк. пѣніи стр. 69.

односењу главних гласова спрам споредних, у доминантама и завршетцима. Но не само да се западно појање разликује од грчкога (по старом напјеву), него слободно можемо рећи, да су и народи, који од самих Грка примише хришћанство, толико измјенили ово појање, да данас врло мало сличности има са грчким појањем. Довољно је указати само на појање српскога, православнога народа. Не зна се какво је било црквено појање у старој српској држави под Немањићима, кад је св. Сава уређивао цркву нашу јер немамо о томе никаквих тачних и јасних споменика (осим може бити неколико црквених књига са загонетним неким знацима над текстом црквених пјесама[1]); али је вјероватно, да је црква српска добила пјеније са истог оног врела, са којега је добила и књижевност, а то је на св. Горе Атоиске, те да је према томе пјеније старе српске цркве било врло блиско и слично грчкоме појању. Што је црква српска самосталнија бивала тим се и црквено појање њено све то више мијењало уносећи особине народнога духа.

За вријеме инвазије турске и ропства под Турцима умукоше јасна звона на звоницима српских богомоља и царских задужбина, а са њих и по готову и пјесма црквена, јер inter arma silent musae; вијек овог робовања вијек је великог застоја у историји и животу српскога народа. И зар чудити се онда, што ми по извјештају егзарха Максима Рајковића[2]). имађасмо свештенике, који знађаху *простачки* појати, а неке, који знађаху *српски* појати, а неке, који не знађаху *ништа* појати, док су се Њемци славили и дичили колосалним дјелима музичких великана Баха и Хендла. Јован Рајић у историји катихизиса оставио нам је спомена о том, како се карловачко-београдски Митрополит Мојсије Петровић (1677—1730) први о том, да се у црквама у подручју његове митрополије поправи црквено појање. Он је „довео на св. Горе јеромонаха Анатолија, искусног псалта (пјевца), и устроји у Београду грчку школу, на које је по времену узимао ђуноше са добрим гласом, које је онај псалт научно појати по грчкој псалмоди, числом довољне, чим је цркву народно увеселављао; и тако распространивши се грчку пјенију свуда, преста српско пјеније сасвим, тако да се данас једва гдје чује."

Дакле за вријеме ропства под Турцима изопачило се било појање у српској цркви и удаљило од грчкога начина што бисмо наслутили

[1]) Такву једну књижицу, колико се сјећам, има г. Тихомир Остојић, професор у Новом Саду. Да ли је протумачио оне знаке над текстом, није ми познато. И покојни Н. Дучић има у својим рукописима забиљежену једну пјесму из Хиландара (Пагуа скѣрнила), али је по тим мртвим знацима непротумачивима, тешко доћи до мелодије.

[2]) В. 56-ти Гласник срп. учен. друштва. *Београд* предговор Октоиху 1891.

у оном *простачком* и *српском* појању, које наводи егзарх Максим Рајковић. Доласком грчкога псалта Анатолија обновиле су се старе везе међу српском и грчком црквом у погледу црквенога појања, те је вјеровати, да је овај псалт Србе поново научио појати по старом грчком начину (псалмоди), а то ће рећи на основу система старог византијског осмогласја. Те и ако наше данашње појање носи отисак народних особина и духа народног, то данас слободно можемо рећи, да је појање у нашој цркви чисто *српско-народно*, ипак на њему можемо практички доказати све оне законе старе, јелинске музике, и на овој основаног грчког, византијског појања у 8 гласова.*) (Наставиће се.)

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић**, свештеник катихета и професор у Загребу.

Исповијед.

Исповијед састоји се у томе, да се подражава ап. Петру. Само што је познао своју погрешку, изашао је из проклетога дома архијерејског, гдје се одрекао Христа, и одмах је иступио из друштва оних безбожних војника и слугу, који свезаше Господа. Тако и ти иступи из оних рђавих друштава и познанстава, међу којима си дотле живио, као блудни син. Петар се удаљио на усамљено мјесто и тамо стао размишљати о оном тешком гријеху, којега је учинио; он се жалостио, ломио, и заиста није просуо двије суае, већ је купао у суама сво сво̀је срце: изиђъ вонь, плакаасѧ горкw. Удаљи се и ти у самоћу, макар на један час, одбаци сваку другу бригу, сабери своје растрешене помисли, и што је могуће усрдније помоли се Богу, да ти Он помогне сјетити се гријеха̀. А ако се не уздаш у своје сјећање, напиши их на папир. Метни преда се десет заповиједи Божијих и погледај их добро, које си од њих преступио? Сјети се седам гријеха смртних, и расуди које си од њих учинио? Испитај скроз своју савјест, у чему си сагријешио умом, ријечима или дјелом? У чему си крив пред Богом, пред ближњим, пред самим собом? Ако си с ким у свађи, опрости му од снега срца; ако имаш у себе што туђе, поврати; ако си дирнуо у чије год поштење, поправи нанешену увреду; потужи уздахи и горко

*) У овом чланку у 15 бр. нека се исправе ове замашне штампарске погрешке: стр. 194. ред 17. од доле мјесто дијатоничка треба дијатонична; 13. ред мјесто енхармоничка треба енхармонична; стр. 195. у 11. реду од доље мјесто μεταβολή треба μεταβολή; једна ред ниже мј. ὑπαλλαχή и ἐναλλαχή треба ὑπαλλαχή и ἐναλλαχή; у 8. реду нека се грчки текст овако исправи: μεταβολή κατὰ δύϭτημα; у 5. реду мјесто παραλλαχή треба παραλλαχή. **В. Б.**

заплачи. А поврх свега тога — укори сама себе, остави све своје пређашње гријехе, одлучи за стално, да их нећеш више чинити. Ето кад се тако спремиш иди духовнику и знај, да ћеш добити потпуно опроштење. „Сердце сокрушенно и смиренно Богъ не уничижитъ“. А кад дођеш к духовнику, гледај, да исповијед твоја буде понајприје без лажнога стида, а за тим без икаквих испричавања. Безъ стыда: јер ја знам, да сви ми живимо на бијеломе свијету лицемјерством фарисејским: у ствари смо једно, а хоћемо да се покажемо сасвим другима. Отуда и долази то, да се и на исповиједи стидимо показати се, да смо грјешни: та ми све хоћемо да се покажемо пред људма да смо свети. *Без изговарања*: јер ја знам, да на исповиједи ми не рјетко исказујемо ма какав гријех, шта више у оном часу и у друкчијем облику. Признајемо да смо сагријешили, па се ту одричемо и себе ограђујемо. А најгоре је то, да често своју кривицу бацамо на друге. Мјесто тога, да кривимо себе, ми окривљујемо друге. То је још гријех наших прародитеља.

Сагријешили су Адам и Ева, преступили су заповијед Божју, окусили су од забрањенога плода, па се застидише — и сакрише. Бог их позива на одговор: Ядаме, гдѣ си? Еѵа, что сотворила еси? А они мјесто кајања, лагаше, бацаше кривицу једно на друго. Нисам ја крив, говораше Адам, жена је коју си ми ти дао, саблазнила мене. — Ни ја нисам крива говораше Ева: мене превари змија. Ево на пр. долази на исповијед на коју хришћанин или хришћанка. Духовник их пита: Ядаме, гдѣ си? Еѵа, что сотворила еси? А они се стиде да исповиједе гријех свој, једно исповиједа не потпуно, а друго сасвим прећуткује. Али сам дух Божји говори устима Соломона: ко скрива гријех свој, тај нема никакве користи. Гријех по ријечима светога Василија Великога, јест така рана, која ће ако је не покажеш лијечнику, постати неизлечивом. А када ти Хришћанине окривљујеш на исповиједи друге, а не сама себе, то није исповијед већ окривљивање ближњега. Зашта, на тај начин, идеш к духовнику с једним гријехом, а враћаш се од њега још грјешнији. — А чега да се и стидиш, зашто се изговараш? Да ли зато, што си ти чувен и и племенит човјек? Али знај, да је и цар Давид био цар, па се ипак није стидио, нити се устручавао признати гријех свој. *Гријех мој, говори он, казах теби, и кривице своје не затајих* (Пс. 31. 5.): *сагријеших Господу* (2. цар. 12. 13). А чега да се стидиш, зашто да се изговараш? — Не, брате мој! Без икаква стида, смјело кажи гријех свој; без икаква изговора вјапи, да у твом гријеху није нико крив, већ твоја зла воља! Гријех исповиједени — већ није гријех.

И ево, по благодати Божјој, без стида, без изговарања ти си се исповиједио; духовник те је разријешио, и ти примивши од њега, благослов, одлазиш. Шта сад преостаје теби да чиниш? Преостаје оно што је главно и најнужније. Прије свега надржи епитимију, коју ти је дао отац твој духовни. За тим исправи живот свој: а ако и то не учиниш, тада исповијед твоја неће бити исповијед, већ само празне ријечи, тако вели свети Василије Велики. — И тако, *прво је*: ако си с ким у свађи, ма због ког узрока, мораш му опростити од свега срца, јер ако му не опростиш, и теби се не ће опростити, по ријечима самога Христа: *Ако опрашташ људима гријехе њихове, опростиће и вама отац ваш небески. Ако ли не опраштате људима гријеха њиховијех, ни отац ваш не ће опростити вама гријеха вашијех* (Мат. 6, 14 и 15). А знате ли шта се данас догађа? Иду на исповијед два Хришћанина, крвни непријатељи међу собом, и остављају непријатељство своје. Гдје остављају? На прагу врата црквених. Опростивши један другом они се причешћују светих тајна у међусобном миру; али код излаза из цркве, чим само прекораче праг црквени, одмах се и њихово непријатељство прилијепи за њих и постају стари непријатељи. Може ли се то сматрати за исповијед? Не, то није исповијед већ празне ријечи! *Друго:* проводиш ли с киме у грјешном пријатељству, имаш ли према коме забрањену љубав? Одбаци их сасвим, одбаци их се за стално: не можеш ти у исти мах љубити и Бога и блудницу! Један филозоф навезе се на море, и послије кратке пловидбе, подиже се страшна бура, и њему загрози неизбјежна пропаст; но он се некако спасе. Вративши се кући даде заиздати онај прозор, са којега се видјело море, да не би гледајући у море, поново пожелио да се вози по њему. Ах, љубезни брате, колико си се пута ти налазио у опасности да изгубиш и свој живот и своју душу због забрањене љубави или пријатељства!... Теби је пошло за руком да се набавиш од опасности, па за то се чувај и ти тога у будуће! Не иди више оним путем, не улази на она врата, не гледај на оно окно, затвори што јаче очи своје, да се не би опет увукла змија у срце твоје... И ако не учиниш тога, твоја исповијед не ће бити исповијед, већ само празне ријечи. *Треће* и пошљедње јест: ако имаш у својим рукама ма што туђе, ако си увриједио кога, одмах поврати, неизоставно поврати, иначе нећеш добити опроштења. Не само духовник, обични свештеник, но ни сам Патријарх, цио сабор Архијереја, ни нити један од анђела Божијих немају права разријешити тебе, ако ти не вратиш увриједјеному оно, што си ти узео од њега. Сам Бог, тако рекши, не може ти опростити у том: он је правосудан он је — сама правда,

па је ли могуће, да би он хтио неправду? Не! Чвор увреде неразрешив је! Душа је бесмртна, а по томе је и дуг њезин вјечан! Узмимо, ти погрдиш име Божје, одрекнеш се вјере, поново разапнеш Христа: има ли од ових већих гријеха? Ипак, ако их ти исповиједиш и покајеш се, има духовник право да ти опрости: све су то гријеси противу Господа Бога, а Бог је дао своме свештенику такову власт, да би све оно, што он свеже или разријеши, било свезано и разријешено, ма у чему да сагријеши човјек противу Бога. Али, ако си ти узео штогод од ближњега, ма да и исповједиш тај гријех, ако нијеси уз то повратио узето, нема ни свештеник права да те у томе разријеши. Овај сиромах, кога си ти увриједио, није дао свештенику власти, да ти опрости, није га поставио својим повјереником: па како ће ти опростити? Али ћеш ти рећи: „Ја дајем тамјан, зејтин и свијеће у цркву, прилажем на манастире, жртвујем на сиротишта“... Па зар за то мислиш ти добити опроштење? Зачепи уста своја, умукни!.... Никакав закон, ни Божји ни људски, не дозвољава никоме раздавати оно, што је туђе: Оно, што си ти узео од сиромаха, није твоје, већ туђе; а ко ти може то поклонити? Заиста, ако су десет заповиједи Божјих, које забрањују не само узимати него и желити оно што је туђе, само приче, онда си ти прав, а ја лажан. Али ако су ове заповиједи непромјењиве ријечи Божје, тада ти немаш опроштења, а ја говорим истину!...

Говор

о седамдесетом рођендану Његова Величанства најмилостивијега цара и краља Франца Јосифа I.

— Изговорио 5. авг. 1900. у осјечкој свеТоуспенској цркви **Лазар Богдановић** —

Многопоштовани грађани!

Неограничена вјерноподаничка љубав наша према осв[illegible]ној особи Његова Величанства, најмилостивијег нам цара и краља Франца Јосифа I.ога искупила нас је у овај свети храм Божји, да као добра и послушна дјеца пред Престо Бога Вишњега у страхопоштовању принесемо топлу и усрдну благодарност, што је изли Божанску милост Своју на свеопштег оца нашег и миропомазаника Свога — Његово царско и краљевско апостолско Величанство, те је чило и здраво доживјело седамдесету годину земаљскога живота Свога.

Ријетки су и обични људи, још су ређе крупносане главе, које су сретне да дочекају седамдесету годину живота свога у крепком и челичном здрављу тијела и духа. Обична превелика брига за ред и

мир у земљи и неуморно старање за благо народа својих владаоце прије времена сломи и скрши. За то ако је икоји народ на сви јету дужан да благодари Богу за дуг живот свога владаоца, . . , народи простране Аустро-Угарске монархије дугују у том погледу највећу благодарност Богу, јер је света десница Његова нашег доброг, мудрог и праведног Владаоца цијела и неповријеђена, чила и здрава провела кроз све буре и несреће, с којима се Он у животу своме и као човјек и као владалац сусретао, — и милост Га Божја удостојила, да данас наврши Богом-благословену седамдесетгодишњицу Своју. Узнесимо с тога, многопоштовани грађани, срдачну благодарност нашу Богу великоме, што је толико добра учинио љубљеном нам Цару и краљу нашем, а тиме и нама — свагда непоколебиво-вјерним поданицима Његовим!

Али није доста да се ограничимо само на благодарност добром Богу за изљевену милост Његову над миропомазаником Својим. У овом свечаном часу свега дужност нека нам буде, да се од срца помолимо Свевишњему, да нам најмилостивијег нашег цара и краља — на радост прејасног владалачког дома и на добро и утјеху свију народа Аустро-Угарске монархије — сачува жива и здрава, сретна и задовољна до крајњих граница људскога вијека!

Сем милости Божје продужиће драгоцјени живот и укријепити здравље љубљеног нам владара и наше добровољно испуњавање поданичких дужности, које смо дужни вршити према крунисаној глави Његовој. Ја знам, ја вјерујем, да су вама свима познате те дужности; али свјетиња данашњега дана захтијева од мене, да вам их у памет приведем.

Поданици су понајприје дужни љубити свога владаоца, јер је Он послије Бога први Отац, Који се неуморно брине и стара за срећу и благостање земље и Својих народа.

Поданици су дужни владару одавати највише поштовање, јер је Он Божји изабраник и посланик. А и св. Писмо нам заповиједа: „Бога се бојте, цара поштујте!“

Поданици су дужни покоравати се владару и слушати и вршити Његове заповијести На покорност према Цару и Краљу упућује нас св. Писмо овим ријечима: „будите покорни свакој власти човјечијој, Господа ради, ако цару, као господару; ако ли кнезовима, као његовим посланицима“ (1. Петр. 2, 13. 14.). А испуњавање заповијести владаревих налаже нам сама савјест наша, јер се оне клоне на добро и корист нашу.

Поданици су дужни добровољно и без поговора служити своме владару, било то новцем, било имењем, било и самим животом својим. Тај смисао имају и оне ријечи св. Писма: „подајте цару царево, а Божије Богу.“

Поданици су најзад дужни усрдно се Богу молити за здравље царско, за мирно царевање и мудро управљање Његово. Цар и Краљ је глава земљи и народу; народ је тијело Његово. Под здравом главом и тијело је здраво.

Ове свете дужности према освећеној Особи владареној нека нам дакле свагда буду на уму и вршимо их добровољно!

Сад пак пред лицем власти у најдубљем страхопоштовању и поданичкој вјерности честитајући Његовом Величанству у име српско-православнога свештенства и народа овдашњега овај редак и свечан дан у драгоцјеном животу Његовом подижем глас свој према небу и кличем: поживи нам Милостиви и Добри Боже Његово Величанство, најмилостивијег нам Цара и Краља **Франца Јосифа** I.ог. на многаја љета! Амин.

Свеза између Бога и човјека.

— По њемачком **Милан Поповић**, парох. —

[Приједор.]

Вјечни, бесконачни, Боже. Ми падамо преда Те у топлој молитви подижемо се опет у срећном повјерењу, које се не да исказати: Оче, наше срце, дјетињски лети теби у загрљај, и тежи за Твојом заједницом. О кад би нас, Боже, којом срећом увијек прожимао осјећај твоје близине! кад би њиме обузети увијек управљали свој духовни поглед на оно, што је непролазно, свето! кад би била Твоја воља наша воља, и кад би се наше срце у вјери и нади Теби сасвим предало. Ми морамо признати, да без Твоје љубави, без Твоје заједнице, нема мира за нас, нема среће, ни на небу, ни на земљи. Нека нас уздигне, нака нас оснажи то осјећање! У оним часовима, кад се наша душа слободније и искреније Теби уздиже, у тим часовима, нека нас у напријед обузме осјећај сласти оног свијета, и нека потврди нашу љубав, нашу вјеру и нашу вјерност.

Жалосно је, кад се неки људи отуђују од живота, који је од Бога, кад се не оживљавају светим мислима на Бога, кад се не загријевају ревношћу у својој служби, и не уздижу вјером и надом. Могу такви од Бога отуђени људи хулити на свете осјећаје; али мир и радост духа, унутрашња тишина, снага, да с висошћу тријумо, једном

рјечју онај свети мир срца, за којим сви теже, само је плод побожног мишљења свезе с Богом, у којој треба да буде човјек с Богом.

Испитујте своје срце, побожни хришћани, питајте: гдје ћете мира наћи? па ће вам јасно бити да са земаљским нико није задовољан: само се у свези с вјечним ваше срце уздиже до мира и блаженства. Узвишена намјера светог Спаситеља састојала се је у том да доведе људе до заједнице с Богом. То што нам се у његовом животу тако јако допада, јесте дух небеског побожног мишљења, свеза у којој Га видимо с Богом. Ту свезу потврђују његове ријечи: Азъ и отецъ єдино єсма, кто мѧ слышитъ, слышитъ посласшаго мѧ. Ко учествује у Божанској заједници, тај слуша ријеч Божју, томе је Бог близу, и показује му се свугдје у његовим дјелима.

Кад би нас којом срећом обузео побожни дух Христа Спаситеља!

Хришћанства нема тамо гдје се само право чини, већ тамо, гдје човјек ради у служби Божјој, гдје влада дух вјере, оданости и наде; и то ће нас довести до свезе са светим, и с духовним свијетом. Поглед на преблагог Исуса, нека нам престави свезу, у којој треба да буде човјек с Богом. У ту свезу ступа онај: 1) кога прожима свето осјећање близине Божје; 2) кога оживљава радосна ревност у својој служби; и 3) кога одушевљава оданост Богу у вјери и нади.

Послије те троструке везе посматрајте живот Исусов, па ће вам изаћи пред очи светиња те свезе с Богом, али прије снега ваља доказати, до којег она величања уздиже, какву јачину и мир даје, какве она изгледе отвара.

1). Стални, свети поглед на Бога, јесте света црта у карактеру Исусовом. Он све спаја с мишљу на Бога. Он везује сваку појку за религиозна мишљења! свугдје види у природи великог створитеља и све држитеља; види гдје Бог птице рани, љиљане облачи, и гдје одржава живот тичице малене; гдје год опази човјечанске потребе, ту види и добро старање и утјешно вели: Ваш небески отац зналде шта вам је потребно. Све што с благословом учини, признаје, да је то вјечни учинио, који му је дао снаге; гдје Га позивају да учини више дјело, у том случају Он подиже своје очи с молитвом к Богу, и обраћа душе обрадованих к њему. Спази ли да се показује благослов Његове науке, тада хвали Бога, који је дао благослова по ријечима јеванђељским, Он није тражио своје славе, већ славу небеског Оца; нашао је за тим да Га пред свијетом прослави. И на самој смрти препоручује својима свето вођење Божије. То узвишено осјећање близине Божје у Њему не помрачава ни бол ни патња: оно га челичи као

анђео у борби са смртним страхом; оно му налази пред очи у оном тренутку, кад се растаје са земљом: Он је остао у светој вези с Богом до својег краја.

Ви ћете ступити у ту везу с Богом, или ћете у њој остати благ. Хришћани ако одушевљени побожним духом Исусовим, у себи сачувате ону узвишену помисао на Бога, ако нас у свако доба, живо обузима осјећај Његове близине, ако у свему што вам се открива, признајете утјецај, допуштење и руковођење Божје. Бог је близу побожног срца: оно с радосним одушевљењем кличе: *Господе, ишао или лежао, увијек си уза ме:* ја те налазим на небу и у утроби земљиној, и на најкрајњем мору: гдје своје око подигнем, гдје примјетим да снаге дјелују, ту си Ти, бесконачни, ту се открива Твоје величанство, ту утјешно говориш срцу моме. Ко се само у часовима, који су посвећени молитви, сјећа Бога, кога треба упозорити на трагове вјечне моћи и мудрости, ко се чуди само великом у природи, а не види како у великом, тако и у најмањем узвишеног створитеља, ко у свјетским догађајима види човјечију мудрост и моћ, а не види безконачног, ко наслућује свете намјере, — тај Бога не познаје. Само о ономе чији се поглед свагда управља на Божје наредбе, на намјере и вођење, који у свему види Бога гдје дјелује, само о том се може казати, да је с Богом спојен. Но увјерењу хришћанства намјера величанствених дјела природних састоји се у томе, да нас повуку к Богу. Што се безбожном само с гледишта насладе и уживања показује, то побожни сматра као свето откривење Божје. Бог је по ријечима светог апостола Павла с тога природу тако величанствено уредио, да људи могу Господа тражити, да Га могу осјећати и наћи и до душе Он није далеко од сваког од нас, јер ми у Њему живимо и јесмо. Не удаљујмо се браћо моја, од Оног, помоћу кога ми јесмо, Који наш живот чува, Који у сваком погледу на нас дјелује. Ми Га можемо наћи и обожавати у великим законима природе и њеним дјејствима! Бог је у грому као и у фијуку вјетра, у бури, као и у хладној ноћној тишини. Гдје се клице развијају, гдје нам се показује цвјетање и прецвјетавање, гдје се живот и снага открива, ту нам се Бог открива, и ту осјећамо његову близину. Ми ћемо вјечног наћи у свему што је лијепо, величанствено и узвишено, јер што је величанствено, од Бога налази. Ми ћемо Га наћи и поштовати у својим срцима; што је њежнији наш осјећај к добру, што дубље презиремо зло, што је строжија наша савјест, тим више поштујемо Светога; у толико смо у искреније заједници с њиме Ми. можемо Господа наћи у Његовим благословима: гдје нас ма каква наслада усрећи, ту нек захвалан поглед к Богу,

освети радост нашу. Ето тако је Бог близу нас, и наша срца близу Њега: тако ми стојимо са страхопоштовањем, захвалношћу и љубављу у светој вези с Њиме.

2). Где је тај осјећај близине Божје, ту је и радосна ревност у својој служби, поштовање Његове воље и неуморно дјеловање за намјере Божје. Поглед на Бога оснажава и јача нас у добру. Срце је само кадро Бога обожавати и радовати се што испуњује Његову вољу. С тога се без вјерне послушности Богу не може ни замислити веза с Богом. Таквом вјерном послушношћу према Богу нарочито се преузносила веза Исусова с Богом. *Јаж и отецъ ѣдино ѣсма*, рекао је Он у оном смислу: ја не тражим своје части; *храна се моја у томе састоји, што испуњавам вољу Онога, Који ме је послао, и вршим Његово дјело.* Шта је друго био цио јаван живот Исусов, него дјеловање за оно, што је Бог хтио испунити? Како је Он угледао баш у том послушном дјеловању биће своје везе с Богом? Како је Он био непоколебиво вјеран томе великом позиву! *Он је остао*, хвали се св. Петар с њиме, *Богу послушан до смрти на крсту.* И у духу тог непоколебивог испуњавања воље Божје вели један други апостол: Ко ће нас раставити од љубави Божје. (Свршиће се.)

Разно.

Почетак XX. стољећа. — Почетком ове године готово у сваким новинама и у сваком часопису претресало се питање о почетку XX. стољећа. Једни су тврдили да 1900. годину треба сматрати почетком XX. стољећа, а други 1901. годину. Нема спора, да је мишљење других правилније, али само у том случају, ако узмемо да је наше бројање година правилно, т. ј. ако узмемо да је од рођења Христовог до сада прошло заиста 1899. година. Но да би се ово правилно ријешити могло, вала тачно одредити, које се године родио Исус Христос. Стари оци и црквени писци као: Јустин Мученик и Тертулијан говоре о томе неодређено, те се и година рођења Христова не може тачно одредити. Јасније о томе говоре: Иринеј еп. лионски, Климент Александријски, Јевсевије и др. Годину рођења Христовог они односе 751. а. u. c. т. ј. од основања Рима. Али у половини VI. вијека римски абат Дионисије Мали напустио је Диоклецијанску еру и узео је 754. од основања Рима за годину рођења Христова. Дионисијево бројање година примили су сви хришћани, те је према њему прошло од рођења Христова 1899. год., али оно није правилно, него је правилније да се рођење Христово односе 751. години. За потврду овога имамо осим поменутих писаца и доказе у Јеванђељу. У Матејеву јеванђељу (гл. II.) и Лучину (гл. I.) тврди се, да се је Христос родио у дане цара Ирода (Ирода Великог), који је по свједочби Јосифа Флавија, владао 37 година, и то од 714.—750. године а. u. c. Он је умро 750. године на 8 дана пред Пасху и одмах послије мјесечевог помрачења. Мјесечево помрачење било је за вријеме Ирода између 12. и 13. марта 750. а. u. c., а Пасха те године била

је 12. априла. Дакле Ирод је умро у почетку априла 750. године, а Исус Христос родио се за неколико времена раније. Други пак доказ одређивања године рођења Христовог имамо у јеванђеоском попису људства, за које се вријеме родио Исус Христос (Лк. гл. II.). Попис овај одређен је био на основу едикта цара Августа год. 746. У Јудеја започет је тај попис пошљедње године владе Иродове. Сирћу пак његовом прекинут је и настављен тек у вријеме Публија Сулпиција Квиринија, проконзула Сиријског год. 759. а. u. c. Попис учињен за вријеме владе Иродове изазвао је побуну. Међу побуњеницима спомиње се и неки Тевда, кога је Ирод осудио, да га жива спале, што је 12. марта 750. г. и учињено. Како је дакле попис отпочет до год. 750., а Христос се родио за вријеме овог пописа, то из тога пљеђује да је вријеме Христова рођења онда зима године 749.—750. Према томе рачунање Дионисијево погрјешно је за читаве 4. године, те је онда од рођења Христовог прошло не 1899. година, већ 1903. године. „Г. С. Ц.“

Свештено-удовички фонд у Сарајеву. У чланство свештено-удовичког фонда уписано је до данас 169 свештеника и то:

из митрополије	Сарајевске	. . . . .	46
„ „	Бањалучке	. . . . .	59
„ „	Мостарске	. . . . .	35
„ „	Тузланске	. . . . .	31

од овијех осигурано је њих:

71	на	1200	кр.	годишње мировине
15	„	1000	„	„ „
31	„	800	„	„ „
15	„	600	„	„ „
37	„	400	„	„ „

Двије породице умрлих свештеника већ уживају законом одређену мировину по 1200 и 400 кр. — Два су свештеника уписана с прилогом по 100 кр. као добротвори.

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволјела је из своје државне штампарије уступити нашем листу „Источнику“ на употребу потне клишеје (каиде). На тој указаној пажњи и помоћи изриче потписано уредништво „Источника“, како Високој земаљској влади, тако и управитељу државне штампарије г. **Ј. А. Хенигу** у име своје најтоплију благодарност.

У Рељеву, 30. септембра (13.) 1900. **Уредништво „Источника“.**

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. консисторија Дабро-босанска.

Број 271.
Реф. I. ex 1900. 3—1

Едикт.

Овијем се јавља Јовану Милиновићу, из Бос. Крупе, сада незнаног боравишта, да је у његовој бракоразводној парници са супругом

му Аном рођ. Радић за његовог службеног заступника постављен часни госп. Јован Вранешевић, парох у Доброселу, те ће се започета парница, ако се Јован Милиновић овом духовном суду не пријави, или себи другог заступника не назначи, са поменутим заступником водити и окончати.

Из консисторијалне сједнице држане у Сарајеву 7. септембра 1900. године.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Српско-православна АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Број 3540,, ех. 1899. 3—2

Едикт.

На молбу Јоке Јоксимовића, рођ. Мауноге из Сарајева, позива се супруг њезин Ристо Јоксимовић, из Сарајева, који је исту прије 11 година напустио и своје боравиште од тога доба назначио није, да се овом духовном суду до 15. децембра 1900. године тим прије писмено или усмено пријави, што ће се иначе брачноразводна парница, сходно прописима, и без њега довршити.

Из сједнице српско-православне АЕМ. консисторије дабро-босанске, у Сарајеву, дана 24. августа 1900. год.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Српско-православна АЕМ. консисторија Дабро-босанска.

Број 3456. 3—3
Реф. 1173. ех. 1899.

Едикт.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска, као духовни суд овијем позива Јосифа Келбића незнаногa боравишта, законитога супруга Александре рођ. Розенберг, из Сарајева, да се до 15. дец. 1900. год. лично или писмено тим прије пријави, што ће се у противном случају од његове супруге започета брачноразводна парница повести и са његовим службено постављеним заступником довршити.

Из сједнице консисторијалне држане у Сарајеву 17. августа 1900. године.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

П. н. претплатницима и дужницима „Источника“.

Пошто се већ приближује и свршетак године, то се умољавају гг. претплатници, да нам своју дужну претплату што скорије измире, како би и ми могли што прије штампарске трошкове исплатити и на своје вријеме са штампаријом рачуне пречистити.

Уједно се опомињу и она неколицина заосталих дужника, да свој дуг већ једном измире, јер сами знају, да за њих није баш похвално лист читати а не плаћати га.

Администрација „Источника“.

РЂГ/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. **15. ОКТОБРА 1900.** **БР. 19.**

Садржина:

Знаменско. — Слике из историје црквеног пјесништва и музике у православној цркви. — Религијозно-морални листићи. — Свеза између Бога и човјека. — Разно. Изјава. — Јавна благодарност. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ПОЗИВ

члановима Матице Српске и свему српском народу.

Књижевно Одељење Матице Српске, хотећи да угоди често наказаној жељи јавне штампе, хотећи да својим радом што боље задовољи потребе нашега друштва, и нарочито, да књигом што више користи Матичиним члановима: већ више од године дана претреса на својим седницама питања о програму својега рада и о облику Матичиних издања. У седници од 2. (15.) марта о. год. дошло је Одељење до коначних одлука, које је и Главна Скупштина Матична једнодушно прихватила.

Те одлуке износимо сада у име Главне Скупштине Матичине пред чланове Матичине и пред васколики Српски Народ, чијем умном напретку и служи Матица, и позивамо све пријатеље српске књиге на моралну и материјалну помоћ.

Овим одлукама се смера на то, да Матичина издања буду што *савременија* и да им садржина буде од што *невеће вредније интереса* и *користи* за читаоце. Стога ће *Летопис* од ове године чешће полазити своје читаоце, сваки два месеца, те ће излазити шест пута на годину у свескама од 7—8 табака. Признајемо, да би Летопис тек онда корачао с временом, кад би се јављао сваког мјесеца, али сада Матица нема средстава да изда на годину 12 свезака: до одзива чланова и претплатника стоји, да и то што скорије буде.

Новим реформама се иде за тим, да Летопис и својом садржином задовољи љубав према знању и просвети, и жељу за отменом забавом својих чланова и читалаца. Летопис треба да буде модеран књижевно-научан орган, који ће пратити и приказивати живот Срба и осталих просвећених народа у свима правцима културнога рада, и то не само у расправама и чланцима, него и у што тачнијој и што опширнијој информацији. Особито ће се настојати да се свака нова српска књига објасни, приказе или оцени, а и сваки страна која се тиче Срба. Опширан програм Летописа ће се у своје време објавити.

Да би Летопис био што спретнији и згоднији, њим ће се за тим, да се сваки предмет у једној или највише две свеске доврши. Веће расправе или белетристичне ствари се неће прекидати на дуге рокове него ће се штампати у једној књизи те ће их читаоци добивати целе на руке. И у овом правцу, у издању *засебних књига* уз Летопис, Матица ће моћи само тако развити живљи рад, ако узима што више радника и помагача. За први мах ће Матица издавати толико књига, колико на то претече преко Летописа на садашњих материјалних средстава.

Летописом и засебним књигама хоће Књижевно Одељење да задовољи књижевне и научне потребе образованијих чланова нашега народа.

За широку масу нашега народа: за ратаре, тежаке, занатлије, раднике, ученике, а донекле и женски свет, издаваће матица као и досад

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV | Сарајево, 15. октобра 1900. | Бр. 19

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Умировљен. Актом АЕ. и М. Конзисторије Дабро-босанске од 22 септ. о. г. бр. 1488. умировљен је свештеник Симеун Кајић, из Бос. Дубице, уз одредбу да ужива половину прихода бивше Божићке парохије, коју ће послуживати Марко Поповић, дракленићки свештеник.

Постављени. За администратора Бочачке парохије, протопрезвитерата Бањалучког, постављен је парох крупски Станко Вранешевић, уз обвезу да с половином прихода испомаже умировљеног пароха Симу Княжевића, из Котор-Вароши. — На парохију Имљанску, протопрезвитерата Котор-Варошког, постављен је јеромонах Константин Чавић, у својству администратора.

Премјештен. Михаило Васић, администратор парохије Факовићке, протопрезвитерата Сребреничког, премјештен је на парохију Вочанску код Приједора.

Рукоположен. Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански Господин Николај благоизволио је дана 3. и 21. септ. о. г. рукоположити свршеног матуранта и Рељевског богослова Дамјана Грбића за ђакона, односно презвитера. Уједно је исти привремено постављен за срп. православног катихету на великој реалци у Бањој-Луци.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјеништва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —
[Сарајево.]
(Настављак.)

Било је, рекосмо, четири *главна, аутентична гласа* (ἤχοι κύριοι или ἀρθοι) и из ових четир *изведена, илагијална гласа* (ἤχοι πλαγίοι), те из овога слиједи то, да ова четир изведена гласа морају бити у многоме слична онима главнима.

Ко је добро научио 4. глас данашњега октоиха, а 8. глас не зна добро, нити је слободан у њему, врло ће лако, скоро непримјетно, појући 8. гл. прећи у четврти и обратно, јер почетци су им сасвим једнаки у самогласном и антифонском напјеву. Н. пр.:

4. гл. самогласан

попуно једнак са

8. гл. самогл.

тек послије ових почетних ставова разилазе се један од другога: *четврти*, да у миру и достојанству развије своју мелодику, а *осми* се диже у више регистре са већом живахношћу.

Сличност оваких почетака види се и из ова два примјера антифонскога напјева:

4. глас.

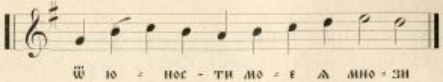

8. глас.

Свезу осмога гласа са четвртим видјећемо још и из завршетака њихових, гдје је крај осмога гласа *тоника* наспрам краја четвртога гласа, који је спрам онога *велики терц* његов; мелодија пак у истом случају мора се кретати у истој шкали са истом доминантом.

8. гл.

4. гл.

Трећи и седми глас кад појимо истом висином, онда им свршетци са свим падају један на другог, са свим су конгруентни, осим само у овом случају, кад пјевач не сврши глас са тоником, него са великим терцом.

3. гл.

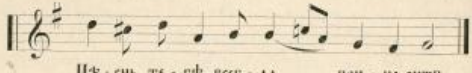

7. гл.

Много сличности има међу првим и петим гласом, што доказује везу њихову.

2. гл.

кад се упореди са:

види се, да имају заједнички почетак до „язьци“, и одатле се дијеле, да се опет састану у пошљедњих пет нота. Иста је шкала (G-moll), исти акорди, само што пети глас задржава тих тон према почетку, и строго се држи започетога moll-a, дочим први глас у другој половини извија се — рек' бих — отима у област dur-a, те нам се због тога чини, као да је пети *главни* глас, а први *изведен* из њега.

У томе се ето исказивала изворност и плагијалност ових 8 гласова старог грчког црквеног појања, на коме су многи радили и прије и послије Дамаскина, али његов рад је најважнији с тога, што је он изгонио из цркве грозно дерање и кречање, а увео у цркву благогласно појање, прилично цркви и светињи. Одавно су већ св. оци желили, да се избаци из цркве бесвјесно дерање[1]) и овим Дамаскиновим дјелом ограђено је црквено појање са двије стране: и против самовоље неких, који су се градили зналцима црквенога појања, а у ствари га грозно изопачише, и против неуких. Будући је требало у појању гдје-гдје дићи гласом, а гдје-гдје спустити; овдје мало лакшим темпом, а ондје мало живље убрзати: Дамаскин је завео и *ноте* или *знамена*. Грци су мелодију обиљежавали писменима своје азбуке. Имали су 24. слова и њих су биљежили над текстом у разноликим положајима: усправно, равно као вода, лијево и десно косо. Јамачно је и Дамаскин увео овај начин

Исправљањем и потпрањем мелодија бавио се и Кукузељ, који је над текстом обиљежавао мелодију знацима и нотама и то је веома распространио, тих знакова је код њега врло много. Ове његове ноте нијесу биле налик на оне, које је на западу завео Гвидон из Арецца (солмизација). Кукузељ се за Гвидоном и његовим шљедбеницима по својој прилици зато није повео, што је у православних у то вријеме све било сумњиво, што је било слике и прилике латинске.

[1]) 75. канон трулског сабора.

Овдје нам ваља набрајати и рећи што о пјесмама, које се поју на осам гласова, какав им је назив и како се поју у нашој српској православној цркви. Ово су те пјесме:

1.) *Стихире:* на Господи возвахъ, на стиховнѣ и на хвалитехъ са својим богородичнима и догматицима.
2.) *Антифони* или *степена.*
3.) *Тропари.*
4.) *Икоси.*
5.) *Кондаци.*
6.) *Прокимни.*
7.) *Ирмоси.*
8.) *Ирмоси и канонски тропари.*
9.) *Ексапостилари и свјетилни.*
10.) *Блажена.*

Стихирама

зовемо пјесме, које су спјеване, а поје се на стихове (већином) из псалама. Њих има три врсте. *а) стихире на Господи возвахъ* поју се самогласним напјевом, а завршују се са богородичним на Слава и нынѣ, који се назива још и догматиком; први му назив припада с тога, што се у њему прославља Пресвета Дјева Марија, а други, што садржи догматичко учење о лицу Господа Исуса Христа, а понаособ о Његову ваплоћењу и сједињењу у лицу Његову двије природе: божанске и човјечанске. Ови догматици поје се суботом на великом вечерњу и петком на свагдашњем вечерњу, кад је одание гласа. *б) Хвалитне стихире* поју се на крају јутрења послије ексапостилара и свјетилних, а зову се тако, што се пред њима поју (припјевају) стихови из псалама: 148., 149., 150. тав. хвалитних. Ове стихире имају исту мелодију као и стихире на Господи возвах, поју се дакле самогласним напјевом. в) *Стихире на стиховнѣ* поју се пред крај вечерња, и оне имају своје богородичне. У октоиху имају своју засебну мелодију, иначе се поју увијек самогласним напјевом. У првом, трећем, петом и шестом гласу поју се тропарским напјевом; у другом, четвртом и осмом поју се степенским (антифонским) напјевом; седми глас пак има најмање варијација. у њему се ове стихире поју једнако са самогласнима.

Антифони и степена.

Антифон ја пјесма, коју поје два пјевца или два лика наизмјенично. Има антифона: 1.) *изображителних*, то су псалми 102 и 145, који се поје на литурђији послије уводне или велике јектеније; 2. *празничних*,

који се (данас) рецитују пред Молитвами и Спаси ни на велике господске празнике; 3) *степенских*, који се пју недјељом на јутрењу, а саставио их је Дамаскин по примјеру степенских псалама. (Сравни Пс. 119, 1.2 са I. антиф. V. гл.; Пс. 120, 1 са V. гл. II. антиф.; Пс. 121, 1. са III. ант. I. гл.; Пс. 122., 3. са I. антиф. ст. 2. VI. гл.; Пс. 123, 1.2 са II. антиф. VI. гл.; Пс. 124, 1—3 са III. антиф. ст. 1. и 2. гл. II.; Пс. 125, 1 са I. антиф. гл. III. и VII.; Пс. 126, 1.2 са II. антиф. гл. III. и VII; Пс. 127, 1 са III. антиф. III. гл.; 128, 1 са I. антиф. IV. и VIII. гл.; Пс. 129, 1.2 са II. антиф. IV. гл.; Пс. 130, 1 са II. антиф. VIII. гл. Пс. 132, 1 са IV. антиф. VIII. гл.).

Тропари

су свештене пјесме, у којима се у кратко садржи битност празника или се прославља живот и врлине којега свештеља. Пју се на вечерњу послије Трисветога, на јутрењу послије Бог Господ и на литургији послије малога входа пред читањем апостола. Тропарима називају се још и поједине пјесме у канону и блажснама. Тропарским напјевом пју се и сједални, који на јутрењи непосредно долазе пошље тропара.

Кондаци и Икоси

као и тропари у кратко прослављају празнике и свештеље износећи нам свијетле стране хришћански моралнога живота њихова. Изузевши трећег гласа у свима другима пју се кондаци тропарским напјевом. Κοντάκιον bedeutet Stäbchen. Der Name bezeichnete ursprünglich, die das Lied enthaltende, auf ein Stäbchen d. h. einen rotulus gewickelte Pergamentrolle[1]), дакле свитак хартије, на којој је била пјесма написана. У пренесеном значењу значи саму пјесму.

Прокимни

су кратки стихови из псалама, који се пју пред читањем апостола, јеванђеља и паримеја. Има их великих и малих.

Ипакој

(од ὑπακούειν прислушнути, те по том потпијевати).

Овако су се звале пјесме, које је народ у старој цркви за чтецем потпијевао. Садржај им је: истина о Христову васкрсењу и радосна вијест о њему, коју разгласише апостоли и мироносице по цијеломе свијету.

(Свршиће се).

[1]) *Krumbacher*: Gesch. d. byz. Lit. стр. 693.

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

У чему је право кајање.

Право кајање састоји се не само у томе, да човјек јавно исповиједа (духовноме оцу) своје гријехе, већ и у томе, да више не пада у њих, већ да и скрушеним срцем жали, што их је учинио, — и не само да жали, већ да их и заглади дјелом кајања и уз то таким дјелом, које би не само било ријечним учињеним гријесима, већ их и надвисивала Сујетно је кајање онога, који хоће да краткотрајним уздржањем од јела и пића и једнодневним постом покрије вишекрстну своју прождрљивост и пијанство! Бескорисно је кајање онога, који мисли кратким и малим неким умртвљењем тијела очистити многогодишње и тешке гријехе смртне! Неправедно је кајање онога, ко се узда да ће са неколико уздисаја и неколико удараца у прса загладити многе неправде св је! Сумњиво је опроштење гријеха онога, који мисли да ће са неколико суза а без трудова и подвига, својствених правому кајању, омити своја многа безакоња и нечистоће грјешне и тијем се избавити од вјечних мука! Много су суза пролили Ниневљани, и велико је било њихово кајање: сви су се они, од малога до великога, обукли у крпе, заповједили да посте не само људи но и животиње и обратили су се Богу у молитви покајања; па и уз то нису били сасвим увјерени о свом спасењу од пријетеће погибељи, јер су говорили: *„Ко зна, еда се поврати и раскаје Бог, и поврати се од љутога гњева својега, ше не изгинемо* (Јона 3, 9) . . . . и ако они, послије јакога кајања, ипак још нису били увјерени да ће их Бог помиловати и опростити њихове гријехе: то како може бити увјерен онај, који мисли кратким кајањем и са неколико суза опростити себе од многих тешких гријеха? Ти неш можда рећи: „Ниневљани су били незнабошци, — они нису знали, што говори св. писмо: *Срца скрушена и понижена не ће одбацити Бог* (Пс. 50, 17); *Господ је близу онијех који су скрушена срца и помаже онима, који су смјерна духа* (Пс. 33. 18); *рекох: исповиједаћу Господу преступе своје*; *и ти скиде с мене кривицу гријеха мојега* (Пс. 31. 5); а ми, вјерни, уздамо се, да и мале суза, удружене са исповиједањем гријехâ, могу испросити од Господа опроштење: На то одговарам: заиста могу, али само онима, који се налазе на вишци живота свога, који немају више времена да оплакују гријехе своје и да принесу плодове достојне кајања; — такима даје Господ милост своју и за једну искрену скрушеност. Примјер је за то — разбојник на крсту.

А од здравога човјека, који има времена за кајање, тражи Бог многе суze, многе трудове и подвиге, док се трудови кајања не изједначе, или још боље, не надмаше све учињене гријехе.

А за суze треба казати још ово: има људи, који се умиљавају срцем и плачу за гријехе своје, а ипак не престају гријешити: каква је корист од таких суза, кад не поправљају свог живота? Неки и исповиједају гријехе своје са сузама, а по том се опет враћају на исте гријехе; но каква је корист од сузнога умивања, кад се они тако радо и поново заглибљују у прељашње грјеховно блато? И тако, није довољно само жалење и краткотрајна срдачна скрушеност, без истинитог кајања, већ се оно састоји у томе, да се сами жалимо и плачемо због гријехâ, већ да се и не враћамо више к њима, а за оне гријехе, који су већ учињени, принесемо плод кајања. Апостол Павле говори, *да кајање Исавово не нађе мјеста ма да га је и са сузама тражио*(Јевр. 12, 17). А зашто није примио Бог суze овога грјешника, зашто они не очистише грјеха његових? Св. Златоуст одговара на то овако: „Он не нађе мјеста покајању, јер сам не показа достојно покајање.“ — Други ће можда рећи: „Апостол Петар није дуго плакао па је добио опроштење гријеха; тако ће се и мени опростити гријеси без многих трудова покајања, ако ја само један час проплачем пред Господом.“ Таковому одговара мјесто мене ученик самога апостола Петра, св. Климент: он вели, да се је св. Петар, сваке ноћи, чувши пјевање пијетла, одмах сјетио свога одрећења од Христа, устао с постеље своје и пао на земљу, лијући у горком плачу многе суze, и тако је чинио он кроз цио свој живот. А црквени историчар Никифор додаје, да су очи св. Апостола биле од свакидашњега плача увијек црвене и као крваве Ето каково је било Петрово покајање! А ти, који се уздаш да за један час оплачеш све гријехе своје, можеш ли тако дуго плакати, као што је плакао ап. Петар? хоћеш ли сваке ноћи тако нарицати, као што је он нарицао? Јеси ли ти у стању поднијети таке тешке труде и подвале, како је поднио св. Петар ради Господа свога за своје одрицање, да је и распет био на крсту стрмоглав? И тако, не уздај се у своју малу срдачну скрушеност, не уздај се у слаби свој труд, у краткотрајни подвиг: покажи покајање пред Господом, које одговара твојим великим гријесима, шта више и веће од њих, с многима сузама, и тада, о грјешниче, очекуј од њега милости! Апостол говори: *Као што дадосте уде своје за робове нечистоти и безакоњу на безакоње, тако и сад дајте уде своје за слуге правде на посвећење* (Рим. 6. 19). А св. Григорије Двојеслов говори: Покајање се познаје по плодовима, а не по корену и лишћу; Господ је проклео смокву, која је имала само лишће али

бесплодна; исто тако и једно устмено исповиједање гријехâ Он не прима без ограничавања тјелесног (трудом кајања). Обратите пажњу на ове ријечи: коријен покајања јест добра намјера исповиједити гријехе, лишће — то је само исповиједање гријехâ Богу пред оцем духовним и обећање исправљања, а плодови покајања — то је добар живот и трудови покајања. По овим плодовима и признаје се истинито кајање. Учвршћуј твоју добру намјеру, као коријен; умножавај ријечи исповиједања гријеха, као лишће на дрвећу; али, ако ти не донесеш по том плодова, достојних покајања, ако не исправиш свога живота, не заглади својих гријеха врлинама, гријесима противним, тада ћеш ти бити дрво, недостојно благослова божијега, — осим тога: бој се проклетства! У св. Писму читамо ми о два грјешника, који се кајаху за своје гријехе и исповиједаху их пред Богом, — то су Саул и Давид; али не добише обојица опроштење од Бога. Саул је говорио: *сагријеших, јер преступих ријеч Господњу* (1 Цар. 15, 24). Говорио је Давид: *сагријеших Господу моју* (2 Цар. 12, 13). Но Давид је добио опроштење и спасен је, а Саул не доби опроштења и погибе у гњеву Господњем. А како то? Зар је Господ неправедно судио, кад је једног грјешника помиловао, а другога одбацио? Не, није! *Праведан је Господ у свијем путовима својим* (Пс. 144, 17). Крив је томе сам непомиловани грјешник, т. ј. Саул: он је исказао своје кајање само у ријечима, и исповиједио је гријех свој само ријечима, али није показао истинитога покајања и исправка, ма да је имао на то доста времена. А Давид, у исповиједању свога гријеха — колико се потрудио у кајању! Сваке ноћи умивао је постељу своју сузама, устајао је у пô ноћи, кушао је пепео као хљеб, и пиће своје растворио је плачем; он је изнемогао од посла, изнурио је тијело своје и смиравао се пред Господом у покајничкој хаљини, с' главом пепелом посутом, — и ради ових трудова покајања не само да је добио опроштај гријеха свога, него је постао и љубазним избраником Божјим. А Саул који је само устима исповиједао свој гријех, и који се није трудио у кајању, остао је на вијеки неопроштен . . .

И тако, нека се нико не нада да ће очистити велике гријехе своје једном само исповиједи и краткотрајном срдачном скрушеношћу без трудова и подвига, својствених истинитому покајању, ако се, имајући времена да исправи живот свој, жалијенши да ово дјелом испуниш. Боље је, подражавајмо Давиду, који говори: *Признајем кривицу своју, и тужим ради гријеха својега* (Пс. 37, 18). Видите, он се не задовољава само признавањем кривице своје, већ се брине и о томе, како да је заглади, — признајем, вели он, гријех мој, и трудићу се да га изгладим. Јер, каква је корист да се отвори рана, а не метнути на њу потре-

бнога лијека? Каква је корист од тога, да се исповједе гријеси, али не принијети трудова достојних покајања, и неисправљати свога живота? . . . .

Веза између Бога и човјека.

— По њемачком **Милан Поповић**, парох. —

[Приједор.]

(Свршетак.)

Ту је благ Христ. најчвршћа тачка наше везе с Богом: к њој нас води осјећај близине Божје, и од ње излази оданост у вјери и нади. Са Светим се може само онај спојити, кога распаљује све што је право и добро. Послушност је права служба Богу. Само божанско мишљење даје нам право, да се назовемо дјецом Божјом. Само свијест, да с највишом ревношћу радимо за намјере Божје, и да се показујемо достојни мјеста, на које нас је Бог познао, само то нас изнад свега мишљења усрећавајуће свједочанство уздиже до заједнице с Богом. Веза се налази само тамо, гдје влада слично мишљење и воља, гдје сапезник ради и живи за намјере оног с којим је у заједници. Само се ви можете радовати тој заједници с Богом, који по његовој вољи радите и настојите, да подупрете све што је добро на вама и на другима; који показујете вјерност према ономе, који вас је упутно у ваш рад.

Посветите му дакле своје мишљење и рад, имајте Бога пред очима и у срцу, радујте се, попут Исуса, што испуњавате вољу Оца небеског. Обистините и жртвом вјерност те послушности тамо гдје вас на то позивају, за тим будите са својим мишљењем, које Богу тежи, једно с оцем, будите искрено и блажено с Њиме спојени.

3) И тако се завршује та веза с Богом оданошћу према Њему у вјери и нади. Исус је био Богу одан, и у тешком искушењу потчињен, а на растанку се тако радосно уздао, да се његова веза с Богом неће смрћу прекинути. Он се је мирно с послушношћу предао вољи Божјој; и ако је изгледало, да Његово дјело неће плодом уродити, ипак он се је надао најсрећнијем успјеху. Вјера, да Бог дјелује кроз Њега, дала му је велику снагу; вјера у Бога и вјечност нашла је свога израза у Његовим посљедњим ријечима: Оче, у Твоје руке предајем дух мој. Тако очитујте и ви посљедоватељи Исусови и своју заједницу с Богом, и то с одношћу и надом. Јели Бог вашем вјерном срцу увијек близу, видите ли у свему Његов утјецај, признајетели у свему Његову заштиту и вођење, идете ли за тим, да Божанску вољу

све више и више својом учините — у таком случају основ праве оданости лежи дубоко у вама, и она се величанствено показује као радосно повјерење и пада. Ако с радошћу слушате Бога, ако с радошћу вјерујете, да ће сав ваш побожни рад под његовим вођењем бити вама и свијету на срећу и благослов: онда слободно реците: *Ми знамо, да онима, који Бога љубе, све иде на добро.* У тој вјери потчините се Богу с дјетињским мишљењем, без мудровања и бриге, и будите послушни Вјечноме у нади, да ће ваше дјело сјајно за руком испасти. Та послушност даје мир: Тада дјетињско срце с радошћу и оданошћу трпи, што десница Божја заповиједа; тада оно полаже наду и у оно што не види. Никакав мрак живота не ослабљава те везе срца с Богом: оно с вјерношћу кличе: *Ко ће ме раставити с љубављу Божјом! Па макар ја лутао по тамним долинама, Ти си Боже близу мене, Ти си уза ме.* И та вјера свјетли и на гробу; смрт раставља само свезу човјечију са земаљским, а свеза бесмртног духа с Богом допире у вјечност, а у земљи бесмртних успомена нас вишим достојанством и јасноћом.

Какво величање духа, каква јачина и мир проистиче из те везе с Богом, то ће побожна срца са срећом сазнати. Гдје је оно осјећање близине Божје, гдје се Његов благословени утјецај срцу радосно открива, гдје се свугдје божанска снага и вођење обожава, ту срце не може тежити за оним, што је мало и јадно. У живој вјери: *Лежао или стојао, Ти си са мном и видиш све моје шутње* — у тој вјери лежи снага, којом можемо побједити кушање и гријех, и осветити срца. Осјећај близине Божје растерује лакоумље и пробуђује врућу тежњу за вјечном милошћу. Ревносна воља, да слушамо божанске законе, и свијест да живимо за божанске намјере, и да дјелујемо за њих, све то буди у нама узвишен и достојанствен осјећај. Мисли увијек сасвим живо, да ходаш испред Божјих очију, пред којим је тама као и свјетлост. Јели помисао на Њега најсветијег врло оживила у Твојој души, јесили се прегнуо у дјетињској послушности предати вољи Божјој, признаješ ли у свему што ти твоја савјест заповједа, озбиљан позив, да радиш за оно што је право и добро, за свету ствар Божју — како ћеш тада по правој стази чврсто и вјерно ходати. Твој дјетињски одношај к небеском оцу свагда ће ти пред очима лебдити, ти ћеш настојати и борити се, да сачуваш онај мир, који ти твоја свеза с Богом даје; ти ћеш тежити, да та заједница с Богом буде све чистија и срећнија. Да, у дјетињској послушности према Богу лежи снага која се открива у непокољебивој храбрости и готовости, која преузноси тријумф религије. У осталом слабо се срце јача вјером и оданошћу, често се у тихом одрицању показује право јуначко мишљење,

и побожност се показује као света вјерна дужност у највишем погледу.

Али у оном срцу, које је прожето Божјим мислима и дјетињском одношћу пребива такође мир. Побожно је срце понизно у срећи, а јако у болоима. И највиша срећа не горди га, већ узвисује осјећај, да је оно врло незнатно према милосрђу и вјерности Господњој. Али исто тако ни у жалости не гуња послушно и поуздано срце: јер послушност налаже, да примимо на се, и да без противљења сносимо, што десница Божја налаже, и да и у боловима радимо за Божје намјере. И тако и ту везу олакшава повјерење и послушност. Бог не допушта да нас кушају колико не можемо поднијети, из жалости мора благослов изаћи за добро — у тој вјери душа се не колеба и утјешна је.

И та света наслада душевна, која из те везе с Богом проистиче она не умире, она се повишује у своме трајању, и долази у вјерност, гдје ће та узвишена веза, која је очишћена, и усавршена, још више бесмртне усрећити. Само се слабим примјером, само предосјећајем неисказане среће назвиље оно дубоко дирљиво осјећање које допушта да моје срце у небеским часовима молитве осјети ту сласт везе с Богом. Већ и овдје у оним срећним тренуцима ја кличем: Господе, благо мени, кад само Тебе имам, е онда не питам ни за небо, ни за земљу. О, кад једном ишчезне оно, што је у веселом животу, у несавршеној земљи у мени кадкада помрачавало осјећај близине Божје, што је моју ревност слабило, вољу моје послушности умањавало, и мојој нади њезину снагу одузимало — кад мој дух једном одријешен јасније појми оно, што је небеско и свето — о, како ћу тада неизречено срећан бити!

Разно.

Превишњи имендан. 21. септембра (4. окт.), о. г. а поводом превишњег имендана Његовог Величанства најмилостивијег Цара и Краља нашег *Франца Јосифа I.*, одржано је и одслужено свечано благодарење и у Сарајеву у српско-православној катедрали. Началствовало је Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Господин *Никола Мандић* уз асистенцију свега мјесног свећенства, а томе свечаном чину присуствовали су преузвишени госп. Барон *Кучера*, грађански доглавник, предстојници одјељења гг. *Краус* и *Сонлајтнер*, генералмајор госп. *Цвегхавнин*, многи виши чиновници, официри и школска младеж са својим наставницима, као и друга публика обојега спола. — Истога дана обављено је свечано Благодарење *и у богословском Училишту Ре-*

левском. Црквени чин обавио је пр. управитељ и професор г. протосинђел *Петар Зимоњић,* у присуству свију професора и ученика.

Сазив сабора у митрополији карловачкој. Као орган митрополије Карловачке „Српски Сион", у своме 39. бр. јавља, намјерава Његова Светост преузвишени патријарх српски Госп. Георгије Бранковић, да сазове српски црквено-народни сабор у своје редовно заседање идуће 1901 год. између Васкрса и Духова. Саборски одбор, који је овијех дана држао сједнице своје, поводом тим одмах је изаслао пододбор један, који ће за сабор да спреми и приуготови све нужне приједлоге. —

Богословска школа Светога Крста у Јерусалиму. Главни расадник црквено-богословске образованости у светој Земљи јесте духовни семинар светога Крста у Јерусалиму. Ова школа образује за Сионску цркву потребне јој више и ниже клирике. Основана је пак 1855. год. патријархом јерусалимским Кирилом II. гим, а подигнута на седам година касније од патријарха Герасима. Издржава се из средстава патријаршије јерусалимске и данас бригу око научно васпитне стране њене води Јордански митрополит кир Епифаније, а скевофилакс Светога гроба, архимандрит Јефтимије, води надзор и бригу око материјално — економне стране њене. Ректор семинара је професор црквене историје Хрисостом Пападопул. Ученика у прошлој години било је 58., од којих су њих 11. — међу овима 8. ђеродјакона — полазили седми разред. — 2 јула о. г. обављен је завршетак школске године (ἡ τελετή), те су тада од патријарха јерусалимскога Кирила раздане абсолвентима дипломе. —

Изјава.

Господину протојереју Јовану Јеремићу, уреднику „Српскога Сиона". у Карловцима.

Поводом ваше изјаве штампане у 39 броју „Српскога Сиона", у којој наричете грку пријетњу писцу књижевне оцјене, штампане у 17 броју „Источника", а из разлога, да не би ту грку пријетњу, намијењену писцу споменуте књижевне оцјене, извршили може бити на којој другој особи, ево изјављујем, да сам ја овдје потписани писац оне књижевне оцјене, те ако има коме „кад тад загорчати" са те оцјене, нека то мени буде. У вези са овим позивам вас, да све оне наводе у вашој изјави што прије тачно доказете или у „Српском Сиону" поречете, то захтијевам јер вам се сада отворено приказујем као писац споменуте књижевне оцјене.

У Карловцима 27 септембра 1900.

Иван Машировић.
професор-катихета.

Јавне благодарности.

Нови парохијални стан у Билећи.

За деветнаестогодишњег мог службовања у овој парохији нијесам имао парохијалног стана, док није прошле 1899. године овдашња српско-православна црквена општина купила доста пространо земљиште спрам парохијалне цркве

узевши у зајам од високе земаљске владе 800 фор. (1600 кр.) на отплаћивање без интереса; а на овоме земљишту благоизволела је висока земаљска влада сагранити врло лијеп по најновијем плану, пространи и за све потребе згодан парохијални стан и покрај истога шталу. На градњу овога стана уложила је висока земаљска влада преко 8500 фор. (17.000 кр.), а народ ове парохије дао је 1000 наполеона. Исти парохијални стан предат је у децембру прошле 1899. године преко овдашњег славног котарског уреда ниже потписаном; на чему се од стране ниже потписатог шаље високој земаљској влади највећа благодарност, те као вјерни поданик узноси ће топле молитве пријестолу свевишњега за здравље и дуг живот Његовог Апостолског Величанства нашег премилостивог Цара и Господара Франца Јосифа I. и наше милостиве високе земаљске владе.

У Билећи, 28. јуна 1900.

Надзиратељ протопрезвитерата
Ђорђе Перишовић,
свештеник.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволела је са својом милости поред дара са седам скупоцјених књига у прошлој 1899. години, и ове године преко овдашњег славног котарског уреда снабдјети наш сиромашни храм св. Архангела Михаила у Трновици са шљедећим црквеним утварима:

Једно потпуно свештеничко одјеланије, један антимис, један мали крст за часну трапезу, једну дарохранилницу (кивот), два мала чирака за часну трапезу, два покровца за путир, једну кадионицу, једну петохљебницу, једну плаштаницу, два велика чирака пред царске двери, један полијелеј, једно велико и два мала кандила.

На овоме високом и племенитом дару изражава потписати одбор ове српско-православне црквене општине у име свега народа највећу благодарност високој земаљској влади, те као вјерни поданици кличемо нека Свевишњи Отац Небески поживи Његово Апостолско Величанство нашег премилостивог Цара и Господара Франца Јосифа I. и нашу високу земаљску владу.

У Трновици, 28. јуна 1900.

Одбор:

Илија Уљаревић,
Крсто Бабић,
Сава Алексић.

Надзиратељ протопрезвитерата:
Ђорђе Перишовић,
свештеник.

Овим се путем најтоплије изриче јавна захвалност високопречасној Конзисторији у Сарајеву за милостивно одобрење освећења звона код новосаграђене цркве у селу Горњима.

Бог да живи нашу високопречасну Конзисторију на срећу и дику наше миле српско-православне вјере!

У Горњима на дан св. пророка Илије 1900.

испред народа
Црквени одбор
у Горњима (Гламоч).

Српско православна црквена општина у Добрлину.

Број 14, ех. 1900.
зап. бр. 9., тачка IV.-27. од 1900.

Висока земаљска влада у Сарајеву благоизволела је — као и осталим по Босни и Херцеговини црквама — даровати и нашој српско-православној цркви у Добрлину: два „Требника“ I. и II. дио и један „Служебник“ — све три књиге у врло солидној изради и повезу; због чега јој се од стране ове српско-православне црквене општине изриче најсрдачнија благодарност.

Добрлин, 2. јула 1900.

За српско-правосл. црквену општину:
Предсједник:
Јован Прошић.

Перовођа:
А. Поповић,
парох.

Српско-православна црквена општина у Добрлину.

Број 13., ех. 1900.
Зап. бр. 1., тачка II.-2.

Ова српска православна црквена општина сматра за најпријатнију дужност да изрази своју најсрдачнију благодарност п. н. господину Адалберту Стасу, акорданту код овдашње сл. фирме „Ото Штајнбајер“-а: на придареним нашој српо. машној св. матери цркви — 10 — десет — форината. Исти госп. А. Стас код свога доброга, хуманитарнога срца према сиротињи разних вјера, није ето заборавио ни на наше св. богомоље, на кога, дај Боже, да би се и други угледали.

Поред свег осталог још му се изражава срдачна благодарност, као и осталој иновјерној господи и госпођама од фабрике, што честе посјећивају нашу српско-православну, св. матер цркву и то празничним и недјељним данима, придарујући своје добровољне дарове, — што је исти госп. Стас са својим г. братом и гђом снахом на други дан Ускрса о. г. одговарао у цркви нашој сву скоро св. литургију врло складно, по руској мелодији.

Из црквено-општинске сједнице.

Добрлин, 2. јулија 1900.

За српско-православни црквени одбор:
Јован Прошић,
предсједник
Јово Вуковић,
благајник.

Перовођа:
А. Поповић,
српско-правосл. парох.

Званични огласи.

Српска-православна АЕ. М. Консисторија Дабро-босанска.

Број 1520. ех 1900. 2 1.

Натјечај.

Парохија Љеванска, ове Епархије, остаће наскоро упражњена. Град Љиљевно са припадајућим селима броји преко 300 православних домова.

Позивају се свештеници, који би желили тамо намјештени бити, да се до 1. новембра о. г. пријаве овој Конзисторији.

Пошто је с том парохијом скопчана част проте односно надзирателя, то ће се при попуњењу парохије узети обзир на оне свештенике, који су бар пет година служили и у свештеној пракси и писменом дјеловодству довољно искуства стекли.

У Сарајеву, 22. септембра 1900. г.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Дабро-босанска.

Број 271.
Реф. I. ex 1900. 3—2

Едикт.

Овијем се јавља Јовану Милиновићу, из Бос. Крупе, сада незнаногa боравишта, да је у његовој бракоразводној парници са супругом му Аном рођ. Радић за његовог службеног заступника постављен часни госп. Јован Вранешевић, парох у Доброселу, те ће се започета парница, ако се Јован Милиновић овом духовном суду не пријави, или себи другог заступника не назначи, са поменутим заступником водити и окончати.

Из конзисторијалне сједнице држане у Сарајеву 7. септембра 1900. године.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 3540., ex. 1899. 3—3

Едикт.

На молбу Јоке Јоксимовића, рођ. Маунога из Сарајева, позива се супруг њезин Ристо Јоксимовић, из Сарајева, који је исту прије 11 година напустио и своје боравиште од тога доба назначио није, да се овом духовном суду до 15. децембра 1900. године тим прије писмено или усмено пријави, што ће се иначе бракоразводна парница сходно прописима, и без њега довршити.

Из сједнице српско-православне АЕМ. конзисторије дабро-босанске, у Сарајеву, дана 24. августа 1900. год.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Књиге за народ на задужбине Петра Коњовића. Само ће се одсад програм ових књига тачније одредити, и опет ће се њи за тим, да се што боље изађе на сусрет *савременим и непосредним* потребама поменутих кругова.

Засад ће Матица издавати сваке године *шест* „Књига за народ“ са бројем табака које може Коњовићева задужбина избацити. Од шест књига ће три бити *забавне* садржине и доносиће песничка дела уметничке или народне књижевности. У ове ће књиге ући производи наше лепе књижевности, који су признати као добри, које могу разумети и најшири народни слојеви, а који, било због садржине и основне идеје, било због стила и облика, заслужују да постану опћа својина. Две књиге ће бити садржине *поучне*. Матичини радници ће се трудити да сазнају из самога народа, какве потребе душевне, физичке или економне тиште најшири слој нашега народа, па ће наћи знаоце, који ће о таким потребама популарно расправљати.

Последња ће књига бити *Календар*. Ово је новина међу издањима Матичиним. Ако се за коју књигу може рећи да је „за народ“, заиста се то може рећи за календар. Па зашто да га и Матица не уврсти међу своје књиге, које намењује народу? У календарима у нас, истина, није оскудица, може се рећи, има их и сувише. Али се и то може рећи, да је већина испод сваке критике. Ако се Матица узда да ће нашој популарној књижевности дати добар календар, који ће се с корисћу моћи прелиставати целе године, нема разлога да се устручава таке књиге. Матичин Календар ће бити са сликама и пун сваковрсних потребних обавештаја за практичан живот и корисних поука.

Сва ова своја издања ће Матица, као и досад, својим члановима давати бесплатно. Али она хоће да изађе на сусрет и оним Србима, који нису у тако повољним материјалним приликама, да могу постати члановима њеним, *те ће своје књиге давати и нечлановима за умерену претплату*. Од како се Матица преселила из Пеште у Нови Сад, често се помишљало на растурање Матичиних књига и с помоћу претплате. Сад је та мисао сазрела. Матица Српска не би могла о себи рећи, да врши културну мисију, ради које је основана и досад одржавана, ако не би ишла за тим, да своје књиге растури у што пространије кругове Српскога Народа. С друге стране, она и мора поћи тим путем, ако хоће да дође до што обилатијих средстава, да би могла свој рад проширити и раагранати.

Главна Скупштина Матичина, имајући све ово на уму, одлучила је, да

„Летопис“ и засебне књиге даје нечлановима за претплату од 6 круна.

а „Књиге за народ“ за претплату од 1 круне, све заједно за 7 круна.

Разуме се, Главна Скупштина при овом новом уређењу Матичиних издања рачуна на помоћ свих Срба, нарочито својих чланова. Управо, Матица се не би смела ни упуштати у овај посао, да се не нада обилатој помоћи са свих страна.

У првом реду позивамо наше књижевнике у братско коло. Сви се морамо стећи око Матице, ако желимо да она буде жижа нашега књижевног и умног живота. Матица ће, као и досад, сваком раду дати праведну цену. И најмањи рад, који је њој потребан, Матица ће наградити. Оригиналне расправе, чланци и критике за Летопис награђиваће се према оригиналности и тежини хонораром *до 80 круна по штампану табаку*. Радове из лепе књижевности исто тако, или по табаку или одсеком, особито ако су мањи. Књижевни реферати, белешке и мање информације добиваће 10 потура од штампана реда. Радови за Коњевићеве књиге награђиваће се хонораром од 40 круна по штампану табаку.

Али да се тако уз може књижеван рад по заслузи награђивати, потребна је Матици морална потпора свих њених чланова и свих просвећених Срба и материјална помоћ целога народа. Главна Скупштина је одлучила, да Матичине књиге растурује преко *повереника*, надајући се, да ће се сваки члан Матичин и сваки просвећен Србин драговољно примити повереништва онде где затреба. Пријатељима Матичиним нарочито наглашујемо, *да све ово наше предузеће зависи поглавито од добре организације повереника*. Повереницима ће бити дужност да прибирају чланове и претплатнике, да купе од њих новац, да новац шаљу *благајници Матице Српске* у Нови Сад и да члановима и претплатницима разлају књиге. На своје трошкове, нарочито на поштарину, добива сваки повереник 10% од скупљена новца, а ако прибере десет претплатника, и један примерак сваке књиге.

Објављујући овим своје и Књижевног Одељења одлуке и смерове о издањима Матичиним, Главна Скупштина уједно моли *чланове Матичине и све пријатеље српске књиге* да договорно у сваком месту установе једно, или по потреби више повереничких места, да се споразумеју у згодној и поуздној личности, која би примила на се дужности повереничке. Повереници нека се најпре до почетка *новембра* о. г. обрате секретару Матичину са најавом да се примају дужности и права повереничких за то и то место, па ће добити упутство, шта ће даље чинити.

Матица Српска ће се према овим одлукама одмах латити посла и, колико до ње стоји, све ће учинити путем својих органа, да тај посао одговори и смеру оснивача и добротвора Матичиних и жељама и потребама чланова њених и данашњега српскога друштва. Али је ово и прилика за чланове Матичине да потврде своју досадашњу љубав према Матици; прилика је и за оне, који су се досад туђили од Матице или јој забављали, да покажу, да су све то чинили у доброј намери. За све је прилика да помогну једно опће дело. Нема сумње, свако може на свој начин помоћи, ако има добре воље.

На посао дакле! И у то име Бог нам помогао!

Из Главне Скупштине Матице Српске у Новом Саду, 31. августа (13. септембра) 1900.

Председник Матице Српске:
А. ХАЏИЋ, с. р.

Др. МИЛАН САВИЋ,
секретар.

РБТ I/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. **31. ОКТОБРА 1900.** **БР. 20.**

Садржина:

Слике из историје црквеног пјесништва и музика у православној цркви. — Религијозно-морални листићи. — Проповјед на Преображење. — Равно. Читула. — Јавне благодарности. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

Позив на упис

на девето коло књига

Српске Књижевне Задруге.

Управа Српске Књижевне Задруге отвара овим упис на нову, девето, коло редовних задружних издања и позива своје поверенике и скупљаче да отпочну купљење, а задругаре и претплатнике да отпочну уплаћивање улога за то коло. Књиге се већ у велико штампају, те је опрадана нада да ће до Божића бити готови и свима разаслати ови списи:

1. **Житије Герасима Зелића**, III. св., под уредништвом П. П. Ђорђевића.
2. **Песме** Ђуре Јакшића, с предговором о животу и раду песникову од пок. Свет. Вуловића.
3. **Милан Наранџић**, од Ј. Игњатовића, под уредништвом Момчила Иванића.
4. **Причања Вука Дојчевића**, од Ст. М. Љубише.
5. **Порушени идеали**, роман Светолика П. Ранковића.
6. **Ајванхо**, роман Валтера Скота, у преводу Чед. Петровића.
7. **Шта прича планина**, од Е. Реклија, у преводу Ђ. Милијашевића.

Још се нарочито моле повереници и скупљачи да што пре отпочну свој посао. Што раније прикупљање улога и претплате и слање новца друштвеној благајници потребно је и с тога, што редовно притицање доходака у друштвену благајницу олакшава Управи тачност и брзину свега њена рада, јер јој се само тако даје прилика да на време нада књиге.

Улози су задругарски: за **добротворе**, који плаћају једном за свагда 150 круна, за **оснивач**е 10 круна, а за **улагаче** 6 круна годишње. Управа сврћа пажњу и повереницима и задругарима: да се добротворски улог може уплатити и у три рока (по 50 круна), а оснивачки улог да сваком, ко га редовно плаћа за двадесет година, доноси после тога доба сва добротворска права. И добротвори и оснивачи који би се претплатили на „Забавник“ добивају за њ лепе књиге бесплатно. А као год што у плаћању те две врсте улога може наћи личну корист сваки који је у прилици да толико одвоји на књигу, тако су исто Српској Књижевној Задрузи те врсте задругари од нарочите помоћи, јер се тек већином добротворских и оснивачких улога обезбеђује одржање Задруге, а уплата од шест круна једва стиже за подмирење трошкова око појединих кола. С тога Управа препоручује свима повереницима и пријатељима да се нарочито заузму за купљење добротвора и оснивача не занемарујући при том ни купљење улагача, јер друштву и јесте главни задатак: да не само нада што више и што бољих књига, него и да их рашири међу што већи број читалаца.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 31. октобра 1900. Бр. 20

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

НЕЗВАНИЧНО.

Слике из историје црквенога пјеништва и музика у православној цркви.

— Јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета. —

[Сарајево.]

(Свршетак.)

Ирмос

је прва пјесма у канону, а *канон* је скуп пјесама, написаних једнијем размјером по неком одређеном правилу и обрасцу, које чине једну цјелину. Канон је *пун*, кад у њему има 9 пјесама или (најмање) 8; а непун, кад нема потпун број пјесама, те се онда према броју пјесама зове: двопјеснец, тропјеснец, четворопјеснец. Главна мисао, која се раскрива у канону, одговара дану, који се слави, те отуда имамо канона: васкресних, богородичних, светитељских . . . У састављању канона највише се одликовао Козма Мајумски и Јован Дамаскин, а пошље њих Теофан и Јосиф. Они су дали канону лијеп, заокругљен облик, а пјевали су се овако: најприје долази прва пјесма, која се зове *ирмос*, а послије њиху се *тропари* (од τρέπω — обраћам се) који су ирмосу потчињени по броју слогова, размјеру и мелодији, а поју их два пјевца наизменично. Кад се испјевају сви тропари у пјесми, онда слазе (καταβασια) пјевци на средину храма, и ту још једаред заједно отпјевају ирмос, због чега се он зове још и *катавасијом*.

1-ва пјесма узета је из благодарствене пјесме Мојсијеве, коју је сестра његова и сав Израиљ запојао по прелазу преко Црвенога мора: „Поимъ Господеви славно бо прослависѧ“ (Исх. 15, 1—19). Овим стиховима одговара канон Козми на Воздвижение: 1-ва пјесма, само што је у њему осјећај и мисао више — тако рећи — христијанисана: Тѣмъ Христъ понмъ Богъ нашемъ, иже прослависѧ.

2-га пјесма одговара садржини пјесме укора Мојсијева над незахвалним Израиљцима, који заборавише доброчинства Божја: „Конми неко и возглаголю (Обн. зак. 32, 1—43).

3-ћа пјесма узета је из благодарствене пјесме пророчице Ане, матере Самуилове, кад јој је Бог учинио милост, те је затруднјела, а била је неплодна, нероткиња: „Оутвердисѧ сердце мое во Господѣ“ (I. Цар. 2, 1—10). Козмина упоређена с овом садржи исте мисли само је христијанисана: . . . неплодящій же прежде цѣркви нынѣ процѣтѣ древо креста, къ державѣ и оутвержденію.

4-та пјесма састављена је по примјеру пјесме пророка Авакума: „Господи, оуслышахъ слышъ твой и оукоисѧ“ (Ав. 3, 1—13). Козмина: Оуслышахъ Господи смотрѣнїа твоегw таинство . . . .

5 та пјесма по примјеру оног мјеста из пророка Исаије, гдје навјешћује рођење Емануила од Дјеве: „(5) нощи оутрюютъ дѣхъ мой къ тебѣ, Боже (Ис. 26, 9.—15). Примјер сличан из Ускршњег канона V. пј.: „Оутрюющемъ оутренюю славоѵ, и кнѣсто мира пѣснь принесемъ владыцѣ, и Христа оузримъ правды солнце, всѣмъ жизнь возсїяюща.

6-та пјесма узета је и склопљена из молитве пророка Јоне, кад га је велики кит прогутао, те се у утроби његовој молио Богу овако: „Козопихъ къ скорбѣ моей ко Господѣ (Јона 2, 3—10); а Козмина: „Водѣ wгw зѣкра во оутровѣ длани Іѡна крестокидно распростерѣ, спасителнѵю страсть проображаше нѣкѣ . . .“

7-ма пјесма пјевана је по славословљу трију младића у пећи халдејској: „Благословенъ вси Господи Боже отецъ нашихъ“ (Дан. 3, 26—56); код Козме: . . . обаче три отроки не оустрашп ярости зѣрскыя ни огнь снѣдаѧй — поѧте: прѣчтый отцевъ и насъ Боже благословенъ вси.

8-ма пјесма узета је из истога славословља трију младића: „Благословите вса дѣла Господня Господа, пойте и превозносите его во вса вѣки (Дан. 3, 57—58); а у Козме: „Благословите отроцы, троицы равночисленїи, содѣтеля отца Бога, пойте снизшедшаго слово, и огнь къ росѣ претворшее, и превозносите всѣмъ жизнь подающаго дѣха всесватаго во вѣки.

9-та пјесма — из пјесме Богомајке: „Величитъ дѵша моя Господа“ (Лука 1, 46—55). Ирмос девете пјесме поји се још и засебним напјевом, мелодично и протегнуто, свечано (по нашем т. зв. великом, руском

партесном појању). Оваких ирмоских напјева имамо у нашем појању: првога, другога, трећега, четвртога, петога, шестога и осмога гласа; дакле сви гласови осим седмога имају своје велике ирмоске напјеве.

Ексапостилари

добише назив од ἑξαποστέλλω — одашиљем, разашиљем; то су пјесме, које се поју на недјељном (васкрсном) јутрењу послије канона уз ирмос: „Скатъ Господь Богъ нашъ! Они садрже кратко причање васкрсења Христова, како се Христос јавио ученицима и мироносицама послије васкрсења Свога, те их *послао* на проповјед (посла҃ъ є҆си ѧ҆ на проповѣдь); отуда је тим пјесмама име ексапостилар; а врло лако може бити, да то име добише те пјесме отуда, што су у старој цркви *слали* по једног појача на средину цркве, да их отпоји. Ове се пјесме поју при крају јутрења, кад већ почне свитати и укажу се први зраци јутарњега сунца; стога им дају још и име *свјетилни* (φωταγωγικά).

Шта је могло бити у овим свјетилнима изражено, ако не радост и блаженство срца хришћанскога, кад је у одушевљењу при посматрању ружичастих, сунчевих зракова заносило се за свјетлошћу Христове науке, која је сјајнија и од сунца. „Чртогъ твои книг, спасе мои, ѡ҆кра҃шенный . . .“ клицала је вјерна, хришћанска душа одводећи мисли своје и срце са земаљскога ка небесноме, и одмах за тијем слави Господа: „Слава тебѣ показавшемъ намъ свѣтъ, слава во вышнихъ Богу! — Свјетилни немају натписаног гласа, до у некијем случајевима упућено, по ком подобном имају се појати. Код нас се поју другим гласом тропарским са нешто друкчијим сиршетком. Има великих и малих свјетилни.

Блажена

су пјесме, које се поју на литургији мјесто трећег антифона пред малим входом; пред њима се поју стихови из девет блаженстава јеванђељских (Мат. 5, 3—12), отуда им је име. Садржина тропара у недјељним (васкрсним) блаженама је спомињање раскајаног разбојника, који је на крсту признао Христа као Бога и молио Га, да га помене у царству Своме (Лука 23, 40—43); а садржај светитељских блажена и блажена празничнијех је раскривање значаја празничнога дана и прослављање светога. Што се тиче темпа у појању „блажена“ примјетити нам је ово: прва два тропара у сваком гласу поју се лакше, протегнутије од осталијех, који теку живље. Ово се примјећује особито у првом и осмом гласу. Блажена се поју антифонским напјевом само лакше и свечаније.

V. Ко је појао и како се појало у старој цркви.

Дужност свршавања појања у цркви још доста рано прешла је из удијела свију к особеном кору. Особито за вријеме, кад су јеретици опасно загрозили цркви, црквени оци и пастири нашли су, да се у цркву не би увукла која јеретичка мисао или ријеч. За то да би очували чистоту православља, и да се неби у цркву православну кроз пјесму неопажено увукла хула на Христа и Духа Божјега, одредише да у цркви поји засебан кор појача. Лаодијски сабор установио је: Осим канонических појача, који се пењу на амвон и поју по књизи, други не смију појати у цркви. У цркви су постојали од самог њеног почетка одређени појачи, који су добивали епископско посвећење и као такови они су припадали клиру и уврштени су били у канону, због чега се и зову у 15.-ом правилу Лаодијског сабора *канонички појачи*. Ови појачи имали су право стојати на амвону и у цркви појати прописане пјесме по књизи, у којој су биле пјесме, које је било слободно појати на црквеним службама. Лаодикијски оци хтјели су овијем правилом одржати добар ред у цркви, но никако они не прије̂че народу да и он у цркви поји Богу пјесме, него забрањују само то, да он *сам* то чини и да се на амвон пењу људи, који нијесу клирици, и да сами почну божанствене пјесме. Пјесме почињу само канонички појачи, а свјетовњацима је слободно тамо пратити ове пјесме и појати уз те појаче, кад ови пјесму започну[1]).

На као што се казало, ко ће појати у цркви и пазити на добар ред при појању и одговарању на свештеникове узгласе, исто тако наређују црквени оци и како треба појати у цркви, да би црквена пјесма постигла свој смјер: поучила и облагородила вјерне. Трулски сабор заповједа: Који долазе у цркву ради појања, желимо, да не употребљавају разуздану вику, да не принуђавају природу на крике и да не навађају ништа, што није сагласно и прилично цркви и светињи, него морају приносити највећом пажњом и сакрушењем пјесме Богу, Који види скривено; јер и света је ријеч учила синове Израиља, да буду побожни. На првом мјесту дакле не смије се употребљавати разуздана вика и кричање приликом појања у цркви, а друго: овим се правилом прописује, да треба Богу појати пјесме с највећом пажњом и скрушеним срцем, јер Бог види скривено и Св. Писмо препоручује побожност, а апостол Павле наређује, да се срцем има Господу више појати, него ли устима (Еф. 5, 11)[2]).

[1]) *Никодим*, ен. далм. Правила II. 81.
[2]) *Никодим*, ен. далм. Правила I. 561—562.

Овим се наређује прво и прво, да се мора осјећати при појању црквенијех пјесама или волјети црквену пјесму и с вољом појати, а друго, да треба појати разговијетно и разумљиво, како би њерни смисао пјесме могли духом пратити. Мелодија њена мора бити лака, не тешко комбинована, тиха, проста, па ипак величанствена. Свуда и навођење пјесме може се свести на неколика тек правила или, да кажемо, музичке термине.

У уставима и црквено-обредним књигама ћемо често наћи над пјесмама ове ријечи: „Симѝ подобаетъ пѣтисѧ“, о другима пак: „неѣкле́мы оубо, но простѣ глаголемы, ꙗкоже псалмы со оумилнѣнїемъ“; о некима опет: „оунѝ естъ пѣти ксѧ со гласомъ келегласнѣ“. По овим изразима видимо, да су се неке пјесме појале, а неке рецитовале. Ово рецитовање било је двојако: прво је био прост обичан говор, а друго се приближавало пјенију, било је у њему нешто више таласања у говору. Прво је чтенїе простое (ἄνευ μέλους), а друго чтенїе мелодическое, псалмодическое (μετὰ μέλους), а то ће рећи: пјесме појале су се мелодички, а псалме су читали са појањем. Па и пјесме нијесу се једнако појале: једне поютсѧ со сладкопѣнїемъ, а друге поскорѣ глаголютсѧ.

И ако до душе у старој црквеној музици није било музичких назива за изражавање јачине или брзине пјесме у данашњем смислу, ипак над неким пјесмама има особитих означења за различито појање тако: келегласнѣ значи, да треба појати пуним гласом, пуном јачином, снажно, што ће рећи данашње forte. У једној и истој пјесми на пр. поји се высѣшимъ, покысшимъ и высочаѝшимъ гласомъ, што значи, да висина постепо расте. Тихое или тихогласное пѣнїе одговара у музици piano; оно се појало тихо, али ипак за то могло се текст и смисао пјесме чути. Овако се на пр. поји у Нынѣ сылы пасус: „се жертва тайнаѧ совершима дерзновенѣмъ“. Гријеше многа пјевачка друштва, кад у навођењу пјана претјеривају границу и за љубав његову жртвују разумљивост и дубоки смисао црквенијех пјесама. Наиме често бива, да се чује лијепо навођење пјесме и тихо брујање, али таква пјесма остаје само хармонија, дочим смисао пјесме и узвишене мисли њене падоше жртвом хармоније, те пјесма није постигла свој циљ. Није циљ црквених пјесама увеселѣвати и удивляти, него поучити и хришћански расположити. Косно, то је лагано у темпу, једнако нашему Largo или Sostenuto. У свима тима начинима појања увијек се чувао онај главни принцип, да пјесма буде свима јасна и разумљива. И то је било главно. Не тражи се дакле за ваљано појање, Бог зна, какав лијеп и рутиниран глас и вјештина, него вјера, присутност духа и срца, нерасијаност, пријатно и хришћански радосно расположена душа, пажња и умилност. Подобаетъ

пѣти благочинно — вели Типик — и согласно возсылати Владыцѣ всѣхъ и Господа славѣ, яко Єдиными оусты ѡ сердцѣ сконхъ: прославляющи же сѧ вѣчнѣй мѵцѣ повинни сѣть, яко не покиѵаютсѧ скатыхъ отецъ преданїю и правилѡмъ.

Религиозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и свакоме Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Зашто ми поштујемо часни крст?

Ко се не стиди Христа, на Крсту распета, може ли се тај сти, дити Крста његова? Зар Распети може бити без Крста? Апостол Павле хвали Онисифора који се није стидио окова Павловијех: *Да дâ Господ милости Онисифорову дому; јер ме много пута утјеши и окова мојијех не стиђе се.* (2 Тим. 1. 16.) Па и Христос може то исто рећи: да дâ отац мој небесни милост свакоме Хришћанину, који се мога Крста не стиди. *Ко се постиди мене и мојијех ријечи, њега ће се син човјечији постидјети, кад дође у слави својој.* (Л. 9. 26.) Ко љуби и поштује цара, тај поштује и царски печат, царско жезло, царски пријесто. А ко презире ове ствари тај не воли ни самог ц ра. Крст је знамење распетога Христа; тако га назива сам Христос; *тада ће се,* вели он *показати знак сина човјечијега* (Мат. 24. 30.) Крст је знак побједе над непријатељем нашим, ђаволом. И тако, ако љубите Христа, ви ћете љубити и његов знак — часни Крст, ако вам годи побједа над ђаволом, одржана оруђем крсним, ви ћете завољети и само то оруђе крсно. Крст је пошкропљен најсветијом крвљу Христовом и освећен додиром његовог пресветог тијела. — И ако се земља на којој стојаше анђео, назива светом (Ис. Нав. 5, 15); ако се мјесто гдје је стајао Мојсије, исто тако назива светим (Исх. 3, 5); то је тим више достојан овога назива Крст, на ком је распет Христос. Ево зашто и псалмопјевац говори: *Узвишујте Господа Бога нашега, и клањајте се подножју његову, да је свет* (Пс. 98. 5). *Поклонимо се подножју ногу његовијех* (Пс. 131, 7) И ако су чалме и убрушчићи Павлови били поштивани зато, што су додиром тијела апостолова добили силу исцјељивања (Дј. ап. 19, 12); ако је хаљина Христова имала љековиту моћ због додира тијела Христова, то зашто не би могао имати таку и још већу силу и часни Крст Христов, орошен његовом пречистом Крвљу? Мрзити Крст, својствено је само ђаволима, побијеђени Крстом, они га мрзе и бјеже од њега, као што нас бјежи од штапа којим су га тукли. Много доказа чудне силе Христове видимо ми у животима светих; св. Гри-

горије Назијанзин припокиједа да и онда, кад је Јулијан одступник желио да се састане с демонима и кад су му они показали се, он је у страху оградио се, по прељашњој навици, знаком крсним, и његови услужни наклени савјетници одмах су се разбјегли. Тако не трпи ђаво силе крста.

Христос се крстом прославио; идући на крсну смрт он је сам говорио: *сад се прослави син човјечији* (Јован. 13, 31); па како се може ово прослављење сматрати нечасним? Не! кога је сам Бог прославио онога не треба лишавати части, кога је сам Бог осветио, тога не треба држати за нечиста (Дј. ап. 10, 15). А Христос Спаситељ је прославио свој крст, као што је још крез пророка обећао ово: *Прославио је мјесто ногу својих* (Ис. 60, 13). И сами видимо ону славу Христову: он свијетли на крунама и жезлу царском, и на главама архијерејским, и на црквама божјима, свуда се узноси и клања му се. Ако је спасоносно увијек имати у мисли лик распетога Христа, то, зацта, исто је тако спасоносно имати овај лик видљиво пред очима тјелеснима. Јер у чему је разлика између једног и другог? Зашто је да представа распетог Господа у уму дјело спасоносно, а исти тај лик за тјелесне очи — није таквог? Зар је неугодно очима да виде оно што годи срцу? Зацта је чудновата и посве не појмљива ствар носити у уму и срцу ма чији лик а у исто вријеме мрзити видљиво његово изображење! . . . Ако ти љубиш распетога Христа у његовој слици, љуби и крст његов. Па ако би ти и одбацио слику распетога Христа, а само у уму представљао себи његово распеће, и тада не можеш бити без Крста, јер Распетога не можеш себи ни представити без Крста.

Али говоре: „Шта је то крст, ако нијесу вијешала, срамотно дрво за смртну казну? Како се може вјешалима клањати?“ — Одговарам: не гледај на то, што је било прије; гледај што је сад постало. Истина, крст је био прије срамотним дрветом, а сад је он — знак сина човјечијега, слика распетога Христа. Прије је то било оруђе казни, а сад је — печат цара небеснога, који изабранике божје ослобађа од вјерне казне. Прије је он био поругом за народ, срамота за људе, а сад — анђеоска слава и демонска рана. Ово је промјена деснице вишњега, који је изабрао пошикавајуће у свијету, да посрами мудраце свијета! И кад љекари знаду да у самом отрову змијском нађу користан лијек, то зар не може ало претворити у добро Онај, који је из небића све у биће призвао?

Говоре: „Крст је нанио Христу срамоту, страдање и смрт. Како је могуће љубити га?“ Одговарам: да је он нанио само Христу срамоту, страдање и смрт, нека би и било; али гле, он му је донио

и славу, донио му је побједу над ђаволом, радост искупљења рода човјечијега. И та слава та побједа и радост, кад се сравни са страдањем, исто је, што је читаво море сладости у сравњењу с капљом горчине. Сва страдања и срамота бјеху кратковремена, а слава његова вјечна.

Говоре: Може ли син поштовати бјешала, на којима је објешен његов отац?" Одговарам: а што, кад би ко, не за своју кривицу, већ за туђе гријехе, не по невољи, већ добровољно предао сам себе на бјешала, и кад би таком смрћу не само себи, већ и свому сину стекао славу и чест; а при том кад би и самим бјешалима стекао чудотворну силу; — што мислите: би ли паметно поступио син такова човјека, кад би стао презирати то чудотворно дрво? Заиста не би. Тако је и овдје: Христос је драговољно пострадао на крсту, за гријехе свега свијета, крстом је стекао себи славу и нама спасење и прославио је свој крст чудним знацима; па зар да ми не поштујемо тај свети Крст?

Вели: „Непријатељи Христови радоваху се његову страдању; поштујући крст, ви постајете учесници њихове радости." Одговарам: ми немамо ништа заједничког с непријатељима Христовим. Ми страдамо страдајућем Христу строгим постом и умртвљавањем тијела, а нарочито у дане, кад се спомињу страсти његове; ми проливамо сузе спомињући ове страсти. А кад поштујемо Крст, ми се радујемо не понижењу Христову, већ томе чему се је радовао и сам Христос — радујемо се побједи над ђаволом, прослављењу имена његова и искупљењу рода човјечијега, које се извршило на Крсту.

Говоре: „Приписивати силу ма каквим знацима и стварима јест дјело ђаволско, — врачање. Није ли и то крсни знак?" Одговарам: А зар су св. и богоносни оци били врачари, кад су чинили многа чудеса крсним знаком? Баш противно: знак крста не само да није ствар врачања, већ и само дјелује противно свакој врачбини, свакој сили ђаволској. Он чини чудеса не сам од себе, већ што слика страдање Христово и самога распетога Господа. И самим споменом о Распетом разгони он силу демонску, мећући на себе крсни знак, ми поступамо исто тако као слуге, које моле у цара милости, показујући му оно копље, којим је његов син одржао славну побједу, и спомињући уједно смрт синовљеву, коју је примио драговољно по заповиједи очевој, за слуге своје. Овој мудрости научио нас је сам Христос, кад је рекао: *заиста, заиста вам кажем што год узаштете од оца мога у име моје, даће вам.* (Јован. 16. 23).

Говоре најпослије: „У првенствујућој цркви није се употребљавао Крсни знак, — то је почело од времена цара Константина Великог." Одговарам: није истина; он има почетак од самога Господа Исуса

Христа. Од оног доба, кад је он узносећи се на небо, подигавши руке своје, благословио ученике своје, и они подражкујући своме учитељу, стадоше осењивати вјерне знаком крсним. Тако је свети Јован богослов извјечио знаком крсним једног болесника којега је напао поред пута, свети Матеј је отворио очи ослијепљеному кнезу и т. д. — Савременик св. апостола свети Дионисије Ареопагит говори, да је крсни знак употребљавао код свршавања свију тајана, а свети Јустин филозоф и мученик свједочи, да је крсни знак био свршиван баш десном руком а не лијевом.

Проповјед на Преображење.

— говорио 6. августа о. г. у цркви врањевској јеромонах **Владимир Боберић**, гимн. катихета, —

а посвећује је светој сјени блаженоупок. горњо-карловачког епископа **Теофана Живковића.**

Наше живљење је на небесима, од куда и Спасителя, очекујемо Господа својега Исуса Христа, који ће преобразити наше понижено тијело, да буде једнако тијелу славе Његове . . . . (Фил. 3, 20, 21).

Богу љубазни!

Из ових ријечи св. апостола Павла види се, да смо ми само за вријеме становници овдје на земљи — сироти укућани, који нигдје ништа немамо, јер ништа на овај свијет ни понијети не можемо, до „скрштене бијеле руке и праведна дјела своја“; путници смо само ми, опасани по бедрима својима, који путујемо по жеги и пустињи овога живота у онај вјечни. *Што је прошло, треба да заборављамо, а за оним што је напријед, за тим да тежимо;* и жељни достићи своју мету *треба да трчимо ка биљегу, ка дару горњега звања Божјега у Христу Исусу* (фил. 3, 13, 14). Та и наше очи су навијек небу упрте за помоћ, јер овдје на земљи шта видимо до јад и чемер?! видимо, како све пролази и како ништа стално нема на земљи; нема чврсте тачке, гдје бисмо се могли одупријети и рећи: Овдје смо стални, овдје смо чврсти, ко ће против нас?! Све пролази, све се мијења, све је таштина над таштинама: данас се рађа — сутра умире, данас јуначина Марко — сутра болестан Дојчине, данас богат и слободан — сутра просјак убог и сломљен роб, ум за морем — смрт за вратом, нема ништа велико под небом! Па зар је овдје на земљи станак наш?! Зар ту већ станица нашега пута, живота нашег?! Зар ту већ свему крај: у вртлогу биједа и невоља, у друштву зала и пакости, гдје се подмукли сатана са несрећом цјелива, гдје лаж и подлост истини крила прикива?! Ох, не браћо! није нам ту крај и стан, и дух нам о том свједочи, јер нас необично небу привлачи, а око се све небу отима; знаде дух наш, да му је небо стан, који је гријехом Адамовим и Евиним изгубио, и крилатић увијек тежи горе, неодољиво вуче, *јер је наше живљење на небесима, од куда и Спасителя очекујемо Господа својега Исуса Христа*, а овдје на земљи путници смо само ми.

Па да ли знате сви, куд нас води тај пут и животни крст? и коме то идемо на сусрет? — На сусрет женику — тако је некад причао Господ наш

Исус Христос — иду десет дјевојака: пет мудрих са свјетиљкама пуним уља и пет лудих са свјетиљкама без уља. Дјевојке чекају женика и поспаше. У поноћ зачу се глас: Ето женика! Дјевојке поустајаше и пет мудрих припалише свјетиљке и пријоше пред женика, а и пет лудих припалише своје, али се оне угасише јер не имађаху уља. Док су отишле у град по уље и дошле натраг, женик је са пет мудрих дјевојака затворио врата и ушао у кућу на брак, а лудима је одговорио, кад га позваше: „Не познајем вас!“ — На суерет идемо ми Господу Исусу, кога са неба очекујемо, јер вјерујемо у Њега *који градбеничаго то сиякое сбдити живыихъ и мертвыихъ*. А да ли смо се добро опремили, како ваља, на тај пут, да достојно дочекако Цара над царевима и Господара над господарима? Јесмо ли понијели све, што нам је на пут потребно? јер није кратко ни лако путовање то кроз тегобе, муке и борбе. Па бар да знамо, јелте, животу нам крај, и кад ће доћи суђени час! Али то не знамо, то је скривено испред нас, јер далеко је небо, далеко Тавор наш, на коме ће Христос Спаситељ *преобразити наше понижено тијело да буде једнако тијелу славе Његове*. На кад *не знамо* суђена *данка ни часа, кад ће син човјечији доћи* (Мат. 25, 13; Лука 12, 41), онда будимо опрезни и спремни на путовању свом, не распасујмо се разузданошћу и рђавим животом, него *мислимо увијек оном, што је горе, а не, што је на земљи* (Кол. 3, 2), *штавише и молимо само оно, што је горе, гдје Христос сједи с десне стране Бога* (Кол. 3, 1), *јер је наше живљење на небесима, од куда и Спаситеља очекујемо Господа својега Исуса Христа*.

Па да ли ми тако чинимо, хајде да се упитамо. О, браћо! не треба дуго питати, погледајте само око себе, па да се о противном увјерите. Наше мисли, наше жеље, наше тежње силно су за земљу привезане, неки тежак магнет привлачи нас за земљу и материју. На што та журба? На што тај неуморни и несити грабеж? Куд јуриш тако бјесомучно? Зар увијек само о материјалном хљебу мислиш? Кад ћеш се једаред сјетити и на спас душе своје? А сви знамо и толико смо се пута увјерили, да је ништавно ово благо, *гдје мољац и рђа кварі и гдје лупежи пошкопавају и краду* (Мат. 6, 19) *спрам царства Божјега и правде његове* (Мат. 6, 33), а тој пранди не можемо избјећи, јер извјестан је састанак са Господом, јер путници смо ми, који идемо Господу на суерет. О, кад би нас помислио на овај пут могла зауставити мало, да се освјестимо од моралне дремежи! Та за Бога, зар не видите, како смо се силно удаљили од циља и пута свога. Зовемо се хришћани, а ваљда се нигдје тако не грјешни и не отима, као код нас: *тијудх је наш Бог и слава у срамоу нашему, јер земаљски мислимо* (Фил. 3, 19); зовемо се хришћани, а ваљда се нигдје не гледа тако хладнокрвним, тако немарним оком, кад који од браће заблуди и погријеши — нема братске опомене и савјета, да се грјешник на прави пут изведе; зовемо се хришћани, а ваљда се нигдје нема не радују, кад ко с имањем пропадне, него што се код нас чини — мјесто братске помоћи опака злурадост; зовемо се хришћани, а никога нема, да утре врелу сузу са хладних образа сушну, сиротану! О, браћо моја, грдно смо се распасали на путу свом, као да нам не предстоји састанак са Господом, кад ће преобразити Праведни Судија тијело наше и питати га сл душом нашом, шта су у животу овом учинили: добра или зла; грдно смо се распасали, као да смо већ све учинили, што се тражи од нас, а не јачамо у врлини, нити пунимо свјетиљке своје уљем добрих дјела, да будемо спремни, кад Господ дође судити живима и мртвима: грдно смо се распасали, као да је већ путу крај, а не знате, да још много корамо подносити, много увриједа, много патњи, много самопрегорјења. Може бити, нијесмо

ни на по пута, а већ су се неки уморили, јер им се чини небо далеко и Тавор у магли, а не знају, да драги камен дугим глачањем тек постаје јасан и свијетао.

Неке је омахнула на путу том варљива срећа овога свијета, која се ласкаво умиљава око човјека и слади му дане живота, и он опијен трон утом слашћу њеном заборавља на пут, куд је пошао, него се скрива за срећан скут и немарно дријема, а дани живота његова муњевном брзином јуре у неповрат, срећа ишчезана као хитра сјенка, и дође ће час, спустиће се ноћ, заклопиће се очи за навијек... а послије смрти нема више рада ни заслуга, доцкан је кајање за оно, што смо нарадили и нагријешили. И кад куће поноћ и зачује се глас: Ето женика! устаће и они и припалиће своје свећњаке, али ће се оне угасити, јер уља нема, јер нијесу се за живота свога достојно спремили, па ће морати у мраку својих црних дјела чекати на строгу пресуду Праведнога Судије. Друге је заустављала на путу том невоља и јад, тегобе и патње у животу, те се устрашише од искушења и сатанских замки, и изговарају се на слабост и немоћ људску, да је већ много, што Бог иште на нас; али *вјерам је Бог, који вас неће пустити, да се искушате већма него што можете подњијети* (I. Кор. 10, 13). Зато, браћо, будите јунаци, *будите тврди, не дајте се помаћнути и напредујте једнако у дјелу Господњем, знајући, да труд ваш није узалуд пред Господом* (I. Кор. 15, 58); владајте се у свему онако, како хришћанима приличи, и веселите се и онда, када трпите, као што је свети апостол и обиљежио право хришћанско владање: *У свему имамо невоље, али нам се не досађује; забуњени смо, али не губимо нада; прогоне нас, али нијесмо остављени; обарују нас, али не гинемо. Једнако носимо на тијелу смрт Господа Исуса, да се и живот Исусов на тијелу нашему покаже. Јер ми живи једнако се предајемо на смрт ли Исуса, да се и живот Исусов јави на смртном тијелу нашему; знајући, да ће Онај, који подиже Исуса, и нас подигнути с Исусом; знајући, да ако се наш спољашњи човјек и распада, али се унутрашњи обнавља сваки дан. Јер наша лака садашња брига доноси нам вјечну и од свега претежњу славу, нама, који не гледамо на ово, што се види, него на оно, што се не види; јер је ово, што се види, за вријеме, а оно, што се не види, вјечно* (II. Кор. 4, 8—12, 14, 16—18). *Јер знамо да кад се земаљска наша кућа тијела раскопа, имамо зграду од Бога, кућу нерукотворену, вјечну на небесима* (II. Кор. 5, 1), *јер је онђе наше живљење, од куда и Спаситела очекујемо Господа својега Исуса Христа, који ће преобразити наше понижено тијело да буде једнако тијелу славе Његове* (Фил. 3, 20, 21). Са таким уздањем мушки стојте и држите се и *не дајте, ни у чему да се спотакнете; него у свему покажите се као слуге Божје; у трпљењу многом, у невољама, у биједама, у тјесноћама, у ранама, у тамницама, у бунама, у трудовима, у неспавању, у посту у чистоти, у разуму, у подношењу, у доброти, у Духу светом, у љубави нелицемјерној, у ријечи истине, у сили Божјој, с оружјем правде и десно и лијево, славом и срамотом, кудјењем и похвалом, као варалице и истинити, као незнани и познати, као они, који умиру, а ево смо живи, као накажени, а не уморени, као жалосни, а који се једнако веселе, као сиромашни, а који многе обогаћавају, као они, који ништа немају, а све имају* (II. Кор. 6, 3—11).

Устаните дакле, ви малодушни, који сте већ на по пута застали и почели губити наду на Бога, и заслијепљени земаљском срећом и радошћу или застрашени искушењем овога свијета заборављате на Бога и на други долазак Христов! Пренте се из дремежи, отргните поглед са земље на небо, приправите се за дочек Христов, који неће гледати на лице, ко је ко, него како је у животу радио А

извјестан је тај састанак са Христом, *јер ће Он послати анђеле своје са великијем гласом трубним* (Мат. 24, 31) *и мртви ће чути глас Сина Божја* (Јов. 5, 25) *и прво ће мртви ускрснути у Христу, а по том они, који тада живи буду, преобразиће се* (I. Сол. 4, 16; I. Кор. 15, 52) и нашли ће сви на суд пред Праведног Судију. Тако се вјеровало још у старо-завјетној цркви, ту је истину засиједочио и потврдио и сам Господ Исус Христос, јер је говорио о Себи: *Ја сам васкрсење и живот: који у мене вјерује, ако и умре, оживиће* (Јов. 11, 25); то су проповједали свети апостоли, свети оци и учитељи црквени, то вјерује света православна наша црква од почетка до данас, томе нас и ја данас учим. Доћи ће час, кад ћемо се у преображеном тијелу јавити пред Господом, да нам суди за наша дјела. За то не сустајте чинити добра дјела и живити Богу угодно на путу свом животном *јер је живот врло погодно вријеме, и дан спасења, гле, ту је век* (II. Кор. 6, 2); *с тога док имамо времена, чинимо добро свима* (Гал. 6, 10), како бисмо неба заслужили; а презиримо земљу, јер земаљско је за малена царство, а небесно вјечито је царство! јер од земаљскога ништа са собом не можемо понијети пред Праведног Судију: ни сребра — ни злата, ни овце — ни волове, ни богате њиве — ни шарене ливаде, ни славу — ни величину, до скрштене бијеле руке и праведна дјела своја.

А ви, неуморни путници моји, које не страше различите невоље земаљске нити су вам очи за земљу приковане, само храбро напријед, не очајавајте: близу је Спаситељ; не бојте се од искушења, него смело гледајте горе у плаве небесне дворе, јер *овдје је наше живљење;* молите се Богу и живите Богу угодно, јер кад дође судни дан и Господ преобрази понижено тијело ваше, слично тијелу славе Његове; и засијају ваша добра дјела на Тавору горњем бијела као снијег и свијетла као јарко сунце: чућете тада утјешну ријеч од Господа Бога свога, утјеху за све патње и муке на мучном овом путу, који живот зовемо — утјешну ријеч: *Ходите к мени сви, који сте уморни и натоварени, ја ћу вас одморити* (Мат. 11, 28); *ходите, благословени оца мојега, примите царство, које вам је приправљено од постања свијета* (Мат. 25, 34); чуће тада сваки појединац умилне ријечи; *Добри и вјерни слуго, уби у радост Господа твога!* Благо вама тада на Тавору вашем, кад очарани славом Христовом и вашом радосно ускликните: *Господе, добро нам је овдје!* Амин.

Црквене вијести.

Освећење нове цркве.

Дана 14. октобра т. ј. на дан св. преподобне матере Параскеве о. г. осветио је високопреосвештени господин Архијепископ и Митрополит *Никодај* уз асистенцију двојице конзисторијалних чланова г. г. протојереја: Давидовића и Ђенића, тешањског протојереја Илића, околног свештенства а у присуству многог срп. православног народа, нову парохијалну цркву у селу Прибинићу котара тешањског. Нова црква посвећена је св. равноапостолном цару Константину и царици Јелени. Овом приликом је Његово високопреосвештенство рукоположило свршеног клирика рељевске богословије Петра Лалића за ђакона.

Разно.

Богослужбене књиге православне цркве на енглеском језику. На приједлог америчанског православног братства, а благословом преосвјетлог Николаја, епископа тавријског, негда алеутског, приредио је Н. В. Орлов, професор лондонског King's College, неколико школских и славенских богослужбених књига за потребе америчанске православне пастве. Располажући свима средствима, која неопходно нужна бјеху за извршење ове задаће, госп. Орлов је с успјехом предузето дјело извео. Од школ. књига за употребу школâ америчанске правосл. мисије превео је г. Орлов „Настава у закону Божјем“ (Instruction in God's law) од протојереја Смирнова „Часослов“ (Horologion a Primer). Од богослужбених књига издан је 1898. год. пријевод „Октоиха“ (Octoechos). Јуна 1899. пријевод „Општег Минеја“ (The general Menaion or the book of Services common to the festivals of ovr Lord Jesus Christ of the holy Virgin and of the different orders of Saints. London. 1899. г). Ове године пак, а недавно, изашао је штампан нови пријевод: „Празнични Минеј“ (The Ferial Menaion or the Book of services for the tw elve great festivals and the New year's day. London. 1900). Руски као и енглески листови изражавају се о овијем пријеводима најповољније.

Освећење нове српске православне цркве у Сантову. Читаоцима овога листа познато је, да су прошле године тав. Шокци у Сантову (у Бачкој) прешли у православну вјеру. Ове пак године године обављено је и освећење њихове нове цркве, 17. (30.) септембра на најсвечанији начин. Сам св. чин троношања обавило Њег. Високопреосвештенство г. Митрофан Шевић, епископ бачки, уз саслужбу 20 свештеника, послије чега је слиједовала архијерејска служба, на којој су на јектенија одговарале побожне Српкиње-Сантовчанке. Сама свечаност текла је на најдостојнији начин, а на лицу нових шљедбеника светога нам православља могла се читати неописана радост и весеље, што се опет видјеше под окриљем и заштитом прадедовске вјере своје, што добише дивно скровиште, цркву себи, гдје ће напајати срца и душе своје истинитим и правим ученјем свете нам вјере православне.

Свечано Освећење нове гимназијске зграде у Новом Саду. 21. септ. о. г. на најсвечанији начин освећена је дивна нова зграда српске велике гимнасије у Новом Саду. Ова велељепна зграда подигнута је даром од 100.000 фор., дарованим од упокојенога великога добротвора народног Барона Милоша Бајића, а уједно и другим прилозима у ту сврху скупљеним.

Нови Зборник црквених пјесама са кратким типиком и црквено словенским рјечником. Обраћамо нарочиту пажњу поштованих читалаца нашега листа на приложени позив на претплату, на *Зборник* црквених пјесама, *Типик* и *Црквено-словенски рјечник*, који позив уз данашњи број као прилог шаљемо. Овај Зборник приређују стручњаци и знанци црк. пјенија и типика и црк. словенског језика, а наиме г. Јован Живковић професор богословије карловачке и г. Јован Живановић, професор велике гимнасије српске у Карловцима, — стога га штов. читаоцима најтоплије препоручујемо, а особито нећемо на срце браћи свештеницима и учитељима, да се око скупљања претплате својски заузму.

Будућност народа и религије. У чланку под овим именом расматра њемачки филозоф Хартман разне погодбе множења народа на земљи, те долази до тога закључка, да ће крајем XX. вијека бити народа два и по пута више, него

што га је сада. Немаца ће наиме бити од прилике на 200 милиона, а у самој Германији на 120 милиона. Енглеска се по свом скученом простору неће много увећати, а исто ће тако ушљед оскудевања у колонијама бити и са Италијом и са Аустријом Француска, због слабог прираста свога становништва, неће никако преко 50 мил. премашити. Крајем дакле идућег столећа сва власт, као и материјална и морална снага биће у Словена, Германа и Англосаса. По Хартману постојаће свега три свјетске велесиле: Русија, Уједињене државе Америчке и Германија. Француска ће бити као данашња Шпанија. Исто тако гледе религија биће по Хартману након једнога столећа великих измјена. На првом мјесту стајаће протестанство, а потом православље. Римокатоличка вјероисповијед изгубиће значаја свога, јер ће у току тога столећа све то више и више опадати. Укупно сви ови догађаји биће од значајног утјецаја по умни и морални развитак човјечанства

Читуља.

Дана 22. септемра т. г. преселио се у вјечност **Василије Татић**, парох Иваньски, у протопрезвитерату Крупском — Покојник је рођен у селу Румшкој 27. децембра 1850. Свршио је Бањалучку богословију, те је 8 новембра 1872. од блажено почившег Митрополита Антима у Сарајеву за свештеника рукоположен. Био је ваљан свештеник и добри родитељ своје дјеце. При погребу су чинодјејствовала тројица оближњих свештеника уз начелствујућег протопрезвитера крупског Петра Јаковића.

Покојника оплакују: удовица, два сина и три кћери. Вјечна Памћа!

Јавне благодарности.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину у Сарајеву, најмилостивије је благоизвольела даровати цркви сошествија свјатаго духа у Лијешћу истоставе босна Брода:

једно потпуно свештеничко одјејаније од врло скупоцјене материје, са свим прибором за свештену службу, као и са једним застирачем на часну трапезу.

А притом још доста других ствари као: два врло велика скупоцјена чирјака пред престолне иконе, два сребрна чирјака за часну трапезу, једну дарохранилницу, један мали златни ручни крст и сав прибор за причешћивање болних као и за крштење, кутија светога мира, јелеја и т. д.

На чему се високој даровательци најпотпунија благодарност од стране народа, одбора и мјесног пароха као администратора.

У Лијешћу, 6. Августа 1900.

Лука Џабић, парох,
администратор Лијешћа.

Јовица Миланковић,
предсједник.

Супруга овдашњег угледног грађанина Ваје Срећеновића, Мара из религиозности дарова овомјесном храму св. Апостола Петра и Павла један фелон, један епитрахиљ и три дарка у вриједности од 160 круна.

На овом племенитом дјелу изриче јој се од стране ове српске општине најтоплија благодарност са жељом, да је милостиви Бог пожини са њеном породицом још много година у здрављу и весељу!

У Варцару, на дан Св. Апостола Томе 1900.

Српско-прав. црквено-шк. општина

Званични огласи.

Број 162/908 ех. 1900. 1—3

Натјечај.

У српско-православном богословском училишту у Рељеву, крај Сарајева, упражњено је мјесто учитеља за црквено појање, с којим је спојена годишња плаћа од 2.000 к. (двије хиљаде круна) активносни додатак од 600 к. (шест стотина круна) и стан у нарави, надаље право на први додатак од 500 к. пошље довршених у дефинитивном својству пет година службовања, а на други додатак од 700 круна пошље навршених двадесет година дефинитивног службовања. Након довршене 30 године укупног службовања припада дотичнику право на мировину у потпуном износу основне плаће и двају додатака, дакле 3.200 круна.

Прво је намјештење привремено, а након једне године доказаног ваљаног службовања биће дотични дефинитивно именован.

Они, који желе добити ово службено мјесто, на ком ће поред појања имати да отправљају један дио дужности заводског економа, треба да ваљано обложеном молбеницом докажу:

1. да су поданици аустроугарске монархије или припадници Босне и Херцеговине;
2. да су православне вјере и да нијесу прешли 40 годину живота;
3. да су монаси, или удови мирски свештеници без дјеце;
4. да су потпуно вјешти црквеном српско-православном појању, обичном и ноталном;
5. да су добрим успјехом свршили потпуну гимназију с испитом зрелости и једно ваљано уређено православно богословско училиште у аустроугарској монархији или у Босни и Херцеговини;
6. да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Овако обложене молбенице треба послати овој земаљској влади путем високопреосвештеног госп. Архиепископа сарајевског и Митрополита добробосанског до најдаље 18./31. децембра ове године.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Српска-православна АЕ. М. Консисторија Дабро-босанска.

Број 1520. ех 1900. 2—2

Натјечај.

Парохија Љеванска, ове Епархије, остаће наскоро упражњена. Град Љубно са припадајућим селима броји преко 300 православних домова.

Позивају се свештеници, који би желили тамо намјештени бити, да се до 1. новембра о. г. пријаве овој Консисторији.

Пошто је с том парохијом скопчана част проте односно надзирателя, то ће се при попуњењу парохије узети обзир на оне свештенике, који су бар пет година служили и у свештеној пракси и писменом дјеловодству довољно искуства стекли.

У Сарајеву, 22. септембра 1900. г.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Српско-православна АЕМ. консисторија Дабро-босанска.

Број 271.
Реф. 1. ех 1900. 3—2

Едикт.

Овијем се јавља Јовану Милиновићу, из Бос. Круше, сада непознатога боравишта, да је у његовој бракоразводној парници са супругом му Аном рођ. Радић за његовог службеног заступника постављен часни госп. Јован Вранешевић, парох у Доброселу, те ће се започета парница, ако се Јован Милиновић овом духовном суду не пријави, или себи другог заступника не назначи, са поменутим заступником водити и окончати.

Из консисторијалне сједнице држане у Сарајеву 7. септембра 1900. године.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Српска Књижевна Задруга у досадашњих педесет и седам књига својих редовних издања дала је списе ових српских писаца који радише пре Вука или у његово време: старих дубровачких лиричара (избор), Доситија (5 свезака), Г. Зелића (2 свеске), С. Милутиновића Сарајлије, проте Матије Ненадовића, Ј. С Поповића, Н. Томазеа, Б. Атанацковића, а тако исто ових познијих и савремених радника: Ј. Суботића, Ј. Пантића, Ј. Илића, Зuseа Ј. Јовановића (2 свеске), К. Трифковића (2 свеске), др. М. Јовановића (4 свеске), Л. К. Лазаревића (2 свеске), М. Живковића, С. Матавуља (2 свеске), Ј. Веселиновића (2 свеске), М. Цветића, А. Гавриловића, Ст. Сремца и Св. Рапковића. Од поуке, поред онога што се налази у свима осталим врстама задружних књига, добили су читаоци радове: о историји српског народа (2 свеске), из опште историје, из антрополије, из нгијене, из физике, из геологије, и из пољске привреде. Напослетку дала је Задруга из савремене туђе књижевности две словенске приповетке: И. Н. Потапенка и М. Рођевичевне и једну француску: П. Лотија, а од класика списе: Ариостове (4 свеске), Молијерово, Голдсмитове, Елиотове (2 свеске), и француских лиричара XIX. века (избор).

У друштвеним магазинима има Управа сва досадашња издања још на расположењу пријатељима добрих српских књига; она продаје свих осам редовних кола ономе ко их купи од једном, по 48 круна, I, II или IV коло засебно по 7 круна, III по 6 круна, а V, VI, VII или VIII по 10 круна. Поједине пак свеске свих кола продају се по одређеним књижарским ценама. Тако исто поједине књиге лањског и прекољањског **Забавника** продају се по утврђеној цени (означеној на корицама). Ко жели добити овогодишњи **Забавник**, може се још пријавити и претплату положити.

Како се претплатничким одзивом за прошле две године није могло Задрузи исплатити приређивање засебнога издања њених редовних књига у Загребу, то се издање неће ове године тамо ни штампати, а услед тога престало је и главно комисионарство које је за Задругу вршила Српска Штампарија у Загребу за Аустро-Угарску и за Босну и Херцеговину. Међу тим је, ради олакшице тамошњим повереницима, скупљачима и претплатницима, умољен г. *Миле Марјановић* штампар у Загребу (Duga ulica br. 8), те се примио да прима новац од оне господе, којима би било наручније њему слати покупљене улоге и претплату из речених крајева. Пошиљке из Баната, Бачке и Срема могу се упућивати и *Српској манастирској штампарији* у Сремским Карловцима, која се примила да буде главни комисионар Задругин за те крајеве. Коме је пак згодније, може се за све обраћати и право у Београд Управи.

Књиге ће се Задругине за сву Аустро-Угарску и за Босну и Херцеговину разашиљати из Загреба или из Карловца.

Српска Књижевна Задруга даје од постанка свога редовно српским читаоцима много више него што је правила вежу; она шта више, лагано али стално, увећава и број и обим својих издања, да би по могућству што јаче потпомогла напредак српске књиге и просвете. Овогодишње ће

коло књига донети већи број табака него и једно до сад: више него два пут онолико колико правила обећавају. За то се Задругина управа нада, да ће овогодишњи њен позив наћи у народним редовима још свесрдниј предусретљивост и још многобројнији одзив читалачки.

Српска Књижевна Задруга

Бр. 732.
8 септембра 1900 године.

Тајник
Љуб. Јовановић

Председник управе
П. П. Ђорђевић

Чланови

Анд. Николић, Ант. Пантовић, Богдан Поповић, Др. В. Бакић, Жив. Живановић, Јанко М. Веселиновић, Љуб. Стојановић, Др. Свет. Радовановић.

П. н. претплатницима и дужницима „Источника“

Пошто се већ приближује и свршетак године, то се умољавају гг. претплатници, да нам своју дужну претплату што скорије измире, како би и ми могли што прије штампарске трошкове исплатити и на своје вријеме са штампаријом рачуне пречистити.

Уједно се опомињу и она неколицина заосталих дужника, да свој дуг већ једном измире, јер сами знају, да за њих није баш похвално лист читати а не плаћати га.

Администрација „Источника“.

РПТ-/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV | Сарајево, 15. новембра 1900. | Бр. 21

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Именовања. Високо ц. и кр. заједничко министарство именовало је дојакошњег катихету и професора у кр. великој гимнасији у Госпићу протојереја Милоша Лалића дефинитивним управитељем српско-православног богословског училишта у Рељеву.

Поглавица земаљске владе именовао је свршеног слушаоца источно-православног богословског факултета у Черновицу Тому Поповића суплентом у српско-православном богословском училишту у Рељеву.

Ријешен службе. Поглавица земаљске владе разријешио је на сопствену молбу професора у српско-православном богословском училишту у Рељеву протојереја Станка Жупа[illegible]ског од даљег службовања у овијем земљама.

НЕЗВАНИЧНО.

Библија и најновије откриће јероглифа на споменицима старога Египта.

А. И. **Лопухин**, — с руског: јереј **Димитрије Јанковић**, конзист. савјетник. [Сарајево]

Све до почетка овога стољећа сматрао је учени свијет стари Египат загонетком, која се не да ријешити, насупрот томе, што је та

„земља чудеса“ привукла на себе пажњу радозналих учењака како старијега, тако и новијега доба. Величанствене, хиљадугодишње пирамиде и тајанствени сфинкс са својим загонетним натписима ћутке посматраху судбу историјског живота свога краја и вјерно чуваху историјом повјерену им тајну — натписа. Разни учењаци много пута су им приступали питањем за вјековјечну тајну, али наилазећи стално на хладно ћутање махнуше руком, по ријечима пророка (Соф. II. 15.) и одоше очајни, е да ли ће на питање икада одговор добити. Тако је било до XIX. вијека. Од тога доба се све измијенило. Упорни чувари египатских тајана морадоше устукнути пред питањем научне радозналости XIX. вијека, чиме су открили пуно историјског, таковог знања за цио свијет, којега веома знаменити дио служи за одличан доказ многих библијско-историјских навода.

Кључем открића писмених хранилишта старога Египта, послужио је знаменити розетски камен, који је омогућио научном свијету познавање језика „каменитих ријечи“. Камен тај краси данас британски музеј. Године 1799. официр Напалеона I. Бусар, бавећи се послом у граду Розети, нашао је на четири хвата дубљине под земљом одломак дугуљасте, четвороуголне цигље од црнога базалта са натписом на три језика: горе јероглифски, ниже грчки, а на средини тзв. демотички или енхоријални, што је ушао у употребу око 600. год. до Христа. — Грчки текст је посвједочио, да је натпис из доба око 205. г. до Христа, а слави Птоломеја Епифана. Помоћу коптског језика, — који је старо-египатском у коптском преводу библије и неких литургичких књига исто толико сличан, као што је сличан средњовјечни латински језик језику Цицерона, — испало је за руком учењацима, међу осталима двојици Шамполијона, да ријеше загонетку јероглифскијех натписа. Од тога доба благодарећи труду египтолога, постали су каменити документи, и у гробове с мумијама положени папирусни свици васколиком научном свијету приступачни, ушљед чега је наука задобила изворе првога реда, који, скупа са другостепеним грчким и римским изворима, тачно откривају историјски живот старога Египта. Познавање тијех тајана пак тим је важније за науку библијске историје, што је Египат једна од најстаријих земаља на истоку, и према том сачувано је у њему много таке врсте библичног предања, што се на цијело човечанство односило, али што се временом заборавило, или је код незнабожачких народа нов, митички облик задобило. Осим тога Египат је имао и свој прави библично-повјеснички значај, јер је библијски народ своје првобитно васпитање у њему задобио, и што је у њему васпитан ослободиоц и законодавац тога народа — Мојсије.

Од свијех међу разним народима раширенијех предања, једно је опште, а то је предање о потопу. Наћићемо га код свију народа у Азији, Африци и Америци — у облику, који је библичној повјести мање или више сличан. Пошто се пак по неком случају све досад није нашло на трагове тога предања у Египту, то се у опште држало, да га тамо и нема, и то је мишљење међу осталима чак и у одличном библијско-повјесничком рјечнику Смитову усвојено. (Smith, Diction, of the Bible, art. „Deluge". „Noah"). Међутим новија истраживања показала су неосновано тога мишљења, јер се у египатским споменицима налази предања о потопу, шта више сачувано је чак и име главне особе тога свјетскога догађаја, име: — Ноја. У египатској „књизи мртвијех" врло често спомиње се име Ноја, па чак и разнолико (пише се Нх, Нух и Ноа). Личност његова обучена је овђе у митичко одијело; али то не прјечи, да у тој, митосом не сасвим прикривеној особи, видимо библијског Ноју. Њега претставља египатско предање Богом, и то Богом оне сфере, у којој га и библична повјест за главну особу приказује, — *Богом воде*. Само пак предање о потопу, сагласно свједочанству Плутарха, претставља се у Египту у томе облику, да је Тифон, оличење океана, домамио Ноја на ковчег, и кад је овај дошао, затворио га и на море отиснуо. „То се збило, вели Плутарх *седамнаестога дана* мјесеца Атајра, када бијаше сунце у шкорпији, двадесет осме године царевања Осириса". Библична повјест опредјељује вријеме потопа, „шестстотините године Нојевога живота, и *седамнаестога* дана мјесеца" (Бит. VII. 11.) Из овога сравњења види се, да египатско предање, сагласно плутарховом свједочанству, означава почетак потопа за онај исти дан, када и библична повјест. Према том оба предања говоре о једном и истом догађају — о потопу цијелога свијета.

Један други египатски споменик са храма Вирисева садржи у себи очевидни доказ, у потврду библичне повјести о искушењу и паду прародитеља. То је дашчица једна, која је у збирци старијех споменика египатскога народа публикована, и пок. ученим египтологом дром Јунгом издана. Приказује лик човјека и жене, који стоје под разграната дрвета, а жена откинула плод и даје човјеку. Ту је и василиск или змија са круном на глави, стојећи управо, упоредо са женом, којој врло вриједне рјечи бесједи. У опште цијела слика даје упечатак веома блиске истинитости са библичном повјести о искушењу и паду Адама и Еве.

Да су пак Египћани и до Птоломеја имали неког појма о паду прародитеља, може се из пљедећег увиђети. На једној дашчици, — која је нађена у једној од царскијех гробница у Тиви, и која је пљедо-

вательно из доба на десет или дванаест вијекова прије Птоломеја — изображена је слика, коју овако означује њен изналазач, један енглески официр: Ева стоји и разговара се са змијом, а на далеко је насликан некаки Бог с оштрим копљем, којим је пробурашио змијину главу. Јасно је (вели тај официр), да се ова слика односи на првобитно библијско предање, ма да је она благодарећи митичком елементу, прилично слабо подражавање оригинала" (Capt. Fraser, Ms. Journal; цитирано у дјелу Форстера Monuments of Egypt, p. 181.)

Али најзнаменитији су перијоди у историји Израиља они, у којима се библијска повјест понајвише спаја са историјом Египта, а то су перијод Јосифа и Мојсија; и по том биће нам задатак, да видимо, колико свјетлости пружају египатски споменици и папируси на те важне перијоде науке о библичној повјести.

У погледу времена, у коме су живјели Јосиф и Мојсије и Фараони, који за њихова доба Египтом управљаху, учени египтолози јако се међу собом разилазе. Но то се да и појмити. Како египатска, тако и библијска историја, не држи се строго и консеквентно хронологије, исто као што се не држи реда у описивању наслједства у царству. У погледу библично — повјесничкијех дата пошљедња опаска је од нарочитог значаја, јер св. писмо говорећи о извјесним царевима египатским, као што се зна, не назива их по имену, већем се ограничава на име „фараона". Наслов „Фараон" нађен је прво у списку царева тек из XIX. династије, као што се то види са обидоске дашчице. Фараон значи „сунце" — *ра*. Египтолог *Шаба* објашњава тај назив овако: Рега, сунце. мемф. *ррх*. Тек са добом цара Давида и Соломона наилазимо у библији на сопствено име египатских владара. Према том, да би се могло одредити, ко се у то и у то вријеме разумијевао под именом „фараона" — мора се имати обзира на она историјска дата, која карактеришу личност и рад фараона. Такву карактеристичну црту налазимо у фараону, који је Јосифа у Египту узвисио.

Тај Фараон, пошто му је Јосиф — који дотле бијаше у тамници, — протумачио његов знаменити сан, очитовао је особите неке ријечи, које га у реду другијех фараона нарочито одликује. „Ово се (тумачење и савјет Јосифов) учини добро Фараону, — вели библија — и рече Фараон слугама својим: можемо ли ми наћи човјека, који је као он у којем би био *Дух Божји?* Па рече фараон Јосифу: кад је Бог открио теби све ово, постављам те над цијелом земљом египатском". (Бић. XIII. 37—41) Из тијех фараонових ријечи, види се, да он по својим вјерским назорима није Египћанин: он вјерује у Духа

Божјега, у једнога Бога, и то баш у онога Бога, који је предмет вјере самога Јосифа. Који је то фараон?

Грчко предање назива га Апофисом, једним од најзнаменитијих царева из Хиксе или пастирске династије. Византијски историк осмога вијека, синђел Георгије каже: „Сви су у том сагласни, да је Јосиф при Апофису управљало Египтом, а почео је управљати седамнаесте године његовог цареваља“ (Syncel p. 104.) Признајући историјску доставерност навода о Јосифову покровитељу имамо доказа, да се Апофис клањао Богу *Сутеху*, кога у то доба Египћани не знађаху, и који се убраја у божанства Сирјана, између којих доћоше Хикси или Пастири, па и Јосиф као што је то о Јакову написано: отац мој бијаше дошљак, Арамејац (Сирјанин) и пође у Египат и насели се тамо са много чељади, и произађе тамо од њега народ велики, силан и многобројан“. (Второз. XXVI., 5.). Значајно освјетљава овај предмет папирус Сале, (у британском музеју), који је писан на четиристотине година послије Јосифа. По свједочанству тога папируса, споменут цар из хиксе или пастирске династије, владао је над цијелим Египтом, и Сутех, Бог Сирјана бијаше једини Бог, коме се он клањао. Одчосни текст гласи овако: „Десило се, када земља (египатска) бијаше под влашћу осиљача Хиксова, а Раскенен владаше југом, а Фараон Апофис, у своме дворцу у Аварису. Сва околина плаћаше му данак на производа и најдрагоцјенијих блага земље. Фараон Апофис признаваше Сутеха свјим Господом; он се не клањаше никаком другом Богу у цијелој тој земљи“. Околност ова потврђена је још и открићем колосалне статуе у Аварису, на којој бијаше исљедећи натпис: „Фараон Апофис поклоник Бога Сутеха“. На основу наведеноја примјећује Бругш да „спомињање тога Бога у свези са царем пастирске династије служи јасним доказом онога, што је о Апофису на папирусу речено, наиме, да се он искључиво томе Богу клањао, и да осим тога није никакво божанство у цијелој земљи признавао“ (Historie d' Egypte, p. 79).

Против тога мишљења, да је Фараон — Јосифов заштитник, био из пастирске династије, неки приговарају, и то баш на основу библијских ријечи, по којима су „Мисирцима сви пастири нечисти“. (Бић. XLVI 34). Али да стоји тај приговор, не би се дало ни замислити, да би природни египатски Фараон странца и к томе непријатеља пастирскога племена игда тако увисио, као што је то учинио са Јосифом. При том је и то тешко претпоставити, да би браћа Јосифова, знајући за мржњу Египћана према Пастирима са таком отвореношћу казали природноме Фараону: „Пастири су били твоје слуге

од младости и ми и оци наши" (Бња. XLVII. 4). Та ову изјаву могли су они најприроднije очитовати Фараону само из пастирске династије. У осталом и сам Фараон је имао стада, којима је од браће Јосифове вриједне људе за надзиратеље поставио.

Да су Египћани под именом Сутеха, јеврејскога Бога разумијевали, то нам доказује један натпис са споменика у Тиви, по којем се натпису Фараон Манептах, син и наслједник Рамзеса великог „Богу Сутеху Авариса кланьао". Евалд у својој „Историји израиљског народа" (стр. 450) доказује, да Аварис филолошки не значи друго, доли „град Јевреја"; а учени египтолог Деруже, на основу споменика доказује, да Аварис значи то исто, што и Таниc на грчком, а Цоан на језику св. писма, то јест „гибање" и једнога је значења са јеврејским словом — *гавар* или *авар*; ово пак значи „мјесто одласка", куда су пошли Израиљћани у вријеме наласка на Мисира. На основу тијех података може се за сигурно узети да натпис „Бог Сутех Авариса" значи „Бог града Јевреја". (Наставиће се.)

Религијозно-морални листић.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић**, свештеник-катихета и професор у Загребу.

Много може молитва матере Божје.

И разгњеви се господар његов, и продаде га мучитељима, док не плати сав дуг свој. (Мат. 18, 34). Тако је заповједно господар да се поступи с оним немилостивим слугом, који, не хтједе опростити своме дужнику — другу сто динара, — око двадесет и пет фор. у нашем новцу, кад је њему био опрошћен дуг од десет хиљада таланата, или око неколико милијуна форинти. Страшно је дјело гњев Божји, распаљен нашим гријесима! Сагријешио је негда свијетли анђео, и *разгњевио се Господ на њега* и збацио га је с неба у бездан паклени на муке вјечне. Сагријешио је Адам, *и разгњевио се Господ на њега*, и изагнао га на раја а осудио га, да у зноју лица обрађује земљу, која ће му рађати трње и чкаљ. Сагријешиште савременици Ноеви, — *и разгњевио се Господ на њих.* и казнио их потопом и збрисао их са лица земље. Сагријешиште Содомљани, *и разгњевио се Господ на њих*, и послао је огањ небески да их погуби. Нису сагријешили Јевреји само једанпут — и *гњевио се Господ на њих*, и предавао их је у руке непријатеља њихових — Халдеја, Вавилонаца и Асираца. Сагријешио је и сам љубимац Божји — Давид, но *Господ се разгњевио и на њега*, и казнио га с почетка смрћу дјеце његове, а по том помором, од којега помрије неколико тисућа

поданика његових. Гријешимо и ми, па зар не видимо, како нас казни Господ — сад болешћу, сад смрћу, сад разним биједама и несрећама? Заиста је страшан у гњеву свом Господ, и тај гњев његов тако је велик, да се праведни Јов боји њега више, него саме муке паклене: *О да ме хоћеш у гробу сакрити и склонити ме докле не утоли гњев твој* Јов. 14, 13.), — вапијаше он к Богу у невољи душе своје. И ето, кад је Господ само разгњевљен, то, има ли кога год, ко би могао посредовати за грјешника, умилостивити Бога молитвом, обратити Га на милост и доброту? — Кад су Јевреји у пустињи салили себи златно теле, и клањали му се као Богу, одступивши од Бога истинитога, — тада разгњевљени Господ хтједе да их истријеби сасвим са лица земље. *Пусти ме*, говораше он Мојсију, *да се распали гњев мој на њих, и да их истријебим.* (Исх. 32, 10). Но ко је задржао тада гњев Божји? Ко није допустио да погуби незахвалне? — То дивно дјело извршила је молитва Мојсијева. *Повратн се од гњева својега*, вапијаше он Богу, — *пожали народ свој ода зла, опомени се Аврама, Исака и Јакова*, (Исх. 32, 12). И престаде Господ од гњева својега, и смилова се народу своме, и опрости Јеврејима оно страшно безаконје.

Но ко је био Мојсије у очима Божјима? — Слуга — и ништа више. — А ко су били Аврам, Исак и Јаков, које је он спомињао у својој молитви? — Исто тако слуге. Сад питам ја: ко је пресвета дјева Марија? — То је мати Божја, мати љубазна; између свију створова Божјих изабрана. И тако, ако је посредништво слуге Божјега Мојсија могло задржати праведни гњев Божји, — то, што не може учинити посредништво саме матере Божје, кад она стане молити свога Сина и Бога за грјешне људе? И ако Господ слуша молитву светих: зар неће послушати молитве пресвете Дјеве, своје Матере? — Кад је Вирсавија, мати цара Соломона, ушла у царску палачу, устаде Соломон са свога пријестола, срете матер своју, поклони се пред њом и заповједи да се постави посебни пријесто за њу с десне стране, поред себе. И кад му је рекла, да коће да га моли за неко дјело, он јој одговори са синовљим поштовањем: *Иштн, мајко, не ћу те одбити* (3 цар. 2, 20). Премудри Соломон добро је знао, да је, ма да је он цар, ипак дужан поштовати своју мајку, као царицу, и да није дужан одбити њезине прошње: *иштн, мајко, не ћу те одбити.* — Исто тако, кад је пресвета дјева Марија отишла са земље на небо, кад је ушла у одају славе божанствене, с каквом ју је славом срео њезин јединац, Син и Бог? Ми, заиста, не ћемо никада својим умом постићи те небеске славе Богоматере; ми знамо само то, што је рекао за њу Дух свети устима њезина праоца Давида: *С десне ти стране стоји царица.* (Пс. 44, 9). А што значи, да је Господ

поштује више од свију светих својих, више свију чинова анђеоских и арханђеоских, више Херувима и Серафима. Зар није и он, као мили син, казао и њој оно, што је казао Соломон својој мајци: *ишти, мајко, не ћу те одбити.* Ти — мати моја, од свију родова изабрана, међу свима женама благословена! Као што си на земљи била пуна благодати, тако си и сада на небу ти препуна славе. Царуј на небу и на земљи, и нека се клањају теби анђели и људи, као царици — Божјој матери! Ја сам твој Бог и твој Син: као Бог дароваћу ти славу моју, као Син даћу ти срце моје... *Ишти, мајко, не ћу те одбити!* Ишти што хоћеш: у свему ћу ти испунити вољу твоју! Ишти здравља ономе болеснику, што лежи на смртној постељи; ишти слободе ономе невољнику, што одавно цвили у окovима; ишти помоћи овоме несретнику, који је пао у велику биједу; ишти спасења ономе морнару, што тоне међу талasима због буре... Нека само сваки од њих позове име твоје — и он ће бити услишан: *Ишти, мајко, моја!* Иште ли од тебе жена неротkиња, да јој дарујеш за утјеху дјетешце, иште ли дјевојка да сачува своје дјевојаштво, иште ли војник побједе, земљодјелац — родне земље, трговац успјех у трговини? Нека буде по њиховој прошњи! *Ишти* за њих, *мајко моја!* Желиш ли ти сачувати ма који град или предјео од глади или помора, од непријатеља видљивих и невидљивих, зато, што тај град или предјел побожно штује име твоје? Нека буде тако! Хоћеш ли, најпослије, да онај очајни грјешник, који је прогњевио мене, да тај грјешник, достојан смрти и муке вјечне, буде просвијећен мојом благодаћу, обратио се на пут и био спашен? *Ишти, мајко моја, не ћу те одбити! Ја сам* — Бог, *Ја сам* — Син Твој: Ја све испунити могу. Нека се прославља мати моја, нека буде моја слава на прослављење моје матере!...

Ето тако је, браћо, увијек готов да послуша матер своју Господ наш Исус Христос. Гдје си ти, несретни грјешниче, који си надвисио својим грјесима све цариnаре и блудnице и разбојнике? Дођи к матери Божјој! — Да ли се Господ на тебе разгњевио? или су грјеси твоји тако велики, да се ти бојиш и опроштају се не надаш? Биједна душо! Имаш ти вјерноga посредника! Ма што да ниште за тебе пресвета Дјева мати Божја, — ради њене молитве све ће ти бити: *јер много може молитва материна код милосрђа владике!* Једна суза Богоблагодатне матере може одвратити мноштину биједа. Њезино заступство обратиће гњев Божји у милост. Склони се под њену заштиту, моли од ње помоћи на вјерују, да не ћеш погинути! Као што није погинула ни једна животиња, која се налазила у ковчегу Ноjеву, тако неће погинути ни један хришћанин, који прибјегне под заштиту пресвете Дјеве! *Нико,*

ко прибјегне к теби, не бе оштећен од тебе оправљен, чиста пресвета Богородице!

О Марије! сладости самих анђела, тужних радосте! О Марије! мати Божја и мати наша Хришћанска! Ја сам слуга недостојни на мене се разгњевио син твој: што да радим? коме да прибјегнем? . . . Којем се за гријехе с њим прибјегнем осим Спаситељу, но једнем тебе као замца, за мене, тебе молим, у те се ја уздам! Ти си — на жалосних нада, Ти си заклон грешника, Ти си — Христијанима мати! . . Мати моја! прими слугу својега, смилуј се грешном чаду своме! Посредуј, помоли се за мене сину твоме, — и ја ћу бити спасен! О Марије! Ко се у тебе узда, тај неће нигда — бити постиђен! . . .

Дописи.

Дочек Високопреосвештеног господина митрополита Серафима Перовића у Невесињу.

30. септембра 1900.

Невесиње, дично мјесто негда српскијех соколова, дочека након двије године и опет значајан дан — дан, када је свештенство дочек и боравак свога доброг и племенитог, уваженог старину: *Архијереја високопреосвештеног господина Серафима.*

Бијаше субота 23. дан мјесеца септембра, када је честито невесињско грађанство дивно доказало одану, жарку љубав своју према својим црквеним свештенима и њиховим Великодостојницима, — када је приклонило главу мушко и женско, старо и младо, богато и сиромашно, — те са поносом ведра чела и српског неокаљаног образа, предало достојне овације ономе, који долази међу своју јуначку добру дјецу „у име Господње“, — јер благословен је онај, који долази у име Господа.“

Тек што је звијезда Даница са фирмамента узмакла, а први се сунчани зраци показали, поврвјеше у свечаном народном одијелу са разних страна, старјешине сеоских кућа, како се оно каже: све „опаковићи“ неана са који ли је прикладнији — чији ли је коњ лући, чији газдавији!

Окупише се у Невесињу — на позив оца проте — на предстојеће народно — црквено славље!

Свештенство из подручних села невесињског протопрезвитерата, стигло је на дан прије, да и оно као стожер црквено-народне свијести изиђе у сусрет и дочека свога црквеног старјешину и поглавицу!

Већ у 8 сахати у јутро, кренула је поворка коњаника, а за овима на неко вријеме доцније фијакери са свештенством и грађанством, и представништво „Српске црквене општине“ — сви пред свога љубљеног Архијереја.

На два сахата даљине, крај „Јовановић карауле,“ гдје је жандарска постаја, био је уречен састанак.

Није потрајало ни пола сахата одмора, кад се указа путем према Мостару, црна пјега у даљини, — то је био фијакер у коме је госп. Митрополит сједио са г. конзисторијалним савјетником прев. Патрикијем Поповићем! — Не за дуго стигоше и кола, из којих изађе сиједи, добри архипастир.

Овдашњи прото Кочовић поздрави добродошлицом старину и представи му подручно свештенство. За овим и предсједник срп. црк. општине госп. Турањанин поздрави добродошлицом високог госта, а за тим учитељ Костић испред својих колега, па редом и остали грађани прилазише и поздравише Га, а дична Старина љубила се са сваким појединим. Високопреосвештени дирнут бијаше овим величанственим дочеком са стране најодличнијег грађанства, те се је искрено са сваким појединим питао и поразговорио.

Послије кратког одмора, кренуо се је Високопресвештени даље, позвавши уједно у своја кола впреч. госп. проту, а господин конз. савјетник крену у кола са г. Костићем учитељем, за њима и остали фијакери на броју 8, кренуше један за другим у облаку прашине.

На једно четврт сахата од „Јовановић кирауле“ дочекао је високог Госта сеоски „бандеријум“ од 50 јахача са два тробојна барјака.

Сад је дочек добио потпун вид и облик. Барјаци се разавише, а весели коњаници полетјеше пред фијакерима у којима сједјаше Митрополит и остала Његова пратња.

Замало па нас ето према Невесињу, на брду Грепку. Коњаници сиђоше са својих ознојених коња, да пјеше пријеким путем брже сиђу низ Гребак.

Чим се г. Митрополит на брду појавио зазвонише звона Невесињска, а тиме дадоше знак да је црквп. поглавица већ у близини, сада потрча велико и мало у сусрет, у предграђе Невесиња.

У томе су и коњаници већ и опет на својим коњма били, те у највећем трку дојурише, гдје је господин кот. престојник Раух са господ. Војновићем, школским старјешином и школском дјецом очекивао Високопреосвештеног господина Митрополита.

Све окупљено било је обучено у стајаћем, свечаном руху!

Господин котарски престојник Раух, окружен учитељима, школском омладином и мноштвом грађанства, поздравио је „Високог Госта“ бираним ријечима, завршујући свој говор са „добро нам дошао“, те пожеливши му пријатног боравка у његовом котару.

Високопреосвештени г. Митрополит топлим ријечима захвалио се на израженим жељама г. кот. престојнику, што је овај представио високом Госту школског старјешину г. Војновића, који опет поздрави Високопревсвештеногa господина — у име своје и својих колега, као и у име све школске омладине, дирљивим говором, пожеливши Му од Бога дсбра здравља, и дуга живота, Високопреосвештени такођер је и њему отпоздравио, наглашујући да је срећан, што може да благослови оне, у чије име данас и долази.

Послије овога кренуо се високи Гост главном улицом пут цркве.

Коњаници напријед ногу пред ногу, затим уредани ученици са својим наставницима, пјевајући тропар храма „Вознесеся еси“, а за овима давно очекивани госп. Митрополит, са котарским престојником, свештенством и мноштвом побожног народа. У црквеној порти дочекала је Високог госта, сва остала српска интелигенција. Пред самим црквеним вратима, дочекао је отац прото Кочовић свога архијереја, обучен у одјејаније, са крстом у руци.

Када је послије благослова отпојано „Тондеспотин“, поздравио је наш честити отац прото сједог архипастира врло красним и јелгровитим говором, напоменувши, да сваки појединн данас у кругу његова пространог протопрезвитерата осјећа и

дијели једнаку радост и срећу — а одани према своме љубљеном узвишеном владару Францу Јосифу — смјело дочекују и свога врховног црквеног поглавицу, молећи од Бога још добро здравље, а од њега архијерејска благослова.

Високопреосвештени Господин мудрим и одабраним ријечима захвалио се оцу проти. Изразио је, да му је мило, а и сам се освједочио о толикој љубави оног народа, за чију је срећу све своје силе и осјећаје употријебио и посветио, а да не престаје ни у будуће мислити и старати се о добру свога народа и св. матере прав. цркве. — Затим се окренуо многобројном народу, захваливши се и њему на љубави и пажњи, коју су му данас јавно указали. На даље их је поучио у хришћанским врлинама, позвао их, да чувају и љубе своју српску народност и вјеру а тако исто да се са љубављу и одношћу односе и према узвишеном владару своме, цару и краљу Францу Јосифу I. и према читавом свијетлом дому Његовом јер је свака власт од Бога дана.

За тим је високи гост отпраћен у „хотел Билић“, гдје је и одсено. Истог дана по подне отслужено је вечерње богослужење, којем је присуствовао и г Митрополит.

Сутра дан, у недељу 24. септембра служена је Владичанска служба, којој је присуствовао многобројни побожан свијет обојега спола. На служби су поред Високопреосвештенога чинодјејствовали: високопречасни г. прото Кочовић, пречасна гг. конзистор. савјетник Поповић, Томо Братић из Фојнице, Петар Говедарица из Братача, војвода Петар Радовић и Јован Гаћиновић из Биограда. За пјевницом су појала овдашња 2 учитеља народне основне школе: Бошко Костић и Владимир Војновић, а на јектенија до „Апостола“ одговарала су школска дјеца, на велико задовољство госп. Митрополита. Уједно је овом приликом Високопреосвештени постригао и 3 ђака народне основне школе за „чтеце.“ Ова прилика и новина, којом се особито добар темељ удара малој дјеци и учвршћују у духу православне цркве — дала је тако видљивог допадања и дивљења код све присутне, а особито сеоске публике.

По „Апостолу“ предузело је појање наше српско правосл. црк. пјевачко друштво „Застава“ под својим младим коровођом Д. Говедарицом — а појало је на опште задовољство и допадање свију.

Послије светог јеванђеља држао је госп. Митрополит дивну проповијед, која је од побожног народа са своје поучне и красне садржине са највећом пажњом саслушана. У њој је сиједи архипастир поучио народ свој, да подржава и његује слогу и мир у домовима и друштву; да живи у слози и љубави са свима ма које вјере био, „јер је брат мио ма које вјере био“; да чува своју свету православ. вјеру, да буде у њој чврст, сталан и непоколебив. Метнуо му је на срце, да његује и храни обичаје своје и милу народност своју; да своје брани и неда, а туђе да не прима. Славу и крсно име као зеницу ока да чува, јер је то обиљежје и карактеристика српска. Поучио их је, да бадњаке свете, а честицу мијесе; кумство да уважавају, а сродство да поштују; да се љубе и пазе, јер ће се по томе познати, да су права чада и потомци св. Немање и св. Саве, упутио их је, да уче дјецу молити се Богу, а старије слушати и поштовати. Савјетовао им је да буду скромни, миролубиви и побожни, као што и приличи православним Хришћанима. На глас звона у цркву да долазе, да се у хришћанским врлинама поуче, надодајући: „овдје неће наћи уму и срцу хране обилне“.

Поучио је затим свој народ, да буде вјеран и одан цару своме, добар под ник не само из страха, него и по савјести. А затим је завршио пожеливши свима од Бога добра здравља, благослављући и оне, ко и спријечени буду каквим послом у храм немоћоше доћи.

Диван овај говор пропратио је одушевљени народ са громко: „Живио“!

На крају литургије пошена је литија, а за тим је прелио Високопреосвештени г. Митрополит гроб блаженопочившег протојереја Говедарице.

Послије свршене свете литургије учинио је Високопреосвештени г. Митрополит званичне посјете: г. котарском предстојнику, вприсутном оцу проти Кочовићу и овдашњим учитељима, а ови су сви исти му дан и одвратили.

Послије обављених посјета, присуствовао је госп. Митрополит са читавом пратњом својом ручку, који је у част високога госта дао уважени српски грађанин овдашњи г. Зечевић.

Послије тога одржана је свештеничка сједница, у друштвеном дому — гдје су прегледани протоколи и матрикуле појединих свештеника.

Око 4 сахата, када је сједница готова б ла чинио је Високопреосвештени са пратњом својом званичне посјете у 15 српских кућа, а ове су се натицале, која ће прије и боље дочекати и угостити мила и Високог госта, доносећи ране ђаконије и понуде. Особито нам је истаћи честиту и уважену српску трговачку кућу г. Лажетића, а и код других домаћина није мање био угошћен наш дични Архипастир.

Другог дана у понедељак 25 септембра у 11 сахати прије подне, посјетио је Високопреосвештени г. Митрополит овдашње срп.-прав. црк. пјевачко друштво „Застава“ На доњем ходнику друштвене куће дочекао је и поздравио високог госта предсједник пјев. дружине г. Никола Катић са подпредсједником г. Мином Лажетићем. На вратима пак друштвене собе дочекао је и поздравио Га коровођа г. Говедарица, а потом је друштво складно отпјевало „Тон деспотин.“

Иза овога благословио је госп. Митрополит дом и друштво и осветио водицу, поучивши том приликом чланове, како и шта ваља да чине, да би достојно одговорили својој културној задаћи и мисији. За овим је прегледана друштвена архива, а потом је Високопреосвећени г. Митрополит и опет учинио једно добротворно дјело, поклонивши друштву на његове сврхе велики комад земљишта у вриједности око 3000 круна. Одушевљењу не би краја, а вишекратно „Живио!“ проламало је друштвене дворане.

У уторак 26. септембра прегледао је протопрезвитерски уред, који је у потпуном реду нађен, којом приликом је госп. Митрополит похвалио јавно честитог проту г. Кочовића.

У сриједу 27. септембра у 9 сахати у јутру тачно, благоизволео је Високопреосвештени господин Митрополит посјетити народну основну школу у пратњи свога конзист. савјетника г. Патрикија Поповића. У школи га је са наставницима дочекао и поздравио старјешина школски г. Војновић, послије чега се приступило испитивању из „науке вјере.“ Након овога прегледао је високи гост школску зграду и учила, а затим је посјетио и женску школу, гдје Га је дочекала и по школи провела гђа Костић, учитељица.

У четвртак 28 сепг г. Митрополит одвезао се је раним јутром у село Крушевљане, у парохију војводе Радовића, а у пратњи конзист. савјетника, политпристава Хохетлингера, и неколицине грађана трговаца. И ту је високи гост дочекан

одушевљено од побожног народа, а пред црквом поздрављен од јереја војводе Радовића. Угошћен богатим обједом кренуо је Високопреосвештени око 2 сахата натраг за Невесиње, испраћен од побожног народа крушевљанског одушевљењем.

У петак 29. септембра ранom зором испраћен је Високопреосвештени истим оним одушевљењем, каквим је и дочекан био. Представништво црквене општине са члановима пјев. друштва „Застава“ испратили су свога милог и високог госта све до Кафиног села, одакле је Високопреосвештени кренуо пут Фојница и Гацког, а Невесињци до у Невесиње хваљени и славећи у радости Бога, што им је дао, да у средини својој имати и дочекати могоше свога милог и љубљеног Архипастира и поглавицу црквену.

Православни.

Књижевне биљешке.

Јеванђеље Египатско. Француски лист „Revues des Revues“ у пошљедњој свесци својој саопћава врло интересна открића, која учинише три професора штрасбуршког свеучилишта: Шпигелберг, Шмит и Јакоби. Ови научењаци нађоше међу папирусима пронађеним у Каиру, два фрагмента од тзв. „Јеванђеља Египатског“. У први мах побудили су ови папируси сумњу и подозрење, но касније тачним испитивањем египтолога потврђена је њихова оригиналност, а у свези с њом и њихова важност. По мишљењу професора Шмита налази се у тим рукописима коптски пријевод из V. в. послије Христа. Садржи у себи јеванђеље, које је написано на грчком језику у II. в. Ови фрагменти свакако да припадају једноме од јеванђељских текстова, који до нас не дођоше. Проф. Јакоби као да је тог увјерења, да нађени фрагменти припадају наиме „Јеванђељу Египатском“, о коме спомиње Ориген, бл. Јероним, а о коме има неких забиљежака и у дјелима св. Иполита и Епифанија. У једном од ових фрагмената има нова верзија приче о Христу у гетсиманском врту. Други опет фрагмент садржи у себи причу — додуше не потпуну — о васкрсењу Христову. Проф. Харнак већ је истина раније исказао мишљење своје, да папирус, који садржи у себи „Пареке Христове“ (а нађен прије неколико година) јесте донекле неки дио или фрагменат из „Јеванђеља Египатског“. Професор Јакоби такође усваја ову хипотезу. Он наиме држи, да папирус са „Изрекама Христовим“ и ови сада пронађени фрагменти јеванђеља јесу дијелови једног и истог рукописа.

Важно литерарно откриће. Како је у Дамаску пронађено важно литерарно откриће, а наиме нађено је неколико врло старих књига, међу овима и неколико екземплара Корана, — то је сама оправдана нада, да ће се међу тим књигама наћи и какав стари екземплар Новога Завјета. Овим открићем јако је заинтересован њемачки цар Вилјем, који поводом је и писао султану, да је намјеран, да ради испитивања нађених фрагмената старе литературе одашаље тамо једнога њемачкога професора.

Разно.

Религијозни конгрес. За вријеме свјетске изложбе у Паризу одржано је ту више међународних конгреса, па међу осталима и „конгрес религијозни“. На томе конгресу било је 340 чланова (мушких и женских) из 19 европских држава,

3 из Азије 5 из Америке и 1 из Африке. Све то бијаху научници, професори, свештеници, равини, будисте и т. д. Декан богословског факултета у Паризу, познати представник „модерног богословља" Ог. Сабатје, реферисао је о историји библијске критике са гледишта либералног, а професор из Будимпеште говорио је о исламу и паризму. Но од највећег интереса био је реферат о статистици религија у години 1900. Тако према том реферату има у Европи 389. мил. Хришћана, до 7 мил. муслимана, 6 мил. Јевреја и 2 мил. незнабожаца. У Америци, која је скоро сва хришћанска, заузимљу једну половину римокатолици, а половину протестанти. У сјев. Америци има скоро и читава једна епархија православних. Дивљих племена, који у незнаботству живе има на 2 мил. душа. У оцејанији има $^1/_2$ мил. хришћана, а на Филипинским острвима 8 мил. Остало су мухамеданци и незнабошци. Сјеверни дио Африке искључиво је исламски, са изузетком нешто Хришћана. Центрум је такође исламски и идолопоклонички, и тек на југу овладало је Хришћанство. У опште може се рећи, да је религијозна статистика Африке слабо развијена. То се донекле може рећи и за Азију. Једно је познато да у Индији од 300 мил. становника, 217 мил. су браманци. Мухамеданаца има до 60 мил. Осим тога 7 мил. будиста, 3 мил. хришћана и 12. мил. идолопоклоника. У Китају на 390 мил. становника има само 1 мил хришћана, и 21 мил. мухамеданаца. Остали исповиједају култ предака, а конфучијанство је лична религија императора. Број Хришћана на читавоме свијету, порастао је за пошљедњих 10 година од 477 мил. на 555 мил. Људејство од 7 на 8 мил. А ислам се такође знатно умножио на неких 200 мил. По рачуну референта Фурнијеа, свега становника на земаљском шару има данас 1.550 милиона, међутим год 1810. било је свега 680 мил. Према овоме видимо, да је од читавога рода људскога тек само $^1/_3$ хришћанска, а остале двије трећине, дакле читава милијарда душа, искупљених Господом нашим Исусом Христом, још сједе у тами и сјенци смртној.

Јавне благодарности.

Поштованом господину Луки К. Алексијевићу
трговцу црквених утвари

у Новом Саду.

Драго нам је овим путем истину признати, да код Вас наручену „Плаштаницу" коју сте нам на чисто свиленом мару тјело Христово и четири евангелиста по Српском Правосл. типу масном бојом израдили и на истом мару слова и унаоколо шаре златом вјештачким начином слободном руком управо јединствено извели, па је златним ширитом, ресама и кићанкама исто богато и укусно украсили, које само у Вас тако како желимо могосмо добити, које нас таковом израдом подпуно задовољисте, на које то и јавно признајемо и на вашој тачној изради лијепо захваљујемо

Дервенти, на Марков дан 1900 год.

Из српско-православне црквене општине:

Предсједник:
Јово Ковачевић.

Благајник:
Јаков Тасовац.

К. С. Поповић,
парох.

Господар Лука К. Алексијевић, трговац црквених утвари у Новоме Саду, продао је потписаној општини владичански сакос и омофор, два ђаконска стихара и два орара, и 22 дјечија стихара; све од свилена дамаста, а тако лијепо и красно урађено, да потписана управа општинска нарочито овим не само, да је потпуно задовољна с поменутим одеждама, но и најтоплије препоручује овакве врсте услуге г. Луке К. Алексијевића, свима нашим црквеним општинама.

У Новоме Саду, 22. септембра 1900. год.

К. Миловановић, перовођа. **П. Попадић,** предсједник.

Поштованом господину Луки К. Алексијевићу
творничару црквених утвари у Новом Саду.

Данашњом поштом спремили смо Вам остали новац, као потпуно изравнање нашег рачуна код Вас.

А пошто сте нашу наручбину извршили на опште наше допадање и задовољство и допадање, то Вам се у име наше црквено-школске општине најучтивије захваљујем, а с обећањем, да ћете и у будуће имати првенство како код нас, тако и код других наших ближњих општина у подмирењу свију црквених потреба.

У Бос. Шамцу, 1. априла 1900. год.

Предсједник српско-правосл. црквено-школске општине:
Видо Ј. Тасовац.

Званични огласи.

Број 162/908 ех. 1900. 2—3

У српско-православном богословском училишту у Рељеву, крај Сарајева, упражњено је мјесто учитеља за црквено појање, с којим је спојена годишња плаћа од 2.000 к. (двије хиљаде круна) активносни доплатак од 600 к. (шест стотина круна) и стан у нарави, надаље право на први доплатак од 500 к. пошље довршених у дефинитивном својству пет година службовања, а на други доплатак од 700 круна пошље навршених двадесет година дефинитивног службовања. Након довршене 30 године укупног службовања припада дотичнику право на мировину у потпуном износу основне плаће и двају доплатака, дакле 3.200 круна.

Прво је намјештење привремено, а након једне године доказаногваљаног службовања биће дотични дефинитивно именован.

Они, који желе добити ово службено мјесто, на ком ће поред појања имати да отправљају један дио дужности заводског економа, треба да ваљано обложеном молбеницом докажу:

1. да су поданици аустроугарске монархије или припадници Босне и Херцеговине;

2. да су православне вјере и да нијесу прешли 40 годину живота;

3. да су монаси, или удови мирски свештеници без дјеце;

4. да су потпуно вјешти црквеном српско-православном појању, обичном и моталном;

5. да су добријем успјехом свршили потпуну гимназију с испитом зрелости и једно сваљно уређено православно богословско училиште у аустроугарској монархији или у Босни и Херцеговини;

6. да су тјелесно и умно потпуно здрави

Овако обложене молбенице треба послати овој земаљској влади путем високопреосвештеног госп. Архиепископа сарајевског и Митрополита дабробосанског до најдаље 18./31. децембра ове године.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Управа српско-прав. Митрополије Зворничко-Тузланске.

Број 900. ех 1900. 1—3

Едикт.

На молбу Јелке Поповића, рођене Теодоровића, из Бос. Шамца, да се са прије 12-година одбјеглијем законитијем својим супругом Јефтом Поповићем, тежаком из Д. Скугрића, брачно разведе, позива се Јефто Поповић, да овој митрополитској управи као духовном суду, до почетка јануара 1900, лично или писмено се пријави, мјесто својег сталног боравка назначи и по потреби себи заступника именује, јер ће се иначе по стању прибављених података и тужбе, а са службено постављеним заступником, по постојећим прописима брачни процес водити и коначно довршити.

У Д. Тузли, 20. октобра 1900.

Управа српско-православне Митрополије зворничко-тузланске.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Дабро-босанска.

Број 271.
Реф. I. ех 1900. 3—3

Овијем се јавља Јовану Милиновићу, из Бос. Крупе, сада незнаногa боравишта. да је у његовој бракоразводној парници са супругом му Аном рођ. Радић за његовог службеног заступника постављен часни госп. Јован Вранешевић, парох у Доброселу, те ће се започета парница, ако се Јован Милиновић овом духовном суду не пријави, или себи другог заступника не назначи, са поменутим заступником водити и окончати.

Из конзисторијалне сједнице држане у Сарајеву 7. септембра 1900 године.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

„Источник" излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељеву код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Стога треба да га има свака српска породица као знамење одушевљења за св. православни аманет сваком Србину.

Књига се штампа у Српској Манастирској чувеној са своје фине израде, на јакој углађеној хартији словима, а има ће 40 табака велике осмине.

Цена оваких дела долази и у најпросвећенијих народа најмање 10 круна; но потписани, имајући у виду потребу своје цркве и стање народа свога, стављају за претплатнике цену **брошираној књизи 5 круна**, а тврдо увезаној **у платну 6 круна** (стране новце примамо по дневном курсу).

Скупљачи добивају једанаесту књигу на дар или новац за њу. Наруџбине од најмање 5 комада шаљемо о свом трошку. Дуђанска ће се цена повисити.

Претплата и имена претплатника нека се шаљу из **Босне и Херцеговине** Издавачкој књижарници **Пахера и Кисића** у Мостару, а из осталих крајева само на адресу: *Јован Живковић, Карловци, Срем.*

П. Н. г.г. претплатници односно скупљачи, који овај **Зборник** наручити желе, нека се наволе послужити „*Наруџбеницом*" што је уз овај »*Позив*«, те нека је од поља одеље, као писмо савију и на пошту *плаћено* и незапечаћено предаду.

(☞ Неплаћене наруџбенице не ће се примати).

Рок претплате траје до св. Саве 1901. год.

У *Ср. Карловцима*, 4. октобра 1900. год.

Јован Живковић,
професор у богословији.

Јован Живановић,
професор у гимназији.

претплатницима и дужницима „Источника“.

Пошто се већ приближује и свршетак године, то се умољавају гг. претплатници, да нам своју дужну претплату што скорије измире, како би и ми могли што прије штампарске трошкове исплатити и на своје вријеме са штампаријом рачуне пречистити.

Нарочито се позивају протопрезвитерска звања у Босни и Херцеговини, да од подручног свештенства претплату прикупе и до конца ове године администрацији доставе.

Уједно се пак опомињу и она неколицина одавно заосталих дужника, да свој дуг већ једном измире, јер сами знају, да за њих није баш похвално лист читати, а не плаћати га.

Администрација „Источника“.

РТ I/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 30. НОВЕМБРА 1900. БР. 22.

Садржина:

...ничко. — Библија и најновије откриће јероглифа на спомени... старога Египта. — Књижевне оцјене и приказ. — Допис. Чигулак. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV Сарајево, 30. новембра 1900. Бр. 22

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Николај, благоизволео је дана 5. и 6. новембра о. г. у саборној сарајевској цркви рукоположити за ђакона односно презвитера консисторијалног канцелисту Јована Татића, који је и остављен за администратора Ивањске парохије у крупском пр-го-презвитерату.

Премјештен. Јован Марјановић, парох варешки, на молбу своју, премјештен је дана 23. новембра 1900. за пароха упражњене парохије доланке, сарајевског протопрезвитерата.

НЕЗВАНИЧНО.

Библија и најновија открића јероглифа на споменицима старога Египта.

А. И. Лопухин, — с руског: јереј **Димитрије Јанковић,** консист. савјетник. [Сарајево.]

(Наставак.)

Догађај, како је Фараон по саслушању Јосифа, — који му је сан протумачио — признао Бога јеврејског, спроводи се у библијској повјести са њеједнким околностима: „И скиде Фараон прстен са руке своје и метну га на руку Јосифову; одјену га одјећом од танкога платна, објеси му златан лапац око врата, заповједи, да га посаде на кола, која бијаху друга за његовијем, и да вичу пред њим: клањајте се!

(abrech). И постави га над свом земљом Египатском. И нарече име Јосифу Цафнатх-Панеах; и даде му за жену Асенету, шћер Потифера жреца Илиопољског, (Бит. XLI. 42—45). Споменик један у Тиви приказујући увођење у дужност чиновника вишег достојанства, у присуству Фараона Сете, оца Рамзеса великог: нарочито потсећа на описану сцену библијске повјести. Споменик претставља, како се чиновник облачи. „у танку фину одјећу, како му се меће златна гривна око врата", тачку по тачку како то бијаше са Јосифом прије три стотине година. У повјести о узвишењу Јосифову, Мојсије употребљава египатска слова: абрех и цафнатх-панеах. Незна се тачно шта та слова значе. Абрех значи по Росселину и Гезенијусу „клањајте се"! Осбурн међутим тврди, да то слово, које се на споменицима често налази, значи: „чистокрвни краљ". Кук држи да га ваља превести са „радуј се" — што одговара египатским обичајима у сличним приликама. Један натпис на споменику Рамзеса великог садржи у себи израз: абсеунек, што значи „они се радују пред тобом". Судећи по том, може се претпоставити, да је народ у овом случају, у славу Јосифовој, усклицком: абрех изражавао своју радост. — У погледу значења Цафнатх-панеах египтолози још већма се у мишљењима разилазе, али се у том ипак сви слажу, да му се смисао додуше нека тачно одредити, али се да појмити. — Оно се често налази на споменицима и папирусима, као нпр. на туринском папирусу, па нађено је чак и на претењу тројице фараона из тринаесте династије, која је веома блиска Јосифову добу. На свима тим мјестима значи „чувар живота" — што би се са околностима увишења Јосифова дало растумачити.

Зацијело да има монументалнијех доказа у Египту, ма да засад још нијесу пронађени. Међутим се тај низ година достатачно и јасно потврђује и са тако зв. Хамијаритичкијем натписом (Hamyaritica Inscriptio) па чак и са кинескијем старинама. Хамијаритички натпис, нађен је у развалинама једне тврђаве (Hisn Ghorab) у Арабији, и прича о годинама гладнијем, и као што се види баш о онијех седам гладнијех година, које бијаху за вријеме Јосифа у Египту и у цијелој околини. Ево како гласи тај натпис:

Ми смо дуго спокојно живели у том замку и осим виноградскијех
крајева ништа жељели нијесмо.
Чете камила враћале нам се сваке вечери; и бијаше их
пријатно гледати у торовима њиховијем.
Проживесмо у том замку *седам година доброга живота* — о, како
нам је тешко, кад их се сјетимо!
Но ето дођоше године неродне и сухе:

И кад прође једна лоша година, за њом дође друга, и оста таква.
И нигда не виђесмо ни мрвице добра.
Оне (камиле) су поскапале, и не остаде од њих ни ногу, ни копита.
Тако се то збива сваком, ко је Богу неблагодаран.
Заметнуће се трагови његовог живота".

(*Forster's*, Arabia II. 92).

Није могуће, да се у том натпису не примјети сличност са библичном повјести (Бић. XLI. 22, и сл. и Исх. X. 26.) о седмо-годишњем гладовању. — О томе догађају причају и кинески споменици. Њихова свједочба толико је занимљива, да заслужује, да ју овђе спомènемо. У тим споменицима се наиме каже, како је „у почетку царевања Чинг-танга, овладала суша и глад, која је у цијелом царству седам година трајала за које вријеме не бијаше ни капи кише." (Џаксон: Chronological Antiquities, vol. II. p. 455.). Сагласно јеврејском рачунању времена десила се седмогодишња глад у Египту између 1796—1789. год пре Христа. А сагласно хинеској хронологији цар Ки, претходник Чинг-танга, почео је владати са 1823. годином, док је Чинг-танг умро 1758. год. до Христа. За тога цара Ки — ја великинеска кћерка, да је био чудовиште од човјека, толико је огрезао у пороку и тиранисао, свијет. Нечовјечност његова била је узроком, да су се подигла на њега нека страна племена. Рат, који је ушљед тога уставка наступио, помео је кинеске љетописце, те се вријеме царевања Чинг-танга не да тачно опредјелити. Но пошто су та два цара заједно свега шездесет година владала, а седмогодишња глад у Египту бијаше за њихово доба, може се поуздано закључити, да је у кинеским љетописима споменута глад истоветна са оном, коју библија спомиње.

Године 1853. прочитан је у Риму један египатски натпис у којем је међу осталима ово стајало: „ Када за вријеме Сезертезена I. притискиваше велика глад све друге округе Египта, у мом округу бијаше хљеба". Натпис тај бијаше толико заводљив, да се Бунзен не устручаваше, да га прогласи за „њеран и сигуран доказ" седмогодишњега гладовања за доба Јосифова. Али Брукш као зналац египатских старина, које су Бунзену сасвијем непознате биле, без обзира на своју пуну вјеру у Мојсијево приповједање, обиљежи Бунзенов закључак као такав, који је по хронологији сасвијем не могућ. И ми се морамо сложити са овим мишљењем ученога египтолога, јер знамо, да је Сезертезен I. на 200 год. пре Апофиса владао. Библијска повјест нам прича : „И наступише седам гладнијех година, како то прорече Јосиф. И би глад по свијем земљама, а по својој земљи Египатској бијаше хљеба" (Бић. XLI. 54). Па кад се овај навод библије сравни са горњим ријечима

споменика — који је нађен у гробници некога управника Сахекога округа, видјеће се, да тај велможа Фараона Сезертезена I говори о великој глади која овладаше *цијелијем Египтом*, а његов округ поштеди, а не о глади за вријеме Јосифа, када *све земље гладоваше*, само Египат не.

Пошљедица седмогодишње оскудице и мудре предострожности Јосифове, којом тој бједи на сусрет изађе, бијаше, да се социјални односаји у Египту измијенуше. Фараон изда нов закон о господарскијем приликама. Библијска повјест описује како је Јосиф ту промјену извео, како је установио, да се пети дио свију производа има Фараону давати, осим са земаља жречева које нијесу постале Фараоновом својином. А ево шта вели на то историк Осбурн: „Гробнице из доба послије Апофиса садрже у себи јасне доказе општег преврата у животу Египћана тога доба. Библична повјест нам даје изнова закључити да се нарочито значајна промјена десила са положајем жречког сталежа. Тако је и било. Жрец се необично подигао у богатству по своме положају у значају. Његове дужности постаје све више и више искључиве и наслједствене, све док се на пошљетку није уздигао до трона Фараонова и није основао над цијелим Египтом владајућу династију — жречева — царева. За све ово пружа нам библијска повјест довољно разјашњења у поступку Апофиса, који је наредио, да му се за хлеб који су за вријеме глади у храмове скупили, мора плаћати. Какве су биле пошљедице Јосифових економских установа знамо из неких грчкијех споменика, који говоре о обичајима и законима египатским. —Таковнамо из Диодора, да је тројака подјела земље што је по библији једно од реформа Јосифовијех, била у пуној снази још и у вријеме путовања Диодора у Египат. Ради лакшег руковања била је сва земља једном аграрном поретку подређена. Фараону се плаћало у име закупнине његовијех земаља пети дио плода. Тијем начином образовали се у Египту три класе земљепосједника „жречеви цар и војска". (Osburn Monumental History of Egypt, II., p. 105.) Види се, дакле, да је то тај исти поредак којег је још Јосиф завео и који се врло мало промијенио, без обзира на то, што је од Јосифа до Диодора протекло 1800. година.

Други примјер сагласности библичне повјести о Јосифу, са свједочанством египатских споменика јесте одређење тога, колико му бијаше година када је умро. Књига Бића свршава се тиме, да је Јосиф умро у сто десетој години. Бунзен на основу претпоставке, да је такову дубоку старост физички немогуће дочекати, тврди, да „вијест о стодесетогодишњем животу није историјски вјерна", — и због тога му даје вијек од 78 година. Међутим имајући пред собом египатске спо-

менике и папирусе те боље познавајући старине, имамо јасне доказе, да су Египћани вијек од сто десет година обичним људским вијеком сматрали. А пошто је Јосифова смрт упла чак у пословице Египћана то нема ничега невјероватног у том, да је Јосиф доиста 110 година живио. Уопште се египатски поглед на оволико трајање људскога живота током више стотина година у народу учврстио. Има у британском музеју један натпис, који припада придворном чиновнику Рамзеса великог, Раки, (из XIV. в прије Хр.) а гласи овако: „Моја благодарност Онофрису, који ми послије стодесетогодишњег живота на земљи даде спокојство у гробу". У минхенском музеју на капу једног врховног жреца Аммоновог, из доба Фараона Сете у XV. вијеку прије Хр. изљебљени натпис садржи молитву, што је Аммон своме слузи дао „срећан живот од 110 љета". — Исту мисао садржи и онај натпис (из 21. године владавине Аменофиса III. из XVI. в. прије Хр.) што се чува у британском музеју, а на њему су у мјесто јероглифа јератички знаци који говоре о нарочито честитијем људима обећаном блаженству „иза оних дана, када их послије 110 годишњег живота буду у гроб положили".

Такав поглед стáријех Египћана на границе људскога живота добија израза и у папирусима. Тако међу папирусима — што се у британском музеју под насловом: *Anastasi* чувају има један, што велича неког високог чиновника. У том тексту сретамо се са шљедећим ријечима: „Ти си се приближио прекрасном Аменту (мјесто покоја мртвијех) без страха, и без да си ослабио; ти си поживео сто и десет година на земљи, а твоји домаћи још и више". Те нас ријечи сјећају на опис смрти великога законодавца јеврејског народа: „Мојсију бијаше сто и двадесет година када умрије; али му вид његов не ослаби и снага га не напусти" (Втор. XXXIV. 7.)

Има још и другијех примјера за толике године дугога живота и неће бити залишно, ако их овђе наведемо. На основу једнога папируса, што је пре 50 година нађен у Тиви, а сада се налази у народној библиотеци у Паризу — саопштава нам египтолог Шаба шљедећа факта и папирус тај је филозофска расправа, написана од некога Птаготепа, за вријеме царева Ассета и Снуфра из четврте династије и према томе на шест стољећа прије Мојсија. Птаготеп, бијаше старији син Ассетов, и пошто му отац још бијаше жив, вели за себе, да је у средини земаљскијех велможа при царскоме двору дочекао стодесету годину живота. Према томе морао му је отац у то доба имати најмање сто и тридесет година, а можда бијаше и старији. Пошто је пак речени Фараон живио за вријеме Аврама, можемо закључити, да је лу-

дски вијек Египћана тога доба као год и вијек патријараха, био куд и камо дужи, него ли за вријеме Јосифа. — Осим тога египтолог Маријет доказао је у свом опису гробница првијех шест династија, да облик жеље за блаженством не бијаше онакав, као за доба Јосифа, наиме да човјек „послије сретног стодесетогодишњег земаљског живота получи мир у гробу“, — него „да получи вјечни покој послије сретног и дугог живота“. Године дакле нијесу биле означене. На основу тијех података може се основано тврдити, да египатски споменици потврђују библичну повјест у погледу Јосифовијех година.

Ако је достаточно доказано, да је Јосифов заштитник био фараон Апофис, то се још јасније даје доказати, да је глава осамнесте династије, Амозис, који је пастирску династију са пријестола збацио, био онај „нови цар који не знадијаше Јосифа“ (Изл. I. 8.) Напријед је, наведен текст папируса, који свједочи, да је за вријеме владавине Апофиса, у Египту, на југу владао Раскенен, који по свој прилици бијаше отац или непосредни претходник освојача Амозиса. При том нас сама библија — указујући на „устанак“ онога, ко се начинио господом Израиљћана, наводи на мисао промјене династије. Промјена та могла је нпр. и ушљед брака наступити. Кук има пуно право кад вели: „на први поглед види се да се библијско описивање дјела онога фараона, који је израиљћане почео гонити, односи на Амозиса. Име Јосифа, као управитеља, или министра збачене династије врло лако је могло бити непознато Амозису; а сасвијем је јасно и то, какви је положај заузео нови цар према Израиљћанима, који су у то вријеме Гесему живељуживајући по благаволењу свргнуте династије скоро најплоднији округ у Египту“

Прво од убитачнијех послова за израиљћане бијаше по наредби „новога цара“ зидање градова Питома и Раамзеса.

Египтолози, који се важности и угледа библије желе еманциповати, држе, да се у том, што се један од тијех градова назива „Раамзес“ налази основан доказ за то, да је та тврђава добила своје име по Рамзесу I. или II. из деветнаесте династије. Али ваља знати да се то име још при почетку Јосифовог господства почело употребљавати. Библијска повјест нам прича: „И досели Јосиф оца свога и браћу и даде им добро у земљи египатској, на најбољем мјесту земље, у земљи Рамсес, као што то нареди Фараон“. (Бић. XLVII. 11.). Све дакле што се из ових података може сазнати, своди се на то, да се у оно вријеме, када Мојсије живљаше и написа своје петокњижје, некакви градови већи дио Делте, гдје израиљци — користећи се нарочитом царском милошћу — насељени бијаху, називаху именом „Рамсес“ или „Рамесес“.

(Свршиће се)

Књижевне оцјене и прикази.

Свети Сава, *преглед живота и рада*. Биографски покушај проф. *Андре Гавриловића*. Београд, штампано у државној штампарији краљевине Србије 1900. 8° VIII. + 218.

У нашој литератури већ се одавна осјећа потреба добре приручне књиге, која би нам, употребивши најновије резултате науке, прегледно напријед живот и дјелање првога српскога просвјетитеља, организатора црквене јерархије и великога државника — св. Саве. Признати се до душе мора, да нам слика рада св. Саве још не може бити потпуно јасна а према томе и оцјена његова рада не свагда тачна поглавито стога, што су доба св. Саве, средина из које је поникао и у којој се даље образовао, дјела његова и извори за његову биографију проучавани до сада мање више једнострано без обзира на сусједну Византију, те је хоризонат при прматрању и при оцјењивању свагда био скучен. Истина наглашавао се и наглашава се и данас свемогући утјецај Византије на јужне Словене а понајособ на Србе током средњега вијека, но на томе је и остало. Какав је тај утјецај био и на коме се пољу он највише опажа, да ли је тај утјецај био свемогући или је укрштај византијских културних елемената са словенским односно српским дао нешто ново, на то још неможемо поуздано одговорити. За ово се тражи тачно познавање унутрашњег византијскога живота у различитим мијенама и фазама а сјем тога и тачна интерпретација извода за нашу унутрашњу историју, што се не да опет замислити без упоредног изучавања са византијском литературом. За ово се дакле специјалних студија тражи а код нас тога за сада још нема. Док су Руси, поимајући значај византијске по њихову културу током средњега вијека, учинили грдан корак у разради византијске културне и литерарне историје а тиме и своје, дотле ми још немамо покушаја упоредне студије наших житија и похвалних слова са дотичном струком византијске хагиографије. Но јасно сазнање ове потребе довешће собом и проширење научнога метода увлачењем византијских студија. Док се ова ріа desideria не испуне, задовољавамо се и мањим, а напше приручном књигом о св. Сави, у којој су резултати науке згодно прибрани и на основу њих јасно изнесен преглед и оцјена рада св. Саве. Таква је књига проф. Андре Гавриловића и као таква испуниће она ону празнину, која је толико бунила и непријатно дирала наше наставнике средњих, основних школа и свештенике. У пошљедње пријеме није се нашло ни о коме толико много писало и говорило особито на светосавским прославама колико о св. Сави, и велика већина тијех састављака и говора бјеше погрјешна, јер немађаху чврсте подлоге одакле ће даље полазити. Књигом г. Гавриловића уклоњена је та невоља, а за то ће му благодарни бити српски наставници и свештенци.

Изнијећемо сада у кратким потезима план и распоред градива, упућујући се који пут у детаљније разгледање и оцјењивање некијех мјеста, гдје се са писцем никако не можемо сложити.

Читава књига проф. Анд. Гавриловића распада се на шест дијелова. У првом дијелу црта писац доба Савина дјетињства; у другом Савино бављење у светој Гори; у трећем његово дјелање у Србији до архиепископства. У четвртом одјељку веома пластично излаже рад архиепископа Саве на културном и државничком пољу. Пети одјељак обухвата поглавито Савино путовање по светим мјестима, а у шестому одјељку се говори о пријеносу његовијех моштију из Трнова

у Милешеву, о службама св. Сави, о спаљивању моштију на Врачару и напокон се при крају веома згодно карактерише значај Савин по духовни живот нашега народа.

Писац је приступачнију употребу књиге учинио широј публици још и тиме што није стављао у текст или испод линије научни апарат, него га је приопћио при крају сваког одијелка.

Главни извори којима се писац служи при излагању живота просветитељева јесу његови биографи Доментијан и Теодосије. И иако у писаца наше средњевјековне књижевности слабо избија на површину индивидуализам пошто је овај потиснут усвојеним манирима и шаблоном византијске књижевности, ипак је индивидуалност код ова два биографа Савина пробила кроз дебелу кору леда усвојених византијских манира. Теодосије у причању више пушта на вољу својему *ја*, приказивање му је глатко и лако, који пут поетично. Доментијан пак је опширнији, претрпан силним цитатима из Св. Писма, али опет поуздањији. Писац је ваљао у напоменама да изложи свој суд о овима изворима и да нам разјасни шта га је руководило да се на некијем мјестима више служи Теодосијем и обратно.

Да би се разумјело Савино дјелање у св. Гори, нашао је писац за добро да нам даде у кратким потезима историју Атона и карактеристику тамошњега духовнога живота. Свакако похвална намјера, јер показује да је писац добро промозгао о плану својега дјела, али на жалост писац ово питање није довољно проучио, те не разумијевајући потпуно начин живота светогорских монаха, не могаше се наравно ни удубити у тамошњи живот св. Саве и зароњити дубље него што нам нађи извори о св. Сави на Атону говоре. Писац се је ово питање поглавито послања на српски превод дјела монаха Саве Хиландарца о св. Гори, а сасма губи из вида капитално (и иако несистематично) дјело епископа Порфирија Успенскога „Востокъ христіанскій. Аѳонъ. Исторія Аѳона“ Кіевъ 1877., затијем дјело Манојла Гедеона: „Ὁ Ἄθως. Ἀναμνήσεις-ἔγγραφα-σημειώσεις“. Ἐν Κωνσταντινοπόλει. 1885. (Види одлив Г. Дестуниса у Журн. Мин. Нар. Просв. јуни, 1886. и Дрезека у Byz. Zeitschrift II. p. 80); дјело Ив. Соколова „Состояніе монашества въ византійской церкви съ половини IX. до начала XIII. вѣка (842—1204)“ Казанъ 1894. (види одлив Н. Красносељцева у Виз. Врем. II. p. 205—213) и напокон дјело Ph. Mayer-a „Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster (в. рецензију А. Дмитријевског у Виз. Врем. III. p. 341—362). Због тога писац и исписује познате легенде да је на Атону већ за владе цара Константина Великога било храмова (р. 38), док се међу тијем зна да о калуђерским обитељима на Атону може бити говора тек од IX. вијека, а први пут спомињу се атонски калуђери 842. г. у византијскога писца Јосифа Генезија (Ж. М. Н. Пр. 1886. VI. стр. 354). Нетачно је између осталога и оно што писац на стр. 39. прича о времену постанка атонскога протата (И. Соколовъ op. cit. p. 222).

Петнаеста глава, гдје је говор о савременим политичким приликама на Балканском полуострву, такођер је сувише сумарно изнесена. Према овоме што нам писац овдје износи, не проширемо јасно политичке прилике, које су нагнале Никејску патријаршију да призна автокефалност српске цркве. Признање автокефалности српске цркве од стране васељенске патријаршије није ишло тако лако и од срца као што нам биографи Савини причају. Пад Цариграда под Латине 1204. (за чије је излагање писац ваљао употребити радњу П. Митрофанова „Изчезнѣніе четвертаго крестоваго похода“ у Виз. Врем. IV. p. 461—523), обрзовање два др

жавна грчка центра на истоку (Никеја) и западу (епирски деспотат) и њихов међусобни ривалитет не само у државном него и црквеном погледу, консолидовање моћне бугарске државе под Јованом Асеном II., све су то моменти који су утицали на попустљивост никејске патријаршије. Заслуга је св. Саве што је те прилике тачно уочио и згодно експлоатисао.

Задржаћемо се мало више на питању које писац расправља на стр. 157., а наиме: да ли је био каноничан поступак св. Саве што се у питању автокефалности српске цркве обратио непосредно никејској васељенској патријаршији а обишавши архиепископију охридску, под чију јурисдикцију до св. Саве потпадаше Србија или боље епископија у Расу. Писац се за ово питање највише ослања на руског историка И. С. Пальмова, који је у суштини правилно схватио тадање црквено-правне односаје, али важне моменте није свакада умио да истакне. Цар Јустинијан I. засновао је 535. год. архиепископију Прву Јустинијану (Justiniana prima), које место по истраживању Енглеза Ивенса (Evans) подигнуто бјеше на мјесту старога Scupi (мало сјеверозападније од данашњега Скопља), порушеног по причању Комеса Марцелина 518. ушљед земљотреса[1]). Назив Justiniana prima, као обично и сви војничачки топографски називи, није се дуго одржао, јер га пошљедњи пут опажамо у писмима папе Гргура I. крајем VI. вијека. Како је уређај архиепископије Прве Јустинијане ушљед 131. новеле Јустинијанове од 18. марта 545. утврђен био (на ову новелу позива се у XIII. вијеку архиепископ охридски Димитрије Хоматијан у писму Герману II.) то се током XII. вијека образовала теорија (код ученога охридскога арх. Теофилакта из XI. вијека још је не опажамо), која је неоправдано идентификовала Охрид са Првом Јустинијаном, желећи на тај начин представити охридску архиепископију као директну наљедницу старога и законом освештанога автономнога трона (Byz. Zeitschrift II. p. 40/1). Знаменити арх. охридски у првој половини XIII. вијека Дим. Хоматијан толико се уживио у ту теорију да се редовно потписује Δημήτριος ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Βουλγαρίας (ibidem [2]) Но канонички неоправдане су претензије охридске архиепископије, пошто Justiniana prima није била никада автокефална него подложна римском папи као и остале епископије источнога Илирика до половине VIII. вијека (Види L. Duchesne: L' Illyricum ecclésiastique, Byz. Zeitschr. I. p. 550). Архиепископ охридски био је само викар апостолски као и митрополит солунски. Али и та част додаје Дишен n' était guère qu' une qualification honorifique: le pape exerçait directement ses pouvoirs de patriarche (b. c.) Голубински (Краткій очеркъ исторіи православ. церьквей стр. 108) напредно лијепо тумачи на који је начин пошло за руком охридској архиепископији да против васељенске патријаршије утврди своју тобожњу самосталност. Територије охридске архиепископије у главном се поклапале са онима Прве Јустинијане, те то и даде повода охридск. арх. да у

[1]) Положај Прве Јустинијане занимао је историке већ од давних времена. Тако н. пр. Левенклав из XVI. вијека сматрала је на мјесто данашњега Пустендила и на њему по свој прилици да се ново и Рајић који то исто тврди. Орбини пак поч. XVII. вијека сматрала је за мјесто данашњега Призрена, а у новије вријеме В. Томашек на Мораву.

[2]) Не разумијем само како писац који се на стр. 177—183. тобоже служи Милараковићевом дисертацијом, да Никејског царства и епирског деспотата пријеводи у два маха титулу Хоматијана овако: „Димитрије по милости Божјој архиепископ прве Јустинијанеове царства [sic!] и целе бугарске". Очевидно да је писац слепим вођењу у разумијевању грчких текстова. Или је можда био мислио, сметнувши с ума да је некада постојала Just. prima, да изз овога Ἰουστινιανῆς ваља да се подразумијева βασιλείας?

часовима опасности створи ону неоправдану теорију током XII. вијека. Пољмов а с њиме и писац ове књиге (стр. 157.) хотећи оправдати поступак св. Саве у тражењу автокефалности од стране васељенске патријаршије наводе још и тај разлог што су неки дијелови ондашње државе српске потпадали, у црквеном погледу, под власт цариградскога — тада никејскога — патријарха. Када би автокефалност Прве Јустинијане, а с њоме и охридске архиепископије, канонички оправдана била, не би тај разлог ни тада важио, пошто су крајеви тадашње српске државе потпадали под црквену јурисдикцију некадашње Прве Јустинијане, која је обухватала Дацију Медитеранеу, Дацију Рипуарију, Превалис, Дарданију, Горњу Мезију и Панонију II. (Byz. Zeitschr. I. 537.)

Што се тиче расправљања Гавриловићева о времену постања литургијских питања, управљених од стране краља Радослава архиепископу охридском Димитрију Хоматијану, оно се не може одржати. Писац, ослањајући се на старо мишљење да је Хоматијан постао архиепископом крајем XII. вијека а умро свакако прије 1230., одређује вријеме овим питањима између 1227—1228. (186.) Но да је писац проучио темељиту расправу М. Дринова „О нѣкоторыхъ трудахъ Димитрія Хоматіана, какъ историческомъ матеріалѣ“ (Виз. врем. I. стр. 319—340. II. 1—23) дознао би да је Хоматијан постао архиеп. охридским крајем 1216 или поч. 1217. а умро послије 1234, те према томе не би ни долазио до оне комбинације.

Одјељак „Поглед на књижевни рад Савин“ израђен је са приличним маром само се не бисмо сложили с писцем када на стр. 115. вели, да је типик манастира евергетидског (писац је вјероватно хтио рећи пролог типика тога манастира, што је свакако тачније) у Студеници поново превођен. Писац не наводи разлога што одустаје од правилнијега схватања В. Јагића (Типик Хиландарски стр. 62), по коме је један егземплар пријевода удешен према потребама манастира студеничког а други према потребама хиландарским, али на истом мјесту и од истог човјека. У погледу пријевода хиландарскога типика напоменућу још, да је проф. А. Соболевски, противно Јагићу, дошао до закључка, да је преводилац типика био неки руски монах на Атону, што потврђују многи елементи рускога језика у хиландарском типику (Ж. М. Н. Просвѣщенія, јули, стр. 185—7).

Учашће св. Саве у пријеводу или боље у преношењу словенскога пријевода номоканона у Србију вањало је изнијети детаљније а не онако сумарно (стр. 137.), што показује да писац није довољно упућен у литературу овога питања. Писац се поред осталога вањало обазријети на одлив два Јована Радонића о Митровићевој радњи о номоканону, у којој је Радонић тврдио да је словенски пријевод номоканона израђен у Солуну крајем XII. или почетком XIII вијека, па је стварањем св. Саве начињен пријепис са тога пријевода и пренесен у Србију. Из Србије је тај пријепис прешао у Бугарску за владе краља Владислава или Константина Тиха (Дело 1899. св. за март). Може бити да би се тврдња Радонићева на основу језичних особина у рукописима крмчије могла допунити у толико, да су на пријеводу радила два човјека из два разна краја, чије локалне језичне особине пробијају који пут на површину у пријеводу номоканона.

Пут св. Саве у Јерусалим највећи је писац по причању Доментијана. Но писац се не упушта у детаљнију оцјену овога Доментијанова путописа, као што се не пушта у интересно питање, да ли је Доментијан пратио Саву на другом путу у св. Земљу, дакле да ли је био очевидац као што је држао В. Г. Васиљев-

ски, или прича по казивању. Не можемо за овај недостатак кривити самога писца, јер је за правилно суђење у овоме питању потребна специјална студија, која би проучила Доментијанов путопис упоредно са савременим грчким описима Свете Земље. Између овијех држим да ће бити од значаја путопис Јована Фоке из г. 1177.: Ἔκφρασις ἐν συνόψει τῶν ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρις Ἱεροσολύμων κάστρων καὶ χωρῶν Συρίας, Φοινίκης καὶ τῶν κατὰ Παλαιστίνην ἁγίων τόπων (Krumbacher Gesch. der byz. Litteratur 2 p. 420).

При крају задржаћемо се мало дуље на толико спорној години смрти св. Саве. Са годином смрти чврсто је везана и одређба времена другога пута св. Саве у Свету земљу. Писац, узевши на ум да је Сава крenуо на пут прије него што је краљ Радослав са престола збачен (крајем 1233 г.), узевши даље на ум писмо Савино из св. Земље игуману студеничком Спиридону (по писцу писано 1234) и тај фикат да је Сава једне године провео часни пост на Синају и обазревши се на причање Доментијана (стр. 330) о смрти Савиној, долази до закључка да је Сава издахнуо у Трнову око поноћи између недјеље и понедјељника (између 13. и 14. јануара) 1236 г. (стр. 203). Тврдњу своју особито подупире писац још и том чињеницом, да Сава као православни јерарх није могао свратити у Бугарску од прилике год. 1235, које године се довршише преговори Бугарске са никејском патријаршијом, ради поновнога повраћања православљу. Бугарска је дакле по писцу поч. 1235 још признавала папу, дакле околност, која је силно могла спречавати Сави да не сврне у Бугарску. Поч. 1236. је ово сасма могуће, пошто се током 1235. године преговори, започети 1234, између Бугарске и Никеје, завршили признањем автокефалности буг. цркве. Задржимо се прије на овом разлогу писчеву који би доста говорио за г. 1236. као годину смрти св. Саве.

Прије свега не може се тачно одредити карактер уније буг. цркве са Римом која започе под Калојаном; не може се даље тачно знати да ли је она више јерархичне природе или је засијецала дубље. А исто тако не може се тачно знати да ли је Бугарска ову унију с Римом строго подржавала све до времена Јована Асена II. (Види радњу Васиљевскога, Обновленіе болгарскаго патріаршества при царѣ Іоаннѣ Асѣнѣ II. въ 1235 году, Ж. М. Н. Пр. 1885 св. за март 1—57 стр и св. за април 206—239). Преговори Бугарске са Никејском патријаршијом почињу не 1234 него 1232 (op cit. IV. 211.) а 1234 г. било је нагледа за успјех већ у толико да никејски цар Јован Ватац преговара са Јованом Асеном II. о удаји ћерке овога пошљедњега за Ватачева сина Теодора. У исто вријеме по жељи буг. цара Јована Асена II. управља Јован Ватац писма васељенским патријарсима Атанасију Јерусалимском, Симеону Антиохијском и Николи Александријском те их моли, да бугарској цркви признаду автокефалност на што ови признадоше. (op. cit. IV. 208). Сави су ови преговори по свој прилици били већ познати још прије поласка у Свету Земљу, а саставши се с патријарсима јерусалимским и антиохијским, могао је од њих чути да је ствар измирења Бугарске са васеленском никејском патријаршијом већ сасвијем сазрела, само је питање ваљало довршити формалним актом који се извршио 1235 год. Сава је дакле као што видимо у овијем приликама сасма мирне душе могао свратити у Трново а почетком 1235 године. Сава је дакле могао наступити пут у Св. Земљу не крајем 1233 непосредно пред сургунисањем краља Радослава као што писац узима него средином те године, када је море много мирније и вријеме много угодније за путовање. Разумије се да је Сава већ те године

стигао у Јерусалим и обишавши и поклонивши се светим мјестима још те године (1233) написао оно писмо игуману Спиридону, које у осталом није датирано (Stadine IV. 230—231). Часни пост провео је св. Сава 1234. на Синају, те се опет натраг вратио у Јерусалим, гдје како Доментијан вели: прѣпочиноу ѣелико хотѣ. Кренувши се из Јерусалима задржава се св. Сава код антиохијскога патријарха неко вријеме,а одатле крене како изгледа сувим[1]) па онда лађом до Цариграда и даље у Бугарску почетком 1235. године.

Остаје нам да разгледамо још те дан смрти св. Саве. Доментијан прича о томе овако: „Даньскы же оукотѣвшоу мнѣоукышоу, и помьсти подѣльное и прѣпѣкыше, и коскрѣсныа дань оудрѣвшти, и ѣ кѣтвѣ многыимь чиноль мнѣоукышимь и къ полоуношштоу прилежѣвштимь и . . . сѣтвштоо зѣлнѣй почтѣ къ посои мѣтвѣ зѣлн“ etc. Гавриловић тумачи ове речи Доментијанове, да се светитељ у вече замучио, у зору се у недјељу причестио (одакле је појрпио ово, не знам), а у недјељу и понедјељак се преставио. Но ја држим да се Доментијан с оним мјестом „и ѣ кѣтвѣ многыимь чиноль мнѣоукышимь“ у причању врача и да се то не односи на недјељу послије подне а на то се поглавито упућују ове ријечи Доментијанове које мало за тим додаје: „и кѣтвы и кѣнгди готовѣ на молитвоу и по обычаю прѣжѣтлаго кѣнѣдѣлника праздьнѣствѣ хотѣ пролазити“ Да се Доментијан у причању не враћа назад онда би се ово мјесто односило на понедељак у јутро, а ми знамо по типику да се јутрења дневне службе по типику за понедјељак не чини васкрсу Христову него небеским силама. То мјесто може се тицати само недјеље у јутру, а то је опет доказ да је Доментијан на оном мјесту враћа у причању. Према горе наведеним разлозима држим и опет са Вуловићем, Д. Руварцем и Ст. Станојевићем да је св. Сава умро у Трнову 1235 г. 14. јануара, а те године падала је недјеља баш 14. јануара.

Р—ћ.

Дописи.

Са овогодишњег пута по епархији Његова Високопреосвештенства захумско-херцеговач. АЕ. митрополита господина Серафима Перовића

Коњиц, у новембру 1900. *)

Дана 27. маја о. г. испунила се жеља побожног народа српског у овоме крају. Православни српски народ у овој страни кршне Херцеговине желео је одавно, да га посјети Архипастир његов. Али чим се пронио глас о доласку цијелог Архипастира, народ је нестрпљиво очекивао велики празник св. Духова, по што је народу објављено, да ће тада Његово Високопреосвештенство већ бити у Коњицу. Јест, желио је *побожни* народ да што прије види у средини својој милог Архипастира свог, да од њега чује очинску поуку и прими Архијерејски благослов. И та му се жеља испунила. У суботу 27. маја. о. г. у 1 сат и 40 мин. по подне, пречасно је амо високи посјетилац на жељез. влаку — што иде на Мостара преко Ивана планине — у пратњи конзисторијског савјетника, г. Поповића. —

[1]) Доментијан (стр. 326) на овом мјесту нејасно прича: „прошьдь прѣлѣтѣвше и тоурьчьскоую страноу, и прошьдь на море ѣдринѣ скрѣтѣ корабль идоущть къ Ѣнѣтолиѣ.“ Под Јерменијом подразумијева се овдје по свој прилици киликијска Јерменија, а турчељска страна јесте држава Турска Селџука, која се у малој Азији према западу простирала до горњега тока ријеке Сангарије и Меандрос. Под Анатолијом разумијем западне крајеве мале Азије које сачињаваху Никејско Царство.

*) Случајно закашњело. Писац.

Парох В. Парежанин, који је тада заступао у парохији и пароха М. Поповића, побринуо се за дочек Његова Високопреосвештенства. — Црква је била окићена заставама, а врата црквеног дворишта зеленилом и разним цвијећем. Изнад врата у вијенцу од ружа и осталих цвијетова видио се великим црвеним словима исписан натпис: „Добро нам дошли!“ Пред двориштем црквеним дочекао је високог госта и пратњу му учитељ српске школе, г. Сп. Старовић са школском младежи. Чим је сиђеди Архипастир пред ученике ступио, једна Српкињица из школе са красном китом разнога цвијећа у руци поздравила је Архипастира са овим ријечима: „Добро нам дошао! Благослови нас, Српчад ову (показивајући ручицом на садругарице и садругаре своје), Оче свети, нека нас оснажи твој благослов за науку, коју учимо у српској школи!“ Тада му је предала киту од цвијетова. АЕМ. Високопреосв. примивши из ручице невине ђевојчице цвијеће, подигне десницу и благослови ученике, говорећи: „Дух свети нека сиђе на нас и сила Вишњега нека нас осјени. Благослов мој дајем вама!“ Сад је учитељ госп. Старовић поздравио високопреосвећеног Господина Митрополита са кратким ал језгровитим говором, који је високодостојног Архипастира подсјетио на Његову бурну, а славну прошлост. —

Пошто се високопреосвећени захвалио учитељу на његову дирљиву поздраву, пошао је к вратима црквеним. Не далеко од врата дворишта дочекао га је парох Парежанин са свијећеносцима. — У цркви, након обичне ектеније, поздравио је Архипастира са солеје свештеник Парежанин са овим ријечима:

„Ваше Високопреосвештенство!

Колико сам усхићен од радости, што ми је у дио пала најугоднија част да поздравим Архипастира свог; колико сам радостан у срцу своју и благодаран Пастиреначалнику Христу, што Вас, високодостојни владико, видим тако здрава и одважна на путу трудном, на путу узвишеног позива архипаскирског, — толико сам весео и захвалан Преблагоме Богу, што се данас испуни жеља: моја и побожних српских парохијана ових парохија, кад сте нам дошли да нас посјетите, поучите и благословите.

Побожни народ српски, паства Ваша, жељно Вас ишчекује у овом кршном крају Херцеговине на догледу Босне посестриме. И већ данас је народ усхићен од радости што ће Вас сутра виђети и чути. Данас из стотине уста православних Србаља, Српкиња и Српчади с краја на крај дивју парохија коњичких чују се ријечи: „Данас ће нам доћи владика!“ а те ријечи изговарају се радосно, заносно искрено, српски, побожно. Од 3300 душа православних српских, што данас живе у парохијама коњичким, једва би се нашло њих 50 душа, које заћуше од свјетлости зрака јеванђељских, а и то су неколико душа, сами парошани. Селски пак народ српски из свију села ових парохија савколик је уза свога Архипастира, уза своје духовне пастире, уза своју матер цркву. А то ће сутра—прекосутра тај исти посиједочити доласком својим у цркву и пред свога љубљеног Архипастира. Побожни народ српски, вјерна и одана паства Ваша, жељно Вас је очекивала и данас једва чека да Вас види и чује. Долазак Ваш, мили Архипастиру, међу нас тим нам је милији и тим је од већег значаја, што се догодило, гле, у „последњи дан клисаго празника“, када је свемогућа сила светога Духа Утјешитеља мртве и оборене подигнула, слабе и немоћне оснажила, у тамници заточене ослободила и свјетлошћу зрака Божје истине премудрости и страха Божјега обасјала свјетлинике

васељене ради благотворног проповиједања св. јеванђеља, и оне, који су сједили у тами смртној, правој вјери научила. —

На радујући се из дубине душе своје на данашњи дан поздравља Вас свети Владика испред свега побожнога народа српског, духовне пастве Ваше у овом крају добродошлицом онај, који је „најмањи међу браћом својом и најмлађи у дому оца својега". —

Нека је благословен Бог, који посјети народ свој кроз највјернијег и на ђостојнијег Избраника свог, и нека је благословен Избраник градски ко има господи. Амин".

Након овог поздрава је Г. Митрополит захвалио свештенику Парезанину на усрдном дочеку и поздраву.

У 5 сати иза подне свршена је вечерња служба у цркви, на којој је и госп. Митрополит присуствовао. Први дан Духова одслужена је архијерејска служба у цркви челебићској, 7 klm. од Коњица. На литурђију је дошло преко 500 душа из околних села обије парохије. Послије св. јеванђеља бесједио је господин Митрополит сходну бесједу, која је од свега народа у цркви са највећом пажњом саслушана На крају бесједе додао је Архипастир, да ће се, по науци св. Писма, пред страшни суд појавити „антихрист", који ће помутити благодатно царство Христово, т. ј. вјерни народ хришћански. „А то ће бати овако: — нагласио је високодостојник — допустиће Бог ђаволу власт и ђаво ће се уселити у поједине људе, па ће они, по науци ђаволој, проповиједати лажну науку, истицати некакав свој лажни патриотизам и родољубље, осуђивати праћу и истину, поштење и ред; клеветати и грдити пастире духовне Христове цркве и Христову цркву; подстицати народе на побуну противу пастира и одвраћати га од цркве, од вјере, од свештеника, од вршења вјерских дужности и осталог што је часно и поштено, што је Богу угодно. Антихрист ће вршити свој Богу мрски посао преко појединих људи, понајвише оних, што живе по варошима и што тргују. Стога такове људе, слуге антихристове, ђе се год показу, никад немојте слушати нити њима вјеровати, јер ће вас на зло научити, ако их узаслушате. Посао је ђаволи: завађати народ са свештеницима, ученике са учитељима, ђецу са родитељима њиховим, браћу са браћом, сестре са сестрама, кумове са кумовима, комшије са комшијама, — и ко тако чини, од ђавола је научен. За то бјежите од таквих несретника и чувајте их се, да вас како на зло не упуте. Слушајте духовне пастире — законоше — своје и творите закон Божји, онако, као што су и ваши стари чинили, а непрестано Богу се молите и крстом се часним крстите, јер молитве и крста часнога ђаволи се боје највише, више и од мује из облака!! —

По изласку из цркве одмарао се сиједи Архипастир у дворишту црквеном, опкољен драгим народом својим, све до 1 сат по подне. Народ је са највећом побожношћу и страхопоштовањем приступио к св. десници Архипастира своја и цјеливао је, молећи за архијерејски благослов. А добри Архипастир — „јакшак најмљ водокатъ," — тај фазански мученик и неуморни борац за народ свој, — гнут побожношћу и одношћу своје благочастиве пастве духовне, свакоме је најљубазније десницу пружао и благослов давао.

У 1 сат пак по подне, Госп. Митрополит са својом свитом, неколико чиновника и повише отмјених људи из народа, сјео је за објед, на ком је пало и више лијепих здравица.

У 4 сата по подне повратило се Њ. Високопреосвештенство са пратњом из Челебића у Коњиц. У понеђељак, други дан Духова, одслужена је архијерејска

литурђија у Коњицу. Овог дана бјеше се скупио силан свијет са свих крајева коњичких парохија на богомољу. Било је ту преко *осам стотина* душа, а толико на један пут ријетко кад да народа овђе дође.

Свети Архипастир на литурђији је поучио народ и опет красном бесједом, удешеном према светом јеванђељу, које се читало тога дана. По изласку из цркве, посјетило је Његово Високопреосвештенство котар. предсједништва, г. Ћуковића, пароха Парежанина и још нека отмј на лица, која су Га својом посјетом задужила.

29. маја у понедељак, око 6 часова по подне, кренуло је Њ. Високопреосвештенство са свитом својом на Борке, гдје је око 8. часова у вече приспјело.

Сутрадан, 30. маја сдслужена је у борачкој цркви свечана литурђија, на којој је присуствовало Њ. Високопреосвештенство и много побожног народа, кога је било што у цркви, што око цркве преко *четири стотине душа*. И овђе је архипастир бесједио народу у подужем говору. У 1 сат по подне постављен је свечан обед за Г. Митрополита и свиту му. У 4 сата је Њ. Високопреосвештенство дало прегледати рачуне борачке цркве, а око 5 сати по подне кренуло се уз пратњу много коњаника пут Коњица уз пуцање из пушака и звоњење звона.

Око 8 сати по подне стигло је Њег. Високопреосвештенство Коњиц у пратњи преко 20 коњаника.

У сриједу, 31. маја, Архипастир је са свјештеником Поповићем посјетио српску младеж у српској школи у Коњицу. Том приликом је од 7 до 10 сати пре подне преслушао младеж из наставних предмета, којом се приликом лијеп успјех испоставно, ушљед чега је учитељ Старовић и добио захвалу, а добри ученици и ученице књижице на дар од високог посјетиоца.

Истог дана 31. маја прегледало је Његово Високопреосв. г. Митрополит записнике приходâ и расходâ црквених и школских, које му је на позив поднијела срп. правосл. црквено-школска општина.

У сриједу пак и четвртак до подне одмарао се сиједи Архипастир у Коњицу У четвртак је изволио са конзистор. савјетником госп. Поповићем поново посјетити пароха Парежанина и породицу му те код њега и на обједу бити. Истог дана, у 2 сата по подне; Архипастир је жељезницом отпутовао на Илиџе код Сарајева, одакле је, послије неколико дана отпутовао у Рељево, камо је предсједовао испитима у Богословији. Завршујући овај допис изволите драги госп. уредниче, примити срдачно поздравље од Вашег

И.

Читуља.

Замфир Милићевић, парох долачки, сарајевског протопрезвитерата, преселио се у вјечност 9. новембра о. г. — Покојник је рођен 15. августа 1839. у Сарајеву. По свршетку некадање бањалучке богословије, рукоположен је од блаженопочившег Митрополита Антима 15. јуна 1874 за ђакона, а 2. фебруара 1875. за презвитера. Опојан је од 16 свештених лица у новој сарајевској цркви под началством Његова Високопреосвештенства господина Митрополита Николаја најсвечаније.

Покојни парох Милићевић, био је увијек весео и добро расположен човјек, миран, тачан у својој служби свештеничкој, и непартијичан. Живио је доста сиромашно, а у сиротињи је оставио и своју супругу и петоро неизбринуте дјеце. Осим материнског српског језика, говорио је још и турски. Лака му црна земља и вјечан му спомен међу нама!

Званични огласи.

Број 162/908 ех. 1900. 3—3

У српско-православном богословском училишту у Рељеву, крај Сарајева, упражњено је мјесто учитеља за црквено појање, с којим је спојена годишња плаћа од 2.000 к. (двије хиљаде круна) активносни доплатак од 600 к. (шест стотина круна) и стан у нарави, надаље право на први доплатак од 500 к. пошље довршених у дефинитивном својству пет година службовања, а на други доплатак од 700 круна пошље навршених двадесет година дефинитивног службовања. Након довршене 30 године укупног службовања припада дотичнику право на мировину у потпуном износу основне плаће и двају доплатака, дакле 3.200 круна.

Прво је намјештење привремено, а након једне године доказаног ваљаног службовања биће дотични дефинитивно именован.

Они, који желе добити ово службено мјесто, на ком ће поред појања имати да отправљају један дио дужности заводског економа, треба да ваљано обложеном молбеницом докажу:

1. да су подавници аустроугарске монархије или припадници Босне и Херцеговине;
2. да су православне вјере и да нијесу прешли 40 годину живота;
3. да су монаси, или удови мирски свештеници без дјеце;
4. да су потпуно вјешти црквеном српско-православном појању, обичном и ноталном;
5. да су добрим успјехом свршили потпуну гимнасију с испитом зрелости и једно ваљано уређено православно богословско училиште у аустроугарској монархији или у Босни и Херцеговини;
6. да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Овако обложене молбенице треба послати овој земаљској влади путем високопреосвештеног госп. Архиепископа сарајевског и Митрополита добробосанског до најдаље 18./31. децембра све године.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

Распис награде.

Српска Краљевска Академија Наука расписује из задужбине Николе Ј. Маринковића, за годину 1901. награду, коју може добити:

одличан поетски спис с моралном и патриотском тенденцијом, који је написан чистим српским језиком и одликује се лепотом слога и садржаја.

Рад се може поднијети Срп. Кр. Академији најдаље до 1. маја 1901.

Штампани се списи не могу оцјењивати и награђивати.

Награда је раду 480 дин. у злату.

Писци могу своја имена напријед објавити или прикрити до коначне одлуке. У овом другом случају дужни су ставити неку биљегу на спис и на завој спроводнога писма.

Награђени су списи својина писаца, али се морају штампати онакви какви су одбору поднесени, и на свима се штампаним примјерцима мора ставити да су награђени из задужбине Николе Ј. Маринковића.

Бр. 331. Из предсједништва Срп. Крал. Академије, 20. октобра 1900. године, у Београду.

PAT/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. **15. ДЕЦЕМБРА 1900.** **БР. 23.**

Садржина:

Званично. — Нова митрополит Бањалучко-Бихаћка Евгенија Летица — Библија и најновије откриће јероглифа на споменицима и папирусу Египта. — Књижевне оцјене и прикази. — Дописи. — Разно. — Јавне благодарности. — Читуља. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

Књижевни оглас.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Отвара се претплата на издања Матице Српске за годину 1901. и позивају се пријатељи српске књиге да се изволе на њих претплатити код Матичиних повереника.

Матица ће у току 1901. године издати:

6 КЊ. „ЛЕТОПИСА" СА 3 „КЊИГЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ"

5 „КЊИГА ЗА НАРОД" С КАЛЕНДАРОМ ЗА 1902. ГОДИНУ.

Летопис ће излазити свака два месеца у свескама од 7—8 штампаних табака; тако ће Матичини чланови и претплатници у току идуће године добити 205, 206, 207, 208, 209 и 210 књигу. Редакцијони Одбор ће се старати, да Летопис, као књижевно-научна повремена књига, буде књижевно огледало савременог живота и културног рада Срба и осталих просвећених народа, нарочито њихове књижевности, вештине и науке. У свакој књизи „Летописа" ће бити одељење за претрес књижевности: свака важнија књига ће се оценити или приказати а свака нова ће се, ако се пошље уреднишгву, бар објавити. Редакцијоном Одбору (члапови: др. Милан Савић, секретар Матичин, проф. Милутин Јакшић, др. Јован Радоњић, библиотекар Матичин и проф. Тихомир Остојић) биће на помоћи својом сарадњом чланови Књижевног Одбора и Одељења Матице Српске. А обећали су своју сарадњу или су већ послали радове и ови књижевници: Симо Матавуљ, Ст. Сремац, Бран. Нушић, Јанко Веселиновић, Јов. Дучић, А. Шантић, Свет. Боровић, Милета Јакшић, Свет Стефановић; — др. Љуб. Недић, Богдан Поповић, Јаша Продановић, Јов. Скерлић, Милан Недељковић, Павле Поповић; — Ст. Новаковић, др. Теодор Мандић, М. Драговић, Анд. Гавриловић, Дим. Руварац, др. Ал. Белић, Душан Јакшић, Сима Томић, И. Зеремски, др. М. Шешић. др. Бр. Петронијевић, проф. Ђ. Вујић и супл. проф. Петар Марковић.

„Књиге Матице Српске". Веће ствари, и научне и белетристичке, не ће се растезати на неколико књига Летописа, него ће се штампати за себе, као целина, и разашиљаће се уз Летопис када буде која готова. „Књиге Матице Српске" се не ће продавати за себе, него ће их добивати само чланови Матичини и претплатници Летописа. Идуће године ће изаћи три „Књиге Матице Српске", међу њима ће угледати свет „Мемоари" покојног Јована Суботића.

„Књиге за народ". Из задужбине Петра Коњевића издаће се пет „Књига за народ" и Календар за 1902. годину. Садржина пет књига ће бити:

1. „Косово" одабране јуначке песме о боју на Косову, с тумачењем. 2. Приповетка. 2. Живот св. апостола Павла 4. „Занат је златан", рас-

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV **Сарајево, 15. децембра 1900.** **Бр. 23**

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Установљење митрополије бањалучке и бихаћке. Његово цар. и крал. Апостолско Величанство благоизволело је Највишим рјешењем од 1. јануара 1900. од српско-православног Архиепископа и Митрополита сарајевског *Николаја Мандића* предложено и од васељенске патријаршије у Цариграду са синодалним актом од 12. јула 1899. одобрено устројство четврте српско православне епархије у Босни и Херцеговини, која обухвата подручја бањалучког и бихаћког окружја са сједиштем митрополита у Бањојлуци, најмилостивије дозволити и исправу о том устројству потписати.

Именовање. Његово цар. и крал. Апостолско Величанство благоизволело је Највишим рјешењем од 11. августа 1900. најмилостивије именовати дојакошњег архимандрита српско-православне епархије темишварске *Евгенија Летицу* Митрополитом ново-устројене епархије бањалучке и бихаћке.

Српско-православна АЕ. М. Конзисторија Дабро-босанска.

Окружница.

Свима протопрезвитерским и парохијским звањима и свима срп.-православним општинама Митрополије Дабро-босанске.

Често Нам стижу пријаве, да се приликом народних зборова порта црквена на разне начине обесвећује, јер се у непосредну бли-

зину храма божијег увуку продавачи јела, пића и другијех ствари, те својом виком и мамљењем купаца ремете мир и ред и сметањем св. богослужењу штетно упливишу на побожност вјерних, а то по прописима црквеним не може и не смије бити. —

Да би се томе стало на пут, нашли смо за умјесно најстрожије забранити, да се у црквеној порти од сада намјештају којекакве клупе, разапињу шатре и да се праве бараке и сјенице и томе подобно за продавање пића и јестива, јер ова мјеста нијесу за то, него за побожне циљеви одређена и освећена. Мјеста пак за продавање треба да буду изван црквене ограде, удаљена од цркве најмање 100 аршина, као што то државни закони прописују.

Ову нашу наредбу нека Пречасна г. г. протопрезвитери и протопрезвитератски надзиратељи саопште свему подручном свештенству. наложивши му, да исту првом приликом у цркви народу прогласе и у споразуму са својим црквено-општинским заступством спроведу. напоменувши, да ће се у случају непослушности политичка власт у помоћ позвати и кривци строго кажњени бити.

У Сарајеву, 20 октобра 1900.

А. Е. и Митрополит Дабро-босански:
Никодим

Премјештен. Јереј Коста Продановић, свештеник маринки, Приједорског Протопрезвитерата, премјештен је 7. децем. т. г., на молбу своју, за администратора парохије *Љеванске*. — Михајло Недимовић, администратор Љевански замолио је, те му је 7. децем. о. г. диктован премјештај на упражњену парохију *Лијешће*, дервентског Протопрезвитерата. — Трифко Максимовић, администратор Лужачко-паланачке парохије, Старо-мајданског Протопрезвитерата, премјештен је 30. новембра т. г на парохију Варешку, у котару Високом.

Примљен и постављен. Свештеник Тодор Срдић, родом из Бастаха, примљен је у штатус овоземног срп.-правосл. клира, те му је повјерена упражњена парохија вођеничка, петровачког Протопрезвитерата, у администрацију.

НЕЗВАНИЧНО.

Нови Митрополит бањалучко-бихаћки Евгеније Летица.

Митрополит Евгеније Летица (по крштењу Манојло) родио се у децембру 1858. у Плашком у Хрватској. У свом родном мјесту и Огулину научио је основну и главну школу, а потом у Ср. Карловцима свршио велику српску гимнасију. Одавши се правним наукама научио

је исте на свеучилиштима у Загребу, Грацу и Бечу положивши сва три државна испита у Загребу. Г. 1884. ступио је у Митровици у адвокатску праксу, а 1885. дошао је као аускултант окружног суда у Сарајево, гдје је 1888. именован судским приставом, те додијељен земаљској влади. Год. 1887. положио је у Сарајеву судачки испит, а год. 1892. и адвокатски — оба са одликом, те исте те године именован је и владиним перовођом у земаљској влади. У том својству учествовао је у многим законодавним радовима земаљске управе као уредник „Гласника закона и наредаба". Као правосудни чиновник сматрао се као један од најбољих и најспремнијих правника, стога је у оне код свију својих претпостављених и стекао особите симпатије и уважења. У току г. 1892. иступио је из државне службе и ступио као правни референт хипотекарне банке у Загребу, но ту не оста дуго, јер већ исте године напусти ту службу, дође у Ср. Карловце, гдје се упише као редован слушалац богословског училишта. Год. 1895. у марту мјесецу сврши богословију, те већ априла мјесеца исте године постане другим бележником саборског одбора у Ср. Карловцима. Мјесеца јуна исте године замонаши се у манастиру Кувеждину, добивши на постригу име Евгеније. Јула мјесеца буде произведен за ђакона, а у новембру исте године буде постављен консисторијалним бележником темишварске епархије. Године 1898. о Васкрсу Христову произведен је за свећела, а год. 1899. дана 7. (19.) марта за протосинђела. 1900. год. пак у јуну мјесецу буде унапријеђен за архимандрита манастира св. Ђурђа код Темишвара. У овом га затекне и избор и именовање за првог митрополита новоустановљене митрополије бањалучке и бихаћке.

Нови митрополит Летица човјек је који располаже великим правничким и богословским знањем. То је и страјна, велика радна снага, што је показао и као бележник темишварске епархије, којој је управо душа и све био; уз то ч. лик, свјетао карактер, правдољубив и истинит, те се с пуним надањем очекивати може, да ће уз те лијепе врлине своје на путу свога новога и узвишенога рада и дјеловања сјајно оправдати све жеље, наде и очекивања.

Библија и најновија открића јероглифа на споменицима старога Египта.

А. Н. Лопухин, — с руског: јереј **Димитрије Јанковић,** консист. савјетник. [Сарајево.]

(Свршетак.)

Данас имамо јасну слику ове ствари. Зна се, да је један од синова Фараона Амозиса носио име Рамзес. Ова се ријеч по састављењем

гласовима пише јеврејски са консонантима *рхмес*, те се вјероватно читала: Рамесс. У јероглифима се пише: *Рамес*, а пошто су фараони тога имена, додавали истом на крају слово: у, гласило би име: *Рамессу*. Види се дакле да је то име онако, како је у књизи Исход-а написано било име једнога од синова освајача Амозиса, и то баш онога сина, за којега вели један натпис: „Да живи до вјека син цара Ра-мес". — Сам град пак добио је своје име отуд, што освајач-отац, оснивач нове династије није могао наћи згоднији назив за свој скоро најбољи град — који је за његова живота подигнут и којем бијаше сврха да за сва времена послужи знаком његове славне владавине, — него га је назвао по имену једнога члана своје породице.

Ради лакше евиденције овђе често споменутијех Фараона, целисходно је навести исте од времена Јосифова до изласка Израиљћана из Египта.

Пастирска династија:

Апофис — заштитник Јосифов.

Незнанога имена цар из ове династије.

XVIII. династија:

Амозис, који је са пријестола свргао пастирску династију.

Аменофис I.

Тотмес I., за чије се пријеме родио Мојсије.

Хатасу, кћи његова, која је Мојсија васпитала и под именом Тотмеса II. владала.

Тотмес III.

Аменофис II.

Тотмес IV., за чије владавине бијаше излазак из Мисира.

За другу тврђаву „за спомен" Фараона Амозиса названу Питом, имамо сличне доказе, да је подигнута много прије него што је династија Рамзеса пријесто задобила. Свједочанства за то, да име града бијаше Питом или Pithom — што Брукш држи истовјетним са Pachtum en Zalon, т. ј. „град за успомену" Том или Тон којег су заробљени странци подигли" — нађено је у Карноку у храму Аммона. Доказ тај по постанку свом односи се царевању Фараона Сете I., сина Рамзеса I. а оца Рамзеса II. Нема дакле сумње да су тврђаву Питом подигли одиста за то одређени заробљени Израиљћани.

У опште се много препирало чак и о том, да ли су баш збиља Јевреји били у ропском положају у Египту или то бијаше неки други народ. Неки ученјаци тврде, да на египатским споменицима нигђе нема имена „јевреја, јудеја или израиљћана". Но то се неда вјеровати. У статистичкој таблици Тотмеса III. у Карнаку, наилазимо међу име-

гласовима пише јеврејски са консонантима *рхмес*, те се вјероватно читала: Рамесс. У јероглифима се пише: *Рмес*, а пошто су фараони тога имена, додавали истом на крају слово: у, гласило би име: *Рамессу*. Види се дакле да је то име онако, како је у књизи Исход-а написано било име једнога од синова освајача Амозиса, и то баш онога сина, за којега вели један натпис: „Да живи до вјека син цара Ра-мес". — Сам град пак добио је своје име отуд, што освајач-отац, оснивач нове династије није могао наћи згоднији назив за свој скоро најбољи град — који је за његова живота подигнут и којем бијаше сврха да за сва времена послужи знаком његове славне владавине, — него га је назвао по имену једнога члана своје породице.

Ради лакше свиденције овђе често споменутијех Фараона, целисходно је навести исте од времена Јосифова до изласка Израиљћана из Египта.

Пастирска династија:

Апофис — заштитник Јосифов.

Незнанога имена цар из ове династије.

XVIII. династија:

Амозис, који је са пријестола свргао пастирску династију.

Аменофис I.

Тотмес I., за чије се пријеме родио Мојсије.

Хатасу, кћи његова, која је Мојсија васпитала и под именом Тотмеса II. владала.

Тотмес III.

Аменофис II.

Тотмес IV., за чије владавине бијаше излазак из Мисира.

За другу тврђаву „за спомен" Фараона Амозиса названу Питом, имамо сличне доказе, да је подигнута много прије него што је династија Рамзеса пријесто задобила. Свједочанства за то, да име града бијаше Питом или Pithom — што Брукш држи истовјетним са Pachtum en Zalon, т. ј. „град за успомену" Том или Тон којег су заробљени странци подигли" — нађено је у Карноку у храму Аммона. Доказ тај по постанку свом односи се царевању Фараона Сете I., сина Рамзеса I. а оца Рамзеса II. Нема дакле сумње да су тврђаву Питом подигли одиста за то одређени заробљени Израиљћани.

У опште се много препирало чак и о том, да ли су баш збиља Јевреји били у ропском положају у Египту или то бијаше неки други народ. Неки ученјаци тврде, да на египатским споменицима нигђе нема имена „јевреја, јудеја или израиљћана". Но то се неда вјеровати. У статистичкој таблици Тотмеса III. у Карнаку, наилазимо међу име-

нима разних освојених и покорених племена на један народ, који се зове: *єву* или *хеви*. Тај назив забиљежен је под текућим бројем 79. тога списка, а толико блиско стоји називу „јевреја" да се може претпоставити, до се под њим баш јевреји разумију. На другоме натпису којег је Брукш у шездесетијем годинама овога вијека прочитао, каже се, да се њеко заробљено племе, које се зове: Fenchu, занимало ношењем камења из каменитијех мајдана Руфе (по Страбону: Троје) у Мемфис и у друге градове. Назив: *Фенху* значи „носиоц пастирског штапа" а зна се, да су Израиљћани у земљи ропства били пастири.

Брукш примјећује: „Тако су се („Фенху") у онће називало она пастирска и скитачка племена семитскога поријекла, која су живјела у сусједству Египта а стојали су према Мисиру у истом односају као и Јевреји". — Египтолог Шаба покушао је, да докаже идентичност другог њеког народа са Јеврејима у ропству египатском. Нашао је наиме у лејденском музеју у једном папирусу на њеко племе које се зваше: Aperiu. То се племе занимало ношењем камења за градњу храма сунца за пријеме Рамзеса великог у близини Мемфиса. На основу њеке сличности у имену и занимању закључује египтолог Шаба, да *аперију* није ништа друго, него *јевреј*. Та претпоставка међутим није основана, као што је то доказао египтолог *Берч* (Birch, Ancieent Egyptans, стр. 376.), јер се племе *аперију* спомиње први пут у Египту тек за вријеме владавине Рамзеса IV., т. ј. на сто година прије, него што се Саул зацарио. Према томе племе *аперију* и *јевреји* нијесу један и исти народ.

Што се тиче библијске повјести о избављењу Мојсијеву из воде и васпитању његову „од кћери Фараонове" из података у Исх. П. 10, Дјел. ап. VII. 22. и Јевр. XI. 24. види се, да је Мојсије био васпитан, као посинак Фараонове кћери, и да је тијем начином задобио право наслједства на Фараонов пријесто; али он је радије хтио страдати са народом божијим, него ли уживати у пролазнијем наслађама Фараонова кћи, била је по свој прилици самостална царица, иначе обзиром на бојазан егоистичнијех жречева за њихово знање, никако не би могла свога посињеногa малишана посвијетити „у сву мудрост египатску". На основу египатскијех споменика може се поуздано тврдити, да је у свом риједу Фараона, почам од треће династије, када се почеше тако називати, па све до пропасти египатскога царства од Персијанаца, дакле за свијех шеснаест стољећа, владала свега једна једина самостална царица, за коју се зна. Потпуно име њено означују споменици са: Хат—асу—Нумитамун. Ти су пак споменици из доба унучади онога цара „који не знадијаше Јосифа". Она је владала много

година, испрва у име свога оца, потом са својим мужем, а за тим за вријеме малодобности свога брата Тотмеса III., који се послије њене смрти побринуо, да на споменицима збрише све трагове и знаке владавине своје сестре — било, што је она хтјела обезбиједити пријесто Мојсију, било из другог каквог, непознатог узрока мржње на сестру.

Царица Хат—асу претстављена је на свима споменицима са бродом, у знак њене самосталности у управи Египта. Она је подигла два обелиска у Тивајиди у спомен свога оца; један стоји и данас, а други је подлегао времену. Сачувани обелиск, други је по величини, а неоспорно да је најљепши у цијелом свијету. Исјечен је из једног комада краснога гранита, дивно истесан и рељефима и јероглифима, којима по љепоти нема равнијех, украшен. Натпис му гласи, да су га почели правити петнаесте године владавине царице Хат—асу, а довршили га седамнаесте. На свакој страни забиљежено је, да је она „под именом свога оца“ (Тотмеса) владала, а међу многијем титулама њеним као нпр. „царујућа жена“, „царица горњег и доњег Египта“, налази се и она библијска титула „кћи Фараонова“.

Други споменик славне царице Хат—асу јесте храм Диер—ел—Багори у Тивајиди. На зидовима те зграде израђене су умјетношћу највишег египатског стила скулптурне слике појединости војне против Етиопљана на Арапском полуострову. Слике приказују, како војсковођа египатске царице Хат—асу прима непријатељског војводу, који је праћен женом и кћерју дошао, да моли за милост. Није немогуће, да лик египатског војводе приказује царичиног посинка Мојсија, јер нам св. писмо казује, да је Мојсије био силан и у ријечи и на дјелу, и да се показао достојан назвати се сином шћери Фараонове. (Дјел. ап. VII. 22. Јевр. XI. 24.) Сагласно о том свједоче Јосиф Флавије и Иринеј о „слави, коју је Мојсије у својству војсковође у војни на Етиопљане задобио“. (Joseph. Antt. II. X. 2. Iren. Frag. de perd. Iren. tract. p. 347.) када је побједоносно приспио у пријестолни град Етиопије, гдје се кћи цара етиопског заљубила у њега и он се врати у Египат оженивши се њоме. Ма да је већи дио овог свједочанства примјетна лаж — ипак нам оно помаже, да објаснимо навод књиге Числа (XII. 1.) по којем је „Мојсије узео себи за жену етиопљанку“.

Да су се пак Израиљћани у то вријеме одиста у Египту налазили, јасним, монументалним доказом служи слика черпића у Гурнови, у околини Тивајиде, гдје се налазе остаци велељепне гробнице знаменитог египћанина Росшера. Исти бијаше надзиратељ Египта за вријеме Тотмеса III. Слике на тој гробници јасно доказују не само, да су Израиљћани живјели у Египту у то доба, када је Мојсије морао

бјежати у земљу Мадијамску, него чак и то, да су их силом принуђивали, да праве черпиће. На том знаменитом споменику има много слика и натписа, од којих се њеки овако читају:

Средњи натпис:

„Заробљеници, приведени његовим величанством Тотмесом III. Раде на храму Аммона".

Натпис на лијевој страни:

„Израђен черпић за зидање тврђаве за спомен *Фараону* у Тивајиди.

На десној страни:

„Врховни надзорник послова говори раденицима: радите живо рукама. Не лијењите се. Не стојте!"

Њеки од насликанијех заробљеника имају јасне, уочљиве црте јеврејске расе. Међу њима насликано је четири човјека, египатскијех надзирателја, онако, како су описани у књизи Исход-а. — тако, да нам слика ни часка неда сумњати, да је она изображење ропског положаја Израиљћана у Египту. Вилкинсон при том примјећује „да је черпића са именом Тотмеса III. много више нађено, него ли са именом свих осталијех Фараона". А Росселини додаје „да се черпићи, што су из доба Тотмеса у Египту нађени, *свагда састоје из смјесе слиме,* како то прича 12. V. Исход-а, ма да је смјеса материје у разнијем примјерцима неједнака".

Њеки држе, да се скоро не да ни замислити, да су Израиљћане ћерали на рад тако далеко од њиховога мјеста пребивања, т. ј. из дољњег Египта чак у горњи Египат у Тиву. Но већ споменути натпис нам казује, да су заробљеници били „доведени" да раде, ма из којега мјеста, а да и не спомињемо библичну повјест, која вели: „и разсија се народ по својој земљи египатској, да чупа стрњику у мјесто пљеве". (Исх. V. 12.)

У погледу Фараона, који се у црвеном мору удавио, бијаше веома разноликијех претпостављака. Кук држи, да је то био Тотмес II., а Вилкинсон опет, да је Тотмес III., други ученјаци пак држе, да је то унук Тотмеса III, Тотмес IV. Узевши у обзир раније, доказане околности, лакше је прихватити пошљедњу претпоставку него ли прве двије.

Мнијење, да се у црвеном мору Тотмес IV. утопио, потврђује се многим приликама. Из споменика се види, да је царевање тога Фараона било краткога вијека и неславно, што се саглашава са библијском повјести о том несретном цару. Таблица на шапама већега сфинкса у Гизеху јесте један од малобројних споменика, што су иза тога Фараона заостали. Из натписа на лијевој страни споменика види се, да

је између смрти Тотмеса III. и Тотмеса IV. протекло вријеме од 35 година, што одговара владавини Аменофиса II који бијаше отац или старији брат Тотмеса IV. Други натпис, који се налази на граниту према Фиљском острову на ријеци Нилу јасније говори о том Фараону. Послије обичних, високијех титула, она се одједанпут прекида са ријечју: *али...*" очевидно указујући тијем на неудаће и биједе, што карактеришу владавину тога цара. У опште пак претпоставка, да је Тотмес IV. био онај Фараон, који се у црвеном мору удавио, потврђује се тијем фактом, што гробница његова *све до данас није пађена* нити у околини Тиванде, гдје су сви остали Фараони осамнаесте династије погребени, нити у околини гробница другијех Фараона.

Узмемо ли, да се Фараон Тотмес IV утопио, то нам ни најмање није јасна историјска судба његовијех прејемника. Незна се ко бијаше Фараон Аменофис III. — којега Грци знају под именом: прејемник Мемнона, Тотмеса IV., — да ли прави син Тотмеса, за каквог се издаваше, и да ли је пријесто по напређењу задобио? У опште је историја тога доба врло спутана и мрачна, што је природна пошљедица неспокојства у држави, проузрокована смрћу Фараона и цијеле војске. Вилкинсон вели, „премда се Аменофис III. назива сином Тотмеса IV основана је сумња, да није био чисто египатскога поријекла. Његова је карактеристична црта да са страним царевима у додиру стоји, што потврђује, да је поријеклом стран, и даје повода закључити, да је био истога племена, као и они страни владаоци, који су послије њега сјели на пријесто Египта, и с мржњом према народу управљали". Ако је то овако, то је сагласност повјеснице египатске са библијом потпуна, пошто на 29. XII. Исход-а знамо, да првенац онога Фараона, који је у црвеном мору погинуо, није могао свога оца на пријестолу напређити, јер је умро још оне страшне ноћи, када у Египту сви првенци поумираше.

Наскоро послије смрти Тотмеса IV. наступила је у Египту промјена у државној религији, коју је промјену изазвала немоћ жрећева, који нијесу били у стању отклонити несреће, што су задесиле Египат због гњева Бога Израиљског. Египтолог Берч примјећује да је „за вријеме владавине Аменофиса III. ушло у Египат поклањање *Атену* или *Атенру*, или кругу сунчеву. Име *Атен* сјећа нас на јеврејски назив Господа: *Адонај*, или на сирски изговор: *Адоније*, и служи доказом уведења нове, стране религије у Мисир."

Ово односно свједочанство Манетона врло је слично библијској повјести књиге Исхода, ма да су у њему помијешана два различита догађаја, т. ј. излазак Израиљћана из Мисира и изгнање хиксова или

Озбиљан рад ове анкетне комисије приводи се већ и крају, јер раденици, којима је повјерен посао око израде уџбеника, дијелом су већ готови, а дијелом свршавају свој задатак. До сада има већ више уџбеника штампаних, који се у школама и употребљавају. Важност овијех књига заслужује опћу пажњу, особито пажњу свештенства. И ако су те књиге стручно прегледане и оцијењене и носе као добре књиге печат гаранције од самога св. архијерејског синода, ипак је потребно да се те важне књиге у књижевним листовима, а особито у богословским листовима и *приказу*.

Из тога разлога и ја пишем ово и рећи ћу неколико ријечи о књигама, које су до сада изашле као уџбеници за средње заводе.

Православна Моралка за више разреде средњих школа израдио Сава Теодоровић, свештеник, професор и катихета у кр. реал. гимназији у Земуну, Н. Сад. Штампарија Ђ. Ивковића 1899 Цена 2 круне стр. 254. — Ова књига до сада је са више страна приказана и оцијењена и пожела је са свијех страна достојну похвалу. Осим „Весника српске цркве", „Гласа" и многих другијех листова богословских и небогословских пропратили су ову књигу досада са препоруком многи архијереји. Ја пак приказујући ову књигу овдје не могу од свих тих похвалних приказа ништа одузети ни додати. Једино додајем као гимназијски катихета да сам предавајући прошле године моралку по овој књизи увјерио се на својим ученицима и у пракси, да ни мало не смета што је у тој књизи опширнији начин излагања, на против, ја сам са најбољим успјехом са два часа недјељно свршио сав изложени материјал и уз то га понављао.

Књига ова може корисно послужити не само ученику као уџбеник, него може послужити и сваком свећенику као руководство за ексорте и проповиједи. На ипак из 38. броја „Бранкова Кола" видимо, да је дотле од 1000 свештеника митрополије карловачке набавило ту књигу поред све препоруке само 80, а од 26 имућних манастира само њих 5 су узели 10 комада овијех књига!

Наука о богослужењу православне цркве или православна литургика за ученике средњих школа саставио Александар Живановић правосл. свећеник кр. проф. а катихета на средњим школама у Осијеку. Ср Карловци. Издање и штампа срп. ман. штампарије 1900. Цена 1 К. 20 п. стр. 115.

Красна је ово књига, достојна одобрења св. синода за школски уџбеник. Распоред садржаја, начин излагања, чистота и љепота у језику заслужује сваку хвалу. Тако одјевена књига и пристаје у ред добријех уџбеника. Поред овдје изнађених опћих врлина ове књиге вриједно је нагласити да је писац у распореду садржаја врло смишљено извео одломак „састав православног хришћанског богослужења".

Могло би се наћи њекога који би рекао да не спада строго узевши у литургику опширно разлагање о светитељима, особито о србима свецима, него да то више иде у историју, но ко би тако судио — грјешио би. Имао је разлога писац да онако изведе овај дио, и за то му баш иде хвала. Овај дио ове литургик допуњава наставне планове. Држим да ћу допринијети овој књизи кад уз све ово учиним и неке примједбе, које би се могле можда узети у обзир у другом издању.

Увод и почетак првог дијела ове књиге врло је лијепо наложен, али начин излагања је у том дијелу тежак за ученика четвртог разреда средњих завода. Ради лакшега разумијевања и учења морале би све реченице много краће и што лакше

бити; овдје пак налазимо неколико периода врло опширнијех као н. пр. на стр. 5. одозго период од 11 штампаних реда, тако исто на стр. 6. Уз то има и кратких реченица али са тешким тоном тако н. пр. „Појам о богослуженју православне цркве“ стр. 3., и „сврха православног богослужења“ стр. 3. и 4. Мало већа погрјешка омакла се писцу у одломку „сврха правосл. богослужења“ када не наваља да је сврха богослужења и *саопћавање вијернима благодатнијех дарова*. То је главна сврха. Зато се сваршавају богослужења у првом реду.

Не знам зашто писац није уз изнесене ријечи, за које каже да долазе од грчке ријечи и навео исте кад већ наводи латинске као basilica, pars aperta, inpluvium, alta ara, induo, и т. д.

Требало је двије три ријечи о архитектури у опће, посебно о византијском стилу православних грађевина, о кубетима и т. д. рећи. Значење свијећа, особито воштанијех, требао је писац већ и као извртан пчелар нешто опширније изнијети.

Ове и оваковс погрјешке су непримјетне према цијелој врло лијепо обрађеној књизи.

Ова књига као уџбеник послужиће на корист ученика а на дику њезина писца.

Хришћански катихизис православне цркве за средње школе саставио Михаило Миловановић јеромонах, гимн. катихета. Ср Карловци. Срп. ман штампарија 1900 Цена 80 пот. стр. 92.

Ово је трећи уџбеник за средње заводе од св. арх. синода као добар проглашен. Овај уџбеник замјењује досадањи пријевод Филаретова пространог катихизиса са питањима и одговорима. По садржини у самој ствари је ово прерађен Филаретов катихизис. Прерада је марљиво и са успјехом изведена. У колико је катихизис по себи као и догматика тежи предмет за учење особито за ученике другога разреда средњих школа, па још у облику без питања и одговора у толико је састављач овога уџбеника олакшао предмет ученицима краткоћом слога, чистотом језика и прегледним распоредом садржаја. Држим да је требало олакшати ученицима овај предмет и тијем, што је требало уз цитате из светога писма донијети исте и у српском пријеводу. Ако је то потребно за ученике VII. разреда, што је предвидео г. Сава Теодоровић у својој Моралци, тим прије је потребно за дјецу другога разреда, која не могу нити сами преводити све те цитате, нити могу увијек на предавању упамтити значење тих цитата када им катихета преведе; најпошље као дјеца неће сваки пут узети српски пријевод св. писма те да тамо потраже сами значење појединих цитата. Осим тога примјетити нам је још и ово: на страни 10. стоји: „Књиге новога Завета написане су на грчком језику“. Биће да се писцу нехотице омакла ова погрјешка, кад не спомиње, да је Матејево јеванђеље на *јеврејском* језику написано било.

Иначе сва три овдје споменута уџбеника као што по унутарњој вриједности пристају за школске књиге, тако одговарају томе и по спољашњој лијепој изради својој.

Карловци.

Ив. Маширевић,
проф.-катихета.

Дописи.

Са овогодишњег пута по епархији Његовог Високопреосвештенства Господина Серафима Перовића АЕМ. херц.-захумског.

Гацко, 4. октобра 1900.

Слабо здравље сиједог Архипастира и народног мученика Њ. В. Господина Серафима, много је бриге задавало српском народу у Горњој Херцеговини, те вијест да је Он оздравио и да ће при концу септембра доћи и у нашу средину, свију нас је обрадовао.

Пошто је сиједи Архипастир пет дана пробавио у Невесињу, на 29. септембра дошао је у Фојницу и пошље прегледа парохијске цркве у истом мјесту, одено је код пароха А. Братића, ђе је отпочињуо до 2 сата по подне. Одатле је кренуо у Гацко у 2 с. у пратњи конс. савјетника преч. г. П. Поповића и парохијског капеляна г. Т. А. Братића. Већ у Фојници су депутације из Гацка почеле сретати Њег. Високопреосвештенство, али главни дочек је био у Надинићима 8. клм. далеко од Гацког. Ту је срело Њ. В. све чиновништво, грађанство и много сеоског народа, као и ђеца народне основ. школе из Надинића са својим учитељима госп. Роксандићем.

Пошље уобичајног поздрава Њег. Високопреосвештенство са својом пратњом свратио је у мјесну цркву гдје га је парох-надзиратељ преч. г. В Вишњевац дочекао са крстом и Евангељем и поздравио са кратким али врло лијепим говором у коме је наравно радост и задовољство српског народа што у својој средини види свога духовног поглавицу, који се свесрдно брине за срећу и бољитак православне српске цркве. Његово Високопреосвештенство захвалило је на поздраву и благословио народ, који га је после: „Исполаети Деспота“ поздравио са вишекратно бурно: Живио!.

Из Надинића је кренуло Његово Високопреосвештенство у пратњи свих депутација и врло много коњаника пут Метохије (Гацко) Око $4^1/_2$ с. приспјело се је у варош, ђе су Њ. Високопреосвештенство на самом улазу у варош дочекали учитељи са школском дјецом на челу управљајућег учитеља г. Ст. Делића. Велике групе народа са пуцањем топова увеличавале су улазак у варош, те је он био диван и величанствен. Поред свега труда и умора Његово Високопреосвештенство одмах посјети мјесну цркву и пошље молитве оде у свој стан, који му је била одредила овдашња српска општина, да ту одмори своје старачке кости од труда и пута.

Сјутра дан, т. ј. на 30. септембра Његово Високопреосвештенство посјети све отмјеније грађане, који су били врло љубазни, гостољубиви и захвални према Њему. У подне тога истог дана српска општина давала је званичан ручак у част Његовог Високопреосвештенства на који су били позвани грађани, чиновници, као и госп. Б. Романић, пуковник са својим ађутантом, који, као добар Србин и Хришћанин, бијаше дошао из Автовца, да посјети Господина Митрополита. Уз Његово Високопреосвештенство сједио је чувени јунак и борац српски војвода прото Богдан Зимоњић, те су један другоме причали своје доживљаје из потоњег рата.

Прву здравицу подигао је Њ. Високопреосвештенство за здравље и дуг живот Његова Величанства, која је пропраћена са бурно: „Многаја љета“. Остале здравице текле су уобичајним редом, те је ручак трајао до 3. с. по подне. У то доба Његово Високопреосвештенство посјетило је народну основну школу и увјерило

се о успјеху из вјеронауке у истој. Пошто је поучио дјецу да буду послушна и чиста у вјери и побожности, отишло се је у цркву на вечерњу, јер сјутра дан бијаше Неђеља и празник: Покров пресвете Богородице. Пошље вечерње молитве народ је допратио Њег. Вис. до стана на одмор.

Сутра дан 1 октобра раном зором народ се је почео окупљати на Михољачама 2 кл. далеко од Метохије, ђе је Њег Високопр. Господин Серафим имао обновити једну цркву, која је проширивана. Уз прво велико кици силан се свијет бијаше слегао око цркве, те у 8 сати звона огласише долазак Његова Високопреосвештенста који је ту одслужио божанствену литургију уз асистенцију пет свештеника и обновио поправљану цркву. На св. литургији Митрополит је у подужем говору поучио народ да држи и чува своју вјеру православну и народност српску, да држи своје старе српске обичаје и да живи у међусобној слози и љубави. Служба се је свршила тек у 11. сати и онда је после кратког одмора српска општина исте цркве под предсједништвом вриједног србина Митра Говедарице давала ручак, на коме је било више угледнијех Срба и све чиновништво из Гацка. Прву здравицу напио је Високопреосвештени г. Митрополит у здравље Владарево, нашто му је отздравио г. предстојник Наглић. Било је и више здравица од којих са своје вриједности и значајности морам споменути здравицу г. П. Поповића конс. савјетника, а тако исто и здравицу преч. г. В. Вишњевца, пароха.

Пошље ручка Његово Високопреосвештенство гледало је народне игре и кола, јер народ бијаше весео и расположен, па је тој веселости дао израза у игри и пјесми. Око 4 сата по подне кренуло је Његово Високопреосвештенство у свој стан у у Метохију.

На 2. октобра држана је свештеничка сједница гатачког протопопијата на којој је пречасни госп. Патрикије Поповић прегледао парохијске матице и старије свештенике поучио о вођењу истих. Пошље тога је ријешено уређење парохија у истом протопопијату, које је много бриге задавало и свештенству и народу. Уређење је ријешено на опће задовољство а то је главна заслуга г. П. Поповића, као консист. савјетника у чији је реферат тај предмет спадао, јер се је прије ријешења потанко обавијестио у свему што је то уређење и олакшало. Исти дан прегледани су и рачуни црквене општине, а сутра дан т. ј. на 3. октобра Његово Високопреосвештенство наставило је свој пут у Билећу, остављајући иза себе најдивнију успомену у народу о своме овогодишњем боравку у нашој средини.

Испраћајући народ сиједог Архипастира пожелио му је дуга живота и добра здравља, на срећу и корист цркве и народа, а како Њему тако и преч. г. П. Поповићу конс. савјетнику, који је са својим понашањем и редом задобио потпуно повјерење и љубав свештенста и народа. —

П. Т.

Разно.

Полагање заклетве и посвећење новог Митрополита бањалучко-бихаћког. Нови Митрополит бањалучко-бихаћки преч. г. Евгеније *Летица* положио је у Бечу заклетву вјерности у руке Његовог цар. и крал. Апостолског Величанства у четвртак 7. (20.) децембра т. г.

Посвећење пак и свечана инсталација обавиће се 17. (31.) децембра у недјељу у Бањој Луци.

Катихетски испит. Дана 4. и 5. децембра т. г. у понедјељак и уторак полагао је српско-православни катихета сарајевске вел. гимназије г. јеромонах *Владимир Боберић* катихетски испит — први ове врсте у нас — пред нарочитом за то комисијом, коју је на основу ad hoc рециприраног штатута карловачке митрополије благоизволео одредити и поставити Високопресвештени АЕ. и Митрополит Господин Николај Мандић. За предсједника и испитавача именовало је Његово Високопреосвештенство ректора богословије и протојереја вприч. госп. Милоша Лалића, а за остале испитиваче још и гг. вприч. протосинђела и професора богословије Петра Зимоњића, конс. савјетника јереја Дим. Јанковића и професора богословије Рад. Калембера. Госп. Влад. Боберић положио је писмени и усмени испит са „врло добрим“ успјехом, те је једногласно за оспособљеног срп.-правосл. вјероучитеља за средње школе проглашен.

Богословија св. Саве. Указом од 30. новембра т. г. зваће се од сада богословско училиште у Београду; по закону од г. 1896., *Богословија св. Саве*. Уједно су указом од 1. дец. о. г. постављени на истој богословији за професоре: Драго љуб *Поповић* и Миленко *Вукићевић*.

Крсне карте: Од надаваче књижарнице *Милановића и Рајковића у Сарајеву* примили смо овај оглас: „Крсне карте“, дописнице са ликовима православних светитеља, на којима је уз лик светитељев, и тропар истога штампан славенским словима, а испод тропара ћирилским словима „*Христа крсна слава!*“

Исте дописнице су израђене у једном *од најбољих завода свијетле штампе* на далеком сјеверу, те су и *ликови строго по православном типу* тако, да се истима ни у чему проговорити не може.

Од пристиглих дописница за сад имамо ове:

Св. Василије (Нова година). — *Св. Јован.* — *Св. Сава.* — *Васкрсење Лазарево.* — *Васкрсење Христово.* — *Св. Великомуч. Ђорђије.* — *Силазак св. духа* (Тројичин дан). — *Св. Амос пророк.* — *Видов дан.* — *Св. Апостол Петар и Павле.* *Св. пророк Илија.* — *Св. Апостол Тома.* — *Св. Евангелист Лука.* — *Св. Великомуч. Димитрије.* — *Св. Архангел Михајло.* — *Св. отац Никола.* — *Св. Рождество Христово.* — *Св. Стефан Архиђакон.*

Кроз кратко вријеме пристиће нам и друге дописнице ове врсте.

Није нам намјера хвалити исте, јер су оне већ **похваљене и препоручене** *од свију наших српских листова, а то им је највећа препорука.*

Поједине карте продајемо **20** потура по комаду; **стотину** комада сортирано **осам** круна *просто од поштарине и паковања.* — Све поручбине извршујемо брзо и тачно *уз поузеће* (*per Nachnahme*).

Ми ове карте намијењујемо православним Србима и Српкињама са жељом, да их они прихвате и пригрле истом љубављу, с каквом смо их ми издали.

Нове српске дописнице са сликама. Примили смо јуче десет српских карата, на којима су израђени ликови српских православних светитеља: св. Саве, Луке, Стефана, Димитрија, Арх. Михајла, Николе, Ђурђа и Јована, а једна карта представља Рождество, а друга Воскресење Христово. Не допушта нам мали простор ове бележке, да се потанко упустимо у оцјену ових умјетнички израђених дописница, констатујемо само то, да су израђене у строго православном духу и

да свака замисли и израдом својом одаје у сликару правог умјетника. Није ово једина добра страна ових дописница, јер колико су лијепе спољашњим обликом својим толико имају и иначе важан значај. До сада смо били поплављивани с страним дописницама са сликама које су нам представљали стране крајеве, сграна витешка дјела и мегдане, па зашто да наш свијет баца новац за те туђе ствари, зашто да заборављамо своје, — та зар не треба да пошта широм свијета разнесе дописнице са нашим сликама? Па и то је, и ако незнатан доказ да хоћемо да осјећамо и мислимо српски и православно. Ове дописнице нарочито ће добро доћи при честитању за свечарство а како су умјетнички израђене, моћи ће их сиротиња наша као мале иконе употребљивати. Те је карте издао г. Душан Цекић, трговац у Загребу.

Јавне благодарности.

Висока Земаљска Влада у Сарајеву благоизволела је овдашњој ново-сграђеној срп. православној цркви у Бастасима даровати ове скупоцјене утвари један крст за часну трапезу, један путир, један дискос, једно копље, једну кашичицу, једну звијезду, један покровац или дарак, један покровац за путир, један воздух, један покровац за часну трапезу, један илитон, два чирака за часну трапезу, једну петохљебницу, једну кутију или кивот, једну дарохранилницу са прибором, један пијат за просфору и сосуде за топлоту.

На овом скупоцјеном и племенитом дару најављује потписати у име овдашње срп. православне црквене општине и народа парохије баштанске Високој Земаљској Влади најтоплију благодарност.

Српско-православно парохијско звање

Бастаси, 17. октобра 1900.

Никола Ивановић,
парох

Читуља.

Митрополит Дионисије. Са тугом и болом у срцу биљежимо да је неумитна смрт између живијех отргла митрополита Рашко-Призренског високопреосвештеног г. *Дионисија*, — родом Босанца — који је послије дугога и тешког боловања преминуо 7. (20.) децембра о. г. у Скопљу. Српска православна црква у Старој Србији претрпјела је смрћу свога јерарха велики губитак, јер је у њему изгубила добра и пожртвовна Архипастира. Дијелећи тугу сестринске нам цркве у Ст. Србији молимо се Господу да подари небеског насеља души блаженоупокојеног митрополита *Дионисија*. Вјечна памаћ!

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. консисторија Дабро-босанска.

Број 2164
1. ех. 1900.

1—3

Едикт.

Боко Костић-Кочић-Николић, из Сарајева, који се наводно негдје у краљевини Србији налази, позива се овијем, да се потписаном духовном суду до 1. марта 1901. год. тим сигурније пријави, што ће се иначе од његове законите супруге Јоке рођ. Карабатак, из Сарајева, започети брачнорасводни процес и без њега, односно са његовим уреда ради службено постављеним заступником довршити.

Из сједнице АЕМ. Консисторије Дабро-босанске, држане у Сарајеву 17. новембра 1900.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Управа српско-прав. Митрополије Зворничко-Тузланске.

Број 900. ех 1900.

2—3

Едикт.

На молбу Јелке Поповића, рођене Теодоровића, из Бос. Шамца, да се са пређе 12-година одбјеглијем законитијем својим супругом Јефтом Поповићем, тежаком из Д. Скугрића, брачно разведе, позива се Јефто Поповић, да овој митрополитској управи као духовном суду, до почетка јануара 1900, лично или писмено се пријави, мјесто својег сталног боравка назначи и по потреби себи заступника именује, јер ће се иначе по стању прибављених података и тужбе, а са службено постављеним заступником, по постојећим прописима брачни процес водити и коначно довршити.

У Д. Тузли, 20. октобра 1900.

Управа српско-православне Митрополије зворничко-тузланске.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића и друга у Сарајеву.

П. н. претплатницима и дужницима „Источника“.

Пошто се већ приближује и свршетак године, то се умољавају гг. претплатници, да нам своју дужну претплату што скорије измире, како би и ми могли што прије штампарске трошкове исплатити и на своје вријеме са штампаријом рачуне пречистити.

Нарочито се позивају протопрезвитерска звања у Босни и Херцеговини, да од подручног свештенства претплату прикупе и до конца ове године администрацији доставе.

Уједно се пак опомињу и она неколицина одавно заосталих дужника, да свој дуг већ једном измире, јер сами знају, да за њих није баш похвално лист читати, а не плаћати га.

Администрација „Источника“.

правица о користи заната, особито у приликама нашега народа. 5. „Мали пчелар“, кратко упутство за пчеларе.

У **Календару** Матичину ће бити све оно што доносе наши бољи календари: календарски део, опис празника и житија светаца, шематизам наших автономних власти, статистички податци о Аустро-Угарској Монархији и о Србима, српски летопис, практична казаљка о ваварима, пошти и телеграфу, о жељезници и парним бродовима, поуке из економије и о чувању здравља, упутство у новим законима, преглед главних догађаја у Европи са сликама, преглед главних догађаја у Србству последње године са сликама, упутство шта да се чита, и још пуно других поучних и забавних ствари; где год буде потребе, биће додана и слика.

„Књиге за народ“ и Календар у један пут ће се разаслати претплатницима и члановима Матичиним у октобру 1901. године.

ПРЕТПЛАТА ЗА ОВЕ КЊИГЕ

1. Чланови Матичини добивају све књиге, горе наведене, бесплатно. Члан Матичин плаћа или 100 круна у једанпут, или сваке године по 20 круна за пет година. Чим члан уплати први оброк од 20 круна, добива све књиге које изађу те године.

2. „Летопис“ и „Књиге Матице Српске“ добивају се за претплату од 6 круна или 7 динара.

3. „Књиге за народ“ с Календаром добивају се за претплату од 1 круне или 1 дин. и 30 п.

Рок претплати је за „Летопис“ и „Књиге Матице Српске“ до краја јануара 1901. године, а „Књигама за народ“ до краја јуна 1901. године.

У Новом Саду, новембра 1900.

Председник Матице Српске:

А. Хаџић с. р.

Др. Милан Савић с. р.
секретар.

РПТ/118

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОД. XIV. 31. ДЕЦЕМБРА 1900. БР. 24

Садржина:

Званичан. — Празник Рођења Христова. — Религијозно-морални листићи. — Књижење оцјене и прикази. — Пред проповијед својим парохијанима. — Дописи. — Разно. — Нове књиге и листови. — Јавне благодарности. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XIV. Сарајево, 31. децембра 1900. Бр. 24.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, ЈЕРОМОНАХ.

ЗВАНИЧНО.

Рукоположење. Његово Високопреосвештенство, А. Е. и Митрополит Дабробосански госп. Николај благоизволио је дана 6. и 27. децембра 1900. г. рукоположити за ђакона односно презвитера свршеног богослова рељевског Уроша Јовановића, из Лијевна, коме је у администрацију повјерена парохија Пљенска, протопрезвитерата Гарзовачког.

НЕЗВАНИЧНО.

Празник Рождества Христова.

Богу милом хвала, ево и опет дочекасмо Празник Рождества Христова! Деветнајест-стоти пут слави Га ове године цио хришћански свијет. Слави Га, дâ! — али истину рећи, ниједна Га хришћанска црква и њера не слави и не прославује тако свечано и радосно, као православна црква... православни свијет!

По уставу православне цркве великом овом празнику претходи пост, који траје шест недјеља. Вјерна дјеца цркве посте, и приступају исповиједи и причешћу св. тајана Христових, да би се душе њихове учиниле способнима да приме прерадосну вијест јеванђељску о том, да се је нас ради и нашега ради спасења свршила велика тајна њере, јер се Бог у тијелу нашем јавио.

За овај велики Празник приправљa црква вјерне свештеним пјеснопјењима још од празника Ваведенија. И што смо ближе Рож-

дестну, број тих пјеснопјенија бива све обилнији, а особито у двије потоње недјеље непосредно пред самим Празником (у недјеље: светих праотаца и Отаца). А са оним дивним пјесмама духовним, које се поју од Игњатијева-дне и у очи самог Празника — а ове нам пјесме потанко цртају велику тајну самог Рођења Спаситељева и неоцјењене плодове силаска Његова на земљу — хоће црква, да нас — дјецу њену расположи, да чистим очима и чистим дјелима предусретнемо и раздраганим духом дочекамо Онога, Који долази међу нас — уму страним, непојмљивим, несхватљивим, недокучивим и непостижним — Рођењем.

Црквено богослужење православне цркве бадњега дана и првог дана Празника искићено је неоцјењеним богатством православног Богословља. Као што вриједне пчелице из разношарнога и мномирисноga цвијећа сабирају прашак и праве мед, за наше тјелесно наслађење, тако су и богомудра свјетила цркве православне — св. Оци из св. Писма старог и новог завјета сабрали овај драгоцјени бисер хришћанског Богословља и њиме украсили богослужење овог свијетлог Празника — зарад духовне насладе и пиће наше. Премудре оне паримије, прилежно сабране из пророчких и апостолских књига; — Божанствене оне пјесме великог повечерја: Съ нами Богъ, разумѣйте языцы...; прекрасни они изабрани псалми Цара-пјесника; — Богодухновена она читања из св. Јеванђеља о тајни оваплоћења и вачовјечења Христова; — вјештачки смишљене и спјеване и умјетно компоноване оне стихире Божићње, — кадре су душу смиренога и побожног Хришћанина привести у такво благопријатно стање, да мисли,... да живо претставља, да је и њега она звијезда — водиља са истока довела у скромни вертеп пред јасле Божанственог младенца да се заједно са добродушним пастирима витлејемским и мудрим волсвима са истока поклони од Пресвете Дјеве Марије зарад нашег спасења у тијелу рођеном — Сину Божијем.

Ако свему овоме додамо још и онај пријатни упечатак, који на души побожна Хришћанина оставља и наш православни храм својим многосвећним осветљењем, мномирисним кадом из кадионице, блештећим од силне свјетлости иконостасом, свечаним облачењем и велељепним богослужењем свештенослужитеља, те складним анђеоским пјеванјем вјерних;... а уз то и домаћу нашу цркву — домове наше, сламом посуте, са столовима — украшеним божићњим колачем, здрављем, чесницом, воштаницом и шеницом — бјелицом, те пјесму и весеље и старих и младих, па најпошље вертеп и звијезду... е, онда мислим, да ће се сви сагласити самном и потврдити оно, што горе рекох: да ниједна друга црква и вјера хришћанска не дочекива и непрослављa

празник Рождества Христова с таквим торжаством, с таквим весељем, с таквим одушевљењем, као што то чини црква православна и народи њезини.

Вјерни испуњени радошћу Празника на бадњи дан и први дан Празника зором полазе један другога и као „полаженици“ узајамно честитају Празник. Милостива срца сјећају се о Празнику сиромашних и невољних и налазе им се на невољи. Од Богом-дарованога блага дају им, што им је потребно, да и они имају су чим прославити „отрока младо“. И кад су и ово дјело милости учинили, пада им Празник још радосније и милије и чисто осјећају, као да се налазе у друштву небеснога лика те с њим заједно у један глас славослове:

Слава во вышних Богу,
И на земли миръ,
Къ человѣкѣхъ благоволеніе!

Л. Богдановић.

Религијозно-морални листићи.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и попунио: **Јован Петровић,** свештеник-катихета и професор у Загребу.

Не вријеђај.

Догађа се, да ма какав груби човјек нанесе увреду слуги пред господаром његовим: тако и грешник, кад ма какву увреду нанесе хришћанину, чини то пред Господом Богом, који је свуда присутан и све види. Као што добро, које чини хришћанин, прима Господ, по реченому: *кад учинисте једном од ове моје најмање браће, мени учинисте* (Мат. 25, 40). тако и увреду, коју учини хришћанин, прима Господ. С тога, ко наноси човјеку увреду, тај и Господу наноси: ко човјеку досађује, тај и Господу досађује. Како тешко гријеше такови, видиш, хришћанине! Досадно ти је, и врло досадно, кад ко твога радника пред тобом ружи и вријеђа: а ти хришћанине усуђујеш се вријеђати пред Господом, слугу Христова! Или ти мислиш, да Господ свију не види тебе, као што и ти не видиш њега? — Не! не! Нико и ништа не може се сакрити од свевидећега ока његова. Учинио ти зло на путу или у пустињи, у друштву или усамљен, тајно или јавно, или замишљаш у срцу свом неправду, — Он свуда присуствује, и све, што и гдје радиш и замишљаш, види и у књигу своју записује, и у пошљедњи дан пред цијелим свијетом изобличиће тебе, као што је речено: *Обличићу те, метнућу ти пред очи гријехе твоје* (Пс. 49, 21). Кориш ли, грдиш ли, ругаш ли се и псујеш ли брата свога? Ту он присуствује

и слуша зле ријечи твоје и гледа увреду његову. Клевећеш ли брата свога? Он је ту и чује клевету твоју. Бијеш ли, убијаш ли брата свога? Он је недалеко од тебе и гледа зло дјело твоје. Отимаш ли или крадеш туђе добро? Виде очи његове лаж твоју. Једном ријечи: све, што год радиш ближњему своме све пред Господом свију радиш. По томе видиш сам, какову досаду чиниш величини његовој, и како тешко гријешиш, о, боље је, заиста је боље умријети, него срдити Господа Христа, који је нас недостојне слуге тако заволио, да се није и смрти одрекао за нас. О, човјече, који ма на који начин вријеђаш ближњега свога! обазри се, молим те обазри се, што кому, и пред ким радиш; обазри се, док није касно! Зовеш се хришћанином, знаменујеш се крстом, идеш у цркву, клањаш се и молиш Богу, појеш — *алилуја* и шта више, приступаш олтару и причешћујеш се животворећих тајана Христових, слушаш и ријеч Божију и т. д. Заиста су то знаци хришћанства; али кад не престајеш вријеђати ближњега и гријешиш: чувај се, да мјесто хришћанина не постанеш непријатељем Христовим. Испитај себе, и расуди, како се понашаш према ближњему своме, и покај се и исправи се, док не буде касно.

Боље је сам трпи.

Не плачи, не очајавај, не тужи много, кад те људи вријеђају, понижују, лишавају спокојства. Та не могу ти одузети Бога нити те лишити вјечнога спасења. Напротив, за то, што те људи лишавају среће у овом животу, наградиће те Господ блаженством по смрти; и за твој временити немир, којега од других трпиш, платиће ти тамо вјечним миром.

Него ево кад треба да плачеш, да очајаваш, да тужиш за раније: кад станеш друге вријеђати и закидати, кад за тебе буду други плакали и жалили. Најнесретније је биће онај човјек, који чини друге несретнима. Казниће Господ свакога, који вријеђа, закида, ружи; сви ти људи плакаће касније сами. За тебе би била још то милост, кад би у овом животу претрпио казну за зла дјела, кад би успио да још овдје оплачеш своје гријехе проти ближњему и да их загладиш добрим дјелима. Кога Господ овдје казни, оне у животу будућем милује; ко се овдје покаје, тај не ће тамо страдати од кајања. Али, ако ти останеш до будућег живота непокајан и некажњен, трпићеш вјечну казну тамо, вјечно ћеш плакати и тужити тамо за зла своја дјела. На кога се од нас односе ове ријечи моје? рећи ће те ви. „Ми не вријеђамо друге, нико од нас не зна, да има тај гријех на себи". Дај Боже да нигда и не знамо за икакав наш гријех; да нас сачува Господ од те велике несреће — да чинимо друге несрећнима. Вријеђати друге тако је гри-

јешно, да је велики гријех и кад се рекне ријеч увриједљива па и сама жеља да се други вријеђа. Говорећи сад о томе, ја немам у виду никога од вас; ја то говорим само зато, да будемо опрезни и ви и ја и сви. У јеванђељу Матејеву читамо: *Глас у Рами чу се, плач, и ридање и јаукање много: Рахила плаче за својом дјецом, и не ће да се утјеши, јер их нема* (Мат. 2, 18). Ви знате, кад је то било: кад су на заповијед цара Ирода побили сву мушку дјецу по Витлејему и по свој околини његовој од двије године и ниже. Погубе их тада четрнаест хиљада. Ах, слушатељи! читајући опис тога ужасног догађаја, који је давно прије нас био, ми, невини у њему, као да видимо и чујемо, како убијају ту биједну дјецу, како плачу њихове несрећне мајке: и тешко нам је, и чисто би и сами заплакали. Но нечовјечни Ирод ... чита сад у паклу тај догађај и вјечно ће га тамо читати, и вјечно ће му се приказивати та страдања младенаца и вјечно ће слушати ридање матера, и вјечно ће га оне мучити, и вјечно ће од њих страдати! Тако се може догодити и с тобом, слушатељу мој: ти сад не осјећаш, љубазни брате, како зло чиниш, да вријеђаш и закидаш до суза не осјећаш, како је тешко плакати и тужити за твоје увреде и закидања: можда ти и не знаш, нити хоћеш да знаш, да на тебе плачу и туже, други. Послије ћеш све сазнати, осјетићеш на себи сво зло злих дјела својих. С васкрсењем твојим у живот будући оживиће пред тобом сва зла твоја дјела: тада ће се изнијети на видјело што је сакривено у тами, и објавиће се савјети срдачни (1. Кор. 4, 5); тада ћеш чути ридања увриједјевијех, видићеш суза онијех, које си закинуо; и тебе ће жећи те суза огњем неугасивим и гристиће те та ридања као вјечни црв. Да, ало вјечно биће тешко за оне, у чијој ће памети оно вјечно остати; црв њихов не умире, и огањ се не гаси (Мар. 9, 48). Не чини себи вјечно зло, т. ј. не вријеђај, не закидај друге, не натерuj узалуд никоме суза горких, па ма морао сам плакати и тужити, нужду и биједу трпити. Ако се ти одлучиш да раје трпиш нужду и оскудицу, него да ради свог задовољства вријеђаш друге, твоја је тада оскудица већа пред Богом од сваке богате жртве, јер ће те та оскудица спасти од гријеха. Ако се ти одлучиш да раје плачеш него други да плаче, биће твоје сузе Богу милије од сваког твог славословља, јер ће оне бити израз твоје љубави, који полаже душу за пријатеље своје. Ето видиш, да је и плакати добро, али само онда, кад нећеш, да другима натерујеш сузе на очи: и у биједи има весеља, кад трпиш оскудицу, биједу, а од других не отимаш, туђе не узимаш. У биједи је, али никога не вријеђа; на очима су често сузе, али на души нема гријеха проти ближњему. У осталом, ти и нећеш трпити оскудицу, само се

поштено труди, не вријеђај друге, не закидај никога. — Господ ће благословити твоје трудове, и ти ћеш с блаженима и кроткима наслиједити *земљу*. Ни плакати никако нећемо, само да други на тебе не заплачу. — Господ ће те скоро утјешити с онима, који су срећни што плачу. Не, слушатељу, ни под коју цијену не вријеђајте друге, не одузимајте ни од кога задовољства и среће, не лишавајте никога спокојства. Тешко онима, који се веселе, а други због њих плачу; тешко онима, који су сити, а други гладују због њих; тешко вама богати, ако ви стјечете богаство увриједама, закидањем и другим неправдама, није вам тешко у овом животу, већ тамо, иза граница роба!...

Књижевне оцјене и прикази.

П. А. Сырку. Отголоски народной пѣсни о свв. Димитріи и св Ахилѣ въ духовной литературѣ южныхъ Славянъ. Санктпетербургъ 1900. 8°. Стр. 10.

Међу рукописима рилског манастира у Бугарској њиже проф. Сирку зборник из XVII. вијека са проповиједима познатога Дамаскина Студита, о којему је у новије вријеме писао проф. П. А. Лавров (види Љетопис 202/3. стр. 349/50 и „Источник“ бр. 8. стр. 127.). Проф. Сирку у овом зборнику обратио је поглавиту пажњу причи, гдје се казује о шестом чуду св. Димитрија Солунског и св. Ахилија, патрона града Ларисе у Тесалији. Расправљајући о поријеклу сижета овога чуда, склања се Сирку напокон мишљењу, да је та прича постала негдје у јужној Маћедонији или сјеверној Тесалији, и то на основу неке народне умотворине, што свједочи и карактер и концепција читаве приче. По његову мишљењу образовала се о овоме прво грчка пјесма, која је на брзо прешла и маћедонским Словенима. На основу те пјесме, којој до сада није могао да уђе у траг, описао је то чудо Дамаскин Студит, који је по мишљењу Сиркову морао знати доста народних прича о св. Димитрију. Били бисмо много захвални проф. Сирку да нам је могао фактично указати на традиционални извор овога чуда, али он то није могао учинити, јер се извор ове приче налази у чудесима св. Димитрија солунског (види Acta S. Demetrii martyris, Migne. Patrologia Graeca t. 116 p. 1384—1394.) У трећој глави овијех чудеса (Miraculorum liber III.) налазимо сличну причу, само је она опширније и пластичније изведена него ова у рилском зборнику. Читав ток приче у ове верзије један је исти, шта више и разговор између св. Димитрија и св. Ахилија креће се око истог предмета. Разлика је поглавито у томе, што се у Рилској верзији истиче више Ларисе и што у њој путују у Солун „нѣкіи кѣтоуѣтскіи Хр҃тіанѣ“, а у старијој грчкој „ἄνθρωποί τινες Ἰταλιῶται“. Грчка верзија образовала се по свој прилици за владе Лава Мудрог (886—911), послије изненадног освојења Солуна 904. од стране ренегата Лава из Триполиса и та грчка верзија X. вијека послужила је за подлогу Дамаскину Студиту, одакле је пред очењем доспјела и у овај рилски зборник XVII. вијека. **Р—ћ.**

Прва проповијед својим парохијанима.

— **Григорије Л. Николић**, парох пришки. —

Овце глас пастирев слушају и иду за њим (Јов. X. 3—4.).

Браћо и љубљани моји парохијани! Господ ме је благословио да будем вашим пастиром. Долазећи к вама на парохију, кажем вам, по свјести: ја сам једно желио, о једном сам Бога молио, да будем пастирем истинитим, „добрим“, а не најамником. О, кад би Господ испунио жељу срца мога!

Али тешко је, браћо, кажем вам, бити добрим пастирем. Добри пастир, по ријечи Господњој, дужан је душу своју да полаже за своје овце: он је дужан да их љуби и да се брине о њима, као добри отац што се брине о дјеци својој; дужан је да их води по тучним ливадама — да их рани ријечју Божјом: да их учи и наставља на све добро и свето, да их учи *у добро вријеме и у невријеме* (2. Тим. IV. 2), да лијечи њихове душевне болести, — да исправља њихове нравствене недостатке, да исправља не само ријечима, него и дјелом, својим сопственим примјером. Каква велика обвезаност! Велика, тешка и подједно и одговорна. Кад дубље проникнеш у ту обвезаност, кад се пажљивије удубиш у њу, страшно, страшно се чини, браћо; страшно прије свега и више свега за пастира. Ево, пастир ће дужан бити дати рачун Богу за сваку душу, која му је повјерена; он ће дужан бити да предстане са својим овцама на страшни суд Божји; *ево ја и дјеца моја* (Исаија 8. 18.)! рећи ће на суду пастир. А ако дјеца буду заражена гријесима!? Гријехе њихове тражиће Господ од оца, лијеног пастира.

О, па испуњавајмо, браћо, своју дужност и своје обвезаности! Колико силе моје допуштају, ја ћу вас учити, а ви, молим вас, будите пажљиви према мојим поукама и испуњавајте оно, што вам будем говорио. Опомените се ријечи Спаситеља нашега: *Овце глас пастирев слушају и иду за њим*. Но ја се не усуђујем да вам кажем, браћо: идите за мном; и пастир је таки исти грјешник, као и ви, а може бити и грјешнији од сваког између вас, али са смјелошћу кажем: идите за гласом вашега пастира. Све, што говори пастир, не говори своју, но Божју ријеч; он проповиједа Божји закон, он наставља на пут истинити. Дјела пастирева, — ако он у животу чим и погријеши, — не треба да вас саблажњавају; какав био да био пастир, ви треба да га слушате. *Све што вам рекну да држите* пастири, заповиједа вам, браћо, Спаситељ, *држите, али што они чине, ако рђаво чине, не чините* (Мат. XXIII., 4) Не чините, и не осуђујте их, примјећујем и велим и ја при том згодно. Није ваше дјело осуђивати кога му драго, а тим више своје пастире. Судиће на све Бог. Ваше је дјело слушати своје пастире.

Бесловесне овце, које се одбијају од свога пастира и не слушају његова гласа, гину и пропадају: „вук их зграби и распуди“. Гину и пропадају и они људи, који не слушају гласа свога пастира, — вук — ђаво сатире их и убија: он усељава у почетку сумњу и гордост у таковим људима, да се они могу обходити без вођења пастирева; а гордост је смртни гријех. Људи, који се одбију од пастира, као заблуђеле овце, залазе у непроходне јаруге; предају се свемогућим пороцима. Нико их не обучава, нико не пробуђује њихову душу, нико их не управља на пут истинити. Ко им открива њихове пороке? Зар сами себи? Но то је немогуће. Сами себи, нек смо црњи од пакла, свагда ћемо чинити се чистима. Само са стране види се добро и зло. А пастири, без престанка мотрећи своје овце, боље од сваког могу знати њихове врлине и

недостатке, и по благодати Божјој, која почива на њима, могу и предупредити и сачувати своју паству од порока и очишћавати их.

Па испуњавајмо, браћо, своју дужност; пастир је дужан свагда стајати на страни својих оваца — да их учи, да им приповједа ријеч Божју; а ви треба и дужносте бити пажљиви према његову гласу и да испуњавате оно, што вам он говори. Тада и вама, и пастиру биће добро; биће добро и овдје на овом и на оном свијету. Амин.

Дописи.

Канонична визитација Његова Високопреосвећенства АЕ и Митрополита гг. Серафима у Билећи и мин. Добрићеву.

Билећа, 10 окт. 1900.

У уторник 3. окт. донесе нам брзојавна жица радосну вијест из Гацка у Билећу, а нашме јави нам за долазак нашега духовнога архипастира, сиједога старине, челик Србина, мученика и поборника за права цркве и српско прав. народа у војводству св. Саве.

Глас о доласку нашега архипастира у Билећу сваког је побожнога хришћанина из дна душе од радости потресао, те сваки до кога ови глас доприје нестрпљиво очекиваше, да што прије види поглавицу наше цркве, те да му цјелива св. десницу и да се удостоји Његова архипастирскога благослова. На молбу мјесног пароха, крилно заповједништво телефонично је обавијестило свештенство билећког протопопијата о доласку г. Митрополита.

Варош Билећа чисто је живља него обично, јер се чине сви могући начини да се што сјајније и достојанственије дочека следователь св. Саве. Све се припрема, уређује и намјешта, а српске се тробојнице лепршају поред цркве, парохијског стана и на свима кућама отмјенијех грађана, а фијакери тутње по вароши тамо и амо. У сретање г. Митрополиту на Плану похиташе ова господа: кот. престојник пл. Марцел, предсједник пр. шк. општине г. В. Мерћеп, градоначелник г. Хаџић, подначелник г. А. Гл огован, надзиратель г. Ђ. Перишовић и лијепа кита грађана.

Госп. Митрополит пошто се опростио са јуначким и поштеним Гачанима у пратњи корићког пароха прев. С. Авдаловића и дивном китом корићана у 11 сати је стигао на Меку Груду, гдје га је дочекао са околним сељанима фатички парох г. Ј. Гаћиновић, који је свога Митрополита у кратко али јеагровито поздравио и ручком почастио. У 2 сата послије подне наш сиједи архипастир је кренуо, а у 3 сата стигао на Плану, гдје су га Билећки грађани и имајући на челу котарског престојника г. пл. Марцела са одабраном китом Срба Планьана дочекали пред новоотвореном народном школом, те су г. Митрополита сходним говорима поздравили, најављујући радост и опште задовољство, што су дочекали да сиједог архипастира виде у својој средини. Тада се г. Митрополит свима срдачно на дочеку и поздраву захвално и за јуначко здравље испитивао. Послије поздрава изволело је Њ. Високо преосвећенство у пратњи свијех походити ново-отворену народну школу, гдје има 40 дјеце срп. правосл. и то све чилих, здравих и даровитих дјечака. Разгледао је школу, дјецу испитивао по гдје што из вјеронауке и поучио их у владању у будуће. За тим се г. Митрополит, потпуно задовољан, у кругу своје пратње из школе вратио и мало одморио.

За 1½ сахат возње фијакерима у средини своје пратње послије опроштаја са одборницима планске цркве и свима сељацима, који Га на Плану дочекаше, довезао се г. Митрополит у Билећу тачно у 5 сати. За пријеме возње кроз варош г. Митрополит наволио је наредити фијакеристи, да кола лако иду, јер је ту очигледан доказ, да га Билећани са највећом радости и одушевљењем дочекују; сада пак скоро си могао на свакој српској кући и магази видјети, гдје се лепрша српска застава, а народ кроз пијелу варош клицао: „Живио г. Митрополит!“ Г. Митрополит се довезао пред парохијски дом, гдје је и стан за њ био приређен.

Чим је г. Митрополит из фијакера сишао упутио се срп. прав. цркви, гдје је пред црквом стајала школска младеж, на челу које стајаше г. учитељ и учитељица и огромна група варошана и то све у своме реду — само што мртву тишину проламаше брујање звона. А када се г. Митрополит приближио цркви нијему тишину замијени громко клицање: Живио! Живио! Живио!

У цркви послије прописаногa молебствија, а испред царскијех двери г. Митрополита је лијепом бесједом поздравио надзиратељ г. Ђ. Перинoвић; тада се г. Митрополит најтоплије свима захвалио на овако искреном и побожно-достојанственом дочеку, те присутне благосиљајући пожелио им: срећу, напредак, задовољство, мир, љубав и слогу у свему што се тиче напретка цркве и српскога народа. Из цркве је г. Митрополит кренуо у нови парохијски дом, гдје је одсио и примао посјете.

Сјутра дан 4. октобра г. Митрополит је изволио посјетити г. кот. предстојника пл. Марцела, градског начелника г. Хаџића, предсједника пр. шк. општине г. В. Мерћепа, онда кадију г. Алагу Дуљевића, црквене одборнике и неке још угледније српске куће. Свуда је г. Митрополит искрено са највећом радости предусретан и угошћен по дивном српском обичају, а Он за свакога гдје је год дошао био од неоцјењиве користи — јер свима по примјеру апостолском дијелио архипастирски благослов, поучавајући и храбрећи их: да буду прави хришћани и добри Срби. да чувају своју вјеру и дично Српско име.

Истога дана у парохијском дому вратили су посјету г. Митрополиту гг. предстојник, предсједник, начелник и неки још угледнији Срби.

У 2½ сата послије подне г. Митрополит је кренуо уз пратњу архимандрита Гаћиновића и јеромонаха Л. Нинковића, савјетника г. Прокопија, Љубомирског пароха И. г. Кисића и фатничког Ј. Гаћине у ман. Добрићево. На пола сата хода према манастиру разлијеташе се милозвучни глас манастирских звона, а пред манастирском портом Га дочекаше у црквеном одјејанију јером. Мулина и јерej Ј. Гаћина са крстом и Еванђељем. Пошто је г. Митрополит цјеливао крст и Еванђеље, упутио се у манастирску цркву, гдје по прописима типика би церемонија обављена. По свршетку молебствија поздравио Га је у име братства добродошлицом арх. Гаћиновић, нашто се г. Митрополит захвалио и упутио се на одмор у Ћелију.

За вечером је г. арх. Гаћиновић, као домаћин наздравио г. Митрополиту, захваливши Му што је наволио посјетити ову срп. светињу. Онда је г. Митрополит наздравио братству манастирском, пожељевши му срећу и задовољство, да би достигли циљ за који су посвећени, те да уздигну углед манастира и себи по примјеру старих подвижника хришћанских. Прeч. г. савјетник Поповић, наздравио је домаћину, и изразио жељу, да одржи углед свога авт. ритета до посљедњега часа у оној мјери у којој га сада ужива и т. д.

Сјутра дан 5. октобра г. Митрополит са својим савјетником г. Поповићем прегледао је матице и друге службене ствари парохијског звања у манастиру, те је исте нашао у потпуном реду. Истога дана у 10 сати стигли су у манастир у сусрет г. Митрополиту: требињски прото г. Правица, дужски игуман г. Јовановић и корјенићки пароx г. Поповић. Г. Митрополит је боравио у манастиру до суботе и за то вријеме упознао се потанко о свима одношајима и стању манастирском.

У суботу у 8 сати г. Митрополит, пошто се захвалио на дочеку и посвршао неке важније послове, уз брујање звона у пратњи арх. Гаћиновића, пароха Гаћине кренуо је у Билећу, гдје је претходно обећао, да ће служити у билећкој цркви архијерејску службу.

На Чепелици је г. Митрополита дочекао надзиратељ Перишовић са старцем попом Миром Вујовићем, те су у тој пратњи у $10^1/_2$ сати стигли у Билећу, гдје до подне примаше посјете од разних мјешћана; послије подне је г. Митрополит изволио посјетити нар. осн. школу; те је испитивао дјецу из вјеронауке, славенског читања и пјевања и нашао врло добар успјех; за тим их је очински поучио и благословио, а одличне ђаке и ученице и књижицама наградио.

У суботу вече г. Митрополит са својим савјетником био је на вечери код општинског предсједника г. Вл. Мерћепа. Осим г. Митрополита и Његове пратње били су за вечером арх. Ј. Гаћиновић и кот. предстојник пл. Марцел.

Сјутра дан (8. окт.) у нећељу у 9 сати била је архијерејска служба, коју је г. Митрополит одслужио уз асистенцију 5 свећеника. За вријеме службе на главним моментима пуцале су прангије, као и за вријеме литије. Послије читања св. Еванђеља г. Митрополит поучио је своје стадо подужом, поучном и према приликама удешеном бесједом. У своме говору г. Митрополит обилну је душевну храну пружио свима присутним, утврђујући их, да се међусобно љубе по примјеру св. апостола Павла, који говори: „ако је могуће са свима људима у миру живјети; да цркву чешће посјећују; да дивне српске обичаје неприкосновене очувају; да слиједе примјеру и врлинама старих хришћана и да живе у слози и љубави јер: „гдје је слога и љубав, ту је и Божји благослов".

По свршетку службе г. Митрополит је сам нафору народу подијелио, народ се око Њега пред црквом скупио, отимљући се, ко ће му прије св. десницу цјеливати и св. архипастирски благослов примити, а Он их је о свима приликама распитивао и препоручио мир и слогу. Народ, обдарен обилно душевном храном и поучен да ради о свему што је право, поштено и за цркву и српски народ корисно разишао се својим кућама са највећим задовољством и захвалношћу према своме Архипастиру. Ако ли је ко имао још шта особитог, свакога је г. митрополит радо примао и сваког лијепо и мирно саслушао, и посредством свијех сила сваког је желио потпуно задовољити по праву и правичности — што је г. Митрополит заиста и урадио.

У подне је био приређен ручак у парохијском дому за г. митрополита и свештенство и 10 најугледнијих лица из народа. За овим ручком је пало више лијепих здравица а наиме за дуг живот и здравље Цара и Краља, васељенског патријарха, Митрополита, свештенства и народа српског. Исте су све пропраћене са „многаја љета" и „Исполаети деспота".

Послије подне је госп. Митрополит са својим савјетником г. Поповићем, прегледао рад парохијског звања и црквено-школске општине и гдје је требало дао

је упутства за даљи рад; такођер је парохијско свештенство распитивао о потребама црквама и народа у њиховим парохијама и у томе им пружио сходна упутства за даљни рад.

Уопће узевши виђело се на свима и свакоме потпуна радост, весеље и задовољство, те су сви, како варошани тако и сељани, од срца благодарили госп. митрополиту на посјети и труду, јер се увјерише, да Он и крај све хладноће и кишовитог времена све терете пута под највећу своју старост радо подноси, само да се лично увјери о стању своје цркве и паства и да му сваки како богат, тако и сиромах може слободно и лично казати и добро и зло. У 11. година своје управе г. Митрополиту је ово пети пут, како је посјетио Билећу, што је збиља ријетскост код архијереја, да овако често обилазе епархију своју, а што сиједом нашем г. Митрополиту само на част и похвалу послужити може.

У подне (9. окт.) пошто се г. митрополит поздравио са грађанима и дивном китом сељана, који су се били искупили пред парохијалним домом, да корпоративно испрате свога архипастира, пошао је за Требиње, а одатле у манастир Дужи, преко Попова поља за ман. Завалу. Из ман. Завале ће г. Митрополит кренути у Љубиње да на Петковици у Бањчићима освјешта новоподигнуту цркву. Из Љубиња ће Њег. Високопреосвештенство преко Стона и Дабра за Мостар.

Напоменути ми је, да је г. Митрополит за сво вријеме свога боравка у нашем крају поред неповољна и рђава времена ипак био здрав, чио, весео и расположен, те у највећој мјери задовољан, а цијели Му народ из дубине душе кличе: Нека свемогући Бог даде да г. Митрополит, чио, крјепак и здрав поживи још дуго и много година, на добро и корист свете нам цркве и милог народа.

Ја̀зъ.

Разно.

Бронзана биста. Мјесеца августа прошле године нађена је у Нишу у Србији једна бронзана биста, за коју се по истраживању проф. др. Васића дознало, да је то бронзана глава Константина Великог. Путиле су на њој пластичне, обрве резицама изображене, а око главе има диадема. Са профила глава је ова потпуно слична оној, која је урезана на новцу Константина великог, који се родио у Нишу (старом Нашу) 274. год. Са том главом нађено је још и новаца из оног времена, и све је сада својина народног музеја у Београду. На бисти има мален таблица, која носи овај натпис: Ова бронзана глава ископана је испод земље 25 августа 1900. приликом градње једног моста преко Нишаве код нишког утврђења на десној страни Мишаве у дубљини од 7 м. 50 цм. Б-бћ.

Гроф Толстој и руски Синод. Св. руски Синод издао је окружницу и наредбу свима епископима, на основу које не смије се по смрти над гр о ф о м Т о л с т о ј е м чинити опијело, нити свећеништво при погребу истога смије учествовати. Ово наређење свеје мотивише св. Синод пише, што дјела и књижевни радови грофа Толстоја иду на супрот догмама св. православне цркве.

Нове књиге и листови.

„Мала Библиотека“. Свеска 13. са садржајем: »*Disjecta*«, слике, црте и приповијетке, (св. II.) од Д. Ђ. Омчикуса. Свеска 14. „*Књез од Селеврије*“, исто-

ријска сцена. Од Бранислава Ђ. Нушића. Св. 15. „*Прича*“ Милете Јакшића, и св. 16. „*Приповетке*“ А. П. Чехова, превео Вељa Миросављевић, (св. П.). Мала Библиотека излази у свескама од 5—6 штампаних табака. Цијена је свакој свесци 24 филера, а могу се добити у свима књижарама. За веће наруџбе иваља се обратити издавачима Пахеру и Касићу у Мостару. О ваљаности ове библиотеке не треба да говоримо много. Лијепи и добри радови, који у њој излазе сами нам о томе свједоче. а и број досадањих свезака засвједочава оправданост њену. Стога је ми с наше стране свакоме најтоплије препоручујемо.

„Мостар“ српски џепни календар за 1901. годину. Година III. Овај џепни календар својим обликом и потребним таблицама врло је згодан, а осим тога садржи на крају и неколико листова чисте, бијеле фине хартије за разне биљешке. Цијена му је са обичном израдом 40 филира, а у платненом повезу 60 филира. Издање издавачке књижарнице и штампарије Пахера и Касића у Мостару.

„Хришћанска књижица“. Бр. 5 „*У чему је најљепше наслеђство за дјецу?*“ Од Јована Петровића, свештеника-професора. Загреб. Српска штампарија. Цијена по комаду само 4 потуре, а 50 кн. добију се франко од поштарине. Ова овако лијепо уређивана библиотека за српску школску младеж нека је с наше стране најтоплије препоручена.

Летопис Матице Српске. Књига 204. св. IV. за год. 1900. Нови Сад. Издање Матице Српске. Уређује Др. Милан Савић секретар Матице Српске према одлукама књижевног одбора. Штампарија Књижаре Браће М. Поповића у Новом Саду. 1900. Стр. 419. Цијена 4 круне. — Ова књига ни у чему не уступа пређашњој II. и III. свесци ни по обиму, ни по разноликости, ваљаности, ни пријатности својој. Оваки радови дају нам јасну слику, да је живот у Матици Српској другим, правилним путем ударио, чему се ми само радовати можемо и такав рад најсвесрдније поздрављамо. Подједно обраћамо пажњу наших читалаца на Матицу Српску и њена издања, упозоравајући их и поново на књижевни оглас, кога доносимо у 23. броју овога листа.

Србија у сликама. I. фотографски снимци проф. Ђ. М. Станојевића. Садржај I. свеске: 1. Шумадинка. 2. Горњачка клисура. 3. Манастир Раваница. 4. Водопад „Рипољка“. 5. Брестовачка Бања. 6. Ужички град. 7. Ручак у сеоској школи. 8. Вече у околини Ниша. 9. Пироћанин. 10. Сеоска црква у источној Србији. 11. Лозница. 12. Сеоска кућа у Крајини. 13. Сахат кула у Врању. 14. Краљево купатило (у брестов. бањи). 15. Петничка пећина 16. Улаз у Мајдан. На крају је лијепа пропратница уз ове слике од Љубе Јовановића.

Јавне благодарности.

Висока земаљска влада поред досадашњих учињених обилатих прилога нашој срп прав. цркви. храму св. оца Николаја у Крушевицама, која је ове године довршена, те 17. септембра освећена, дарова следеће утвари и то: 2. (два) велика чирјака пред свете двери, 2. (два) мала чирјака пре(свету трапезу, један крст на свету трапезу, један полијелеј, једну петохљебницу, једну кадионицу, једну плаштаницу, једну дарохранилницу са прибором и у новцу 462 круне.

На свему овоме сматрамо ниже потписани за највећу дужност, у име цијелог народа и цркве, јавним путем изразити нашу највећу благодарност и за-

хвалност нашој Високој даровательници и покровительници земаљској влади, те као вјерни поданици молимо свемогућега да поживи Његово Величанство нашег премилостивог Цара Фрању Јосифа I. и нашу Високу Земаљску владу.

У Крушевицама 20. септембра 1900.

Председник:
Томо Томашевић.

Парох:
Васо Новаковић

чланови: **Симо Томашевић, Андрија Радовић, Милош Васић.**

Висока земаљска влада благоизволела је придарити нашој сиромашној цркви, храму св. пророка Илије, у Лепеници шљедеће утвари: 1 потпуно свештеничко одјејаније, 1 дискос, 1 путир, 1 копље, 1 кашичицу, 1 дарохранилницу у виду цркве, 2 велика и 2 мала кандила, 2 велика и 2 мала чирака, 2 покровца, 1 воздух и 1 кадионицу.

На овоме обилатоме дару, српско православна црквена општина изриче овим високој даровательци своју најтоплију благодарност.

У Лепеници, 6. августа 1900.

Саван Стојић,
Васо Савчанин,
општинари.

Дако Топић,
предсједник.
Шпиро Вујић,
благајник.

Високо заједничко Министарство у Бечу, благоизволело је нашу православну цркву у Бос. Костајници премилостиво у току од једне године три пута богато обдарити, и то први пут са богато извезеним црквеним књигама, други пут са сребреним и позлаћеним утварима, те сад' трећи пут са двема свиленима и са златом обилато протканима одеждама и за св. Богослужење потребним одјелом.

На том богатом дару изриче ова српско-православна црквена општина своју најдубљу захвалност.

Бос. Костајница на Иваньдан 1900.

У име српско-прав. црквене општине

Дане Јоветић.
Предсједник:

Висока земаљска Влада својом дарежљивом руком придарила је овој цркви 1896. год., кад се почела зидати 300 фор. (три стотине), 1898. год. на обнову и поправак храма 250 фор. — Прије мјесец дана обдарила је опет висока земаљска Влада ову цркву преко славне котарске испоставе у Козарцу са потпуњијем одјејанијем, и то: једним стихаром, једним епитрахиљем, једним појасом, једним рукавицама и једним фелоном; — поред тога снабдјела је цркву са једним полијелејем двама великим чирјацима и двама малим — двама великим кандилима и двама малим — даље једним путиром, једним дискосом, једном звјездицом, једном жлицом, једним копљем и нужним покровцима за то, осим тога једном кадионицом.

На овим богатијем даровима захваљујем у име свега народа моје парохије високој даровательци.

У Бистрици код Козарца 16. августа 1900.

У име одбора парох и предсједник
Петар Зрнић.

Висока Земаљска Влада у Сарајеву подарила је овдашњој српско-православној цркви ове црквене књиге: Јеванђеље, Апостол, Служебник, Требник, I. и II. дио. Октоих I. II.; на том дару од стране протопрезвитератског звања, најтоплије се захваљује.

У Фочи, 1. јануара 1900. год.

Надзиратељ:
Ј. Кочовић.

Доље потписани, сматрам за дужност, путем јавности, изрећи моју особиту благодарност господину Паји Марковићу каменорезцу у Новом Саду на изради надгробног споменика мојој покојној супрузи, и то колико због квалитета камена (мермера), и израде по православном типу, толико због величине истог споменика уз врло незнатну му цијену, у чему споменутог госп. могу сваком препоручити.

У Винској код Дрвенте 13. маја 1900.

С поштовањем
Лука Цабић,
свештеник.

Висока Земаљска Влада у Сарајеву, подарила је нашој срп. православној цркви на Луњу: (котар Фоча) једно потпуно свештеничко одјејаније, један полијелеј један крст за часну трапезу, један путир, један дискос, једно копље, једну жлицу, два чирака за часну трапезу, једну кадионицу, једну звјездицу, два велика чирака пред часне двери, једно велико кандило, једно мало кандило, једну петохљебницу, једну кутију за кивот, један покровац или дарак, један ваздух, једну плаштаницу, један сасуд за просхомидију, један антимис, једну индитију, један покровац за путир, један за дискос, покров за часну трапезу и једну дарохранилницу са прибором.

Тај красни и богати дар украсио је нашу цркву и ова општина испред свега народа изриче овим Високој Земаљској Влади своје признање и захвалност.

Из сједнице срп. православне црквене општине на Луњу држане 15 августа 1900.

Предсједник:
Лазар Кочовић,
парох

чланови:
Лука Зечевић, Симо Милановић, Стеван Рашевић, Лазо Јојић, Ђуро Ђајић, Никола Ковачевић.

Висока Земаљска Влада у Сарајеву подарила је овдашњој срп. православној цркви: два потпуна свештеничка одјејанија, један набедреник, два чирака за часну трапезу, једну кадионицу, једну кутију за кивот, један дарак, једну плаштаницу, један сасуд за просхомидију, једну дарохранилницу са прибором.

Од стране овог срп. православног протопрезвитерског звања захваљује се овим Високој Земаљској Влади на поменутом дару.

У Фочи 15. новембра 1900.

надзиратељ:
Ј. Кочовић,
парох

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину у Сарајеву благоизволјела је нашој сиромашној парохијалној цркви поклонити слиједеће црквене књиге: св. Евангелије, 1 Апостол, оба дијела октоиха, оба дијела Требника и 1 Служебник — све у тврдом и врло лијепом повезу.

Племенитој дароватељци изричемо овијем испред овдашњег народа најдубљу захвалност.

У Бушевићу, 12. маја 1900.

За црквени одбор:

Стојан Зоричић, благајник. **Цвијо Свјетлица,** предсједник

Висока земаљска влада у Сарајеву благоизволјела је поред многих црквених утвари у прошлој 1899. години, и ове године даровати нашем храму св. Врача у Врањском једно потпуно свештеничко одјејање, — на чему се од ниже потписаног одбора изјављује високој земаљској влади најтоплија благодарност.

У Врањском, 28. јуна 1900.

Одбор:

Гашо Новчић, **Манојло Дунђер.** **Миро Вујовић,** парох.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. конзисторија Дабро-босанска.

Број 2460. 1—3
I. ех. 1900. год.

Едикт.

Потписана конзисторија као надлежни духовни суд, позива Тогића, родом из Бос. Крупе, да се овдје до празника Благовијести 1901. усмено или писмено тим прије пријави, што ће се у противном случају на молбу његове супруге Милке рођ. Карановића започета бракоразводна парница повести и са његовим службено постављеним заступником довршити.

Сарајево, 22. децембра 1900.

Српско-православна АЕМ Конзисторија Дабро-босанска.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-Тузланске.

Број 1.017. ех. 1900 1—1

Објава.

Којом се Милеви рођ. Мурића, из Грка, негдје у краљевини Србији, законитој супрузи Димитрија Јовановића ковача, из Дворова, котара бијељинског, — јавља: да је часни госп. Константин Драмушић, митрополијски ђакон и тајник, постављен службеним заступником Милеви, да је у брачном процесу са њезиним супругом заступа дотлен,

док неби Милева сама одбрану преузела или другог замјеника себи одредила.

У Д. Тузли, 18. новембра 1900.

Управа српско-православне митрополије зворничко-тузланске.

Српско-православна АЕМ. консисторија Дабро-босанска.

Број 2164
1. ех. 1900.

1—3

Едикт.

Боко Костић-Кочић-Николић, из Сарајева, који се наводно негдје у краљевини Србији налази, позива се овијем, да се потписаном духовном суду до 1. марта 1901. год. тим сигурније пријави, што ће се иначе од његове законите супруге Јоке рођ. Карабатак, из Сарајева, започети бракоразводни процес и без њега, односно са његовим уреда ради службено постављеним заступником довршити.

Из сједнице АЕМ. Консисторије Дабро-босанске, држане у Сарајеву 17. новембра 1900.

АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Управа српско-прав. Митрополије Зворничко-Тузланске.

Број 900. ех 1900.

2—3

Едикт.

На молбу Јелке Поповића, рођене Теодоровића, из Бос. Шамца, да се са прије 12-година одбјеглијем законитијем својим супругом Јефтом Поповићем, тежаком из Д. Скугрића, брачно разведе, позива се Јефто Поповић, да овој митрополитској управи као духовном суду, до почетка јануара 1900, лично или писмено се пријави, мјесто својег сталног боравка назначи и по потреби себи заступника именује, јер ће се иначе по стању прибављених података и тужбе, а са службено постављеним заступником, по постојећим прописима брачни процес водити и коначно довршити.

У Д. Тузли, 20. октобра 1900.

Управа српско-православне Митрополије зворничко-тузланске.

„Источник" налази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Риste J. Савића и друга у Сарајеву.

РДТ/118
П610
4763
УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В.И. Бр. 4839

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: ИЛАРИОН РАДОНИЋ, ЈЕРОМОНАХ.

ГОДИНА ЧЕТРНАЕСТА.

1900.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА И ДРУГА.

Гдје је што:

Званично.

I. Окружнице:

Установљење епархије бањалучко-бихаћке . . . . . Стр. 353
а) Дабро-босанске епархије: . . . . . Стр. 113, 174, 353
б) Херцеговачко-захумске епархије: . . . . . Стр. 1

II. Мијене у свештенству и клиру.

а) Дабро-босанске епархије:

1. Одликовања . . . . . Стр. 33
2. Рукоположења . . . . . Стр. 49, 81, 145, 257, 289, 337, 369
3. Постављења . . . . . Стр. 289, 354
4. Произведења . . . . . Стр. 145
5. Именовања . . . . . Стр. 65, 81, 97, 241, 321, 353
6. Премјештења . . . . . Стр. 49, 225, 289, 337, 354
7. Разријешења од службе . . . . . Стр. 81, 321
8. Умировљења . . . . . Стр. 289

III. Званични огласи.

а) Дабро-босанске епархије:

1. Стјечаји . . . . . Стр. 174, 190, 206, 303, 319, 320, 335
2. Едикти . . . Стр. 256, 272, 287, 288, 304, 320, 336, 352, 383, 384

б) Херцеговачко-захумске епархије:

1. Стјечаји . . . . . Стр. 143, 160
2. Едикти . . . . . Стр. 207, 224, 240

в) Зворничко-тузланске епархије:

1. Стјечаји . . . . . Стр. 190, 206
2. Едикти . . Стр. 64, 80, 96, 160, 175, 176, 207, 208, 336, 383, 384

Незванично.

I. Разни чланци.

На почетку Нове године . . . . . Стр. 3

Слике из историје црквеног пјеснишгва и музика у православној цркви. Од јеромонаха Владимира Боберића гимн. катихете у Сарајеву Стр. 4, 33, 49, 70, 87, 120, 129, 161, 178, 194, 273, 290, 305

Религиозно-морални листићи. Превео и попунио Јован Петровић, свештеник-катихета и професор у Загребу . . Стр. 8, 40, 75, 89, 101, 124, 133, 151, 165, 180, 212, 231, 242, 257, 278, 295, 310, 326, 372

Односај свршгеникова према болесницима, од В. Мостића Стр. 14, 136 149

Проповијед на други дан Божића. Приредио и говорио Г.лигорије А. Николић, парох иришки . . . . . Стр. 19.

Проповијед на св. Јов. Крстителља, 7. јануара. Говорио Г.лигорије А. Николић, парох иришки . . . . . Стр. 21

Припрема и образовање позванијех у духовни сталеж. Лекције из пастиског богословља. Од Алексе Јокановића, суплент проф. богословије Стр. 37, 53, 73
Из пастирске праксе. С руског Драго К. Урошевић . Стр. 43, 58
Цијељ хришћанског брака. Написао Југ Станикић, свештеник Стр. 65, 81
Уредба парохија у архиепископији цариградској. С грчког Стр. 97, 113
Чим можемо најлакше и најсигурније придобити срца ближњих и њихову љубав стећи. По њемачком Милан Поповић, парох . . . . Стр. 104
У нељељу о Закхеју — 32. по Духовима. Приредио и говорио Глигорије А. Николић, парох иршки . . . . . Стр. 139
Нешто о Тријовској св. Петки и њеним житијама у југословенској књижевности. Од Р—ћ . . . . . Стр. 145
Проповијед на ускрс. По руском И. Р-ћ . . . . . Стр. 154
Проповијед на Преображење. Говорио Матија Поповић, богослов IV. год. Стр. 168
Црквене старине: Цркве у Нецвијећу. Приопћио јеромонах Леонтије Нинковић . . . . . Стр. 183
Кратки извјештај српско-православног богословског училишта у Ређеву школске године 1899./1900. Од протосинђела Петра Зимоњића, професора и привременог управитеља . . . . . Стр. 186, 201, 217
Одговор Господа нашег Исуса Христа на питање Садукеја о васкрсу умрлих. Ив. Перов. С руског превео Иларион . . . Стр. 195, 209, 235, 241
Говор ученицима на завршетку школске године. Говорио о благодарењу гимн. катихета јеромонах Владимир Боберић . . . . . Стр. 215
Са овогодишњег пута по епархији Његовог Високопреосвештенства госп. херцеговачко-захумског АЕ и Митрополита Серафима. (Допис из Љубушког). Од Т. Грађанина . . . . . Стр. 234
Проповијед на благодарењу о свршетку школске године. Говорио у саборној Карловачкој цркви Иван Машировић, гим. професор катихета Стр. 236
Проповијед на св. апостола Петра и Павла. Говорио у врањевској цркви 29. јуна 1900. јеромонах Владимир Боберић, гимн. катихета . . Стр. 245
Са овогодишњег пута по епархији Његовог Високопреосвештенства госп. АЕ и Митрополита Серафима. (Допис из Жупања) од Д. . . Стр. 248
Прослава рођен-дана Његова Величанства 1830—1900 . . Стр. 250
Говор о другогодишњем парастосу, 28./VIII. 1900. за благоупокојену аустроугарску Царицу и Краљицу Јелисавету. Говорио у доњо-тузланској цркви Ђорђе Бјелановић, свештеник . . . . . Стр. 260
Говор о седамдесетом рођендану Његова Величанства најмилостивијег цара и краља Франца Јосифа I. Изговорио 5. авг. 1900. у осјечкој светоуспенској цркви Лазар Богдановић . . . . . Стр. 281
Свеза између Бога и човјека. По њем. Милан Поповић, парох Стр. 283, 298
Проповијед на Преображење. Говорио 6. авг. у цркви врањевској јеромонах Владимир Боберић, гимн. катихета . . . . . Стр. 313
Библија и најновија открића јероглифа на споменицима старог Египта. Од А. П. Лопухина. С руског превео јереј Димитрије Јанковић, конзист. савјетник Стр. 321, 337, 355
Дочек Високопреосвештеног господина Митрополита Серафима Перовића у Невесињу. (Допис из Невесиња). Од Православног . . . . . Стр. 329
Са овогодишњег пута Његова Високопреосвештенства госп. АЕ и Митрополита Серафима. (Допис из Коњица). Од П. . . . . Стр. 348

Нови Митрополит Бањалучко-Бихаћки Евгеније Летица . Стр. 354
Са овогодишњег пута по епархији Његовог Високопреосвештенства госп. Серафима Перовића АЕ и Митрополита херцеговачко-захумског. Од П-Т. Стр. 364
Празник Рождества Христова. Од Л. Богдановића . . . Стр. 370
Прва проповијед својим парохијанима, од Гл. А. Николића, пароха ирмшког . . . . . Стр. 375
Канонична визитација Његова Високопреосвештенства АЕ и Митрополита г. Серафима у Билећи и манастиру Добрићеву. (Допис из Билећа) од Азъ стр. 376

II. Књижевне оцјене и прикази.

Типик хиландарски и његов грчки извор. Испоредио и оцијенио академик В. Јагић. Биоград. — Оцијењено: Р-ћ . . . . . Стр. 46
Српска књига, њени продавци и читаоци у 19. веку. Од Стојана Новаковића. — Оцијењено Вл. Б. . . . . Стр. 61
Дамаскинъ Студитъ и сборники Его имени „дамаскини“ въ юго славонскоы письменности. П. А. Ловровъ. — Оцијењено Р-ћ . . . . . Стр. 127
Всеподданнѣйшій отчет обер-прокуратора свјатѣйшаго Синода К. Побѣдоносцева. — Оцијењено † . . . . . Стр. 156
Постанак и развитак српске црквено-народне автономије од Дим. Руварца и „Српски Сион“. — Оцијењено С. П. . . . . Стр. 265
Свети Сава, преглед живота и рада. Биографски покушај проф. Андре Гавриловића. — Оцијењено Р-ћ . . . . . Стр. 343
Нови средњошколски уџбеници за науку њере. — Оцијењено Ив. Машировић, професор-катихета . . . . . Стр. 361
Отголоски народноы пѣсни о свв. Димитріи и св. Ахилъ въ духовноы литературъ южныхъ Славенъ. — Од П. А. Сырку. — Оцијењено Р-ћ . Стр. 374

III. Црквене вијести.

Стр. 92, 141, 171, 189, 250, 268, 316

IV. Школске вијести.

Стр. 205, 251

V. Књижевне биљешке.

Стр. 92, 142, 158, 251, 333

VI. Разно.

Стр. 23, 48, 63, 78, 92, 141, 155, 190, 238, 251, 269, 286, 300, 317, 333, 365 379

VII. Нове књиге и листови.

Стр. 25, 63, 95, 158, 172, 252, 270 379

VIII. Читуље.

Стр. 26, 64, 78, 96, 112, 143, 254, 318, 351, 367

IX. Јавне благодарности.

Стр. 72, 112, 174, 255, 271, 287, 301, 318, 334, 367, 380, 381, 382

П. н. читаоцима и сарадницима „Источника“ . . . . Стр. 31
Пречасном српско-православном свештенству у Босни и Херцеговини Стр. 144